Kur'an'dan Öğütler

-2-

بسم الله الرحمن الرحيم

© Diyanet İşleri Başkanlığı

Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları : 789

Halk Kitapları : 182

Yayına Hazırlayanlar : Dr. Yaşar YİĞİT - Dr. Muhlis AKAR
Dr. Seyid Ali TOPAL - Prof. Dr. İlhan YILDIZ
Dr. Abdurrahman CANDAN - Dr. Burhan ERKUŞ
Dr. Bünyamin OKUMUŞ - Dr. Hamdi TEKELİ
Dr. Ömer MENEKŞE- Dr. Sadık ERASLAN
Sabri AKPOLAT

Tashih-Redaksiyon : Dr. Ömer MENEKŞE - İsmail DERİN

Grafik Tasarım : Aral Ajans

Dizgi : Mustafa ÇELİKTAŞ

Din İşleri Yüksek Kurulu Kararı : 03.04.2008/33

2012-06-Y-0003-789

ISBN : 978-975-19-4755-0 (tk.)

ISBN : 978-975-19-4757-4 (2.c)

Sertifika No : 12930

7. Baskı, 2016 Ankara

Baskı : Salmat Basım Yayın
0312. 341 10 24

İletişim : Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü
Basılı Yayınlar Daire Başkanlığı
Tel. : (0312) 295 72 93-94
Faks : (0312) 284 72 88
e-posta: diniyayinlar@diyanet.gov.tr

Dağıtım ve Satış : Döner Sermaye İşletme Müdürlüğü
Tel. : (0312) 295 71 53 – 295 71 56
Faks : (0312) 285 18 54
e-posta: dosim@diyanet.gov.tr

KUR'AN'DAN ÖĞÜTLER

II

MÜELLİFLER

Doç. Dr. Soner GÜNDÜZÖZ	Din İşleri Yüksek Kurulu Üyesi
Dr. Muhlis AKAR	Din İşleri Yüksek Kurulu Üyesi
Dr. Yaşar YİĞİT	Din İşleri Yüksek Kurulu Üyesi
Dr. Seyid Ali TOPAL	Din İşleri Yüksek Kurulu Üyesi
Dr. Yüksel SALMAN	Dini Yayınlar Dairesi Başkanı
Dr. Abdurrahman CANDAN	Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı
Dr. Ahmet GELİŞGEN	Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı
Dr. Bahattin AKBAŞ	Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı
Dr. Burhan ERKUŞ	Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı
Dr. Bünyamin OKUMUŞ	Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı
Dr. Ercan ESER	Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı
Dr. Faruk GÖRGÜLÜ	Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı
Dr. Fatih YÜCEL	Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı
Dr. Hamdi TEKELİ	Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı
Dr. Mehmet CANBOLAT	Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı
Dr. Mustafa KAHRAMAN	Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı
Doç. Dr. Ömer YILMAZ	Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı
Dr. Sabri TÜRKMEN	Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı
Dr. Zafer KOÇ	Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı
Davut KAYA	Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı
Hanif BURUN	Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı
İdris BOZKURT	Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı
Mahmut DEMİR	Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı
Medet COŞKUN	Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı
Mehmet KAPUKAYA	Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı
Mustafa GÜNEY	Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı
Mustafa KILIÇ	Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı
Nevzat OKUMUŞ	Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı
Nevzat Sabri AKIN	Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı
Ömer ÖNEN	Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı
Rüstem BEŞLER	Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı
Sabri AKPOLAT	Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı
Tahir TURAL	Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı
Dr. Yaşar Seracettin BAYTAR	Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı
Dr. Ömer MENEKŞE	Derleme ve Yayın Şb. Müdürü
Yunus AKKAYA	Yönetimi Geliştirme Şb.Md.

İÇİNDEKİLER

İNSAN ACELECİDİR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

وَيَدْعُ الْاِنْسَانُ بِالشَّرِّ دُعَٓاءَهُ بِالْخَيْرِۜ وَكَانَ الْاِنْسَانُ عَجُولًا

"İnsan hayra dua eder gibi şerre dua eder. İnsan çok acelecidir." (İsrâ, 17/11)

Acelecilik, bir şeyi zamanından önce istemektir. Kur'an-ı Kerim'de insan fıtratının aceleciliğine dikkat çekilmiştir. Acelecilik insanın sağlıklı düşünmesini ve doğru karar vermesini engeller. Bir olayı değerlendirirken onun önemini kavramaya engel olur. Hatta önemsiz olan şeyleri daha önemli ve erkene almaya, önemlileri ise ihmal etmeye sebep olur.

Kişi bazen sabırsızlığı nedeniyle karşılaştığı zorluklar karşısında telaşa düşerek bu sıkıntılarını meşru ve makul bir şekilde giderme yerine farkında olmadan kendi aleyhine duada bulunmuş olabilir. Örneğin "Allah canımı alsa da bu sıkıntıdan kurtulsam" der. Bazen de bilgisizliği yüzünden kendisi için zararlı ve kötü olan şeyi, iyi zannederek ister. Hâlbuki kişinin iyi zannettiği şey esasen kendisi hakkında kötü olabildiği gibi, kötü olarak düşündüğü şey ise daha iyi olabilir. Allah en doğrusunu bilir (Bakara, 2/216). İnsan, aceleci olduğu ve olaylar karşısında sabır ve tahammül göstermesi kendine zor geldiğinden, sonradan olacak şeyin vaktinden önce olmasını ister. Böylelikle ayette işaret edildiği gibi aleyhine olabilecek şeyler için hayra dua eder gibi şerre dua eder. Bu bakımdan Kur'an-ı Kerim, aceleciliğin insanı kendisi için zararlı olan işleri yapmaya sürüklediğini beyan etmektedir (İsrâ, 17/11). Bu ayet kişinin aceleciliğinden dolayı istediği şeyi pek düşünmeyerek aleyhinde olabilecek kötü ve zararlı şeyi isteyebileceğini göstermektedir.

Aceleci davranarak, düşüncesini aydınlatamayan insan hedeflediği noktaya ulaşamaz. Başladığı noktaya tekrar döner, böylece aynı sıkıntılarla boğuşur kalır. Bundan kurtulmak için her şeyin bir anda olmasını ister. Nitekim düşünmeden duygularına kapılarak acele ile söylediği veya işlediği fiilinden dolayı pişmanlık du-

* Dr. Ercan ESER

yar. Örneğin hislerine yenik düşerek cinayet işleyen kişi ahirette çekeceği azabı düşünerek onun manevi sorumluluğunu ve vicdan azabını sürekli yaşar. O bakımdan Peygamberimiz hadisinde teenninin-ağırbaşlılığın- Allah'ın rızasına uygun olduğunu acele davranmanın ise şeytandan olduğunu vurgulamıştır (Tirmizî, "Birr ve Sıla", 66). Çünkü sonucunu düşünmeden, şuursuzca acele olarak işlenen fiile şeytan karışarak o işi akamete uğratır.

İnsan, esasen birçok arzulara sahip olduğu için çeşitli nimetlere bir an önce kavuşmak için aceleci davranır. Bu bakımdan Kur'an-ı Kerim insanın bu davranışını "İnsan çok aceleci (tez canlı) yaratılmıştır" (Enbiyâ, 21/37) diye nitelendirmiştir. Ayette yer alan "İnsan pek acelecidir" ifadesi bazen, insanın Allah'a sadece anlık acil ihtiyaçları için dua ettiğini göstermektedir. Oysa mümin ömrünün her anında Yaratıcısına sığınma ve O'na dua etmenin gerekliliğini bilmelidir.

Âyet-i kerimede insanın fıtratında bulunan ve kötü huy olarak kabul edilen aceleciliğe işaret edilmektedir. Öyle ki ilk defa karşılaşacağımız bir olay karşısında bunun iyi mi veya kötü mü olduğunu bilemediğimiz için acele hareket ettiğimiz zaman doğru karar vermemiz mümkün olmayabilir. Hâlbuki bu konuda akıl ve bilgimizi devreye sokar ve bilen kişilere de danışırsak en gerçekçi yolu izlemiş oluruz. Şayet sabır ve tahammül göstermez, geçici nefsî arzularımızı ön plana alırsak yanlış karar vermiş oluruz. Âyeti kerime de zaten Kur'an'ın ölçülerine uygun karar vermenin insanı en doğru yola ulaştıracağını haber vermektedir.

İnsanın aceleci olması bir bakıma her şeyde peşinci olması yani ahiret hayatını dünyada iken görmek istemesi anlamına da gelmektedir. Bu bakımdan birçok insan ahiret hayatını bırakır, dünya hayatını ister. Ahirette hazırlanan büyük mükâfatı önemsemez, tamamen dünya nimetlerine dalarak hep onu ister ve böylece kendisi için hayır zannıyla aslında şer ister. O hâlde sabırlı ve ihtiyatlı olarak hayra dua etmeli, hayırlı ve devamlı olan işler yapma gayreti içinde olmalıyız.

İNSAN İÇİN ANCAK ÇALIŞTIĞI VARDIR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

وَاَنْ لَيْسَ لِلْاِنْسَانِ اِلَّا مَا سَعٰىۙ وَاَنَّ سَعْيَهُ سَوْفَ يُرٰىۖ ثُمَّ يُجْزٰيهُ الْجَزَٓاءَ الْاَوْفٰىۙ

"İnsan için ancak çalıştığı vardır. Şüphesiz onun çalışması ileride görülecektir. Sonra çalışmasının karşılığı kendisine tastamam verilecektir."
(Necm, 53/39-41)

Varlık âleminde her şey bu kanuna boyun eğmiştir. Her varlık, hayatını devam ettirebilmek için sürekli bir çalışma ve çaba içerisindedir.

İslam, mensuplarını güzele, hayra, iyiliğe ve yararlı işler yapmaya çağırır. Tembellik, atalet, miskinlik, cehalet, umursamazlık ve maddi bir menfaat uğrunda yüzsuyu dökerek dilenmek gibi duygu ve düşüncelerden de men eder. Bütün başarıların yolu çalışmaktan geçmektedir. Çalışma olmasaydı, insanlık ilerleyemez ve hayattan tat alamazdı. Çalışma sayesinde insan, değerli bir hayat yaşar. Çalışma ile boş vakit değerlendirilir, servetler bereketlenir ve gelir artar. İnsan, çalışma ve gayretinin karşılığını hem dünya ve hem de ahirette görecektir. Yüce Allah, tembel, işsiz ve boş duran kulunu sevmez.

Müslüman, elinin emeğinden daha hayırlı ve daha helal bir lokma yenmediğini; dünyanın ahiretin tarlası olduğunu, burada ne ekerse orada onu biçeceğini ve yaptığının karşılığını göreceğini çok iyi bilir ve buna göre hayat sürmeye çalışır. Herkes çalışmasının karşılığını mutlaka alacaktır. Dünya ve ahiret saadetine kavuşmanın yolu meşru bir şekilde çalışmaktır.

Kur'an, dünyanın imar edilmesi için çalışmayı teşvik etmiştir. Rızık, insana hiç çalışmadan verilecek değildir. Rızık, ister beden ve adale gücü gerektiren bir iş olsun, isterse ilim veya düşünce gerektiren iş olsun, ancak ciddi bir gayret, çalışma ve

* Ömer ÖNEN

görevini yerine getirmede fedakârlık neticesinde insana verilir. Başkalarının el emeğine dayalı olarak yaşamak, dinimizde tasvip edilmez. Çalışmaya gücü yeten herkes çalışmak, alın terini dökmek ve gayret etmekle yükümlüdür.

Çalışmayı ve meşru yoldan kazanmayı emreden dinimiz, tembelliği insanlığın kurtuluşuna mani olan büyük engellerden saymış ve insan için en büyük zevkin, çalışmalarının semeresini görmek olduğunu ifade etmiştir. Peygamberimiz,*"Hiçbir kimse kendi elinin emeğinden daha hayırlı bir yiyecek asla yememiştir. Allah'ın peygamberi Dâvûd (a.s) da kendi emeği ile kazandığından yerdi."* (Buhârî, "Büyü",15) buyurmaktadır.

Hem dünya hem de ahiret için çalışmalıyız. Dinimiz, ikisini birbirinin tamamlayıcısı olarak kabul etmektedir. Zira dünyayı ahiretten ayırmak imkânsızdır. Ruhumuz bedenimizle nasıl kaynaşmış ise, ahiret de dünya ile öyle kaynaşmıştır. İnsan, çalıştığının karşılığını hem dünyada hem de ahirette alacaktır. Gücü yeten herkes çalışmak, alın terini dökmek ve gayret etmekle yükümlüdür.

Kur'an'da, *"Allah'ın sana verdiği şeylerden ahiret yurdunu ara. Dünyadan da nasibini unutma. Allah sana iyilik yaptığı gibi sen de iyilik yap ve yeryüzünde bozgunculuk isteme. Çünkü Allah bozgunculuğu sevmez."* (Kasas, 28/77) buyrulmaktadır. Peygamberimiz (s.a.s) de, *"Sizin en hayırlınız, ahireti için dünyasını, dünyası için ahiretini terk etmeyip, her ikisini birlikte yürüteninizdir. Zira dünya ahirete ulaştırıcı bir vasıtadır. Sakın insanlara yük olmayınız!"* (Feyzü'l-Kadîr Şerhu Câmii's-Sağir, Hadis No: 55794) diye buyurmaktadır.

Kur'an, insanın dünyadan elini eteğini çekip, mutlak olarak zühd yoluna girmesini ve kendini tamamen ibadete vermesini istemediği gibi insanın tamamen dünyaya yönelmesini, sırf dünya için çalışmasını ve maddeye karşı aşırı hırs göstermesini de istememektedir.

İNSAN NEDEN YARATILDIĞINA BAKMAZ MI?*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

فَلْيَنْظُرِ الْاِنْسَانُ مِمَّ خُلِقَۜ خُلِقَ مِنْ مَٓاءٍ دَافِقٍۙ يَخْرُجُ مِنْ بَيْنِ الصُّلْبِ وَالتَّرَٓائِبِۜ

"Öyleyse insan neden yaratıldığına bir baksın. Fışkırıp çıkan bir sudan yaratıldı. Bu su, bel ile kaburga kemikleri arasından çıkar." (Târık, 86/5-7)

Yüce Rabbimiz, bu ayette insanın neden yaratıldığına dikkatlerimizi çekerek bizi, düşünüp aklımızı kullanmaya, hayatın mahiyetini kavrayıp sorumluluğumuzu idrak etmeye davet ediyor.

Yüce Allah, "O, erkek ve kadının beli ile kaburga kemikleri arasından atıla gelen bir sudan yaratılmıştır." buyurmak suretiyle sıradan bir hadiseyi değil, zihinlere durgunluk verecek bir olayı anlatıyor. Babadan gelen spermler ve anne yumurtasının birleşmesi ile insanın çekirdeği meydana geliyor. Bu atık sudan, akli ve ruhi nice özelliklere sahip canlı bir insan meydana geliyor. Zira insan asli hüviyetine ulaşmadan önce hiçbir kıymete haiz olmayan, akıl, kudret ve iradeden yoksun basit bir varlık iken, belirli merhalelerden geçerek yüce Yaratıcının kendisine bahşettiği bilgi kudret ve irade ile donatılmıştır. Ancak insanın yaratılıp bu olgunluğa ulaşması, dışarıdan görüldüğü kadar basit değildir. İnsanın ruhi yapısı gibi fizikî yapısı da nice olağanüstü hadiselerle meydana gelmektedir. Bir kere insan vücudundaki kemiklerden, damar ve adalelerden hiçbiri diğerine benzemez. Hepsinin kendine ait özellikleri vardır. Örneğin Rabbimiz, gözümüzün yüzde belli bir yerde olmasını murat etmiştir. Bu irade çerçevesinde genler hareket ederler. Zira insan gözünün kendine has özellikleri vardır. Gözün yapımında meydana gelecek en ufak bir sapma ile onun bu özelliği kaybolur. Sadece bu örnek üzerinde düşündüğümüzde bile, insan bünyesindeki bu mucizeyi yaratan Rabbimizin sonsuz gücünü ve kudretini anlarız. Bu yönlendirme olmadan hangi organizma böyle bir fonksiyonu icra edebilir?

* Dr. Sabri TÜRKMEN

Yukarıda izahını yapmaya çalıştığımız ayette bel ve göğüs bölgelerinin zikredilmesi ile birkaç önemli hususa dikkat çekilmektedir. Bunlardan birincisi hem erkek ve hem de dişi fertlerde üreme organlarının bel bölgesinde bulunması ve buralarda gelişen, olgunlaşan cinsiyet hücrelerinin testis ve yumurtalıklardan atılmalarıdır. Diğeri ise göğüs bölgesinde bulunan kalbin hem cinsiyet hücrelerinin gelişmesinde ve hem de bebeğin anne rahminde yaratılması sırasında besin maddeleri, oksijen ve hormonların gönderilmesi ile yaptığı hayati görevlerdir. Bu durum hiçbir şeyin tesadüfî olmadığını, her şeyin bir hikmete bağlı olduğunu gözler önüne sermektedir.

İnsan, yaratılışındaki bu mükemmelliği iyi değerlendirmelidir. Taşımış olduğu üstün yetenekler sayesinde gurur ve kibir içerisine girmemelidir. Bilakis her üstün vasfın Rabbi tarafından kendisine lütfedildiğini bilerek ona her fırsatta şükretmelidir. İnsanın yaratılışı ile ilgili olarak cereyan eden hadiseler doğru okunduğu zaman ahiret gününde yeniden dirilme olayını tasdik etmek kolaylaşır ve şüphe de ortadan kalkar. Zira insanı başlangıçta yaratmaya güç yetirenin, onu ölümünden sonra yeniden diriltmeye de gücü yeter.

"Şimdi bunları yapan Allah'ın ölüleri diriltmeye gücü yetmez mi?" (Kıyame, 75/40)

İnsanın kusursuz bir şekilde büyüyüp hayatını devam ettirmesi nasıl ki yaratılışındaki bu dengenin kusursuz işlemesine bağlı ise, ebedî hayatı kazanmanın yolu da dünyada Allah rızası doğrultusunda yaşamaya bağlıdır.

İNSAN SORUMSUZ BİR VARLIK DEĞİLDİR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

اَيَحْسَبُ الْاِنْسَانُ اَنْ يُتْرَكَ سُدًّىۜ

"İnsan, kendisinin başıboş bırakılacağını mı zanneder." (Kıyame, 75/36)

İslam dininde, gerekli şartları taşıyan her insanın, başta Rabbine, kendisine, ailesine ve topluma karşı sorumlulukları vardır. Yukarıdaki âyette de ifade edildiği gibi o, sorumlu bir varlıktır, belirli bir amaç için yaratılmıştır, onun varlığı amaçsız değildir. Kendisine başta akıl olmak üzere verilen sayısız nimetlere karşılık insanın da, gücü nispetinde yerine getirmek zorunda olduğu belli yükümlülükleri vardır. İnancımıza göre, verilen her nimetin insana yüklediği bir sorumluluk vardır. Nitekim *"Nihayet o gün (dünyada yararlandığınız) nimetlerden elbette hesaba çekileceksiniz."* (Tekâsür, 102/8) âyeti, bu gerçeği vurgulamaktadır. İnsana verilen nimetler, sayısızdır. Akıl, ilim, iman, evlat, mal, sıhhat bu nimetlerin başlıcalarını teşkil etmektedir.

"Hatırlayın ki Rabbiniz size: Eğer şükrederseniz, elbette size nimetimi artıracağım ve eğer nankörlük ederseniz hiç şüphesiz azabım çok şiddetlidir! diye bildirmişti." (İbrâhim, 14/7) âyetinde beyan edildiği gibi, insana verilen nimetlerin gerektiği şekilde kullanılması, söz konusu nimetlerin artırılmasının ön şartı olarak kabul edilmiştir. Yinelemek gerekirse insan, belirli hak ve sorumluluklara muhatap bir varlıktır. Onun bireysel sorumluluğu yanında toplumsal sorumluluğu da vardır. Nitekim Resûlullah (s.a.s), *"Hepiniz çobansınız (sorumluluk sahibisiniz) ve hepiniz sürünüz (yetki alanınızdan) sorumlusunuz. Devlet başkanı, sorumluluk sahibidir ve idaresi altındaki halktan sorumludur. Bir aile reisi, sorumluluk sahibidir ve ailesinden sorumludur..."* (Buharî, Cuma, 11, Cenâiz, 32) hadisi ile kişinin hem ailesine hem de çevresine ya da yetkisi altındaki kimselere karşı sorumlu bir varlık olduğuna dikkat çekmektedir.

Başlangıçta da ifade ettiğimiz üzere insanın, Yaratıcısı olan Allah'a, ailesine ve çevresine karşı yerine getirmek durumunda olduğu sorumlulukları vardır. Kimseye taşıyamayacağı bir yük/sorumluluk yüklenmemiştir. Rabbimize karşı sorumluluğumuz, onun emir ve yasaklarına uyarak rızasına uygun yaşayan bir kul olmaktır. Zira o, bizi kendisine ibadet edelim diye yaratmıştır. Nitekim *"Ben cinleri ve insanları, ancak bana kulluk/ibadet etsinler diye yarattım."* (Zâriyât, 51/56) âyeti, bu hususu dile

---

* Dr. Yaşar YİĞİT

getirmektedir. Şüphesiz ibadet kavramı çok geniş kapsamlı bir kavramdır. Namaz, zekât, hac, oruç gibi ibadetlerin yanı sıra Allah için, ailemize, çevremize karşı sorumluluklarımızı yerine getirmemiz, onların hak ve hukuklarına riayet etmemiz de ibadettir.

Ailemize karşı da yerine getirmek durumunda olduğumuz sorumluluklarımız vardır. Eşimiz, çocuklarımız, anne-babamız, yakın ve uzak akrabamız, ailemizi teşkil eder. Bu itibarla onların insan olarak yaşamlarını devam ettirebilmeleri için ihtiyaç duydukları şeyleri imkânlarımız ölçüsünde karşılamaya gayret etmemiz sorumluluğumuzun bir gereğidir. Çocuklarımızın eğitim ve öğretimi, onların topluma hayırlı birer insan olarak yetişmeleri için uğraş sarf etmek görevimizdir. Onları, sadece yaşadıkları âna (dünyaya) göre değil geleceğe (ahirete) yönelik de eğitmemiz gerekir. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de yüce Mevla, *"Ey iman edenler! Kendinizi ve ailenizi, yakıtı insanlar ve taşlar olan ateşten koruyun. O ateşin başında gayet katı, çetin, Allah'ın kendilerine verdiği emirlere karşı gelmeyen ve kendilerine emredilen şeyi yapan melekler vardır."* (Tahrim, 66/6) buyurarak, ailemizi, çoluk çocuğumuzu sadece bu dünyaya yönelik değil aynı zamanda dinî sorumluluklarını bilecek şekilde yetiştirmemizin gereğini dile getiriyor.

Şüphesiz içinde yaşadığımız çevreye başka bir ifadeyle topluma karşı da sorumluluklarımız vardır. Fert veya topluma zarar verecek olan eylem ya da davranışlardan uzak durmak, onların haklarına saygı göstermek, sorumluluğumuzun bir parçasını teşkil etmektedir. Ayrıca topluma zararlı olan eylem ve davranışlara karşı duyarlı ve sorumlu olmak da, topluma karşı sorumluluğumuzun bir kesitidir. Bu itibarla toplumsal hayatımızda kural tanımazlığa ya da ihlale göz yummamalıyız. Şartlar ve hukuki düzenlemeler çerçevesinde gerekli duyarlılığı göstermeliyiz. Zira bu duyarlılık aynı zamanda dinimizin de bir gereğidir.

Nitekim sevgili Peygamberimiz (s.a.s) bu durumu gayet dikkat çekici bir şekilde dile getirerek: "Nefsim kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki, ya iyiliği (maruf) emir ve kötülükten (münker) men edersiniz yahut Allah Teâla size azap (toplumsal kargaşa) gönderir. Sonra Allah'a yalvarırsınız da duanız kabul edilmez." (Tirmizî, "Fiten", 9) buyurmakta ve toplumsal hayatta nemelazımcılığın hoş bir tutum olmadığını vurgulamaktadır. Bu ve benzeri hadisler her halükârda, haksızlıklarla, adaletsizliklerle, topluma zararı olan her şeyle mücadeleyi emretmektedir ki bu da topluma karşı fertlerin sorumluluğunun bir gereğidir. Zira mücadele terk edilirse, doğacak zararlardan ve olumsuzluklardan bütün toplum bireylerinin etkileneceği ve sorumlu tutulacağı ifade edilmektedir.

Nakledilen âyet ve hadislerden de anlaşıldığı gibi, insan duyarsız, sorumsuz bir varlık değildir. Onun yüce Allah'a, kendisine, ailesine ve topluma karşı bir dizi sorumlulukları vardır. Bu sorumluluklar, Allah'ın rızasını kazanmak amacıyla yerine getirilirse ibadet olarak nitelendirilir.

İNSANIN ACELECİ VE NANKÖR OLMASI*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

وَلَوْ يُعَجِّلُ اللّٰهُ لِلنَّاسِ الشَّرَّ اسْتِعْجَالَهُمْ بِالْخَيْرِ لَقُضِيَ اِلَيْهِمْ اَجَلُهُمْۜ فَنَذَرُ الَّذ۪ينَ لَا يَرْجُونَ
لِقَٓاءَنَا ف۪ي طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ وَاِذَا مَسَّ الْاِنْسَانَ الضُّرُّ دَعَانَا لِجَنْبِه۪ٓ اَوْ قَاعِدًا اَوْ قَٓائِمًاۚ فَلَمَّا
كَشَفْنَا عَنْهُ ضُرَّهُ مَرَّ كَاَنْ لَمْ يَدْعُنَٓا اِلٰى ضُرٍّ مَسَّهُۜ كَذٰلِكَ زُيِّنَ لِلْمُسْرِف۪ينَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ

"Eğer Allah insanlara, onların hemen hayra kavuşmayı istedikleri gibi, şerri de acele verseydi, elbette onların ecellerine hükmolunurdu. İşte biz, bize kavuşmayı ummayanları, kendi azgınlıkları içinde bocalar halde bırakırız. İnsana bir sıkıntı dokundu mu, gerek yan üstü yatarken, gerek otururken, gerekse ayakta iken (her hâlinde bu sıkıntıdan kurtulmak için) bize dua eder. Ama biz onun bu sıkıntısını ondan kaldırdık mı, sanki kendisine dokunan bir sıkıntı için bize hiç yalvarmamış gibi geçer gider. İşte o haddi aşanlara, yapmakta oldukları şeyler, böylece süslenmiş (hoş gösterilmiş)tir." (Yûnus, 10/11-12)

Bu ayetlerde, insanın vasıfları sergilenmekte, karakteri, huyları, eğilimleri ve zaafları konusunda bilgi verilmektedir. Yüce Mevla'nın azapta acele etmediği, bu dünyada insanlara imkân verdiği ve zaman tanıdığı bildirilmektedir. İnsana genel özellikleri açısından baktığımızda aceleci bir yapıya sahip olduğunu fark ederiz. İnsanların yine genel olarak dünya nimetlerini elde etmede bir hırs, aşırı bir istek içinde olduklarını görebiliriz. Aceleciliğin insanın yapısında bulunduğunu şu ayeti kerime de ifade etmektedir:

"İnsan çok aceleci yaratılmıştır. Size yakında ayetlerimi göstereceğim. Şimdi acele etmeyin." (Enbiya, 21/37)

Bu âyet, ayrıca ahiretteki nimetleri veya azabı bu dünyada görmek isteyenleri ikaz etmekte ve Allah'ın vereceği mükâfat ve cezayı görmek için acele edilmemesi gerektiğini ifade buyurmaktadır.

---

* Dr. Abdurrahman CANDAN

Okuduğumuz ayetlerde, Allah'ın insanlar gibi acele etmediğini anlıyoruz. Yüce Mevla, dünya hayatının bir imtihan yeri olması nedeniyle, insanların yaptıklarının karşılığını bu dünyada görme hususundaki isteklerini yerine getirmez. Ancak onlara günahlarından dönme ve tövbe etme imkânı tanımaktadır. Eğer böyle olmasaydı ilk günahlarından itibaren hem onların hem de imtihan dünyasının sonu gelebilirdi. Ayrıca sonuçları açıklanan imtihanın da bir değeri olmazdı.

İnsanın yerilen bir diğer özelliği de nankör olmaya yatkın olmasıdır. İnsanlar zor anlarında yüce Mevla'ya sığınır, yardım dilerler. Böyle zamanlarda ibadetlerini yerine getirme ve başkalarına iyilik yapma hususunda daha bir titizlik gösterirler. Bu şekilde bela ve musibete maruz kaldıklarında insanların Allah'a yalvarmaları, O'nu düşünmeleri, hatırlamaları güzel bir özelliktir. Fakat biraz zaman geçince veya sıkıntıları ortadan kalkınca Allah'a dua etmeyi unutup ibadetlerden uzaklaşmaları, bazen de isyan etmeleri, Müslümana yakışmayan, Allah'ın hoşlanmadığı bir durumdur.

Bu ayetlerden almamız gereken ders, Allah'a gerçekten iman eden kimsenin, zor anlarında, rahat olduğu dönemlerde, gençliğinde, yaşlılığında, zenginliğinde, fakirliğinde, makam ve mevki sahibi olduğunda, kısacası hayatının her anında Allah'ı anması ve ibadetlerine devam etmesinin gerekli olduğudur. Allah, insanlara bazen nimetleri verir, bazen de o nimetleri insanların elinden alır. Müslüman, bunların bir imtihan vesilesi olduğunu bilmelidir. O, her anında Rabbini düşünmeli, O'na yalvarmalı, ibadet etmelidir. Nimet anında da, sıkıntı anında da Rabbi ile diyalogunu sürdürmelidir. Faydacı bir tavırla hareket etmek, Allah'a inanan, O'nun varlığını birliğini, hükümran olduğunu kabul eden bir Müslüman'a yakışmaz.

İNSAN VE DUA İLİŞKİSİ*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

وَاِذَا مَسَّ النَّاسَ ضُرٌّ دَعَوْا رَبَّهُمْ مُن۪يب۪ينَ اِلَيْهِ ثُمَّ اِذَٓا اَذَاقَهُمْ مِنْهُ رَحْمَةً اِذَا فَر۪يقٌ مِنْهُمْ بِرَبِّهِمْ يُشْرِكُونَۙ

"İnsanlara bir zarar dokunduğu zaman, rablerine yönelerek ona dua ederler. Sonra Allah onlara kendinden bir rahmet tattırınca da, bir bakarsın ki içlerinden bir grup Rablerine ortak koşuyorlar." (Rûm, 30/33)

Bu ayette insanların dua ile olan alakalarından ve hangi durumlarda duaya müracaat edildiğine vurgu yapılmaktadır.

Dua, insanın istek ve arzularının yerine getirilmesi talebidir. Dua; kul ile Allah arasında olması gereken en önemli bağdır. Ama insanlardan bazıları buna daima ihtiyaç duyup dua ve ibadetten kopmazken bazıları yalnızca sıkıntılı ve problemli olduğu zamanlarda duayı araç olarak kullanıp Allah'a yalvarmaktadır.

Kulunun davetine icabet eden yüce Allah kabul kapısını her zaman açık tutmaktadır. Mümin sûresinin 60. ayetinde yüce Allah; *"Rabbiniz şöyle dedi: Bana dua edin, duanıza cevap vereyim. Bana kulluk etmeyi kibirlerine yediremeyenler aşağılanmış bir halde cehenneme gireceklerdir"* buyurmak suretiyle kulun dua etmesi hâlinde Allah'ın kabul edeceğini vaat etmiştir. Böylece ne zaman dua yapılacağı konusunda herhangi bir ayırım yapılmamıştır.

Yüce Allah insanı hatasıyla kabul ettiğini, duasını kabul edeceğini açıklamakla insanlara olan rahmetini göstermektedir. Bu husus Bakara suresinin 186. ayetinde; *"Kullarım, beni senden sorarlarsa (bilsinler ki) gerçekten ben (onlara çok) yakınım. Bana dua edince, dua edenin duasına cevap veririm. O halde, doğru yolu bulmaları için benim davetime uysunlar, bana iman etsinler"* şeklinde ifade edilmektedir. Bu ayette Allahu Teala'nın özellikle biz kullarına çok yakın oluşu dile getirilerek bu anlayışla rabbimize yönelmemiz gereği üzerinde durulmuştur. Bu kadarıyla da kalmayıp "Dua

---

* Davut KAYA

edenin duasını kabul ederim" açıklamasıyla da insan için fırsatların devam ettiği, kurtuluşun Allah'a yönelişte olduğu açıkça ifade edilmiştir.

Bizler dua kapılarının açık olduğunu unutmamalıyız. Hatta hatamızı anlayıp Allah'a yöneldiğimiz zaman ayrı bir değer de kazanmaktayız. Furkân suresinin 77. ayetinde; "*(Ey Muhammed!) De ki: Duanız olmasa Rabbim size ne diye değer versin.*" buyurulması da duanın önemini, hatta hayatın bir parçası olduğunu göstermektedir.

Dua hem kişinin kendi istek ve arzularıyla hem de karşılaştığı olaylarla ilgili olabilir. Hangisi olursa olsun duada samimiyet esastır.

Dua mademki yaratan Allah ile olan yakınlık ve münasebettir. O halde her zaman bu yakınlık canlı tutulmalıdır. İnsanın insana olan ilgisi nasıl sadece ihtiyacı olduğu zaman hoş karşılanmaz ise kulun da yalnızca zorda kaldığı durumda duaya yönelmesi hoş bir şey olmaz. Çünkü bağlılığın en güzel olanı daimi ve içten olanıdır. Kişiyi yalnızca içinde bulunduğu şartların yönlendirmesi hâlinde duaya yönelmesi insan için bir eksiklik olur. Hâlbuki insanın her zaman duaya ihtiyacı vardır. Yalnızca mecbur olduğu zaman dua eden insanın bu davranışı hoş karşılanmamaktadır. Konu başlığı olarak yer alan ayette "İnsana bir zarar dokunduğu zaman Rablerine yönelerek dua ederler." şeklindeki açıklama insanların acziyetinin, çaresizliğinin ifadesidir. Bu acziyet ve Allah'a karşı güçsüzlük hâli her zaman var olan bir durumdur. Dolayısıyla bu bilinç ve anlayışla daima dua kapısı aralanmalıdır. Aksi halde Allah'a karşı samimiyet değil, adeta çıkarcılık anlayışı hâkim olmaktadır. Bizler böyle olmaması gerektiğini bilmeli, Allah'ı unutmayıp hep bu gücü yanımızda hissetmeliyiz. Zararın giderilmesinin Allah'tan olduğu bilicine sahip olup Allah'ın lütfunu unutmamalıyız. Şayet unutulursa ahirette bu gerçeğin ortaya çıkacağını hatırlamalıyız.

Bütün bu izahlar sonrasında aczimizi bilerek Allah'a yakınlık oluşturan kulluk bilincimizi ve ibadet hayatımızı daima canlı tutmamız gerekmektedir.

İnsan Allah'a karşı büyüklenemez, kibir edemez. O'ndan uzak kalamaz. Çünkü Allah yaratıcıdır, kul ise yaratılandır.

Kul Allah'a daima muhtaçtır. Bu nedenle her zaman O'nun yardımını dilemeli ve isteklerini O'na sunmalıdır.

İRŞAD, TERK EDİLEMEZ BİR GÖREV VE SORUMLULUKTUR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

وَاِذْ قَالَتْ اُمَّةٌ مِنْهُمْ لِمَ تَعِظُونَ قَوْماًۙ اللّٰهُ مُهْلِكُهُمْ اَوْ مُعَذِّبُهُمْ عَذَاباً شَد۪يداًۜ قَالُوا مَعْذِرَةً اِلٰى رَبِّكُمْ وَلَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ

"Hani onlardan bir topluluk demişti ki: 'Siz Allah'ın helak edeceği veya şiddetli bir azaba uğratacağı bir kavme ne diye (boş yere) öğüt veriyorsunuz?' Onlar da, 'Rabbinize bir mazeret beyan etmek için, bir de belki Allah'a karşı gelmekten sakınırlar diye (öğüt veriyoruz)' demişlerdi." (A'râf, 7/164)

Bu ayet-i kerimede hitap edilen kitle Hz. Peygamber dönemindeki Yahudilerdir. Onlar ayet-i kerimede bahsedilen konu hakkında bilgi sahibi olduklarından dolayı olay, özlü bir üslûpla anlatılmaktadır. Şöyle ki; deniz sahilinde yaşayan bir kasaba halkına cumartesi günü, iş yapmamak ve sırf ibadet etmek zorunluluğu yanında balık avlamak da haram kılınmıştı. Fakat onlar ilahî bir imtihana tabi tutuldular. Balıklar tatil günü olan cumartesi günü, diğer günlere nazaran akın akın ta sahile kadar gelirken diğer günlerde ise denizin derin yerlerinde dolaştıklarından, onlar balıkları bir hayli zahmet çekerek avlayabiliyorlardı. Bu böyle bir süre devam ettikten sonra onlardan bazıları iradelerine hâkim olamayarak hürmet ettikleri cumartesi gününde Allah'ın koyduğu yasağa rağmen O'nun emir ve tavsiyelerine muhalefet ederek o günde balık avlamaya başladılar. Bu durum karşısında bir grup insan da, "Allah'ın yasak etmesine rağmen böyle bir şeyi nasıl yaparsınız! Cumartesi günü balık avlamak size haram kılınmadı mı?" diye onlara nasihat etti ise de bu nasihat sınır tanımazların aşırılıklarını daha da körüklediğinden nasihat edenler de bunun faydasız olduğunu düşünerek ümitsizliğe kapıldılar ve olaya sessiz kaldılar.

---

* İdris BOZKURT

Başka bir grup insan daha olaya müdahale ederek onları ısrarla engellemeye çalıştılarsa da bu durum uzadıkça uzadı. Bunun üzerine çabalarının boşuna olduğunu düşünenler, ısrarla irşattan yana olanlara "Siz Allah'ın helak edeceği veya şiddetli bir azaba uğratacağı bir kavme ne diye (boş yere) öğüt veriyorsunuz?" diyerek nasihatin boşuna bir çaba olduğunu söylediklerinde; diğerleri cevaben, "Biz, kötülük karşısında susmakla kendimizi kurtaramayacağımız, görevimizi yaptık diyemeyeceğimiz için onlara öğüt veriyoruz. Onların durumlarını düzeltmelerinden, hakka dönmelerinden ümitsiz değiliz. Belki onlar, içinde bulundukları hâlden sakınırlar, onu terk ederler ve tövbe ederek Allah'a dönerler. Allah da onların tövbelerini kabul eder, merhamette bulunur." diyerek en azından uyarı görevlerini yapmış sayılmak ve böylece Allah katında sorumluluktan kurtulmak yanında, uyardıkları kişilerin hatalarını göstererek durumlarını düzeltmelerine yardımcı olabilecekleri ümidiyle onları irşat ettiklerini belirtiyorlardı.

İlgili ayette bu kasaba halkının üç tip insan topluluğundan meydana geldiği görülmektedir:

a) Allah'ın yasaklarını çiğneyenler,

b) Allah'ın hükümlerine uymakla birlikte günahkârların ıslah edilmesi konusunda kötümser olup irşadın yararsız olduğunu düşünenler,

c) İrşadın terk edilemez bir görev ve sorumluluk olduğunu, ayrıca bu hususta ümitsiz ve karamsar olmamak gerektiğini düşünenler. Âyetin üslûbundan, en ideal davranışın bu sonuncuların davranışı olduğu anlaşılmaktadır.

Şu halde müminler, özellikle ilim irfan sahibi kişiler, kendileri Allah'ın buyruk ve yasaklarına uyarak temiz bir hayat yaşadıkları gibi başkalarının da doğru yolda olmalarını sağlamak için bıkıp usanmadan irşat görevlerini yerine getirmelidirler. Gerçek bir eğitimci ve irşatçının kötümser bir yaklaşımla, kötülükleri çaresiz ve şifasız kabul edip bir kenara çekilmesi doğru bir davranış değildir. Ayrıca bizzat peygamberler de dâhil olmak üzere insanlar bu hususta ne ölçüde başarılı olduklarından değil, bu yolda gerektiği kadar ve gerektiği şekilde çaba gösterip göstermediklerinden sorumludurlar (Kur'an Yolu, II, 613-614), hidayet ise yalnız Allah'tandır (Bakara 2/272; Nahl 16/37; Kasas, 28/56).

Eğer bir toplum içinde birtakım kötülükler, zulümler, ahlaksızlıklar işleniyorsa unutmayalım ki Rabbimiz sadece o toplum içindeki günahkârları değil toplumun öteki üyelerini de hesaba çekecektir. Suçlulara "neden bu günahları işlediniz?" diye, diğerlerine de "neden bu insanları uyarmadınız? Niçin onlara Allah'ın âyetlerini duyurmadınız?" diye hesap soracaktır. Rabbimizin bu sorgulaması karşısında "Ya Rabbi! Sen şahitsin ki ben bana düşeni yapmıştım, ben elimden geldiği ve becerebildiğim kadarıyla bu insanları uyarmıştım, bu insanlara senin kitabını duyurmuştum" diyebilmemiz gerektiğini hiçbir zaman hatırımızdan çıkarmamalıyız.

İSLAM, ÇALIŞMAYA BÜYÜK ÖNEM VERİR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

فَاِذَا فَرَغْتَ فَانْصَبْۙ وَاِلٰى رَبِّكَ فَارْغَبْ

"Öyleyse, bir işi bitirince diğerine koyul. Ancak Rabbine yönel ve yalvar."
(İnşirah, 94/7-8)

Dinimiz İslam helâlinden çalışmanın, nafaka temin etmenin büyük bir sevap olduğunu belirtmekte ve Kur'an'da kişiye ancak çalıştığının verileceği beyan edilmektedir (Necm, 53/39). Buna bağlı olarak, "İki günü eşit olan ziyandadır" anlayışıyla Müslümanlar çalışmanın önemini kavrayarak, statik değil daha dinamik olmayı, daima ilerlemeyi hedef olarak görmüşlerdir. Her şeyde örnek olduğu gibi çalışma konusunda da bize örnek olan Hz. Peygamberimiz, *"Hiç kimse kendi elinin emeği ile kazandığından daha hayırlı bir lokma asla yiyemez"* (Buhârî, Büyu', 24) buyurarak helâlinden kazanmanın önemine vurgu yapmıştır. Yine aynı Peygamber, çalışmayıp tembel olmaktan Allah'a sığınmış ve *"Birinizin sırtında odun destesi taşıması, versin veya vermesin, insanlara gidip el açmasından daha iyidir"* (Buharî, "Büyu", 26) buyurmak suretiyle dilenmenin doğru bir davranış olmadığını belirtmiştir.

Peygamberimiz bütün bunları söylemekle kalmamış, bizzat kendisi de söylediklerini tatbik ederek biz ümmetine örnek olmuştur. Nitekim o küçüklüğünde çobanlık yapmış, gençliğinde ticaretle meşgul olmuştur. Hatta kendisine "el-Emin" yani güvenilir kimse denmesi de ticaret ve tabii yaşamındaki dürüstlüğüne istinaden verilmiş bir lakaptır. Hz. Peygamber Efendimizin Mekke'den Medine'ye geldiğinde inşa ettirdiği mescidin yapımı esnasında bizzat sırtında kerpiç ve taş taşıması da çalışmanın önemi açısından ayrı bir güzelliktir.

Hz. Peygamberin çalışması gelişi güzel olmamış ve bizlere bugün dahi hepimizin ihtiyaç duyduğu bir ilkeyi öğretmiştir. O ilke ise, kişi hangi iş, statü ve konumda

* Doç. Dr. Ömer YILMAZ

olursa olsun yaptığı işi, iyi ve güzel yapmasıdır. Bugün buna çalışma hayatında "kalite" demek de mümkündür.

Çalışmak, insana huzur verir. Huzursuzlukların pek çoğu ise işsizliktendir. Bir iş ile meşgul olan kimsenin yanlış şeyler düşünmesi ve yapması mümkün müdür? Bilindiği gibi bir ülkenin muasır ve müreffeh bir seviyeye ulaşması ancak o ülke vatandaşlarının çalışmasıyla mümkündür. Üretmek ve helâl yoldan kazanmak, hem kendi mutluluğumuz, hem de bizden sonra gelecek nesillerin daha rahat ve kimseye muhtaç olmadan yaşamaları için büyük önem arz etmektedir. İstiklâl Marşı şairimiz Mehmet Akif de, çalışmanın gerekliliğine olan inancını şu dizeleriyle açığa vurmaktadır.

"Ey dipdiri meyyit, iki el bir baş içindir

Davransana şimdi el de senindir, baş da senindir" (*Safahat*, İnkılâp ve Aka Yayınları, İstanbul 1979, s.209)

İslam dininin çalışmaya verdiği önem ortada iken, Müslümanların bugünkü hâllerinin bu açıdan çok parlak bir seviyede olduğunu söylememiz ne yazık ki mümkün değildir. O halde daha çok çalışmak, ilerlemek, helâlinden kazanmak ve üretmek hepimizin üzerine düşen bir görev olmalıdır. Hangi meslek ve işi yapıyorsak yapalım, onu hakkıyla yapmalı, kazandığımızı da hak ederek almalıyız. Bir kimseyi kendi işyerimizde çalıştırıyorsak onun hakkını alın teri kurumadan vermeliyiz. Bu aynı zamanda karşılıklı işçi-işveren sevgisinin kazanılmasına da etki sağlayacaktır.

Bir işte çalışıp ekmeğimizi oradan kazanan bir işçi isek "bu kadar ücrete ancak bu kadar iş olur" demek suretiyle çalışmamızda ihmal ve tembelliğe gitmemeliyiz. İşsizliğin had safhada olduğu bir yerde, alın terimizle nafakamızı temin etmek hepimizin boyun borcu olmalıdır. Gönül ister ki, göklere boy veren minarelerimizin yanında aynı heybetle yükselen fabrika bacalarımız da olsun. İşte bunun için herkes üzerine düşen görevi yapmalı, tembellik, atalet ve sefaletten uzak durmalıdır. İslam asla çalışmaya, zengin olmaya, üretmeye karşı değildir. İslam başkasına muhtaç olmaya, dilenmeye ve tembelliğe karşıdır.

İSLAM TERÖR DİNİ DEĞİL, BARIŞ DİNİDİR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا ادْخُلُوا فِى السِّلْمِ كَٓافَّةًۖ وَلَا تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِۜ اِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُب۪ينٌ

"Ey iman edenler! Hepiniz topluca barış ve güvenliğe (İslam'a) girin. Şeytanın adımlarını izlemeyin. Çünkü o, size apaçık bir düşmandır." (Bakara, 2/208)

İslam barış dinidir. Yukarıdaki ayet-i kerimede de işaret edildiği üzere, İslam'ın bir anlamı da barıştır. Kur'an'a ve Peygamberimizin hadislerine baktığımız zaman savaşın istenmedik bir olay olduğunu, savaşa "meşru müdafaa" amacına yönelik olarak veya tedbir alma ve düşman hücumunu önceden öngörerek, tehlikeyi önlemeye matuf olarak izin verildiğini görürüz. Savaş bazen barışı korumak, terör faaliyetlerini önlemek, mazlumlara sahip çıkmak, ibadethaneleri korumak amacıyla zorunlu hâle gelir:

"Kendilerine savaş açılan Müslümanlara, zulme uğramaları sebebiyle cihad için izin verildi. Şüphe yok ki Allah'ın onlara yardım etmeğe gücü yeter. Onlar, haksız yere, sırf, 'Rabbimiz Allah'tır' demelerinden dolayı yurtlarından çıkarılmış kimselerdir. Eğer Allah'ın, insanların bir kısmını bir kısmıyla defetmesi olmasaydı, içlerinde Allah'ın adı çok anılan manastırlar, kiliseler, havralar ve mescitler muhakkak yerle bir edilirdi. Şüphesiz ki Allah kendi dinine yardım edene mutlaka yardım eder. Şüphesiz ki Allah çok kuvvetlidir, mutlak güç sahibidir." (Hac 22/39-40)

"Size ne oluyor da, Allah yolunda ve 'Ey Rabbimiz! Bizleri halkı zalim olan şu memleketten çıkar, katından bize bir dost ver, bize katından bir yardımcı ver' diye yalvarıp duran zayıf ve zavallı erkekler, kadınlar ve çocukların uğrunda savaşa çıkmıyorsunuz?" (Nisa, 4/75)

Peygamberimizin şu hadisi savaşı değil, barışı hedeflediğini göstermektedir:

"Ey insanlar! Düşmanla karşılaşmayı temenni etmeyin. Allah'tan afiyet (esenlik ve barış) dileyin. Fakat düşmanla karşılaşınca da sabredin ve bilin ki cennet kılıçların gölgesi altındadır." (Buharî, "Cihad", 112, 156)

---

* Mehmet KAPUKAYA

İslam, insan canını mukaddes kabul etmiş, insanları öldürmeyi değil, onlara hayat vermeyi tavsiye buyurmuştur:

"*Bundan dolayı İsrailoğullarına (Kitap'ta) şunu yazdık: 'Kim, bir insanı, bir can karşılığı veya yeryüzünde bir bozgunculuk çıkarmak karşılığı olmaksızın öldürürse, o sanki bütün insanları öldürmüştür. Her kim de birini (hayatını kurtararak) yaşatırsa sanki bütün insanları yaşatmıştır…*" (Maide, 5/32)

Savaş ahlakı denen bir şey vardır. Şu hadisler hem bize bu ahlakı öğretir, hem de İslam'ın savaşla aslında insanları öldürmeyi değil, onları etkisiz hâle getirmeyi ve onları İslam'ın kurtuluş yoluna katmayı hedeflediğini öğretir.

Büreyde (r.a), babasından şöyle naklediyor: Resûlullah (s.a.s) bir ordunun veya seriyyenin başına komutan tayin ettiği zaman, -hassaten komutana- Allah'a karşı muttaki olmasını, beraberindeki Müslümanlara da hayır tavsiye eder ve sonra şunları söylerdi:

"Allah'ın adıyla, Allah'ın yolunda savaşın. Allah'ı inkâr eden kâfirlerle çarpışın. Gaza edin fakat ganimete hıyanet etmeyin, ahdi bozmayın, ölülerin vücutlarına sataşıp burun ve kulaklarını kesmeyin, çocukları öldürmeyin!

Müşrik düşmanlarla karşılaşınca onları önce üç şeyden birine çağır: Bunlardan birine cevap verirlerse onlardan bunu kabul et ve artık dokunma! Önce İslam'a davet et. İcabet ederlerse hemen kabul et ve elini onlardan çek. Müslüman olma teklifini kabul etmezlerse, onlardan cizye iste, müspet cevap verirlerse kabul et ve onları serbest bırak. Bundan da imtina ederlerse, onlara karşı Allah'tan yardım dile ve onlarla savaş…" (Müslim, "Cihâd" 3)

Peygamberimiz savaş esnasında bile kadın ve çocukların öldürülmelerini yasaklamıştır (Buharî, "Cihâd" 147-148; Müslim, "Cihâd" 24-25).

Kur'an-ı Kerim'de savaş stratejisine yönelik birçok ayet vardır. Bu ayetlere göre Müslümanlarla savaş edenlere karşı savaşılacak, savaştan vazgeçtikleri anda da savaştan vazgeçilecektir (Bakara, 2/190-192). Şu dinin yüceliğine bakın ki, müşrik de olsa, Müslümanlara sığınan kimseye dokunmamalarını, hatta onu güven içinde olacağı yere ulaştırmalarını emrediyor:

"Eğer Allah'a ortak koşanlardan biri senden sığınma talebinde bulunursa, Allah'ın kelamını işitebilmesi için ona sığınma hakkı tanı. Sonra da onu güven içinde olacağı yere ulaştır…" (Tevbe, 9/6)

İslam'a zararı olmayan ve tehlike oluşturmayan farklı din mensuplarıyla iyi geçinmek yasaklanmamıştır (Mümtehine, 60/7-9). Kur'an'da bulunan cihad ayetlerini ve Hz. Peygamber'in cihadlarını, sebep ve sonuçlarını iyice irdelemeden, Kur'an'ı ve Hz. Peygamber'i terör kaynağı olarak görmek, büyük haksızlıktır.

İSLAM'DA ÇEVRE BİLİNCİ*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

تُسَبِّحُ لَهُ السَّمٰوَاتُ السَّبْعُ وَالْاَرْضُ وَمَنْ فِيهِنَّؕ وَاِنْ مِنْ شَيْءٍ اِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهٖ وَلٰكِنْ لَا تَفْقَهُونَ تَسْبِيحَهُمْؕ اِنَّهُ كَانَ حَلِيماً غَفُوراً

"Yedi gök, yer ve bunların içinde bulunanlar Allah'ı tespih ederler. Her şey O'nu hamd ile tespih eder. Ancak, siz onların tespihlerini anlamazsınız. O, halîm'dir (hemen cezalandırmaz, mühlet verir), çok bağışlayandır." (İsra, 17/44)

Yüce kitabımız Kur'an-ı Kerim'de kâinatla ve eşyanın varlığı ile ilgili çok sayıda ayet bulmak mümkündür. Bu ayetlerde etrafımıza, yakın çevremize -yeryüzüne- ve uzak çevreye -gökyüzüne- bakmamız öğütlenerek dikkatimiz çekilmekte ve onlar hakkında düşünüp ibret almaya davet edilmekteyiz. Dikkatle baktığımızda bu ayetlerin zikredilmesinde dört ana hedef görülmektedir. Bunlardan birincisi, tabiî varlıklar ve olaylarla, Allah'ın varlık ve birliğine, ölümden sonra dirilişe ve bazı metafizik konulara delil getirmektir. İkincisi kâinatın bizzat yapısı ve çeşitli tabiî olayların meydana gelişi hakkında doğrudan temel bilgi vermektir. Üçüncüsü kâinatın insan için yaratıldığını ve maddî ihtiyaçları için emrine amade kılındığını hatırlatırken, dördüncüsü de tabiatın korunması gerektiğini bizlere öğretmektir (Mehmet Bayraktar, *İslam ve Ekoloji*, DİB Yay. Ank. l992, s.30).

Yukarıda verdiğimiz ayette, Allah'ın yarattığı tüm varlıkların kendi hâl dilleriyle O'na ibadet edici olduğunu ve daimi surette yüce Yaratıcının varlıklarla ilişki içerisinde bulunduğunu göstermektedir. Bu, bize kâinatın manevî yönünü göstermektedir.

Yüce Allah'ın Kur'an'da zaman zaman ağaç ve bitki türlerine yemin etmesi, bu varlıklara verilen öneme işaret etmektedir. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de sadece "ağaç" lafzının geçtiği ayetlerin sayısı azımsanmayacak bir boyutta (yirmi sekiz adet)dır. Bütün bunlardan, Allah'ın yarattığı her şeyin, maddî değerinin yanında manevî bir değerinin de olduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla her şey O'nun emrinde ve zikreden bir varlık olarak O'nun varlığının müjdecisidir. Tüm varlıklar O'nun hikmetinin

* Dr. Seyid Ali TOPAL

eseridir ve hiçbirisi lüzumsuz yere yaratılmamıştır. Bundan dolayı varlıklar kıymet verilmeye layık olup onların keyfî bir şekilde yok edilmesi dinimizce yasaklanmıştır. Nitekim Kamer suresi 54/49.ayette her şeyin bir ölçüye göre yaratıldığı belirtilirken, Rum suresi 30/41'de insanların elleriyle işledikleri yüzünden karada ve denizde bozulma -fesad- çıkacağı hatırlatılmıştır.

Tüm ibadetlerinde Allah'a teslim olmaya çağrılan inananların, bilhassa hac ibadeti gibi dünyanın her tarafından gelen yüz binlerin bir arada bulunduğu izdihamlı anda bile ihramlı iken canlıları öldürmekten ve tabiata zarar vermekten sakındırılmaları çok manidardır.

Hz. Peygamber (s.a.s) Efendimiz hayatta iken bu konuda da -bırakınız keserek, yakarak yok etmeyi- bize örnek olacak şekilde boş arazileri ormanlaştırmıştır. Resûlullah (s.a.s) Zû-Kad gazvesinden dönerken -bir zamanlar orman olan- Zureybu't-Tavîl'e geldiği zaman, Ensar'dan Harise oğulları; Ya Rasulallah burası bizim deve ve koyunlarımızın otlağı, kadınlarımızın gezintiye çıktığı yerlerdir, diyerek el-Gâbe'nin yerini işaret ettiler. Bu konu üzerine Allah Resûlü *"Kim buradan bir ağaç kesecek olursa, onun karşılığı bir ağaç diksin"* diye emretmiştir. Bundan sonra ağaçlar dikilmiş ve el-Gâbe (ormanı) meydana gelmiştir (Belâzûrî, Fütûhu'l-Buldan, Beyrut 1958, 1/17).

Yine bu konuda *"Elinizde bir ağaç fidanı varsa kıyamet koparken bile olsa eğer dikmeye fırsat bulursanız mutlaka dikin"* (Buhârî, *Edebü'l-Müfred*, Kahire 1379, s.168) emriyle bizleri yönlendiren Peygamberimiz Medine ve Taif şehirlerini de koruma altına almıştır. Sevgili Peygamberimizin bu güzel uygulaması doğrultusunda İslam hukukçuları da koruma düşüncesiyle, mezarlık ve vakıf arazilerinden kamu yararına kullanılmak şartıyla ağaç kesileceği zaman yerine yenilerinin dikilmesi şartını koymuşlardır.

Resûlullah'ın bu örnekliğine uyan tüm Müslümanlar çağlar boyu gönüllü birer çevreci olarak ağaçlarla ve Allah'ın yarattığı diğer tüm canlılarla ilgilenerek onları korumuşlar ve kurdukları şehirlerde, mezarlıklarında, yaptıkları cami, medrese vb. yerlerde ağaçlandırmaya önem vermişlerdir. Nitekim bazı yörelerde insanımızın doğum veya ölüm vesilesiyle hatıra ağaçlar dikmesi gelenek hâlini almıştır. Bu konuda insanımız, dikilen ağacın meyvesinden veya gölgesinden istifade edildikçe sadaka sevabına kavuşulacağı inancıyla hareket etmiştir.

Netice itibariyle içinde yaşadığımız dünyada beşikten mezara kadar olan ağaç ihtiyacımızı karşılarken elimizde bulunan ormanları atalarımızdan miras değil yavrularımızdan ödünç aldığımız bilinciyle kullanmalı, bu konuda israfa, cehalete, hatta kötü bir şekilde kullanarak hıyanete düşmemeliyiz. Elimizde bulunan ormanları yok etmenin kolay, yetiştirmenin zor olduğunu, ormanların azaldığı ülkelerde erozyon, heyelan, düzensiz yağış, sel felaketi, kuraklık ve kıtlığın etkili olabileceğini hatırımızdan çıkarmamalıyız.

İSLAM'DA ESAS OLAN SAVAŞ DEĞİL, BARIŞTIR!*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

اِلَّا الَّذ۪ينَ يَصِلُونَ اِلٰى قَوْمٍ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ م۪يثَاقٌ اَوْ جَٓاؤُ۫كُمْ حَصِرَتْ صُدُورُهُمْ اَنْ يُقَاتِلُوكُمْ اَوْ يُقَاتِلُوا قَوْمَهُمْۜ وَلَوْ شَٓاءَ اللّٰهُ لَسَلَّطَهُمْ عَلَيْكُمْ فَلَقَاتَلُوكُمْۚ فَاِنِ اعْتَزَلُوكُمْ فَلَمْ يُقَاتِلُوكُمْ وَاَلْقَوْا اِلَيْكُمُ السَّلَمَۙ فَمَا جَعَلَ اللّٰهُ لَكُمْ عَلَيْهِمْ سَب۪يلاً

"Ancak sizinle aralarında anlaşma olan bir topluma sığınmış bulunanlar yahut ne sizinle ne de kendi kavimleriyle savaşmayı içlerine sığdıramayıp (tarafsız olarak) size gelenler başka. Eğer Allah dileseydi, onları size musallat kılardı da sizinle savaşırlardı. Eğer onlar sizden uzak durur, sizinle savaşmayıp size barış teklif ederlerse; Allah size, onlara saldırmak için bir yol (yetki) vermemiştir." (Nisa, 4/90)

Diğer dinlerin, ya da felsefî ekollerin isimleri mensup olduğu peygamber ve kurucusuyla özdeşken, sadece İslam daha baştan adını "sulh", "güvenlik", "esenlik" ve "barış"dan almaktadır. Hıristiyanlık için İsevî, Yahudilik için Musevî denilmesi, Hinduizm, Konfüçyanizm, Maniheizm, Budizm vb. akımlar da bu söylenenlere birer örnek teşkil etmektedir. Bu hâliyle dahi İslam'ı savaş ve terör ile anılır hâle getirmek, onunla bütünleştirmek insafla bağdaşır bir durum olamaz. Çünkü genelde ilahî dinlerin hepsi, özelde ise İslam, dünyayı insana zindan etmek, yaşanmaz hâle getirmek için değil, huzur ve güvenlik içinde yaşamak için gönderilmiştir.

Hiç şüphesiz, her din ve düşünce akımında yanlış yapanlar, hatalı davrananlar ve hatta kendi çıkarları için dinlerin kutsal saydığı kavramları istismar edenler olabilir. Ancak buradan hareketle herhangi bir dini, özellikle de adında sevgi, barış, selamet ve esenlik bulunan İslam'ı topyekûn mahkûm etmek insaflı bir yaklaşım olamaz.

Öyleyse dinimizde esas olan savaş değil barıştır. Savaş ancak arızî durumlarda söz konusudur. Eğer yurdunuz bir başka güç tarafından işgale uğramış, haksız yere insanlarınız yurtlarından çıkarılmaktaysa, tüm barış yolları denenmiş, bundan bir netice alınamamışsa o durumda kurallarına riayet etmek şartıyla, sınırlı bir savaşa

*Doç. Dr. Ömer YILMAZ

izin verilebilir. Çünkü İslam medeniyetinin en görkemli, en etkin ve en verimli dönemleri, savaş ortamının değil barış ortamının ürünüdür.

Bilindiği gibi insan toplumsal ve medeni bir varlıktır. Yani, kendi başına yaşayamaz; başka insanlarla yaşamaya ve onlarla yardımlaşmaya mecbur, muhtaç hatta mahkûmdur. Bu da, fert ve cemiyetler arası uzlaşma, barış, hoşgörü ve farklılıklarla beraber dostluk içinde yaşamayı, kaynaşmayı gerektirmektedir. Günümüzde gittikçe küçülen, bir o kadar da küresel hâle gelen bir dünyada yaşıyoruz. İçinde yaşadığımız bu çağda onca soruna rağmen hiçbir toplum tek başına bunların üstesinden gelebilecek durumda değildir. Dünyanın içinde bulunduğu açlık, kuraklık, silahlanma, terör vb. pek çok sorun ister istemez tüm toplumları birbiriyle ilişki kurmaya, birbirinin desteğini almaya zorlamaktadır. O nedenle, dinimiz kendisine uzatılan eli boş çevirmez, onu karşılıksız bırakmaz.

Barış sadece küresel bağlamda değil, yerel bağlamda da ihtiyaç duyulan ve hasreti çekilen bir olgudur. Zira hangi toplum olursa olsun, bir toplumun dirlik ve düzeni, huzur ve güvenliği, ancak o toplumda yaşayan fertlerin anlaşıp uzlaşmalarına, hiç olmazsa birbirleriyle sulh olup ihtilâfa düşmemelerine bağlıdır. Aksine, birbirine düşmüş, çeşitli ihtilaflarla baş başa kalmış bir milletin arzulanan refaha ulaşması, birlik ve beraberliğini sürdürmesi imkânsızdır.

Nitekim bu bağlamda, konumuzda mevzu bahis ettiğimiz âyet-i kerîme buna işaret etmektedir. İslam dininde gerek fertler, gerekse toplumsal bağlamda barışı bozacak insanları kin ve nefrete sevk edecek bazı şeylerin haram kılınması da bu amaca yöneliktir. Bu cümleden olarak, anlaşmazlık ve düşmanlıklara sebep olan gıybet, dedikodu, kin, haset ve başkalarının mallarını gayr-i meşru yollarla yemek kesin olarak yasaklanmış; affetmek, hoş görmek ise tavsiye edilmiştir. İşte tüm bunlarla dinimiz, insanları anlaşmazlık ve düşmanlıklardan kurtarmayı, bunun yerine sulhu yani, insanların arasını düzeltmeyi ve bu sayede huzurlu bir toplum kurmayı amaçlamıştır. Nitekim bir diğer âyet bu durumu gayet güzel bir biçimde izah etmektedir:

"Eğer inananlardan iki grup birbirleriyle savaşırlarsa aralarını düzeltin. Eğer biri ötekine saldırırsa, Allah'ın buyruğuna dönünceye kadar saldıran tarafa karşı savaşın. Eğer (Allah'ın emrine) dönerse, artık aralarını adaletle düzeltin ve (onlara) eşit davranın. Çünkü Allah, adaletli davrananları sever. Müminler ancak kardeştirler. Öyleyse kardeşlerinizin arasını düzeltin. Allah'a karşı gelmekten sakının ki size merhamet edilsin." (Hucurât, 49/9-10)

Netice itibariyle, dinimiz barış ve sevgi dinidir. İslam'da esas olan savaş değil, barış; kavga değil, kardeşlik; yarışma değil, yardımlaşma; uzaklaşma değil, uzlaşmadır.

İSLAM'IN KUTSAL DEĞERLERİNE DÜŞMANLIK ALLAH'A DÜŞMANLIKTIR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

مَنْ كَانَ عَدُوًّا لِلّٰهِ وَمَلٰٓئِكَتِهِ وَرُسُلِهِ وَجِبْرِيلَ وَمِيكَالَ فَاِنَّ اللّٰهَ عَدُوٌّ لِلْكَافِرِينَ

"Her kim Allah'a, meleklerine, peygamberlerine, Cebrail'e ve Mikail'e düşman olursa bilsin ki, Allah da inkâr edenlerin düşmanıdır." (Bakara, 2/98)

Dinimizin inanılması gereken esasları vardır. Bu esaslara inanmak Müslüman olmamızın da bir gereğidir. Bu yüzden bu değerlerden birine saygı göstermeyen, ya da düşmanlık besleyenin Allah katında değeri yoktur. Böyle kimselerin yaptıkları boşa gitmiştir. Elbette ki her mümin gibi biz de Rabbimize ve ayette sayılan değerlere inanmaktayız.

Rabbimiz bu ayette o dönemde kendilerine göre bazı gerekçeler sunarak Cebrail'e düşmanlık eden Yahudilere seslenmektedir. Yahudiler Mikail'i yağmur, bolluk ve berekete sebep olduğu için severler ama Cebrail'e düşmanlık beslerlerdi. Aslında bu düşmanlığın nedenini ayetin devamı açıkça ifade etmektedir. O da Allah'ın izniyle Kur'an'ı Peygamberimize getirmesidir. Yüce Rabbimiz bu ve bundan bir önceki ayette, İslam dinine ait kutsal herhangi bir değere düşmanlığın Allah'a düşmanlık beslemekle eşdeğer olduğunu ifade etmektedir. Ayetin ifadesine göre Allah da kâfirlerin düşmanıdır.

Bütün peygamberleri ve o peygamberlere indirilen kitapları gönderen Rabbimizdir. Rabbimiz, son Peygamber, Efendimiz Hz. Muhammed'den önce sayılarını bilemediğimiz nice peygamberler göndermiştir. Bu peygamberlerin her biri Allah katında yüce bir konuma sahip idiler. Bu peygamberlerden bir kısmına inanıp bir kısmına inanmamak Kur'an'da "asıl kâfirler onlardır" ifadeleriyle şiddetle yerilmiştir. Öyleyse bir mümin olarak Allah'ın gönderdiği bütün elçilere ve onlara verilen kitaplara hiçbir ayırıma gitmeksizin inanmalıyız.

---

* Dr. Fatih YÜCEL

Rabbimiz Allah, biz insanları yaratmadan önce kendini sürekli tesbih eden ve Allah'ı anmaktan hiç ayrılmayan varlıklar olan melekleri yaratmıştı. Meleklerin görevi Allah'ın verdiği herhangi bir emri eksiksiz yerine getirmektir. Biz insanlardan farklı olarak melekler Allah'a hiç karşı gelmez ve emredildikleri şeyi aynen yerine getirirler. Kur'an'da, Rabbimizin pek çok melek yarattığı ve her birinin farklı görevleri olduğu belirtilmektedir. Arşı yüklenenler, vahiy meleği, ölüm meleği, tabiat işleri ile görevli melekler, yazıcı melekler ve hafaza melekleri gibi pek çok melekler olup bunlar müminlere de dua ederler. Rabbimizin yarattığı her bir meleğin aynı zamanda kendimizin ve Rabbimizin dostu olduğunu bilmeli ve onlarla ilgili söyleyeceğimiz cümlelerde dikkatli olmalıyız.

Melekler içerisinde yüce bir elçi vardır ki onun adı Cebrail'dir. Rabbimiz onu Peygamberlere vahyi ulaştırması için seçmiştir. Bu kutlu elçi Kur'an-ı Kerim'de Cibril, Rûhulkudüs, Rûhulemîn, Ruh ve Resul şeklinde beş değişik isimle anılmıştır. Cebrail'in, karşı konulamayan müthiş bir güce ve kesin bilgilere sahip olduğu ifade edilmiştir. Cebrail, Hz. Muhammed'den önceki peygamberlere de vahiy getirmiş ve başka bilgiler öğretmiş; yine onlara birçok konuda yardımcı ve destek olmuştur. Mikail de büyük meleklerden birinin ismidir. Bazı hadislerle diğer İslamî kaynaklarda Mikail'in yağmur yağdırmak, bitki bitirmek gibi tabiat olaylarını düzenlemekle ve yaratıkların rızıklarını yönetmekle görevli olduğu belirtilir. Rabbimizin önem verdiği bir değere yani dosta düşmanlık Allah'a düşmanlıktır. Kudsî hadiste Rabbimiz şöyle buyurur:

"Kim benim dostlarımdan birine düşmanlık ederse ben ona harp ilan ederim." (Buharî,"Rikak", 38)

Sadece bu hadis bile Allah katında önemli olan "kutsal değerlere" karşı saygı göstermemiz için yeterli derecede uyarı içermektedir.

Allah'a inanan kullar olarak hepimizin görevi iman esaslarında belirtilen bu değerlere inanmak ve onlarla ilgili yanlış bilgi ve yorumlardan uzak durmaktır. Peygamberlerin Allah'ın emrine karşı geldiği, Meleklerin dişi ve erkeklerinin olduğu, Cebrail'in Mikail'den farklı olarak Yahudilerce kötü bir şekilde anılması gibi Kur'an'a ve İslam'a aykırı her düşünceden uzak durmalıyız. Şaka da olsa bir kutsal değerle ilgili küçümseyici ifadede bulunmamalı, hakkında bilgimiz olmayan konularda fikir yürütmekten kaçınmalıyız. Unutmayalım, bizim için önemsiz bir söz Allah katında önemli olabilir.

İSRÂ VE MİRACIN HİKMETİ*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

سُبْحَانَ الَّذ۪ٓي اَسْرٰى بِعَبْدِه۪ لَيْلًا مِنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ اِلَى الْمَسْجِدِ الْاَقْصَا الَّذ۪ي بَارَكْنَا
حَوْلَهُ لِنُرِيَهُ مِنْ اٰيَاتِنَاۜ اِنَّهُ هُوَ السَّم۪يعُ الْبَص۪يرُ

"Kendisine âyetlerimizden bir kısmını gösterelim diye kulunu (Muhammed'i) bir gece Mescid-i Haram'dan çevresini bereketlendirdiğimiz Mescid-i Aksa'ya götüren Allah'ın şanı yücedir. Hiç şüphesiz O, hakkıyla işitendir, hakkıyla görendir." (İsrâ, 17/1)

İsrâ geceleyin yürütmek, mirac ise yükseğe çıkma anlamına gelmektedir. Peygamberimizin Mekke'de iken bir gece bu önemli olayı yaşaması bizler için birçok anlamlar ifade etmektedir. Bu yolculuğun gayesi Allah'ın kulu ve Resûlü olan Hz. Muhammed'e bazı ayetlerini göstermek istemesidir.

Müşriklerin Peygamberimiz (s.a.s) üzerindeki psikolojik baskıları artmış, Peygamberimiz ise ailesi ve az sayıdaki Müslümanlar bu baskı ve acılara dayanmaya çalışmıştı. Ayrıca eşi Hz. Hatice ile amcası Ebû Talibi kaybetmiş olması nedeniyle bir hüzün yılı yaşamıştı. Cenab-Hakk Peygamberimizi sabır ve tahammülü sebebiyle (s.a.s) ödüllendirmek için bir gece Cebrail (a.s) vasıtasıyla Mescid-i Haram'dan Mescid-i Aksa'ya götürdü. Buna İsra adı verilmektedir. Hz. Peygamber (s.a.s) bundan sonra da miraç adını verdiğimiz hadiseyi yaşamıştır.

Şüphesiz Peygamberimiz (s.a.s) Rabbinin âyetlerinden en büyüğünü gördü. Kendi ifadesi ile "göğe yükseltildim. Öyle bir makama çıktım ki orada kalemlerin gıcırtılarını duyuyordum." Yani bir makama, bir seviyeye çıkarıldım ki kâinatın mukadderatının nasıl cereyan ettiğine muttali oluyordum" dediği rivayet edilmiştir (Müslim, "İman", 263). Bu yakınlık Kur'an-ı Kerimde şöyle anlatılır:

"Sonra (ona) yaklaştı derken sarkıp daha da yakın oldu. (Peygambere olan mesafesi) iki yay aralığı kadar yahut daha az oldu." (Necm, 53/8-9)

---

* Dr. Ercan ESER

Peygamberimiz (s.a.s) miraçta Cenab-ı Hakk'a tazim ve selamlarını arz eder. O da rahmet ve bereket sözcükleri ile selamını karşılar. Namazlardaki oturuşlarda okunan tahiyyat işte bu buluşmanın bir hatırasıdır. Bu yolculukta şehitlerin ve muttakilerin ruhları ile meleklerin barınağı olan Cennetü'l-Me'va'yı görme şerefine eren Peygamberimize (s.a.s) cenneti hak edenlerin erişecekleri mutluluklar ile cehenneme gitmeye müstahak olanların karşılaşacakları acı sonuçlar bildirilmiştir. Miraçta Resûlullah (s.a.s)'a beş vakit namaz, Bakara suresinin son iki ayeti ve ümmetinden şirke düşmeyenlere yani büyük günahların mağfiret edildiği müjdesi verilmiştir.

Peygamberimiz sabahleyin Mescid-i Haram'a çıkıp bu durumu Kureyş'e haber verince hayret ve inkârla kimi el çırpıyor, kimi elini başına koyuyordu. Öyle ki iman etmiş olanlardan bir kısmı da dinden çıktı. Birtakım insanlar Hz. Ebu Bekir'e koşarak durumu aktardılar. Hz. Ebu Bekir "Eğer Resûlullah, bunu söylüyorsa şüphesiz doğrudur" dedi. Hatta ben bundan daha ötesini de tasdik ediyorum, sabah akşam gökten getirdiği haberleri yani peygamberliğini tasdik ediyorum" diyerek imanının sarsılmadığını gösterdi. Bu sebeple kendisine sıddık unvanı verildi.

Mirac'da, Peygamberimiz (s.a.s) Sidre-i Müntehâ'yı geçince birtakım ayetler gösterilir. Nitekim ayette de *"Andolsun, o, Rabbinin en büyük alametlerinden bir kısmını gördü"* (Necm, 53/18) denilmektedir. Burada Cenab-ı Hakk, Peygamberimize vahyedeceği bazı hususları vahy etmiştir.

Mirac, Peygamberimizin (s.a.s) hiçbir beşere nasip olmayan mazhariyete kavuşması olduğu gibi, İslam'ın geleceği bakımından da müjdelerle yüklü bir olay niteliği taşır. Çünkü Peygamberimiz (s.a.s)'in en sıkıntılı dönemine rastlayan bu mucize ile Allah rızası için iman mücadelesi veren ve her türlü gayreti gösteren müminlere ümit ve başarı mesajı verilmiştir. Nitekim Akabe biatleri ve hicret, miraç hadisesinden sonra gerçekleşmiştir.

Miraç hadisesi ile Peygamberimiz bir bakıma beşerî özelliğini koruyarak Allah'a yaklaşabileceği son noktaya kadar yaklaşmış ve Cenabı Hak selam ile kendisine hitap etmiştir.

İsra ve miraç ile yüce Allah, peygamberimize, varlığına, kudretine delalet eden büyük ve muazzam ayetlerini göstermiştir. Cennet, cehennem, semâvâtın, Kürsî'nin ve Arş'ın durumları bu ayetlerdendir.

İsrâ ve Miracın gerçekleşmesi, müminlerin arındırılması ve aralarından sadık iman sahibi kimseler ile kalbinde hastalık bulunanların açık-seçik bir şekilde ortaya çıkmasını sağlamıştır.

Miraçta Allah, Peygamberlerinden her birine derecelerine göre yerdeki ve gökteki ayetlerini göstermiş, bu amaçla tüm maddi perdeleri kaldırmış ve peygamberler de insanları davet edecekleri gaybi gerçekleri çıplak gözle görmüşlerdir.

İSRAF VE CİMRİLİKTEN SAKINMALIYIZ*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَالَّذٖينَ اِذَٓا اَنْفَقُوا لَمْ يُسْرِفُوا وَلَمْ يَقْتُرُوا وَكَانَ بَيْنَ ذٰلِكَ قَوَاماً

"Onlar, harcadıklarında ne israf ne de cimrilik edenlerdir. Onların harcamaları, bu ikisi arası dengeli bir harcamadır." (Furkan, 25/67)

Yüce Allah, göklerde ve yerlerdeki bütün varlıkları hizmetimize sunmuş (Bakara, 2/29; Lokman 60/20; Câsiye, 15/13), bizler için sayısız nimetler yaratmıştır. Biz bunları saymakla bitiremeyiz (Nahl,16/18; İbrahim, 34). Fakat Allah'ın bu sayısız nimetlerinin bir kısmından emek sarf etmeden yararlanabilsek de, büyük bir kısmından yararlanabilmek için çalışıp çaba göstermemiz gerekmektedir. Çünkü sınırsız istek ve arzularımızı karşılayacak kadar her an bol miktarda üretilmiş mal bulunmaz. Bulunduğunda da, gelirimiz her zaman istek ve ihtiyaçlarımızı karşılamaya yetmeyebilir. Ayrıca dinen haram kılınmış alanlarda tüketim yapamayız. Meşru alanlarda ise dinimizin "israf etmeme" prensibine uymak zorundayız.

Bu bakımdan yüce dinimiz İslam'da servetin harcanması teşvik edilmiş, ancak hem israfa varan harcamalar hem de cimrilik anlamına gelen harcamamak kınanmış; yüce Allah'ın, her şeyi bir ölçü ve denge ile yarattığı (Kamer, 54/49) hatırlatılarak insanlardan her alanda olduğu gibi, harcamalarında da ölçülü ve dengeli olmaları istenmiştir.

Nitekim yukarıda metnini ve mealini verdiğimiz Furkân sûresinin, *"Onlar harcadıkları zaman ne savurganlığa saparlar, ne de cimrilik ederler. Harcamaları, bu ikisinin arasında dengeli olur."* (Furkân, 25/67) âyetinde, Müslümanlardan gerek bireysel gerekse toplumsal hayatlarında israfla cimrilik arasında tam bir denge kurmaları istenmektedir. İsrâ sûresinde de aynı ilke şöyle vurgulanmaktadır:

"Eli sıkı olma, büsbütün eli açık da olma. Sonra kınanır ve çaresiz kalırsın." (İsrâ, 17/29)

---

* Dr. Muhlis AKAR

Âyetteki "Eli sıkı olma" ifadesiyle cimrilik kast edilmektedir. Ellerin büsbütün açık olması ise israftan kinayedir. Yani ne öyle ellerini boynuna bağlamış gibi cimri ol; ne de malını saçıp savur. Çünkü her iki hâl de insanın kınanmasına ve üzüntüye uğramasına sebep olur. Aynı surenin 26. ve 27. âyetlerinde de infak ve harcama emredilirken, tüketim sınırının savurganlık ve gösterişe varacak şekilde ihlal edilmesi yasaklanmaktadır:

"Akrabaya, yoksula ve yolda kalmış yolcuya haklarını ver, fakat saçıp savurma. Çünkü saçıp savuranlar şeytanların kardeşleridir. Şeytan ise Rabbine karşı çok nankörlük etmiştir."

Tüketimde iktisat ve denge prensibi şu ayetlerde de vurgulanmakta; bahşedilen nimetlerden, iktisat ve denge prensibini ihlal etmeden helal ve meşru ölçüler içerisinde yararlanılması istenmektedir:

"Ey iman edenler! Allah'ın size helal kıldığı iyi ve temiz nimetleri (kendinize) haram etmeyin ve (Allah'ın koyduğu) sınırları aşmayın. Çünkü Allah haddi aşanları sevmez. Allah'ın size rızık olarak verdiklerinden helâl, iyi ve temiz olarak yiyin ve kendisine inanmakta olduğunuz Allah'a karşı gelmekten sakının." (Mâide, 5/87-88)

Görüldüğü gibi yüce Rabbimiz (c.c), verdiği maddî ve manevî nimetlerin ölçülü kullanılmasını istemekte; haddi aşıp savurganlık yapılmamasını ya da cimrilik edip söz konusu nimetlerin atıl tutulmasını yasaklamaktadır.

Diğer bir ifadeyle İslam'da insanlardan, sosyal ilişkiler dâhil, hayatlarının her alanında olduğu gibi ekonomik hayatta da ifrat ve tefritten uzak, ölçülü ve dengeli olmaları istenmiştir. Bu nedenle ifrat noktası olan israf ile tefrit noktası olan cimriliğin her ikisi de yasaklanmıştır. İktisatlı yaşamak (orta yol) ise teşvik edilmiştir. İktisatlı yaşamaya "orta yol" da diyebiliriz. Orta yol, insan hayatının âdeta bir sigortasıdır. Hz. Peygamber (s.a.s), *"İktisat eden geçim sıkıntısı çekmez"* (Kenzu'l-Ummal, III, 49, 5430) buyurmuşlar, kendileri de hayatlarının her alanında orta seviyede mütevazı bir hayat yaşamışlardır.

Harcamalarda dengeli olmanın (iktisatlı davranmanın) ölçüsü ise, meşru ihtiyaçlardır. Bu bakımdan zamana, mekâna ve kişinin durumuna göre değişiklik arz eden ihtiyaç ölçüleri iyi belirlenmelidir. Kişi bu konuda karar verirken bu ilahî ölçülerin yanı sıra aklını ve vicdanını da devreye sokmalıdır.

İSTİKAMET ÜZERE OLMAK*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

اِنَّ الَّذ۪ينَ قَالُوا رَبُّنَا اللّٰهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلٰٓئِكَةُ اَلَّا تَخَافُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَاَبْشِرُوا
بِالْجَنَّةِ الَّت۪ي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ نَحْنُ اَوْلِيَٓاؤُ۬كُمْ فِي الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَفِي الْاٰخِرَةِۚ وَلَكُمْ ف۪يهَا مَا
تَشْتَه۪ٓي اَنْفُسُكُمْ وَلَكُمْ ف۪يهَا مَا تَدَّعُونَۜ نُزُلًا مِنْ غَفُورٍ رَح۪يمٍ۟

"Şüphesiz 'Rabbimiz Allah'tır' deyip de, sonra dosdoğru olanlar var ya, onların üzerine akın akın melekler iner ve derler ki: 'Korkmayın, üzülmeyin, size (dünyada iken) vaad edilmekte olan cennetle sevinin! Biz dünya hayatında da âhirette de sizin dostlarınızız. Çok bağışlayan ve çok merhametli olan Allah'tan bir ağırlama olarak, orada canlarınızın çektiği her şey var, istediğiniz her şey orada sizin için var." (Fussilet, 41/30-32)

Kur'an-ı Kerim'de doğruluk, en geniş şekilde fayda ve hikmetleriyle açıklanmıştır. Allah'a, ahirete, meleklere ve kitaplara iman edenler; mallarını akrabaya, yetimlere, yoksullara, yolda kalmışlara, köle ve esirlere harcayanlar; namazı kılan, zekâtı veren, sözünde duran ve sabredenler "doğrular" ve takva sahibi kişiler olarak nitelendirilmişlerdir. Ayrıca istikamet (doğruluk) Müslümanların ortak vasfı olarak tanımlanmıştır (Bakara, 2/177).

Yüce Allah peygamberleri ve ümmetlerini, kul olma açısından aynı sorumluluklara tabi tutmuştur. Bunlardan biri de Resûlullah (s.a.s)'a hitaben emredilen "istikamettir" ki şöyle buyurulur: *"Öyle ise emrolunduğun gibi dosdoğru ol. Beraberindeki tövbe edenler de dosdoğru olsunlar. Hak ve adalet ölçülerini aşmayın. Şüphesiz O yaptıklarınızı hakkıyla görür."* (Hûd sûresi, 11/112) İstikametin önemini en üst düzeyde hisseden Hz. Peygamber Hûd sûresinin özellikle bu sûredeki "dosdoğru ol" emrinin kendisini ihtiyarlattığını, saçlarını ağarttığını belirtmiştir (Tirmizî, Tefsiru Sûre, 56/6). Zira doğruluk/sıdk peygamberliğin en önemli sıfatlarından biridir. Yüce Allah,

* Rüstem BEŞLER

çok büyük imtihanlardan geçmiş peygamberlerden Hz. İbrahim, Hz. İsmail ve Hz. İdris'i doğruluk ve sözlerindeki sadakatleriyle övmüş, bütün peygamberlerini doğruluk örneği olarak takdim etmiştir.

"Bizi dosdoğru olan yola ilet" (Fâtiha, 1/6) âyetinin devamında, bu yolun kendilerine nimet verdiklerinin yolu olduğu açıklanır. Bu nimet verilenler de peygamberler, sıddîklar, şehitler ve Allah'ın salih kullarıdır. Mümin, Allah'ın salih ve sadık kulları ile beraber olur, onları sever, ilim ve sohbet meclislerinde bulunursa Cenâb-ı Hak onun doğru yolu bulmasını ve onda devamını kolaylaştırır.

Bu bakımdan iyi insan vasıfları arasında en başta doğruluk yer almış ve temel prensip olmuştur. İnanan ve inancının gereğini yerine getiren, doğru insandır. Doğruluk; sözde, düşüncede ve davranışta gerçekleşmesi gereken bir erdemdir. Allah'tan gerçek manada korkmak, iyiliğe yönelmek, rahatlık ve gönül huzuru duymak, ancak doğrulukla mümkündür. Doğru ve dürüst insanlar, en güç ve çetin işleri, doğrulukları sayesinde başarabilirler. İstikametin karşıtı hıyanettir ki; doğruluğu bırakıp, hak ve hukuka tecavüz etme, verilen sözde durmama ve ahde vefasızlık demektir. Şeytan insanları doğru yoldan uzaklaştırmak için devamlı çaba harcamakta, ön, arka, sağ ve sollarından girmeye çalışmaktadır (A'râf, 7/16-17). Bunun bilincinde olan insan, doğruluk mücadelesini önce içindeki nefis düşmanına karşı vermek durumundadır.

Doğruluk, dürüstlük, her türlü işte itidal üzere bulunmak, adalet ve doğruluktan ayrılmayıp din, akıl ve ilmin ışığında yürümek, din ve dünya ile ilgili işlerimizi emr olunduğumuz gibi yapmaya çalışmak bir Müslüman olarak hepimizin temel prensibidir.

Doğruluk, insanın Allah'a karşı yerine getirmek için önceden verdiği bir söz, bir misak ve bir ahiddir. İnsan bu yaradılış ahdine vefa gösterdiği ölçüde sadıktır; sadakatın mükâfatı da verilecektir.

İSTİŞARE: İŞLERİMİZİ DANIŞARAK YAPMAK*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

وَالَّذ۪ينَ اسْتَجَابُوا لِرَبِّهِمْ وَاَقَامُوا الصَّلٰوةَۖ وَاَمْرُهُمْ شُورٰى بَيْنَهُمْۖ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَۚ

وَالَّذ۪ينَ اِذَٓا اَصَابَهُمُ الْبَغْيُ هُمْ يَنْتَصِرُونَ

"Rablerinin çağrısına cevap verenler ve namazı dosdoğru kılanlar; işleri, aralarında şûrâ (danışma) ile olanlar, kendilerine verdiğimiz rızıktan Allah yolunda harcayanlar, bir saldırıya uğradıkları zaman, aralarında yardımlaşanlar içindir." (Şûrâ, 42/38-39)

Cenab-ı Hak insanı medeni yani sosyal bir varlık olarak yaratmıştır. Yüce Allah, yaratılışın gereği olarak hayatımızı sürdürebilmek için bizi birbirimize muhtaç kılmıştır. Bu ihtiyaç insanları bir arada yaşamak zorunda bırakmıştır. Halkımız arasında sıklıkla söylene geldiği gibi 'yalnızlık Allah'a mahsustur'. Bir arada hayat, ihtiyaçlarımızın karşılanmasında olduğu kadar yaptığımız işlerde de birbirimize danışmamızı gerekli kılmıştır. Zira halk deyimiyle "danışan dağlar aşmış, danışmayan düz ovada şaşmıştır." Bir arada yaşamak aynı zamanda birbirimize karşı sorumluluklarımıza, hak ve hukuka riayet etmeyi gerektirir. Hak ve hukukun korunması, adaletin gözetilip toplumsal barış ve huzurun temini için yöneticinin ve yönetim erkinin olması da kaçınılmazdır.

Yukarıda mealini verdiğimiz âyet-i kerimelerden, "şûrâ"nın yani istişare ve danışmanın sosyal dayanışma ve yardımlaşma anlamına geldiği anlaşılmaktadır. Zira bu âyetlerin bağlamına baktığımızda, önceki âyetlerde müminlerde olması gereken güzel davranışlar sıralanmaktadır. Bu âyetlerde de Allah'ın davetine icabet ederek namaz kılan biz müminlerin önemli özelliklerinden birinin "istişare" olduğu vurgulanmaktadır. Âyet-i kerimede "onların işleri aralarında şûrâ (danışma) iledir" buyurulduktan sonra, "onlar, kendilerine verdiğimiz rızıktan infak ederler" buyrularak müminlerin önemli özelliklerinden birinin infakta bulunmak olduğu vurgulanmaktadır. Takip eden âyette ise "Bir saldırıya uğradıkları zaman aralarında yardımlaşırlar"

* Dr. Bünyamin OKUMUŞ

buyrularak müminlerin bir diğer sorumluluğunun da zorda ve darda kaldıklarında aralarında yardımlaşmaları gerektiği hatırlatır. Bu durum, şûrâ ya da istişarenin sadece bir fikir alışverişi ve danışmadan ibaret olmadığı, gerektiğinde insanların fiilen yardımlaşması ve dayanışma içerisinde olmaları anlamına geldiğini de hatırlatır.

Diğer taraftan Âl-i İmran sûresi 159. âyette de özel olarak Peygamberimiz (s.a.s)'in şahsına hitaben *"Allah'ın rahmeti sayesinde sen onlara karşı yumuşak davrandın. Eğer kaba, katı yürekli olsaydın, onlar senin etrafından dağılıp giderlerdi. Artık sen onları affet. Onlar için Allah'tan bağışlama dile. İş konusunda onlarla müşavere et. Bir kere de karar verip azmettin mi, artık Allah'a tevekkül et, (ona dayanıp güven). Şüphesiz Allah, tevekkül edenleri sever."* buyrulmak suretiyle yöneticinin ve yönetim erkinin maiyetindekilerle ya da toplumla istişareye önem vermesi emredilir. Ayrıca bu âyet, Peygamberimiz (s.a.s) şahsında bir yöneticide olması gereken özelliklere dikkat çekerek "istişare"nin ne anlama geldiğini açıklamış olmaktadır. Bu âyette vurgulanan husus sorumluluk mevkiinde olan insanların, halkın ve maiyetindeki kimselerin görüşlerine değer vermesi, onlara karşı yumuşak kalpli olması, katı yürekli ve kendi başına buyruk olmamasıdır. Toplumsal dayanışmanın, birlik ve beraberliğin de ancak bu davranış biçimi ve "istişare" yoluyla temin edilebileceği hatırlatılmaktadır. Bu davranışın merhamet sahibi olan Allah'tan bir nimet ve lütuf olarak algılanması talep edilmektedir. Öyleyse yapmaya karar verdiğimiz işlerde ancak bu davranış biçimleri sergilendikten sonra Allah'a tevekkül etmemiz doğru olur.

Demek ki "şûrâ" diye ifade edilen "istişare/danışma" kavramını iki şekilde anlamamız mümkündür: Birincisi müminin bizzat kendi nefsinde olması gereken yumuşak kalplilik, alçak gönüllülük ve başkalarının görüşlerine değer verip kendi başına buyruk olmamak. İkincisi, yapılan işlerde fikir alışverişi önemli olmakla birlikte meseleyi sadece bir fikir danışmanlığından ibaret görmeyip; sorunların çözümünde imkânlar el verdiği ölçüde maddi ve manevi bakımdan yardımlaşmak, dayanışma içerisinde olmak ve fiilen yardımda bulunmak anlamına gelir.

Bu itibarla ister toplumun bağımsız bir ferdi isterse sorumluluk mevkiindeki bir kimse olalım, 'bir arada yaşamanın gereği ve toplumsal huzur, barış ve asayiş için kendi başımıza buyruk hareket etmemiz doğru değildir. Her hareketimizin, yaptığımız her işin ve attığımız her adımın ailemizi, komşularımızı ve toplumun diğer bireylerini etkileyeceğini düşünmek zorundayız. Bu düşünce ve sorumluluk bilinci, kişisel ahlakımızın ve sosyal benliğimizin şekillenmesinde ve gelişmesinde önemli bir etkendir. Bu bakımdan istişare, yapmayı düşündüğümüz herhangi bir iş konusunda özel olarak konunun uzmanlarına veya o işi bilenlere danışıp fikir almak anlamına gelmekle birlikte, bundan daha geniş bir anlam ifade eder.

İYİLİK EN AZ ON MİSLİYLE, KÖTÜLÜK İSE MİSLİYLE KARŞILIK BULUR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

مَنْ جَٓاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ اَمْثَالِهَاۚ وَمَنْ جَٓاءَ بِالسَّيِّئَةِ فَلَا يُجْزٰٓى اِلَّا مِثْلَهَا وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ

"Kim bir iyilik yaparsa, ona on katı vardır. Kim de bir kötülük yaparsa, o da sadece o kötülüğün misliyle cezalandırılır ve onlara zulmedilmez." (En'âm, 6/160)

Bir kudsî hadiste Allah Teâla, meleklerine şöyle emreder:

"Kulum kötü bir amel yapmak isteyince, onu yapmadıkça yazmayın; yapınca, onu aleyhine bir günah olarak yazın. Eğer benim rızamı düşünerek terk etti ise bunu onun lehine bir sevap yazın. Kulum iyi bir iş yapmak arzu edince, yapmasa bile onu lehine bir sevap yazın. Eğer onu yaparsa en az on misli olmak üzere yedi yüz misline kadar ona sevap yazın." (Buhârî, "Tevhîd," 35; Müslim, "İmân," 203, 205)

Sevgili Peygamberimiz başka hadis-i şeriflerinde mümin bir kulun yaptığı iyiliklerin en az on misli olmak üzere yedi yüz misline kadar karşılık bulacağını, yaptığı kötülüklerin ise -Allah affetmediği takdirde- misliyle mukabele göreceğini haber vermiştir (Buhârî, İman, 31; Müslim, İman, 205). Yüce Rabbimiz, yapılan hayırların yedi yüz misli artırılacağını şu âyette ifade buyurmaktadır:

"Mallarını Allah yolunda sarf edenlerin durumu, her başağında yüz tane olmak üzere yedi başak veren tanenin durumu gibidir. Allah dilediğine kat kat verir. Allah'ın lütfu geniştir." (Bakara, 2/261)

Yukarıda meallerini verdiğimiz âyet-i kerimeler ve hadis-i şerifler Cenâb-ı Hakk'ın kullarına karşı rahmetinin ve mağfiretinin ne denli geniş olduğunu göstermektedir. İyi niyetle kulluğa yöneldiğimiz vakit Yüce Allah bizlere adaletiyle değil, mağfiretiyle muamelede bulunmaktadır. İşlenen bir suça karşı bir günahın takdir edilmesi ve yapılan her iyiliğin en az on olmak üzere yedi yüz misli ve daha fazla

* Dr. Y. Seracettin BAYTAR

sevap ile karşılık görmesi şüphesiz ki, adalet değil, lütuftur. Yüce Rabbimiz, yaptığımız iyiliklerin karşılığını takdir ederken, şayet adaletiyle muamelede bulunacak olsaydı sevap hanemize hiçbir şey yazmayabilirdi. Çünkü hayır olarak yaptıklarımız, Allah'ın verdiği nimetlerin karşılığı olamazlar.

Yüce Mevlâmız, bizlere hayat, sıhhat ve maddî imkânlar gibi nice nimetler vermiş, bunlardan istifade etmekteyiz. Hayatiyetimizin sürmesi için kullandığımız hava, su, güneş, yiyecekler vs. hep O'nun mülküdür. O'nun mülkünden faydalanıp, O'nun mahlûkatında tasarrufta bulunmaktayız. Bunlara karşı minnet, şükür ve kulluk borcumuz vardır. Yaptığımız hayırlar hiçbir surette mazhar olduğumuz nimetlere bedel olamazlar. Öyle ise, mükellefi olduğumuz ibadetler ve işlediğimiz hayırlar aslında bizlere daha önce verilmiş nimetlere mukabil küçük bir şükür niteliğindedir. Eda ettiğimiz ibadetler ve işlediğimiz iyilikler, ahirette kavuşmayı umduğumuz nimetlerin yatırımı da değildir. Yüce Mevlâmız, engin lütfunun ve sınırsız merhametinin bir tezahürü olarak yaptığımız iyilik ve ibadetlere gelecekte ücret takdir buyurmuş ve cennet vaat etmiştir. Şu halde şunu kesin olarak bilmemiz gerekir ki; gelecekte bize bahşedilecek nimetler tamamen Allah'ın lütfu ve rahmetidir.

Rahmeti sonsuz Rabbimiz, adaletinin gereği olarak kötülük yapanlara yaptıklarının karşılığıyla mukabelede bulunabilecekken, kul hakkı ihlali veya şirk gibi günahların dışındakileri de dilediği kulları için affedebileceği müjdesini vermektedir (Nîsâ, 4/48). Yaptığımız hayır ve hasenatların nezd-i ilâhîde bir değer ifade etmesi ve her şeyden daha kıymetli olan rızayı ilâhîyi kazanabilmemiz için her türlü işimizde riya ve gösterişten uzak bir şekilde ihlasla hareket etmemiz gerekmektedir.

İYİLİK VE TAKVADA YARDIMLAŞMAK*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا لَا تُحِلُّوا شَعَٓائِرَ اللّٰهِ وَلَا الشَّهْرَ الْحَرَامَ وَلَا الْهَدْيَ وَلَا الْقَلَٓائِدَ وَلَٓا اٰمّ۪ينَ
الْبَيْتَ الْحَرَامَ يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنْ رَبِّهِمْ وَرِضْوَانًاۜ وَاِذَا حَلَلْتُمْ فَاصْطَادُواۜ وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَاٰنُ
قَوْمٍ اَنْ صَدُّوكُمْ عَنِ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ اَنْ تَعْتَدُواۢ وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوٰىۖ وَلَا تَعَاوَنُوا
عَلَى الْاِثْمِ وَالْعُدْوَانِۖ وَاتَّقُوا اللّٰهَۜ اِنَّ اللّٰهَ شَد۪يدُ الْعِقَابِ

"Ey iman edenler! Allah'ın (koyduğu din) nişanelerine , haram aya , hac kurbanına, (bu kurbanlıklara takılı) gerdanlıklara ve de Rab'lerinden bol nimet ve hoşnutluk isteyerek Kâ'be'ye gelenlere sakın saygısızlık etmeyin. İhramdan çıktığınızda (isterseniz) avlanın. Sizi Mescid-i Haram'dan alıkoydular diye birtakımlarına beslediğiniz kin, sakın ha sizi, haddi aşmaya sürüklemesin. İyilik ve takva (Allah'a karşı gelmekten sakınma) üzere yardımlaşın. Ama günah ve düşmanlık üzere yardımlaşmayın. Allah'a karşı gelmekten sakının. Çünkü Allah'ın cezası çok şiddetlidir." (Mâide, 5/2)

Bu ayet-i kerime bizlere, hukuka riayeti, intikam duygularından kaçınarak hak ve adalet ölçüleri içerisinde, iyilikler hususunda yardımlaşma ve dayanışmada bulunmayı emretmekte, günah işleme ve düşmanlık yapma gibi İslam'ın özüyle bağdaşmayan her türlü yardımlaşmayı da yasaklamaktadır.

Bu ayetin bulunduğu sure, en son inen surelerdendir. Müslümanları daha ilk andan itibaren iyilik yapma, hayır işleme ve kötülükten sakındırma hedefine yönelten Kur'an-ı Kerim, yirmi üç sene süren bir terbiye sürecinin sonunda da bu ilkelere yeniden vurgu yapmaktadır. Böylelikle, yirmi üç sene boyunca fertlerin ruhlarına ektiği iyilik tohumlarının mahsulünü toplum çapında devşirmekte, birer fazilet abidesi hâline getirdiği insanlardan, büyüklüklerine yaraşır bir şekilde ve takatlerince iyilik ve takva üzere yardımlaşma beklemektedir.

* Dr. Yüksel SALMAN

Aynı ayette yer alan, "*Sizi Mescid-i Haram'dan alıkoydular diye birtakımlarına beslediğiniz kin, sakın ha sizi, haddi aşmaya sürüklemesin...*" ifadeleri de aynı hassasiyeti destekler mahiyette olup, dikkatlerimizi aynı noktaya çekmektedir. Çünkü ayetin birinci derecede muhatapları, geçmişte haksızlığa uğramış, ancak şimdi üstün duruma gelmiş ve kendilerine zulmedenlerden intikam alabilecek duruma ulaşmış kişilerdir. Mekke fethedilmiş; Müslümanları Kâbe'yi ziyaret etmekten alıkoyanlar kısa zamanda mağlûp duruma düşmüşlerdir. Kur'an onları böyle bir durumda iken uyarmakta, onlara faziletin adresini göstermekte ve adeta şöyle demektedir:

"Hani, düşmanlarınız, birbirlerine yardım ederek size haksızlık etmişlerdi ya, sakın siz de aynı şeyi onlara yapmayın. Kin ve intikam hisleriyle hareket etmeyin; onlar gibi kötülük ve düşmanlık için yardımlaşmayın. Size yaraşan; intikam almak, düşmanlık gütmek, haksızlık yapmak değildir. Size yakışan; iyilik ve takvadır; siz bunlarda birbirinizle yardımlaşmaya bakın."

Zekât vermekten, tatlı söz ve güler yüzle davranmaya varıncaya kadar her şeyin iyilik kapsamında bulunduğunu düşünürsek, dinimizin yardımlaşma sınırını ne kadar geniş tuttuğunu daha iyi kavrarız.

"İyilik, Allah'a, ahiret gününe, meleklere, kitap ve peygamberlere iman edenlerin; mala olan sevgilerine rağmen, onu yakınlara, yetimlere, yoksullara, yolda kalmışa, (ihtiyacından dolayı) isteyene ve (özgürlükleri için) kölelere verenlerin; namazı dosdoğru kılan, zekâtı veren, antlaşma yaptıklarında sözlerini yerine getirenlerin ve zorda, hastalıkta ve savaşın kızıştığı zamanlarda (direnip) sabredenlerin tutum ve davranışlarıdır." (Bakara, 2/177)

Takva; erdemli davranmak, kulluk bilincini içimizde canlı tutmak, yüce Allah'a iman edip O'nun emir ve yasaklarına uyarak O'na karşı gelmekten sakınmak, dünya ve ahirette insana zarar verecek, ilâhî azaba sebep olabilecek inanç, söz ve davranışlardan sakınmak, Allah'a karşı sorumluluk bilinciyle davranmaktır.

Saymakla bitirilemeyecek kadar çok olan iyiliklerin bir yarış havası içinde yapılması ve Müslümanların bu hususta birbirleriyle yardımlaşması dinî bir görevdir. Dinimiz, fertlerin birbirleriyle yardımlaşma ve dayanışmalarını, birbirlerine iyilikte bulunmalarını inanç ve takvadan kaynaklanan kardeşliğin bir gereği olarak görmektedir.

Şüphesiz, yardımlaşma ve dayanışma sosyal bir varlık olmanın ve birlikte yaşamanın bir gereğidir. Ancak bu yardımlaşma hukuk ve ahlak ilkelerine, insanlığın ortak değerlerine aykırı olmamalıdır. Çünkü hukuk ve ahlak esasları gözetilmeden yapılan yardımlaşmanın İslam nazarında hiçbir değeri yoktur; çünkü İslam, haksızlığa yardımı zulüm sayar ve engellenmesini emreder. Sevgili Peygamberimiz, *"Zalim de olsa mazlum da olsa kardeşine yardım et!"* buyurmuş, bunun üzerine 'Ey Allah'ın

Resulü! Kardeşim mazlum ise yardım ederim, zalim ise nasıl yardım edeyim?' diye sorulduğunda, Hz. Peygamber, *'Onun zulmetmesine engel olursun, senin ona yardımın budur' cevabını vermiştir."* (Buharî, "Mezalim", 4, "İkrah", 7)

Hiç şüphesiz hayır üretme idealindeki insanlar arasındaki yardımlaşmalar, iyiliği yayma amacına yönelik yardımlaşmadır. Herkesin yapabileceği bir iyilik de mutlaka vardır. Müslüman yalnız bu iyilikleri yapmakla kalmamalı, başkalarının da bunları yapmasına yardımcı olmalı, onları da iyilik ve yardım konusunda teşvik etmelidir. Çünkü yüce Allah, iyilikte ve kötülükten sakınmada yardımlaşmamızı emretmiştir. Allah için iyilik yapan, Allah için maddî ve manevî yardımda bulunan kimsenin mükâfatını da şüphesiz yüce Mevlâmız verecektir (Bk. Şûrâ, 42/23).

İyilikte yardımlaşmak kadar kötülükten alıkoymaya çalışmak da Müslümanların dinî-ahlakî görevleri arasındadır. Allah Teâlâ; *"Günah ve düşmanlıkta yardımlaşmayın"* buyurmuştur. Kur'an-ı Kerim'de, "iyiliği emretmek, kötülükten alıkoymak", erdemli insanların özelliği olarak zikredilir. Bütün peygamberler bu emri yerine getirmiş ve kendilerine gönderildikleri toplulukları fenalıktan alıkoymaya çalışmışlardır. Peygamberlerinin öğütlerini dinlemeyen İsrâiloğulları hakkında Cenab-ı Hakk;

"Onlar, birbirlerini, yaptıkları kötülükten alıkoymazlardı. Gerçekten ne kötü iş yapıyorlardı" (Mâide, 5/79) buyurmuştur.

Bu yüzden, dinimiz, iyiliği emretmeyi ve kötülükten alıkoymayı (emr-i bi'l-ma'rûf, nehy-i ani'l-münker) Müslümanların yapmaları gereken önemli görevler arasına almıştır.

İYİLİK VE TAKVADA YARDIMLAŞALIM, GÜNAH VE DÜŞMANLIKTA DEĞİL*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا لَا تُحِلُّوا شَعَٓائِرَ اللّٰهِ وَلَا الشَّهْرَ الْحَرَامَ وَلَا الْهَدْيَ وَلَا الْقَلَٓائِدَ وَلَٓا اٰمّ۪ينَ
الْبَيْتَ الْحَرَامَ يَبْتَغُونَ فَضْلاً مِنْ رَبِّهِمْ وَرِضْوَاناًۜ وَاِذَا حَلَلْتُمْ فَاصْطَادُواۜ وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَاٰنُ
قَوْمٍ اَنْ صَدُّوكُمْ عَنِ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ اَنْ تَعْتَدُواۢ وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوٰىۖ وَلَا تَعَاوَنُوا
عَلَى الْاِثْمِ وَالْعُدْوَانِۖ وَاتَّقُوا اللّٰهَۜ اِنَّ اللّٰهَ شَد۪يدُ الْعِقَابِ

"Ey iman edenler! Allah'ın (koyduğu din) nişanelerine , haram aya , hac kurbanına, (bu kurbanlıklara takılı) gerdanlıklara ve de Rab'lerinden bol nimet ve hoşnutluk isteyerek Kâ'be'ye gelenlere sakın saygısızlık etmeyin. İhramdan çıktığınızda (isterseniz) avlanın. Sizi Mescid-i Haram'dan alıkoydular diye birtakımlarına beslediğiniz kin, sakın ha sizi, haddi aşmaya sürüklemesin. İyilik ve takva (Allah'a karşı gelmekten sakınma) üzere yardımlaşın. Ama günah ve düşmanlık üzere yardımlaşmayın. Allah'a karşı gelmekten sakının. Çünkü Allah'ın cezası çok şiddetlidir." (Mâide, 5/2)

Yüce dinimiz İslam, Allah'ın insanlar için seçtiği en son ve en mükemmel dindir. Dinimizin en önemli özelliği bütün insanlığı iyiliğe, güzelliğe, hakka, adalete, barışa ve kardeşliğe çağırmasıdır. İslam öğretisinde bütün insanlar başlangıçta aynı anne ve babadan meydana gelmiş olmaları sebebiyle büyük bir ailenin fertleri gibi müminler de kendi aralarında bir vücudun azaları gibi değerlendirilmektedir. Bu durum; birlikte yaşama kültürü, toplumsal huzur ve barışın tesisi, yardımlaşma ve dayanışma gibi konularda çok önemli bir anlayışı ortaya koymaktadır.

* Yunus AKKAYA

Yardımlaşma ve dayanışma dinimizin önemle üzerinde durduğu hususlardan biridir. Çünkü toplumda huzur, barış ve güven ortamının oluşturulması, insanların düzenli çalışmasının yanında birlik ve beraberlik içerisinde yaşaması ve yardımlaşması ile mümkündür. Okuduğumuz ayet-i kerimede yüce Rabbimiz; bizleri iyilik ve takva hususunda birbirimize yardım etmemiz; günah işlemek, intikam almak, düşmanlık etmek, insan haklarını çiğnemek gibi hususlarda ise birbirimize yardım etmememiz ve Allah'a karşı saygılı olmamız hususunda uyarmış, aksi takdirde şiddetli azaba uğrayacağımızı haber vermiştir.

Kur'an-ı Kerim'de bizlere bildirilen iyilik, tüm hayatımızı kapsayan bir ahlak şeklidir ve bizim zaman zaman değil, tüm hayatımız boyunca uygulamamız gereken bir ibadettir. Saymakla bitmeyecek kadar çok olan bu tür davranışları bir yarış havası içinde yapmaya çalışmalıyız. Herkesin yapabileceği bir iyilik mutlaka vardır. Hatta iyilik olarak değerlendirilebilecek davranışları sadece yapmakla kalmamalı, başkalarının da yapmasına yardımcı olmalıyız. Çevremizdeki insanları iyilik yapmaya ve yardımlaşmaya teşvik etmeliyiz. Çünkü Allah Teâlâ, iyilik yapmak, kötülükten sakındırmak hususunda yardımlaşmamızı emretmiştir. Allah için iyilik yapan, Allah için maddî ve manevî yardımda bulunan kimsenin mükâfatını da şüphesiz yüce Mevlâmız verecektir.

Yardımlaşmamız istenen bir diğer konu da "takva"dır. "Takva" kavramı, başta, Allah'a karşı gelmekten sakınmak O'nun emir ve yasaklarına hassasiyetle riayet etmek anlamına gelir. Ayrıca "ahirette insana zarar verecek, sonsuz bir azaba yol açacak ve dünyada da sıkıntı, felaket gibi şeylere neden olacak şeylerden sakınmak-korunmak, nefsi her türlü günah ve isyandan korumak" anlamı da taşımaktadır. Diğer taraftan takva, evrensel değerleri, erdemleri edinme ve bunların zıtlarından titizlikle kaçınmayı da ifade etmektedir.

Bizler hem insanlık ailesinin bir ferdi olarak hem de müminler olarak iyilik ve takvada yardımlaşma bilincimizi daima canlı tutmalıyız. Bu bağlamda çevremize karşı duyarlı olmalıyız. Çevremizde yaşanan olumsuzluklara tepkisiz kalmamız ve "bana dokunmayan yılan bin yaşasın" mantığıyla hareket etmemiz asla bize yakışan bir davranış olamaz. Komşusu açken tok olarak yatmanın doğru olmadığını önemle vurgulayan bir peygamberin ümmeti olarak insanlara karşı sorumluluk bilinci ile hareket etmeli ve onların yararına olan davranışlara yönelmeliyiz.

İyilik yapmak ve bu konuda yardımlaşmak kadar, kötülükten sakındırmak da bizim için önemli bir görevdir. Gördüğümüz kötülükleri, ister büyük ister küçük olsun, elimizle düzeltmeye ve meydana gelebilecek olan fenalığa engel olmaya çalışmalıyız. Bunu yapmaya gücümüz yetmezse kötülük yapanlara nasihat etmeli, yaptıklarının çirkinliğini anlatmalı, sözle onları kötülükten vazgeçirmeye çalışmalıyız.

Bunun içindir ki dinimiz, iyiliği emir ve kötülükten alıkoymayı (emr bi'l-ma'rûf nehy ani'l-münker) Müslümanların yapmaları gereken en önemli görevleri arasına almıştır. Bir defasında Hz. Peygamber (s.a.s), *"Zalim de olsa mazlum da olsa kardeşine yardım et!"* buyurunca, "Ey Allah'ın resulü! Kardeşim mazlum ise yardım ederim, zalim ise nasıl yardım edeyim?" diye sorulmuş, Resûlullah da *"Onu zulmetmekten engellersin, senin ona yardımın budur"* cevabını vermiştir (Buhârî, "Mezalim", 4; "İkrâh", 7). "Zalime yardım, onun zulmüne engel olmak" olduğuna göre; bizler zalimin zulmüne engel olmak suretiyle hem mazluma hem de zalime yardım etmiş olacağız.

Sonuç olarak şunu söyleyebiliriz: Bizleri yaratan Allah, hiç şüphesiz bizim ihtiyaçlarımızı ve dünyada nasıl bir hayat yaşayarak huzur bulabileceğimizi de en iyi bilendir. Dolayısıyla bizim izlememiz gereken yol, yüce Rabbimizin bildirdiği hususlara riayet olmalıdır. Nitekim Allah her dönemde peygamberleri ve kitapları aracılığıyla insanlara yol göstermiş, razı olacağı düşünce, davranış, ahlak ve yaşam biçimini insanlara haber vermiştir. Allah'ın öğrettiği bu yaşam tarzını ve ahlak modelini uygulayanlar, hem dünyada hem de ahirette mutlu olmuşlar, huzurlu ve güzel bir yaşama kavuşmuşlardır.

Yüce rabbimizin bizlere öğrettiği güzel ahlaki ilkelerden birisi olan "iyilik ve takvada yardımlaşma, kötülük ve düşmanlıkta yardımlaşmama" anlayışını hayatta olduğumuz sürece her zaman uygulamaya çalışmalıyız. Müslüman; Allah'ın emirlerine uyan, Kur'an ahlakını titizlikle uygulayan, dünyayı güzelleştiren, imar eden, barışı ve huzuru hâkim kılmak için çalışan insandır.

KADINLARIN PEYGAMBERİMİZE BİATI*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

يَٓا اَيُّهَا النَّبِيُّ اِذَا جَٓاءَكَ الْمُؤْمِنَاتُ يُبَايِعْنَكَ عَلٰٓى اَنْ لَا يُشْرِكْنَ بِاللّٰهِ شَيْـٔاً وَلَا يَسْرِقْنَ وَلَا

يَزْن۪ينَ وَلَا يَقْتُلْنَ اَوْلَادَهُنَّ وَلَا يَأْت۪ينَ بِبُهْتَانٍ يَفْتَر۪ينَهُ بَيْنَ اَيْد۪يهِنَّ وَاَرْجُلِهِنَّ وَلَا يَعْص۪ينَكَ ف۪ي

مَعْرُوفٍ فَبَايِعْهُنَّ وَاسْتَغْفِرْ لَهُنَّ اللّٰهَؕ اِنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ رَح۪يمٌ

"Ey Peygamber! Mümin kadınlar, Allah'a hiçbir şeyi ortak koşmamak, hırsızlık yapmamak, zina etmemek, çocuklarını öldürmemek, elleriyle ayakları arasında bir iftira uydurup getirmemek, hiçbir iyi işte sana karşı gelmemek konusunda sana biat etmek üzere geldikleri zaman, biatlarını kabul et ve onlar için Allah'tan bağışlama dile. Şüphesiz Allah, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir." (Mümtehine, 60/12)

Mümtehine suresinde işlenen konulardan biri de Peygamber (s.a.s)'e gelerek biat etmek isteyen kadınların durumudur.

Dilimizde; bir kimsenin egemenliğini tanıma, bağlılık, itimat bildirmek anlamlarına gelen biat, Arapçada bey'at olarak kullanılmaktadır. Ayetteki biat; dinin temel emir ve yasaklarına riayet edeceğine, Peygamberimize isyan etmeyeceğine ve emrinde olduğuna dair söz vermektir.

Hz. Peygamber, kendini tasdik edenlerden sadakat yemini almıştır. Ancak bu aslında, Hz. Peygamber'in şahsına değil, onun aracılığıyla yüce Allah'adır. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de, *"Sana biat edenler ancak Allah'a biat etmiş olurlar."* (Fetih, 48/10) buyurulmaktadır.

Hudeybiye'de Müslümanların, Hz. Peygamber'e bağlılık göstereceklerine, gerektiğinde birlikte savaşacaklarına dair söz vermelerine İslam tarihinde "Bey'atu'r-Rıdvan" denilir.

* Dr. Hamdi TEKELİ

Hudeybiye antlaşmasına göre müşriklerden kaçıp gelen müminler kadın olsun erkek olsun, onlara iade edilecekti. Mümtehine, 60/10.âyete göre ise, Müslümanlara sığınan mümin kadınlar, onların nikâhında kalamayacakları için Mekke'ye (müşriklere) iade edilmeyecektir.

Hz. Peygamber Allah'ın dinini anlatmaya hayatı boyunca gayret ederek Hz. İbrahim'in tebliğ ettiği Hanif dininden kalan ve bir örf olarak devam ede gelen hac mevsimlerinde, engellemelere rağmen civardan gelenlere İslam'ı tebliğ eder, onları tevhide çağırırdı. Böyle bir hac mevsiminde, Medine'den gelen 12 kişi Allah'ın dinini kabul ederek, "Allah'a şirk koşmamak, hırsızlık ve zina yapmamak, çocuklarını öldürmemek, namus iftirasında bulunmamak, maruf şeylerde Peygambere isyan etmemek" üzere biat edince Peygamberimize ilk biat gerçekleşmişti.

Ertesi yıl daha kalabalık grupla Peygamberimize gelip, "Hem dar, hem rahat günümüzde; hem hoşumuza giden, hem de gitmeyen halde seni dinleyeceğiz ve sana itaat edeceğiz. Seni kendimize tercih edeceğiz. Komutanlarımıza muhalefet etmeyeceğiz. Gerekirse savaşacağız. Nerede olursak olalım, hakkı söyleyeceğiz. Allah yolunda kimsenin ayıplamasından korkmayacağız" diyerek biat ettiler.

Bu biattan sonra da Peygamberimiz Allah'tan aldığı emir gereği kadınların biatlarını kabul ederek onlara bazı tavsiyelerde bulunmuştur. Yüce Allah, bu uygulama ile kadınların da biatlarının alınmasını özel bir şekilde Peygamberimize bildirmiş ve erkekle kadın arasındaki ayrımı ortadan kaldırmıştır. Peygamberimizin vefatından sonra da mahiyetinde bazı değişiklikler olsa da biat devam etmiştir.

Kur'an'ın gönderildiği cahiliye toplumu; kadınların mal ve fikir hürriyetinin bulunmadığı, kadınlara hiçbir değer verilmediği, eşya yerine konularak alınıp satıldığı, çocuk bekleyen ailelerin kız çocuğu doğarsa matem ve yas tuttukları, biraz büyüyünce de kız çocuklarının diri diri zorla toprağa gömüldüğü bir zaman dilimidir. O döneme baktığımız zaman dünyanın diğer bölgelerinde de kadınların durumunun pek iç açıcı olduğunu söyleyemeyiz. Günümüzde ise kadınlar haklarını ancak mücadele ederek elde ederken İslam, kadınları sokağa dökmeden haklarını kendilerine sunmuştur.

Bu biatın içeriği kadar, biatın tarafları da Kur'an'ın mesajı açısından önemlidir.

Biat uygulaması ile ilgili bir rivayete göre, kadınlar biat sözlerini tamamladıkları zaman, Resûlullah "elinizden geldiğince ve güç yetirebildiğiniz ölçüde" buyurmuş; kadınlar da "Allah ve Resulü bize kendimizden daha merhametli" diyerek onun rahmet peygamberi olduğunu vurgulamışlardır. (Geniş bilgi için bk. Kur'an Yolu, V/249-252)

KÂBE: İBADET AMACIYLA YAPILAN İLK MABET*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

اِنَّ اَوَّلَ بَيْتٍ وُضِعَ لِلنَّاسِ لَلَّذ۪ي بِبَكَّةَ مُبَارَكاً وَهُدًى لِلْعَالَم۪ينَۚ ف۪يهِ اٰيَاتٌ بَيِّنَاتٌ مَقَامُ
اِبْرٰه۪يمَۚ وَمَنْ دَخَلَهُ كَانَ اٰمِناًۜ وَلِلّٰهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ اِلَيْهِ سَب۪يلاًۜ وَمَنْ كَفَرَ
فَاِنَّ اللّٰهَ غَنِيٌّ عَنِ الْعَالَم۪ينَ

"Şüphesiz, insanlar için kurulan ilk ibadet evi elbette Mekke'de, âlemlere rahmet ve hidayet kaynağı olarak kurulan Kâbe'dir. Onda apaçık deliller, Makam-ı İbrahim vardır. Oraya kim girerse, güven içinde olur. Yolculuğuna gücü yetenlerin haccetmesi, Allah'ın insanlar üzerinde bir hakkıdır. Kim inkâr ederse (bu hakkı tanınmazsa), şüphesiz Allah bütün âlemlerden müstağnidir. (Kimseye muhtaç değildir, her şey O'na muhtaçtır)." (Âl-i İmran, 3/96-97)

Biz Müslümanların kıblesi olan Kâbe, âlemlere bereket ve hidayet kaynağı olarak yeryüzünde insanlar için kurulan ilk binadır. Yüce Rabbimizin emriyle Hz. İbrahim ve oğlu İsmail (a.s) tarafından yapılmıştır (Bakara, 2/124-129). Kâbe-i Muazzama, Mekke'de Mescid-i Haram denilen mabedin ortasında yaklaşık 13 m. yüksekliğinde, 11-12 m. eninde taştan yapılmış dört köşe bir binadır. Üzeri hac âyetlerinin yazılı olduğu siyah ipek bir örtü ile örtülüdür. Bu örtü her yıl hac mevsiminde yenilenmektedir.

Mescid-i Haram; ortasında Kâbe'nin bulunduğu büyük bir mabettir. Bu mescide "Harem-i Şerif" de denir. Hz. Peygamber (s.a.s) döneminde küçük bir alandan ibaret olan "Harem-i Şerif", Hz. Ömer'in emriyle genişletilmiş, etrafı da duvarla çevrilmiştir. Mescid-i Haram, günümüze kadar ihtiyaç duyuldukça genişletilmiştir.

* Dr. Mehmet CANBULAT

Dört köşesi bulunan Kâbe'nin köşelerinin her birinin ayrı bir ismi vardır. Bunlardan doğu köşesine Rüknü Hacer-i Esved, güney köşesine Rüknü Yemânî, batı köşesine Rüknü Şâmî, kuzey köşesine Rüknü Irâki (Irak köşesi) adı verilmektedir. Doğu köşesinde Hacer-i Esved bulunmaktadır. Siyah taş anlamına gelen "Hacer-i Esved", Hz. İbrahim tarafından tavafa başlanacak yere işaret olmak üzere doğu köşesine konulmuştur. Kuzeydoğu duvarında, Hacer-i Esved köşesine yakın yerden 1, 97 metre yükseklikte bulunan altın kaplı bir kapısı vardır. Kapı ile Hacer-i Esved arasında kalan bölüme ise "Mültezem" adı verilir.

Kâbe'nin kuzeybatı duvarının karşısında, yerden 1,25 metre yükseklikte yarım daire şeklinde bir duvar bulunmaktadır. Bu duvara "Hatim" adı verilmektedir. Kâbe ile bu duvar arasında kalan boşluğa da "Hicr-i Kâbe", "Hicr-i İsmail" veya "Hâtîra" denir. Kâbe'nin "Hatim"e bakan duvarının üst ortasında "Mizab-ı Kâbe" denilen bir oluk bulunmaktadır. Altından yapılmış olduğu için halk arasında "Altın Oluk" diye isimlendirilmiştir. Mescid-i Haram'ın içerisinde Kâbe'den başka "Makam-ı İbrahim" ve "Zemzem" kuyusu da bulunmaktadır.

Kâbe'nin ibadet hayatımızdaki önemi büyüktür. Öncelikle biz Müslümanların kıblesi olduğu için yeryüzünün neresinde olursak olalım namazlarımızı Kâbe'ye yönelerek kılarız. Mescid-i Haram'da namaz kılıyorsak, bulunduğumuz yerden Kâbe'ye yöneliriz. Ayrıca, haccın iki rüknünden biri olan tavaf, Kâbe'nin etrafında yedi defa dönülerek yapılır. Yüce Rabbimizin, evim dediği Kâbe (Hac, 22/26), Kur'an-ı Kerim'de bu ismi dışında, el-Beytü'l-Haram (saygı evi) (Mâide, 5/2), el-Beytü'l-Muharrem (Haram evi) (İbrâhim, 14/37; Mâide, 5/2), el-Beytü'l-Atîk (eski ev) (Hac, 22/29, 33), el-Beytü'l-Mamûr (imar edilmiş ev) (Tûr, 52/4) ve "el-Beyt" (ev) (Bakara, 2/125, 127) isimleri ile de anılmaktadır.

KÂBE: BEYTULLAH KIBLEGÂHIMIZ*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

وَاِذْ جَعَلْنَا الْبَيْتَ مَثَابَةً لِلنَّاسِ وَاَمْناًۜ وَاتَّخِذُوا مِنْ مَقَامِ اِبْرٰه۪يمَ مُصَلًّىۜ وَعَهِدْنَٓا اِلٰٓى اِبْرٰه۪يمَ

وَاِسْمٰع۪يلَ اَنْ طَهِّرَا بَيْتِىَ لِلطَّٓائِف۪ينَ وَالْعَاكِف۪ينَ وَالرُّكَّعِ السُّجُودِ

"Hani, biz Kâbe'yi insanlara toplantı ve güven yeri kılmıştık. Siz de Makam-ı İbrahim'den kendinize bir namaz yeri edinin. İbrahim ve İsmail'e şöyle emretmiştik: 'Tavaf edenler, kendini ibadete verenler, rükû ve secde edenler için evimi (Kâbe'yi) tertemiz tutun.' " (Bakara, 2/125)

Kâbe, Kur'an'da Rabbimizin evi olarak isimlendirilmiştir. Bu yüce mekân, Rabbimizin izniyle, maddi ve manevi bereketlerle kuşatılmıştır. Kâbe denince akla Kur'an'da ismi pek çok kez zikredilen İbrahim (a.s) ve oğlu İsmail (a.s) gelir.

Hatırlanacağı üzere İbrahim (a.s) eşi Hacer ile oğlu İsmail'i Allah'ın emri ile kuş konmaz, kervan geçmez bir yer olan Mekke'ye götürmüştü. Bu elverişsiz ortam, yanlarında birkaç günlük yiyeceği ve suyu olan bir kimse için yaşamaya elverişli değildi. Tarih kitaplarında geçen bilgilere göre İbrahim, Cebrail'e; "Bizi buraya getirmeni Rabbim mi emretti" sorusuna evet cevabı alınca arkasına bakmadan oradan ayrılmaya koyuldu. Hacer, yavrusu ile birlikte yaşam koşulları elverişsiz olan bu yere kendini bırakan eşine aynı soruyu yöneltiyordu. Bu işin Allah'ın emri olduğunu öğrenen Hacer annemizin cevabı yüce bir teslimiyetin de ifadesidir: "Mademki Rabbim emretti. Öyle ise, Allah, bize yeter."

Rabbinin emrine teslimiyet göstererek canlarını böyle bir ortama bırakan İbrahim (a.s) Rabbine şöyle yalvarıyordu:

"Rabbimiz! Ben çocuklarımdan bazısını, senin kutsal evinin (Kâbe'nin) yanında ekin bitmez bir vadiye yerleştirdim. Rabbimiz! Namazı dosdoğru kılmaları için (böyle yaptım).

---

* Dr. Fatih YÜCEL

Sen de insanlardan bir kısmının gönüllerini onlara meylettir, onları ürünlerden rızıklandır, umulur ki şükrederler." (İbrahim, 14/37)

İbrahim'in, Hacer'in ve İsmail'in Allah'a olan güvenini hiç Rableri boşa çıkarır mıydı? O, *"Kim Allah'a güvenirse, Allah ona yeter"* (Talak, 65/3) buyurmuyor muydu? Nitekim öyle de oldu. Rabbimiz bu beldeyi rahmetinin simgesi olarak zemzem suyu ile hem bereketli hem de güvenli bir yer yaptı. İnsanların gönlünü oraya akıttı. Dün olduğu gibi, bu gün de tüm müminlerin gönlü oradadır.

Bu emin beldede Harem'in sınırları da Cebrail (a.s)'in rehberliğinde belirlenmiştir. Artık sıra Kâbe'nin temellerinin yükseltilmesine gelmişti. Rabbimiz bu yüce iki Peygamber'e bir ev yapmalarını emretmişti. O ev ki, Rahmanın evi "Beytullah" idi. Rabbimiz ayetinde bu durumu şöyle anlatır:

"Hani İbrahim, İsmail ile birlikte evin (Kâbe'nin) temellerini yükseltiyor, 'Ey Rabbimiz! Bizden kabul buyur! Şüphesiz sen hakkıyla işitensin, hakkıyla bilensin' diyorlardı." (Bakara, 2/127)

Rabbimizin emri ile Kâbe'nin inşaatı tamamlandı. Böylece *"İnsanlar için kurulan ilk ibadet evi, elbette Mekke'de, âlemlere rahmet ve hidayet kaynağı olarak kurulan Kâbe'dir."* (Âl-i İmrân, 3/96) ayet-i kerimesinde bildirilen yüce mabet tamamlanmış oldu.

Bu yüce beldeyi ziyaret etmek, oranın manevi havasından istifade etmek gücü yetenlere bir borç kılınmıştır:

"Yolculuğuna gücü yetenlerin haccetmesi, Allah'ın insanlar üzerinde bir hakkıdır. Kim inkâr ederse (bu hakkı tanınmazsa), şüphesiz Allah bütün âlemlerden müstağnidir. (Kimseye muhtaç değildir, her şey O'na muhtaçtır.)" (Âl-i İmrân, 3/97)

Gönlümüzün her an birlikte attığı günde beş defa kendisine yöneldiğimiz, kıblegâhımız Kâbe, Rabbimizin evi olarak her an misafirlerine bereketler ihsan etmektedir. Kâbe'ye, hacca ve hacdaki ibadetlere saygı dinimizin bir gereğidir. Orada makamı İbrahim vardır. Atamız İbrahim'in temiz tuttuğu gibi, Beytullah'ın hepimiz tarafından temiz tutulması yüce bir görevdir. Ayrıca bu yüce beyti ziyarete giden bir mümine yakışmayan, tartışma, münakaşa ve günah işleme gibi davranışlardan uzaklaşılması yine Rabbimizin bir emridir. Çünkü orası bir arınma merkezidir. Rabbimizin ifadesiyle "Belli (maddî-manevi) faydalara şahit olma" (Hac, 22/28) yeridir.

KADİR GECESİ: BİN AYA BEDEL ZAMAN DİLİMİ *

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

اِنَّٓا اَنْزَلْنَاهُ ف۪ى لَيْلَةِ الْقَدْرِۚ وَمَٓا اَدْرٰيكَ مَا لَيْلَةُ الْقَدْرِۜ لَيْلَةُ الْقَدْرِ خَيْرٌ مِنْ اَلْفِ شَهْرٍۜ تَنَزَّلُ
الْمَلٰٓئِكَةُ وَالرُّوحُ ف۪يهَا بِاِذْنِ رَبِّهِمْۚ مِنْ كُلِّ اَمْرٍۙ سَلَامٌۛ هِيَ حَتّٰى مَطْلَعِ الْفَجْرِ

"Şüphesiz, biz onu (Kur'an'ı) Kadir gecesinde indirdik. Kadir gecesinin ne olduğunu sen ne bileceksin! Kadir gecesi bin aydan daha hayırlıdır. Melekler ve Ruh (Cebrail) o gecede, Rablerinin izniyle her türlü iş için iner de iner. O gece, tan yerinin ağarmasına kadar bir esenliktir." (Kadr, 97/1-5)

Ramazan ayının son günlerinde, pek çok hayır ve bereketi bünyesinde barındıran, manevî haz ve vecdin doruğa ulaştığı, bin aydan daha hayırlı bir geceyle her yıl buluşuyoruz. Bir taraftan rahmet ve bereketi bol bir ayı geride bırakmanın hüznünü yaşarken, diğer taraftan anlamına uygun idrak edildiği takdirde insanın ancak bir ömür boyu elde edebileceği sevabı kazanabileceği Kadir gecesine ulaşmanın sevincini yaşıyoruz.

Bilindiği gibi zamanlar ve mekânlar; kendilerinde meydana gelen önemli olaylarla değer kazanırlar. Araplar buna "şerefü'l-mekân bi'l-mekîn" adını verirler. Yani mekân şerefini içindekinden alır anlamına gelmektedir. Örneğin Yesrib kentini nurlu Medine hâline getiren olay, Hz. Peygamberimizin bu şehre teşrif etmesi ve burada medfun bulunmasından değil midir? Aynen bunun gibi Kadir gecesi de kadrini, kıymetini, değerini kitabımız Kur'an'ın o gece nazil olmaya başlamasından almaktadır. Öyleyse bir Müslüman olarak bu gece kitabımız Kur'an'a karşı görevlerimizin neler olduğuna bir kez daha bakıp ona göre hareket etmeliyiz. Şüphesiz ölülerimize faydası dokunmakla birlikte esasen içindeki emir ve yasaklarla, güzel ahlak kaideleriyle asıl biz dirilere bir nasihat ve hakikat kitabı olan Kur'an'ı yeniden keşfetmenin heyecanını yakalamalıyız.

---

* Doç. Dr. Ömer YILMAZ

Kur'an-ı Kerim'in nüzulü, biz Müslümanlar hatta tüm insanlık âlemi için dünya tarihinin en önemli hadisesidir. Bir Müslüman olarak, Allah tarafından Cebrail (a.s) vasıtasıyla Hz. Peygamber'e, dolayısıyla da bizlere gönderilmiş kitabın mesajını anlamak öncelikli görevlerimiz arasında yer almalıdır. Bu itibarla, Kadir Gecesi; Kur'an'ı öğrenme ve Resûlullah'ı tanıma, bize öngördüğü fazilet ilkeleri doğrultusunda yaşama ve her türlü kötülüğü terk etme vesilesi kabul edilmelidir. Çünkü Kur'an'ın getirdiği ilke ve prensiplerin özünde aydınlık, hoşgörü, dostluk ve kardeşlik vardır. O, insanlar arasında sevgi, uzlaşma, yardımlaşma, kardeşlik ve istikrarı sağlayacak; fert ve toplum planında pek çok ahlakî ve sosyal problemin hak ve adalet çerçevesinde çözülmesine ışık tutacak ve insanlara gelişme yollarını göstererek onları geleceğe hazırlayacak ilâhî ölçüleri içeren bir kitaptır.

Nitekim bu durum, *"Biz Kur'an'dan, müminler için şifa ve rahmet olacak şeyler indiriyoruz..."* (İsrâ, 17/82) ayetiyle dile getirilmektedir. Bin aydan daha hayırlı bu geceyi tam anlamıyla ihya etmek demek, dünya ve ahiret mutluluğunu içeren kitabı okumamız, öğrenmemiz, çocuklarımıza öğretmemiz, anlamamız, emir ve yasaklarına uymamız, kısaca onu yaşamamızla mümkün olacaktır. Kur'an'ı sadece ölülere ve bazı gün ve gecelerde okunmak için gönderilmiş bir kitap olarak görmemeliyiz.

O halde bu gecenin bir "Kur'an gecesi" olduğunu bilerek değerlendirelim. Ayrıca bu gece af ve mağfiret gecesidir. Bu gece muhasebe gecesidir. Kadir gecesi vesilesiyle kendimizi bir hesaba çekelim. Evladımızdan bize itaat etmesini bekliyoruz ama kendimiz bizi yaratan, yaşatan, rızık ve sağlık veren yüce Allah'a ne kadar itaat edebiliyoruz. Bu gece, tövbe ve yeniden doğuş gecesidir. Kulluğumuzun yeniden farkına vararak, O'na boyun eğme, emir ve yasaklarına riayet edebilmedeki hassasiyetimizi gözden geçirelim. Bu gece tan yeri ağarıncaya kadar Allah'ın mahlûkata merhamet gözüyle baktığı, her el açanın duasının kabul edileceği gecedir. Senede ancak bir defa gelecek bu zaman dilimini gafletle geçirmeyelim. Bizim gibi günahı çok kullar için bulunmaz olan bu fırsatı iyi değerlendirip, Allah'a daha iyi bir kul, Peygamberine daha iyi bir ümmet olmanın yollarını arayalım.

KÂFİRLERİN EBEDÎ CEHENNEMLİK OLUŞU*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

اِنَّ اللّٰهَ لَعَنَ الْكَافِر۪ينَ وَاَعَدَّ لَهُمْ سَع۪يراًۙ خَالِد۪ينَ ف۪يهَٓا اَبَداًۚ لَا يَجِدُونَ وَلِيًّا وَلَا نَص۪يراًۚ

"Şüphesiz Allah, kâfirlere lanet etmiş ve onlara alevli bir ateş hazırlamıştır. Onlar, orada ebedî olarak kalacaklardır. Hiçbir dost, hiçbir yardımcı bulamayacaklardır." (Ahzâb, 33/64-65)

Bütün dinlerde, iman ve ibadet esaslarının yanında, "kurtuluş" konusu da işlenmektedir. Her din, mensuplarını kurtuluşa eriştireceğini iddia ederek, onları kendisine bağlamaya çalışmaktadır. Ama İslam'dan başka hiçbir din insanları kurtuluşa eriştiremeyecektir. Çünkü kurtuluş denilince aklımıza gelen şey; hem bu dünyada, hem de bu dünyadan sonraki hayatımızda, "huzurlu ve mutlu" olmaktır. Bu mutluluğu sağlayabilecek tek din, bizim dinimiz İslam dinidir.

İslam dinini ve onun getirdiği güzellikleri inkâr eden insanlar ne yazık ki her asırda bulunmuştur. Daha İslam'ın tebliğ edildiği yıllarda, özellikle Mekke ve çevresinde çok yaygın olan puta tapanlar bile kendi dinlerini kurtarıcı zannediyorlar, putların onları kurtaracağına inanıyorlardı. Daha sonraki asırlarda da dini inkâr edenler olmuştur, bugün de vardır, belki gelecek asırlarda da olacaktır. Bu inkârcılar da kurtuluşu başka yerlerde aramaktadırlar. Ama ne yazık ki onlar, İslam'ın güzelliklerini inkâr ederek kaybettikleri şeyi, hiçbir yerde bulamayacaklardır. Çünkü yukarıda metnini ve mealini verdiğimiz ayete göre; Allah inkâr edenlere lanet etmiş ve onlar için; adına cehennem dediğimiz, alevli bir ateş hazırlamıştır. Böylesi alevli bir ateşle cezalandırılırken mutlu ve huzurlu olmak yani kurtuluşa ermek, elbette mümkün olmayacaktır. Üstelik inkâr edenler ceza çekecekleri cehennemde geçici olarak kalmayacaklar, süresiz, ebedî olarak kalacaklardır (Bakara, 2/39, 81; Nisâ, 4/140; Enfâl, 8/36; Ra'd, 13/5; Zuhruf, 43/74). Ayrıca ne medet umdukları putları, ne de yanlış inançları, onlara fayda sağlayacaktır. Çünkü inkâr edenlerin öbür dünyada hiçbir dostu, hiçbir yardımcısı bulunmayacaktır.

İnkâr edenler bu dünyada ne kadar zengin ve varlıklı olurlarsa olsunlar, ne kadar fazla çocukları ve kalabalık aileleri bulunursa bulunsun, malları ve evlatları, onlara;

* Mustafa KILIÇ

Allah'ın azabına karşı bir yarar sağlamayacak ve onları ebedî kalacakları cehennemden kurtaramayacaktır (Âl-i İmrân, 3/116; Mücâdele, 58/17).

Ebedî cehennemlik olan kâfirlerin cehennemden kaçıp kurtulmaları mümkün değildir. Çünkü her ne zaman cehennemden çıkmak isteseler, oraya geri döndürülecekler ve onlara "Yangın azabını tadın" denilecektir (Hac, 22/22).

Kâfirler bu dünyadaki inkârcılıklarını, öbür dünyada inkâr etmeye çalışacaklar ama bunu başaramayacaklardır. Çünkü kulakları, gözleri ve derileri, yapmış oldukları şeyler hakkında, kendileri aleyhine şahitlik edecektir (Fussilet, 41/20).

Allah, kullarından hiçbirine zulmetmez. Bütün kullarını bu dünyada sayısız nimetlerle donattığı gibi öbür dünyada da daha mükemmelleriyle nimetlendirmek ister. İman edip salih ameller işleyenlerin istediklerini verdiği gibi, lütfundan onlara fazlasını da verir (Şûrâ, 42/26). Ama kâfirler için; hak ettikleri çetin azabı da vardır (Şûrâ, 42/26; Mücâdele, 58/4-5).

Kâfirler için hazırlanmış olan ateşten sakınmamız, bizlere de emredilmiştir (Âl-i İmrân, 3/131). Öyleyse davranışlarımıza dikkat edeceğiz ve bizi onların yanına götürecek durumlara düşmeyeceğiz.

Yüce dinimiz İslam'a sımsıkı sarılarak, onun getirdiği esasları yaşayarak dünyada ve ahirette mutlu olmaya gayret etmeliyiz. Kim böyle yapmaz ve yüce İslam dininden döner ve kâfir olarak ölürse, bütün yaptıkları boşa gider ve cehennemlik olur. Üstelik orada ebedî olarak kalır (Bakara, 2/217). Biz bu kötü duruma düşenlerden olmamaya gayret edeceğiz. Her zaman Allah'ı kendimize dost edineceğiz. Çünkü Allah, iman edenlerin dostudur. Onları karanlıklardan aydınlığa çıkarır (Bakara, 2/257). İnanan insanlar; bu dünyada, dinimizin getirdiği güzellikleri yaşayarak, dünya hayatını adeta cennet hayatı gibi yaşarlar. Bunun sonucunda, Allah'ın emirlerine uymuş olurlar ve ahirette de cenneti kazanırlar. Rabbimizin bu konudaki şu ayeti; hem yolumuzu aydınlatmakta hem de yüreğimize su serpmektedir:

"İman edip salih ameller işleyenlere, kendileri için; içinden ırmaklar akan cennetler olduğunu müjdele. Cennetlerin meyvelerinden kendilerine her rızık verilişinde, 'Bu (tıpkı) daha önce (dünyada iken) bize verilen rızık!' diyecekler. Hâlbuki bu rızık onlara (dünyadakine) benzer olarak verilmiştir. Onlar için orada tertemiz eşler de vardır. Onlar orada ebedî kalacaklardır." (Bakara, 2/25)

Rabbimiz hepimizi, bir an bile olsa cehenneme atılmaktan korusun ve ebedî cennetlik kullarından eylesin!

KÂİNAT BOŞ YERE YARATILMADI*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

وَمَا خَلَقْنَا السَّمَٓاءَ وَالْاَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا لَاعِب۪ينَ لَوْ اَرَدْنَٓا اَنْ نَتَّخِذَ لَهْوًا لَاتَّخَذْنَاهُ مِنْ لَدُنَّاۗ اِنْ

كُنَّا فَاعِل۪ينَ

"Biz yeri, göğü ve arasındakileri oyun, olsun diye yaratmadık. Eğer bir eğlence edinmek isteseydik, onu kendi katımızdan edinirdik. Yapacak olsaydık böyle yapardık." (Enbiya, 21/16-17)

Yüce Rabbimiz, bu ayetlerde muhteşem bir düzen, plan, program ve sisteme sahip olan bu evrenin oyun olarak yani amaçsız ve anlamsız yaratılmadığı gerçeğine dikkatimizi çekmektedir.

İnsanın var oluşundan kâinata/evrene kadar tüm mevcudatın yaratılması başlı başına bir mucizedir. Bu mucizenin sebepsiz, hikmetsiz, boşuna meydana getirildiğini düşünmek, ancak abesle iştigal anlamına gelebilir. Kâinattaki bu ihtişamı ve hikmetli yaratılışı görememek, inkâr karanlığına gömülmüş ve gönül gözü/basiretten mahrum olmanın bir sonucudur. Nitekim onların bu acınası durumu ayet-i kerimede;

"*Biz göğü, yeri ve ikisi arasındakileri boş yere yaratmadık. Bu (yaratılanların boş yere yaratıldığı iddiası) inkâr edenlerin zannıdır. Cehennem ateşinden dolayı vay inkâr edenlerin hâline!*" (Sâd, 38/27) şeklinde ifade edilmektedir.

Mümin, aynı zamanda kâinatın yaratılışı, tabiatta meydana gelen olaylarla, bunların sebepleri ve sonuçları üzerinde düşünen, tefekkür eden insandır. Kur'an, akıl ve basiret sahibi olanlara seslenerek, ayetler üzerinde derinliğine düşünmelerini ve ibret almalarını istemektedir. Biz, Rabbimizin bize lütfettiği akıl ve yetenekleri kullanarak ürettiğimiz bir ürünü, yaptığımız bir eseri beğenir ve başkalarının da beğeni ve takdirine sunar, sergileriz. Olumlu tepkiler aldığımızda mutlu ve memnun oluruz. Yaptığımız bir işin eleştirilmesi, ürettiğimiz bir eserde kusur bulunması, pek de hoşumuza gitmez. Yüce Mevla'mızın ilim, kudret, irade, tekvin gibi sıfatlarının

---

* Dr. Faruk GÖRGÜLÜ

tecellisini yansıtan bu kâinatta, göğü, yeri ve içindeki varlıklarında bir kusur ve eksik bulmak, ya da bunların öylesine, gayesiz vücut bulduklarını söylemek haddini bilmezlik değildir de nedir?

Kendimize ve çevremize, alışkanlık gözlüğünü çıkarıp da hikmet nazarıyla baktığımız zaman, onları mükemmel bir planda yer alan ve her biri bir amaca yönelmiş varlıklar olarak görmemiz mümkündür. Örneğin; güneşin doğuşu, batışı, tonlarca suyu barındıran denizlerin durmaksızın dalgalanışı, kuşların uçuşu, ay ve yıldızların gecenin süsü olarak gökyüzünde nakış nakış arz-ı endam edişi, kışın ardından baharın müjdecisi olarak kuru ağaçların yemyeşil yaprak ve renk renk çiçeklerle bezenişi ve daha bunun gibi binlerce yaratılış mucizesinin her an gözlere ve gönüllere sunduğu güzellikler karşısında hayran olmamak ve büsbütün bunları yaratan Rabbimizin huzurunda acizliğimizin idraki ile şükür secdelerine varmamak mümkün mü?

Üzerimizde her türlü süslerle dolu yükseltilmiş bir tavan hâlinde, içinde nice sırları barındıran gök ve altımızda ihtiyacımız olan her türlü nimetiyle dopdolu, kurulu bir beşik gibi döşenmiş olan yerle, bu ikisinin aralarındaki harika varlıklar, gönülleri oyunda olan, Rahman'ın uyarı ve öğütlerini eğlence yerine koyan inkârcıların iddia ettikleri gibi oyuncak değildir. Bilakis Allah'ın kudret ve iradesinin göstergesidir.

Yaratılış bir oyun olmadığı gibi, yaratılan da asla bir oyuncak değildir. İlgili ayetler, Allah'ı insanlara benzer bir varlık olarak algılayan putperestlere karşı, O'nun aşkın olduğunu, kendisine yakıştırılabilecek beşerî her türlü duygusal ve ruhsal ihtiyaçtan -oyun eğlence ihtiyacı gibi- uzak olduğunu da dile getirmektedir. Her şeyi hikmetle yapan Allah'ın şanına eğlence asla yakışmaz. Çünkü O, eğlence ve oyun edinmekten uzaktır. Allah'ın hiçbir şeye ihtiyacı olmadığı gibi her şey O'na muhtaçtır.

Netice olarak bu kâinat, alîm ve hikmet sahibi olan ve her şeye hükmeden Allah tarafından iş olsun diye, rastgele tesadüfen değil, belli bir amaca binaen yaratılmıştır. Kâinatta var olan en küçük şeyde dahi tesadüfe yer yoktur. Rüzgârın esmesinden tutunuz, yağmurun yağmasına, bulutların hareketine, bitkilere, güneş, ay ve dünyanın hareketlerine, geceyle gündüzün birbiri ardına gelmesine, sıcağın ve soğuğun ölçüsüne, suyun hareketine, topraktaki minerallere, atomların yapısına, böcek ve hayvanların çeşitliliğine varıncaya kadar her şey harikulade bir ölçü ve program dâhilinde işlemektedir. Bütün bunlarda, insan aklının almakta zorlandığı mükemmel bir ahenk/uyum söz konusudur

Kısacası bu ve benzeri ayetler, evren ve ondaki her şeyin yaratılışında hikmetli bir planın var olduğuna ve dolaylı olarak insanların bu hikmeti keşfetmeye çalışması gerektiğine dikkatleri çekmektedir.

KÂİNAT İNSANLARIN HİZMETİNDEDİR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

هُوَ الَّذ۪ي جَعَلَ الشَّمْسَ ضِيَٓاءً وَالْقَمَرَ نُورًا وَقَدَّرَهُ مَنَازِلَ لِتَعْلَمُوا عَدَدَ السِّن۪ينَ وَالْحِسَابَۜ مَا خَلَقَ اللّٰهُ ذٰلِكَ اِلَّا بِالْحَقِّۚ يُفَصِّلُ الْاٰيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ

"O, güneşi bir ışık (kaynağı), ayı da (geceleyin) bir aydınlık (kaynağı) kılan, yılların sayısını ve hesabı bilmeniz için ona menziller takdir edendir. Allah bunları (boş yere değil) ancak gerçek ile (hikmeti gereğince) yaratmıştır. O, âyetlerini, bilen bir topluma ayrı ayrı açıklamaktadır." (Yûnus, 10/5)

Güneşi, ayı, yeryüzünü, gökyüzünü yaratan Allah'tır. Aynı şekilde güneşi ve ayı farklı derecede ışık kaynağı kılan, gündüze ve geceye farklı güzellikler veren yine O'dur. Allah, aynı şekilde bütün kâinatı insanların istifade edebileceği bir şekilde düzenlemiştir. Bazen insanlar bunu bilebilir bazen de bilemezler. Fakat öğrenme imkânları artıkça yeni yeni bilgiler edinmektedirler.

İlahî Kelam yılların, ayların hesabını bilmemiz için Allah'ın konaklar belirlediğini, bildirmektedir. Bu ayet-i kerimede güneş ve ayın batmasının, ayın konum ve şeklinin değişmesinin insanların takvim yapmalarına, gün, ay ve yıl hesabını öğrenmelerine yardımcı olduğuna işaret etmektedir. Böylece Allah, rahmetinin gereği olarak zamanı ölçmek için aydan ve güneşten istifade etmemize imkân sağlamıştır. Öyle değil mi? Zamanımızı aya ve güneşe göre belirlemiyor muyuz? Şayet Allah, üzerimizde böyle bir takvim koymasaydı zamanı ölçebilecek miydik acaba?

Bu sayede insanlar tarih boyunca işlerini bir plan ve program dâhilinde düzenleyip hayatlarını güzelleştirmişlerdir.

Durum bundan ibaret iken, insanın kendi başına buyruk olması, her şeyi kendisinin belirleyip ölçtüğünü söylemesi, asıl yaratıcıyı unutup hatırlamaması garip değil mi?

* Dr. Abdurrahman CANDAN

Oysaki insanın bu hayata gelişi de dünyadan ayrılışı da kendi elinde değildir. Yüce Allah ölümün sahibi olduğu gibi, hayatın da sahibidir. Mülk O'nundur. Gerçek kuvvet ve yetki sahibi de O'dur. Allah'ın yarattığı kâinattan, verdiği nimetlerden, belirlediği zamandan istifade eden insan, Allah'ın göndermiş olduğu ilahî öğretilerden aynı derecede istifade etmesi gerektiğini bilmelidir. Bazı şeylerin gerekliliğini bedenimiz hissedebiliyor, bazı şeyleri de zihnimiz ve ruhumuz hissetmelidir. Şunu iyi bilmemiz gerekir ki kâinatın sahibi olan Allah hiçbir şeyi boşuna yaratmamıştır. Ve her şeyin hesabını da soracaktır. Allah, bu gerçeğe de şu ayet ile dikkat çekmektedir:

"Gökleri ve yeri yaratan ve onları yaratmaktan yorulmayan Allah'ın, ölüleri diriltmeye gücünün yeteceğini görmediler mi? Evet şüphesiz O, her şeye hakkıyla gücü yetendir." (Ahkâf, 46/33)

Şunu iyi bilmemiz gerekir ki, Allah'ın yarattığı ay ve güneşin bir yararı varsa, aynı şekilde gönderdiği ilahî kitabın da bir hikmeti ve yararı vardır.

Allah'ın bizden istediği de bütün ayetlerinden istifade etmemizdir. Ayın ve güneşin birer ayet ve işaret olduğunu görüp Kur'an ayetlerinden yüz çevirmemek, ilahî kelamdan istifade etmemek, onda bulunan incelikleri, faydaları elde etmek için çaba göstermemek yüce Yaratana karşı nankörlük olmaz mı?

Eğer insan sahip olduğu aklını doğru ve yerinde kullanabilirse, kâinatın ve yaşamın anlamını derinden kavrama imkânı bulur. Nitekim bunun neticesinde Allah'a imana götüren güçlü deliller veya imanı sağlamlaştıracak çok güzel örnekler bulur. Bilim ve teknoloji ilerledikçe Allah'ın yaratmış olduğu benzersiz, kusursuz kâinatın esrarı ortaya çıkmakta, araştırdıkça daha fazlası, daha detaylısı, daha gizemlisi belirmeye başlamaktadır.

İnsanın akl-ı selim ile bu eşsiz düzenin sahibinin olduğunu aslında bildiğini, fakat inanmak istemediğini Kur'an-ı Kerim şöyle anlatır:

"Andolsun, eğer onlara, 'Gökleri ve yeri kim yarattı, güneşi ve ayı hizmetinize kim verdi?' diye soracak olsan mutlaka, 'Allah' diyeceklerdir. O halde nasıl (haktan) döndürülüyorlar?" (Ankebût, 29/61)

Öyleyse hamd sadece Allah'a aittir. Övgü ve şükür, O'na layıktır. Övülmeye, kulluk edilmeye layık tek ilah O'dur.

KÂİNAT MÜKEMMEL BİR DÜZEN VE İNTİZAM İÇİNDEDİR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَالشَّمْسُ تَجْرٖى لِمُسْتَقَرٍّ لَهَاۜ ذٰلِكَ تَقْدٖيرُ الْعَزٖيزِ الْعَلٖيمِۜ وَالْقَمَرَ قَدَّرْنَاهُ مَنَازِلَ حَتّٰى عَادَ كَالْعُرْجُونِ الْقَدٖيمِ لَا الشَّمْسُ يَنْبَغٖى لَهَٓا اَنْ تُدْرِكَ الْقَمَرَ وَلَا الَّيْلُ سَابِقُ النَّهَارِۜ وَكُلٌّ فٖى فَلَكٍ يَسْبَحُونَ

"Güneş de kendi yörüngesinde akıp gitmektedir. Bu mutlak güç sahibi, hakkıyla bilen Allah'ın takdiri (düzenlemesi)dir. Ayın dolaşımı için de konak yerleri (evreler) belirledik. Nihayet o, eğrilmiş kuru hurma dalı gibi olur. Ne güneş aya yetişebilir, ne de gece gündüzü geçebilir. Her biri bir yörüngede yüzmektedir." (Yasin, 36/38–40)

Üzerinde yaşadığımız dünya, hikmet yurdudur. Sadece bizim gezegen mi? Elbette bu hikmetli yaratılış, tüm kâinata hâkimdir. Yüce Allah'ın kusursuz düzeni ve sonsuz ilmi tüm eşya üzerinde sergilenmiştir.

Bu dünyada ihtiyacımız olan her şey hazırlanmış bir sofra gibi önümüze serilmiştir. Bu düzenlemede hiçbir şey eksik bırakılmamış, her şey en ince ayrıntısına kadar düşünülmüştür. Gece ile gündüzün gidip gelmesi, mevsimler, yağmur yağdıran bulutlar, toprağın çıkardığı çeşit çeşit bitkiler, etrafımızı saran sayısız hayvan cinsi ve uzay boşluğundaki sayısız gök cismi… Her şey bizim için ve düzenli bir şekilde yaratılmıştır. Nitekim yüce Allah, yarattığı bu ihtişamlı âleme şöyle dikkatlerimizi çekiyor:

"O, yedi göğü uyum ve ahenk içinde tabaka tabaka yaratandır. Rahman'ın yaratışında hiçbir uyumsuzluk göremezsin. Bir kere daha bak! Hiçbir çatlak (ve düzensizlik) görüyor musun? Sonra tekrar tekrar bak; bakışların (aradığı çatlak ve düzensizliği bulamayıp) aciz ve bitkin halde sana dönecektir." (Mülk, 67/3-4)

---

* Dr. Zafer KOÇ

Ayetlerde de bildirildiği üzere evrendeki her şey mükemmel bir düzene ve uyuma sahiptir. Yüce Allah'ın yarattığı, ince hesaplar gerektiren bu mükemmel düzeni ve ince detayları bilim adamları uzun uzun araştırmakta ve büyük hayranlık duymaktadırlar. Yaptıkları buluşlarında ve icatlarında, bu mükemmel kâinat onlara en büyük ilham kaynağı olmaktadır.

Dikkatle incelersek evrendeki bu intizam birden bire olmamakta, safhalar hâlinde yavaş yavaş gerçekleşmektedir. Bir çekirdeğin kabuğunu yararak açılması, yüce Allah'ın "Fettâh" isminin tecellisidir. Yerin çekimine rağmen yukarıya doğru başlayan hikmetli ve intizamlı yürüyüş. Derken fidan devresine erişmesi. Boy atma ve kalınlaşma devreleri ve sonunda çiçek açıp meyve vermesi... Her meyvenin de büyümesi, kemale ermesi ve o yumuşak meyveden sert çekirdeklerin süzülmesi, yine birden bire değil; safhalar hâlinde gerçekleşmekte. Her safhası ilim ve hikmetle yürütülen bu akıl almaz faaliyetler, yeryüzünü değişik tablolarla doldurur ve bizi bu ilâhî sanatlara hayran bırakır.

"O, Allah'tır, yaratandır, yoktan var edendir, şekil verendir. Güzel isimler O'nundur. Göklerdeki ve yerdeki her şey O'nu tesbih eder (yüceltir). O, mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir." (Haşr, 59/24)

Mevlamız kâinattaki mükemmelliği, kendisine inanmamız ve gereği gibi ibadet etmemiz için sürekli olarak bizlere tanıtmaktadır. Böyle bir düzenin tesadüfen olmadığını, ilim ve hikmet sahibi bir yaratıcı tarafından var edildiğini, her türlü nimetin bizlerin istifadesine sunulduğunu belirtmiştir. Tüm bu nimetlere, ikramlara, lütuflara karşılık bizden, sadece kendisine inanmamızı, O'na şükretmemizi istemektedir.

Kendi aramızda bile bize bir çay ısmarlayana, bir iyilik yapana karşı nasıl teşekkür ediyor ve minnet duyuyorsak, bizi yoktan var eden, sayısız nimetler veren Allah'a karşı elbette daha büyük bir hamd ve şükür içinde bulunmamız gerekir. Aksi takdirde, yapılan tüm iyiliklere karşı nankörlük etmiş, nimetin kıymetini gereği gibi anlayamamışız demektir.

Nitekim yüce Allah, kendisine şükrettiğimiz takdirde, verdiği nimetlerini artıracağını, bollaştıracağını açıkça beyan etmektedir (İbrahim, 14/7).

Kâinat, bir kitap gibidir. Her şeyi sırlarla doludur. O kitabı okumamız, sırlarını keşfetmemiz ve böylece Yaratıcıyı gereği gibi tanımamız, O'na ibadet etmemiz lazımdır.

Çünkü, *"O, göklerin ve yeryüzünün mülkü (hükümranlığı) kendisine ait olandır. Çocuk edinmemiştir. Mülkünde hiçbir ortağı da yoktur. O, her şeyi yaratmış ve yarattığı o şeyleri bir ölçüye göre takdir etmiştir."* (Furkân, 25/2)

KÂİNAT TEK YARATICININ ESERİDİR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

لَوْ كَانَ ف۪يهِمَٓا اٰلِهَةٌ اِلَّا اللّٰهُ لَفَسَدَتَاۚ فَسُبْحَانَ اللّٰهِ رَبِّ الْعَرْشِ عَمَّا يَصِفُونَ

"Eğer yerde ve gökte Allah'tan başka ilahlar olsaydı, kesinlikle ikisinin de düzeni bozulurdu. Demek ki, Arş'ın Rabbi Allah, onların nitelemelerinden uzaktır, yücedir." (Enbiya, 21/22)

Tevhid dini olan İslam'ın esası, tek olan Allah inancına dayanmaktadır. Zira Allah'ın varlığına ve birliğine inanmak mümin olmanın ilk esasıdır. Kur'an-ı Kerim'de, Allah'ın, bu kâinatı en ince ayrıntılarına kadar bir düzen ve ahenk içersinde yarattığı vurgulanmakta, tabiatın ve tabiattaki varlıkların nasıl yaratıldıklarına bakılması ve bunlar üzerinde düşünülmesi istenmektedir. Dolayısıyla kâinattaki varlıklara hikmet gözüyle bakabilirsek, her şey bizi Allah'ın varlık ve birliğine götürür. İşte bu ayet, Allah'ın birliğini gösteren en kuvvetli delillerden birini, âlemin düzeni delilini ortaya koymaktadır. İhlas sûresinde de bu gerçek *"De ki: O, Allah'tır, bir tektir. Allah Samed'dir. (Her şey O'na muhtaçtır, O, hiçbir şeye muhtaç değildir.)"* (İhlas, 112/1-2) ifadesiyle dile getirilmiştir.

Bir ülkede birden fazla başkan, bir mahallede iki muhtar, bir kazada iki kaymakam ve bir ilde iki vali olmadığı gibi, evrende de birden fazla ilahın bulunması mümkün değildir. Eğer varlık âleminde Allah'tan başka ilah olsaydı, bunlar arasında gerek yaratma, gerek yönetme ve gerekse üstünlük konularında anlaşmazlık meydana gelir, bu da varlığın yaratılma imkânının ortadan kalkmasına veya kâinattaki mükemmel ve harika düzenin bozulmasına sebep olurdu. Birden fazla ilahın aralarında anlaşmak suretiyle evreni/kâinatı yönettikleri farz edilirse, bu durumda da ilahların her birinin tam değil, noksan oldukları ortaya çıkmış olur. Oysa ilah olmanın gereği kemal sıfatına sahip olmaktır. Bu itibarla Allah noksanlıktan münezzehtir. Zaten Allah'tan başka ilahın bulunması aklen mümkün değildir.

* Dr. Faruk GÖRGÜLÜ

Bu ayetler bize sadece Allah'ın birliğini hatırlatmakla kalmıyor, aynı zamanda yerde ve gökteki nizama, mevcudatın güzelliğine de dikkatimizi çekmiş oluyor. Başımızı kaldırdığımızda gözümüzün önünde uzanan uçsuz bucaksız gökyüzü, gündüzün ışıl ışıl parlayan güneşi, dünyayı dolaşan bembeyaz bulutları, gecenin süsleri olan ay ve yıldızları bize neyi hatırlatıyor, içimizde nasıl bir his uyandırıyor? Yüce Rabbimiz tüm bu güzelliği bizim için var ettiğini, evreni insanın emrine ve hizmetine sunduğunu *"Göklerde, yerde ne varsa hepsini Allah'ın sizin hizmetinize verdiğini ve açıkça yahut gizlice üzerinizdeki nimetlerini tamamladığını görmediniz mi? Yine de insanlar arasında, hiçbir bilgisi, yol göstericisi ve aydınlatıcı bir kitabı olmadan Allah hakkında tartışıp duranlar vardır."* (Lokman 31/20); *"O, geceyi, gündüzü, güneşi ve ayı sizin hizmetinize verdi. Bütün yıldızlar da O'nun emri ile sizin hizmetinize verilmiştir. Şüphesiz bunlarda aklını kullanan bir millet için ibretler vardır. Sizin için yeryüzünde çeşitli renk ve biçimlerle yarattığı şeyleri de sizin hizmetinize verdi. Öğüt alan bir toplum için bunda ibretler vardır."* (Nahl, 16/12-13) ayetleriyle hatırlatıp, onları ibret ve hikmet nazarıyla seyretmemizi istemekte ve şöyle demektedir:

"O, yedi göğü tabaka tabaka yaratandır. Rahman'ın yaratışında hiçbir uyumsuzluk göremezsin. Bir kere daha bak! Hiçbir çatlak (ve düzensizlik) görüyor musun? Sonra tekrar tekrar bak; bakışların (aradığı çatlak ve düzensizliği bulamayıp) aciz ve bitkin halde sana dönecektir." (Mülk, 67/3-4)

Yeryüzüne dönüp baktığımızda, toprağı, madeni, bitkileri, hayvanları, okyanusları ve daha nice varlığıyla her an bize seslendiğini, her varlığın kendi lisanıyla Yaratan'ı bize tanıtıp bildirdiğini görüp, duyup, hissederek kelime-i şahadeti can ü gönülden bir kez daha söylemeliyiz. Yüce Rabbimizin huzurunda O'nun büyüklüğü/azameti ve kendi acziyetimizin idraki ile secdelere kapanmalıyız.

KÂİNATIN BİR ÖLÇÜ VE DENGEDE YARATILIŞI*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

اِنَّا كُلَّ شَيْءٍ خَلَقْنَاهُ بِقَدَرٍ

"Gerçekten biz, her şeyi bir ölçü ve dengede yarattık." (Kamer, 54/49)

Yüce Allah kâinattaki her şeyi bir ölçü ve bir denge esasına göre yaratmıştır. Kâinatta ölçüsüz, dengesiz, hesapsız, plansız hiçbir şey yoktur. Ekoloji bilimine göre de, kâinatın çok hassas eko sistemlere ve dengelere sahip olduğu; bu nedenle de insanın bu ekolojik sistemleri dikkate alması gerekmektedir. Bu ölçünün hafif bir bozulması ile de dünyanın dengesi bozulacaktır. Bunu bozmaya hiç kimsenin hakkı yoktur. Bilakis bizler, dünyamızın bu yaratılış dengesine bugün her zamankinden daha çok dikkat etmeliyiz.

Dünya nüfusunun hızla artması, hızlı şehirleşme, endüstriyel atıklar, sanayileşme için doğanın katledilmesi, insan sağlığını tehdit eder boyutlara ulaşmıştır. Zehirli gazlar, fabrikalarda mal ve hizmet üretimi, gittikçe artan ulaşım araçları ve ısıtma tesisatlarının çalışması sonucunda meydana gelerek havaya karışmaktadır. Miktarı gittikçe artan tonlarca ağırlıktaki bu zararlı gazları yok etmeye doğal dengenin gücü yetmemektedir. Ormanların tahribi ve erozyon sorunu, hızlı nüfus artışı, düzensiz şehirleşme ve yeşil alanların eksikliği, kıyıların bozulması, sanayide kullanılan kimyasal maddelerin insan sağlığına etkisi, hep bu dengeyi bozmaktadır.

Tüm canlılar arasında, bulunduğu ortamı en çok etkileyen, şüphesiz ki, insandır. Kâinatta her şey insan için yaratılmış ve insanın emrine verilmiştir. İnsan kadar çevresini etkileyen başka hiçbir canlı yoktur. İnsan, canlı-cansız çevrenin çok hızla ve düzensiz biçimde değişmesinin sorumluluğunu yüklenmiş durumdadır. Bu durumu yüce Allah, Kur'an'da şöyle açıklamaktadır:

---

* Ömer ÖNEN

" Şüphesiz biz emaneti göklere, yere ve dağlara teklif ettik de onlar onu yüklenmek istemediler, ondan çekindiler. Onu insan yüklendi. Çünkü o çok zalim ve çok cahildir." (Ahzâb, 33/72)

İnsanın yüklendiği emanet, başta akıl, irade ve iradeyi serbestçe kullanmanın gerektirdiği sorumluluklardır. İnsan iyi ve kötü arasında seçim yapabilme yeteneğini olumlu yönde kullanmadığı zaman, hem kendine hem de çevresine zulmetmiş olur.

Şimdilerde hepimizin korumaya çalıştığı bu dengeye, Kur'an şöyle dikkatlerimizi çekmektedir:

"Gerçekten biz, her şeyi bir ölçü ve dengede yarattık." (Kamer, 54/49)

Kur'an'ın dikkat çektiği bu durum göz önüne alınırsa, bu ölçüye bütün insanların alabildiğine dikkat edip ona sahip çıkması, onu tahrip etmemesi ve o dengeyi bozmamaya azami dikkat göstermesi gerekmektedir.

İslam, insanın tabii çevreden faydalanmasına izin verir, ama bu faydalanma gereksiz ve keyfî kullanımı icap ettirmez. Bu dengesiz kullanım toprakta verimi azaltmakta ve doğal dengenin bozulmasına yol açmaktadır.

Bugün dünyamızda yaklaşık olarak 5-6 milyar kadar insan yaşamaktadır. Her bir insanın bir kere canı istediği veya eğlence için bir ağaç kestiğini veya bir hayvanı öldürdüğünü düşünün. Altı milyar ağaç veya altı milyar hayvan. İsraf ettiği suları, çöpe döktüğü ekmekleri ve diğer gıda maddelerini bir düşünün? Ufak bir hareketin ne kadar büyük sonuçlar getirdiği açıktır. Yüce Allah, insanların ellerinin işledikleri günahlar sebebiyle, karada ve denizde fesat çıktığını belirtmektedir (Bakara, 204-205).

Allah'ın eseri olan kâinattaki bu hassas dengenin korunmasında görev ve sorumluluk en güzel şekilde yarattığı ve kendisine halife kıldığı insana verilmiştir. Buna göre, hiçbir insan kâinatın dengesini bozmamalı ve bozulmasına seyirci de kalmamalıdır.

Sonuç olarak, dünyamızın sahip olduğu kaynakların sınırlı olduğunu bugün her zamankinden daha iyi biliyoruz. Savurganlık ve aşırı tüketim sadece bizleri değil, dünyayı kendilerine emanet edeceğimiz gelecek nesilleri de etkileyecektir. Bu nedenle tüketim konusunda bilinçli ve duyarlı olalım. Ekolojik sistemin ve doğal dengenin bozulmamasına çok dikkat edelim. Çevrenin tahrip edilip ekolojik dengenin bozulmasıyla çocuklarımızın ve insanlığın geleceğini tüketip, şimdiden insanlığın yok oluşuna neden olabilecek girişimlerden alabildiğine kaçınalım. Bu hususta hepimiz el ele verelim. Yüce Allah'ın yarattığı bu dengeyi, çevremizi ve içindeki tüm canlıları, Allah'ın bir emaneti görerek ölçülü kullanalım ve bir ibadet anlayışı içerisinde koruyalım.

KÂİNAT'TA HER ŞEY ALLAH'I HATIRLATIR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

اِنَّ اللّٰهَ لَا يَسْتَحْي۪ٓ اَنْ يَضْرِبَ مَثَلًا مَا بَعُوضَةً فَمَا فَوْقَهَاۜ فَاَمَّا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا فَيَعْلَمُونَ اَنَّهُ الْحَقُّ
مِنْ رَبِّهِمْۚ وَاَمَّا الَّذ۪ينَ كَفَرُوا فَيَقُولُونَ مَاذَٓا اَرَادَ اللّٰهُ بِهٰذَا مَثَلًاۢ يُضِلُّ بِه۪ كَث۪يرًا وَيَهْد۪ي بِه۪ كَث۪يرًاۜ
وَمَا يُضِلُّ بِه۪ٓ اِلَّا الْفَاسِق۪ينَ

"Allah bir sivrisineği, ondan daha da ötesi bir varlığı örnek olarak vermekten çekinmez. İman edenler onun, Rablerinden (gelen) bir gerçek olduğunu bilirler. Küfre saplananlar ise, 'Allah örnek olarak bununla neyi kastetmiştir?' derler. (Allah) onunla birçoklarını saptırır, birçoklarını da doğru yola iletir. Onunla ancak fasıkları saptırır." (Bakara, 2/26)

Bu ayette yüce Mevla, gücünü bizlere tanıtmak için bir sivrisineği örnek olarak vermekte ve akletmemiz ve de bu örnekler üzerinde düşünmemiz için sürekli uyarılarda bulunmaktadır. Bu delilleri gören birinin imanı artar. İnananlar gördükleri ve ibret aldıkları her bir delille yücelirken; inkâr edenler ise azgınlıklarından ve inatlarından dolayı önlerine çıkan her bir delille doğru yoldan iyice uzaklaşır. Kâinata ibret nazarıyla bakan bir kimse için sivrisinek bile bir ibret vesikasıdır. Onun görevini yerine getirmek için kusursuzca donatılması Rabbimizin varlık delillerindendir. Sivrisineğin yumurtlamak için toprağın nem oranını ölçmesi, yumurtaların jelatinle kaplamışçasına korunması, kan almak için kusursuzca dizayn edilen hortumları anlayanlar için birer ibret vesikasıdır. Bu ayette örnek verilen sivrisinek insanı öylesine dehşete düşüren özelliklere sahiptir ki bu özellikler kitaplarla anlatılmıştır. Biz burada başlıkta belirttiğimiz gibi her şeyin Allah'ı hatırlatmasına vurgu yapacağız.

---

* Dr. Fatih YÜCEL

Kâinatın bütün varlıkları ile mükemmel bir şekilde yaratılması ve kâinatın düzeninin kargaşadan uzak ahenkli bir şekilde devam etmesi Rabbimizin en büyük varlık delilidir. Eğer Allah'tan başka bir yaratıcı daha olsaydı her şey böyle düzen içinde gidemezdi. Bu yüzden bütün bu varlıkları kusursuzca yaratan sadece Rabbimizdir. O'nun yarattıklarında hiçbir kusur ve uyumsuzluk göremeyiz.

Evrendeki canlı cansız tüm varlıklar kusursuz olarak dizayn edilmiştir. Onların kusursuzluğu dikkatle bakan gözlerden kaçmayacaktır. *"Göklerin ve yerin yaratılışında ve gece ile gündüzün birbiri ardınca gitmesinde akıl sahipleri için ibretler vardır."* (Âl-i İmrân 3/190) ayeti bu varlık vesikalarından birkaçına işaret ediyor. Göğün kusursuzca yükseltilmesi ve yerin en güzel şekilde döşenmesi O'nun varlığının delilidir. Rabbimiz her şeyi öylesine kusursuzca ayarlamıştır ki, dünya dönerken dünyayı belli bir eğimde tutarak hem gece-gündüzü hem de mevsimleri oluşturmuştur. Dönen dünyamızın sarsılmaması için dağlarla sabitlemiştir. En küçüğünden en büyüğüne her şey O'nu hatırlatıyor.

Yoktan var etme yani yaratmanın sadece Rabbimize özgü bir şey oluşu, O'nun varlığının bir diğer delilidir. Kâinatın düzenini bu şekilde takdir eden ve var olan her şeyin düzenini sağlayan Cenâb-ı Hâk'tır. Onun yarattığı gibi yaratacak ya da varlıkların mükemmel düzenine hükmedecek kimse yoktur. Bu konuda kutsal Kitabımızdan birkaç örnek vermek yeterli olacaktır. *"Onun dışındakiler bir sineği dahi yaratmaya güç yetiremezler."* (Hac, 22/73) Allah'ın dışındaki hangi insan ya da cin buna güç yetirebilmiştir. Bırakalım sineği, bir sineğin o yaratılış harikası kanadını ortaya koyabilecek kim vardır?

İbrahim (a.s) zamanında ilahlığa soyunan Firavun, insanları öldürüp dirilttiğini söyleyecek kadar cüretkârlaştığında, İbrahim'in cevabı onu afallatmıştı:

"Mademki her şeye gücün yetiyor öyleyse güneşi doğudan getiren Rabbim gibi sen de onu batıdan getirsene." (Bakara, 2/258)

Bu ayetler, gönlümüzdeki yüce Yaratıcımıza olan imanımızı artırdığı gibi, O'na karşı olan kulluğumuzu da pekiştiriyor. O'nun her şeye gücü yeten ve her varlığa yapması gereken vazifeleri en ince ayrıntısına varıncaya kadar öğreten üstün bir terbiyeci olduğunu ayetlerini okudukça daha iyi anlıyoruz. O'nun bu muazzam ayetlerini duyduğumuzda kalbimiz ürperiyor ve imanımız artıyor.

Bize düşen yaratılanları düşünerek sonsuz kudret sahibi Rabbimizin büyüklüğü önünde eğilmek ve O'nu yüceltmektir. Kâinattaki her şey bizlere O'nu hatırlatıyor. O her şeyi yerli yerince yaratmıştır.

KALPLER HİDAYETE KAPALI OLUNCA PEYGAMBER YAKINI OLMAK DA FAYDASIZDIR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

قَالَ اَرَاغِبٌ اَنْتَ عَنْ اٰلِهَت۪ي يَٓا اِبْرٰه۪يمُۚ لَئِنْ لَمْ تَنْتَهِ لَاَرْجُمَنَّكَ وَاهْجُرْن۪ي مَلِيًّا

"Babası, 'Ey İbrahim! Sen benim ilâhlarımdan yüz mü çeviriyorsun? Eğer vazgeçmezsen, mutlaka seni taşa tutarım. Uzun bir süre benden uzaklaş!' dedi." (Meryem, 19/46)

Allah'a kulluk amacıyla yaratılmış olan insan, dünyada hiçbir zaman başıboş bırakılmamıştır. Aklî melekesi yerinde olan insan, ergenlik döneminden itibaren Allah'a kullukla yükümlüdür. Bu yükümlülüğü yerine getirmede insana akıl ve irade verilmesi yanında, kendilerine vahyedilen ayetler ve peygamberler aracılığıyla hidayet yolu da gösterilmiştir. Allah'a kulluğa giden yol "hidayet", Allah'a kulluktan sapan yol ise "dalâlet" olarak adlandırılır. Esasen Allah'a kulluğun temelinde yatan gerçek, dünya ve ahirette insanın mesut olmasıdır. Bu amaçla yaratan ve onu dünyaya gönderen yüce Rab (c.c), peygamberleri aracılığı ile insanla Yaratanı ve insanların birbirleri arasındaki ilişkileri düzene koymayı amaçlayan hükümler va'zetmiştir. Zira ahlakî olgunluğa erişmemiş ve sorumluluk bilincine sahip olmayan insan, nankördür, bencildir. Mala, mülke ve makama karşı hırslıdır, şehvetine düşkündür. Nefsi daima kötülüğü emreder. Acelecidir, bu yüzden öncelikle dünyayı tercih ederek ahiretini geri plana alır. Nimete kavuştuğunda şımarır, mahrumiyet ve musibet hâlinde ise sabırsız ve ümitsiz olur.

İnsanoğlu, kendisini tökezletsin diye bu özelliklerle yaratılmamış, aksine akıl ve iradesi sayesinde tercihini belirleyeceği imtihan için yaratılmıştır. Bunun için Allah Teâlâ insana, yukarıdaki olumsuz yetenekler yanında, hem akıl, düşünme, muhakeme etme, öğrenme ve hatırlama gibi yardımcı melekeler, hem de doğruyu, iyiliği ve güzelliği, hakkı ve adaleti temsil eden yetenekler bahşetmiş, bunları da vahiyle desteklemiştir. Bu anlamda Kur'an'da şöyle buyurulur:

---

* Dr. Ahmet GELİŞGEN

"Nefse ve onu düzgün bir biçimde şekillendirip ona kötülük duygusunu ve takvasını (kötülükten sakınma yeteneğini) ilham edene andolsun ki, nefsini arındıran kurtuluşa ermiştir. Onu kötülüklere gömüp kirleten kimse de ziyana uğramıştır." (Şems, 91/7-10)

"Biz ona iki göz, bir dil, iki dudak vermedik mi; iki apaçık yolu (hayır ve şer yollarını) göstermedik mi?" (Beled, 90/8-10)

Cenâb-ı Hakk, dalalete düşmesin diye daha ilk insan Âdem (a.s)'i peygamber olarak görevlendirerek kendisine vahiy göndermiştir. Ondan sonra da bütün zamanlarda tüm insanlığı peygambersiz ve vahiysiz bırakmamıştır. Buna göre insan, hidayet ve dalalet yollarının önünde, vahyin ışığında, akıl ve iradesini kullanarak istediği yolu belirleme hürriyetine sahiptir. Elbette hidayet yolunu seçen insan, Allah'ın ebedî mükâfatı olan cennet yurdunu kazanmaya namzet, meleklerin bile gıpta ettiği insandır. Dalalet yolunu seçen kimse ise, yukarıdaki ayette de belirtildiği gibi, kendini ziyana ve hüsrana sürükleyen insan olacaktır. Allah Teâla, herkesin hidayet yolunu seçmesini arzu eder ve daima bunu öğütler. Daha Kur'an'ın ilk sayfasında, her gün namazlarımızda defalarca okuduğumuz Fâtihâ suresinde, üzerinde yürümemiz gereken yolu bize dua mahiyetinde öğretir. Şöyle ki:

"Bizi doğru yola, sırât-ı müstakîm'e, kendilerine nimet verdiklerinin yoluna ilet; gazaba uğrayanların yoluna ve sapıkların yoluna değil!" (Fâtihâ, 1/6-7)

Aynı şekilde, hidayet yolunu tutan bizlere, *"Rabbimiz! Bizi hidayete erdirdikten sonra kalplerimizi eğriltme. Bize katından bir rahmet bahşet. Şüphesiz sen çok bahşedensin."* (Âl-i İmrân, 3/8) şeklinde dua etmemizi öğreterek hidayette devamlı olmamız gerektiğine işaret eder.

"Sırât-ı müstakîm"de yürüyerek hidayeti tercih edenler, Allah'ın özel nimeti ile taltif ettiği peygamberler, sıddîklar ve şehitlerle beraber haşr olunacaklardır (Nisâ, 4/69). Onlar için dünyada, ölüm anında, kabirde ve mahşerde korku ve endişe olmayacak, Allah'ın özel olarak görevlendirdiği melekler onlara arkadaş olacaktır (Fussilet, 41/30).

Ne var ki, *"Şüphesiz biz onu (ömür boyu yürüyeceği) yola koyduk. O bu yolu ya şükrederek ya da nankörlük ederek kat eder."* (İnsan, 76/3) ayet-i kerimesinde belirtildiği gibi, iradesini yanlış yolda kullanıp, kötü temayüllerinin esiri olan ve geçici dünya zevklerini ebedî saadete tercih edenler, her devirde var ola gelmiştir. Bu da dünyadaki sınavın gereğidir. Öyle ki, Cenab-ı Hak, sevgili Peygamberimizin tüm gayretlerine rağmen, en tehlikeli düşmanlara karşı kendisine kalkan olan amcası Ebû Tâlib'e iman nasip etmemiş; Hz. Nuh, ciğerpare yavrusunu ve aynı yastığa baş koyduğu karısını; Hz. İbrahim (a.s) de giriştiği tüm gayret ve yöntemlere rağmen, kendini büyütüp besleyen sevgili babasını hidayete getirememiştir. Üstelik babası tarafından kaba ve sert bir tavırla kovularak ölümle tehdit edilmiştir. Çünkü kalpler, imtihanın sırrı olarak hidayeti kendisi arzulayacak, sınav da böylece başarılmış olacaktır. Cenab-ı Hakk, sevdiklerimizle beraber bizleri hidayetten ayırmasın.

KÂMİL MÜSLÜMANIN VASIFLARI*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

اَلَّذ۪ينَ هُمْ عَلٰى صَلَاتِهِمْ دَٓائِمُونَۙ وَالَّذ۪ينَ ف۪ٓي اَمْوَالِهِمْ حَقٌّ مَعْلُومٌۙ لِلسَّٓائِلِ وَالْمَحْرُومِۙ وَالَّذ۪ينَ
يُصَدِّقُونَ بِيَوْمِ الدّ۪ينِۙ وَالَّذ۪ينَ هُمْ مِنْ عَذَابِ رَبِّهِمْ مُشْفِقُونَۚ اِنَّ عَذَابَ رَبِّهِمْ غَيْرُ مَأْمُونٍۚ
وَالَّذ۪ينَ هُمْ لِفُرُوجِهِمْ حَافِظُونَۙ اِلَّا عَلٰٓى اَزْوَاجِهِمْ اَوْ مَا مَلَكَتْ اَيْمَانُهُمْ فَاِنَّهُمْ غَيْرُ مَلُوم۪ينَۚ
فَمَنِ ابْتَغٰى وَرَٓاءَ ذٰلِكَ فَاُو۬لٰٓئِكَ هُمُ الْعَادُونَۚ وَالَّذ۪ينَ هُمْ لِاَمَانَاتِهِمْ وَعَهْدِهِمْ رَاعُونَۙ وَالَّذ۪ينَ
هُمْ بِشَهَادَاتِهِمْ قَٓائِمُونَۙ وَالَّذ۪ينَ هُمْ عَلٰى صَلَاتِهِمْ يُحَافِظُونَۜ اُو۬لٰٓئِكَ ف۪ي جَنَّاتٍ مُكْرَمُونَۜ

"Onlar, namazlarına devam eden kimselerdir. Onlar, mallarında; isteyenler ve (isteyemeyip) mahrum kalanlar için belli bir hak bulunan kimselerdir. Onlar ceza gününü tasdik eden kimselerdir. Onlar, Rablerinin azabından korkan kimselerdir. Çünkü Rablerinin azabından emin olunamaz. Onlar, mahrem yerlerini koruyan kimselerdir. Ancak eşleri yahut sahip oldukları cariyeleri başka. Çünkü onlar (eşleri ve cariyeleri ile olan ilişkileri konusunda) kınanmazlar. Kim bunun ötesini isterse, işte onlar sınırı aşan kimselerdir. Onlar, emanetlerini ve verdikleri sözü gözeten kimselerdir. Onlar, şahitliklerini dosdoğru yapan kimselerdir. Onlar namazlarını titizlikle koruyan kimselerdir. İşte onlar cennetlerde ikram göreceklerdir." (Mearic, 70/23-35)

Allah Teâlâ, Mearic suresinin 19 ila 22. ayetlerinde, *"Doğrusu insan dayanıksız ve huysuz yaratılmıştır. Kendisine kötülük dokundu mu sızlanır. Kendisine hayır dokundu mu cimrilik eder. Ancak namaz kılanlar bunun dışındadır"* buyurarak insanların tabiatında var olan bazı negatif özellikleri sayar. Sonra da kâmil imana sahip olan Müslümanları istisna ederek onların vasıflarını sayar ve onları bizlere tanıtır. Ta ki bizler de onları örnek alalım ve hayatımızı bu güzel vasıflarla süsleyelim. Onların ulaştığı güzel ve mutlu sona bizler de ulaşalım da, onlarla cennette buluşalım. Zira dünyada kimi sever ve örnek alırsak, onun yaşantısını hayatımıza yansıtırsak,

* Tahir TURAL

ahirette de onunla birlikte oluruz. Nitekim bir ayet-i kerimede, *"Kıyamet günü bütün insanları önderleriyle çağıracağız."* (İsra, 17/71) buyrulmuştur. Peygamberimiz (s.a.s) de şöyle buyurmuştur:

"Kişi kıyamette sevdikleri ile beraberdir."

Bu nedenle de bizlere düşen görev, yukarıda sıralanan olumsuz eğilimlerden ahlakımızı temizlemek, onların etkisini azami derecede azaltmaktır. Ayrıca bu ayetlerde sıralanan olumlu vasıflarla kendimizi azami derecede donatmak, âhiret inancıyla desteklenen güçlü bir sorumluluk duygusuna sahip olmak, ibadet ve ahlak alanında olumlu ve yapıcı davranışlar sergilemektir. Burada sıralanan davranışlar düzenli namaz kılmak, malında yoksulların hakkı bulunduğunu bilip onu ehline ödemek, âhiret kaygısı taşımak, namuslu ve iffetli olmak, emanete sadakat göstermek, şahitlikte yalan söylemekten sakınmaktır.

Olgun müminin vasıfları bu ayetlerde zikredilen hususlardan ibaret değildir. Başka birtakım ayetlerde de olgun mümine dair birtakım vasıflar sayılmıştır:

"Müminler ancak o kimselerdir ki; Allah anıldığı zaman kalpleri ürperir. O'nun âyetleri kendilerine okunduğu zaman (bu) onların imanlarını artırır. Onlar sadece Rablerine tevekkül ederler. Onlar namazı dosdoğru kılan, kendilerine rızık olarak verdiğimiz şeylerden Allah yolunda harcayan kimselerdir." (Enfâl, 8/2-3)

"Mallarını gece ve gündüz, gizli ve açık hayra sarf edenler var ya, onların mükâfatları Allah katındadır. Onlara korku yoktur, üzüntü de çekmezler." (Bakara, 2/274)

Bir müminin imanının olgun olabilmesi için yasak olan birtakım davranışlardan da uzak durması gerekir. Bu yasak davranışlar İsra suresinde şöyle sıralanmıştır:

"Haklı bir sebep olmadıkça, Allah'ın öldürülmesini haram kıldığı canı öldürmeyin. Kim haksız yere öldürülürse, biz onun velisine bir yetki verdik. O da öldürmede aşırı gitmesin. Çünkü ona (dinin kendine verdiği yetki ile) yardım olunmuştur. Yetimin malına da yaklaşmayın. Ancak rüştüne erinceye kadar en güzel bir şekilde yaklaşabilirsiniz. Ahdi de yerine getirin. Çünkü verilen sözde elbette sorumluluk bulunuyor. Ölçtüğünüz zaman tam ölçün ve doğru terazi ile tartın. Bu hem daha hayırlıdır ve sonuç itibariyle de daha güzeldir. Bir de hiç bilmediğin bir şeyin ardına düşme! Çünkü kulak, göz, gönül, bunların her biri yaptıklarından sorumludurlar. Yeryüzünde kibir ve azametle yürüme! Çünkü sen asla yeri yaramazsın ve boyca da dağlara erişemezsin. Kötü olan bütün bu yasaklar, Rabbinizin sevmediği şeylerdir." (İsra, 17/33-38)

Olgun bir mümin, ahlaki güzelliklere sahip olan ve Rabbinin emir ve yasaklarına karşı görevinin bilincinde olan kimsedir.

KAMU MALINA HIYANET ETMEYELİM*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

وَمَا كَانَ لِنَبِيٍّ اَنْ يَغُلَّۜ وَمَنْ يَغْلُلْ يَاْتِ بِمَا غَلَّ يَوْمَ الْقِيٰمَةِۚ ثُمَّ تُوَفّٰى كُلُّ نَفْسٍ مَا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ

"Hiçbir peygamberin emanete hıyanet etmesi düşünülemez. Kim hıyanet ederse, kıyamet günü, hıyanet ettiği şeyle birlikte gelir. Sonra da hiçbir haksızlığa uğratılmaksızın herkese kazandığının karşılığı tastamam ödenir."
(Âl-i İmran, 3/161)

Toplumsal görevlerimizden birisi de, kamu mallarını ve kamunun hakkını korumak, kamu malına hıyanet etmemek, kamu hakkını ihlal edenlere seyirci kalmamaktır. Çünkü kamuya, yani toplumun bütününe ait mal ve değerler, gerek bireyler gerekse yöneticiler açısından birer emanettir. Her birey, doğrudan ya da dolaylı olarak bu emanetlerin korunmasından ve yerli yerince kullanılmasından sorumludur.

İşte yukarıda mealini verdiğimiz âyet-i kerime bu konuda bizleri uyarmakta, kamu malına hıyanetin cezasız kalmayacağına dikkatimizi çekmektedir.

Sevgili Peygamberimiz (s.a.s), devlet ve millete ait emanetlerin korunması hususunda son derece titizlik göstermiş, yöneticilerin zaruri ihtiyaçları dışında devlet malından bir şey almamalarını istemiş (Müsned, IV, 229), kendisi de her konuda olduğu gibi bu konuda da ümmeti için en güzel örneği sergilemiştir. Birçok hadislerinde kamu malından bir şeyi zimmetine geçiren kimsenin (gulûl yapanın), kıyamet gününde o malı sırtlanmış olarak Allah'ın huzuruna çıkarılacağını haber vermiştir.

Ebû Humeyd es-Sâidî (r.a)'den rivayet edilen bir hadise göre, Resûlullah (s.a.s) Ezd kabilesinden İbnü'l-Lütbiyye'yi zekât toplamakla görevlendirmiş, bu zatın daha sonra bazı mallarla Hz. Peygamber'e gelip; "Şunlar size ait, bunlar da bana hediye olarak verildi" demesi üzerine Resul-i Ekrem minbere çıkıp; *"Benim –zekât toplamak için- gönderdiğim bir memura ne oluyor ki, 'Şunlar sizin, şunlar da bana hediye*

* Dr. Muhlis AKAR

edildi' diyebiliyor? Dikkat edin, bu kişi evinde otursaydı, kendisine hediye verilir miydi? Muhammed'i kudret elinde tutan Allah'a yemin ederim ki, sizden her kim bu (bu devlet malı)ndan alırsa mutlaka onu boynunda taşır olduğu halde Kıyamet günü gelecektir…" buyurdu (Buharî, "Hiyel" 15, "Zekât" 67, "Hibe" 17, "Eymân" 3; Müslim, "İmaret" 26).

Başka bir hadislerinde ise; *"Mal tahsili için memur tayin ettiğimiz bir kimse, bizden bir iğneyi veya ondan daha küçük bir şeyi gizlese, bu hıyanet olur ve o şeyi kıyamet günü getirir… Sizden kimi malî bir göreve tayin edersek, o malın azını da çoğunu da getirsin…"* (Müslim, "İmâre", 30) buyurmuşlardır.

Kamu malından çalmanın ya da kamu malına hıyanet etmenin vebali öylesine büyüktür ki, Hz. Peygamber bu gibi kimselerin cenaze namazlarına bile katılmamıştır. Zeyd İbn Hâlid (r.a) anlatıyor: "Hayber Savaşı sırasında ashaptan biri öldürülmüştü. Hz. Peygamber'e haber verildi. O, *"Arkadaşınız üzerine namaz kılın!"* buyurdu. Hz. Peygamber'in bu sözü üzerine, halkın çehresi değişmiş, üzerlerine bir soğukluk çökmüştü. Bunun üzerine Hz. Peygamber olaya şöyle açıklık getirdi: *"Arkadaşımız Allah için cihad sırasında ganimetten çalmıştı!"* Bunun üzerine, maktulün eşyasını karıştırdık. Yahudilere ait boncuk kolyelerden iki dirhem bile etmeyen bir kolyeyi çalmış olduğunu gördük." (Muvatta, "Cihâd", 23; Ebu Dâvud, "Cihâd", 14)

Bireysel çıkarlar uğruna kamunun haklarını ihlal etmek, görevi kötüye kullanmak, rüşvet alıp vermek, karaborsacılık yapmak, kamu malını zimmetine geçirmek, vergi kaçırmak, kaçak su ve elektrik kullanmak gibi olumsuzlukların her biri de kamu malına hıyanettir ve gerçek bir müminde asla bulunmaması gereken özelliklerdir.

Bu bakımdan her Müslüman, kamu hakkını ve kamu mallarını korumalı, haksız yollarla bunları edinmemelidir. Bunların kıyamet gününde hesabının çok ağır olacağını asla unutmamalıdır. Çünkü kamu malları, bütün topluma aittir. Kamu malına hıyanet eden kimse toplumun bütün bireylerine karşı suç işlemiş olmaktadır.

Diğer yandan, kamu malına hıyanet etmenin ağır sorumluluğu sadece bu işi yapanları değil, aynı zamanda bu gibileri koruyup gözetenleri veya göz yumanları da kapsamaktadır. Nitekim sevgili Peygamberimiz, *"Kim aşıranı gizlerse, o da ondandır"* (Ebû Dâvûd, "Cihâd", 135) buyurarak bizleri dikkatli ve duyarlı olmaya çağırmışlardır.

KATILAŞMIŞ KALPTEN ALLAH'A SIĞINMAK…*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

كَلَّا بَلْ رَانَ عَلٰى قُلُوبِهِمْ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ

"Hayır hayır! Doğrusu onların kazanmakta oldukları kalplerini paslandırmıştır." (Mutaffifîn, 83/14)

Yukarıdaki âyet, insanın helal-haram, günah-sevap, emir-nehiy adına işlediklerinin, kazandıklarının, kaybettiklerinin kalbe etkisini dile getirmektedir. Kalp ya da gönül dünyamız, diğer insanlarla ve yüce Yaratıcıyla ilişkilerimizin şekillenmesinde ve eylemlerimizin Allah katındaki değerinin tespitinde önemli ve can alıcı bir konuma sahiptir.

Gönül dünyamız, kabın içerisinde olanı yansıtması misali, bizim aynamız, davranışlarımıza yön veren mihenk taşıdır. Bu itibarla gönlü kirlenen insanın, hareket ve davranışları da doğal olarak kirlilik zeminine oturmuştur. Buna karşılık gönül sarayını güzelliklerin süslediği kimsenin eylemleri de güzellikler dizisi şeklinde tezahür edecektir. Aslında kalp, gerek insanlarla gerekse yüce Mevlamız ile olan ilişkilerde belirleyici bir konuma sahiptir. Güzellikler açısından imanın, sevginin, aşkın, hayatın merkezidir kalp. Aynı zamanda o, kinin, öfkenin, nefretin, küfrün de merkezi olabilecek bir özelliktedir. Güzellikler veya kötülükler, günahlar veya sevaplar adına onun hâkim eğilimi, bütünüyle bizi esir alabilmektedir. Onun cezp edici alanına giren gören göz, görmez olur, duyan kulak duymaz olur, meydan okuyan akıl akletmez olur. Öyle ki hayat ve memat, varlık ve yokluk, adeta ona kilitlidir. O, fiziksel açıdan işlevsiz hâle geldiğinde nasıl hayat duruyorsa, manevi alanda da kalbin işlevsiz hâle gelişi, Peygamberimizin ifadesiyle Allah'a sığınılacak bir durumdur. Allah Resulü şöyle duada bulunuyor:

"Allah'ım! Korkmayan/katılaşmış kalpten, kabul görmeyen duadan, doymak bilmeyen nefisten, faydasız ilimden sana sığınırım…" (Tirmizî, "Da'avât", 69)

Zira böylesi kalbin ve onun etrafında şekillenen kişiliğin, bireysel ve toplumsal ilişkilerinde kırmızı çizgileri yoktur ya da yok olmaya yüz tutmuştur.

Cana kıymanın, hırsızlığın, fuhşun, ilişkiler bütününde sahtekârlığın, kul ve kamu haklarının ihlal ve gaspının, yüz kızartıcı kabul edilen diğer suçların, insanın gönül dünyası ile ilintisinin olmadığı söylenebilir mi? Hemen herkes tarafından "kırmızı çizgiler" olarak nitelendirilebilecek bu ve benzeri hususların işlenmesine sadece gönlü/kalbi katılaşmamış

* Dr. Yaşar YİĞİT

kimseler "dur" diyebilecektir. Onun içindir ki Kur'an-ı Kerim'de kalp insanların manevi hayatına yön veren bir merkez/motor olarak telakki edilir ve onun bağlamında kişinin manevi hayatına değişik vesilelerle vurgular yapılır. (Bk. Bakara, 2/7, 74; Âl-i İmran, 3/7-8,154; Nisa, 4/156; Maide, 5/13, 41; En'âm, 20/25)

Örneğin, *"Sonra, onun ardından birçok peygamberi kendi toplumlarına gönderdik. Onlara apaçık mucizeler getirdiler. Fakat onlar önceden yalanlamakta oldukları şeye inanacak değillerdi. İşte biz haddi aşanların kalplerini böylece mühürleriz."* (Yûnus, 109/74), *"İşte onlar, Allah'ın; kalplerini, kulaklarını ve gözlerini mühürlediği kimselerdir. İşte onlar gafillerin ta kendileridir."* (Nahl, 76/108) âyetlerinde, insanın maneviyat, insani duygular ve erdemler adına merkezi konumunda olan kalbinin işlevsiz hâle gelişi dile getirilmektedir. Bu konumdaki insanların pozisyonuna Kur'an'da, *"Andolsun biz, cinler ve insanlardan, kalpleri olup da bunlarla anlamayan, gözleri olup da bunlarla görmeyen, kulakları olup da bunlarla işitmeyen birçoklarını cehennem için var ettik…"* (A'râf, 7/179) âyetiyle işaret edilmektedir.

Kur'an'da, kişinin olumlu ya da olumsuz eylemlerinin, ihlal ettiği kırmızı çizgilerin kalbi doğrudan etkilediği belirtilir. *"Hayır hayır! Doğrusu onların kazanmakta oldukları kalplerini paslandırmıştır."* (Mutaffifîn, 66/14) âyeti, kişinin işlemiş olduğu günahların, haramların, isyanların, onun kalbini kirlettiğini, katılaştırdığını ifade etmektedir.

Sevgili Peygamberimiz de "…*Dikkat edin. Vücudunuzda bir çiğnemlik et parçası vardır. Eğer o sağlıklı/fonksiyonel olursa vücudun tamamı sağlıklı olur. Şayet o bozuk/işlevsiz olursa vücudun tamamı bozuk olur. Haberiniz olsun bu et parçası kalptir."* (Buharî, "İman", 39) sözüyle, kalbin önemine vurgu yapmıştır.

İnsanın kendisini mükemmeliyete ulaştıracak ilke ve kuralları zaman zaman ihlal veya ihmalinde, korkmayan, katılaşmış bir kalbe sahip oluşu önemli bir etkendir. Başka bir deyişle bu tür eylemler, gönül/kalp/yürek kirliliğinden kaynaklanmaktadır. Çağımızda kirlilik denildiğinde öncelikle ekolojik dengenin bozulmasında etkin olan çevre kirliği hemen akla gelmektedir. Oysa ahlakî değerlerdeki erozyon, insanlardaki gönül kirlilikleri üzerinde durulması gerekli önemli sosyal ve toplumsal sorunlardan biri belki de en başta gelenidir. Zira hemen her kirliliğin temelinde, gerçek anlamda Allah'tan korkmayan kalplerin, kirlenen yüreklerin önemli bir etken olduğu inkâr edilemez. Gönülde, sözde, ahlakta kirlenen, hiçbir değer tanımayan insan, sadece çevre için değil toplumun huzur ve güveni açısından da büyük problem teşkil etmektedir.

Gerçek şu ki insanlığın yaşadığı sıkıntı ve huzursuzlukların temelinde gönül ya da kalp kirliliği yatmaktadır. Allah'tan korkan bir kalbe sahip oluş, yaratılışın esrarını, iliklerine kadar hissetme ve kavramadan geçer. Böylesi bir kalp, gönle ve görünene hâkim olmaktır. Ne olduğunu, ne olacağını, yaratılış hikmet ve gayelerini idrak ederek iç duygularına ve eylemlerine bu çerçevede yön vermektir. Bunun doğal sonucu kendiyle, diğer insanlarla ve yüce Mevla ile barışık olma hâlidir.

Ya Rab! Korkmayan kalpten, icabet edilmeyen duadan, doymak bilmeyen nefisten, faydası olmayan ilimden sana sığınırız.

KAVİMLERİN HELAK OLUŞU*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

قَالُوٓا اِنَّٓا اُرْسِلْنَٓا اِلٰى قَوْمٍ مُجْرِم۪ينَۙ لِنُرْسِلَ عَلَيْهِمْ حِجَارَةً مِنْ ط۪ينٍۙ مُسَوَّمَةً عِنْدَ رَبِّكَ لِلْمُسْرِف۪ينَ

"Onlar şöyle dediler: Biz suçlu bir kavme (Lût'un kavmine), üzerlerine çamurdan, pişirilmiş ve Rabbinin katında haddi aşanlar için belirlenmiş taşlar yağdırmak için gönderildik." (Zâriyât, 51/32-34)

Allah'ın gönderdiği peygamberler, kavimlerinden, bir olan Allah'a inanmalarını ve bütün ilahî hükümleri kabul etmelerini istediler. Bu kavimler ise, gerçek anlamda Allah'a inanmadıkları gibi ahlak ve yaşayışlarıyla da helak edilmeyi hak edecek davranışlar sergiliyorlardı. Onlar, bütün işlerinde kavmin ileri gelenlerinin ve önderlerinin yolunda gitmeyi tercih ediyorlardı.

Lût kavmi, Allah'ın gönderdiği peygamberi ve getirdiği mesajları kabul etmedi. Nefsî ve şehevî arzularına uygun olarak kadınları bırakıp erkeklerle cinsel ilişki kurmak istiyorlardı. O, kavmine; *"Doğrusu ben sizlere gönderilmiş, güvenilir bir peygamberim. Artık Allah'a karşı gelmekten sakının ve bana itaat edin. Rabbinizin sizler için yarattığı eşlerinizi bırakıyor da insanlar arasından erkeklere mi yanaşıyorsunuz? Siz gerçekten haddi aşan, bir topluluksunuz."* (Şuara, 26/162-166) dedi. Onlar azgınlıklarına devam edince yüce Allah da üzerlerine pişirilmiş ve mühürlenmiş taşlar yağdırarak onları helak etti.

Musa (a.s) da İsrailoğullarına gönderilmiş bir peygamberdi. O, Firavun ve ailesini, kendisinin Allah tarafından gönderilmiş bir peygamber olduğunu, bir olan Allah'a inanmalarını ve kendisine itaat etmelerini istemişti. Onlar ise, Allah'ı ve Musa'nın getirdiklerini kabul etmediler. Buna karşılık Firavun kendisinin Allah olduğunu iddia etti. Yüce Allah da Firavun ve ailesini denizde boğdu. İsrailoğullarını onun zulmünden kurtardı:

"Andolsun, Firavun'un ailesine de uyarıcılar gelmişti. Bütün ayetlerimizi yalanladılar. Biz de onları mutlak güç ve iktidar sahibinin yakalaması gibi yakaladık." (Kamer, 54/41-42)

---

* Ömer ÖNEN

Nuh (a.s), kavmine, *"Şüphesiz, ben, size gönderilmiş güvenilir bir peygamberim. Artık Allah'a karşı gelmekten sakının ve bana itaat edin."* (Şuara, 26/107-108) dedi. Onlar; *"Eğer Allah dileseydi bir melek gönderirdi."* (Müminûn, 23/24) dediler. Nuh kavmi de Allah'ın gönderdiği peygamberi ve getirdiği ilahî mesajları kabul etmedi. Nuh (a.s) için "Bu bir delidir" dediler. O da Rabbine, *"Ey Rabbim ben yenilgiye uğradım, yardım et." diye dua etti. Biz de göğün kapılarını dökülürcesine açtık. Yeryüzünü pınar, pınar fışkırttık. Derken sular takdir edilmiş bir iş için birleşti. Biz Nuh'u çivilerle perçinlenmiş levhalardan oluşan gemiye bindirdik. Benim azabım ve uyarılarım nasılmış gördüler."* (Kamer, 54/9-16) Nuh (a.s) ve ona inananlar hariç, oğlu dâhil kavminden bütün inanmayanlar suda boğularak helak oldular.

Ad kavmine de Hûd (a.s) gönderilmişti. Hûd (a.s), *"...Onlara; Ey kavmim Allah'a kulluk edin. Sizin için O'ndan başka hiçbir ilahınız yoktur. Allah'a karşı gelmekten sakınmaz mısınız?* dedi. Kavminin cevabı, *"Şüphesiz biz seni akıl kıtlığı içinde görüyoruz. Biz senin mutlaka yalancılardan biri olduğuna inanıyoruz. Ey kavmim bende akıl kıtlığı yok. Aksine ben âlemlerin Rabbi tarafından gönderilmiş bir peygamberim."* (A'râf, 7/65-70) dedi. Bunlar da peygamberi ve getirdiği ilahî mesajları kabul etmedi. *"Ad kavmi de, (Hûd'u) yalanladı. Azabım ve uyarılarım nasılmış. Biz onların üstüne, uğursuzluğu sürekli bir günde gürültülü ve dondurucu bir rüzgâr gönderdik. İnsanları köklerinden sökülmüş hurma kütükleri gibi kaldırıp atıyordu. Azabım ve uyarılarım nasılmış, (gördüler)."* (Kamer, 54/18-21)

Semud kavmine de Salih (a.s) gönderildi. Salih (a.s) ve kavmi arasında cereyan eden olay Kur'an-ı Kerim'de şöyle anlatılır:

Salih, *"Ben size gönderilmiş güvenilir bir peygamberim. Öyle ise Allah'a karşı gelmekten sakının ve bana itaat edin."* (Şuara, 143-144) dedi. Onlar, *"Bizim aramızda vahiy ona mı verildi? Hayır, o, yalancının, şımarığın biridir. Onlar yarın bilecekler: Kimmiş yalancı, kimmiş şımarık. (Salih'e şöyle demiştik) şüphesiz biz, onlara bir imtihan olmak üzere, o dişi deveyi göndereceğiz. Şimdi onları gözetle ve sabret. Onlara, suyun (deve ile) kendileri arasında (nöbetleşe) paylaştırıldığını, bildir. Her su nöbetinde sahibi hazır bulunsun. Derken, (kavmin en azgını olan) arkadaşlarını çağırdılar. O da işe koyuldu. Ve deveyi kesti. Şüphesiz biz, onların üzerine tek bir korkunç ses gönderdik de, onlar, ağıldaki hayvanların çiğneyip ufaladıkları kuru çöpler gibi oldular."* (Kamer, 54/23-31)

Geçmiş kavimlerin helâk edilme sebeplerini anlatan ve Kur'an-ı Kerim'de yer alan kıssaları sadece tarihte olmuş bitmiş olaylar olarak değerlendirmek ve bunlardan ibret almamak büyük yanılgı olur. Bu kıssalarda düşünenler için büyük ibretler vardır. Düşünüp ibret almalıyız.

KENDİLERİYLE ARKADAŞLIK KURULMAMASI GEREKEN KİŞİLER *

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

فَلَا تُطِعِ الْمُكَذِّب۪ينَ وَدُّوا لَوْ تُدْهِنُ فَيُدْهِنُونَ وَلَا تُطِعْ كُلَّ حَلَّافٍ مَه۪ينٍۙ هَمَّازٍ مَشَّٓاءٍ بِنَم۪يمٍۙ

مَنَّاعٍ لِلْخَيْرِ مُعْتَدٍ اَث۪يمٍۙ عُتُلٍّ بَعْدَ ذٰلِكَ زَن۪يمٍۙ اَنْ كَانَ ذَا مَالٍ وَبَن۪ينَۜ اِذَا تُتْلٰى عَلَيْهِ اٰيَاتُنَا قَالَ

اَسَاط۪يرُ الْاَوَّل۪ينَ

"O hâlde yalanlayanlara boyun eğme. İstediler ki, yumuşak davranasın, böylece onlar da yumuşak davransınlar. Yemin edip duran, aşağılık, daima kusur arayıp kınayan, durmadan söz taşıyan, iyiliği hep engelleyen, saldırgan, günaha dadanmış, kaba saba; bütün bunların ötesinde bir de soysuz olan kimseye mal ve oğulları vardır diye, sakın boyun eğme. Âyetlerimiz kendisine okunduğu zaman, 'Öncekilerin masalları!' der."
(Kalem, 68/8-15)

Okuduğumuz ayeti kerimeler dost ve düşmanlarımızı tanımada bizler için bazı ölçüler ortaya koymaktadır. Kur'an-ı Kerim, bizlere insanı cehennemlik yapan sebeplerden birisinin de kötü ve laubali arkadaşlarla birlikte olmak ve onların hâl ve hareketlerine iştirak etmek olduğunu şöyle haber verir:

"Sizi Cehennem'e sürükleyen nedir? (Cehennemlikler) Cevap verdiler: Biz namaz kılanlardan değildik. Fakirleri doyurmaz, onların ihtiyaçlarıyla ilgilenmezdik. Boş ve batıl sözlere dalanlarla beraber biz de dalardık. Bu hesap gününü yalan sayardık. Ölüm bizi yakalayıncaya kadar hep böyle idik" (Müddessir, 74/42-47).

Ayrıca da Kur'an, bu konuda hata edenlerin kıyamet günündeki durumlarını ve pişmanlıklarını da bizlere şöyle tasvir etmektedir:

"O gün (nefsine ve başkalarına) zulmeden kimseler ellerini ısırarak şöyle der: Ah, keşke Peygamber'le birlikte bir yol edinmiş olsaydım! Vah, yazıklar olsun bana, keşke filanı

---

* Tahir TURAL

dost edinmeseydim! Çünkü o, gerçekten bana geldikten sonra, beni zikirden (Allah'ı hatırlamaktan) saptırmış oldu..." (Furkân, 25/28-29)

Peygamberimiz (s.a.s) de şöyle buyurmuştur:

"Kişi, -kıyamet günü- sevdiği kimse ile beraberdir." (Buharî, "Edeb", 96; Müslim, "Birr", 165)

İşte görüldüğü gibi dost ve arkadaşın insanın hayatında ne kadar önemli bir yere sahip olduğu bu ayet ve hadislerden iyice anlaşılmaktadır. Allah Teâlâ, Peygamberimiz (s.a.s)'e iyilerle birlikte olmasını, kötülerden de uzak durmasını emretmektedir:

"Sabah akşam Rablerine, O'nun rızasını dileyerek dua edenlerle birlikte ol. Dünya hayatının zînetini arzu edip de gözlerini onlardan ayırma. Kalbini bizi anmaktan gafil kıldığımız, boş arzularına uymuş ve işi hep aşırılık olmuş kimselere boyun eğme." (Kehf, 18/28)

Resul-i Ekrem (s.a.s) de arkadaş seçiminin önemini şöyle beyan etmektedir:

"Kişi dostunun dini üzeredir; şu halde her biriniz kiminle dost olduğuna iyi baksın." (Ebu Davud, "Edeb", 16)

Bu ölçü; hem müjde hem de uyarı niteliğindedir. Bu ilke, iyilik ehli için bir müjde, kötülüğe sapanlar için de bir uyarı ve tehdittir. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurulmuştur:

" Haksızlık yapanlara yönelmeyin, yoksa ateş size de dokunur." (Hûd, 11/113)

Ancak temel inanç prensiplerinden taviz vermeden ve İslamî duyarlılıklar göz önünde bulundurularak farklı kesimlerle "diyalog-komşuluk ilişkileri vb." kurulması dinimize aykırı değildir.

Kısacası, imandan yoksun, fâsık, Allah'a itaat etmeyen, insanı günahlara teşvik eden, zalim, söz taşıyan, hep başkalarının kusurlarıyla uğraşıp duran, kendisi için istediğini başkası için istemeyen, akrabalarıyla ilişkisini kesen, onu bunu ayıplayıp gıybet eden kimselerle arkadaşlık yapılması yasaklanmıştır. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

"Bize gelince arkadaşına: 'Keşke benimle senin aranda doğu ile batı arasındaki kadar uzaklık olsaydı, sen ne kötü arkadaş imişsin!' der. Nedametin bugün size hiç faydası dokunmaz; zira haksızlık etmiştiniz, şimdi azapta ortaksınız." (Zuhruf, 43/38-39)

Konuyu Peygamberimiz (s.a.s)'in hadisiyle bağlayalım:

"İyi arkadaşla kötü arkadaşın misali, misk taşıyanla körük çeken insanlar gibidir. Misk sahibi ya sana kokusundan verir veya sen ondan satın alırsın. Körük çekene gelince ya elbiseni yakar yahut da sen onun pis kokusunu alırsın." (Buhârî, "Büyû", 38; Müslim, "Birr", 146)

KIYAMET GÜNÜ HERKES KENDİ DERDİNE DÜŞMÜŞTÜR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

فَاِذَا جَٓاءَتِ الصَّٓاخَّةُۘ يَوْمَ يَفِرُّ الْمَرْءُ مِنْ اَخ۪يهِۙ وَاُمِّه۪ وَاَب۪يهِۙ وَصَاحِبَتِه۪ وَبَن۪يهِۜ لِكُلِّ امْرِئٍ مِنْهُمْ يَوْمَئِذٍ شَأْنٌ يُغْن۪يهِۜ

"Kişinin kardeşinden, annesinden, babasından, eşinden ve çocuklarından kaçacağı gün kulakları sağır edercesine şiddetli ses geldiği vakit, işte o gün onlardan herkesin kendini meşgul edecek bir işi vardır." (Abese, 80/33-37)

Kıyamet gününün dehşetinden bahseden ayetleri okuyoruz. "Sâhha", yani korkunç ses, kulağa çarpıp onu duymaz hâle getirdiği zaman… Rabbimiz o günü yüceltmiş ve ona karşı bizleri uyarmıştır. Kıyamet gününde öyle bir gürültü olacak ki, artık dünyanın sonunu getirecektir. Bu korkunç ses, o günün, yani kıyametin dehşet anının ilk habercisidir. Artık kaçışın olmadığı o an gelip çatmıştır. O korkunç ses geldiğinde kişi; duygu, şefkat ve sevgide en yakını olarak gördüğü kardeş, anne, baba, eş ve çocuk gibi akrabasını görüp de onlardan kaçacaktır. Kişi, dünyada kendilerine sığındığı kimselerden o gün kaçmaktadır.

Zira o gün korku büyük ve şartlar çetindir. Çünkü o gün herkesin kendine yetecek meşguliyeti vardır. Herkes kendi başının derdine düşmüştür. Kimsenin kimseyi düşünecek mecali ve zamanı yoktur. Kimse kimsenin hatırını soramayacak, kimse kimseyle ilgilenemeyecektir. O gün herkesin, kendilerini en yakın akrabalarından bile uzak tutacak bir derdi vardır. Nitekim başka bir ayette bu durum şöyle izah edilmiştir:

"O gün, dostun dosta hiçbir faydası olmaz, kendilerine yardım da edilmez." (Duhan, 44/41)

Kıyamet gününde, kişi en yakınlarını feda edip kendini kurtarmak ister. Herkes derdinin telaşındadır. O gün, herkesin meşgul olduğu şey kendi nefsidir. O günün

---

* Dr. Sabri TÜRKMEN

dehşeti başkalarıyla ilgilenmeye fırsat vermeyecektir. Onlarla ilgilenmek şöyle dursun, onların hakkını ödeyemeyeceğinden dolayı onlardan kaçacaktır. Onların hak istekleri, kendine sıkıntı vermesin, yük olmasın diye. Öyle ya onlar haklarını isterlerse ne olur? Bu gibi sebeplerden dolayı kaçmak ister, fakat bu mümkün değildir.

Kişi anne ve babasından, gereken saygıyı göstermediği için, onların haklarını yerine getirmediği için kaçacak. Anne babasına karşı dürüst olmadığı için kaçmaya çalışacak.

Eşi ve çocuklarından kaçacaktır. Eşi ve çocuklarına doğruları anlatmadığından, onlara karşı sorumluluklarını yerine getirmediğinden dolayı kaçıp kurtulmak isteyecektir.

İnsanın sevdiklerinden kaçışı… Dünyada iken kendi hayatına tercih ettiği, malını paylaştığı, zamanını harcadığı, kısacası Allah (c.c)'ın kendine verdiği en değerli nimetleri gözünü kırpmadan feda ettiği canlardan kaçış!.. O günün dehşeti insanın kendi hesabının derdine düşmesine, kendi dışında başkalarıyla meşgul olmasına engel olmaktadır. Dünyada Allah'tan hiç korkmadan ahiretten gafil bir şekilde sürdürülmüş bir hayattan ötürü, birbirine şahit olmasınlar, birbirini sorumlu tutmasınlar diye…

Hülasa, konu başında zikrettiğimiz ayetlerde yüce Allah, insanı korku ve endişe ile dolduran kıyamete ait bazı durumları ve korkuları açıklamıştır. Bu nedenle insanın Rabbine yönelmesi, ona inanması, küfürden kaçınması, insanlara karşı mütevazı olması ve büyüklenmemesi hedeflenmiştir. Henüz dünya hayatında iken, elimizde fırsat ve imkânlar varken, bu durumu iyi değerlendirmeliyiz. Şimdiden Rabbimize vereceğimiz hesabı iyi yapmalıyız. Sorumluluklarımızın bilincinde olmalı ve ona göre hareket etmeliyiz. Rabbimizin huzuruna müflis olarak çıkmamalıyız. Şu hadiste Peygamberimiz bu durumu ne güzel izah etmiştir:

"Müflis kimdir, biliyor musunuz?" diye sorunca, ashab; "Bizim aramızda müflis, parası ve malı olmayan kimsedir" dediler. Resûlullah (s.a.s); *"Şüphesiz ki ümmetimin müflisi, kıyamet günü namaz, oruç ve zekât sevabıyla gelip, fakat şuna sövüp, buna zina isnat ve iftirası yapıp, şunun malını yiyip, bunun kanını döküp, şunu dövüp, bu sebeple iyiliklerinin sevabı şuna buna verilen ve üzerindeki kul hakları bitmeden sevapları biterse, hak sahiplerinin günahları kendisine yükletilip sonra da cehenneme atılan kimsedir."* (Müslim, "Birr", 59; Tirmizî, "Kıyamet", 2) buyurdular.

Rabbimize vereceğimiz hesabın muhasebesini şimdiden yaparak Rabbimizi ve kullarını razı etmeye çalışmalıyız. Çünkü dünya çalışma yeridir, hasat yeri değil; ahiret ise hasat yeridir, çalışma yeri değildir.

KIYAMET GÜNÜ İÇİN NE HAZIRLADIK?*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

ذٰلِكَ الْيَوْمُ الْحَقُّۚ فَمَنْ شَٓاءَ اتَّخَذَ اِلٰى رَبِّه۪ مَاٰباً اِنَّٓا اَنْذَرْنَاكُمْ عَذَاباً قَر۪يباًۚ يَوْمَ يَنْظُرُ الْمَرْءُ مَا قَدَّمَتْ يَدَاهُ وَيَقُولُ الْكَافِرُ يَا لَيْتَن۪ي كُنْتُ تُرَاباً

"İşte bu, hak olan gündür. Artık dileyen kimse Rabbine ulaştıran bir yol tutar. Şüphesiz biz sizi, kişinin önceden elleriyle yaptıklarına bakacağı ve inkârcının, 'Keşke toprak olaydım!' diyeceği günde gerçekleşecek olan yakın bir azaba karşı uyardık." (Nebe, 78/39-40)

Yüce Allah bizleri yaratmış ve dünya hayatında belli bir süreye kadar kalmamızı dilemiştir. Dünya hayatını iyi değerlendirdiğimiz zaman, ebedî hayatta mutlu oluruz. Zira dünya hayatı ahirete kıyasla hiç mesabesindedir. Dünya, ahiretin tarlasıdır. Ne ekersek, orada onu buluruz.

İnsan, dünya hayatını iyi değerlendirsin ve ahirete de hazırlık yapsın diye Allah Teala, peygamberler göndermiştir. Peygamberler, kendileri bizzat yaşayıp örnek oldukları gibi insanları iyi olmaya ve iyilik yapmaya teşvik etmişler, kötü olmaktan ve kötülük yapmaktan sakındırmışlardır. İnsanlar, kendi seçimlerini kendileri yaparlar. Dileyen doğru yolu seçer, dileyen yanlış yola sapar. Herkes, kendine verilen iradeyi istediği yönde kullanır. Kişinin yaptıklarından sorumlu olması için bu seçim hürriyeti şarttır. Aksi halde insanların sorumlu tutulması anlamsız olurdu. İnsan hür iradesiyle tercihte bulunduğuna göre sonuçlarına da katlanmalıdır. İnsanlardan birçoğu, peygamberlerin yapmış olduğu çağrıya olumsuz karşılık vermişlerdir. Ayet-i kerime bu gerçeği şöyle vurguluyor:

"Biz seni bütün insanlara ancak müjdeleyici ve uyarıcı olarak gönderdik; fakat insanların çoğu bunu bilmezler." (Sebe', 34/28)

Konu başında zikrettiğimiz ayetlerde bize şu mesaj veriliyor: Ahiretin gerçekleşeceğinde şüphe yoktur. Rabbiniz, haktır. Dininiz haktır, kitap haktır, peygamber hak ile gönderilmiştir. Kıyamet ve mizan haktır. Bunun böyle olduğunu öğrendik-

---

* Dr. Sabri TÜRKMEN

ten sonra artık Rabbinize dönün. Kim kurtuluşa ermek istiyorsa Kur'an ve sünnete tabi olsun, gerçek bir iman ve amel-i salih ile Rabbinin yoluna girsin, O'nun lütfunu elde etmek ve cezasından uzaklaşmak için çalışsın.

Kâfirler ise yakın bir azap ile uyarılmaktadır. Onun vukuu, kesin olduğu için yakın sayılmıştır. Her gelecek, aslında yakındır. Nitekim şu ayet de, bu manaya işaret etmektedir:

"*Kıyameti gördükleri gün onlar, sanki dünyada ancak bir akşam yahut bir kuşluk vakti kadar kalmış gibidirler.***"** (Naziât, 79/46)

O gün insan ne yapıp yapmadığına bir bakar. Herkes orada hazırladığı hayır ve şerri bulacaktır. Mümin, ben bunu ümit ediyordum diyecek. Ancak Allah'tan gelen gerçekleri gören kâfir ise; 'Eyvah benim hâlim ne olacak, keşke ben de toprak olan şu hayvanlar gibi olsaydım, keşke topraktan yaratılan Âdem (a.s)'i kendime örnek alsaydım, insana yaraşır davranışlarda bulunsaydım' gibi ifadelerle pişmanlığını dile getirecektir:

"*Herkesin yaptığı iyiliği ve yaptığı kötülüğü hazır bulacağı günde kişi, kötülükleri ile kendi arasında uzak bir mesafe bulunmasını ister.***"** (Âl-i İmrân, 3/30)

Dünyaya olduğundan fazla kıymet vermemeliyiz ve zayıflığımızın farkında olmalıyız. Neticede her nefis ölümü tadacak, yaptıklarının ve sorumlu olup da yapmadıklarının hesabını verecektir. Yüce Allah katında, asıl değere tabi olan fizikî yapımız, makamımız, çevremiz ve mal varlığımız değildir. Bu gibi değerler dünyada kalır. Önemli olan bizim nasıl inandığımız, ne tür davranışlarda bulunduğumuz ve Allah'ın rızasını kazanmak için neler yaptığımızdır. Ahiret için ne hazırladığımız, amel sandığımıza neler koyabildiğimizdir. Konuyla ilgili Kümeyl b. Ziyâd'ın anlattığı şu hadise çok manidardır:

"Bir gün Ali b. Ebû Tâlib (r.a) ile geziye çıktık, mezarların bulunduğu alana vardığımızda kabristana yönelerek;

-"Ey kabir halkı! Ey çürümüş ahali! Ey yalnızlık mensupları! Sizde ne haberler var? Bizdeki haberler şunlar: Mallarınız bölüşüldü, çocuklarınız yetim kaldı, eşleriniz kocaya vardı, kocalarınız yeni eşler aldı! Bizdeki haberler bunlar, sizden ne haber?" dedikten sonra bana dönerek;

-"Eğer onlara cevap için izin verilse; 'Azığın hayırlısı Allah korkusudur,' derler," diyerek ağladı ve şöyle dedi:

-"Ey Kümeyl! Kabir, amel sandığıdır, ölünce orada neler saklandığını anlarsın!" (Kandehlevi, Hayatu's-Sahabe, III, 170)

Yukarıda zikrettiğimiz Nebe' suresinin son iki ayeti, insanların kıyamet gününde iki gruba ayrılacağına delalet ediyor. Allah'ın rızasına ve ikramına nail olacak müminler grubu ve Allah'ın rahmetinden uzak, azap içinde olan inkârcılar grubu. Rabbimizin rızasına ve ikramına nail olabilmek için yaşamakta olduğumuz şu dünya hayatını iyi değerlendirmeliyiz.

KIYAMET GÜNÜNDEN BİR KESİT*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

يَوْمَ نَحْشُرُ الْمُتَّق۪ينَ اِلَى الرَّحْمٰنِ وَفْدًاۙ وَنَسُوقُ الْمُجْرِم۪ينَ اِلٰى جَهَنَّمَ وِرْدًا

"Allah'a karşı gelmekten sakınanları Rahmân'ın huzurunda bir elçiler heyeti gibi toplayacağımız, suçluları da suya koşan susuz develer gibi cehenneme sevk edeceğimiz günü düşün!" (Meryem, 19/85-86)

Yüce kitabımız Kur'an, ilk suresi olan Fâtiha'nın üçüncü ayetinde, "Allah'ın, hesap gününün sahibi" olduğunu haber vermek suretiyle bizlere hesap gününü hatırlatmaktadır. Arkasından da hesap gününün sorgu konusu olan "sadece O'na kulluk etmemiz"den söz etmektedir. Dünyada başıboş bırakılmayan insan, elbette Yaratıcıya kulluk için gönderilmiştir. Serbest iradesiyle kulluk sınavı veren insan için, bir de bu sınavın değerlendirilip karşılığının görüleceği bir hesap gününün gelmesi kaçınılmazdır. Çünkü hak edene hak ettiğinin karşılığını vermek, Allah'ın adaletinin bir gereği olduğu gibi, hak ettiğinin karşılığını alması da kulların bir beklentisidir. Kullar için sınav, bu şekilde anlamlı hâle gelir. Öte yandan, Allah'a kulluk görevini yerine getiren insanın kazanma ümidi yanında, O'na kulluktan uzak bir hayat yaşayan insanın da kötü akıbetle karşılaşacağı korkusu, iradeyi olumlu yönde etkileyen ve sınavı bilinçli hâle getiren önemli birer faktördür.

Bunun için Allah Teâlâ, hesaba çekileceğimiz bir günün geleceğini, yaratılış gayemiz doğrultusunda yaşayıp yaşamadığımız ve verdiği nimetleri bu uğurda kullanıp kullanmadığımız konusunda mutlaka hesaba çekileceğimizi bize birçok ayette haber vermektedir (Bakara, 2/254; İsrâ, 17/71; Kehf, 18/49; Enbiyâ, 21/35; Ankebût, 29/58; Tekâsür, 102/8). Meryem suresinde konu ile ilgili bir kısım âyetin anlamı şöyledir:

"Rabbine andolsun, onları şeytanlarla beraber mutlaka haşr edeceğiz. Sonra onları kesinlikle cehennemin çevresinde diz üstü hazır edeceğiz. Sonra her bir topluluktan, Rahman'a karşı en isyankâr olanları mutlaka çekip çıkaracağız. Sonra, oraya girmeye en lâyık olanları muhakkak ki en iyi biz biliriz. (Ey insanlar!) Sizden cehenneme varmayacak hiç kimse yoktur. Rabbin için bu, kesin olarak hükme bağlanmış bir iştir. Sonra Allah'a karşı gelmekten sakınanları kurtarırız da zalimleri orada diz üstü çökmüş hâlde bırakırız." (Meryem, 19/68-72)

Hesap gününün sıkıntıları daha Kıyamet'in kopuş anından itibaren başlar. O anın dehşetiyle gençlerin simsiyah saçı bile korkudan bembeyaz olur (Müzzemmil, 73/17); emzikli

* Dr. Ahmet GELİŞGEN

kadın emzirdiği çocuğunu unutur; hamile kadın karnındaki çocuğunu düşürür; insanlar sarhoş gibi olurlar (Hac, 22/1-2).

Hesap günü kişi kardeşinden, annesinden, babasından, eşinden ve çocuklarından kaçar; herkes kendi derdine düşer (Abese, 80/34-37). O günde Allah, kişinin kendi aleyhine, dünyada yaptığı kötülükler hakkında, organlarına şahitlik ettirecektir (Yâsîn, 36/65; Fussilet, 41/21). Dünyadayken birlikte günah işleyen dostlar o gün, dünyadaki arkadaşlıklarından dolayı pişman oldukları gibi, dostlarına ve şeytana da hasım ve düşman olurlar (Furkân, 25/28; Sâd, 38/64; Zümer, 39/31; Zuhruf, 43/38, 67; Kâf, 50/28). Dünya hayatındayken nimetler içerisinde şımararak dostlarıyla birlikte (İnşikak, 84/9) günah işleyenlerin yüzleri, o gün kederleri dolayısıyla kapkara olacaktır. Kur'an'ın ifadesiyle onlar, günahkârlarla inkârcılardır (Abese, 80/40-41; Âl-i İmrân, 3/106). Hesabın zorluğunu ve işledikleri amellerin kötü karşılığını gördüklerinde "eyvah mahvoldum" diye bağıracaklar (İnşikak, 84/9); toprak olmayı ve yok olmayı temenni edeceklerdir (Nebe, 78/40). Ne var ki bu pişmanlık fayda vermeyecektir. İnkârcılar, daha ölüm anındayken gerçekleri ve amellerinin kötü sonucunu görünce, "Rabbim! Beni (dünyaya) geri gönder, boşa geçirdiğim dünyada mutlaka salih amel işleyeceğim" diyerek pişmanlıklarını ifade etseler de, bunlar boşuna söylenmiş sözler olacaktır (Mü'minûn, 23/99-100. Bk. Fecr, 89/23-25).

Bunun yanında o gün, dünya imtihanını kazanmış müminler de olacak. Onlar, dünyada imanla yaşayıp, dinî emir ve yasaklara riayet ederek tertemiz bir kalple Allah'a gelen kullardır (Şuarâ, 26/89). Hesap gününde, onların yüzleri parlak, güleç, sevinçli (Abese, 80/38-39) ve bembeyaz olacaktır (Âl-i İmrân, 3/106). Sığınılacak hiçbir yerin olmadığı o dehşetli günde Arş'ın gölgesi altında gölgeleneceklerdir (Buhârî, "Rikâk", 24; Müslim, "Zekat", 91). Sonuçta Allah onlardan razı, onlar da Allah'ın verdiği mükâfata râzı olacaklardır (Beyyine, 98/7-8). O gün onlara şöyle denilecektir:

"Ey huzura kavuşmuş insan! Sen O'ndan hoşnut, O da senden hoşnut olarak Rabbine dön. (Seçkin) kullarım arasına katıl ve cennetime gir!" (Fecr, 89/27-30)

İman ve istikametle yaşayıp Rablerinin huzuruna varan bu müminler için ölüm anında, kabir hayatında ve hesap gününde korku ve hüzün yoktur. Çünkü Allah, meleklerini onlara yardımcı dost olarak gönderecektir. Cennette ise, istedikleri her şey, Allah tarafından onlar için "konukluk" olarak hazırlanmıştır (Fussilet, 41/30-32. Bk. İbrâhim, 14/27).

İşte iki tip insanın kıyamet/hesap günündeki durumları. Elbette akıllı kişi, hak ve hayırlı olanı seçecek ve bu mükâfatı kazandıracak hayatı kendine yol edinecektir. Gerek Kur'an-ı Kerim, gerekse Hz. Peygamber (s.a.s) Efendimiz, ibret alıp Kıyamet gününde acıklı duruma düşmememiz ve ebedî mükâfatı kazanmamız için, bizlere ahiretin iyi ve kötü ahvalini haber vermişlerdir. İnsanoğlunun hayatının her anı kayda alınmakta; söylediği her söz ve işlediği her fiil, kıyamet günü hesabı görülmek üzere "gözetleyici melekler" tarafından kaydedilmektedir (Kâf, 50/17-18). Öyleyse hayatımızı ona göre yaşayalım.

KIYAMET VE HESAP*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

قُلْ لِمَنْ مَا فِى السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِۜ قُلْ لِلّٰهِۜ كَتَبَ عَلٰى نَفْسِهِ الرَّحْمَةَۜ لَيَجْمَعَنَّكُمْ اِلٰى يَوْمِ

الْقِيٰمَةِ لَا رَيْبَ ف۪يهِۜ اَلَّذ۪ينَ خَسِرُٓوا اَنْفُسَهُمْ فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ

"De ki: 'Şu göklerdekiler ve yerdekiler kimindir?' 'Allah'ındır' de. O merhamet etmeyi kendine gerekli kıldı. Andolsun sizi mutlaka kıyamet gününe toplayacak. Bunda hiç şüphe yok. Kendilerini ziyana uğratanlar var ya, işte onlar inanmazlar." (En'âm, 6/12)

Kâinatta görebildiğimiz ve göremediğimiz her şeyin sahibi Allah'tır. Bizler Allah'ın mülkünde, ancak O'nun izin verdiği oranda tasarruf yapabiliriz. Tasarrufumuz da ömrümüzle sınırlıdır. Eğer, bize verilen nimetlerin gerçek sahibinin Allah olduğunu bilir ve sahip olduklarımızı emanet anlayışı ile kullanırsak dünya imtihanında başarılı oluruz. Aksi takdirde malımız bizi esir alır ve bize olmadık hatalar yaptırır. Bazıları mülkiyetlerindeki malın kendi bilgi ve becerilerinden dolayı verildiğini söyler ve yüce Yaratıcıyı unuturlar. Bundan sonra da nasihat dinlemez olur, cimrileşir, böbürlenir ve insanlara yüksekten bakmaya başlarlar. Bu düşünce ve davranışları sebebiyle de insanlardan ve Yaratıcıdan uzaklaşırlar. Kur'an-ı Kerim, bu konuda Kârûn'u örnek vermiş, sahip olduğu mal sebebiyle Kârûn'a özenenleri de ilimden uzak kimseler olarak vasıflandırmıştır (Kasas, 28/76-84).

Göklerde ve yerde olanlar yalnızca O'nun mülkü olduğuna göre yüce Allah'ın eşi ve benzeri yoktur. Dolayısıyla yalnız ibadet edilmeye layık varlık da O'dur. Bunda şüphe yoktur. O halde, "Şu göklerdekiler ve yerdekiler kimindir?" sorusunun cevabı kısa ve nettir: "Allah"

* Sabri AKPOLAT

Bütün varlıkların yaratıcısı, malik ve sahibi Allah olduğuna göre, insanları hesaba çekme yetkisi de O'na aittir ve kesin olarak kıyamet gününde insanları hesaba çekmek üzere bir araya toplayacaktır. Kıyamet gününde insanların bir araya getirilmesi Allah'ın rahmetinin bir tecellisidir. Çünkü dünyada nice zalimler vardır ki, zulümleri yanlarında kalmaktadır. İyilik ve kötülük yapanlar bir araya getirilmediği, kötülük yapanlar yaptıklarının cezasını çekmediği, iyilik yapanlar da iyiliklerinin karşılığını almadıkları takdirde, kötüler cezasız kalmış, iyiler de haksızlığa uğramış olurlar. Bu durum, rahmete, adalete ve hikmete ters düşer.

Yüce Allah rahmetinin bir gereği olarak, kendisine inanan-inanmayan, ibadet eden-ibadet etmeyen ayırımı yapmadan bütün mahlûkata nimetlerini vermektedir. Ayrıca, haram bir fiil işlenmesi hâlinde bir günah yazıldığı halde, güzel bir fiile karşılık da en az on sevap yazılmaktadır. Bütün bunların sebebi, Allah'ın, rahmeti kendisine gerekli kılmasındandır.

İnsan akl-ı selîmine tabi olarak hareket etmeli, nefsinin esiri olmamalıdır. Aksi takdirde, içinde bulunduğu durum onu isyana ve inkâra sevk edebilir. Bu inanç ve davranış da onu ebedî azaba sürükleyebilir.

Hülasa bu ayet-i kerimeden şu hususları anlamaktayız:

Diğer bütün varlıklar gibi sizi de Allah yarattı; kıyamet vuku bulup da O'nun huzurunda hesap vermek için toplanmadan önce, hayatta iken Allah'ın kesin olan rahmetinden yararlanmaya bakınız; inanıp hayırlı işler yapınız; bu geniş rahmete nail olmak için günahlarınızdan tövbe ediniz. Açık seçik delillere rağmen, müşriklerin yaptığı gibi, Hz. Peygamber'in tebliğlerini yalanlamak için türlü bahaneler ileri sürmek yerine, Allah'ın rahmetinin üzerinizdeki eserlerinden olan aklınızı kullanarak Hz. Peygamber'in doğruluğunu tasdik ediniz. Bunun aksine, geçici menfaatlerine, manasız inatlarına ve benlik iddialarına kapılarak gerçeği kabule yanaşmayanlar, böylece kendilerini ziyana sokanlar artık iman etmekten de mahrum kalırlar ve sonuçta Allah'ın çok geniş olan rahmetinden yararlanma fırsatını kaçırmış, kendi kendilerine yazık etmiş olurlar.

KIYAMETİN KOPUŞU VE AYIN YARILMA HADİSESİ*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

اِقْتَرَبَتِ السَّاعَةُ وَانْشَقَّ الْقَمَرُ وَاِنْ يَرَوْا اٰيَةً يُعْرِضُوا وَيَقُولُوا سِحْرٌ مُسْتَمِرٌّ وَكَذَّبُوا وَاتَّبَعُوٓا

اَهْوَٓاءَهُمْ وَكُلُّ اَمْرٍ مُسْتَقِرٌّ وَلَقَدْ جَٓاءَهُمْ مِنَ الْاَنْبَٓاءِ مَا ف۪يهِ مُزْدَجَرٌۙ حِكْمَةٌ بَالِغَةٌ فَمَا تُغْنِ النُّذُرُۙ

"Kıyamet yaklaştı ve ay yarıldı. Onlar bir mucize görseler yüz çevirirler ve süregelen bir sihirdir, derler. Peygamberi yalanladılar, nefislerinin arzularına uydular. Hâlbuki her iş, (Allah nasıl takdir ettiyse öylece) gerçekleşecek (değişmeyecek)tir. Andolsun, onlara içinde caydırıcı tehditlerin bulunduğu haberler geldi. Bu haberler, zirveye ulaşmış birer hikmettir! Fakat uyarılar fayda vermiyor!" (Kamer, 54/1–5)

Bu âyetlerde, insanlara kıyametin yaklaştığı ve ayın ikiye ayrıldığı haber verilmektedir. *"Güneş, dürüldüğü zaman, yıldızlar, bulanıp söndüğü zaman, dağlar yürütüldüğü zaman, ...Denizler kaynatıldığı zaman."* (Tekvir, 81/1-6) gibi ayetler, kıyametin kopuşuyla ilgili bilgilerden birkaçıdır. İnsanoğlunun tecrübe edemediği ve mahiyeti hakkında şimdilik fazla bilgisi olmadığı kıyamet kopma olayı, normalin ötesinde bir hadisedir. Kur'an'ın ifadesine göre kıyamet mutlaka kopacaktır. Yüce Allah, insanların, akılları hayrette bırakan bazı olağanüstü olaylar karşısında değil de, aklıselim ve hür irade ile düşünerek kabul edip iman etmesini istemiştir.

Mekkeli müşrikler, Resûl-i Ekrem'den bir mucize göstermesini istediler. Sevgili Peygamberimiz de Mekke'ye hicretinden beş sene önce, mübarek eliyle aya işaret etti ve ay iki parçaya ayrılıp sonra yine eski hâlini aldı. Bu duruma, en muteber tefsir kitapları ile Buharî ve Müslim gibi en makbul hadis kaynaklarında genişçe yer verilmiştir. Ayın ikiye ayrılması olayının bir mucize olmak üzere Peygamberimiz zamanında meydana geldiğine bütün Müslümanlar inanmaktadırlar. Allah, bir şeyin

* Ömer ÖNEN

olmasını isterse neden olmasın. Yüce Allah her şeye kadirdir. O'nun sadece bir emri yeter. Ol, demesiyle her şey oluverir.

Ayın ikiye bölünmesi hadisesi, Kur'an'ın ifadesiyle sabit olan bir olaydır. Bunun tevatür yoluyla bize kadar ulaştığında da şüphe yoktur. Eğer inşikak adı verilen bu olay vuku bulmamış olsa idi, bu âyet-i kerîme, nasıl tebliğ edilebilip açıklanabilirdi? Kıyamet koptuğunda ise, yalnız ay değil, bütün gök cisimleri parçalanarak darmadağınık bir hâle gelecektir. Ayın yarılması, Hz. Peygamber zamanında ve O'ndan istenen bir mucize olarak gerçekleşen bir hadisedir.

Yüce Kitabımızda, insanları uyandıracak olan kıyametin kopması ile ilgili son derece hikmetli öğütler vardır. Kıyametin kopması zamanında yer ve gök, dağlar ve tüm cisimler parçalanıp darmadağınık bir hâle gelecek, kâinat akıl almaz bir vaziyet alacaktır. İnsanlar, kıyamet saati yaklaştığında yaşanacak korkuyu akıllarına getirmemek için yoğun çaba sarf ederler. İnanmayanlar kıyamet hadisesinin gerçekleşeceğine ihtimal bile vermezler.

"Hayır, onlar kıyameti de yalanladılar. Biz ise, o kıyameti yalanlayanlara çılgın bir cehennem ateşi hazırlamışızdır." (Furkân, 5/11)

Kıyamet hakkında kendini kandıran insanlar büyük bir hata yapmaktadırlar. Çünkü Allah ayetlerinde, kıyamet saatinin yakın olduğunu ve bu konuda hiçbir şüpheye yer olmadığını haber vermektedir. *"Kur'an'da, Kıyamet günü mutlaka gelecektir, bunda hiç şüphe yoktur. Fakat insanların çoğu buna inanmazlar."* (Mümin, 40/59) buyurulmaktadır.

Kur'an'ın kıyamet ile ilgili mesajının üzerinden 1400 sene geçtiğini, bu sürenin de bir insanın hayatına kıyasla uzun olduğunu düşünenler olabilir. Ancak burada söz konusu olan, dünyanın, güneşin, yıldızların, kısacası tüm kâinatın bir sonunun olmasıdır. Evrenin milyarlarca senelik geçmişi göz önüne alındığında, on dört yüzyıllık bir zaman diliminin çok kısa olduğu daha iyi anlaşılır. Öyleyse kıyamet kopmadan önce neler hazırladığımıza ve neler yaptığımıza yeniden bir bakalım.

KIYAMETİN VAKTİNİ ANCAK ALLAH BİLİR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

يَسْـَٔلُكَ النَّاسُ عَنِ السَّاعَةِۜ قُلْ اِنَّمَا عِلْمُهَا عِنْدَ اللّٰهِۜ وَمَا يُدْر۪يكَ لَعَلَّ السَّاعَةَ تَكُونُ قَر۪يبًا

"İnsanlar sana kıyametin vaktini soruyorlar. De ki: 'Onun ilmi ancak Allah katındadır.' Ne bilirsin, belki de kıyamet yakında gerçekleşir." (Ahzâb, 33/63)

وَقَالَ الَّذ۪ينَ كَفَرُوا لَا تَأْت۪ينَا السَّاعَةُۜ قُلْ بَلٰى وَرَبّ۪ي لَتَأْتِيَنَّكُمْ عَالِمِ الْغَيْبِۚ لَا يَعْزُبُ عَنْهُ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ فِي السَّمٰوَاتِ وَلَا فِي الْاَرْضِ وَلَٓا اَصْغَرُ مِنْ ذٰلِكَ وَلَٓا اَكْبَرُ اِلَّا ف۪ي كِتَابٍ مُب۪ينٍ

"İnkâr edenler, 'Kıyamet bize gelmeyecektir' dediler. De ki: Hayır, öyle değil, gaybı bilen Rabbime andolsun ki, Kıyamet size mutlaka gelecektir. Ne göklerde ve ne de yerde zerre ağırlığında bir şey bile ondan gizli kalmaz. Bundan daha küçük ve daha büyük ne varsa hepsi apaçık bir kitaptadır." (Sebe, 34/3)

Bizim inancımıza göre, âlem mahlûktur, yani sonradan yaratılmıştır. Sonradan meydana gelen her şey fanidir. Bu madde âlemi de günün birinde sona erecektir. Dinimiz bu büyük hadiseyi, kıyamet olarak ifade etmektedir. Bir başka ifadeyle kıyamet, dünyanın ölümüdür. Bütün semavî dinler, dünyanın ölümünden, kıyametten, bu büyük ölümden sonraki diriliş ve hesap gününden bahsetmektedir.

Kıyamet inancı, imanımızın altı temel esasından biri olan, ahiret inancının bir parçasıdır. Ahiret hayatı kıyametle başlar. Bunu; haşir, hesap, insanların cennetlik ve cehennemlikler olarak ayrılması, cennetliklerin cennete, cehennemliklerin cehenneme gitmeleri ve ebedî bir hayatın başlaması gibi safhalar takip eder.

Yukarıda arz ettiğimiz iki ayetten birincisinde; Allah, sevgili Peygamberimiz (s.a.s)'e hitap ederek, insanlardan bir kısmının kıyametin ne zaman kopacağını sorduklarını bildirip, kıyametin vaktini Allah'tan başka kimsenin bilemeyeceğini haber vermektedir. 'Cibril hadisi' diye meşhur olmuş hadis-i şerife göre de; bir gün Cebrail (a.s) Pey-

* Mustafa KILIÇ

gamberimiz (s.a.s)'e bir insan kılığında gelerek; iman, İslam ve ihsan terimlerinin ne anlama geldiğini sormuştur. Peygamberimiz (s.a.s), bunların anlamlarını açıkladıktan sonra Cebrail (a.s), kıyametin ne zaman kopacağını da sorularına eklemiştir. Sevgili Peygamberimiz (s.a.s) bu soruya; "Bu konuda soruya muhatap olan kişi, sorandan daha fazla bir şey bilmiyor" diye cevap vererek, kendisinin de Cebrail (a.s) gibi kıyametin ne zaman kopacağını bilmediğini ifade etmiştir (Buhârî, "İmân", 37).

Ayrıca ayette, kıyametin belki de yakında gerçekleşeceği bildirilerek, bizim her an ona hazırlıklı olmamız, yaşayışımıza çeki düzen vermemiz, yarın kıyamet kopacakmış gibi yaşamamız ve hazırlıksız yakalanmamız gerektiğine işaret edilmiştir. Esasen kıyametin bizimle ilgili olan tarafı da budur. Biz Rabbimizin emirlerini yapar, yasakladıklarından kaçınırsak, kıyamete dair bir endişemiz de kalmaz. Çünkü kıyametten sonra cennetliklerin gideceği yer cennet olacaktır. Biz cenneti kazanacak şekilde davranmaya gayret edelim ve Rabbimizden bizim günahlarımızı bağışlamasını niyaz edelim.

İkinci ayette ise; "Kıyamet bize gelmeyecek" diyen inkârcılara, Peygamberimiz (s.a.s)'in vereceği cevap anlatılmaktadır: Kıyamet mutlaka gelecektir. Onun ne zaman geleceğini bilen Allah, yerdeki ve göklerdeki zerre ağırlığındaki küçük şeyleri bile bilmektedir. Evrendeki bütün varlıklar ve olayların en küçük ayrıntısına kadar her şey apaçık bir kitapta kayıtlıdır. Bu kitaba biz, "levh-i mahfuz" diyoruz.

İnsanların yaptığı, küçük bir tabak büyüklüğündeki bilgisayarlarda CD'ler; ciltlerle dolusu kitabı içine alabilirse, Allah'ın yarattığı "levh-i mahfuz" kim bilir ne kadar ayrıntılı bilgileri ihtiva eder… Demek ki, ister geçmişe isterse geleceğe ait olsun, her konu ve olay hakkındaki bilgi, Allah katında apaçık bir kitap gibi malumdur, bütün ayrıntılarıyla O'nun tarafından bilinmektedir (*Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, DİB. Yay., Ankara 2006, IV/412).

Zamanı bilinmeyen kıyametin ansızın gelip çatacağı gibi (En'âm, 6/31; Yûsuf, 12/107), bu kadar büyük bir olayın icra edilmesi de Allah için çok kolay bir şeydir. Kıyametin bir göz kırpması gibi veya daha az bir zamanda oluvereceğini, çünkü Allah'ın her şeye hakkıyla gücü yettiğini Kur'an-ı Kerim bize haber vermektedir (Nahl, 16/77).

Allah'ın Kitabıyla gönderdiği esaslara inanmayan, onun emir ve yasaklarına dikkat etmeyen, insanları öldüren, onlara zulmeden kişilerin kıyamet gününde çok şiddetli azaba maruz kalacaklarını (Bakara, 2/85), kıyamet gününde adalet terazilerinin kurulup kimseye zerre kadar haksızlık yapılmayacağını (Enbiya, 21/47), kıyamet sarsıntısının çok büyük bir şey olduğunu (Hac, 22/1), yeryüzünün parça parça olup dağılacağını (Fecir, 89/21) ve sonuçta ona döndürüleceğimizi (Zuhruf, 43/85) hep hatırımızda tutarak, O'nun rahmet ve mağfiretine sığınalım.

KİBİR VE GURUR, İNSANI HELAKE SÜRÜKLER*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

فَسَجَدَ الْمَلٰٓئِكَةُ كُلُّهُمْ اَجْمَعُونَۙ اِلَّٓا اِبْل۪يسَۜ اِسْتَكْبَرَ وَكَانَ مِنَ الْكَافِر۪ينَ قَالَ يَٓا اِبْل۪يسُ
مَا مَنَعَكَ اَنْ تَسْجُدَ لِمَا خَلَقْتُ بِيَدَيَّۜ اَسْتَكْبَرْتَ اَمْ كُنْتَ مِنَ الْعَال۪ينَ قَالَ اَنَا۬ خَيْرٌ مِنْهُۜ
خَلَقْتَن۪ي مِنْ نَارٍ وَخَلَقْتَهُ مِنْ ط۪ينٍ

"Derken bütün melekler topluca saygı ile eğildiler. Ancak İblis eğilmedi. O büyüklük tasladı ve kâfirlerden oldu… İblis, 'Ben ondan daha hayırlıyım. Beni ateşten yarattın, onu ise çamurdan yarattın', dedi." (Sâd, 38/73-76)

Hiç şüphesiz şeytanın insan ile olan hikâyesi ilk insan Hz. Âdem (a.s)'in yaratılması ile başlamıştır ve kıyamet gününe kadar da onun zürriyeti ile devam edecektir.

İnsanın dünya ve ahiret saadeti kalbinin selametine bağlıdır. Çünkü kıyamet gününde Allah'ın azabından kurtulup ebedî cennet nimetlerini ancak selim kalp sahipleri elde edecektir. Yüce Allah (c.c) şöyle buyuruyor:

"O gün ki ne mal fayda verir ne oğullar! Allah'a arınmış bir kalp ile gelen başka." (Şuarâ, 26/88–89)

İnsan ahlakını oluşturan huylar kötü ve iyi olmak üzere ikiye ayrılır. Güzel ve iyi huyların arasında tevazu (alçak gönüllülük), doğruluk, sabır, cesaret, emanete riayet, nimete ve iyiliğe karşı şükür, yumuşaklık, sevgi, merhamet, cömertlik gibi övülen tavır ve davranışlar sayılabilir. Kötü huylar arasında ise, kibir, gazap, zulüm, gaflet, haset, yalancılık, iki yüzlülük, iyiliği başa kakma, riya, kendini beğenme gibi yerilen tavır ve duygular sayılabilir.

Yüce Kitabımızın yerdiği kötü huylardan birisi de "kibir ve gurur"dur. Kibir; büyüklenmek, gururlanmak, kendini başkasından üstün göstermek ve başkasına

---

* Dr. Zafer KOÇ

itibar göstermeyip onu yok saymak anlamına gelmektedir. Ucub/kendini beğenmek ise, kendini başkasından üstün bilmektir. Gururlu insan yaptığı iyi işler sebebiyle kendini beğenir. İnsan, kendini beğenince, başkalarından üstün görür. Bu üstün görme işi de kibirdir. Ucubdan kibir doğar.

Konumuzla ilgili yukarıda zikrettiğimiz ayetlere göre yüce Allah, Hz. Âdem'e kendi ruhundan üflemiş, tüm eşyanın isimlerini ona öğretmiş, onu yeryüzüne halife tayin etmişti. İblis bunun üzerine kıskançlık duygusuna kapıldı, kendisinin ateşten yaratıldığını ileri sürerek Âdem'e secde etmedi. İblis, Âdem'in varlığının dış görünüşüne bakıp kendini üstün görmüştür ve yaratılışın iç yüzünü, sırrını, hikmetini anlamamıştır. Âdem'i sırf toprak zanneden İblis'in yaklaşımı, kendi maddesini ondan üstün sanmıştır. Kendini mal, yüz güzelliği, makam, ırk, soy, sınıf veya ülke olarak üstün görenlerin anlayışı da aynı düşüncenin bir sonucudur.

Kutsal Kitabımız, kötü duygu ve düşüncelerin ruhu bozup insanı iyiliklerden ve doğru yoldan saptırdığından sıkça bahseder. Hatta bu kötü duyguların, demirin paslandığı gibi kalbi paslandırdığını ve bir zaman sonra gerçeği göremez hâle getirdiğini belirtir:

"Hayır hayır! Doğrusu onların kazanmakta oldukları kalplerini paslandırmıştır." (Mutaffifin, 83/14)

Sevgili Peygamberimiz (s.a.s), bu gerçeği veciz bir şekilde şöyle izah etmiştir:

"Vücutta bir et parçası vardır. O sağlamsa, bütün vücut sağlam olur; o bozulursa bütün vücut bozulur. İyi bilin ki, işte o et parçası kalptir." (Buhârî, "İman", 39)

Büyük İslam düşünürü Gazali, insan bedenini bir ülkeye, kalbi o ülkenin başkentine, aklı da ülkeyi yöneten hükümdara benzetir. İnsandaki iyi ve kötü duygu ve düşüncelerin sürekli olarak bir çatışma-savaş içinde olduğunu söyler. Bu savaşta insanın güzel duygularının galip gelmesi için kalbin ve dilin afetlerini uzun uzun izah eden Gazali, kibir ve ucub konularına da yer vererek bunların zararlarına ve bunlardan kurtuluş yollarına işaret etmiştir. (Gazali, *İhyau Ulumiddin*, Terc. Ahmet Serdaroğlu, Bedir Yayınevi, Ankara 1974, III/17, 717–808)

Bu bakımdan bedenimizin sağlığı için ne kadar uğraş veriyor, doktora gidiyor, gerekli tedavileri uyguluyor, soğuk ve sıcağa karşı tedbir alıyorsak, kalp hastalıklarına da en az bedenimize gösterdiğimiz hırs ve isteği göstermemiz gerekir.

İnsanın gurur ve büyüklenmesinin sebeplerine baktığımızda bunun birkaç türlü ortaya çıktığını görürüz. Bunlardan birincisi ve en tehlikelisi yüce Allah'a (Mü'min, 40/60) ve Peygamberine (Mü'minun, 23/34, 47; İbrahim, 14/10) karşı gösterilen kibir ve gururdur. İkincisi ise kişinin kendi nefsinde oluşturduğu kibir ve gururdur. Bunlar

da insanın ilmiyle, ibadetiyle, nesebiyle, güç ve kuvvetiyle, servetiyle, makam ve mevki ile yakınlarının çokluğu ile başkalarına karşı övünmesidir.

Hâlbuki hiçbir kimsenin başkasına karşı büyüklenme hakkı olmamalıdır. Çünkü herkesin atası Âdem'dir. O da topraktan ve nihayet herkes bir su damlasından yaratılmıştır. O halde hangi hakla, bir kısmımıza lütfedilen bazı hususları diğer insanlara karşı üstünlük sebebi sayabiliriz!

Hz. Peygamber Efendimiz, kibir ve gururun en azının bile çok tehlikeli bir kalp hastalığı olduğunu şöyle belirtmiştir:

"Kalbinde zerre miktar kibir bulunan kimse asla cennete girmeyecektir!" Bir adam: *"Kişi elbisesinin güzel olmasını, ayakkabısının güzel olmasını sever!"* dedi. Peygamberimiz de; *"Allah Teala Hazretleri güzeldir, güzelliği sever! Kibir ise hakkın iptali, insanların hakir görülmesidir"* buyurdular. (Müslim, "İman" 147)

Kibir ve gurur hastalığının ilacı tevazu/alçak gönüllülüktür. Tevazu sahibi olabilmek için dünyaya niçin geldiğini, nereye gideceğini ve bu dünyanın fani olduğunu bilmek gerekir.

Yüce Kitabımızda, şeytanın insana sağından, solundan, önünden, arkasından gelerek onu yoldan çıkarmaya çalışacağı belirtilmektedir (A'râf, 7/16–17). Kibir ve gurur da şeytanın bize süslü göstereceği kötü huylardandır. Eğer yüce Allah'ın sevgisine ulaşmak istiyorsak, kalbimizdeki tüm kötü duygu ve düşüncelerden sıyrılmamız ve arınmış bir kalple Allah'ın huzuruna çıkmamız gerekir.

Zira *"Allah, kendini beğenip övünen hiç kimseyi sevmez"* (Lokman, 31/18).

KİBİRİN - BÖBÜRLENMENİN SONU VE KÂRÛN*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

اِنَّ قَارُونَ كَانَ مِنْ قَوْمِ مُوسٰى فَبَغٰى عَلَيْهِمْۖ وَاٰتَيْنَاهُ مِنَ الْكُنُوزِ مَٓا اِنَّ مَفَاتِحَهُ لَتَنُٓوأُ بِالْعُصْبَةِ
اُو۬لِي الْقُوَّةِۗ اِذْ قَالَ لَهُ قَوْمُهُ لَا تَفْرَحْ اِنَّ اللّٰهَ لَا يُحِبُّ الْفَرِح۪ينَ

"Şüphesiz Kârûn, Musa'nın kavmindendi. Onlara karşı azgınlık etti. Biz ona, anahtarlarını (bile taşımak) güçlü bir topluluğa ağır gelecek hazineler verdik. Hani, kavmi kendisine şöyle demişti: Böbürlenme! Çünkü Allah, böbürlenip şımaranları sevmez." (Kasas, 28/76)

Yüce kitabımız Kur'an-ı Kerim'de bizlerin ders alması için anlatılan pek çok kıssa vardır. Bu kıssalar Kur'an'ın ifadesiyle gerçekte yaşanmış olaylardır. Yani misal getirmek için hikâye tarzında anlatılan olaylar değildir. Kur'an-ı Kerim'de Hz. İsa ile ilgili kıssa anlatıldıktan sonra olayın bir misal getirme olmadığını belirtmek için yüce Allah, *"Şüphesiz bu anlatılanlar gerçek kıssalardır."* (Ali-İmran, 3/62) diye buyurmaktadır. İşte bu kıssalardan bir tanesi de Hz. Musa'nın kavminden olan Kârûn hakkındaki kıssadır.

Kârûn, Allah'ın lütfettiği nimet sayesinde çok mala sahip olan zengin bir kişi idi. Hazinelerini değil, sadece anahtarlarını bile taşımak güçlü bir topluluğa dahi ağır gelecek kadar çok idi. Yani malı çok fazlaydı. Ama o, sahip olduğu bu malı Allah'ın kendisine olan bir lütfu olarak görmüyor, ziynetlerini, takılarını takarak kavminin karşısına çıkarak böbürleniyor, büyüklük taslıyor, diğerlerini hor ve hakir görüyordu.

Allah Teala tarafından verilen malın şükrünü eda etmesi için kendisine; *"Allah'ın sana verdiği şeylerde ahiret yurdunu ara. Dünyadan da nasibini unutma. Allah'ın sana iyilik yaptığı gibi sen de iyilik yap ve yeryüzünde bozgunculuk isteme. Çünkü Allah bozguncuları sevmez."* diyenlere karşı Kârûn yine böbürlenerek, "Bunlar bana bendeki

---

* Dr. Mustafa KAHRAMAN

bilgi ve beceriden dolayı verilmiştir" diyordu. Sonunda Allah Teala büyüklenmesi, kibirlenmesi, Allah'ı tanımaması ve malının şükrünü ödememesi sebebi ile Kârûn'u feci bir şekilde cezalandırmış, onu ve sarayını yerin dibine batırarak yok etmiştir. Adamları da Allah'ın bu cezasına karşılık ona yardım edememişlerdir. Kendisi de kendini savunup kurtaramamış, malı, mülkü hazineleri de ona bir fayda sağlamamıştır (Kasas, 28/76-81).

Bu ayetten bizlerin çıkarması gereken derslerden bir tanesi böbürlenmenin yanlışlığıdır. Böbürlenmek İslam ahlakının yasakladığı davranışlardan bir tanesidir. Yukarıda belli ölçülerde hayat hikâyesi anlatılan Kârûn örneğinde olduğu gibi yüce dinimiz İslam böbürlenmeyi, kibirlenmeyi, başkalarına karşı büyüklük taslamayı açık bir şekilde yasaklamıştır. Bu şekilde büyüklük taslayanlar, malıyla, mülküyle övünerek Allah'a karşı gelenler hem Kârûn örneğinde hem de diğer örneklerde olduğu gibi yüce Allah tarafından acı bir şekilde cezalandırılmışlardır.

Böbürlenmek sadece mal çokluğuyla değil bazen makamla mevki ile bazen güçlü kuvvetli olmakla, bazen çoluk çocuğun çokluğu ile bazen de Allah'ın insana vermiş olduğu güzellikle yapılmaktadır. Ama bunların hepsi gelip geçicidir. Önemli olan Allah'ın rızasını kazanmak olmalıdır. Güzellik her an yerini çirkinliğe, güçlülük güçsüzlüğe bırakabilir, makam mevki elden çıkabilir, onca çoluk çocuk bir kazada depremde felakette yok olabilir. Onun için sahip olduğumuz bu şeylere güvenerek böbürlenmeye, kibirlenmeye yönelmemeli, her zaman tevazu içerisinde olmalıyız. Böbürlenmek dinimizde ne kadar yasak ise, bunun tam tersi olarak alçak gönüllü olmak o kadar tavsiye edilmiştir.

Kârûn ile ilgili olarak anlatılan bu kıssadan çıkarmamız gereken bir diğer mesaj da böbürlenmenin, büyüklenmenin, yeryüzünde bozgunculuk yapmanın yanlış olduğu kadar, aynı zamanda Allah'ın bizlere vermiş olduğu malın şükrünü eda etmenin gerekli olduğudur. Her şeyin şükrü vardır. Mala mülke sahip olmanın şükrü de zekât ve sadakadır. Yukarıdaki Kârûn örneğinde de olduğu üzere bizler, yüce Rabbimizin bizlere vermiş olduğu malın şükrünü zekât ve sadaka ile gözetmeli, fakiri fukarayı düşünmeliyiz. Ben bu malı kazanmak için ter dökerken, onlar benimle beraber ter döktü mü ki; malımı, paramı kendi ellerimle fakirlere vereyim dememeliyiz. Böyle diyen Kârûn ve benzerlerinin sonunu hiçbir zaman hatırdan çıkarmamalıyız.

KİBİRLENMEK VE BÖBÜRLENMEK HARAMDIR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

وَلَا تَمْشِ فِى الْاَرْضِ مَرَحاًۚ اِنَّكَ لَنْ تَخْرِقَ الْاَرْضَ وَلَنْ تَبْلُغَ الْجِبَالَ طُولاً

"Yeryüzünde böbürlenerek yürüme. Çünkü sen yeri asla yaramazsın, boyca da dağlara asla erişemezsin." (İsrâ, 17/37)

İnsan nimetler içerisinde iken çabuk kibirlenen ve şımaran bir yapıya sahiptir. Kendisine verilen imkânları bir nimet ve imtihan sebebi ve sorumluluk doğuran bir durum olarak göremez. Her zaman bu nimet ve imkânların kalıcı olduğunu düşünür, bundan dolayı aldanır. İnsanı kibirlendiren şey mal, evlat, makam gibi hususlardır. Bunlara bakarak her şeyin üstesinden geleceğine inanır. Nitekim Ebu Leheb de Müslümanlara ahiretteki cezayı hatırlatmalarına karşılık malını harcayarak bundan kurtulacağını zannederdi. İnsanın kendisini yeterli ve zengin görmesinden dolayı azgınlık ettiği ayette haber verilmektedir (Alak, 96/6-7). Bu bakımdan kişinin zenginlik hissine kapılıp gurura düşmesi kendisini felakete sürükler. Genellikle zenginleştikçe şımarır, azar, dünyanın bir imtihan yeri olduğunu unutur, hatta Allah'ı dahi tanımaz hâle gelir.

Konumuzu oluşturan İsrâ suresindeki ayette insanın, böbürlenerek yürümesi kınanıyor. Zira insanın ne kadar büyüse de boyunun da dağlara ulaşamayacağı, ağırlık bakımından da yeri delemeyeceği belirtilerek böbürlenmenin boş, anlamsız bir kuruntu ve kötü bir huy olduğu vurgulanıyor. Yeryüzünde böbürlenerek, büyüklük taslayarak yürümek kişinin kendisini olduğundan fazla göstermeye çalışması, etrafındaki insanlara tepeden bakması, toplumda uygunsuz söz ve davranışlarda bulunması, her zaman kendisini haklı görüp başkalarını küçümsemesi sebebiyle olur.

Kibirli olmak insanı azdırır. Başkasının hakkını ihlal etmeye sebep olur. Çünkü hiç kimsenin kendisinden hesap soramayacağını, herkesin kendisinden korktuğunu zannederek kişi, hak hukuk tanımaz zalim konumuna düşer. Kur'an-ı Kerim, övünenleri ve kibirlileri Allah'ın sevmediğini (Hadîd, 57/23) belirterek, kibirden uzak kalmayı, insanlardan yüz çevirmemeyi ve yeryüzünde böbürlenerek yürümemeyi emretmektedir (Lokman, 31/18). Çünkü kibirlenmenin ahirette cezasının büyük ola-

* Dr. Ercan ESER

cağı, ebedî olarak cehennem kapılarından girileceği ayette haber verilmektedir (Zümer, 59/72). Müminler ise, yeryüzünde mütevazı olarak yürürler (Furkân, 25/63) ve birbirlerine karşı merhametli davranırlar. Allah'ın adı anıldığı ve kendilerine nasihat edildiği zaman derhal secdeye kapanır, Rab'lerini överek tesbih eder, büyüklük taslamazlar (Secde, 32/15).

Peygamberimiz (s.a.s), kalbinde hardal tanesi kadar kibir bulunan kimsenin cennete giremeyeceğini (Müslim, "İman" 147), kişinin kendisini büyük görüp halktan uzak kalmasıyla cebbarlar arasına katılacağını ve onların başına gelen musibetin kendisine ulaşacağını (Tirmizî, "Birr", 61) haber vermektedir.

Kibir, boş kuruntudan başka bir şey değildir. Gerçekten; değerli, akıllı, bilgili ve erdemli insanlar daima alçak gönüllü, ağır başlı olurlar. Bunun en güzel örneğini de Peygamber Efendimiz göstermiştir. Peygamberimiz kibirden nefret etmiş, bütün Müslümanlara karşı mütevazı olmayı değişmez bir davranış kuralı hâline getirmiştir. Müslümanların Peygamberimizi çok sevmelerinde de alçak gönüllülüğünün önemli bir payı olmuştur.

"Alçak gönüllü, mütevazı ol ki, Allah seni yüceltsin" sözü darbı mesel hâline gelmiştir. Burada yasaklanan kibirlilik sadece birey için değil İslam toplumu için de geçerlidir. Öyle ki İslam devletinin yöneticileri ve komutanları her tür kibir, zorbalık, gurur, kendini beğenme, yüksekten bakma gibi davranışlardan uzak kalmışlardır. Hatta savaş alanında bile gurur ve kibre neden olacak sözlerden kaçınmışlardır. Yaşayışlarında hep sadeliği tercih etmişlerdir. Bu nedenle onlar hiçbir zaman fethettikleri yerlerin halkını kibir ve gururla korkutup ezmemişlerdir.

Kişi, üzerinde yürüdüğü yerin altında kendisinden nice güçlü kuvvetli insanların yattığını düşünmeli, o bakımdan mütevazı olarak yürümelidir. Yani zorbaların, azgınların yürüdüğü gibi, yeryüzünde böbürlenerek, sağa sola eğilip çalım satarak yürümemelidir. Böyle bir yürüyüş büyüklenme alametidir. Kuşkusuz ki kişi bu davranışıyla yeri delemediği gibi boyca da dağlara ulaşamaz. Başka bir ifade ile sağa sola bükülmekle, övünmekle ve kendini beğenmekle dağların tepelerine ulaşamaz.

Büyüklük ve övünmek hastalığına yakalananlar toplum içinde sevilmeyen ve saygı gösterilmeyen insanlardır. Sevilmiş olsalar bile bu sevgi yapmacık olur. Bunların makam ve mevkileri servetleri ellerinden çıkınca çevresindeki kişilerin dostlukları da sona erer. Dünyada yalnızlığa terk edildikleri gibi ahirette de yalnız kalacaklardır.

Öyleyse; her şeyin sahibinin Allah olduğunu, mülkü verenin de alanın da O olduğunu idrak etmeli, Allah'ın nimetlerini tüketirken böbürlenmenin bizi alçaltacağını bilmeliyiz.

KİBİRLİ OLMAYI ALLAH YASAKLIYOR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

وَلَا تُصَعِّرْ خَدَّكَ لِلنَّاسِ وَلَا تَمْشِ فِي الْاَرْضِ مَرَحاًۜ اِنَّ اللّٰهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ
فَخُورٍۚ وَاقْصِدْ ف۪ي مَشْيِكَ وَاغْضُضْ مِنْ صَوْتِكَۜ اِنَّ اَنْكَرَ الْاَصْوَاتِ لَصَوْتُ الْحَم۪يرِ

"Küçümseyerek surat asıp insanlardan yüz çevirme ve yeryüzünde böbürlenerek yürüme! Çünkü Allah hiçbir kibirleneni, övüngeni sevmez. Yürüyüşünde tabii ol. Sesini alçalt. Çünkü seslerin en çirkini, şüphesiz eşeklerin sesidir!" (Lokman, 31/18-19)

Bu ayet-i kerimelerde Lokman (a.s)'ın oğluna verdiği öğütlerden bir kısmı yer almakta ve kaçınılması gereken olumsuz davranışlardan örnekler verilmektedir. Bu örneklerde, özellikle kendini beğenmişlerin yer alması ve kibirli olanların Allah sevgisinden mahrum kalacakları uyarısında bulunulması, Kur'an'ın insan onuruna verdiği değeri yansıtması bakımından dikkat çekicidir.

Yüce Allah insana büyük değer verir. Tin suresinin 4. ayetinde, *"Biz, gerçekten insanı en güzel bir biçimde yarattık"* buyurulması, verilen bu değerin açık bir ifadesidir. Allah katında değerli olan insan, diğer insanlar yanında da değerlidir ve herkes bunu böyle kabullenmelidir. Aksi halde herhangi bir insanı beğenmeme Allah'ın takdirine, O'nun iradesine razı olmama gibi bir durumu ortaya koyar. Hâlbuki herkesi, her şeyi yaratan yüce Allah'tır.

İnsanın konumu, mal varlığı ve fizikî şekli nasıl olursa olsun, biri diğerine üstün olamaz. Zira Kur'an ifadesiyle, 'üstünlük ancak takvadadır' (Hucurât, 49/13). Hâl böyle olunca, bir kişi bir başkasına kibirlenmeyeceği gibi onu aşağılayamaz da. Bu durum Lokman suresinin 18. ayetinde "Gurura kapılarak insanlara burun kıvırma" şeklinde dile getirilmiştir. İnsan hangi konumda, makam ve mevkide olursa olsun; ne tür bir varlığa sahip bulunursa bulunsun; yaratılış yönüyle fizikî yapısı nasıl olursa olsun asla kendisini başkalarına karşı büyük görmemelidir. Herkesi yaratan

* Davut KAYA

Allah'tır. Herkesin durumunu takdir eden de O'dur.

Başkalarını küçük görmek, Allah'ın taksimatına adeta razı olmamak anlamına da gelir. Allah hiç kimseye malı-mülkü, yaratılışı sebebiyle değer vermez. İnsanlara yaptığı güzel davranışları ve kalplerinin temizliği ve niyetleriyle değer verir. Allah asla kibirli olanı sevmez. Gerçek büyüklük yalnızca O'na aittir. Kur'an-ı Kerim'de Câsiye suresinin 37. ayetinde *"Göklerde ve yerde ululuk O'na aittir. O, mutlak güç sahibidir."* buyurulmuştur. Böylece kulların yaptıklarının ve yapacaklarının mutlaka Allah'ın gücü, dilemesi ve yaratması ile olduğu bildirilmiştir. Bu kanaatten uzaklaşıp sahip olunan nimetleri bütünüyle kendilerine mal edenler yanılgıda olup Allah'ın hoşnutluğundan uzaklaşırlar. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de zenginliği dillere destan olmuş Kârûn'dan bahsedilmektedir. Allah'ın kendisine vermiş olduğu varlığın kendi ilmi, gayreti ve çabasıyla olduğunu ifade ederek Allah'ın takdirini kabul etmemesi ve kibirlenmesi, sonunun gelmesine sebep olmuştur. Bu durum Kasas suresinin 78. ve 81. ayetlerinde; *"Kârûn, 'Bunlar bana bendeki bilgi ve beceriden dolayı verilmiştir' dedi. … Sonunda onu da sarayını da yerin dibine batırdık. Allah'a karşı ona yardım edebilecek adamları da yoktu…"* ifadeleriyle yer almıştır.

Konu başında zikrettiğimiz ayetin devamında "yeryüzünde böbürlenerek yürüme…" buyrulmuştur. Bununla da kimsenin kendisini üstün görmemesi, başkalarına tepeden bakmaması gerektiği hatırlatılır. Başlangıçta yaratılış maddesi aynı olan insanlar, hayatın sonunda aynı durumla, ölümle karşılaşıp kibrine sebep olan her şeyden bütünüyle kopacak, yaptığının hesabını vermek üzere Allah'ın huzuruna çıkacaktır. Allah gurura kapılıp kendini beğenen hiç kimseyi sevmez. Allah'ın sevgisini kazanmak isteyen bu tür davranışlara giremez.

Diğer ayette ise "Yürüyüşünde ölçülü ol." buyurularak, etrafımızı rahatsız edecek bir davranış sergilemeden ve toplumdan uzaklaşmadan yaşamamız emredilmektedir. Ayrıca "Sesini de yükseltme…" emriyle insanları rahatsız edecek ses tonunu kullanmamız ve başkalarını endişeye düşürecek davranışa girmemiz yasaklanmıştır. Gereksiz yere bağırmamız ve lüzumsuz olarak sesimizi yükseltmemiz asla tasvip edilmediği gibi ayetin sonunda yer alan "Seslerin en çirkini eşek sesidir." ifadesindeki benzetmeyle de insan, bu duruma düşmemesi için uyarılmıştır.

Bizlere yakışan, makul, ölçülü ve huzur veren bir kişiliğe sahip olmaktır. Böyle bir kişiliğe sahip olduğumuz takdirde hem Allah'ın emrini yerine getirmiş hem de saygın bir yapıya kavuşmuş oluruz.

KİN CENNET EHLİNE YAKIŞMAZ*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

وَنَزَعْنَا مَا ف۪ي صُدُورِهِمْ مِنْ غِلٍّ تَجْر۪ي مِنْ تَحْتِهِمُ الْاَنْهَارُۚ وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذ۪ي هَدٰينَا
لِهٰذَا وَمَا كُنَّا لِنَهْتَدِيَ لَوْلَٓا اَنْ هَدٰينَا اللّٰهُۚ لَقَدْ جَٓاءَتْ رُسُلُ رَبِّنَا بِالْحَقِّۜ وَنُودُٓوا اَنْ تِلْكُمُ الْجَنَّةُ
اُورِثْتُمُوهَا بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ

"Biz onların kalplerinde kin namına ne varsa söküp attık. Altlarından da ırmaklar akar. 'Hamd, bizi buna eriştiren Allah'a mahsustur. Eğer Allah'ın bizi eriştirmesi olmasaydı, biz hidayete ermiş olamazdık. Andolsun, Rabbimizin peygamberleri bize hakkı getirmişler' derler. Onlara, 'İşte yaptığınız (iyi işler) sayesinde kendisine varis kılındığınız cennet!' diye seslenilir." (A'râf, 7/43)

Yüce Rabbimiz, okuduğumuz ayet-i kerimede cennet ehlini her türlü kötü duygu ve düşünceden, bilhassa toplumsal sevgi ve kardeşliğin en büyük düşmanlarından olan kin ve öfkeden arındıracağını ifade etmektedir. Bu sebeple cennet, yüce Kitabımızın ifadesiyle "barış ve esenlik yurdu" (En'âm, 6/127; Yûnus, 10/25) olacak, orada bulunanların ayaklarının altından cennet ırmakları akacak, onlar, ruhlarını arındıran, kendilerini cennetin güzelliklerine kavuşturan yüce Mevla'ya şükür ve minnetlerini "Bizi bu nimete kavuşturan Allah'a hamdolsun! Allah bizi doğru yola iletmeseydi, kendiliğimizden doğru yolu bulacak değildik" diyerek dile getireceklerdir. Bu ruhanî arınmışlık ve cennet nimetleri, kuşkusuz Allah'ın büyük bir lütfudur. Fakat o lütfa, ancak iman ve hayırlı amellerle ulaşılabildiği için Allah'a hamd eden cennet ehline "İşte size cennet… Yapmış olduğunuz iyi amellere karşılık ona vâris kılındınız…" diye seslenilecektir.

Yüce Rabbimiz, mağfiretini ve genişliği göklerle yer arası kadar olan cennetini kendilerine vaat ettiği kullarının özelliklerini sayarken, onların, öfkelerini yenen ve

* Dr. Y. Seracettin BAYTAR

insanlara hoşgörüyle muamelede bulunan kimseler olduklarına işaret etmektedir (Âl-i İmrân, 3/133-134). Bu da bize, içinde kin ve öfkenin bulunmayacağı cennetin yolunun daha dünyadayken cennetteymişçesine kin ve öfkeden uzak bir yaşam sürmekten geçtiğini göstermektedir. Kin ve nefretin cennet ehline yakışmaması, bu duyguların müminler arasındaki kardeşlik bağlarını zayıflatıcı olmasından kaynaklanmaktadır. Cennete girmeyi mümin olmaya, kâmil anlamda mümin olmayı da birbirini sevmeye bağlayan sevgili Peygamberimiz, *"İman etmedikçe cennete giremezsiniz, birbirinizi sevmedikçe de (gerçek anlamda) iman etmiş olamazsınız"* (Müslim, "Îmân", 93) şeklindeki ifadeleriyle, imanın gereği olan sevginin bulunduğu kalpte kin ve nefrete yer olamayacağına işaret buyurmaktadır.

İnsan olarak bizler, kızma, sinirlenme, sevme ve sevinme gibi birtakım duygularla yaratılmış olmamızın yanında bu duygularımızı meşrû çerçevede tutmamızı sağlayacak akıl ve iman gibi iki önemli kontrol mekânizmasıyla da donatılmış bulunmaktayız. Günlük yaşantımızda hislerimizi müspet veya menfi yönde harekete geçirecek birçok olayla karşılaşmamız mümkündür. Bu gibi durumlarda yüce Yaratıcının murakabesinde olduğumuzu hatırlamalı, imanımız gereği sabırlı, vakarlı ve sağduyulu hareket etmemiz gerektiğini unutmamalıyız. Zira yüce Mevlamız, "Rahman'ın kulları" diyerek övgüyle bahsettiği kişilere, yeryüzünde vakarla hareket etmeleri, kendini bilmezlerin sataşmalarına "selam" sözcüğüyle karşılık vermeleri ve sabırlı olmaları karşılığında cennetin en yüce makamlarını hazırladığını haber vermektedir (Furkân, 25/63–75).

Zaten yüce Yaratıcının hoşnutluğunu ve ebedî mutluluğu yakalamak için kısacık hayatımızda yapmamız gereken önemli ve büyük vazifeleri düşündüğümüzde, ne kin tutmaya, ne de kin tutmaya sebep olacak davranışlara vaktimiz olacaktır.

KİŞİ İYİ VE KÖTÜ FİİLLERİ KENDİSİ İÇİN İŞLER*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

اِنْ اَحْسَنْتُمْ اَحْسَنْتُمْ لِاَنْفُسِكُمْ وَاِنْ اَسَاْتُمْ فَلَهَاۜ فَاِذَا جَٓاءَ وَعْدُ الْاٰخِرَةِ لِيَسُٓؤُ۫ا وُجُوهَكُمْ وَلِيَدْخُلُوا الْمَسْجِدَ كَمَا دَخَلُوهُ اَوَّلَ مَرَّةٍ وَلِيُتَبِّرُوا مَا عَلَوْا تَتْب۪يرًا

"İyilik ederseniz kendinize iyilik etmiş olursunuz, kötülük yaparsanız yine kendinize yapmış olursunuz..." (İsrâ, 17/7)

İnsan yaratılış olarak hem iyilik yapmaya ve hem de kötülük yapmaya yetenekli bir varlıktır. Zaten böyle olduğu için Cenab-ı Hak onu imtihan etmektedir. Nitekim ayette kimin daha güzel amel işlediğini denemek için ölüm ve hayatın yaratıldığı ifade edilmektedir (Mülk, 67/2). Bu imtihanda başarılı olabilmek için iyilik ve kötülük yollarının neler olduğu da ayrıca insana gösterilmiştir.

Esasen bizim yaptığımız iyilik ve kötülükler kendi lehimize ve aleyhimize olmaktadır. Çünkü konumuzu teşkil eden ayet, iyilik ederseniz kendinize iyilik etmiş olursunuz, kötülük ederseniz onu da kendinize yapmış olursunuz, diye bizi uyarmaktadır. Bir bakıma Allah, iyilik veya kötülük işlememiz konusunda kendi irademizle bizi baş başa bırakmaktadır. Ancak, Allah bizim iyilik yapmamıza rıza göstermekte ve bundan hoşnut olmakta, kötü fiiller işlememize ise razı olmamaktadır. Cenab-ı Hak bizim işlediğimiz iyiliklerin karşılığını vermekte ve hiç kimseye haksızlık yapmamaktadır. Nitekim ayette, *"Şüphesiz Allah (hiç kimseye) zerre kadar zulüm etmez. (Yapılan) çok küçük bir iyilik de olsa onun sevabını kat kat arttırır ve kendi katından büyük bir mükâfat verir."* (Nisâ, 4/40) buyurulmaktadır. Peygamberimiz (s.a.s) de yüce Allah'ın iyiliklerin karşılığını binlerce iyilikle artıracağını vurgulamıştır (Tirmizî, "Da'avât", 36). Ayet ve hadislerde yer aldığı gibi kişinin yaptıklarının karşılığını göreceği, dolayısıyla her ne yaparsa kendisi için yaptığını bilerek ona göre hareket etmesi gerektiği mesajı verilmektedir.

---

* Dr. Ercan ESER

Yaptığımız iyililiklerin karşılığı bizlere tam olarak ödenecektir. Kur'an-ı Kerim'de kıyamet günü adalet terazilerinin kurulacağı, hiçbir kimseye zerre kadar zulmedilmeyeceği ve yapılan güzel bir işin küçük miktarda da olsa getirilip ortaya konacağı belirtilmektedir (Enbiyâ, 21/47). Ayrıca iyilik edenlerin iyiliklerinin daha fazla iyilikle ödeneceği, bu dünyada iyi amel işleyen kimsenin ahiretteki amelinin de ebedî olacağı açıklanmaktadır. Güzel davrananlara daha güzeliyle mükâfat verilecek (Necm, 53/31), iman edip güzel davranışta bulunanların amelleri zayi edilmeyecektir (Kehf, 18/30).

Çünkü iyiliğin karşılığı ancak iyiliktir (Rahman, 55/60). İnsan salih amel işlerse kendisi için işlemiş olur. Yani faydası kendisine ait olur. Zira insana ancak çalışıp yaptığı şeyin karşılığı verilir. Fakat bir kötülük işlemişse de kendi aleyhine olur. O kötülüğün cezasını kendisi çeker (Câsiye, 45/15). Kişiye isabet eden iyilikler Allah'tandır. Kötülüklerle karşılaşması ise kendi yapmış olduğu fiillerden dolayıdır.

Yüce Allah bizi sınamak için musibetler verebileceği gibi yaptığımız kötülüklerden dolayı da musibetler verebilir. Ancak Rabbimiz, rahmet sahibi olduğu için, bu musibetlerle birçok günahlarımızı da affeder. Şayet Allah bizim işlediğimiz günah sayılan her kötü davranışımızdan dolayı hesaba çekerek bize ceza vermiş olsaydı, yeryüzünde hiçbir canlı kalmazdı (Fâtır, 35/45). Bir hadiste de mümin bir kişinin karşılaştığı her türlü musibet ve üzüntüye karşılık, hatta ayağına bir diken batmasından dolayı Cenab-ı Hakk'ın o kişinin günahını affedeceği rivayet edilmektedir (Buhârî, "Merdâ", 1). Yaptığımız iyilikler bizi Allah'a yaklaştırdığından dolayı küçük gibi görünse de onun önemli olduğunu düşünmeliyiz. Küçük de olsa işlediğimiz hayırlı işlerimizin karşılığını göreceğimiz gibi az miktardaki kötü fiillerimizden dolayı da ceza çekeceğimiz muhakkaktır. Çünkü iyilik yapanın ondan daha hayırlı bir iyilikle karşılığını göreceği ve kıyametin korkularından emin olacağı gibi, kötülük işleyenin de yüzüstü cehenneme atılacağı ifade edilmektedir (Neml, 27/89-90). Yine bir iyiliğin karşılığının on kat fazlasıyla ödeneceği, kötülüğün karşılığının ise sadece o kötülükle sınırlı kalacağı, Allah'ın kimseye haksızlık yapmayacağı beyan edilmektedir (En'âm, 6/160).

Yüce Allah bize o kadar merhametlidir ki, iyilik etmeyi düşündüğümüz ancak bunu gerçekleştirme imkânını bulamadığımız zaman bile tam bir iyilik sevabı verir. Şayet bu iyiliği gerçekleştirirsek ona on sevaptan yedi yüz katına kadar hatta daha fazla miktarda mükâfat verir (Müslim, "İmân", 207).

O halde yapılan iyilikler hiçbir zaman boşa gitmez. Nitekim "İyilik yap denize at balık bilmezse Hâlık bilir" ifadesi de bir atasözü hâline gelmiştir.

KÖRÜ KÖRÜNE TAKLİT*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

بَلْ قَالُوٓا اِنَّا وَجَدْنَٓا اٰبَٓاءَنَا عَلٰٓى اُمَّةٍ وَاِنَّا عَلٰٓى اٰثَارِهِمْ مُهْتَدُونَ

"Hayır! Onlar sadece, 'Şüphesiz biz babalarımızı bir din üzerinde bulduk ve biz onların izlerinden gitmekteyiz' dediler." (Zuhruf, 43/22)

Meâlini zikrettiğimiz âyette din konusunda delilsiz, bilinçsiz ve cahilce atalarını taklit eden müşriklerin durumuna dikkat çekilmektedir. Bu âyetin ardından sıralanan diğer âyetlerde (23–31. âyetler) müşriklerin babalarından gördüklerine tabi olarak, Allah'a ortak koşmak suretiyle Hz. İbrahim'in çağırdığı tevhîd inancından saptıkları, putlara taptıkları ve Peygamberimiz Hz. Muhammed'e indirilen ilahî vahyi reddederek bunun bir büyü olduğunu söyledikleri belirtilmektedir. Müşriklerin bu tavrı, hiçbir ilmî veriye ve araştırmaya dayanmadan bir saplantı ve Allah'a ortak koşan atalarını körü körüne taklitten kaynaklanmaktadır. Bu itibarla taklit, ilahî vahiyde bildirilen hakikatleri dikkate almaksızın cahilce, öncekilerin uydurdukları şeyleri dinî hakikatlermiş gibi algılamak ve ona göre amel etmektir. Bu tavır, cahilce bir davranış olup kınanan bir husustur.

İlahî vahyin kendisine son kez indirildiği Peygamber Efendimiz Hz. Muhammed Kur'an-ı Kerim'de müminler için "güzel bir örnek" olarak sunulmuştur (Ahzâb, 33/21). Aynı şekilde *"İbrahim'de ve onunla birlikte bulunanlarda sizin için güzel bir örnek vardır"* (Mümtehine, 60/4) buyrulmak suretiyle biz müminlerin din konusunda örnek alması gereken şahsiyetler peygamberler ve onlarla birlikte olanlar; onların yolundan gidenlerdir. Bu itibarla taklit etme ile örnek almanın birbirinden ayrılması gerekir. Bu ayrım konusunda hassasiyet göstermeyen sahabe-i kiramı Peygamber Efendimiz sergilediği tavırla uyarmıştır. Şöyle ki: Hz. Peygamber (s.a.s) Medine'de parmağına takmak üzere bir yüzük edindiğinde Hz. Peygamber'in parmağında yüzük gören sahabe de yüzük takmaya başlamışlardı. Bunun üzerine Hz. Peygamber, yüzüğü parmağından çıkarıp atınca, sahabe de çıkarmıştır (Müslim, "Kitabu'l-Libas", 56–58; 59–60).

* Dr. Bünyamin OKUMUŞ

Burada Hz. Peygamber'in tavrı, bir gerekliliğe bağlı olarak yüzük kullanmasının sahabe tarafından taklit edilmesine karşı bir tepki olarak değerlendirilebilir. Daha sonra Hz. Peygamber yüzüğü takmaya devam etmiş ve yazışmalarında mühür olarak kullanmıştır. Dolayısıyla Hz. Peygamber'in Kur'an-ı Kerim'de itaat edilmesi gereken bir örnek olarak sunulması ilme ve araştırmaya dayanan bilinçli bir davranışla olmalıdır. Hz. Peygamber'in sözleri ve uygulamalarındaki şartlar ve amaçlar iyi tahlil edilmelidir.

Konu inanç, ibadet ve ahlakla ilgili bir husus olduğu zaman Hz. Peygamberin bire bir örnek alınması dinî bir gerekliliktir. Zira Peygamber Allah'a niçin ve nasıl ibadet edilmesi gerektiğini bildiren ve uygulamalı olarak gösteren elçidir. İşte bilinç ve tefekkürle erişilen bu idrak/anlayış düzeyi biz müminleri taklitten kurtarıp "tahkiki iman" düzeyine eriştirir. Bunun için Müslümanlıkta esas olan din konusunda evvela Kur'an'a ve sünnete uymak ve bu konularda din âlimlerinin açıklamalarına itibar etmektir. Bu ise taklit değil bilerek iman ve amel etmekle mümkün olur. Onun için okumaya, öğrenmeye büyük önem veren dinimizde her Müslüman en azından "ef'âl-i mükellefîn" diye ifade edilen temel dinî sorumlulukları bilmekle yükümlüdür. Din konusunda ilim ve amelden uzak kalındığı bir durumda ortaya çıkan ilgisizlik dinî istismarın, batıl itikatlara sapmanın, cehalet ve mukallitliğin temel sebebidir. Bu durum merhum Mehmet Akif Ersoy'un ifade ettiği gibi "merdûd"; yani dinen reddedilen kabul edilemeyecek bir husustur. Akif, bu konuda şöyle demektedir:

"Getirin Mağrib-i Aksâ'daki bir müslümanı;
Bir de Çin sûrunun altında uzanmış yatanı;
Dinleyin her birinin rûhunu: Mutlak gelecek,
'Böyle gördük dedemizden!' sesi titrek titrek!
'Böyle gördük dedemizden!' sözü dînen merdûd;
...."

(Mehmet Akif Ersoy, *Safahat,* İkinci Kitap, Süleymaniye Kürsüsünde)

Akif'in bu ifadelerinin devamından da anlaşıldığı üzere o burada, ilim ve araştırmayı öncelemeyen, asrın gereklerini okuyamayan, sadece kuru bir taklitle "biz böyle gördük, böyle gelmiş böyle gider" şeklindeki nemelazımcı anlayışın bireylerin ve milletlerin izmihlalinin/çöküşünün önemli sebeplerinden biri olduğunu vurgulamaktadır. Bundan kurtuluşun yolu da Kur'an-ı Kerim'in ibret gözüyle okunması, indiriliş amacının ve anlamının iyi kavranmasından geçer. Zira Kur'an'a göre insanın kendi nefsinde, evrende ve geçmişte ibret alınacak birçok deliller ve hadiseler vardır. Müslüman bunlara bakarak, içinde bulunduğu çağın şartlarını da göz önüne alarak bu gününü ve geleceğini kurgulamaya yönelik adımlar atmalıdır.

KÖTÜ SÖZ SÖYLEMEKTEN KAÇINALIM*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

لَا يُحِبُّ اللّٰهُ الْجَهْرَ بِالسُّٓوءِ مِنَ الْقَوْلِ اِلَّا مَنْ ظُلِمَۜ وَكَانَ اللّٰهُ سَم۪يعاً عَل۪يماً

"Allah, zulme uğrayanın dile getirmesi dışında, çirkin sözün açıklanmasını sevmez. Şüphesiz Allah, hakkıyla işitendir, hakkıyla bilendir." (Nisa, 4/148)

Yüce Allah, bizleri ihtiyaç duyacağımız maddi ve manevi pek çok meziyet ve kabiliyetlerle donatmıştır. Bu meziyetlerden birisi de konuşma ve söz söyleme özelliğimizdir. Şüphesiz konuşma ve söz söyleme kabiliyeti Allah tarafından bize verilmiş önemli bir nimettir. Bu nimet sayesinde çevremizdeki insanlarla iletişim kurarız, sorunlarımızı çözeriz. Birbirimize sevgimizi, saygımızı sunar, duygu ve düşüncelerimizi açarız. Bu sayede insanlar arasında sevgi tohumları yeşerir, hayat daha güzel ve yaşanılır hâle gelir.

Ne var ki, bu özelliğimizi olumlu ve doğru kullanmadığımız zaman hem kendimizi ve hem de içinde yaşadığımız toplumu huzursuz ve mutsuz edebilir, içinden çıkılmaz sorunlarla karşı karşıya bırakabiliriz. Bu nedenle konuştuğumuz şeylere ve konuşma üslubumuza çok dikkat etmeliyiz. Konuşurken kullandığımız sözcükleri özenle seçmeliyiz. Yanlış anlaşılabilecek, kötüye çekilebilecek, huzursuzluğa sebep olabilecek, karışıklık ve sıkıntı doğurabilecek sözlerden kaçınmalıyız. Çünkü söz, yaydan çıkan ok gibidir; ağızdan çıktıktan sonra bir daha geri dönmez.

Dinimiz bize her konuda iyilik, güzellik ve doğruluğu tavsiye ettiği gibi konuşurken ve söz söylerken de gelişi güzel konuşmamayı, kimseye kötü söz söylememeyi, kalp kırmamayı ve gönül incitmemeyi öğütlemektedir. Sözlerin en güzeli olan Allah kelamını ümmetine tebliğ eden Peygamber Efendimiz (s.a.s) birçok hadislerinde, insanlara karşı güzel söz söylemeyi emir ve tavsiye etmiş; bizzat kendisi de hayatı boyunca kaba ve kötü sözden sakınmış; şahsına hakaret eden insanlara bile; *"Allah'ım onlara hidayet et, çünkü onlar gerçeği bilmiyorlar"* diyerek duada bulunmuştur (Buharî, "Enbiya", 37).

---

* Yunus AKKAYA

İmtihan için bulunduğumuz şu âlemde insanlara kötü söz söylemek, kalp kırmak, gönül incitmek bizi Allah'ın hoşnutluğundan uzaklaştırır. Hatta yaptığımız ibadetlerin Allah katında makbul olmasına engel teşkil edebilir. Gönül insanı Yunus Emre bu durumu şöyle dile getiriyor:

"Bir kez gönül yıktın ise,
Bu kıldığın namaz değil.
Yetmiş iki millet dahi,
Elin yüzün yumaz değil."

Ayrıca kırıcı olmak, geçimsiz olmak ve insanlara kötü söz söylemek bizi yaşadığımız toplumda insanlar nezdinde de sevimsiz hâle getirir. Kimse bizimle dost ve arkadaş olmak istemez. İnsanlarla ilişkilerimizde problemler yaşarız ve kolayca çözebileceğimiz pek çok sorunumuzu içinden çıkılmaz hâle getirebiliriz.

Müslüman, elinden ve dilinden zarar görülmeyen insandır; bu nedenle başkalarına dil uzatmak, lanet etmek, kötü iş yapmak ve kötü söz söylemek, bizlere yakışmayan davranışlardır. Güzel dinimiz bizleri kabalık, edepsizlik ve çirkinlik ifade eden sözlerden sakındırmaktadır. Buna karşılık nezaket ve saygı ifade eden, güzel anlamı ve yanlış anlaşılmayacak sözcüklerle iletişim kurmamızı öğütlemektedir. Bu konuda Hz. Peygamber (s.a.s) şöyle buyurur:

"Mümin dil uzatıcı, lânet okuyucu, kötü iş yapan ve kötü söz söyleyen değildir." (Tirmizî, "Birr ve Sıla", 1977)

Çirkin söz, arkadan çekiştirme, söz taşıma, jurnal etme, yalan, iftira... Bunların hepsi kötü söz kapsamı içindedir. İnsan olarak bizim içimizden geçse bile dışa vurmamız, başkasına açıklamamız ve söylememiz ahlaken uygun bir davranış değildir. Ayrıca bir insan diğerine kötülük yaptığı zaman bunu başkasına söylemesi de kötü söz kapsamına girer; ancak kötülük ve haksızlık gören kimse, o kişinin yanlış davranışını düzeltmek, suçlunun başkalarına zarar vermesini önlemek veya ceza görmesini sağlamak maksadıyla bunu açıklayabilir, dinimiz buna izin vermiştir.

Yaşadığımız şu dünya hayatı bir sürü meşakkatle doludur. Ölüm, hastalık, yalnızlık, geçimsizlik, fakirlik... Hepsi biz insanlar içindir. Küçük bir lezzet için bazen çok ağır bedel ödüyoruz. Öyleyse güzel bir sözle, sıcak bir tebessümle çevremizdeki insanların gönlüne su serpmek, onları ferahlatmak varken kötü sözlerle birbirimizi üzmemiz ne kadar yanlış bir davranış olur. Herkes kendine biraz çeki düzen verse, başkalarını incitmemek için sözlerini özenle seçse, maksadını nezih ve nazik bir dille anlatsa bu dünya cennete benzemez mi? Söylenen sözün olumlu ve olumsuz sonuçlarını bakınız şu dizeler ne güzel dile getirir:

"Söz var iş bitirir, söz var baş yitirir.
Söz var, sevgi ve saygı var eder.
Söz var, nefret ve öfke celp eder.
Söz var, yuva kurar, iş yapar, barış sağlar,
Söz var, yuva yıkar, iş bozar, savaş açar.
Söz var ki yâr eder, söz var ki yâd eder.
Sözünü bilmeyen daima feryat eder."

Sonuç olarak şunu söyleyebiliriz: İnsana ne gelirse dilinden gelir. Kendi dilimizle kendimizi tehlikeye atacak, canımızı yakacak kötü söz söylemeyelim. Biz barış ve kardeşlikten yana olalım, sevgiden yana olalım, gönül kırmaktan değil, gönül almaktan yana olalım. İyi olsun, kötü olsun, kimsenin hakkında kötü söz söylemeyelim. Bilelim ki Allah kötü sözün söylenmesini asla sevmez.

KÖTÜLÜĞE İYİLİKLE KARŞILIK VEREBİLMEK!*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

وَلَا تَسْتَوِي الْحَسَنَةُ وَلَا السَّيِّئَةُۜ اِدْفَعْ بِالَّت۪ي هِيَ اَحْسَنُ فَاِذَا الَّذ۪ي بَيْنَكَ وَبَيْنَهُ عَدَاوَةٌ كَاَنَّهُ وَلِيٌّ حَم۪يمٌ

"İyilikle kötülük bir olmaz. Kötülüğü en güzel bir şekilde sav. Bir de bakarsın ki, seninle arasında düşmanlık bulunan kimse sanki sıcak bir dost oluvermiştir." (Fussilet, 41/34)

Bireysel ve toplumsal hayatta huzur ve mutluluğu yakalayabilmek için, insanların birbirlerine karşı hoşgörülü ve anlayışlı davranmaları; kasıtlı olmayıp bilgisizlikten ve eğitimsizlikten kaynaklanan hata ve kusurlarını affedilebilmeleri büyük önem arz etmektedir. Yüce Allah, *"Kötülüğü, en güzel olan şeyle uzaklaştır. Biz onların yakıştırmakta oldukları şeyleri daha iyi biliriz."* (Müminun, 23/96) buyurarak; Hz. Peygamber (s.a.s)'e ve onun şahsında bütün müminlere, beşerî münasebetlerde takip edecekleri en güzel metotlardan birisini öğretmiştir. O da, kendisine kötülük yapanın gönlünü kazanmak, düşmanlığının dostluğa, saygısızlığının saygıya, kin, nefret ve sevgisizliğinin sevgiye dönüşmesi için ona iyilik yapmaktır.

Nitekim yukarıda metnini ve mealini verdiğimiz Fussilet suresinin 34.âyetinde bu güzel İslamî prensip ve ilahî tedbir şöyle ifade buyrulmaktadır:

"İyilikle kötülük bir olmaz. Kötülüğü en güzel bir şekilde sav. Bir de bakarsın ki, seninle arasında düşmanlık bulunan kimse sanki sıcak bir dost oluvermiştir."

Aksi takdirde yapılan her kötülük ve düşmanlık, karşıt kötülüklerle büyüyecek ve toplumda kötülüklerin ve düşmanlıkların hâkim olmasına sebebiyet verebilecektir. Peygamberimiz de bir hadislerinde bu konuda ümmetine şu tavsiyede bulunuyor:

"Kararsız olmayın. İnsanlar iyilik ederse biz de iyilik eder, haksızlık yaparsa biz de karşılık veririz demeyin. Kararlı olun (nefsinizi sabit tutun). İnsanlar iyilik yaparsa siz de iyilik yapın. Kötülük yaparsa mukabilinde siz kötülük yapmayın." (Tirmizî, "Birr", 63)

---

* Dr. Muhlis AKAR

İyilik etmenin de başlıca üç şekli vardır:

Birincisi, yapılan bir iyiliğe karşılık iyilik etmektir. Yapılan bir iyiliğe en azından teşekkür etmek, ya da iyiliğe benzeri bir iyilikle karşılık vermek insanın en doğal görevidir.

İkincisi, karşılık beklemeden iyilik etmektir. Şüphesiz böyle davrananlar birinci basamaktakilerden daha üstün bir seviyede olan kimselerdir.

Üçüncüsü ise, kötülük edene iyilik etmektir ki, yapılan iyiliklerin en üst seviyesi de budur. Bu nedenle halkımız arasında "İyiliğe iyilik her kişinin kârıdır. Kötülüğe iyilik ise er kişinin kârıdır" denilmiştir.

Resûlullah (s.a.s), Ukbe b. Âmir'e bazı ahlakî prensipleri tavsiye ederken de şöyle buyurmuşlardır:

"Seninle ilgisini kesenden sen ilgini kesme! Sana vermeyene sen ver! Sana kötülük edeni sen bağışla!" (Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV/148, 158)

Yine Peygamber Efendimiz (s.a.s) Mekke'yi fethettiğinde, kendisine ve İslamiyet'i seçen mü'minlere akla hayale gelmedik eziyet ve işkenceler yapmış olan Mekkelilere; *"Size ne yapacağımı sanıyorsunuz"* deyince; onlar, etrafında toplanıp, "Sen iyi bir kardeş ve iyi bir kardeş oğlusun" dediler. Resûlullah da *"Bugün artık sizler hiçbir şekilde hakir görülmeyeceksiniz; haydi şimdi dağılın, hepiniz hür ve serbestsiniz."* buyurarak (İbn Hişâm, II, 412; Hamidullah, İslam Peygamberi, I, 268), onları cezalandırmak veya intikam almak gücüne sahipken; bunu yapmamış ve kötülüğe karşı iyiliğin en güzel örneğini vermişlerdir. Benzeri bir örnek davranışı da Yusuf (a.s)'un hayatında görmekteyiz: Kendisine her türlü kötülüğü yapmış ve öldürme girişiminde bulunmuş olan kardeşlerini affetmiş, maddi ve manevi ihtiyaçlarını karşılamıştır. Ayrıca korku ve endişelerini gidermek için Kur'an'ın ifadesiyle şu güzel sözü söylemiştir:

"Bugün size kınama yok. Allah sizi bağışlasın. O, merhametlilerin en merhametlisidir." (Yûsuf, 12/92)

O halde bir Müslüman'ın yapması gereken; Kur'an'ın öngördüğü bu ahlakî güzelliğe ulaşabilmek için çaba göstermek, adaleti, merhameti, hoşgörüyü ve kayıtsız şartsız iyilik yapmayı hayatının temel prensibi hâline getirmektir. Topluluk hâlinde huzur içerisinde yaşayabilmek ve iyilikleri hâkim kılabilmek için buna özellikle ihtiyacımız vardır. Ancak bu güzel anlayış ve uygulamanın istismar edilmesine ve amacı dışında kullanılmasına da fırsat verilmemeli; ölçüsü ve dozajı iyi ayarlanmalıdır.

KÖTÜLÜĞE İYİLİKLE KARŞILIK VERMEK*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

وَالَّذ۪ينَ صَبَرُوا ابْتِغَٓاءَ وَجْهِ رَبِّهِمْ وَاَقَامُوا الصَّلٰوةَ وَاَنْفَقُوا مِمَّا رَزَقْنَاهُمْ سِرًّا وَعَلَانِيَةً وَيَدْرَؤُ۫نَ بِالْحَسَنَةِ السَّيِّئَةَ اُو۬لٰٓئِكَ لَهُمْ عُقْبَى الدَّارِۙ

"Onlar, Rablerinin rızasına ermek için sabreden, namazı dosdoğru kılan, kendilerine verdiğimiz rızıklardan, gizli olarak ve açıktan Allah için harcayan ve kötülüğü iyilikle ortadan kaldıranlardır. İşte bunlar için dünya yurdunun iyi sonucu vardır." (Ra'd, 13/22)

Bu âyet-i kerimede, Allah'la yapmış oldukları sözleşmeye sadık kalan vefalı kulların bazı ahlakî özellikleri anlatılmaktadır. Buna göre Yaratıcıya vermiş olduğumuz bağlılık sözünü yerine getirmemiz için sahip olmamız gereken bazı özellikler şunlardır:

a) Yaptığımız anlaşmanın doğurduğu sorumlulukları yerine getirirken karşılaşacağımız güçlüklere karşı sabırlı olmamız, bu sabrı gösterirken de Allah'ın hoşnutluğunu kazanmak dışında başka bir düşüncemizin olmaması.

b) Namazlarımızı, hakkını vererek ve düzenli olarak kılmamız.

c) Rabbimizin verdiği rızıktan açıktan veya gizli olarak muhtaçlara dağıtmamız.

d) Kötülükleri iyilikle karşılamamız ki üzerinde duracağımız husus da budur. Şu halde bu ayet ışığında O'nun ahdine gerçekten uyup uymadığımızı rahatlıkla ölçebiliriz. Zira Rabbimiz, kendine olan bağlılığımızı sadece lafla değil aynı zamanda hayat tarzımızla, ahlakî tutum ve davranışlarımızla da göstermemizi istemektedir.

Kutsal kitabımız, kötülüğün karşılığının bir misli kötülük olduğunu söylemekle beraber, onu affedip yerine barış ortamını sağlamamızın daha uygun bir davranış biçimi olduğunu da eklemektedir (bk. Şûra 42/40). Bu şekilde davranmamız, elbette

* Mahmut DEMİR

kötülüğü basit görmek, onu iyilikle eşdeğer tutmak anlamına gelmez. Bilakis bunun, kötülük sahibini etkisiz hâle getirmenin, hatta sıcak bir dost kazanmanın en etkili yolu olduğunu bilmemiz gerekmektedir. Nitekim bir başka âyet-i kerimede yüce Rabbimiz şöyle buyurmaktadır:

"İyilikle kötülük bir olmaz. Kötülüğü en güzel bir şekilde sav. Bir de bakarsın ki, seninle arasında düşmanlık bulunan kimse sanki sıcak bir dost oluvermiştir." (Fussilet, 41/34)

Bize yapılan bir kötülüğe iyilikle karşılık vermemiz, her şeyden önce nefsimizi terbiye edecek, şahsiyetimizi olgunlaştıracak üstün bir erdemdir. Kötülükle mücadelede kullanılacak en büyük silah da budur. Ancak bunu yaparken kötülük yapanın kötülüğünde ısrar etmesi neticesini doğuracak bir tarzdan kaçınmalıyız. Yani kötülük sahibine yapacağımız iyilik, onu utandırmak yerine şımarıklığa sevk etmemelidir. Bizimle çirkin sözlerle konuşana güzel ve nazik ifadelerle karşılık verdiğimizde, bize haksızlık edeni affettiğimizde, bizimle ilişkiyi kesen dost ve akrabalarla irtibatımızı devam ettirdiğimizde, bizden esirgeyene verdiğimizde karşımızdakinin hatasını anlamasını da sağlamaya çalışmalıyız. Ancak bu neticeyi elde etmek, yukarıdaki âyette de ifade edildiği gibi sabır isteyen bir iştir. Bunu yapabilmek herkese nasip olmaz.

"İyiliğe iyilik her kişinin kârı, kemliğe (kötülüğe) iyilik er kişinin kârıdır" şeklindeki atasözümüz bu hususu özlü bir şekilde açıklamaktadır. Dolayısıyla bu davranışımızın hayırlı bir netice vermesi sabırlı ve güçlü bir iradeye sahip olmamıza bağlıdır. Sevgili Peygamberimizin de tavsiyeleri bu yöndedir. Nitekim ona gelerek; "Ey Allah'ın Elçisi! Benim yakınlarım var, ben onlarla ilişkimi sürdürüyorum, onlar benimle alâkayı kesiyorlar! Ben onlara iyilik ediyorum, onlar bana kötülük ediyorlar! Ben onlara yumuşak davranıyorum onlar bana kaba davranıyorlar!" diyerek serzenişte bulunan bir adama, böyle devam ettiği takdirde Allah'ın onlara karşı kendisine mutlaka yardım edeceği müjdesini verirken, bu davranışının da kötülük yapanın midesine ateş olarak ineceğini söylemiştir (Müslim, "Birr ve Sıla", 22). Yani kötülükle karşılık verdiğimiz müddetçe bize yapılan her iyilik tadacağımız ateş azabını arttıracaktır. Gördüğümüz gibi, kendisine yapılan iyiliklere rağmen kötülükte ısrar eden açısından baktığımızda acıklı bir tabloyla karşılaşıyoruz.

Buraya kadar başkalarının yaptığı kötülükleri savmanın en etkili yolu olarak iyilikle karşılık verme erdeminden bahsettik. Bir de kendi kendimize yaptığımız kötülükler vardır ki bunları yok etmenin tek bir yolu vardır, o da yanlışımızı fark ettiğimiz anda samimi bir pişmanlıktır, yani tövbedir. Tövbeden sonra örneğin sadaka vermek suretiyle yapacağımız herhangi bir iyilik, yaptığımız kötülüğün günahını silecektir. Zira Rabbimiz, *"İyilikler kötülükleri giderir."* (Hûd, 11/114) buyurmaktadır.

KÖTÜLÜKLERDEN UZAKLAŞMAK CENNETE GİRME VESİLESİDİR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

فَاَمَّا مَنْ طَغٰىۙ وَاٰثَرَ الْحَيٰوةَ الدُّنْيَاۙ فَاِنَّ الْجَح۪يمَ هِيَ الْمَأْوٰىۜ وَاَمَّا مَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّه۪ وَنَهَى النَّفْسَ عَنِ الْهَوٰىۙ فَاِنَّ الْجَنَّةَ هِيَ الْمَأْوٰىۜ

"Kim azgınlık eder ve dünya hayatını tercih ederse, şüphesiz, cehennem onun sığınağıdır. Kim de, Rabbinin huzurunda duracağından korkar ve nefsini arzularından alıkoyarsa, şüphesiz, cennet onun sığınağıdır." (Nâzi'ât, 79/37-41)

Zikrettiğimiz ayetlerde Rabbimiz, kıyamet gününde iki insan tipinden bahsediyor. Mutlular ve bedbahtlar. Dünyayı âhirete tercih edip kendini müstağni hisseden, plan ve programını sadece dünyaya göre yapan, ahiret diye bir derdi olmayan; ömrünü inkâr, isyan ve taşkınlıkla geçirerek tövbe ve iman etmeden Allah'ın huzuruna çıkanlar bedbahtlardır. Bu gibi kimseler, yaratılış gayesinden uzak, sadece bu dünyaya yönelik yaşarlar. Onların varacağı yer Kur'an'ın ifadesiyle cehennemdir. Ancak Rabbinin huzurunda hesap vereceğine inanıp Allah karşısında kötü duruma düşmekten, O'nun huzuruna günahkâr olarak çıkmaktan korkanlar, düşünce, eylem ve planlarında Allah'ı hesap ederek kendini boş şeylerden uzak tutup nefislerini kötülüklerden arındıranlar ise, bahtiyar kimselerdir ve onların varacağı yer de yine Kur'an'ın ifadesiyle cennettir.

Rabbimiz bizlere müminin hayatında nelere önem vermesi gerektiğini bildirmiş, hesap günündeki ceza ve mükâfatın ölçüsünü açıklamıştır. Rabbimizin rızasına ve lütfuna nail olabilmek için dünyadaki sorumluluklarımızın bilincinde olmalıyız. Ona göre bir hayat tarzı yaşamalıyız. Henüz dünyada iken, elimizde imkân ve fırsatlar varken, kendi muhasebemizi yapmalıyız. Yüce Allah'ın bizi daima gözettiğinin bilincinde olmalı ve buna göre hayatımıza çeki düzen vermeliyiz. Müminin Allah'a

* Dr. Sabri TÜRKMEN

olan inancı ve sevgisi onu kötü bir iş yapmaktan ve nefsinin aşırı isteklerine boyun eğmekten alıkoymalıdır. Mümin kimse, Allah'a ve kullarına karşı sorumluluklarını bilerek ona göre yaşamalıdır. Şayet mümin, bu hassasiyetle yaşarsa, dünyada mutlu olduğu gibi ahirette de Cennete girmeye hak kazanır. Kişinin, günaha düşmekten kendini koruyup iyiliklere ciddiyetle yönelebilmesi için, Allah'a inancının tam olması, O'nun emirlerine muhalefet etmekten korkması, O'nu sevmesi ve nimetlerini ümit etmesi gerekir. İnsan bu inanç ve yaklaşımıyla Rabbinin vaat etmiş olduğu cennete, ebedî huzur ve mutluluğa, bitmez tükenmez nimetlere ulaşır.

İnsan lehinde ve aleyhinde olan hususları iyi bilmelidir. Şu iki şey, insanın düşmanıdır: Nefsî arzular ve sonu olmayan emel. Nefsî arzulara uyarak onların peşi sıra koşmak, hakkı görüp ona tabi olmaya engeldir. Sonu olmayan emel ise, kişiye ahiret hayatını unutturur. Dolayısıyla ölüm, insanı gafil avlar ve kişinin çalışma zamanı bittiğinden yapabileceği bir şey kalmaz. Ebedî hayatta mutlu olabilmemizin yolu, dünyada iken Allah Teala'yı razı edecek bir hayat sürdürmemize bağlıdır. Bugün ne isek yarın da oyuz. O halde ölmeden nefis muhasebesi yapmalıyız. Allah bizi hesaba çekmeden önce biz nefsimizi hesaba çekmeliyiz.

Acaba bu gün ölürsek hâlimiz nice olur? Allah'ın hoşnut olacağı bir hayat yaşıyor muyuz? Allah için ne yapıyoruz? gibi sorularla kendimizi her zaman yoklamalı, iman ve ibadetle bir hayat sürmeyi ve son nefesimizde iman üzere ölmeyi Allah'tan istemeliyiz. Zira yüce Rabbimiz Kur'an'da bizlere Müslüman olarak can vermeyi dilememizi öğütlemektedir:

"Benim canımı Müslüman olarak al ve beni iyilere kat." (Yûsuf, 12/101)

"Rabbimiz! Günahlarımızı bağışla, kötülüklerimizi ört, canımızı iyilerle beraber al." (Âl-i İmrân, 3/193)

O halde biz de yaşayışımızda aynı istikamette çalışmalı ve Rabbimize dua etmeliyiz:

"Allah'ım bizim canımızı Müslüman olarak al, bizi senin katında iyi olan kullarından kıl, onların işlediği yararlı işleri işlemeye bizi de muvaffak kıl, onların ölmeleri gibi ölmeyi ve onların derecelerine nail olmayı bize nasip eyle." Âmin!

KUL HAKKI*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُۜ وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ

"Artık kim zerre ağırlığınca bir hayır işlerse, onun mükâfatını görecektir.
Kim de zerre ağırlığınca bir kötülük işlerse, onun cezasını görecektir."
(Zilzâl, 99/7-8)

Yüce dinimize göre yerine getirmekle yükümlü olduğumuz hakları genel olarak, Allah'ın hakları ve kulların hakları olarak iki kısımda ele alabiliriz. Allah'ın haklarını, O'nun emir ve yasaklarına saygı göstermek ve yapılması emredilen ibadetleri yapmak, zekât, fıtır sadakası, kurban ve kefaretler şeklinde sayabiliriz. Bütün bunlar aynı zamanda kamu yarar ve düzeni ile ilgili konulardandır.

Kul hakkı denince de hayatın her alanını kapsayan birbirimize karşı sorumlu olduğumuz haklar anlaşılmaktadır Bu hak, daha çok insanların canları, bedenleri, ırz ve namusları, manevi şahsiyetleri, makam ve mevkileri, dinî inanç ve yaşayışları gibi konulardaki kişilik haklarıyla, mallarına ve aile fertlerine ilişkin haklardan oluşmaktadır. Yüce Rabbimizin kişilere ait kıldığı menfaatler de kul hakkına girmektedir.

İnsanın her ne şekilde olursa olsun kendine ait olmayan bir şeyi meşru olmayan yoldan elde etmesi, kul hakkına girmektedir. Bu tür kazançlar dinimizde haram olarak tanımlanmıştır. Kul hakkı daha çok beşerî münasebetlerde dinimizin koyduğu ölçülere uymamak sonucu oluşur. Bunlar hırsızlık, yalan, sözünde durmamak, çeşitli yollarla insanların işlerini zora sokmak ve çeşitli şekilde insanları aldatarak elde edilen kazançlardır. Bir de kul hakkının sırf manevi olanı vardır ki, bu da insanların manevi şahsiyetlerine saygısızlık etmekle başlar. Toplumda, kul haklarının daha çok bilinen şekli ise maddi olanıdır.

Kul hakkı ifadesi insan hakları tabirinden daha geniş ve dinî bir içeriğe sahiptir. Kur'an'ın geneline baktığımızda birçok ayetinde ya adaletten ya hak kavramından ya da bunları temin etmek üzere konulan ölçülerle karşılaşılır. Kullar arasındaki

* Dr. Seyid Ali TOPAL

adalet esaslarını tespit eden birçok ayetten sonra, *"İşte bu Allah'ın hudududur/ölçüsüdür, onu çiğnemeyin"* (Maide, 5/87; mealinde ilâhî ikazlar gelir. Demek ki, kul hakkını çiğnemek, Allah'ın hududunu çiğnemektir. Yaptığımız her ibadet bizi kul hakkından korkma ve o konuda dikkatli olma seferberliğine itmelidir. Bir kimseden haksız olarak alınan bir kuruşu sahibine geri vermenin, yüzlerle lira sadakadan kat kat daha sevap olduğunu unutmayalım.

Peygamberimizin kul hakkıyla ilgi olarak söylemiş olduğu şu uyarıları dikkate alalım:

"Bir kimsenin diğer bir kimsenin haysiyetine yahut malına tecavüzden dolayı üzerinde bir hak bulunursa, altın ve gümüşün geçmediği hesap günü gelmeden helalleşsin. Aksi takdirde, yaptığı haksızlık ölçüsünde, iyi amellerinden alınıp hak sahibine verilir. İyiliği yoksa hak sahibinin günahından alınıp haksızlık eden kimseye yüklenir." (Buharî, "Mezâlim", 10)

"Kibri, hıyaneti ve kul borcu olmayan mümin, Cennet'e girer." (Tirmizî, "Siyer", 21, 1572-1573)

Bu uyarılar ışığında kul hakkının Allah'ın hakkından önce geldiğini söyleyebiliriz. Çünkü ahiretteki hesaplaşmada kullar haklarından vazgeçmedikçe Allah hak çiğneyeni affetmeyeceği gibi, bu hak tövbe ile de affedilmemektedir. Öyleyse, Allah'a karşı görevlerimizin yanı sıra insanlara karşı sorumluluklarımızı iyi bilmeli, özellikle de kul hakkına karşı oldukça duyarlı olmalıyız.

Kul hakkı konusunda Hz. Peygamber (s.a.s)'in şu uyarısı bizleri düşündürmelidir:

"Müflis kimdir biliyor musunuz? Ümmetimden müflis kişi, kıyamet günü namaz, oruç, zekât gibi ibadetlerle geldiği halde; aynı zamanda birisine kötü söz söylemiş, birine iftirada bulunmuş, bir başkasının malını yemiş, başka birini dövmüş veya öldürmüş olarak Allah huzuruna gelen ve yaptığı ibadetlerin sevabı bu kişilere dağıtıldıktan sonra bile hak sahiplerinin alacakları bitmediği için sevapları biten ve onların da günahlarını üzerine alarak cehenneme giden kişidir." (Buharî, "Edeb", 102) buyurur.

Peygamberimiz, vefatından birkaç gün önce, ashabına; *"Benim üzerimde kimin hakkı varsa gelsin, hakkını benden alsın ve helalleşelim."* buyurarak kul hakkıyla ilgili sözlerinin yanında bizzat davranışıyla da bizlere örnek olmuştur.

O hâlde, başkalarıyla bir arada yaşamamızın bir gereği olarak, herkesin hakkına saygı göstermeliyiz. Kimsenin canına, malına, ırzına ve namusuna zarar vermemeliyiz. Eğer zarar vermişsek, hak sahipleri ile helâlleşmeli, zarar maddî ise onun karşılığını ödemeye çalışmalıyız.

KUR'AN HAYAT KİTABIDIR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

يَٓا اَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَٓاءَتْكُمْ مَوْعِظَةٌ مِنْ رَبِّكُمْ وَشِفَٓاءٌ لِمَا فِي الصُّدُورِ وَهُدًى وَرَحْمَةٌ لِلْمُؤْمِن۪ينَ

"Ey insanlar! İşte size Rabbinizden bir öğüt, kalplere bir şifa ve inananlar için yol gösterici bir rehber ve rahmet (olan Kur'an) geldi." (Yûnus, 10/57)

Yüce Mevla, Kur'an-ı Kerim'in özelliklerini şöyle bildirmektedir: İnsanların dünya ve ahiret saadetini bozacak durumlara karşı bir öğüt, gönül dünyalarını aydınlatan manevi bir ışık, hayatlarını sürdürürken başvuracakları bir rehber ve bütün insanlığa gönderilen bir rahmet kaynağıdır. Bu ayetteki hitap genel olup, Kur'an'ın öğüt, şifa, rehber ve rahmet kaynağı olmasının bütün insanlığa yönelik olduğu ifade edilmektedir. Böylece ilahî kitabın bütün beşeriyeti kucaklayan evrensel kural ve ilkeler sunduğu anlaşılmaktadır.

Kur'an'ın bu ayette belirtilen özelliklerinden birincisi öğüt kitabı olmasıdır. Eşsiz merhamet sahibi olan yüce Allah emir ve yasaklarını öğüt şeklinde veya öğüt manasında bizlere bildirmektedir. Buradan anlıyoruz ki ilahî hitapta, insanları kırmadan, incitmeden, güzel bir üslupla kendilerine yapacakları bir nasihat şeklinde sunulmaktadır. Örneğin; *"Allah size, emanetleri mutlaka ehline vermenizi ve insanlar arasında hükmettiğiniz zaman adaletle hükmetmenizi emrediyor. Doğrusu Allah, bununla size ne güzel öğüt veriyor."* (Nisa, 4/58) ayeti, Allah'ın insanlara yönelik istediklerini öğüt şeklinde beyan buyurmasının güzel bir örneğidir.

Kur'an-ı Kerim'in bir diğer özelliği de, hasta gönülleri tedavi eden manevi şifa kaynağı olmasıdır. Onun vasıtasıyla mühürlenmiş, kilitli, hasta kalpler; iman eden, toplumla dayanışma içerisinde olan, hidayet bulmuş, kinden arınmış, tertemiz kalpler şifa bulur. Kur'an, şirki, iman ile uygun olmayan davranışları, ibadet ve tövbe ile; kin, haset ve düşmanlığı, sevgi, kardeşlik ve yardımlaşma duygularını tavsiye ederek

* Dr. Abdurrahman CANDAN

iyiye yönlendirmektedir. Böylece zihinlerde, gönüllerde, davranışlarda bulunan hastalıklar bu eşsiz yöntemle tedavi olmaktadır.

Kutsal kitabımız aynı zamanda bütün insanlığı hidayete eriştiren bir rehberdir. Biraz önce anlattıklarımıza ilave olarak, Kur'an rehber özelliği ile hidayeti sürekli kılar, hayat boyunca insanlara yol gösteren bir kılavuz ve ışık kaynağı olur.

Kur'an, iman eden gönüllere rahmet ve bereket kazandırır. Kurumuş, suya hasret toprakların yağmurla dirilip yeşermesi nasıl rahmet olarak tabir ediliyorsa, imandan yoksun kalplerin hidayet ile buluşması da ayet-i kerimede rahmet olarak tanımlanmıştır. İmanın, takvanın ve kardeşlik duygusunun yerleştiği gönüller de aynı şekilde yeşerir, bereketlenir, etrafını şenlendirir.

İlahî kaynak olarak Kur'an, bütün beşeriyetin ihtiyacını giderecek özelliktedir. Samimi bir şekilde insanlar başvurdukları takdirde, ihtiyaç duydukları konularda kendilerine yol gösterir. Allah Teala, bu hususta şöyle buyurmaktadır:

"Kendilerine okunan kitabı sana indirmiş olmamız onlara yetmiyor mu? Şüphesiz bunda inanan bir kavim için bir rahmet ve bir öğüt vardır." (Ankebût, 29/51)

Peygamber Efendimiz, Kur'an'a başvurmayan, istifade etmeyen, hayat kitabı olarak okumayan insanları, *"Ey Rabbim! Kavmim şu Kur'an'ı terk edilmiş bir şey hâline getirdi"* (Furkân, 25/30) diye yüce Mevla'ya şikâyet edecektir.

Bu vesile ile Kur'an okumanın, anlamanın ve düşünmenin önemi ortaya çıkmaktadır. İstifade amaçlı, düşünme amaçlı, anlama ve uygulama amaçlı Kur'an okuma bize, ailemize, toplumumuza yararlı olacaktır. Kur'an okuma halkalarının artırılması bizi ve nesillerimizi inanç ve amel konularında muhafaza edecektir. Allah Resûlü, Kur'an okumayı, anlamayı şöyle tavsiye etmektedir:

"Bazı insanlar, Allah'ın evlerinden bir evde toplanarak Kitâbullah'ı okurlar ve onu aralarında müzakere ederlerse üzerlerine sükûnet iner. Allah'ın rahmeti onları kaplar. Melekler de etraflarını kuşatır. Allah onları kendi yanındakiler yanında anar." (Müslim, "Zikir ve Dua", 38)

Kur'an mesajlarının bütün insanlığa öğüt, şifa, rehber ve rahmet kaynağı olması, O'nun ilahî kaynaklı, sürekli başvurulması gereken, tüm zamanların kitabı olduğunu göstermektedir. Bundan dolayı Kur'an'ın lafzını okurken mealini de okumalı, okuduğumuz ayetler üzerinde, düşünmeye, anlamaya çalışmalıyız. Böyle yaptığımız takdirde Kur'an'ın aslî gayesine uygun hareket ederek kazançlı çıkacağımızı unutmamalıyız.

KUR'AN HİDAYET REHBERİDİR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

اَللّٰهُ نَزَّلَ اَحْسَنَ الْحَد۪يثِ كِتَابًا مُتَشَابِهًا مَثَانِيَۗ تَقْشَعِرُّ مِنْهُ جُلُودُ الَّذ۪ينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْۚ ثُمَّ
تَل۪ينُ جُلُودُهُمْ وَقُلُوبُهُمْ اِلٰى ذِكْرِ اللّٰهِۜ ذٰلِكَ هُدَى اللّٰهِ يَهْد۪ي بِه۪ مَنْ يَشَٓاءُۜ وَمَنْ يُضْلِلِ اللّٰهُ فَمَا
لَهُ مِنْ هَادٍ

"Allah, sözün en güzelini; âyetleri, (güzellikte) birbirine benzeyen ve (hükümleri, öğütleri, kıssaları) tekrarlanan bir kitap olarak indirmiştir. Rablerinden korkanların derileri (vücutları) ondan dolayı gerginleşir. Sonra derileri de (vücutları da) kalpleri de Allah'ın zikrine karşı yumuşar. İşte bu Kur'an Allah'ın hidayet rehberidir. Onunla dilediğini doğru yola iletir. Allah kimi saptırırsa artık onun için hiçbir yol gösterici yoktur." (Zümer, 39/23)

Rabbimiz bu ayet-i kerimede, göndermiş olduğu kitabın özelliklerinden bahsetmekte ve ondan istifade eden insanları överek, ona karşı sorumluluk bilincinde olmayıp karşı koymak için elinden gelen her şeyi sarf eden insanların da sonlarının hüsran olduğunu anlatmaktadır.

Allah, sözün en güzelini indirmiştir. Kur'an'ın en güzel söz olması onun Allah katından olmasının da en önemli delilidir. Edebiyatta çok ileri olan Arap toplumuna Kur'an indiği zaman onlar, Kur'an'ın üslubu karşısında şaşırıp kalmışlardır. İnanmamakta direnen kimseler bile, Kur'an'ın hiçbir beşer sözüne benzemediğini itiraf etmişler ve hayranlıklarını gizleyememişlerdir. Kur'an, toplumda öylesine etkili olmuştur ki, onunla tarihin seyri değişmiştir. Cahiliyye toplumu olarak anılan, yol kesen, basit gerekçelerle başkasının canına kıyan, her türlü kötülüğü işleyebilen bir toplum; Rabbimizin insanlara uzattığı kurtuluş ipi olan Kur'an'a sarılıp onu öğrenince, en hayırlı toplum hâline gelmiş ve başkalarına yol gösterici olmuştur. Evet, Rabbimizin göndermiş olduğu o kitap elimizdedir. Kur'an'a aynı duygularla sarılıp onu anlamaya ve yaşamaya çalışırsak, Rabbimizi razı edebilir, dünya ve ahirette mutlu olabiliriz.

---

* Dr. Sabri TÜRKMEN

Zikrettiğimiz bu ayet, Kur'an'ı ve müminlerin onun karşısındaki durumlarını tasvir ediyor. Zira bu öyle bir kitaptır ki, ayetler birbirine benziyor, onlar arasında bir çelişki mevzubahis değildir. Mükemmel bir uyuma sahiptir. Bu kitapta bulunan bazı konular yer yer tekrar edilmektedir. Ancak bunlar, hiçbir aykırılık ve çelişki içermezler, bıktırıp usandıracak türden değildir. Yani tüm kitap boyunca aynı maksat gözetilmekte, her bölüm bir diğerini tafsil ve tefsir etmektedir. Anlam ve izahlar bir ahenk içinde birbirine bağlıdır. Bu kitapta Müslümanların ihtiyaç duyduğu her şey vardır. Bazı ayetlerin tekrar edilmesi müminlerin buna olan ihtiyacından kaynaklanmaktadır. Zira insanın yapı itibariyle buna ihtiyacı bulunmaktadır.

Rablerine karşı derin bir saygı içinde olanlar, tehdit ve korku içeren ayetlerini okuduklarında, ürperir, korkar ve endişelenirler. Rahmet ayetlerini, cennet nimetleriyle ilgili ayetleri okudukları zaman ise tenleri ve kalpleri Allah'ın zikriyle yatışıp yumuşar ve sakinleşir.

İşte bu kitap doğruluk rehberidir. Allah, onunla doğruya yönelmek isteyip bunun için gayret sarf edenleri onda muvaffak kılar. Kim Allah'ın yolundan gitmek ister de Allah'ın hidayetine yönelirse, Allah ona hidayetini ve nimetini ulaştırır. Ancak kim de doğrulardan yüz çevirip şaşkınlık ve sapıklık içinde kalmayı ister, hidayeti başka tarafta ararsa, onu kimse doğru yola iletemez.

Kur'an'dan yararlanabilmenin en önemli şartı muttaki, yani kendisine karşı Allah'ın sevgisinin azalmasından korkan, hakla batılı ayıran ve salih kimselerden olmaya çalışan biri olmaktır. Allah katından inmiş olan Kur'an, kulu Rabbine götüren hidayet rehberidir. Nitekim ayette şöyle buyrulur:

"Bu kendisinde şüphe olmayan kitaptır. Muttakiler için yol göstericidir." (Bakara, 2/2)

KUR'AN İLAHÎ BİR KİTAPTIR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

الٓرٰ كِتَابٌ اُحْكِمَتْ اٰيَاتُهُ ثُمَّ فُصِّلَتْ مِنْ لَدُنْ حَك۪يمٍ خَب۪يرٍۙ اَلَّا تَعْبُدُوٓا اِلَّا اللّٰهَۜ اِنَّن۪ي لَكُمْ مِنْهُ نَذ۪يرٌ وَبَش۪يرٌۙ

"Elif Lâm Râ. Bu Kur'an; âyetleri, hüküm ve hikmet sahibi (bulunan ve her şeyden) hakkıyla haberdar olan Allah tarafından muhkem (eksiksiz, sağlam ve açık) kılınmış, sonra da Allah'tan başkasına kulluk etmeyesiniz, diye ayrı ayrı açıklanmış bir kitaptır. (De ki:) Şüphesiz ben size O'nun tarafından gönderilmiş bir uyarıcı ve müjdeleyiciyim." (Hûd, 11/1-2)

Hûd suresinin ilk ayetinde Rabbimiz, Kur'an'ın hikmet sahibi ve her şeyden haberdar olan Allah katından indirilen bir kitap olması yanında O'nun ayetlerinin eksiksiz, apaçık olduğuna dikkatlerimizi çekmektedir. Bunun anlamı kısaca şudur; bu ayet, Kur'an-ı Kerim'in herhangi bir insan tarafından ortaya konmuş bir kitap olmadığını, tam tersine hikmetiyle her şeyi yerli yerinde yapan ve ilmiyle her şeyden haberdar olan yüce Rabbimiz tarafından eksiksiz olarak bizlere indirilmiş ve açıklanmış bir kitap olduğunu bildirmektedir. Bu ayette olduğu gibi diğer ayet-i kerimelerde de Kur'an'ın Allah kelamı olduğu herhangi bir tereddüde yer bırakmadan açıkça ifade edilmektedir:

"Şüphesiz bu Kur'an sana, hüküm ve hikmet sahibi, (her şeyi) hakkıyla bilen Allah tarafından verilmektedir." (Neml, 27/6)

"Bu Kur'an, Rahman, Rahim tarafından indirilmedir." (Fussilet, 41/2)

Ayet-i kerimelerden de anlaşıldığı gibi yüce Kitabımız Kur'an'ın ilahî bir kitap olduğu ve onun, bir şair, kâhin sözü değil Allah kelamı olduğu (Hâkka, 69/41-43) apaçık ortadadır. (Konuyla ilgili olarak şu ayetlere de bakılabilir: Yunus, 10/37, Hâkka, 69/44-47, Şuarâ, 26/210- 211.) Bütün bu gerçeklere rağmen Kur'an'ın indirilmeye başlandığı dönemde Kur'an'ın bir şair veya kâhin sözü olabileceği, ya da bir şeytan ilhamı ve vesvesesi

---

* Medet COŞKUN

olabileceği ve hatta Peygamberin uydurması olabileceği vb. çeşitli iftiralar atılmıştı. Ayetlerde bu iddialara cevaplar verilerek şöyle buyurulmaktadır:

"Hâlâ Kur'an'ı düşünüp anlamaya çalışmıyorlar mı? Eğer o, Allah'tan başkası tarafından (indirilmiş) olsaydı, mutlaka onda birçok çelişki (birbirini tutmayan birçok söz ve ifadeler) bulurlardı." (Nisa, 4/82)

Zaten dikkat edilirse açıklamaya çalıştığımız ayetin devamında da Peygamberimize hitaben; *(De ki:) "Şüphesiz ben size O'nun tarafından gönderilmiş bir uyarıcı ve müjdeleyiciyim."* (Hûd, 11/2) buyurularak Peygamberimizin konumuna işaret edilmektedir. Sevgili Peygamberimiz, uyarıcı ve müjdeleyici olarak görevini önce Mekke'de sonra da Medine'de devam ettirdi. Kur'an, bu süre içerisinde peyderpey nazil oldu. Onun ölümü ile birlikte yüce kitabımız Kur'an'ın indirilmesi tamamlanmış oldu.

Açıklamaya çalıştığımız ayet-i kerimede dikkatimizi çeken diğer bir nokta da ayette geçen "Allah'tan başkasına kulluk etmeyesiniz diye ayrı ayrı açıklanmış bir kitap" ifadesidir. Bu ifadeye göre Kur'an'da her şey bize en ince noktasına kadar açıklanmış ve yüce Rabbimiz bu kitabı biz insanlara göndererek bizi muhatap almıştır. Onu anlayacak ve hayatına uygulayacak olan da bizleriz. Bu kitabın gönderiliş gayesi bizzat yüce Allah tarafından açıklanıp bildirildiği gibi tüm insanlığın dünya ve ahiret mutluluğuna kavuşmasıdır. Bu konuya işaretle Rabbimiz şöyle buyurmaktadır:

"Elif Lâm Râ. Bu Kur'an, Rablerinin izniyle insanları karanlıklardan aydınlığa, mutlak güç sahibi ve övgüye layık, göklerdeki ve yerdeki her şey kendisine ait olan Allah'ın yoluna çıkarman için sana indirdiğimiz bir kitaptır. Şiddetli azaptan dolayı vay kâfirlerin hâline." (İbrahim, 14/1)

"İman edip salih amel işleyenleri, karanlıklardan aydınlığa çıkarmak için size Allah'ın apaçık âyetlerini okuyan bir peygamber gönderdi. Kim Allah'a inanır ve salih bir amel işlerse Allah onu, içinden ırmaklar akan, içinde ebedî kalacakları cennetlere sokar. Allah, gerçekten ona güzel bir rızık vermiştir." (Talâk, 65/11)

Şu halde bize düşen "Kendisinde şüphe bulunmayan" (Bakara, 2/2) yüce Kitabımıza sımsıkı sarılmak ve içinde bulunan emir ve yasaklarına riayet etmektir.

KUR'AN MÜ'MİNLER İÇİN ŞİFADIR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

وَنُنَزِّلُ مِنَ الْقُرْاٰنِ مَا هُوَ شِفَٓاءٌ وَرَحْمَةٌ لِلْمُؤْمِن۪ينَۙ وَلَا يَز۪يدُ الظَّالِم۪ينَ اِلَّا خَسَارًا

"Biz Kur'an'dan, mü'minler için şifa ve rahmet olacak şeyler indiriyoruz. Zalimlerin ise Kur'an, ancak zararını artırır." (İsrâ, 17/82)

Kur'an gelmeden önce toplum küfür, şirk bataklığı içerisinde yüzüyor, haklı haksız aynı muameleye tabi oluyordu. Toplum zulüm, nifak, haset, cimrilik vb. maddi ve manevi hastalıklarla boğuşuyordu. Gönüller katılaşmış, inatçılıktan dolayı hakka teslim olmak, doğruya kabullenmek mümkün olmuyordu. İşte bu durumda Kur'an müminlerin kalplerini sapıklık, şüphe, şirk, ayrılık gibi hastalıklardan korudu. Böylece onlara, hakkı batıldan ayıran, doğru yolu gösteren bir rehber ve bir rahmet oldu. O rahmetle müminler, iman, hikmet, hayrı isteme ve ona rağbet etme imkânına kavuştular.

Yukarıda belirtilen niteliklere sahip olan yüce kitap Kur'an, mensuplarının kalplerindeki her türlü şüphe, nifak, şirk, sapkınlık, inkâr, bilgisizlik ve dalâlet hastalıklarını giderir, imana, hikmete ve hayra irşat eder, cennete sokup azaptan kurtarmaya sebep olur. Kur'an'da rahmet vardır; yani Kur'an kısaca din ve dünya hayatının doğru, sağlıklı ve güzel olması için gerekli bilgiler içerir; hakkını vererek okuyanlara büyük ecirler kazandırır, Allah'ın mağfiretine ve hoşnutluğuna layık kılar; Kur'an müminler için güçlükleri kolaylığa çevirir, kusurları giderir, günahları siler.

Kur'an'ın getirdiği din hak din, verdiği bilgiler doğru bilgiler, çağırdığı yol doğru yoldur. Ahlak ve yaşayışta da doğruluğa ve dürüstlüğe çağırmakta ve böylece bütün yönleriyle batılı ortadan kaldırmaya yöneltmektedir. Bu sebeple de Allah ayette Kur'an'ın getirdiklerini müminler için "şifa ve rahmet" olarak nitelemiştir.

O Kur'an öyle bir kitaptır ki onu dinleyen mümine bir şifa ve rahmet kaynağı olur. Öte yandan kâfirin de inkârını, yalanını ve Allah'tan uzaklaşmasını artırır. Nitekim ayette de Kur'an'ın inananlara bir hidayet ve şifa olduğu, inanmayanların

* Dr. Ercan ESER

kulaklarında ağırlık bulunduğu için bir körlük olduğu beyan edilmektedir (Fussilet, 41/44). Benzer şekilde Kur'an'ın iman edenlerin imanlarını artırdığı, kalplerinde hastalık bulunanların ise küfürlerini kat kat artırarak kâfir olarak ölmelerine sebep olduğu haber verilmektedir (Tevbe, 9/124-125).

Konumuzu teşkil eden ayet-i kerimede dünya, adeta çeşitli hastalıklar, bela ve sıkıntı ile dolu bir hastaneye, Peygamberimiz (s.a.s) bir doktora, Kur'an da şifa verici ilaç ve yeterli gıdaya benzetilmektedir. Kur'an'ın şifa oluşu daha çok manevi alanla ilgili olarak anlaşılmıştır. Çünkü Kur'an, insanları cehalet ve sapıklık karanlığından çıkarmak için bir rehberdir. Hakkı ve hakikati görmeye davet eder. Ahlaki ve sosyal hastalıklara karşı kesin bir şifa reçetesi önerir. Diğer taraftan tıbbî hastalıklarda tedavi ile birlikte veya tıbben tedavi imkânının kalmadığı durumlarda manevi desteğin etkisi ve önemi büyüktür. Bu bağlamda bedeni ve psikolojik hastalıklar sürecinde Kur'an okumanın ve dua etmenin de tedavi sürecine şifa verici tesiri yadsınmamalıdır.

Kur'an, şeytanın telkinlerine, şaşkınlık ve korkuya karşı da bir şifadır. Mümin kişinin kalbini Allah'a bağlar, sakinleştirir ve huzura kavuşturur. Gönülleri hoşnut eder. Allah'ın rızasını kazandırır, yaşama ümidini artırır.

Kur'an, nefsî arzuların, pisliklerin, cimriliğin, kıskançlığın ve şeytanın verdiği vesveselerin hepsine karşı bir şifadır. Toplulukların yapılarını zedeleyen, güvenini, huzurunu bozan ve sağlığına zarar veren sosyal hastalıklara karşı da bir şifa vasıtasıdır.

Kur'an-ı Kerim, müminler için bir rahmet kaynağıdır. Zira ona inanan ve hükümleriyle amel eden müminler cenneti kazanır, cehennemin azabından uzaklaşmış olurlar. Ancak Kur'an'ı inkâr edip emirlerine uymayan, yasaklarından kaçınmayan kimselerin ise sadece zararları artar.

KUR'AN MÜ'MİNLERE YOL GÖSTERİCİDİR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

ذٰلِكَ الْكِتَابُ لَا رَيْبَۚ ف۪يهِۚ هُدًى لِلْمُتَّق۪ينَۙ

"Bu, kendisinde şüphe olmayan kitaptır. Allah'a karşı gelmekten sakınanlar için yol göstericidir." (Bakara, 2/2)

Yüce Allah'ın insanlığa son vahyi, kutsal kitabımız Kur'an-ı Kerim'dir. Kur'an-ı Kerim Fâtiha suresinden başlayarak Nâs suresi ile biten ve hiçbir değişikliğe uğramadan günümüze kadar gelen tek ilahî kitaptır. Bugün dünyanın neresine gidersek gidelim, aynı Kur'an'ın farklı milletlere mensup hafızlar tarafından yine aynı şekilde okunduğunu görürüz. Bu, Allah katından geldiğinde şüphe olmayan kitabımızın, yine Allah'ın lütfu ile korunduğunun da en belirgin işaretidir.

Yüce Allah, insanlara yol gösterici olarak daha önce sayfalar şeklinde pek çok öğüt ve bunlara ilaveten üç büyük kitap indirmiştir. Ancak insanlar bu kutsal kitapları zaman içerisinde tahrif ederek değişikliğe uğratmışlardır. Bu yüzden Rabbimiz de insanlara son yol gösterici olarak Kur'an'ı indirmiştir. İşte Rabbimizin, Cebrail (a.s) aracılığı ile sevgili Peygamberimiz Hz. Muhammed (s.a.s)'e vahiy ettiği bu kitabın, Allah'ın kitabı olduğunda da hiçbir şüphemiz yoktur.

Niçin Kur'an'ın bütün insanları karanlıklardan aydınlığa çıkarmak için gönderilen son ilahî kitap olduğunda hiçbir şüphemiz yoktur? Çünkü o öyle bir kitaptır ki, içinde hiçbir çelişki ve yanlışlık yoktur. Zira onu şu mükemmel kâinatı ve bizleri yaratan Allah'ımız indirmiştir. Rabbimizin yarattıklarında bir kusur görebiliyor muyuz ki, sözlerinde bir kusur, eksiklik ve çelişki görebilelim. Bu Kitap, Allah'ın son mucizesi olmasına rağmen, Allah'a eş koşanlar onu kabul etmemişler ve "Bu Kur'an'ı, Muhammed uydurdu" demişlerdi. Rabbimiz de birçok ayette, bu iddialara meydan okumuştur. Bu meydan okumayı dile getiren ayetlerden biri de şudur:

"Kulumuza indirdiğimiz Kur'an'dan şüphe ediyorsanız, siz de onun benzeri bir sure meydana getirin; eğer doğru sözlü iseniz, Allah'tan başka, güvendiklerinizi de yardıma

---

* Dr. Fatih YÜCEL

çağırın. Yapamazsanız ki yapamayacaksınız o takdirde, inkâr edenler için hazırlanan ve yakıtı insanlarla taş olan ateşten sakının." (Bakara, 2/23-24)

Ne Kur'an'ın indirildiği ortamda ne de daha sonra hiçbir kimse bu meydan okumaya cevap verememiştir ve veremeyecektir de. Çünkü Kur'an'ı, gizli-açık her şeyi bilen, sonsuz güç ve kudret sahibi Rabbimiz indirmiştir.

Rabbimizin son vahyi olan bu Kitap, kendisine gönlünü açan takva sahibi müminler için yol göstericidir. Takva sahibi, günahlardan hemen sakınıp, Allah'ın emirlerine elinden geldiği ölçüde saygı ve samimiyetle riayet eden kimsedir. Kur'an'ın, takva vasfına ulaşmak isteyen müminler için ne güzel bir rehber olduğunu birkaç cümle ile açıklamak yerinde olacaktır.

Kur'an her şeyiyle yaşamımıza anlam kazandıran ve bizi yücelten bir yol göstericidir. İçindeki şifa kaynağı öğütleri gören, gönüllere şifa olan ayetlerini okuyan bir kimse onun ne güzel bir rehber olduğunu rahatlıkla anlayabilir. Biz, bir cana kıymanın bütün canlara kıymak kadar büyük bir günah olduğunu Kur'an'dan öğrenmedik mi? Asıl adaletin, bize düşman olan topluma dahi âdil davranmak olduğunu, yetimin hakkını gözetmeden, komşumuza iyi davranmadan, bizim dışımızdakiler için fedakârlık yapmadan Allah'ı razı edemeyeceğimizi yine Kur'an'dan öğrenmedik mi? Bütün insanlar için bir öğüt, gönüllere şifa, inananlara rehber ve rahmet olan Kur'an, bizi her an en doğru olana iletmekte ve bizi karanlıklardan aydınlığa çıkarmaktadır. İsterseniz onun takvaya ulaşmak isteyen bizlere rehber ve rahmet oluşuna bir örnek verelim:

Kutsal Kitabımızda Rabbimiz, sevdiği kulları için şöyle der:

"Onlar öfkelerini yenerler, insanların kusurlarını affederler." (Âl-i İmran, 3/134)

"Allah'ın haram kıldığı cana haksız yere kıymazlar." (Furkân, 25/68)

Sadece bu ayetlerle bile bugün insanlık, kan gölüne dönen dünyamızı barış yurduna çevirebilir ve daha yaşanabilir bir yer hâline getirebilirdi. Bize karşı işlenilen suçu bağışlamanın, Allah katında ne kadar büyük bir mükâfatının olduğunu anlayabilseydik, öfkemizi yutar ve Allah'ı razı etmenin hazzını yaşardık. Atalarımız da boşuna "Öfke ile kalkan zararla oturur" dememiştir. Bugün hapishanelerdeki insanlarımızın çoğu, bir anlık öfke sonucu hem kendi hayatlarını hem de yüz binlerce masumun hayatını mahvetmişlerdir.

Öyleyse şanımızı yüceltmek, manevi-ahlaki hastalıklarımıza şifa bulmak ve en doğru yola ermek için, Kur'an'daki takvaya ulaştıran bu güzel öğütleri tutmaya çalışalım. Biz de o güzellikleri yaşayalım ki, o kutlu Peygamber gibi adımız hep güzellikle ve dua ile anılsın. Hepimiz için güzel bir öğüt olan bu kitabın tavsiyelerini rehber edinelim ki, hem ailemizi hem de dünyamızı yaşanabilir bir yer hâline getirebilelim. Unutmayalım ki Kur'an-ı Kerim, takva ehli müminler için bir rehber ve bize Rabbimizin de bir emanetidir. Öyleyse kıyamette kendisinden sorguya çekileceğimiz bu kitaba karşı duyarlı olalım. Okuyalım, anlayalım ve öğütlerine uyalım.

KUR'AN NAMAZSIZ NESLİN TEHLİKESİNE DİKKAT ÇEKİYOR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

فَخَلَفَ مِنْ بَعْدِهِمْ خَلْفٌ اَضَاعُوا الصَّلٰوةَ وَاتَّبَعُوا الشَّهَوَاتِ فَسَوْفَ يَلْقَوْنَ غَيًّا

"Onlardan sonra, namazı zayi eden, şehvet ve dünyevî tutkularının peşine düşen bir nesil geldi. Onlar bu tutumlarından ötürü büyük bir azaba çarptırılacaklardır." (Meryem, 19/59)

Dinimiz, bizlere meşru şekilde evlenerek temiz bir nesil yetiştirmeyi emretmektedir. Bu yükümlülükle, kıyamete kadar Müslüman neslinin devam etmesi hedeflenmiştir. Çocuklarımız, Allah'ın bize bahşettiği en güzel birer nimeti, hediyesi ve emanetidir. Bunun için Allah (c.c) bizleri, bu emaneti en güzel şekilde yetiştirip muhafaza etmekle yükümlü tutmuştur. Çocuklara karşı olan sorumluluğumuza işaretle Cenâb-ı Hakk, *"Ey iman edenler! Kendinizi ve ailenizi, yakıtı insanlar ve taşlar olan ateşten koruyun. O ateşin başında gayet katı, çetin, Allah'ın kendilerine verdiği emirlere karşı gelmeyen ve kendilerine emredilen şeyi yapan melekler vardır"* buyurarak, onların asıl yaratılış gayeleri doğrultusunda dünya ve ahiretteki kurtuluşları için çalışmamızı emretmiştir (Tahrîm, 66/6). Aynı konuya işaretle Hz. Peygamber (s.a.s) de, *"Hepiniz çobansınız, hepiniz sürünüzden sorumlusunuz…"* (Buharî, "Cum'a", 11; Müslim, "İmâre", 20) buyurmuşlardır.

İslam eğitimcileri, çocukların eğitimine daha evlenmeden önce, hayırlı bir anne/baba adayı seçimi ile başlanması gerektiğini ifade ederler. Evlilikten sonra ise, çocuk doğup büyümeye başladıktan itibaren anne babanın asıl eğitim sorumluluğu başlamaktadır. Bu bağlamda, eğitim çağına göre çocuklarımızı, dünyevi bilgilerin yanı sıra dinî bilgilerle de donatıp manevi bir bilinç kazandırmalıyız. Dinimizin inanç esaslarını, akıllı ve ergen yaşa gelmiş bir müminin dinî görev ve sorumluluklarını, örneğin Kur'an okumayı, namaz kılmayı, oruç tutmayı, camiye ve cemaate gitme-

* Dr. Ahmet GELİŞGEN

yi onlara öğretip, bu sorumluluklara alıştırmalıyız. Milli değerlerin yanı sıra, Allah (c.c), Peygamber (s.a.s), Kur'an, Ehl-i Beyt ve Sahabe sevgisi gibi manevi değerlerin sevgisini de onlara aşılamalıyız.

Bütün bu değerlerin baş tacı namazdır. İyi davranışlar ve erdemlilikler, namaz sayesinde korunur. Namaz zâyi edildiği zaman ise, bu değerler de yok olmaya mahkûm olur. Bu bakımdan namaz, mümin için diğer amelleri de ayakta tutan en önemli dinî görevdir. Peygamber Efendimiz (s.a.s), kıyamet gününde kulun ilk hesaba çekileceği sorumluluk olarak, namaza işaret etmektedir (Tirmizî, "Salât", 188; Ebû Dâvûd, "Salât", 144-145; Nesaî, "Salât", 9). Bu bakımdan, yedi yaşından itibaren çocukların, anne babaları tarafından namaza alıştırılmaları tavsiye edilmiş; on yaşından itibaren ise ergenliğe hazırlık olması için düzenli bir şekilde namaz kılmaları adeta emredilmiştir (Ebû Dâvûd, "Salât", 26; Tirmizî, "Salât", 182; Ahmed b. Hanbel, II, 180, 187). Ergenlikten itibaren ise, namaz ve diğer dinî hükümlerle ilgili sorumluluğun başladığı hepimizin malumudur.

Kur'an-ı Kerim, *"Ailene namazı emret ve kendin de ona devam et. Senden rızık istemiyoruz. Sana da biz rızık veriyoruz. Güzel sonuç Allah'a karşı gelmekten sakınanlarındır."* ayetiyle, kendimizin namaza devam etmesi yanında, aile ehlimize de namazı emretmemizi açıkça bildirmektedir (Tâ-hâ, 20/132). Gerek bu ayetle, gerekse yukarıda anlamlarını verdiğimiz ayet ve hadislerde de görüldüğü gibi, çocuklarımızın dünyalarını mamur etme uğruna ahiretlerini ihmal etmememiz gerektiği konusunda Rabbimiz bizi özellikle uyarmaktadır.

Allah Teâlâ tarafından bize bahşedilen, gözümüzün nuru, geleceğimizin umut ve aydınlığı olan yavrularımızı, gençliğimizi, namaz bilinci ve ondan beklenen erdemlilikle yetiştirip topluma hazırlarsak, hem kendimizin, hem onların, hem de toplumun kurtuluşuna vesile oluruz. Bu niteliklerle yetiştirdiğimiz çocuklarımızla, dünyada da ahirette de gözümüz aydın olur. Onların işledikleri salih amel ve yaptıkları hayır dua sayesinde amel defterimiz kapanmaz. Onların işledikleri hayrın sevabının bir misli bize yazılır. Biz öldükten sonra onların dünyadaki hayatı bizlere müjdeli haber olarak gösterilir. Bu suretle onlarla ilgili hesabımızı kolayca verip, onlardan dolayı mükâfatlandırılırız. Bunun için "ağaç yaş iken eğilir", atasözünü hatırda tutarak, özellikle küçük yaştan itibaren çocuklarımızı İslam terbiyesi ile yetiştirmemiz gerekir. Allah korusun, haram helal tanımayan bir nesle sahip olmamız durumunda ise, hem onların dünyası, hem bizim ve hem de toplumun dünyası cehennem olmakla kalmaz, ayette haber verildiği gibi ahiretteki "cehennem çukuru" da buradayken hazırlanmış olur. Bizim ihmalimizden kaynaklanabilecek kötü hâllerinden dolayı, kıyamet günü onlar ayrıca bizden şikâyetçi olurlar (Sâd, 38/61).

KUR'AN OKUNDUĞU ZAMAN SAYGIYLA DİNLENMELİDİR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

وَاِذَا قُرِئَ الْقُرْاٰنُ فَاسْتَمِعُوا لَهُ وَاَنْصِتُوا لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ

"Kur'an okunduğu zaman ona kulak verip dinleyin ve susun ki size merhamet edilsin." (A'râf, 7/204)

Kur'an-ı Kerim, Allah tarafından insanlığa gönderilmiş, müjdeleyici, uyarıcı, doğruyu yanlıştan ayırt edici, yol gösterici ve öğüt verici özelliği ile insan bedenine ve ruhuna hitab eden ilâhî bir kitap ve eşiz bir mucizedir. Bu bakımdan mealini verdiğimiz ayette, Kur'an-ı Kerim'in muhatabı olan biz insanlar için her yönden onun büyük bir değer olduğu ve ona kulak verilmesi gerektiği üzerinde durulmuştur. Hz. Peygamber, Kur'an ayetleri kendisine geldikçe bunları çoğunlukla Kâbe çevresinde yüksek sesle insanlara okur, inanan ve inanmayan herkes onu dinlerdi. Kur'an'ı işiten herkes onun manasının ve sözlerinin mükemmel olduğunu biliyor, lafızlarının güzelliğini fark ediyor, anlamlarını kavrıyor; benzersizlik, doğruluk ve tutarlılığına aklıyla hükmediyordu. Bu yüzden toplumsal konumlarını kaybedeceklerinden korkan Mekke'nin ileri gelenleri, nüfuzları altındaki insanların âyetleri dinlemelerini engellemek için tedbirler düşündüler. Sonuçta inkâr edenler halka dediler ki:

"Bu Kur'an'ı dinlemeyin. Baskın çıkmak için o okunurken yaygara koparın (Fussilet, 41/26) yüksek sesle şiirler okuyarak, ıslık çalıp el çırparak, anlamlı anlamsız sözler söyleyerek gürültü çıkarın ve böylece Hz. Peygamberin sesini bastırarak okuduğu âyetlerin anlaşılmasını önleyin" (Kur'an Yolu, 4/607). Müşrikler bu tavırlarıyla Allah'a, O'nun kitabına ve peygamberine karşı düşmanlık ve saygısızlıklarını sergiliyorlardı. Konumuz olan âyette ise müslümanların Kur'an'ı dinleyerek saygı ve bağlılıklarını göstermeleri ve sonuçta ilâhî rahmete liyakat kazanmaları gerektiği ifade buyrulmaktadır. Buna göre Kur'an okunduğu sırada müslüman ona ilgisiz kalma-

* İdris BOZKURT

malı, kulak verip dikkat kesilmeli, onu saygıyla ve ilgiyle dinlemelidir. Çünkü o, her şeyden önce Allah'ın sözüdür, onda konuşan Allah'tır. Bu sebeple ibadet maksadıyla okunan Kur'an'ı kasıtlı olarak dinlememek, Allah'ın konuşmasına kulak vermemek ve dolayısıyla bir bakıma Allah'a karşı edepsizlikte bulunmak anlamına gelir.

Ayrıca anlamları üzerine düşünüp kavrayabilmek ve sonuçta rahmet ve bereketinden yararlanabilmek için de onu yoğun bir dikkatle dinlemek gerekmektedir. Ayrıca ayetteki "...ona kulak verip dinleyin ve susun…" buyruğu, beden kulaklarıyla Kur'an'ı dinlemeyi, onun tilâveti esnasında konuşmamayı, başka şeylerle ilgilenmemeyi ifade ettiği gibi mecazî manada "Kur'an'ı dinlemek" aynı zamanda "onun buyruklarına uyup yasaklarından kaçınmak" anlamına da geldiği müfessirlerce dile getirilmektedir. Müslüman, Kur'an-ı Kerim'i dikkatle dinlemeli, anlamaya çalışmalıdır. Böylece Allah'a ve O'nun kelâmına takınmış olduğu bu edepli ve ahlaklı tavrının sevabını kazanacak, O'nun tarafından ödüllendirilecektir. Kur'an'ı can kulağıyla dinlediği gibi kalp ve aklı ile de idrak suretiyle onun içeriği üzerinde düşünmelidir. Bu sayede insan kalbini ve aklını aydınlatacak, imanına güç katacak, yanlışlarını düzeltecek, doğrularını arttıracaktır.

Böylece bu ve buna benzer kazanımlarıyla ilgili ayetin sonunda ifade buyrulan rahmet ve merhamete ulaşmış olacaktır (Kur'an Yolu, 2/512-513). Kur'an-ı Kerim okunduğunda susup dinleyerek ona kulak verenlere ve vahye saygı gösterenlere Allah merhamet edecektir. Zira susmak iyice dinlemeye, iyi dinlemek de onun içerdiği mesajı anlamaya, o da iman ve güzel amellere, iman ve ameller de ilahî rahmete ve nimete ermeye sebebiyet verir. O halde biz Müslümanlar, Kur'an-ı Kerim'i Rabbimizin ilahî bir mesajı olduğu telakkisiyle benliğimizde derin tesirler icra edecek şekilde dinleyip onu anlamaya, hayatımıza onunla şekil vermeye gayret sarf etmeliyiz. Eğer Kur'an-ı Kerim okunurken susar, sadece ona kulak verir, onu Allah ve Resûlünün istediği biçimde anlar ve hayatımıza tatbik etme çabası içerisinde olursak Rabbimiz bizlere rahmet kapılarını açacak ve nimetlerini bolca ihsan edecektir.

KUR'AN VE BİZ: BİRBİRİMİZE NE KADAR YAKINIZ?*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

هٰذَا بَلَاغٌ لِلنَّاسِ وَلِيُنْذَرُوا بِه۪ وَلِيَعْلَمُٓوا اَنَّمَا هُوَ اِلٰهٌ وَاحِدٌ وَلِيَذَّكَّرَ اُو۬لُوا الْاَلْبَابِ

"Bu Kur'an; kendisiyle uyarılsınlar, Allah'ın ancak tek ilâh olduğunu bilsinler ve akıl sahipleri düşünüp öğüt alsınlar diye insanlara bir bildiridir." (İbrahim, 14/52)

Bu surenin başı ile sonu arasında gözlerden kaçmayan bir anlam bütünlüğü mevcuttur. Tekrar hatırlayacak olursak ilk ayet, kutsal Kitabımızın tüm insanlığa hitap eden evrensel bir bildiri olduğunu ve insanları karanlıklardan kurtarıp tek olan aydınlık yola çıkarmayı hedeflediğini vurguluyordu. Üzerinde düşüneceğimiz bu son ayet ise, Kur'an'ın, tüm insanları uyarmayı, tevhit düşüncesini yerleştirmeyi ve akıl sahiplerinin öğüt almalarını amaçlayan ilahî bir fezleke (bildiri) olduğunu hatırlatmaktadır.

Kur'an'ın hem indiriliş sebebini hem de hedefini bir cümleyle özetleyen bu ayet, kutsal Kitabımızla bağımızı veya ilişkimizi nasıl ve hangi amaçla şekillendireceğimizi göstermesi bakımından büyük önem arz etmektedir. "*Bu (kitap) insanlara bir bildiridir*" ifadesiyle anlıyoruz ki, rengi, dili, milleti ve cinsiyeti ne olursa olsun bütün insanları muhatap almıştır. Hac mevsiminde de gördüğümüz gibi dünyanın çok değişik uluslarından ve bölgelerinden insanların ortak duygu ve düşüncelerle bir araya geliyor olmaları bunun apaçık bir göstergesidir.

Allah'ın kitabının "insanlara bir uyarı" olması, Kur'an'da sık sık karşımıza çıkan bir hatırlatmadır. Bundan bin dört yüz yıl önce insanları gaflet uykusundan uyandırıp onlara hakikati gösteren Kur'an, bu gün de aynı fonksiyonunu sürdürmektedir. Ayrıca yüce Kitabımızın bir "uyarı" olması, ondan yüz çevirip gösterdiği hakikatlere kulak tıkayanların hesap günü "bilmiyordum" veya "duymamıştım" gibi ortaya dökecekleri mazeretleri (Kıyamet, 75/15) geçersiz kılacaktır. Şu halde ahirette mazeret dökecek duruma düşmek istemiyorsak şimdiden bu uyarıya kulak vermeliyiz. Bu-

---

* Mahmut DEMİR

nun yolu da bizlere dünya ve ahiret mutluluğunun kapılarını açan kutsal Kitabımızı okuyup üzerinde tefekkür etmek ve ondan öğüt almaktır. Ancak tevhid inancını gerçek anlamda özümsemeden ondan öğüt almak ve ders çıkarmak mümkün değildir. Allah'tan başka ilâh olmadığını onun yeryüzünde de gökyüzünde de bütün evrende her türlü tasarruf yetkisini elinde bulunduran tek varlık olduğunu ifade eden tevhid düşüncesi, madde ve mana, fizik ve ruh dünyamıza tamamen hâkim olmalıdır. Bu düşünce bizlerde zorunlu olarak tek bir mabudun kulu olma ve sadece ona itaat etme bilincini doğuracaktır.

Tevhid inancının sağlayacağı bu bilinçten sonra akıl sahipleri (ulu'l-elbâb) olarak Allah'ın ayetleri üzerinde gerçek anlamda düşünebilir ve onlardan öğüt alabiliriz. Fakat şu var ki, özünü muhafaza etmiş ve her türlü ön yargılardan arınabilmiş saf bir akıl Kur'an ayetleri üzerinde düşünebilir, onlardan ibret ve öğüt çıkarabilir. Zira ön yargılar aklın anlama ve düşünebilme kabiliyetini yok eder.

On dört asırdır tüm insanları uyarmaya, düşünmeye ve öğüt almaya davet etmekte olan yüce Kitabımız bu gün de bizlere seslenmektedir. Asırlar geçti ama o hâlâ canlılığını ve tazeliğini koruyor. Yüzyıllardır bataklıklar içinde yüzen nice insanların karanlık dünyalarını aydınlatan, gökten inen yağmur gibi nice beldelere rahmet yağdıran bu yüce Kitabın mirasçısı olmak bizler için büyük bir şeref ve gurur kaynağıdır. Ancak bu gururu taşımak aynı zamanda bir sorumluluk yüklemektedir bizlere. Nedir bu sorumluluk? Vefatından kısa bir süre önce ümmete "ağır" bir emanet bıraktığını buyuran sevgili Peygamberimiz (s.a.s), bu emanete sımsıkı sarıldığımız müddetçe asla yanlış yola düşmeyeceğimizi söylerken (Müslim, "Fedâilu's Sahabe", 37) aslında sorumluluğumuzun ne olduğuna da işaret etmiş oluyordu: Allah'ın kitabına sımsıkı sarılacaktık. Ama sadece odalarımızı süslesin diye kılıflara hapsedip duvarlara asarak değil! Yalnız ölmüş bedenlere umut olsun diye kabristanlarda okuyarak da değil! Nasıl mı? Tabi ki, ölü ruhlarımızı diriltsin, hasta kalplerimize şifa olsun diye sarılacaktık ona. Hayatımızı süslesin diye sahip çıkacaktık o kutlu mirasa. Şahsiyetimiz, ailemiz, neslimiz bozulmasın diye, geçici ve süslü dünya nimetlerinin (Kehf, 18/46) cazibesine kapılıp kendimizi kaybetmeyelim diye bağrımıza basacaktık o emaneti.

Şimdi hepimiz soralım kendimize Allah'tan geldiğine gönülden inanan insanlar olarak bu ezelî Kelam'ın madde ve mana dünyamızdaki yeri nedir? Her biri bizim için bir öğüt, şifa hidayet ve rahmet kaynağı (Yûnus 10/57) olan ayetler üzerinde düşünüp onlardan yeterince öğüt alıyor muyuz acaba? Kısacası son Peygamber'in biz inananlara miras bıraktığı bu yüce emanete ne kadar sahip çıkabiliyoruz?

Son olarak şu ayete kulak verelim:

"Andolsun ki Kur'an'ı, öğüt olsun diye kolaylaştırdık; yok mudur öğüt alan?" (Kamer, 54/22)

KUR'AN'DA NAMAZ VAKİTLERİ *

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

وَاَقِمِ الصَّلٰوةَ طَرَفَيِ النَّهَارِ وَزُلَفاً مِنَ الَّيْلِۜ اِنَّ الْحَسَنَاتِ يُذْهِبْنَ السَّيِّـَٔاتِۜ ذٰلِكَ ذِكْرٰى لِلذَّاكِر۪ينَۚ

"(Ey Muhammed!) Gündüzün iki tarafında ve gecenin gündüze yakın vakitlerinde namaz kıl. Çünkü iyilikler kötülükleri giderir. Bu, öğüt alanlar için bir öğüttür." (Hûd, 11/114)

Yüce dinimiz İslam'ın beş temel esasından biri olan namazın farziyeti Kitap, sünnet ve icma ile sabittir. Günde beş vakit namazın vakitlere bağlı bir farz ibadet olduğu Rabbimiz tarafından şöyle açıklanmaktadır:

"Namazı kıldığınız vakit, gerek ayakta, gerek otururken ve gerek yan yatarak hep Allah'ı anın. Güvene kavuştunuz mu namazı tam olarak kılın. Çünkü namaz, mü'minlere belirli vakitlere bağlı olarak farz kılınmıştır." (Nisa, 4/103)

Şu halde namaz, belirli vakitlere bağlı olarak farz kılınmış bir ibadettir. Beş vakit namazın hangi vakitlerde ve nasıl kılınacağı konusuna gelince; bu konuya, Kur'an-ı Kerim'in bir kısım ayetlerinde ayrıntıya girilmeksizin işaret edilmiş, bu işaretler de Kur'an'ı tebliğ etmek ve açıklamakla görevli olan Peygamberimiz (s.a.s) tarafından sözlü ve bizzat uygulamalı olarak bizlere açıklanmıştır. Kur'an'daki mücmel, yani anlaşılması açıklamaya bağlı lafızları açıklama yetkisi Peygamber Efendimize aittir. Bu konuya Kur'an'da şöyle işaret edilmektedir:

"... İnsanlara, kendilerine indirileni açıklaman ve onların da (üzerinde) düşünmeleri için sana bu Kur'an'ı indirdik." (Nahl, 16/44)

İşte bu ayette de belirtildiği gibi namaz vakitleri ve nasıl kılınacağı Peygamberimiz tarafından açıklanmıştır. Namazın nasıl kılınacağı konusunda Peygamberimiz; *"Benim namaz kıldığım gibi namaz kılın"* buyurarak kendisi nasıl namaz kılıyorsa bizim de onun gibi namaz kılmamız gerektiğini belirtmiştir (Buhârî, "Ezan", 18; ayrıca bk. Müslim, "Mesâcid", 176-178; Tirmizî, "Salat", 1; Nesaî, "Mevâkît", 7, 12. I, 251, 258).

---

* Medet COŞKUN

Gerek kılınış şekli, gerek vakitleri ile ilgili bu uygulama amelî tevatür olarak, günümüze kadar devam etmiştir.

Açıklamaya çalıştığımız "Hûd suresinin 114'üncü ayetinde, *"Gündüzün iki ucunda ve gecenin (gündüze) yakın saatlerinde namaz kıl..."* buyurulmaktadır. "Bu ayete göre gecenin gündüze yakın saatlerinde, (akşam, yatsı ve sabah namazı olmak üzere) en az üç namaz var. Ayrıca gündüzün iki ucunda da iki vakit var. Böylece bu ayet-i kerimeden namazın beş vakit olduğu anlaşılmaktadır." (Din İşleri Yüksek Kurulu'nun 23.09.2002 tarihli kararı)

Aynı şekilde Kur'an-ı Kerim'de beş vakit namaza mücmel olarak işaret eden ayetlerden Tâ-hâ suresinin 130'uncu ayetinde; *"...Güneşin doğmasından önce de, batmasından önce de Rabbini övgü ile tesbih et. Gecenin bazı saatlerinde ve gündüzün etrafında (iki ucunda) da tesbih et ki, rızaya ulaşasın."* buyurulmuş; güneşin doğmasından ve batmasından önce, gece saatlerinde ve gündüzün iki ucunda olmak üzere beş ayrı vakitte Cenab-ı Hakk'ı tesbih yani namaz kılmak emredilmiştir.

Bakara suresinin; "namazlara ve ayrıca orta namaza devam edin" mealindeki 238'inci ayetinde de "namazlar" anlamındaki "salâvat" kelimesi çoğuldur. Arapçada çoğul üçten başlar. "İki"ye tesniye denir ve "iki namaz" sözü "salateyn" şeklinde söylenir. Demek oluyor ki, ayetteki "salâvat" sözünden en az üç namaz anlaşılır. Ayrıca bir de "orta namaz" var. Bu sebeple "orta namaz", "namazlar" ifadesine dâhil olmadığı gibi, her iki yanında eşit sayı bulunmadığı için, üç namazın arasında yer alacak bir namaza "orta namaz" denilmesi de mümkün değildir. O halde, ayetteki "salâvat" kelimesi, en az dört namazı ifade eder. Orta namaz buna eklendiğinde beş vakit namaz ortaya çıkar. Orta namazın ikindi namazı olduğu bazı hadislerde açıklanmıştır.

Bunlardan başka Nisa 4/103, İsra 17/78, Rûm 30/17-18, Nûr 24/36, Kâf 50/39-40, Dehr (İnsan) 76/25-26 ayet-i kerimelerinde de beş vakit namaza veya vakitlerine mücmel o1arak işaret eden ifadeler bulunmaktadır. Bu mücmel ifade ve işaretler, Resûlullah (s.a.s),'ın söz ve uygulamaları ile açıklanmış, onun açıkladığı ve tatbik ettiği şekilde bütün Müslümanlar tarafından amelî uygulama olarak günümüze kadar devam ettirilmiştir. Asr-ı Saadetten beri her asırda Müslümanlar beş vakit namaz kılmış, hiç kimse bunun aksini söylememiştir...

Sonuç olarak Kur'an'da beş vakit namazın varlığı ve Peygamberimizin uygulamaları açıkça ortadadır. Bizler de bu gün, günde beş vakit olarak Peygamber Efendimizin kıldığı ve bize tavsiye ettiği şekilde namazlarımızı kılmaktayız.

KUR'AN-I KERİM, REHBERDİR *

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

الٓمٓۜ تِلْكَ اٰيَاتُ الْكِتَابِ الْحَك۪يمِۙ هُدًى وَرَحْمَةً لِلْمُحْسِن۪ينَۙ اَلَّذ۪ينَ يُق۪يمُونَ الصَّلٰوةَ وَيُؤْتُونَ

الزَّكٰوةَ وَهُمْ بِالْاٰخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ

"Elif Lâm Mîm. Bunlar, hikmet dolu kitabın; iyilik yapanlara bir hidayet ve rahmet olarak indirilmiş ayetleridir. Onlar namazı dosdoğru kılan, zekâtı veren kimselerdir. Onlar ahirete de kesin olarak inanırlar." (Lokman, 31/1-4)

Allah tarafından gönderilen ilâhî kitapların sonuncusu olan Kur'an-ı Kerim, son peygamber Hz. Muhammed (s.a.s)'e indirilmiştir. Peygamberimizden bize kadar da tevatür yoluyla nakledilmiştir. Ayrıca Kur'an-ı Kerim, okunmasıyla ibadet edilen, insanlığın benzerini getirmekten âciz kaldığı ilâhî kelâmdır.

Kur'an-ı Kerim'i okumakla huzur buluruz. Onu okumak aynı zamanda bir zikirdir. Okumamız karşılığında da sevap ve mükâfat kazanırız. Ayrıca Kur'an-ı Kerim, kendisini okuyanlara şefaat edecektir. Sevgili Peygamberimiz bu durumu şöyle beyan ediyor:

"Kur'an okuyunuz. Çünkü Kur'an, kıyamet gününde kendisini okuyanlara şefaatçi olarak gelecektir." (Müslim, "Müsâfirîn", 252)

Allah'ın sadece okunması için bir kitap göndermeyeceğini her aklıselim kabul eder. Şayet öyle olsaydı, Kur'an birtakım itikâdî, amelî ve ahlakî hükümler va'zedip aynı zamanda bunlara eksiksiz uyulmasını emretmez, Hz. Peygamber de bunları sadece insanlara tebliğ etmekle yetinir, uygulanması ve hayat tarzı hâline getirilmesi için ömür boyunca her türlü eziyete katlanmaz, hicret etmez, cihada katılmaz, zahmetsiz ve külfetsiz bir hayatı tercih ederdi. O halde, Kur'an-ı Kerim'i okumaktan haz duyan bizler, yalnız onu okumakla yetinmemeli, orada beyan buyurulan ve bizim için hidayet ve rahmet sebebi olan Rabbimizin emirlerini anlamaya ve hayatımıza yansıtmaya çalışmalıyız. Bu takdirde, yüce Rabbimizin razı olduğu Müslümanlardan oluruz.

---

* Davut KAYA

Kur'an-ı Kerim, her şeyi bilen ve her şeyi yaratan yüce Allah'ın kelamıdır. Bizim için en değerli ve en yararlı bilgileri ihtiva etmektedir. Her yönüyle hikmet doludur. Orada yer alan bütün hükümler bizler için huzur kaynağıdır. Çünkü Kur'an'da yer alan bütün emir ve yasakları sevgili Peygamberimize vahyeden, bir ananın evladına olan merhametinden daha çok insana merhamet eden, Allah Teala'dır. O'nun, bizim hayrımıza olmayan şeyleri bizden istemesini düşünemeyiz.

Kur'an âyetleri insanlık için bir nimet olmakla birlikte onlardan ancak "güzel işler peşinde olanlar" yararlanabileceklerdir. Yukarıdaki ayet-i kerimelerde bu kimselerin özellikleri namazı özenle kılmak, zekâtı vermek ve âhirete kesin olarak inanmak şeklinde özetlenmiştir. O halde Müslüman, yaratıcısına karşı ibadet etmekle birlikte, beraber yaşadığı insanların maddi ihtiyaçlarını karşılama gayreti içinde de olmalıdır. Ahirete kesin olarak inanan bir kişinin kötülük yapması düşünülemez. Her yaptığını Allah'ın gördüğünü idrak eden bir kişiden de ancak güzel işler meydana gelir. Bu şuurda olanlar için yol gösterici olan bütün emir ve yasaklar yüce Kitabımız Kur'an'da mevcuttur.

O halde; Kur'an'ı yalnız okumakla yetinmemeli, onda yer alan emir ve yasaklara uyarak hidayet ve rahmete kavuşmalıyız. Bu konuda Sâd suresinin 29. ayetinde ifade edilen; *"Bu Kur'an, ayetlerini düşünsünler ve akıl sahipleri öğüt alsınlar diye sana indirdiğimiz bir kitaptır"* açıklamasını da hiç unutmamalıyız.

KUR'AN, ALLAH KELAMIDIR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

فَلَٓا اُقْسِمُ بِمَا تُبْصِرُونَۙ وَمَا لَا تُبْصِرُونَۙ اِنَّهُ لَقَوْلُ رَسُولٍ كَر۪يمٍۚ وَمَا هُوَ بِقَوْلِ شَاعِرٍۜ قَل۪يلًا مَا
تُؤْمِنُونَۙ وَلَا بِقَوْلِ كَاهِنٍۜ قَل۪يلًا مَا تَذَكَّرُونَۜ تَنْز۪يلٌ مِنْ رَبِّ الْعَالَم۪ينَ وَلَوْ تَقَوَّلَ عَلَيْنَا بَعْضَ
الْاَقَاو۪يلِۙ لَاَخَذْنَا مِنْهُ بِالْيَم۪ينِۙ ثُمَّ لَقَطَعْنَا مِنْهُ الْوَت۪ينَۘ فَمَا مِنْكُمْ مِنْ اَحَدٍ عَنْهُ حَاجِز۪ينَ
وَاِنَّهُ لَتَذْكِرَةٌ لِلْمُتَّق۪ينَ وَاِنَّا لَنَعْلَمُ اَنَّ مِنْكُمْ مُكَذِّب۪ينَ وَاِنَّهُ لَحَسْرَةٌ عَلَى الْكَافِر۪ينَ وَاِنَّهُ لَحَقُّ
الْيَق۪ينِ فَسَبِّحْ بِاسْمِ رَبِّكَ الْعَظ۪يمِ

"Görebildiklerinize ve göremediklerinize yemin ederim ki, o (Kur'an), hiç şüphesiz çok şerefli bir elçinin (Allah'tan alıp tebliğ ettiği) sözüdür. O, bir şairin sözü değildir. Ne de az inanıyorsunuz! Bir kâhinin sözü de değildir. Ne de az düşünüyorsunuz! O, âlemlerin Rabbi tarafından indirilmedir. Eğer (Peygamber) bize isnat ederek bazı sözler uydurmuş olsaydı, mutlaka onu kudretimizle yakalardık. Sonra da onun şah damarını mutlaka keserdik. Hiçbiriniz de bu cezayı engelleyip ondan savamazdı. Şüphesiz Kur'an, Allah'a karşı gelmekten sakınanlara bir öğüttür. Şüphesiz biz, içinizden yalanlayanların olduğunu elbette biliyoruz. Şüphesiz Kur'an, kâfirler için mutlaka bir pişmanlık sebebidir. Şüphesiz Kur'an, gerçek kesin bilgidir. O hâlde sen, yüce Rabbinin adıyla tespih et." (Hâkka, 69/38-52)

Okuduğumuz ayet-i kerimelerde Allah Teâlâ, Kur'an-ı Kerim'in bir şair veya kâhin sözü olmadığını yeminle ifade ettikten sonra Peygamberin kendi sözlerini Allah'a isnat etmesinin de mümkün olmadığını bildirmiştir. Farz-ı muhal Hz. Peygamber, Kur'an-ı Kerim'e Allah'ın izni olmadan en ufak bir kelime bile katmış olsa şah damarının koparılacağı bildirilerek Kur'an-ı Kerim'in şüphesiz ve katıksız Allah kelamı olduğu ifade edilmiştir.

---

* Tahir TURAL

Kur'an-ı Kerim, "Allah Teâlâ'nın Cebrâil aleyhisselâm vasıtasıyla Muhammed aleyhisselâma yirmi üç senede Arapça olarak indirdiği, bize kadar ilk nâzil olduğu şekilde yalan söylemeleri mümkün olmayan gayet üstün vasıflı insanların topluca birbirlerinden tevâtürle naklettikleri ve Mushaflarda yazılı olup, okunması ile ibâdet edilen, hiçbir kimsenin bir benzerini getiremediği ve getiremeyeceği son ilâhî kitaptır." Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

"Onlar, hâlâ Kur'an'ın Allah kelâmı olduğunu ve manasını düşünmeyecekler mi? Eğer o, Allah'tan başkası tarafından olsaydı, muhakkak ki içinde birbirini tutmayan birçok söz ve ifadeler bulurlardı." (Nisâ, 4/82)

Kur'an-ı Kerim, hem lâfzı hem de manasıyla bir bütün olarak Allah kelamıdır. Lafzını manadan veya manayı lafzından ayırmak caiz olmaz. Zira O, "kelamullah"tır. "Kelam" denilince de hem harf ve lafızlar hem de mana onun isimlendirilmesine ve anlamına dâhil olur. Bu nedenle âlimler; "Kur'an, lafız ve mananın müşterek ismidir, ikiden biri bulunmazsa, ona Kur'an denemez" diyerek fikir birliğine varmışlardır. Ayrıca lafzı kaldırıldığında mucizeliğinin bir bölümü de yok olmuş olur. Çünkü Kur'an, hem lâfzı hem de manası itibariyle, en büyük ve ebedî bir mucizedir. Nitekim Kur'an'ın lâfzındaki üslup ve belâgata, şimdiye kadar hiç kimse nazire getiremediği gibi, bundan sonra da getiremeyecektir.

Kur'an-ı Kerim'in indirilmeye başladığı dönemde Arap Edebiyatının, zirve dönemini yaşadığı tarihen bilinen bir gerçektir. Arap dilinin en büyük şairleri ve edebiyatçıları o dönemde yetişmiştir. İşte böyle bir dönemde Kur'an-ı Kerim onlara şöyle meydan okumuştur:

"Eğer kulumuza (Muhammed'e) indirdiğimiz (Kur'an) hakkında şüphede iseniz, haydi onun benzeri bir sûre getirin ve eğer doğru söyleyenler iseniz, Allah'tan başka şahitlerinizi (yardımcılarınızı da) çağırın ve bunu ispat edin." (Bakara, 2/23)

"De ki, insanlar ve cinler birbirlerine yardımcı olarak bu Kur'an-ı Kerim'in bir benzerini ortaya koymak için bir araya gelseler, yemîn olsun ki, yine de benzerini ortaya koyamazlar." (İsrâ, 17/88).

Kur'an'ın indiği dönemdeki Arap edebiyatçılarından birisi, Kur'an'ın yüceliği karşısında şöyle söylemekten kendini alamamıştır: "Vallahi, benden iyi şiir bileniniz ve benden üstün kaside yazanınız yoktur. Vallahi, o, bunlardan hiç birisine benzememektedir. Vallahi onun sözlerinde bir tatlılık ve güzellik vardır. Dalları bereketli, kökü kuvvetlidir. O, altındakileri ezmektedir."

Ayrıca Kur'an-ı Kerim, en yüksek hakikatleri ihtiva etmekte; ilmin ve tecrübenin yüzyıllarca uğraşarak ortaya koyduğu birçok ilmî gerçekleri 14 asır evvel haber vermektedir. Bu da Kur'an'ın doğrudan doğruya Allah kelâmı olduğunu göstermektedir. Meselâ, güneşin kendi etrafında döndüğü, ayrıca kendine bağlı birçok

gezegeniyle birlikte sâbit bir noktaya doğru yol aldığı (Yasin, 36/38-39); piramitlerin açılıp Firavun'un mumyalarının ortaya çıkarılması (Yûnus, 10/92); Ehl-i kitap olan Bizanslıların ateşperest olan İranlılara -daha önce mağlup olmuşken bir süre sonra- galip geleceklerini bildirmesi (Rûm, 30/1-5); büyük denizlerin sularının birbirlerine karışmaması (Rahman, 55/20) gibi ilmî ve arkeolojik keşifler, son asrın keşifleridir. Hâlbuki Kur'an bu ve bunun gibi birçok gerçeği, asırlar öncesinden haber vermiştir.

İlim ve fen ne kadar ilerlerse ilerlesin, Kur'an'a aykırı düşmez. Bilakis müspet ve içtimaî ilimlerin ilerlemesi, Kur'an'ın tefsirini ve açıklanmasını kolaylaştırır. Zaman ihtiyarladıkça Kur'an gençleşmekte; ihtiva ettiği hakikatler daha parlak şekilde ortaya çıkmaktadır. Bütün bunlar, Kur'an mucizesinin kıyamete kadar bâkî olduğunun birer delilidir.

KUR'AN'IN CENNET VE CEHENNEM TASVİRLERİNDEKİ MESAJ*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

اِنَّ شَجَرَتَ الزَّقُّومِۙ طَعَامُ الْاَث۪يمِۚ كَالْمُهْلِۚ يَغْل۪ي فِي الْبُطُونِۙ كَغَلْيِ الْحَم۪يمِ

"Şüphesiz, zakkum ağacı, günahkârların yemeğidir. O, maden eriyiği gibidir. Kaynar suyun kaynaması gibi karınlarda kaynar." (Duhân, 44/43-46)

اِنَّ الْمُتَّق۪ينَ ف۪ي مَقَامٍ اَم۪ينٍۙ ف۪ي جَنَّاتٍ وَعُيُونٍۚ يَلْبَسُونَ مِنْ سُنْدُسٍ وَاِسْتَبْرَقٍ مُتَقَابِل۪ينَۚ

"Allah'a karşı gelmekten sakınanlar ise güvenli bir yerdedirler. Bahçelerde ve pınar başlarındadırlar. İnce ipekten ve parlak atlastan elbiseler giyinerek karşılıklı otururlar." (Duhân, 44/51-53)

Kur'an-ı Kerim, kıyametin kopacağını ve hesap gününün mutlaka geleceğini vurgular. Onun dehşetini tasvir ederek insanları ahiret için hazırlıklı olmaları gerektiği konusunda uyarır. Hesap gününde insanların sınıf sınıf Allah'ın huzurunda toplanacağı ve dünyada yaptıklarının hesabını vereceğini haber verir. Bu hesap sonucunda iman edip iyi amel sahibi olanların cennete gideceğini müjdeler. İnkârcıların ve kötü amel sahiplerinin ise cehennem azabına çarptırılacaklarını bildirir. Bu itibarla yüce kitabımız Kur'an-ı Kerim, insanları tebşîr/müjdelemek ve inzâr/uyarmak için cennet ve cehennem tasvirlerine yer vermiştir. Cennette inanan ve iyi amel sahiplerinin hangi nimetlerle karşılaşacağını haber vermiştir. Kur'an, cehennem tasvirlerine de yer vererek inkâr eden ve kötü amel sahibi olan kimseleri cehennemde bekleyen korkunç akıbet konusunda uyarmıştır.

Zikrettiğimiz âyet-i kerimede yüce Allah, ahiret hayatını ve hesap gününü inkâr eden günahkârların cehennemde yiyeceğinin "zakkum ağacı" olacağını haber vermiş ve takip eden âyette zakkum ağacının nasıl kötü bir yiyecek olduğunu tasvir etmiştir: *"O, maden eriyiği gibidir. Kaynar suyun kaynaması gibi karınlarda kaynar."* Bu âyette yüce Allah, aynı zamanda, inkârcılığın ve günahkârlığın ne kötü bir akıbeti hazırlayacağını

* Dr. Bünyamin OKUMUŞ

beyan etmiş olmaktadır. O, böylece, insanları uyarmış; onları, Allah'a iman etmeye çağırmış; onlara, emirlerini yerine getirip yasaklarından kaçınmayı ve kötülüklerden uzak durmayı emretmiştir. Günahkârlık ve kötülüğün dünyada olduğu gibi ahirette de elim/acıklı bir sonunun habercisi olduğunu bildirmiştir.

Kur'an-ı Kerim, cehennem hayatını ve orada cehennemliklere uygulanacak azabı tasvir ederek adeta günahkârlığın ve kötülüğün ne çirkin bir şey olduğunu vurgulamıştır. Günahkârlığın ve kötülüğün ne kötü sonuçlar doğurduğunu, insanlık tarihindeki acı ve kötü tecrübeler ortaya koymuştur. Dünyada hâl böyle olunca elbette ki ahirette de inkârcılığın, zulmün, haksızlığın ve Allah'ın yasak kıldığı her türlü fiili işlemenin şiddetli bir acı sonu olacaktır. Bu son gelmezden önce, Cenab-ı Hak insanları peygamberleri vasıtasıyla uyararak kendisine inanmaya ve iyi ameller işlemeye çağırmıştır. Bize düşen bu çağrıya kulak vererek akıbetimizin hayır ve cennet olmasını Allah'tan temenni etmektir.

Meâlini zikrettiğimiz, Duhân sûresinin 51-53. âyetlerinde ise yüce Allah, ilahî çağrıya kulak vererek Allah'a karşı gelmekten sakınan muttakilerin âhirette, cennette, emniyet yurdunda güven içerisinde olacaklarını müjdelemiştir. Onların bahçelerde, pınar başlarında, ipekten ve atlastan elbiseler giyinerek karşılıklı huzur içerisinde oturacaklarını haber vermiştir. Kur'an-ı Kerim daha birçok âyet-i kerimede cennet hayatını ve orada cennetliklerin yaşayışını, giyiminden yiyeceğine kadar tasvir ederek bu mutluluk yurdunu özendirmiştir. Bununla imanın, iyi amel sahibi olmanın ve iyiliğin güzelliğini ve değerini ortaya koymuştur.

Muttakilerin ve günahkârların ahirette karşılaşacağı bu durum tasviri, Kur'an'ın kendine özgü ilahî üslubudur. Kur'an bu üslubuyla ona kulak verenin zihnine imanın ve iyiliğin değerini, inkâr ve kötülüğün akıbetini adeta resmetmektedir. Bu tasvirler insanı intibah/uyanma, inşirah/gönül açıklığı ve bilinçli olmaya sevk etmektedir. İnsan, bu tasvirleri zihninde canlandırdığında iyilik ve kötülüğün akıbetinin ne olacağını adeta önceden görmüş olmaktadır. Zaten bir kötülük ya da haksızlık ettiğinde insanın yaşadığı iç çekişmeler, benliğinin derinlerinden gelen itiraz ve rahatsızlıklar daha dünyada ona cehennem hayatı yaşatmaya başlamış olmaktadır. Bunun zıttı insan, ahlaklı olmaya özen gösterip, iyilik yaptığında ise duyduğu tatmin ve huzur, insana iyiliğin değerini ve güzelliğini ortaya koyduğu gibi daha dünyada cennet hayatını da yaşatmaya başlamış olmaktadır.

Sonuç olarak insanın amellerinin kendi benliğindeki olumlu ve olumsuz bu tepkileri, aslında, Allah'ın varlığının delillerinden olduğu gibi cennet ve cehennemin hakikat olduğunu da göstermektedir. Kur'an-ı Kerim, bu durumu aynı zamanda kendisinin hakikat olduğuna delalet ettiğini de beyan etmektedir:

"Varlığımızın delillerini, (kâinattaki uçsuz bucaksız) ufuklarda ve kendi nefislerinde onlara göstereceğiz ki, o Kur'an'ın gerçek olduğu onlara iyice belli olsun. Rabbinin, her şeye şâhit olması yetmez mi?" (Fussilet, 41/53)

KUR'AN'IN HZ. PEYGAMBERE İNDİRİLİŞİ*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

اِنْ هُوَ اِلَّا وَحْيٌ يُوحٰىۙ عَلَّمَهُ شَد۪يدُ الْقُوٰىۙ ذُو مِرَّةٍۜ فَاسْتَوٰىۙ وَهُوَ بِالْاُفُقِ الْاَعْلٰىۜ ثُمَّ دَنَا

فَتَدَلّٰىۙ فَكَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ اَوْ اَدْنٰىۚ فَاَوْحٰٓى اِلٰى عَبْدِه۪ مَٓا اَوْحٰىۜ

"(Size okuduğu) Kur'an ancak kendisine bildirilen bir vahiydir (Kur'an'ı) ona, üstün güçlere sahip, muhteşem görünümlü (Cebrail) öğretti. O, en yüksek ufukta bulunuyorken (aslî suretine girip) doğruldu. Sonra (ona) yaklaştı derken sarkıp daha da yakın oldu. (Peygambere olan mesafesi) iki yay aralığı kadar yahut daha az oldu. Böylece Allah kuluna vahy edeceğini vahyetti." (Necm, 53/4-10)

Yüce Allah, yaratılmışların en şereflisi olan insanlara, yaratanına karşı görevlerini bildirmek ve onlara mutluluk, saadet yollarını göstermek için ilahî kitaplar göndermiştir. İnsanlar, dünya ve ahiret hayatını, iman-ibadet esaslarını ve daha birçok konuda bilgileri bu mukaddes kitaplardan öğrenmişlerdir.

Vahiy, Peygamberimizin gördüğü salih rüya ile başlamıştır. Yüce Allah'ın bir insanla konuşması vahiy yoluyla olmuştur. Bu yol, Allah'ın insana dolaysız hitap etmesi, perde arkasında konuşması, bir melek aracılığı ile vahy etmesi, meleğin insan şekline girerek vahiy getirmesi gibi şekillerde meydana gelmiştir. Vahiy, bazen çan sesi şeklinde gelirdi. Bu, vahiy yollarının en zoru olmuştur. Soğuk bir günde bile Peygamberimizin alnından terler akar, binek sırtındaysa, bineğinden inerdi.

Peygamber Efendimizin yüzünden ve renginden insanlar vahyin geldiğini anlarlardı. Böyle bir belirti gördükleri anda onu vahiyle baş başa bırakır, vahiy kesilene kadar ondan uzaklaşırlardı. Vahiy kesilince Peygamberimiz onlara, onlar da Peygamberimizin yanına dönerlerdi.

Vahiy bir hâl ve bir yaşayıştır. Nasıllığını ve niteliğini ancak onu yaşayan peygamber bilir. Çünkü o, Allah'la peygamberi arasında bir sırdır. Ancak vahyin geliş

* Ömer ÖNEN

şekilleri ve peygamberde meydana getirdiği etkiler ashap vasıtasıyla bilinmektedir.

Kur'an-ı Kerim, Peygamberimize, Allah tarafından Cebrail aracılığı ile indirilmiş mukaddes kitapların sonuncusudur. İndirildiğinden günümüze kadar, herhangi bir tahrife uğramadan korunan yegâne kitap, Kur'an'dır ve kıyamete kadar da böyle kalacaktır. Çünkü onun koruyucusu Allah'tır. *"Şüphesiz o zikri (Kur'an'ı) biz indirdik. Onun koruyucusu da elbette biziz."* (Hicr, 15/9) diye buyurulmaktadır.

Kur'an-ı Kerim, âyet âyet, sûre sûre, ihtiyaçlara cevap olacak şekilde 23 senede vahiy yoluyla Hz. Peygambere gönderilmiş, vahiy kâtipleri tarafından yazılmış, yüzlerce hâfız tarafından ezberlenmiş, tevatür yoluyla hiçbir değişikliğe ve eksikliğe uğramadan bize kadar gelmiştir. O, lâfız ve manası ile beraberce yüce Allah tarafından vahiy meleği aracılığı ile peygambere indirilmiş, Allah'ın ezelî kelâmıdır. Peygamberimiz, Kur'an âyetleri ve sûreleri geldikçe bunları yanında olan ashabına okur, onlar da bunu ezberler ve yazarlardı. Kur'an-ı Kerim, Peygamberimizin sağlığında çok sayıda Müslüman tarafından ezberlenmiş ve vahiy kâtipleri tarafından da yazı ile kaydedilmiştir. Ancak ayrı ayrı olan sayfalar toplanmış değildi. Hz. Osman zamanında Mushaf hâline getirilmiş, Peygamberden günümüze kadar da tevatür yoluyla nakledilmiş, bir harf bile tahrif olunmadan gelmiştir. Kur'an-ı Kerim, namazda okunan, namaz dışında milyonlarca insan tarafından okunup manaları üzerinde düşünülen ve ezberlenen, korunan bir kitaptır.

Hz. Peygamber, vahyin inişi sona ermeden unutmaktan korkarak, hemen onları tekrar ediyordu. Yüce Allah, Hz. Peygamberin vahyediliş sona ermeden okumakta acele etmemesini bildirmiş ve kuluna dilediğini indirmişti. Peygamberimiz de Cebrail'den öğrendiklerini insanlara duyurmakla yükümlü kılındı.

"İşte sana da, emrimizle bir ruh (kalpleri dirilten bir kitap) vahyettik." (Şûrâ, 43/52)

Hiç değişikliğe uğramadan günümüze kadar ulaşabilen sadece Kur'an-ı Kerim'dir. Hz. Âdem (a.s)'den itibaren gönderilen diğer ilâhî kitaplar, peygamberlerine gönderildikleri aslî şekilleri ile muhafaza edilememişlerdir. Müslümanlar, bu kitapların da Allah'ın gönderdiği ilk orijinal şekillerine inanırlar.

Kur'an, insanda hayranlık uyandıran eşsizliğe sahip ve benzeri getirilemeyen ilahî bir kelamdır. Namazlarda zorunlu olarak, namaz dışında hükümlerini öğrenip anlamak gayesi ile sürekli olarak okunur. O, bütün zamanların ihtiyacını karşılamak üzere ve bütün insanlığa gönderilmiştir. Dünya durdukça o yeryüzünde duracak ve hükmü sürecektir.

KUR'AN'IN KORUYUCUSU YÜCE RABBİMİZDİR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَاِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ

"Şüphesiz o zikri (Kur'an'ı) biz indirdik biz! Onun koruyucusu da elbette biziz." (Hicr, 15/9)

Yüce Allah Kur'an-ı Kerim'i Cebrail vasıtasıyla Peygamberimiz Hz. Muhammed'e yaşanan olaylarla bağlantılı olarak bölümler hâlinde 23 senede indirmiştir. Hz. Muhammed son peygamber, Kur'an-ı Kerim ise son kitaptır. Kıyamete kadar yeni bir din gelmeyecektir. Kur'an-ı Kerim'den önce indirilmiş bütün kitaplar aslını muhafaza edememiş, dolayısıyla zamanla yeni bir dinin ve peygamberin gönderilmesine ihtiyaç duyulmuştur. Kur'an-ı Kerim açısından durum tamamen farklıdır. O diğer kitapların uğradığı tahrife uğramamıştır. Kur'an-ı Kerim hem manevi açıdan, hem de Allah'ın Müslümanlara güç ve yetenek vermesiyle yapılan birtakım çalışmalarla maddi açıdan korunmuştur. Bu yönüyle yüce kitabımız Kur'an-ı Kerim, kıyamete kadar insanlığa ışık tutacaktır.

Kur'an-ı Kerim'in manevi açıdan korunması en başta şeytandan korunmasıdır. Şeytan iyileri kötü, kötüleri iyi, yanlışı doğru, doğruyu yanlış gösterme yeteneğine sahip bir varlıktır. Yüce Allah, şeytanın Kur'an ayetlerine müdahale etmesini engellemek için Cebrail (a.s)'in yanına muhafız melekleri koymuştur (Meryem, 19/64).

Kur'an-ı Kerim'in maddi açıdan korunması yine Allah'ın koruması cümlesindendir. Kur'an'ın ilk indiği andan itibaren yazıya geçirilmesi, ezberlenmesi, pasajlar hâlinde bulunan ayet metinlerinin bir araya getirilmesi, çoğaltılması vb. bütün işlemler Allah'ın Müslümanlara güç, yetenek ve feraset vermesiyle sağlanan bir korumadır.

Sevgili Peygamberimiz gelen vahiyleri sayıları kırkı bulan kâtiplere yazdırıyordu. O, askeri seferler sırasında ve hatta Mekke'den Medine'ye hicret gibi en kritik anlar-

---

* Dr. Burhan ERKUŞ

da bile beraberinde kâtip ve yazı malzemesi bulundurmayı ihmal etmiyordu. Zeyd b. Sabit, yeni gelen bir vahyin yazma işi bitince Hz. Peygamber'in yazılanları bir kez okuttuğunu, eğer bazı eksiklikler olmuş ise tamamlattığını, bu düzeltmelerden sonra halka sunduğunu belirtiyor.

Peygamberimiz Kur'an ayetleri ile kendi sözlerinin birbirine karışmasının önlenmesi için *"Benden Kur'an'dan başka bir şey yazmayın, eğer Kur'an'dan başka bir şey yazdınızsa onu imha edin"* (Müslim, "Zühd", 72) buyurmuştur.

Peygamberimizin vefatından 6 ay sonra dağınık halde bulunan vahiy parçaları bir araya toplanarak mushaf şeklinde yazılmıştır. Kur'an'ın bu şekilde bir araya toplanarak yazıya geçirilmesi diğer kutsal kitaplar gibi bozulmasını önlemiştir.

Kur'an'ın toplanması işini üstlenen Zeyd b.Sabit kendisine gelen metinlerin gerçekten vahiy metni olup olmadığına dair yemin ettiriyor, metinlerin ezberinde olup olmadığını soruyor, ezberinde olsa dahi bununla da yetinmeyip bu metinlerin vahiy metinleri olduğuna dair iki şahit getirmelerini şart koşuyordu.

Peygamberimizin döneminde bazı müşrikler Kur'an'ın benzerini oluşturmaya çalışmışlar ancak ortaya saçma sapan birkaç dizeden başka bir şey çıkaramamışlardır. Çünkü yüce Kitabımızın ayetleri her açıdan mükemmel ve orijinal bir yapıya sahiptir. Hiç kimsenin onu taklit etmeye dahi gücü yetmemiştir. Bütün bunlar Kur'an'ın korunmuşluğunun bizzat kendinden kaynaklandığına da bir işarettir.

KURBAN: TÜM DİNLERDEKİ ORTAK İBADET*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

وَلِكُلِّ اُمَّةٍ جَعَلْنَا مَنْسَكًا لِيَذْكُرُوا اسْمَ اللّٰهِ عَلٰى مَا رَزَقَهُمْ مِنْ بَه۪يمَةِ الْاَنْعَامِۜ فَاِلٰهُكُمْ اِلٰهٌ وَاحِدٌ فَلَهُٓ اَسْلِمُواۜ وَبَشِّرِ الْمُخْبِت۪ينَۙ

"Her ümmet için, Allah'ın kendilerine rızık olarak verdiği hayvanlar üzerine ismini ansınlar diye kurban kesmeyi meşru kıldık. İşte sizin ilahınız bir tek ilahtır. Şu halde yalnız O'na teslim olun. Alçak gönüllüleri müjdele!" (Hac, 22/34)

Kurban, insanın Allah'a yakınlaşmasına vesile olan ve ibadet maksadıyla belirli vakitte ve belirli cinste kesilen hayvanlara denir. Kişi kurban kesmekle Allah'a olan bağlılığını ve O'nun emrine boyun eğip, kulluk bilincini koruduğunu canlı bir biçimde ortaya koyar.

Kurban ibadeti, tarih boyunca hemen bütün dinlerin ve dinî kültürlerin ana temalarından birini teşkil eder. Her millet, inancına göre kendi nazarında kıymetli olan bir şeyi kurban etmeyi gelenek hâline getirmiştir. Kur'an bize, kurban müessesesinin Hz. Âdem'in çocuklarıyla başladığını bildirir. Ayrıntı verilmeden zikredilen bu hadisede, Hz. Âdem'in iki oğlunun Allah'a kurban takdim ettikleri, bunlardan birinin (Hâbil) kurbanının kabul edildiği, diğerinin (Kâbil) ise reddedildiği belirtilir (Maide, 5/27). Bu olay bize kurbanın, Hz. Âdem'den beri yerine getirilen dinî bir ibadet olduğunu göstermektedir. İzahını yaptığımız ayette de, ilâhî dinlerin hepsinde kurban hükmünün konulduğuna işaret edilmektedir.

Kur'an'da, Hz. İbrahim'le Hz. İsmail'den bahsedilen ayetlerde de kurban olayına değinilir. Ayetin ifadesine göre, Hz. İbrahim'e rüyasında oğlunu kurban etmesi emredilmiş, o bu durumu açıklayınca, Hz. İsmail büyük bir teslimiyet içerisinde

* Dr. Faruk GÖRGÜLÜ

Allah'tan gelen emre uyacağını ifade ederek, babasına kendisini kurban etmesini söylemiştir. Hz. İbrahim bu emri yerine getirmek için oğlunu yüz üstü yere yatırdığı sırada, Allah Teala büyük bir kurbanlık göndererek bunu kesmesini emretmiş ve Hz. İsmail'i kurban olmaktan kurtarmıştı (Sâffât, 37/102-107). Böylece Hz. İbrahim'le oğlu İsmail ideal bir itaat, teslimiyet ve fedakârlık örneği sergilemişlerdir. Bu nedenle kurban, Hz. İbrahim ile oğlu İsmail'in Allah'a karşı göstermiş oldukları büyük sadakat ve teslimiyetin hatırasını taşımakta ve inananlar tarafından her yıl kurban bayramı günlerinde büyük bir coşkuyla yerine getirilmektedir.

Hz. Peygamber (s.a.s) de hicretin 2. yılından itibaren vefat edinceye kadar her yıl düzenli olarak kurban kesmiş ve imkânı olan her Müslüman'ın bu ibadeti yerine getirmesini istemiştir. Kurban bayramı günlerinde kişiyi Allah'a yaklaştıracak en güzel ve en sevimli şeyin kurban kesmek olduğunu belirten sevgili Peygamberimiz (s.a.s), kesilen hayvanın kanı yere düşmeden kişinin Allah katında yüce bir makama erişeceğini, bu nedenle gönül hoşluğu ile bu ibadetin yerine getirilmesini istemiştir (Tirmizî, "Edâhi", 1).

Bütün ibadetler, kulun kendini olgunlaştırması, hayatı anlamlandırması ve yüce yaratıcısına yaklaşması gibi gayelerin yanında üstün amaçlarla yapılmalıdır. Kurban ile bir hayvanın eti veya derisi için kesimi arasındaki en temel fark, kurbanın ibadet amaçlı yani Allah'ın rızasını kazanma ve O'nun isteğine boyun eğme gayesiyle kesilmiş olmasıdır. Kur'an'da kurbanın kan ve etinin değil kesenlerin dinî duyarlılıklarının (takvâ) Allah'a ulaşacağının belirtilmesi (Hac, 22/37) böyle bir anlam taşır. Diğer ibadetlerde olduğu gibi, kurbanda da asıl olan samimiyet, dinî duyarlılık ve Allah rızasıdır. Bu nedenle Kur'an, Allah'tan başkası adına kurban kesmeyi yasaklamış, bu şekilde kesilen kurbanların etlerinin yenilmesini haram kılmıştır (Maide, 5/3; En'âm, 6/145).

Gerek fert, gerekse toplum açısından son derece yararlar taşıyan kurban ibadeti, toplumda kardeşlik, yardımlaşma ve dayanışma ruhunu canlı tutarak, sosyal adaletin gerçekleşmesine katkı sağlar. Ayrıca, insanlar arasında sevgi ve dostluğun yaygınlaşmasına zemin hazırlar. Zekâtta olduğu gibi kurbanda da zengin olan kişi, malını Allah rızası için başkalarıyla paylaşma yolunda harcama alışkanlığı kazanır ve böylece cimrilik hastalığından, dünya malına tutkunluktan kurtulur. Bu açıdan değerlendirdiğimizde kurban, bir taraftan kişiyi Hakk'a yaklaştırırken, diğer taraftan da halka yakınlaştırmaktadır. Çünkü Hakk'a yakın olmayı hedefleyenler, halkla kaynaşabilen insanlardır.

İlahî buyruğa uyarak kesmiş olduğumuz kurbanlar, bir taraftan bize Hz. İbrahim ve oğlu İsmail'in teslimiyetlerini ve her ikisinin de Allah'a itaat konusunda verdikleri zorlu imtihanı nasıl geçtiklerini hatırlama imkânı verirken, diğer taraftan da yoksullara yardımda bulunma zevkini kazandırır.

KURTULUŞA ERENLER*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

قَدْ اَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَۙ اَلَّذٖينَ هُمْ فٖى صَلَاتِهِمْ خَاشِعُونَۙ وَالَّذٖينَ هُمْ عَنِ اللَّغْوِ مُعْرِضُونَۙ وَالَّذٖينَ هُمْ لِلزَّكٰوةِ فَاعِلُونَۙ وَالَّذٖينَ هُمْ لِفُرُوجِهِمْ حَافِظُونَۙ

"Mü'minler, gerçekten kurtuluşa ermişlerdir. Onlar ki, namazlarında derin saygı içindedirler. Onlar ki, faydasız işlerden ve boş sözlerden yüz çevirirler. Onlar ki, zekâtı öderler. Onlar ki, ırzlarını korurlar." (Mü'minûn, 23/1-5)

İnanmak, insanın doğasında olan bir duygudur. İnançsız insan, sonbaharda yapraklarını dökmüş bir ağaç gibi yavan ve tatsızdır. Kur'an'ın, inançsız insanları, elbise giydirilmiş odunlara benzetmesi bu yüzdendir (Münâfikûn 63/4). Ama inanan insan, bol ürün veren Medine hurmaları gibi bereketlidir (Buharî, "Et'ime", 30). Onun amelleri "yedi başak bitiren ve her başakta yüz tane bulunan bir tohum gibidir" (Bakara, 2/261). Odun olmak mı, her bir salkımında ayrı bir tat, ayrı bir bereket olan bir ağaç olmak mı, güzel? İnançsızlık mı, inanmak mı güzel?

Peygamber Efendimiz, "dünyaya gelen her bebek 'fıtrat üzeredir', yani 'inanmaya hazır bir haldedir" der. Kutlu Elçi ekler:

"Fakat anne, babası onu kendi dini doğrultusunda zamanla Hıristiyan, Yahudi, Mecusi yapar." (Buharî, "Tefsîr", 30; Müslim, "Kader", 22)

Bizler kendi doğamıza en uygun inanca sahip bir anne ve babanın çocukları olarak dünyaya geldik. Ne mutlu bize! Peygamber Efendimizin haber verdiği, 'insanı, doğasından uzaklaştıran süreçlere' tabi olmadık. Doğduğumuzda dedemiz, babamız ya da mahallemizdeki aksakallı bir amca kulağımıza ezan okudu. Babamız veya dedemiz, bizi elimizden tutarak kardeşlerimizle beraber camiye götürdü; annemiz veya ninemiz seccadesi başında namaz kılmış, tespihini çekerken sokuluverdik yanına, ayakları altındaki cenneti arar gibi başımızı dayadık onun kucağına. Çocuktuk, fark

* Doç. Dr. Soner GÜNDÜZÖZ

edememiştik, Allah'ın bize olan nimetini, rahmetini. Sokakta yürürken köşe başında karşımıza çıkan cami, Ramazan ayında kuyruğa girip aldığımız Ramazan pidesinin buram buram kokusu, günde beş defa kulaklarımızda yankılanan saba, segâh ve rast makamında ezan nağmeleri, yazları gittiğimiz, evimizin yanındaki mütevazı Kur'an kursunun hocasının gür sesi… Meğer hepsi de aynı bestenin notalarıymış.

Kandil simidi yemek, kandil gecelerinde; bir hurmayla orucumuzu açmak, Ramazan akşamlarında; kurşunlu camilerde, tarihî şadırvanlardan akan soğuk suyla abdest almak, kışın soğuğuna inat, Cuma namazlarında; servi ağaçlarının altında, Rablerinin kara toprakta uyuttuğu insanlara bir Fatiha okumak, Bayram ya da Arife sabahlarında… Hepsi bizim inandığımızı, mümin olduğumuzu kendi diliyle anlatıyor sanki.

Bütün bunların yanında bir de içten bir duyguyla namaz kılıyor, faydası olmayan şeylerden kaçıyor, gönül hoşluğuyla zekâtımızı veriyor ve bunun aslında malımızda bir azalma değil, bilakis bereket olduğunu hissedebiliyorsak eğer ve 'iffetimiz' bizim için daha kıymetliyse, cebimizdeki paradan, işte dünya, bizim için kurtuluşa açılan bir kapıdır o zaman.

'İnandım' demek güzelliklere yönelmenin ilk durağı. Fakat yeterli mi? İnsan hatalarıyla insandır. Hatalar ve günahlar her an iyiliklerle, hayırlı ve faydalı amellerle silinmelidir. İman, uçsuz bucaksız kum tepeleriyle çevrili bir 'beyaz mermer abide' gibidir. Çölde esen kum fırtınalarının, üzerinde biriktirdiği tozdan temizlenmeyen mermer, isterse sütbeyazı kadar ak olsun, bir zaman sonra güneşin ışığını alamaz, parlayamaz olur. Ne yapsın güneş, üzeri kumla kaplı, tortulanmış varlıkları!

Allah'ın nuru, güneş gibidir hayatımızda, hiç eksilmeyen! Bir ışıktır o, asla tükenmeyen! (Nûr, 24/35) İnançlı insan Allah'ın nuruyla parlar, ışıldar, bir mermer abide gibi. Üzerine bulaşmış kumu, tozu, toprağı, tortuyu, cürufu, yani günahları üzerinden silkelerse eğer.

Allah'ın indirdiği ayetlere inanmayan ve dikkate almayana, 'nankör' denir ancak! İman öyle bir duygudur ki, doyurur insanı, iliklerine kadar. 'Nankör', 'inançsız insan' doyumsuzdur. Peygamberimizin eşsiz anlatımıyla, 'inançsız insan bağırsaklarındaki her boğuma kadar yer, yine de doymaz; mümin, bir tas süt içer, doyuverir. İnançsız, yedi tas süt içer, ancak öyle pes eder, içmeye (Buharî, "Et'ime",12, 20; Müslim, "Eşribe" 182).

Kur'an'da bahsedilir ya! Doksan dokuz koyunu olan, ama yine de kardeşinin bir koyununa göz dikip gasp eden adamdan. Davud'un Mihrabı'na dayanır da, adalet ister, mağdur kardeş, hakkını talep eder, suçuna aldırmaz görünen kardeşinden (Sâd 38/21-24). Nasıl da adalete susamış… Dünyamızı resmediyor bu ayet, taptaze, capcanlı! Sanki Davud'un Mihrabı'na yüz sürmeyi bekleyen milyonlarca insan var, bugün! Davud'un Mihrabı'ndaki kardeşlerden acaba hangisiyiz, biz?

Allah ideal mümini, Kur'an'da pek çok yerde anlatır. Bunlardan biri Mü'minûn suresinin ilk ayetleri. Bahsettik size, biraz. Bu ayetlerde 'namaz kılmak, yararsız işlerden kaçınmak, zekât vermek ve iffetimizi korumak' kol kola girmiş bizi ideal mümin olmaya çağırıyor. Bunu sınav sorusu yapsak, şöyle sıralardık herhalde, cevaplarınızı hazırlayın, sorular kısa, cevaplar da kısa olmalı.

1-Namaz kılıyor muyuz, beş vakit?

2-Yararsız işlerden kaçıyor muyuz, fellik fellik?

3-Zekât veriyor muyuz, bereketini Allah'tan umarak?

4-İffetimizi, namusumuzu koruyor muyuz, Allah'ın emaneti olarak?

Dört soruya dört doğru cevap, dört dörtlük mümin olmak için yeterli. Dinimiz kolaylık dini. İsterseniz bir sınav daha yapalım. Bu defa beş soruluk; Kur'an'ın bir başka yerinde 'gerçek mümin'in beş özelliği anlatılmış. Bir test imkânı daha hepimize! Cevaplarınızı hazırlayın, sorular kısa, basit; cevaplar da bir o kadar kısa ve net olmalı.

1-Allah'ın adı anıldığında kalbimiz cız cız ediyor mu, ürperiyor mu yani biraz?

2-Allah'ın ayetleri okunduğunda inancımız artıyor mu, kalbimizde bir kıpırdanma oluyor mu yani?

3-Allah'a güveniyor muyuz? Her ne pahasına!

4-Namaz kılıyor muyuz, günde beş defa?

5-Allah'ın rızasını kazanmak için, elimizi cebimize atıyor muyuz, hiç düşünmeden? (Enfâl, 8/2-4).

Notumuz kaç çıktı? Kırığımız, zayıfımız var mı? Hiçbir pürüz yok ise eğer, o zaman harika! 'Sınavı başaranlara ödül var' elbette! Allah bu ödüle 'Firdevs' adını vermiş, 'Firdevs Cenneti'! 'Kurtuluş Yurdu'! Rabbimiz hepimize kurtuluşu nasip etsin.

MAİDE SURESİ VE İÇERDİĞİ KONULAR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

قَالَ ع۪يسَى ابْنُ مَرْيَمَ اللّٰهُمَّ رَبَّنَٓا اَنْزِلْ عَلَيْنَا مَٓائِدَةً مِنَ السَّمَٓاءِ تَكُونُ لَنَا ع۪يدًا لِاَوَّلِنَا وَاٰخِرِنَا وَاٰيَةً مِنْكَۚ وَارْزُقْنَا وَاَنْتَ خَيْرُ الرَّازِق۪ينَ

"Meryem oğlu İsa, 'Ey Allahım! Ey Rabbimiz! Bize gökten bir sofra indir ki; önce gelenlerimize (zamanımızdaki dindaşlarımıza) ve sonradan geleceklerimize bir bayram ve senden (gelen) bir mucize olsun. Bizi rızıklandır. Sen rızıklandıranların en hayırlısısın' dedi." (Maide, 5/114)

Bu sure, 112-115. âyetlerde söz konusu edilen ve havârilerin isteği üzerine Hz. Îsâ'nın gökten bir "yemek sofrası" indirilmesi için dua etmesi nedeniyle Mâide adını almış olup Hudeybiye anlaşmasından sonra, Hicret'in 6. yılında veya 7. yılın başlarında vahyolunmuştur. Bu nedenle, bu anlaşmadan doğan sorunları da ele almaktadır.

Hudeybiye anlaşmasından önce Müslümanlar, henüz Müslüman olmayan Kureyşle girdikleri amansız mücadele nedeniyle İslam'ın mesajını yaymaya fazla vakit ayıramamışlardır. Bu durum; bir yenilgi gibi görülmekle birlikte, gerçekte, kazanılan bir zafer olan Hudeybiye anlaşmasıyla ortadan kalkmıştır. Müslümanlar bu zaferin sonucunda yalnızca kendi topraklarında sükûna kavuşmakla kalmayıp, aynı zamanda çevre bölgelere mesajlarını götürme fırsatını da bulmuşlardır. Bu arada Hz. Peygamber (s.a.s), İran, Mısır ve Roma (Bizans) hükümdarlarına İslam'a davet maksadıyla mektuplar göndermiştir. Yine bu dönemde İslam davetçileri kabileler arasında yayılıp, onları Allah'ın gönderdiği son dini kabule çağırmışlardır.

Bu dönemde bir başka gelişme daha olmuş, İslamî bakış açısı ve İslam'ın ilkelerine uygunluk içinde bir İslam medeniyeti doğmuştu. Diğer medeniyetlerden bütünüyle farklı, Müslümanları ahlakî, sosyal ve kültürel bakımlardan gayrimüslimlerden açıkça ayıran bir medeniyetti bu. Müslümanların sahip olduğu bütün yerleşim birimlerinde camiler yapılmıştı. Cemaatle namaz yerleşmiş ve her yerleşim bölgesi ve kabile için bir yönetici atanmıştı. Yeni baştan düzenlenmiş olan ticaret ve alış-veriş biçimleri eskilerinin yerini almıştı. Evlenme ve boşanma, kadın-

* Yunus AKKAYA

erkek ayırımı, zina, iftira ve benzeri suçların cezalarıyla ilgili hükümler Müslümanların sosyal hayatına yeni bir şekil vermişti. Sosyal davranış biçimleri, konuşmaları, giyimleri, yaşayış şekilleri, kültürleri vs. kendine özgü apayrı bir kalıba girmişti. Bütün bu değişimlerin sonucu olarak, Müslüman olmayanlar, Müslümanların artık bir daha eski durumlarına döneceklerini umamıyorlardı.

Mâide suresi şu üç ana konuyu ele almaktadır:

1) Müslümanların dinî, kültürel ve siyasal hayatlarıyla ilgili hükümler, talimatlar:

Bu bağlamda, hac yolculuğuyla ilgili hükümler manzumesi ortaya konur; Allah'ın emirlerine tam bir saygı emredilir ve Kâbe'ye gelen hacılara karşı girişilecek her türlü engelleme ve müdahale yasaklanır. Yiyecekler konusunda neyin helal, neyin haram olduğuyla ilgili kesin hükümler ve düzenlemeler getirilir ve İslam öncesi toplumun koyduğu yanlış uygulamalar kaldırılır. Kitap ehlinin yemeğini yeme ve kadınlarıyla evlenme izni verilir. Abdest, gusül ve teyemmümle ilgili hükümler ve düzenlemeler ortaya konur. İsyan, kamunun huzurunu bozma ve hırsızlıkla ilgili cezalar belirtilir. İçki, kumar mutlak anlamda yasaklanır. Yemin kefareti açıklanır ve şahitlik konusunda yeni ilâveler yapılır.

2) Müslümanlara uyarılar:

Allah Müslümanları, adaletli olmaları ve kendilerinden önce geçen kitap ehlinin hatalarına düşmemeleri konusunda tekrar tekrar uyarmaktadır. Mü'minlere, Allah'a ve Resûlü'ne itaat edip emir ve yasaklarına riayet etmelerini emrederek, itaat etmeyen Yahudi ve Hıristiyanların karşılaştıkları kötü akıbetlere uğramamaları konusunda ikazda bulunmaktadır. Ayrıca, surede İslam toplumu nifaka (münafıklığa) karşı uyarılmıştır.

3) Yahudilere ve Hıristiyanlara uyarılar:

Surede Yahudiler yanlış tavırlarına karşı yeniden uyarılmakta ve doğru yolu izlemeye çağrılmaktadırlar. Aynı şekilde Hıristiyanlara da ayrıntılı bir davet yapılmaktadır. İnançlarındaki yanılgılar açıkça belirtilmekte ve kendilerine Hz. Peygamber (s.a.s)'in yol göstericiliğini kabul etmeleri konusunda uyarıda bulunulmaktadır. Burada hemen belirtelim ki, Mecusîlere ve komşu ülkelerdeki putperestlere doğrudan bir çağrı yapılmamaktadır. Çünkü onların durumları müşrik Araplara yapılan seslenişlerle zaten ortaya konulmuş, kendilerine ayrıca seslenmeye gerek kalmamıştır.

Bu üç maddenin dışında Maide suresi, İslam toplumunun dinî ve ahlaki yapısının şekillenmesi için Nisa suresinde verilen talimatların devamı niteliğinde olan hükümleri içermektedir. Surede Müslümanlar, tüm yükümlülüklerini gözetip yerine getirmeye yöneltilmekte, bu amaç doğrultusunda Müslümanları eğitmek için yeni yeni düzenlemeler getirilmektedir.

MAKBUL OLAN TÖVBE: NASUH TÖVBESİ*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا تُوبُٓوا اِلَى اللّٰهِ تَوْبَةً نَصُوحاًۜ عَسٰى رَبُّكُمْ اَنْ يُكَفِّرَ عَنْكُمْ سَيِّـَٔاتِكُمْ وَيُدْخِلَكُمْ
جَنَّاتٍ تَجْر۪ي مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُۙ يَوْمَ لَا يُخْزِي اللّٰهُ النَّبِيَّ وَالَّذ۪ينَ اٰمَنُوا مَعَهُۚ نُورُهُمْ يَسْعٰى بَيْنَ
اَيْد۪يهِمْ وَبِاَيْمَانِهِمْ يَقُولُونَ رَبَّنَٓا اَتْمِمْ لَنَا نُورَنَا وَاغْفِرْ لَنَاۚ اِنَّكَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَد۪يرٌ

"Ey iman edenler! Allah'a içtenlikle tövbe edin. Belki Rabbiniz sizin kötülüklerinizi örter ve peygamberi ve onunla birlikte iman edenleri utandırmayacağı günde Allah sizi, içlerinden ırmaklar akan cennetlere sokar. Onların nurları önlerinden ve sağlarından aydınlatır, gider. 'Ey Rabbimiz! Nûrumuzu bizim için tamamla, bizi bağışla; çünkü senin her şeye hakkıyla gücün yeter' derler." (Tahrim, 66/8)

Yüce Allah bizi yaratmış, bize akıl ve irade gibi daha birçok nimetler bahşetmiştir. Bununla beraber O, bize değer vererek peygamberler aracılığıyla vahiy göndermiş ve yaptıklarımızdan hesaba çekileceğimizi de bildirmiştir.

Kur'an'da türevleriyle birlikte 86 defa zikredilen "tevbe" kelimesi sadece bu ayette bizden istenen tövbenin mahiyetiyle ilgili olarak, gerçek bir tövbenin "nasûh tevbesi" olması gerektiği şeklinde bir nitelendirilmede bulunulmuştur. Nasûh, hâlis, katkısız anlamına gelmekle birlikte düzeltici ve tamir edici demektir. Tövbe kelimesi Allah'a izafe edildiğinde, Allah'ın, kulunun durumunu daha iyi bir hâle çevirmesi, ona tövbe nasip etmesi ve tövbesini kabul etmesi manalarına gelir. Bu ayetteki nasûh kelimesi ise tam manasıyla pişman olma ve o hataya tekrar dönmeme azmini göstermemiz anlamına gelmektedir. İşte böylece içten ve kararlılıkla yapacağımız tövbeye de nasûh tövbesi denilmektedir.

Günahlarımıza tövbe etmemiz farzdır. Tövbe, Hz. Âdem'le başlar ve kıyamete kadar geçerlidir. Allah'a şirk koşmaktan başka tüm günahları bağışlayabileceğini

---

* Dr. Hamdi TEKELİ

bildiren yüce Allah insanlara verdiği değer ve önemden dolayı da kul haklarına karışmayacağını bildirerek kendi aramızda helalleşmemizi istemektedir. Bu ayetin devamında ise Allah, inkâr edenlere Hz. Nuh (a.s) ile Hz. Lût (a.s)'un karısını örnek gösterirken, iman edenlere de Firavun'un karısı Asiye'yi ve İmran kızı Meryem'i örnek göstererek bizleri tövbeye çağırmaktadır. Makbul bir tövbe için küfürden imana, kötülüklerden iyiliklere dönmemiz, günaha pişmanlık duymamız, günahı derhal terk etmemiz ve bir daha eski hâle dönmemeye azmetmemiz gerekir. Tövbenin rükünleri ise, farz ibadetlerimizi yerine getirmemiz, borçlarımızı ödememiz, helâl lokma yememizdir.

Makbul bir tövbe için de Zünnûn-i Mısrî'nin ifadesiyle her uzvun tövbe etmesi gerekir. Bu itibarla kalbin tövbesi, haram işleri yapmaya niyeti terk etmesi; gözün tövbesi, harama bakmaması; ayakların tövbesi, harama gitmemesi; kulakların tövbesi, haram şeyleri dinlememesi; midenin tövbesi haram lokma yememesidir.

Bu ayette geçen nur ifadesi, müfessirlerce hidayet ve müminlerin içinde bulundukları hoşnutluk hâli, sağ yanlarından ifadesi de bütün yönlerinden manasına geldiği belirtilmektedir.

Tövbe ve günah ilişkisi açısından konuya baktığımızda Allah'ın emir ve yasaklarına karşı itaatsizlik ettiğimiz zaman imanımız sarsılmaktadır. Bu nedenle bir günah veya hataya düştüğümüzde akabinde hemen tövbe etmemiz ve böylece günahlarımızın bağışlanacağına inanmamız gerekir. Bu şuur ve imanımız da bizi tekrar günah işlemekten alıkoyabilir.

Diğer bir açıdan da günahlarımızdan dolayı ümitsizliğe düşmemeli, Allah'a yönelerek yenilenmeliyiz. Zira Allah'tan ümit kesilmeyeceğini bildiren Rabbimizin emrine riayet ederek tövbe ettiğimizde bizi bağışlayacağı ümidiyle mükâfatına kavuşma ve azabından kurtulma düşüncemiz bizleri hayata bağlayan büyük bir müjdedir.

Yüce Allah, bizim tövbemize muhtaç değildir. Ancak kulu olarak el açarak tövbe dilememiz Rabbimizi hoşnut edecektir. Nitekim Hz. Peygamber (s.a.s) de bizlere her konuda olduğu gibi bu konuda hem davranışlarıyla hem de sözleriyle en güzel örnek olmuştur. Onun günde 70 defadan fazla Allah'tan bağışlanmayı dilediği rivayet edilmiştir (Buhârî, "Da'avât", 3).

Konumuzu öz ve anlamlı bir dua ile tamamlayalım:

"Tövbe yâ Rabbî hatâ râhına gittiklerime,
Bilip ettiklerime bilmeyip ettiklerime."

MALLARIMIZDAN ALLAH YOLUNDA HARCAYABİLMELİYİZ*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

مَثَلُ الَّذ۪ينَ يُنْفِقُونَ اَمْوَالَهُمْ ف۪ي سَب۪يلِ اللّٰهِ كَمَثَلِ حَبَّةٍ اَنْبَتَتْ سَبْعَ سَنَابِلَ ف۪ي كُلِّ سُنْبُلَةٍ مِائَةُ حَبَّةٍۜ وَاللّٰهُ يُضَاعِفُ لِمَنْ يَشَٓاءُۜ وَاللّٰهُ وَاسِعٌ عَل۪يمٌ

"Mallarını Allah yolunda harcayanların durumu, yedi başak bitiren ve her başakta yüz tane bulunan bir tohum gibidir. Allah, dilediğine kat kat verir. Allah, lütfu geniş olandır, hakkıyla bilendir." (Bakara, 2/261)

Yüce Rabbimiz, bizlere verdiği mal ve servetlerden ihtiyaç sahiplerine vermemizi ister ve teşvik eder. Allah hiçbir şeye muhtaç olmadığı için hiç kimsenin harcamasına da ihtiyacı yoktur. Az veya çok sahip olduğumuz dünya mal ve servetlerinden muhtaçlara vermeye bizim ihtiyacımız vardır. Fakir, muhtaç ve darda kalanlara yardım etmek ve böylece cömertlikte bulunmak bizlere ayrı bir manevi haz ve mutluluk kazandırır. Bir başkasını sevindirmek ve yüzünü güldürmek ayrı bir huzur vesilesidir. Hayır, infak ve cömertlik yapmak suretiyle mallarını Allah yolunda harcayanlara yüce Allah ayrı mükâfatlar verecektir. Rabbimiz, cömert, geniş yürekli, eli açık olanları sever. Zira o cömerttir. Cömertler cennete yakındır. Allah, cimrileri sevmez. Cimriler de cennetten uzaktır.

Allah'ın hoşnutluğunu kazanmak amacıyla kişinin kendi servetinden harcamada bulunması, ihtiyaç sahiplerine aynî ve nakdî yardım etmesi demektir. Buna infak denir. İnfak hem farz olan zekâtı hem de gönüllü olarak yapılan her çeşit hayrı içerir. Sahip olduğumuz servetin gerçek sahibi Allah'tır. O'nun bize emanet olarak verdiği bu servetten başkalarına vermemiz gerekir. Kur'an'da Allah'a karşı sorumluluğunun bilincinde olan muttaki müminlerin özellikleri sayılırken bunlar arasında infak da zikredilir (Bakara, 2/2–3).

---

* Dr. Bahattin AKBAŞ

İnfâk ve tasadduk gösterişten uzak, yalnız Allah rızası için yapılmalı; infâkta bulunan kimse, infâkta bulunduğu kişinin onurunu zedeleyecek davranışlardan kaçınmalı, malın iyisi ve kalitelisinden vermeli; verirken özellikle gerçek ihtiyaç sahiplerini arayıp bulmalıdır (Bakara, 2/261–274).

Varlıklı Müslümanların mallarında yoksulların hakları vardır. Bu durum zenginlerin, ihtiyaç sahiplerine yardım yapmakla yükümlü olduğunu gösterir. Sevgili Peygamberimizin hadislerinde aile fertleri için yapılan harcamalar da infak kavramıyla ifade edilir. Ve bu tür harcamaların sadakaların en hayırlısı olduğu belirtilir (Müsned, V/277; Müslim, "Zekât", 38-39). Kur'an'da genellikle iyiliklerin sevabı bire on olarak gösterildiği halde Allah yolunda infakın sevabı bire yedi yüz olduğu bildirilmiştir (Bakara, 2/261). Bu, infakın Allah katındaki değerini gösterir.

Kişinin kendi ihtiyaçları veya akrabalarının ihtiyacı başta olmak üzere, kamu yararına harcanan şeyler Allah yolunda harcanmış demektir. Yüce Rabbimizin keremi, ihsanı boldur, cömerttir. O her şeyi bilir. Bizler Allah yolunda harcarken ne kadar samimi ve gönülden olursak O'nun bizlere vereceği mükâfat da o denli büyük olacaktır. Bizler, bir tohumdan yedi sekiz yüz tane çıkaran Rabbimizin, yapılan iyilikleri de yedi yüz misli ile mükâfatlandıracağını kesinlikle bilmeliyiz. Yüce Rabbimiz yaptığımız amellerde ihlâs ve samimiyet arar. Sırf kendi rızası için yapılan iyilikleri ve hayırları da elbette en iyi o bilir. Mallarını Allah için içtenlikle seve seve verenlerin hak ettikleri mükâfatı eksiksiz olarak verir, hatta bu gibi kullarını kat kat fazlasıyla ödüllendirir. Yüce Rabbimiz, lütfu, ikramı, bağışlaması bol olandır. O'nun ihsanına ve lütfuna sığınarak O'nun yolunda infakta bulunmaya gayret etmeliyiz.

MEDİNE'YE HİCRET*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

اِلَّا تَنْصُرُوهُ فَقَدْ نَصَرَهُ اللّٰهُ اِذْ اَخْرَجَهُ الَّذ۪ينَ كَفَرُوا ثَانِيَ اثْنَيْنِ اِذْ هُمَا فِي الْغَارِ اِذْ يَقُولُ لِصَاحِبِه۪ لَا تَحْزَنْ اِنَّ اللّٰهَ مَعَنَاۚ فَاَنْزَلَ اللّٰهُ سَك۪ينَتَهُ عَلَيْهِ وَاَيَّدَهُ بِجُنُودٍ لَمْ تَرَوْهَا وَجَعَلَ كَلِمَةَ الَّذ۪ينَ كَفَرُوا السُّفْلٰىۜ وَكَلِمَةُ اللّٰهِ هِيَ الْعُلْيَاۜ وَاللّٰهُ عَز۪يزٌ حَك۪يمٌ

"Eğer siz ona (Peygamber'e) yardım etmezseniz, (biliyorsunuz ki) inkâr edenler onu iki kişiden biri olarak (Mekke'den) çıkardıkları zaman, ona bizzat Allah yardım etmişti. Hani onlar mağarada bulunuyorlardı. Hani o arkadaşına, 'Üzülme, çünkü Allah bizimle beraber' diyordu. Allah da onun üzerine güven duygusu ve huzur indirmiş, sizin kendilerini görmediğiniz birtakım ordularla onu desteklemiş, böylece inkâr edenlerin sözünü alçaltmıştı. Allah'ın sözü ise en yücedir. Allah mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir." (Tevbe, 9/40)

Sevgili Peygamberimiz, kendisine Cebrail vasıtasıyla ilk vahiy geldiği andan itibaren İslamiyet'i tebliğ etmeye başladı. Peygamberimiz bu görevi yerine getirirken, kendisinden önceki peygamberler gibi insanların düşmanlıklarına maruz kaldı. Daha önceleri kendisine "Muhammedü'l-Emin" ismini verenler, menfaatleri zarar göreceği için peygamberliğini reddediyor, bununla da kalmayıp kendisini alaya alıyor ve çeşitli eziyetlere maruz bırakıyorlardı. Müşrikler Mekke'de, Allah'ın elçisine ve ona inanan bir avuç Müslüman'a her türlü işkence ve zulmü yapıyorlardı. Bu da yetmiyormuş gibi Müslümanlara üç yıl süren boykot uyguladılar. Müslümanların en büyük destekçisi olan Hz. Peygamber'in amcası Ebu Talip ölünce de müşrikler iyice çığırından çıktılar ve Müslümanlara adeta nefes aldırmamaya başladılar.

Bu kadar eziyet ve ıstırap içerisinde artık Mekke'de ikamet edilemeyeceğini anlayan Peygamberimiz (s.a.s) Tâif'e giderek İslam'ı orada yaymaya çalıştı, ancak burada

* Hanif BURUN

da çok sert bir tavırla karşılaştı ve Mekke'ye geri döndü. Peygamberimiz Müslümanlar için daha güvenli bir yer arama düşüncesindeydi. Bu amaçla, Akabe'de Medineli bir grup insanla tanıştı ve onları İslam'a davet etti. Medineliler Müslüman olunca onlarla "Akabe biatları" denilen anlaşmalar yaptı.

Medine'nin iki güçlü kabilesi Evs ve Hazrec, Müslümanlara kucak açtı. Peygamberimizi ve Müslümanları her ne pahasına olursa olsun koruyacaklarına dair söz verdiler. Ayrıca, inançlarını rahat bir şekilde yayma ve ibadetlerini serbestçe yerine getirme konularında Efendimize güvence verdiler. Bunun üzerine Mekkeli Müslümanlar, sıkıntılarından kurtulmak ve ibadetlerini daha rahat yerine getirebilmek için gruplar hâlinde Medine'ye hicret etmeye başladılar.

Müşrikler Müslümanların Medine'de güçleneceklerini ve bu şekilde Mekke'ye geri döneceklerini düşünerek hicretten rahatsız olmaya başladılar. Bu sebeple, Daru'n-Nedve'de toplanıp, henüz Medine'ye hicret etmeyen Peygamber Efendimizi öldürme kararı aldılar. Kendisine zarar verileceğini Cebrail vasıtası ile öğrenen sevgili Peygamberimiz, biricik arkadaşı Hz. Ebubekir'in evine gitti ve kendisi ile birlikte Medine'ye hicret edeceklerini haber verdi. Daha sonra da bir hafta süren kutsal yolculuğu gerçekleştirdiler. Yolculuk esnasında mağarada saklanmışlardı. Kendilerini yakalayıp öldürmek için peşlerine düşen müşriklerin mağaranın ağzına kadar geldiğini gören Hz. Ebubekir bir ara telaşlandı. Sevgili Peygamberimiz, Hz. Ebubekir'e *"Üzülme, çünkü Allah bizimle berâber"* buyurdu.

Ayet-i kerimeden anladıklarımız:

1. Yüce Allah, her zaman bizimle beraberdir. Her hâlimizi görmekte ve bilmektedir. O halde, yersiz üzüntülere kapılmamalı, daima metin olmalıyız.

2. Mevlamız, kendi yolunda olan ve kendi dinine hizmet edenleri, sıkıntılı durumlarında, göremediğimiz güçlerle desteklemektedir.

MELEKLERİN İMAN EDENLERE DUASI*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

اَلَّذ۪ينَ يَحْمِلُونَ الْعَرْشَ وَمَنْ حَوْلَهُ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَيُؤْمِنُونَ بِه۪ وَيَسْتَغْفِرُونَ لِلَّذ۪ينَ
اٰمَنُواۚ رَبَّنَا وَسِعْتَ كُلَّ شَيْءٍ رَحْمَةً وَعِلْماً فَاغْفِرْ لِلَّذ۪ينَ تَابُوا وَاتَّبَعُوا سَب۪يلَكَ وَقِهِمْ عَذَابَ
الْجَح۪يمِ رَبَّنَا وَاَدْخِلْهُمْ جَنَّاتِ عَدْنٍ الَّت۪ي وَعَدْتَهُمْ وَمَنْ صَلَحَ مِنْ اٰبَٓائِهِمْ وَاَزْوَاجِهِمْ
وَذُرِّيَّاتِهِمْۜ اِنَّكَ اَنْتَ الْعَز۪يزُ الْحَك۪يمُۙ وَقِهِمُ السَّيِّـَٔاتِۜ وَمَنْ تَقِ السَّيِّـَٔاتِ يَوْمَئِذٍ فَقَدْ رَحِمْتَهُۜ
وَذٰلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظ۪يمُۚ

"Arş'ı taşıyanlar ve onun çevresinde bulunanlar (melekler) Rablerini hamd ederek tespih ederler, O'na inanırlar ve inananlar için (şöyle diyerek) bağışlanma dilerler: Ey Rabbimiz! Senin rahmetin ve ilmin her şeyi kuşatmıştır. O halde tövbe eden ve senin yoluna uyanları bağışla ve onları cehennem azabından koru. Ey Rabbimiz! Onları da, onların babalarından, eşlerinden ve soylarından iyi olanları da, kendilerine vaat ettiğin Adn cennetlerine koy. Şüphesiz sen mutlak güç sahibisin, hüküm ve hikmet sahibisin. Onları kötülüklerden koru. Sen o gün kimi kötülüklerden korursan, ona rahmet etmiş olursun. İşte bu büyük başarıdır." (Mümin, 40/7-9)

Melekler ibadet etmekle yükümlü olan nuranî varlıklardır. İnsan da Allah'a ibadetle yükümlü bir varlıktır. Nasıl insan kendi yakınları için iyilik ister, dua ederse; melekler de insanlar için hayırlı işlerde olduğu sürece insanların iyiliği için dua ederler. Bu husus hadis-i şeriflerde de açıklanmaktadır:

"Bir kimsenin camide cemaatle kıldığı namaz, işyerinde ve evinde kıldığı namazdan yirmi küsur derece daha sevaptır. Şöyle ki bir kişi güzelce abdest alır, sonra başka hiçbir maksatla değil, sadece namaz kılmak üzere camiye gelirse, camiye girinceye kadar attığı

* Rüstem BEŞLER

her adım sebebiyle bir derece yükseltilir ve bir günahı bağışlanır. Camiye girince de, namaz kılmak için orada durduğu sürece, tıpkı namaz kılıyormuş gibi sevap kazanır. Biriniz namaz kıldığı yerden ayrılmadığı, kimseye eziyet etmediği ve abdestini bozmadığı müddetçe melekler:

Allahım! Ona merhamet et! Allahım! Onu bağışla! Allahım! Onun tövbesini kabul et! diye ona dua ederler." (Buhârî, Salât, 87)

Ebü'd Derdâ *(r.a)*'dan rivayet edildiğine göre Resûlullah (s.a.s) şöyle buyurdu:

"Bir müslümanın, yanında bulunmayan din kardeşine yapacağı dua kabul olunur. Bir kimse din kardeşine hayır dua ettikçe, yanında bulunan görevli bir melek ona, 'duan kabul olsun, aynı şeyler sana da verilsin' diye dua eder." (Müslim, "Zikir", 87-88)

Ümmü Seleme (r. anhâ)'den rivayet edildiğine göre, Resûlullah (s.a.s), (vefat etmiş olan) Ebû Seleme'nin yanına girdi. Tam bu sırada Ebû Seleme'nin aile fertlerinden bazıları bağıra çağıra ağlamaya başladılar. Bunun üzerine Resûlullah (s.a.s); *"Kendinize hayırdan başka bir şeyle dua etmeyin. Çünkü melekler dualarınıza 'âmin' derler"* buyurdu. Sonra şöyle dua etti:

"Allah'ım! Ebû Seleme'yi bağışla. Derecesini hidayete ermişler seviyesine yükselt! Geride bıraktıkları için de sen ona vekil ol! Ey âlemlerin Rabbi! Bizi de onu da bağışla! Kabrini genişlet ve nurla doldur!" (Müslim, "Cenâiz", 7) Hz. Ali (r.a.)'den; rivayet edildiğine göre Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemi şöyle buyururken işittim, demiştir:

"Bir Müslüman, hasta olan bir Müslüman kardeşini sabahleyin ziyarete giderse, yetmiş bin melek akşama kadar ona rahmet okur. Eğer akşamleyin ziyaret ederse, yetmiş bin melek onun için sabaha kadar istiğfar eder. Ve o kişi için cennette toplanmış meyveler de vardır." (Tirmizî, "Cenâiz" , 2)

Ne mutlu Allah'ın rızasını, insan ve meleklerin duasını kazananlara.

MUCİZE VE PEYGAMBERİMİZİN MUCİZELERİ*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

اِذْهَبْ اَنْتَ وَاَخُوكَ بِاٰيَات۪ي وَلَا تَنِيَا ف۪ي ذِكْر۪يۚ

"(Ey Musa!) Sen ve kardeşin mucizelerim ile (desteklenmiş olarak Firavun'a) gidin ve beni anmakta gevşeklik göstermeyin." (Tâ-hâ, 20/42)

Mucize; peygamberlik davasının doğruluğunu ispat etmek amacıyla, peygamberlerin elinde tabiat kurallarına aykırı olarak Allah tarafından yaratılan ve başkaları tarafından bir benzeri getirilemeyen harikulade olaylardır. Mucize, Allah'ın hükmü ve fiili olarak, peygamberin istemesiyle birlikte, isteğine uygun şekliyle meydana gelir. Başkası tarafından aksi ya da benzeri getirilemeyeceği için de "meydan okuma" (tehaddî) özelliğine sahiptir. Peygamberi ve onun getirdiği risaleti tasdik mahiyetinde olması yönüyle, peygamberlere yardım ve destek olması yanında, Hakk'ı tanımak açısından insanlık için de Allah'ın büyük bir ihsanıdır.

Kur'an-ı Kerim'de mucize delil anlamına gelen "âyet" (Tâ-hâ, 20/56), "burhân" (Kasas, 28/32), "beyyine" ve benzeri (İsrâ, 17/101) kelimelerle ifade edilmektedir. Önceki peygamberlere ait Kur'an'da bildirilen mucize ve harikulade olaylardan bazıları şunlardır:

a-Salih (a.s)'e kavminin istemesi üzerine, harikulade bir devenin verilmesi (A'râf, 7/73-79; Hûd, 11/63-64; Şuarâ, 42/154).

b-Hz. Musa (a.s)'nın, Firavun tarafından çağrılan sihirbazların sihirleri karşısında asasını yere atmasıyla birlikte yılan şekline dönüşerek onların sihirlerini yutması (Tâ-hâ, 20/20-21, 69-70; Neml, 27/10; Kasas, 28/31); asasını denize vurduğunda kendisine inananlarla birlikte karşıya geçip Firavun'dan kurtulmalarını sağlayan bir yolun açılması (Tâ-hâ, 20/77-78; Şuarâ, 26/63); elini koynuna sokup çıkarmasıyla elinin bem-

* Dr. Ahmet GELİŞGEN

beyaz olması (Tâ-hâ, 20/22-23; Neml, 27/12; Kasas, 28/32); asasını kayaya vurduğunda on iki pınarın fışkırması (Bakara, 2/60).

c- Hz. Îsâ (a.s)'nın, çamurdan yaptığı kuşa üflediği zaman canlanması, körleri ve alaca hastalığı olan kimseyi iyileştirmesi, ölüleri diriltmesi, evlerinde ne yiyip içtiklerini ve biriktirdiklerini bilmesi (Âl-i İmrân, 3/49; Mâide, 5/110); Havârîlerin arzusu ile gökten sofra indirmesi (Mâide, 5/112-115).

d- Yusuf (a.s)'un kanlı gömleğinin babası Hz. Yakub (a.s)'un yüzüne dokunmasıyla kör olan gözlerinin açılması (Yûsuf, 12/96).

e- Nemrud tarafından ateşe atılan Hz. İbrahim (a.s)'in ateşte yanmaması (Enbiyâ, 21/69-70).

f- Hz. Süleyman (a.s)'a rüzgârın doğrudan ulaşım aracı olarak (Sebe', Enbiyâ, 21/81; 34/12), cinlerin de ordu olarak verilmesi (Neml, 27/17).

g- Hz. Süleyman (a.s)'ın etrafında bulunan ve kendisine ilim verilen bir adamın, Sebe' kraliçesi Belkıs'ın tahtını göz açıp kapamadan kendisine getirmesi (Neml, 27/40).

h- Gerek Hz. Süleyman (a.s)'a gerekse Hz. Davud (a.s)'a hayvanlarla konuşma sanatının verilmesi (Enbiyâ, 21/76; Neml, 27/16).

Hz. Peygamber (s.a.s)'in de, akla hitap eden, duyularla algılanabilen ya da geçmiş ve gelecekle ilgili haberlerden oluşan mucizeleri vardır. Kendisi belli bir eğitim ve öğretimden geçmediği halde (Allah vergisi) olarak ortaya koyduğu bilgilerin, alanındaki en büyük bilginleri ve filozofları bile hayrete düşürecek düzeyde oluşu, onun en önemli aklî mucizelerindendir. Kur'an-ı Kerim de akla hitap eden en büyük edebî mucizedir. Nitekim Hz. Peygamber (s.a.s), her peygambere insanları ikna edecek kadar mucizenin, kendisine de Kur'an'ın mucize olarak verildiğini haber vermektedir (Buhârî, "Fezâilü'l-Kur'an", 1).

Kur'an, bir sure veya ayetin benzerinin getirilmesi konusunda inkârcılara daima meydan okumuştur. O dönemdeki Arapların ileri derecede bir edebiyatlarının olmasına rağmen anlam, içerik ve üslup yönüyle müşrikler tarafından bir benzeri getirilememiştir (Bakara, 2/23-24; Yûnus, 10/38; Hûd, 11/13; İsrâ, 17/88; Tûr, 53/34).

Hz. Peygamber (s.a.s)'in diğer mucize ve harikulade olaylarından bazıları şunlardır:

a- Bir gece Mescid-i Haram'dan alınarak Mescid-i Aksâ'ya getirilmesi ve oradan da göklere ve Allah'ın huzuruna çıkarılması (İsrâ, 17/1; Buhârî, "Menâkıbu'l-Ensâr", 41-42).

b- Müşriklerin mucize istemeleri üzerine Hz. Peygamber (s.a.s)'in karanlık bir gecede onlara ayı göstermesi ve bunun üzerine ayın ikiye bölünmesi (Kamer, 54/1-2; Buhârî, "Menâkıb", 27; Müslim, Münâfikûn, 43-48).

c- Hudeybiye'de, Ashab'ın susuzluk çekmesi üzerine bir su matarasına Hz. Peygamber (s.a.s)'in elini sürmesiyle birlikte mübarek parmaklarından pınarlar gibi su fışkırması ve orada bulunan yaklaşık beş yüz kişinin bu sudan abdest alıp kana kana içmeleri (Buhârî, "Menâkıb", 25).

d- Medine Mescidi'ne getirilen minber üzerine çıkarak Peygamber Efendimizin hutbe okumasıyla birlikte önceden üzerinde hutbe okuduğu hurma kütüğünün inlemeye başlaması ve Hz. Peygamber (s.a.s)'in minberden inip ona elini dokundurmasıyla inlemeye son vermesi (Buhârî, "Menâkıb", 25).

d- Yahudi bir kadın tarafından Hz. Peygamber (s.a.s)'e kızartılıp getirilen koyunun zehirlenmiş olduğunun Hz. Peygamber tarafından haber verilmesi (Buharî, "Tıb", 55; Müslim, "Selam", 45).

e- Bedir savaşında üç bin meleğin, Allah tarafından Müslümanlara yardımcı olarak gönderilmesi (Âl-i İmrân, 3/123-124; Enfâl, 8/9-10, 17).

MUHACİR VE ENSAR KARDEŞLİĞİ*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

وَالسَّابِقُونَ الْاَوَّلُونَ مِنَ الْمُهَاجِر۪ينَ وَالْاَنْصَارِ وَالَّذ۪ينَ اتَّبَعُوهُمْ بِاِحْسَانٍۙ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمْ
وَرَضُوا عَنْهُ وَاَعَدَّ لَهُمْ جَنَّاتٍ تَجْر۪ي تَحْتَهَا الْاَنْهَارُ خَالِد۪ينَ ف۪يهَٓا اَبَدًاۜ ذٰلِكَ الْفَوْزُ الْعَظ۪يمُ

"İslam'ı ilk önce kabul eden Muhâcirler ve Ensar ile iyilikle onlara uyanlar var ya, Allah onlardan razı olmuş; onlar da O'ndan razı olmuşlardır. Allah onlara içinden ırmaklar akan, içinde ebedî kalacakları cennetler hazırlamıştır. İşte bu büyük başarıdır." (Tevbe, 9/100)

İslam tarihinde iyilik yolunda, takva ve samimiyet yarışında önceliği elde eden ilk Müslümanlardan Allah rızası için her şeyini bırakıp Mekke'den Medine'ye hicret edenlere Muhacir, muhabbet ve samimiyetle onlara kucak açıp, ellerinden gelen her türlü yardımı yapan Medineli Müslümanlara da Ensar adı verilmiştir.

Mekke'den gelirken beraberlerinde hiçbir şey getirmeyen Muhacirlerin hicret ettikleri yere ve bölge insanına alışmaları gerekiyordu. Allah Resûlü bunu tesis etmek için, Ensar'dan durumu müsait olan sahabiler ile Mekke'den gelen sahabilerden huyları birbirine uyanları kardeş yaptı. Resûlullah'ın kurduğu bu kardeşlik müessesi her türlü yardımlaşma esasına dayanıyordu. Böylece muhacirlerin memleketlerinden ayrılmalarından dolayı duydukları üzüntü ve keder hafifliyor, Ensar'ın onlara yardımcı olmaları sağlanıyordu. Bu kardeşlik bağı neticesinde Medineli aileler Mekkeli Müslümanlardan birini yanına alarak mallarını onlarla paylaşacak ve beraber çalışıp kazançlarını paylaşacaklardı. Durum öyle bir noktaya vardı ki, Medineli Ensar, kardeşlik ve paylaşmada zirveyi yakalayıp hurmalıklarını, evlerini ve işlerini paylaşmaktan geri kalmıyor; bu konuda birbirleriyle yarışıyorlardı.

Peygamberimizin Muhacir ve Ensar arasında tesis ettiği bu kardeşlik, Medine'nin tümüne yayıldı. Araplar arasında o zamanlar çok yaygın olan kabilecilik ve ırkçılık anlayışı, bu kardeşlik anlayışı karşısında erimiş, örnek bir toplum ortaya çıkmış-

* Dr. Abdurrahman CANDAN

tı. Bu uygulama, Medine'de çeşitli kabilelerin birbiriyle kaynaşmasına, aralarında uyumun oluşmasına; karakter zayıflığı, cimrilik, fedakârlıktan kaçınma gibi yanlış anlayışların toplumdan uzaklaşmasına yardımcı oluyordu. Bu eşsiz yardımlaşma ve dayanışma o günün insanlarına ve ondan sonra gelecek insanlara da istifade edilecek güzel bir örnek oldu. Ayette geçen "güzellikle onlara uyanlar" ifadesiyle Muhacir ve Ensar kavramlarının aslında bütün zamanları ve insanları ilgilendirdiğini anlayabiliriz. Zulüm ve kötülüğün yaygın olduğu ortamdan kendini arındırıp imanlarını muhafaza edenleri muhacir; maddi ve manevi olarak sıkıntıda bulunan insanlara el uzatıp dertlerini paylaşma kadirşinaslığını gösterenleri de Ensar olarak isimlendirebiliriz. Yüce Allah başka bir ayette bu konuyu şöyle vurgulamıştır:

"İman edip hicret eden ve Allah yolunda cihad edenler ve (muhacirleri) barındırıp (onlara) yardım edenler var ya; işte onlar gerçek müminlerdir. Onlar için bir bağışlanma ve bol bir rızık vardır." (Enfâl, 8/74)

Ayet-i kerimeden, samimiyetlerini muhafaza ederek inançları uğrunda fedakârlıkta bulunan müminleri Allahu Teala'nın mükâfatlandıracağını da anlıyoruz. Şöyle ki, göç eden muhacirler ve misafirperver olan Ensar, Hz. Peygamberden aldıkları öğretileri pratik hayatlarında uygulamaları sebebiyle ilahî övgüye layık olmuşlardır. Kur'an'ın ifadesiyle *"Allah onlardan hoşnut olduğu gibi, onlar da Allah'tan hoşnut olmuşlardır."* Bu hoşnutluğun neticesi de ilahî mükâfattır. Aslına bakarsanız Allah'ın hoşnutluğu başlı başına büyük bir onur ve eşsiz bir şereftir. Onların hoşnut olmaları da O'nun her yaptığının yerinde olduğuna inanmaları, verdiklerine şükretmeleri, emirlerinin gereğini yerine getirmeleridir. Böylece karşılıklı hoşnutluk ve rıza ortaya çıkıyor. Bu ilahî rızanın, hoşnutluğun işareti de bu yoldaki bütün müminleri kuşatacaktır.

"Allah, onlara içinden ırmaklar akan, içinde ebedî kalacakları cennetler hazırlamıştır. İşte bu büyük başarıdır."

Hangi mutluluk, kurtuluş ve başarı bundan daha büyük olabilir…

MUHSİNLERDEN OLABİLMEK!*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

وَاَنْفِقُوا ف۪ي سَب۪يلِ اللّٰهِ وَلَا تُلْقُوا بِاَيْد۪يكُمْ اِلَى التَّهْلُكَةِۚ وَاَحْسِنُواۚ اِنَّ اللّٰهَ يُحِبُّ الْمُحْسِن۪ينَ

"(Mallarınızı) Allah yolunda harcayın. Kendi kendinizi tehlikeye atmayın. İyilik edin. Şüphesiz Allah iyilik edenleri sever." (Bakara, 2/195)

Âyette yer alan ve diğer âyet-i kerimelerde de geçen "infak" kelimesi, kişinin Allah'ın rızası ve hoşnutluğunu kazanmak amacıyla mal ve servetinden O'nun yolunda harcama yapmasını, ihtiyaç sahiplerine aynî ve nakdî yardımlarda bulunmasını ifade etmektedir. Bu yönüyle infak; hem farz olan zekâtı hem de gönüllü olarak yapılan her çeşit hayrı kapsamaktadır. Hadislerde ise, diğer harcamaların yanı sıra, aile fertleri için yapılan harcamalar da infak kavramıyla ifade edilmekte ve bu tür harcamaların, sadakaların en hayırlısı olduğu belirtilmektedir (Müsned, V/277; Müslim, "Zekât", 38-39).

Yüce Allah, bu âyet-i kerimesiyle insana, sahip olduğu maddî imkânlarından, âhiret mutluluğunu da elde etmesine vesile olabilecek hayır yollarına harcama yapmasını emretmektedir. Bu bakımdan İslam bilginleri, Allah rızasına dayanması şartıyla; ülkenin savunulması, okul, cami, hastane, yol, köprü, çeşme, bakımevleri gibi toplumsal hizmet ve hayır müesseselerinin kurulması ve güçlendirilmesi, yoksulların desteklenmesi, hac hizmetlerinin yerine getirilmesi; hatta tabiatın korunup geliştirilmesine kadar çeşitli hizmetler için yapılan her türlü harcamayı Allah yolunda infak (harcama) olarak değerlendirmişlerdir. Ayrıca âyetin devamında *"Kendi kendinizi tehlikeye atmayın."* buyrularak bir bakıma, cimrilik yapmak suretiyle, gerek ülke savunması ve güvenliği, gerekse dinî ve sosyal yapı için son derece önem arz eden bu tür hizmet ve harcamalardan kaçınmanın, Müslüman bireyler ve toplumlar için maddeten ve manen büyük bir tehlike teşkil edeceğine dikkat çekilmektedir (Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir, D.İ.B. Yay., I/200-201).

---

* Dr. Muhlis AKAR

Âyetin sonunda da, özelden genele doğru Müslümanlar ihsanda bulunmaya çağrılmakta, ihsanda bulunan muhsinleri Allah'ın sevdiği bildirilmekte, böylece Müslümanlar, muhsin sıfatına sahip olmaya teşvik edilmektedir.

"Muhsin ise"; ihsan eden, iyilikte bulunan, güzel düşünüp güzel davranan, sözün güzelini söyleyen ve yaptığı her şeyi en güzel bir biçimde yapan demektir. Muhsin olan yüce Allah; yarattığı her şeyi en güzel bir şekilde yapmış (Bk. Secde, 32/7; Teğabûn, 64/3), kullarına ihsanda bulunmuş, muhsinleri sevdiğini bildirmiş (Bakara, 2/195); kullarından da birbirlerine ihsanda bulunmalarını istemiştir. Kur'an-ı Kerim'inde, *"Allah'a ibadet edin ve ona hiçbir şeyi ortak koşmayın. Ana babaya, akrabaya, yetimlere, yoksullara, yakın komşuya, uzak komşuya, yanınızdaki arkadaşa, yolcuya, elinizin altındakilere ihsanda bulunun (iyilik edin/iyi davranın). Şüphesiz, Allah kibirlenen ve övünen kimseleri sevmez"* (Nisâ, 4/36)**,** *"Allah'ın sana ihsanda bulunduğu gibi sen de ihsanda bulun."* (Kasas, 28/77) buyurarak; insanlardan, kendisine kulluğun yanı sıra, başta ana-baba olmak üzere topumun diğer bütün kesimlerine ihsanda bulunmalarını istemiştir.

"İhsan" ise genel olarak başkalarına iyilikte bulunmak, yardım etmek, yaptığı işi iyi, güzel ve kaliteli yapmak, güzel düşünüp güzel davranmak, sözün güzelini söylemek gibi anlamlarda kullanılmaktadır (Bk. Mustafa Çağrıcı, İhsan Md. DİA, (XXI/544-545). Sevgili Peygamberimizin "Cibrîl hadisi" olarak bilinen hadislerinde de; "İhsan, Allah'ı görür gibi ibadet etmendir; çünkü sen O'nu görmesen de O seni görmektedir." şeklinde tanımlanmaktadır.

Buna göre ihlâs ve ihsan bilincine sahip olan ve Kur'an'ın ifadesiyle "Muhsin" olan kullar; Allah'a karşı derin bir saygı, bağlılık ve itaat göstererek; yaptıkları her işi, söyledikleri her sözü, her an 'Allah ile beraber olma' şuuru içerisinde ihsan standardına uygun olarak yaparlar. İbadetlerinde, iş ve icraatlarında, kazançlarında, harcamalarında, oturuşlarında, kalkışlarında, konuşmalarında, susmalarında ve insanlarla olan ilişkilerinde; "Allah beni görüyor, yaptıklarımı biliyor" inanç ve düşüncesiyle hareket eder, her şeyin en iyisini ve en güzelini ortaya koymaya çalışırlar.

İşte yukarıda meallerini verdiğimiz âyet-i kerime ve hadis-i şeriflerde müminlere özetle şu mesajlar verilmektedir:

Ey müminler! Allah rızası için infakta, harcamada bulunun. Sakın cimrilik edip, malî ve bedenî görevlerinizi ihmal ederek dünyada ve âhirette kendi kendinizi tehlikeye atmayın. Allah yolunda harcamayı ve diğer işlerinizi en güzel biçimde yapın. İnsanlara ve diğer canlı mahlûkata iyilik edin. Hep güzel düşünüp, güzel davranın. Sizden istenen ihsandır. Çünkü Allah ihsanda bulunan muhsin kullarını sever.

MÜ'MİN HAYRA ÖNCÜ, ŞERRE ENGELDİR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

كُنْتُمْ خَيْرَ اُمَّةٍ اُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَتُؤْمِنُونَ بِاللّٰهِۜ وَلَوْ
اٰمَنَ اَهْلُ الْكِتَابِ لَكَانَ خَيْرًا لَهُمْۜ مِنْهُمُ الْمُؤْمِنُونَ وَاَكْثَرُهُمُ الْفَاسِقُونَ

"Siz, insanlar için çıkarılmış en hayırlı ümmetsiniz. İyiliği emreder, kötülükten men eder ve Allah'a iman edersiniz. Kitap ehli de inansalardı elbette kendileri için hayırlı olurdu. Onlardan iman edenler de var. Ama pek çoğu fasık kimselerdir." (Âl-i İmran, 3/110)

İyiliğe/hayra öncü, kötülüğe engel oluş, aslında "emr bi'l-maruf nehy ani'l-münker" kavramının açılımıdır. İyiliklerin-ahlaki değerlerin yaygınlaştırılması ve kötülüklerle mücadele olarak tanımlayabileceğimiz emr bi'l-ma'ruf nehy ani'l-münker, dinimizde farz olarak değerlendirilmiş bir görevdir. Öyle ki Müslümanların varlık sebebi de böylesi yüce bir görev ile ilintilendirilmiştir. Başlangıçta zikrettiğimiz âyet, müminlerin, bu görevlerini dile getirmektedir. Bu yönüyle toplumu teşkil eden bütün fertlere, bir sorumluluk ve duyarlılık anlayışı getirilmektedir. Bu sorumluluk anlayışı, hemen hemen hayatın her safhasında söz konusu olabilmektedir. Bir müminin sorumluluk anlayışını, Hz. Peygamber (s.a.s)'in şu hadisi gayet güzel bir şekilde ifade etmektedir:

"Sizden kim bir kötülük görürse, eğer gücü yetiyorsa, onu eliyle değiştirsin. Buna gücü yetmiyorsa diliyle o kötülüğü değiştirsin. Buna da gücü yetmiyorsa, o zaman kalbiyle buğz etsin ki bu da imanın gerektirdiği en alt sorumluluk sınırıdır." (Tirmizî, "Fiten", 11)

Gerçek şu ki, kötülüklerle, yanlışlıklarla, hukuk tanımamazlıkla mücadele edilmeyen toplumlarda, başlangıçta yaygın olmayan bir kötü alışkanlık, zamanla bir kanser hücresi gibi bütün toplumu sarabilmektedir. Ahlaksızlıklar, başlangıçta etkisi itibariyle bireylerle sınırlı gibi gözükse de, zamanla diğer fertler de işlenen kötülüklerden bir şekilde etkilenmekte ve payına düşeni almaktadır. Zina, içki, kumar, kap kaç, hırsızlık, uyuşturucu gibi çirkin eylemler, başlangıcı itibariyle belirli kişilerle sınırlı kalsa da, doğurduğu sonuçlar açısından bütün toplumu ilgilendirir

* Dr. Yaşar YİĞİT

bir konuma gelebilmektedir. Zira bu tür çirkin davranışlar sonucunda, nice aileler yıkılmakta, kanlar akıtılmakta, çocuklar yuvasız kalmakta, henüz baharında nice hayatlar sönmekte ve solmaktadır. Bunların da toplumu huzursuz ettiği gayet açıktır. Bu ve benzeri gerekçelerle İslam, bir taraftan topluma hiçbir fayda sağlamayan gayri meşrû eylemleri yasaklarken, diğer taraftan da bu tür ortamların oluşmasını engelleyecek önlemleri almıştır. Tabii ki bu mücadelede, Müslümanların hayrın öncüsü, şerre engel oluşları en etkin unsurdur.

Toplum hatta tüm insanlık olarak kötülüklere karşı duyarsızlığın faturasını gayet ağır bir şekilde ödediğimiz çağımızda sorumluluk bilinciyle "emr bi'l-ma'ruf nehy ani'l-münker"in önemini daha iyi anlıyor ve gözlemliyoruz. Ahlaki ve toplumsal değerleri, kaygısızca yozlaştırarak heder eden insanlar, aslında bütün toplumun değerlerini heder etmektedirler. Susmanın/sorumsuzluğun getirdiği cüret ile yıkılan bu değerler, aslında hepimizin kalbi konumundaki değerler bütünüdür. Sorumluluğumuzu yerine getirmemekle, yasal ve meşrû olmayan ilişkilerin zemin bulmasına bir yönüyle biz de katkı sağlamaktayız. Peygamber (s.a.s)'in şu örneklemesi toplumda kolektif sorumluluk anlayışının ya da bilincinin gereğini veciz bir şekilde dillendirmektedir:

"Allah'ın çizdiği sınırları aşmayarak orada duranlarla bu sınırları aşıp ihlal edenler, bir gemiye binmek üzere kura çeken topluluğa benzerler. Onlardan bir kısmı geminin üst katına, bir kısmı da alt katına yerleşmişlerdi. Alt kattakiler su almak istediklerinde üst kattakilerin yanından geçiyorlardı. Alt katta oturanlar: Hissemize düşen yerden bir delik açsak, üst katta oturanlara eziyet vermemiş oluruz, dediler. Şayet üst katta oturanlar, bu isteklerini yerine getirmek için alt kattakileri serbest bırakırlarsa, hepsi birlikte batar helak olurlar. Eğer bunu önlerlerse, hem kendileri kurtulur, hem de onları kurtarmış olur." (Buhârî, "Şirket" 6; "Şehâdât" 30)

İhlal edildiğinde fert veya topluma zarar verecek olan eylem ya da davranışlara göz yummak, duyarsız kalmak modern toplum bilinci ile de bağdaşmaz. Hadiste de dile getirildiği gibi toplum, adeta bir gemiye benzer. Bu gemi batınca sadece gemiyi delme suçunu işleyenler batmaz, bütün yolcular (toplum) batar. O halde gemide bulunanların görevi, böyle bir faaliyete izin vermemeleridir. Ahlaksızlığa, şerre zemin hazırlamaya, kural tanımazlığa ya da ihlale aldırış edilmediğinde, bunun sonucunun iyi olmayacağını, âlemlere rahmet olarak gönderilen Peygamber (s.a.s) gayet dikkat çekici bir şekilde dile getiriyor:

"Nefsim kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki, ya iyiliği (maruf) emir ve kötülükten (münker) men edersiniz yahut Allah Teâla size azap (toplumsal kargaşa ve kaos) gönderir. Sonra Allah'a yalvarırsınız da duanız kabul edilmez." (Tirmizî, "Fiten", 9)

Sonuç olarak ifade etmek gerekirse, genelde insan özelde ise Müslüman ola-

rak, her dem hayra anahtar, şerre kilit olma gayreti içinde bulunmak bir erdem ve ayrıcalıktır. Böylesi bir göreve talip olmak ve bu yolda adımlar atmak, var oluş amacımıza yaraşır bir tutumdur. Huzurlu, sağlıklı bir toplum olabilmenin yolu da bireylerin söz konusu tutumu sergilemelerinden geçmektedir. Hayra öncü, şerre mani oluş, aynı zamanda dindarlığın bir gereği ve ölçütüdür.

MÜ'MİN İLE FASIK BİR DEĞİLDİR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

اَفَمَنْ كَانَ مُؤْمِناً كَمَنْ كَانَ فَاسِقاًۜ لَا يَسْتَوُ۫نَ

"Hiç mümin, fasık gibi olur mu? Bunlar (elbette) eşit olmazlar." (Secde, 32/18)

Bu ayet-i kerime inanan kişi ile fasık olan kişinin bir olmadığını ortaya koymaktadır. Yüce Allah, "Hiç mümin, fasık gibi olur mu?" şeklinde bir soru sorarak ardından "bunlar elbette eşit olmazlar" buyurarak cevabını da vermiştir. Bu iki grup Kur'an'da ifade edildiği gibi asla eşit olamazlar. Mümin; inanmış, iman etmiş, iman değerlerini kabul etmiş, bunları kendisine prensip edinmiş insan demektir. Mümin, hayatını imanın gerçekleriyle disipline etmiş; kalbini, ruhunu iman esaslarıyla beslemiştir. İman gibi büyük bir cevhere sahip olmuştur. Merhum Akif'in dediği gibi:

"İmandır o cevher ki ilahî ne büyüktür,
İmansız olan paslı yürek sinede yüktür."

Gerçekten iman insanın yolunu aydınlatan, geleceğe ümitle taşıyan, kişiyi iç âleminde rahatlattığı gibi dış dünyada da mutlu eden, her iki cihanda da itibar sahibi kılan en güzel nimettir. İman insanın kötü duygularını frenlemesi sebebiyle insanın en büyük yönlendiricisi ve rehberidir.

Konu başlığı olarak incelediğimiz ayetten bir sonraki ayette inananlar anlatılırken; *"İman edip salih amel işleyenlere gelince onlar için yapmakta olduklarına karşılık bir mükâfat olarak Me'va cennetleri vardır"* buyrulmaktadır. Burada gördüğümüz gibi yalnızca inanmak yetmiyor, inandım demek bütün meseleyi çözmüyor. Tabi ki iman, insanın en büyük kazancı olduğu gibi küfürden, dalaletten ayıran çizgi ve insanın sahip olduğu en büyük nimettir. Ancak, imanın insana yüklediği sorumluluklar, beraberinde getirdiği mükellefiyetler vardır. Kur'an-ı Kerim'de pek çok ayette geçen "iman edenler" cümlesinden sonra "salih amel işleyenler" ifadesi yer almaktadır. Dolayısıyla gerçek mümin, hem inanmakta hem de iyi davranışlar sergilemekle imanının gereğini yerine getirmekle mükelleftir. Yaptığı bu güzel davranışlar sebe-

---

* Davut KAYA

biyle de inananlar için cennetler vardır. Allah'ın bu ve diğer ikramlarına nail olanlar, aynı zamanda O'nun hoşnutluğunu ve rızasını kazanmış olurlar. Allah'ın kulundan razı olması kul için en büyük arzu, ulaşılabilecek en yüksek mertebedir.

Yüce Allah, Fecr suresinin 27 ve 28. ayetlerinde; *"Ey huzur içinde olan nefis! Sen O'ndan razı, O da senden razı olarak Rabbine dön."* buyurarak imanın ve salih amelin kazandırdıklarını dile getirmektedir. Yine Kehf suresinin 107. ve 108. ayetlerinde; *"Şüphesiz, inanıp yararlı işler yapanlara gelince onlar için, içlerinde ebedî kalacakları Firdevs cennetleri bir konaktır. Oradan ayrılmak istemezler."* buyrulmaktadır. Bu bakımdan bizler için sadece inanmış olmak yeterli değildir. İnanmakla birlikte inandığımız değerlerin gereğini yerine getirerek iman ve amel tutarlığını da ortaya koymamız gerekir. İşte müminle fasık arasındaki ayırıcı çizgi de bu tutarlılıktır.

Fasıklık, genel anlamıyla, büyük günah işlemek suretiyle Allah'a itaat çizgisinden çıkmak demektir. Daha ayrıntılı olarak fıskı ya da fasıklığı üç gruba ayırabiliriz.

1- Dinen günah sayılan ve çirkin olduğu kabul edilen fiillerin çirkinliğini ve günah olduğunu kabul etmekle beraber ara sıra günah işlemek.

2- Dinen günah olduğunu kabul ettiği halde devamlı günah işlemek.

3- Bir de dinen yasaklanan hususların çirkinliğini inkâr ederek günaha devam etmektir. Bu son bahsedilen fasıklık grubu küfür derecesidir.

Secde suresinin 18. ayetinde dile getirilen fısk, günaha batma ve inkârcılık anlamını taşımaktadır. Çünkü aynı surenin 20. ayetinde yer alan "asılsız saydığınız cehennem azabı…" ifadesi inkârcılığı ortaya koymaktadır. İşte bu durumda olanlar için, azap çekecekleri cehennem ateşi hazırlanmıştır. Hem de geçici bir azap değil, girdikleri cehennem onlar için barınak olacak, oradan çıkmayı istedikleri zaman yalanlamalarının cezası olarak ateşe döndürüleceklerdir.

Kıyaslaması yapılan her iki durumdaki insanların karşılaşacakları sonuçlar itibariyle ibret vericidir. Bir tarafta cennet ve nimetleri ile Allah'ın rızası ve hoşnutluğu; diğer tarafta çıkmak isteseler bile kendilerine müsaade edilmeyecek derecede daimi olan cehennem ve azabı. Bütün bu durumları dikkate alarak nimetlere kavuşmak için iman ve güzelliklerini yaşamalıyız. Azaptan da korunmak için yanlış ve günah olan şeylerden de sakınmalıyız.

MÜ'MİNİN DİKKAT EDECEĞİ BAZI DAVRANIŞLAR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

يَا بُنَيَّ اَقِمِ الصَّلٰوةَ وَاْمُرْ بِالْمَعْرُوفِ وَانْهَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَاصْبِرْ عَلٰى مَٓا اَصَابَكَۜ اِنَّ ذٰلِكَ مِنْ عَزْمِ الْاُمُورِ

"Yavrum! Namazı dosdoğru kıl. İyiliği emret. Kötülükten alıkoy. Başına gelen musibetlere karşı sabırlı ol. Çünkü bunlar kesin olarak emredilmiş işlerdendir." (Lokman, 31/17)

Bu ayet-i kerime Hz. Lokman (a.s)'ın oğluna yaptığı nasihatten bir bölümünü dile getirmektedir. Allah'ın kelamında yer alan bu nasihatler özelde her ne kadar bir peygamberin oğluna nasihati ise de genelde bütün insanlara yapılan bir nasihattir. Hayati bir öneme sahip olan bu nasihat cümlelerinin her biri insan için vazgeçilmez davranışlardır. Çünkü ayette namazın kılınması emredilmekte, iyi olanı emredip kötü olandan sakındırılmakta, insanın karşılaştığı sıkıntılar karsısında sabretmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Bu üç önemli uygulamada şöyle bir genel kulluk bilinci yer almaktadır. Namazın kılınmasıyla insan Allah a karşı kulluk vazifesini yerine getirmektedir. Kur'an-ı Kerim'de pek çok ayette namazın kılınması emredilmekte, namazın kılınmaması ise yasaklar arasında yer almaktadır. Dinin direği, müminin miracı olan namaz manen en yüce mertebeye ulaşma aracıdır. Bu özelliği hasebiyledir ki Hz. İbrahim yaptığı duasında; *"Rabbim! Beni namaza devam eden bir kimse eyle. Soyumdan da böyle kimseler yarat. Rabbimiz! Duamı kabul eyle."* buyurmuş namazın ne denli önemli olduğuna işaret etmiştir.

Yine Tâ-hâ suresinin 137. ayetinde *de "Ailene namazı emret ve kendin de ona devam et. Senden rızık istemiyoruz. Sana da biz rızık veriyoruz. Güzel sonuç Allah'a karşı gelmekten sakınanlarındır."* buyrulmaktadır. Bu ve pek çok ayette namazdan çokça bahsedilmesi bunun kullukta ne kadar önemli bir ibadet olduğunu göstermektedir.

---

* Davut KAYA

İşte ayette de kulluğun zirvesi olarak bilinen namazın kılınmasıyla Allah'a karşı olan önemli bir görevin yerine getirilmesi anlatılmaktadır. Ayette ayrıca iyiliği anlatıp, kötü olanı yasaklamaktan bahsedilmektedir. Her insan fıtratı gereği iyiyi bulmaya, iyi ve güzel şeylerle yaşamaya ihtiyaç duymaktadır. Kötü, çirkin ve yanlış olan şeylerden de hoşlanmamaktadır. İyi ve güzel olan söz ve davranışlar ferde ve topluma huzur verir. Adalet ve hakkaniyeti tesis eder. Bu özelliği sebebiyle iyiyi emretmek beşerin ve mahlûkatın mutlak hayrınadır. Kötü şeyler ise ferdin ve toplumun huzurunu bozan, rahatsız eden, zarar veren davranışlar olduğu için hiç kimse tarafından beğenilmez. Ancak bilinçsizlik nedeniyle insanların bir kısmı iyi ve güzel olan şeylerden mahrum olmaktadırlar. İyi ve doğru olanın bilgi sahibi kişiler tarafından anlatılması, kötü olanın da yine bilenler tarafından anlatılarak ferdin ve toplumun huzurunun tesis edilmesi gerekmektedir.

Bu konuda Kur'an-ı Kerim'de pek çok ayet-i kerime yer almakla birlikte konu ile ilgili olarak Âl-i İmran suresinin 104. ayetinde, *"Sizden, hayra çağıran, iyiliği emreden ve kötülükten men eden bir topluluk bulunsun. İşte kurtuluşa erenler onlardır..."* buyrularak kurtuluş reçetesinin insanların bilinçlendirilmesi olduğu dile getirilmektedir. Dinimizin, üzerinde durduğu en önemli hususlardan birisi ilim elde etmek, bilgi sahibi olmaktır. Bu, her müslümanın dikkate alacağı önemli sorumluluklardan birisidir. Bilgisiz olanların her türlü hatayı yapabilecekleri dikkate alınarak cahillerden uzak durmak yüce Allah tarafından emredilmiştir. A'râf suresinin 199. ayetinde *"Sen af yolunu tut, iyiliği emret, cahillerden yüz çevir."* buyrulmaktadır.

Ayetin bir bölümünde ise "Başına gelene sabret" buyrularak, insanın başına gelen maddi ve manevi sıkıntıları, belaları birer imtihan bilip metanetle karşılaması emredilmektedir. İnsan sabır gücünü olaylara karşı kullanabilmelidir. Zaten sabır insanın karşılaştığı olumsuzluklar karşısında dik durabilmesi, kadere razı olması, olaylara metanetle bakmasıdır. Bu durumda olanlara yüce Allah'ın vereceği mükâfatların büyük olacağı Kur'an-ı Kerim'de pek çok yerde hatırlatılmaktadır. Ayetin sonunda ise "İşte bunlar kararlılık gerektiren işlerdendir." buyrulmuştur ki bu müspet davranışlar, insanın dinî yönden olgunluğunu gösteren örnek uygulamalar olarak ifade edilmiştir.

MÜ'MİNLER ALLAH'IN AYETLERİNE KARŞI DUYARLIDIRLAR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَالَّذٖينَ اِذَا ذُكِّرُوا بِاٰيَاتِ رَبِّهِمْ لَمْ يَخِرُّوا عَلَيْهَا صُمًّا وَعُمْيَانًا

"Onlar, kendilerine Rablerinin âyetleri hatırlatıldığı zaman, onlara kör ve sağır kesilmezler." (Furkân, 25/73)

Yüce kitabımız Kur'an-ı Kerim'de bizim hayatımıza ışık tutacak ve ebedî mutluluğu elde etmemize yardımcı olacak sayısız bilgiler ve güzellikler vardır. İnsan bir bilgiyi, bir olayı ya iyice öğrenmediği, kavramadığı ve zihnine yerleştirmediği, ya da tekrarlamadığı için unutur ve zamanla hafızasından silinir. "Hafıza-i beşer nisyân ile malûldür" özdeyişi, unutmanın insanda tabiî bir vâkıa olduğunu ifade eder. Böyle durumlarda Rabbimizin ayetlerinin bizlere hatırlatılmasının dinimizde çok önemli bir yeri vardır. Çünkü insanları iyiliğe çağırıp, kötülüklerden sakındırmak dinî bir görevdir (Âl-i İmrân, 3/104). Kur'an-ı Kerim'de insanın akıl sahibi, düşünen ve bilen bir varlık olmasına büyük önem verildiğini görüyoruz. Doğduğunda hiçbir bilgiye sahip olmayan insana bilgi vasıtalarından kulaklar, gözler ve kalpler (akıllar) verildiğinin hatırlatılması (Mülk, 67/23), insanın en değerli ve ayırıcı niteliğinin gözlem ve düşünme olduğuna işaret eder.

Rabbimizin ayetlerinin hatırlatılması, gözlerini, kulaklarını ve gönüllerini Kur'an'ın hakikat çağrısına kapatmayan biz müminlerin imanlarımızın güçlenmesine, yaşantımızı gözden geçirmemize ve mümine yaraşır davranışlar içine girmemize sebep olur. Allah'ın âyetleri kendilerine okunduğunda/hatırlatıldığında, insanlar ya canla başla ona yönelirler, kulaklarını, gözlerini ve gönüllerini o âyetlere açarlar; ya da bunun aksi bir tavır içine girerek okunanı ve okuyanı dinliyor gibi görünürler. Rabbimizin ayetlerinden gerekli yararı sağlamamız, öncelikle Kur'an'dan yararlanma niyet, azim ve irademize, bu husustaki içtenlik ve çabamıza; ikinci olarak da

---

* Mustafa GÜNEY

onların doğru okunması/doğru anlaşılması için zorunlu olan bilgi donanımına, kültürel birikime sahip olmamıza bağlıdır.

Bu şartları taşımayanların Kur'an'ı okuyup dinlemeleri ve ortaya koydukları ilgisizlik, âyette körlerin ve sağırların durumuna benzetilmiş ve biz Rahman'ın kullarının bundan kaçınması istenmiştir. Çünkü Rabbimizin ayetlerini okuduğumuzda ya da bize okunup hükümleri hatırlatıldığında onları anlamak ve hayatımıza yön vermek üzere can kulağımızla dinlemememiz, gerekli ilgi, dikkat ve çabayı göstermememiz bir bakıma sağırlık ve körlüktür. Bu ayetten açıkça anlıyoruz ki, Kur'an-ı Kerim okunup hayatımıza tatbik edilmek ve hikmetleri anlaşılmak üzere âlemlerin Rabbi tarafından gönderilmiştir. O ne yalnızca ölülere okunmak, lafzıyla hatim yapmak, ne de duvarlara süs eşyası olarak asılmak için indirilmiştir. İstiklal Marşı Şairimiz Mehmet Akif Ersoy, bu yanlışlığımızı şöyle ifade eder:

"Ya açar Nazm-ı Celil'in bakarız yaprağına,
Yahut üfler geçeriz bir ölünün toprağına.
İnmemiştir hele Kur'an bunu hakkıyla bilin,
Ne mezarlıkta okunmak ne de fal bakmak için."

Şüphesiz Kur'an-ı Kerim, hem lafzı hem manası ile Kur'an'dır. Lafzı da, manası da ilahîdir. Bunun için elbette Kur'an'ı aslî (Arapça) lafzıyla okumak da önemli bir ibadettir. Fakat Kur'an-ı Kerim'in anlamıyla ve içeriğiyle hiç ilgilenmememiz veya ölüler için okunan bir kitap olarak görmemiz de çok yanlıştır. Zira Kur'an biz diriler/hayatta olanlar için (Yâsîn, 36/70) indirilmiştir. Dinimizi öğrenmenin yollarından en başta geleni yüce Kitabımızı öğrenmek ve anlamını kavramaktır. Dünyayı, tekrarı olmayan bir imtihan yeri olarak gören, burada çok önemli görevlerimizin bulunduğuna, bunların yerine getirilmesi hâlinde iki cihanda mutlu olacağımıza kesin iman eden biz müminler için Rabbimizin ayetlerinin hatırlatılması çok ciddiye almamız gereken bir kulluk görevidir.

MÜ’MİNLER CENNETTE DAİMİ NİMETLENİRLER*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

وَالَّذ۪ينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَنُدْخِلُهُمْ جَنَّاتٍ تَجْر۪ي مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ خَالِد۪ينَ ف۪يهَٓا
اَبَدًاۜ لَهُمْ ف۪يهَٓا اَزْوَاجٌ مُطَهَّرَةٌۘ وَنُدْخِلُهُمْ ظِلًّا ظَل۪يلًا

“İman edip salih ameller işleyenleri ise, içinden ırmaklar akan, içlerinde ebedî kalacakları cennetlere koyacağız. Onlara orada tertemiz eşler vardır. Onları, koyu gölgeler altında bulunduracağız.” (Nisâ, 4/57)

Yüce kitabımız Kur’an-ı Kerim, insanların yaratılış gayeleri gereği ibadetle mükellef olduklarını, bunu yerine getirmeleri hâlinde mükâfat, getirmemeleri hâlinde ise ceza ile karşılık bulacaklarını beyan etmektedir. Aslında bu sadece İslam’da değil, diğer semâvî dinlerde de vardır. Yani bir şeyin din olabilmesi, bir anlamda inanç esasları arasında bulunan “öbür âlem” anlayışıyla doğrudan alakalıdır. Ödül ve ceza mekânizmasını yaşanan toplumsal hayatın bir parçası olarak da görmek mümkündür. Bir an için aksini düşünelim. İyi yapanlar ödüllendirilmez, kötülük yapanlar da ceza ile karşılığını bulmazlarsa, toplumsal hayat ne denli çekilmez hâle gelecektir. Zaten dinlerin amacı da hayatı insanlara karşı daha bir yaşanır hâle getirmek, beşerî ilişkilerde hakkaniyeti ve adaleti gerçekleştirmektir. Öyleyse ödül ve ceza adeta hayatın değişmez ve olması gereken iki kuralıdır.

İşte bu dünyada Allah’ın emirlerine riayet edip onu yapanlara, ahiret yurdunda bu amellerinin karşılığının tastamam verileceğinden bahisle, nimet ve mükâfat yurdu denilen cennet ve içindeki nimetlerden bahsedilmektedir. Cennetin pek çok adı ve içindeki nimetlerin çeşitliliği dikkate değerdir. Bakanlara hoş görünen, içenlere zevk veren nehirler ve sular, süzme bal ırmakları (Muhammed, 47/15); tatlı su pınarları (İnsan, 76/18); sarhoş etmeyen içecekler (Sâffât, 37/45-47); çeşitli meyveler, ağaçlar (Rahman, 55/60); ipekli elbiseler (Kehf, 18/31) bunlardan sadece bazılarıdır. Bir başka ayette, cennettekilerin birbirine karşı hoşgörülü davranacaklarına, aralarında kin

* Doç. Dr. Ömer YILMAZ

ve nefret gibi duyguların söz konusu olmayacağına atıfta bulunulmakta ve şöyle denilmektedir:

"Şüphesiz Allah'a karşı gelmekten sakınanlar, cennetler içinde ve pınarlar başındadır. Onlara, 'Girin oraya esenlikle, güven içinde', denilir. Biz onların kalplerindeki kini söküp attık. Artık onlar sedirler üzerinde, kardeşler olarak karşılıklı otururlar. Onlara orada hiçbir yorgunluk dokunmaz, onlar oradan çıkarılacak da değillerdir." (Hicr, 15/45-48)

Cennette daimi nimet içinde bulunulacağına dair bir başka müjde ise bizlere şunları hatırlatmaktadır:

"Allah, şöyle der: Ey Allah'a inanan ve Müslüman olan kullarım! Bugün size korku yoktur, siz üzülmeyeceksiniz de. Siz ve eşleriniz sevinç ve mutluluk içinde cennete giriniz. Onlar için altın tepsiler ve kadehler dolaştırılır. Canlarının istediği ve gözlerinin hoşlandığı her şey oradadır. Siz orada ebedî olarak kalacaksınız. İşte, bu yapmakta olduklarınıza karşılık size mîras verilen cennettir. Orada sizin için bol bol meyve var, onlardan yersiniz." (Zuhruf, 43/68-73)

Cennette bu dünyadaki gibi yeni bir ölümün olmayacağı, dolayısıyla ebedîliğin söz konusu edildiği diğer bir ayette farklı nimetlerden bahisle şöyle buyrulmaktadır:

"Allah'a karşı gelmekten sakınanlar ise güvenli bir yerdedirler. Bahçelerde ve pınar başlarındadırlar. İnce ipekten ve parlak atlastan elbiseler giyinerek karşılıklı otururlar. İşte böyle. Ayrıca onları iri siyah gözlü hurilerle eşleştirmişizdir. Orada güven içinde her türlü meyveyi isterler. Orada ilk ölümden başka bir ölüm tatmazlar. Allah onları cehennem azabından korumuştur. Bunlar Rabbinden bir lütuf olarak verilmiştir. İşte bu büyük başarıdır." (Duhan, 44/51-54)

O halde, bu dünyada boşa emek vermediğimizi, ölümden sonra bizi ebedî bir hayatın beklediğini, hesap ve kitabın görüleceğini, iyi ve kötü yapanların ayrıldığını, iyilerin cennet ile kötülerin cehennemle karşılık bulacaklarını bilmemiz ve bu şekilde inanmamız gerekir. Hiç şüphesiz Müslüman ibadetini cennete girmek için değil, Allah rızası ve O'nun emrine boyun eğmek maksadıyla yapacaktır. Ancak yine O'nun fazlı ve keremiyle ebedî yurt olan cennette meskun edileceğini de bilmelidir. Keza bu şekildeki bazı nimetler de şöyle ifade edilmektedir:

"Şüphesiz iyi kimseler, naîm cennetindedirler. Koltuklar üzerinde, (etrafı) seyrederler. Onların yüzlerinde, nimetlerin sevincini görürsün. Onlara, mühürlü (el değmemiş) saf bir içecekten içirilir. Onun (içiminin) sonu bir misktir (misk gibi kokar). İşte yarışanlar, bunun için yarışsınlar. O içeceğin katkısı tesnimdir. Bir pınar ki, Allah'a yakın olanlar ondan içerler." (Mutaffifin, 83/22-28)

Ne mutlu o kimselere ki dünyada O'nun emrine uygun hareket etmişler, sonunda da cennet gibi bir nimete kavuşmuşlardır!

MÜ'MİNLERE EŞLERİYLE BİRLİKTE CENNET VAAD EDİLMEKTEDİR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

يَا عِبَادِ لَا خَوْفٌ عَلَيْكُمُ الْيَوْمَ وَلَٓا اَنْتُمْ تَحْزَنُونَۚ اَلَّذ۪ينَ اٰمَنُوا بِاٰيَاتِنَا وَكَانُوا مُسْلِم۪ينَۚ اُدْخُلُوا الْجَنَّةَ اَنْتُمْ وَاَزْوَاجُكُمْ تُحْبَرُونَ

"(Allah, şöyle der:) Ey ayetlerimize iman eden ve müslüman olan kullarım! Bugün size korku yoktur, siz üzülmeyeceksiniz de. Siz ve eşleriniz sevinç ve mutluluk içinde cennete giriniz." (Zuhruf, 43/68-70)

Kur'an-ı Kerim'in vurguladığı hususlardan biri de öbür âlemde/âhirette müminlere vaat edilen cennettir. Cennet, dünya hayatında yapılan iyiliklerin karşılıksız kalmayacağının müjdesidir. Bu, aynı zamanda, biz müminler için geleceğe ümitle ve azimle yürümemizi sağlayan ilahî bir vaat ve hakikattir. İslam inanç esaslarından biri de ölümden sonra ahiret hayatının varlığına; yani cennet ve cehennemin hakikat olduğuna inanmaktır. Bu hakikat daha önceki peygamberler aracılığıyla olduğu gibi Peygamber Efendimize indirilen vahiyle de bir kez daha vurgulanmıştır. Bu inanç, biz müminleri, güzel ameller işleyip kötülüklerden uzak durmaya teşvik etmekle ve güzel ahlak sahibi olmamıza vesile olmakla meyvesini daha dünyada iken vermektedir.

Yukarıda meâlini verdiğimiz âyet-i kerimelerde müminlere o hesap gününde korku ve keder olmayacağı, onların üzülmeyeceği ve eşleriyle birlikte sevinç içerisinde cennete dâhil edilecekleri müjdelenmektedir. Bu âyet, cennette müminlerin eşleriyle birlikte olacağını müjdeleyerek biz müminlerin sevinç ve mutluğunu kat kat artırmakta, zihnimize takılan önemli bir merakı gidermektedir. Şöyle ki dünyada iyi amel ve güzel ahlak sahibi olan eşler ahirette de cennette buluşacaklardır. Ayrıca bu ilahî müjdeye bağlı olarak şunu da hatırlatmak gerekir ki cennette, eşler arasında olduğu gibi müminler dahi hiçbir nefret, keder ve düşmanlık olmaksızın sırf neşe ve sevinç içinde beraber olacaklardır. Bu öyle bir beraberliktir ki gerek eşler

---

* Dr. Bünyamin OKUMUŞ

arasında gerekse müminlerin kendi aralarında olsun hiçbir kötü söz, kötü düşünce, kin, nefret ve haset gibi kötü duygular olmadan; saf ve temiz bir gönül huzuruyla, neşe ve sevinçle birbirlerine sadece esenlik dileyeceklerdir. Nitekim yüce Allah, şöyle buyurmaktadır:

"İnanan ve salih ameller işleyenler, Rablerinin izniyle, ebedî kalacakları ve içlerinden ırmaklar akan cennetlere sokulacaklardır. Oradaki esenlik dilekleri selam'dır." (İbrahim, 14/23)

"Biz onların kalplerinde kin namına ne varsa söküp attık. Altlarından da ırmaklar akar. 'Hamd, bizi buna eriştiren Allah'a mahsustur. Eğer Allah'ın bizi eriştirmesi olmasaydı, biz hidayete ermiş olamazdık. Andolsun Rabbimizin peygamberleri bize hakkı getirmişler' derler. Onlara, 'İşte yaptığınız (iyi işler) sayesinde kendisine varis kılındığınız cennet!' diye seslenilir." (A'râf, 7/43)

Bu âyetlerin yanında yukarıda meâlini verdiğimiz Zuhruf, 43/68-70. âyetlerinin akabinde zikredilen 71, 72 ve 73. âyetlerde yüce Allah, müminlerin yaptıkları ameller karşılığında cennetin miras verileceğini ve onların orada ebedî kalacaklarını da müjdelemektedir. Onlara orada altın tepsiler ve kadehler içinde canlarının istediği her şey sunulacak ve gözlerinin hoşlandığı, gönüllerinin huzur ve sürur bulduğu bir ortamla karşılaşacaklardır. Orada korku, keder olmadığı gibi insanın maneviyatını öldüren haset, kin, nefret ve düşmanlık duygularına da yer yoktur. Müminler için orada damak tadı ve temaşa zevki yanında gönül huzuru ve mutmain bir kalbe sahip olmanın genişliği de söz konusudur. Onlar için Allah'ın mükâfatı, lütfu ve cömertliği o kadar bol ve geniştir ki meallerini zikrettiğimiz âyetlerde belirtilenler, müminlerin cennette karşılaşacağı nimetlerin sadece bir bölümünden ibarettir. Zira *"Hiç kimse, yapmakta olduklarına karşılık olarak, onlar için saklanan göz aydınlıklarını bilemez."* (Secde, 32/17) âyetinde işaret edildiği üzere Allah'ın müminler için sakladığı müjdeyi ve daha birçok nimetin neler olduğunu kimse bilemez. Zira bu âyetin tefsiri olarak zikredilen bir hadis-i kutside Peygamber Efendimiz, yüce Allah'ın va'dini şöyle ifade eder:

"Allah, 'Ben sâlih kullarım için hiçbir gözün görmediği, hiçbir kulağın duymadığı, hiçbir insanın hatır ve hayal edemediği nimetler hazırladım' buyurdu." (Buhârî, "Bed'ü'l-Halk" 8; "Tevhîd"35)

İşte, Allah'ı ve Allah için birbirini seven, Allah'a karşı saygıda kusur etmeyen, Allah'ın emirlerini yerine getirip yasaklarından kaçınarak güzel ahlak sahibi olmaya çalışan biz müminler için yüce Allah'ın hazırladığı sayısız nimet ve lütuflar söz konusudur. Bu bakımdan dünya hayatının geçici metaı ve eğlencesine bir heves uğruna kapılıp, yanlış yollara saparak, güzel ahlaktan, hak ve hukuktan uzaklaşarak ebedî nimetler yurdunun esenlikler ülkesinin varisi olmaktan kendimizi men etmeyelim.

MÜ'MİNLERİN ÖZELLİKLERİ*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

اَلتَّٓائِبُونَ الْعَابِدُونَ الْحَامِدُونَ السَّٓائِحُونَ الرَّاكِعُونَ السَّاجِدُونَ الْاٰمِرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَالنَّاهُونَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَالْحَافِظُونَ لِحُدُودِ اللّٰهِۜ وَبَشِّرِ الْمُؤْمِن۪ينَ

"Bunlar, tövbe edenler, ibadet edenler, hamd edenler, oruç tutanlar, rükû' ve secde edenler, iyiliği emredip kötülükten alıkoyanlar ve Allah'ın koyduğu sınırları hakkıyla koruyanlardır. Mü'minleri müjdele." (Tevbe, 9/112)

Mü'minler, günah işledikleri zaman tövbe edip Allah'a layık kul olmaya gayret edenlerdir. Tövbe ise, geçmişte yaptığı kötü işlerden bağışlanma dilemek, ardından yaptıklarından dolayı pişmanlık duymak ve geri kalan ömründe de yüce Mevla'ya yönelmektir.

Mümin, tekrar tekrar tövbe edip Rabbine yönelir, nefsini sorgular, yaptıklarının yeterli olup olmadığını düşünür; acaba Allah'a kulluğumun gereği olan amellerimi güzel yapabildim mi? Acaba Yaratanımızın rızasını kazanabildim mi? diye kendini kontrol eder. Ardından Rabbine yönelir. Bu yönelme hayatının tüm karelerinde ve her anında olur. Bütün işlerini Allah rızasına uygun yapmaya çalıştığı için de her anı ibadete dönüşür. Mükâfat alır, sevap kazanır.

İnsan yaratılışı itibariyle unutkandır, akıl ve kalp, varlığının gayesini unutma eğilimindedir. Mümin anlık dalgınlığından kurtulup Rabbine verdiği sözü hatırlayınca, Allah'a dönerek O'nun affını talep eder ve bu şuur üzerine hayatını devam ettirir. Böyle bir özellik insanın sahip olduğu imanı korumasının bir alametidir. Yoksa insanın sabit, mekânik bir araç gibi sürekli aynı ritimde, aynı hızda hareket edeceğini düşünmek mümkün değildir. O yüzden Allah mümin kullarından bahsederken "tekrar tekrar Allah'a yönelip tövbe ederler" ifadesi kullanmaktadır.

---

* Dr. Abdurrahman CANDAN

Mü'minler, ibadet ederler ve bu yaptıklarından huzur bulurlar. İbadetleri ise süreklidir, kesintisizdir. Mümin, Rabbine coşkuyla hamd eden, öven, yüceltendir. Dar zamanında da bolluk anında da Allah müminin gündemindedir. Mü'minler, bolluk anında nimetlere teşekkür ederek, yoklukta da Allah'ın kendilerini imtihan etmesine sabrederek, O'nun sonsuz merhametinin farkında olurlar.

Allah'ın hoşnutluğunu elde etmek için dünyada sürekli yolcu gibi yaşarlar. Allah'ın yaratıklarını ve kâinata yerleştirdiği ilahi kanunları düşünmeye devam ederler. Gerçek bilgiyi elde etmek, Allah'ın dinine hizmet etmek için çalışırlar.

Allah'a karşı kulluklarının ifadesi olarak rüku' ederler, secdeye varırlar. Namazı kendilerinin ayrılmaz bir parçası hâline getirirler. Allah'a secde ederek, O'nun yüceliği karşısında eğilerek teslimiyetlerini ifade etmeye çalışırlar.

Mü'minler, iyiliği ve güzelliği emredip kötülükten alıkoyan ve bu tutumunu davranışlarına yansıtan kimselerdir.

Bununla birlikte mü'minler, hayatın bütün yönlerinde Allah'ın belirlediği sınırları titizlikle muhafaza edip gözetendir. Mü'minler Allah'ın belirlediği ölçülere riayet etmeye çalışırlar. Heva ve heveslerine değil, Allah'ın yoluna tabi olurlar. Kendilerini güzellikten, iyilikten uzaklaştırabilecek şüpheli yollardan da uzaklaşırlar. Peygamberimizin şu tavsiyesine kulak verirler:

"Kişi günaha düşme endişesiyle şüphesiz şeylerden sakınmadıkça muttakiler derecesine erişemez." (İbn Mâce, "Zühd", 24)

MÜNAFIK, İNANMADIĞI HALDE İNANMIŞ GÖZÜKEN KİMSEDİR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَقُولُ اٰمَنَّا بِاللّٰهِ وَبِالْيَوْمِ الْاٰخِرِ وَمَا هُمْ بِمُؤْمِن۪ينَۢ يُخَادِعُونَ اللّٰهَ وَالَّذ۪ينَ اٰمَنُواۚ وَمَا يَخْدَعُونَ اِلَّٓا اَنْفُسَهُمْ وَمَا يَشْعُرُونَۜ

"İnsanlardan, inanmadıkları halde, 'Allah'a ve ahiret gününe inandık' diyenler de vardır. Bunlar Allah'ı ve müminleri aldatmaya çalışırlar. Oysa sadece kendilerini aldatırlar da farkında değillerdir." (Bakara, 2/8-9)

Rabbimiz, Kur'an'da münafıklara ve özelliklerine ayrıntılı bir şekilde yer vermiştir. Bunun sebebi Peygamberimiz zamanında münafıkların toplum için büyük bir tehdit oluşturmalarıdır. Bu insanlar o devirde Müslümanları bölüp parçalamak ve zihinlerini karıştırmak amacıyla aslı olmayan sözler yayıyorlardı. Peygamberimiz, münafıkları tanıyıp bilmesine rağmen ashabına açıklamamış, onlar, münafıkları Kur'an-ı Kerim'de bildirilen özelliklerinden tanımaya çalışmışlardır. Münafıklar, gerçekte inanmadıkları halde, Müslüman gibi davranan ya da Müslüman olduğunu söyleyen kimselerdir. Onlar ağızlarıyla söylediklerine kalpten inanmadıkları için yaptıklarında ve söylediklerinde samimi değillerdir. Yüce Rabbimiz insanlık ve dinimiz için son derece tehlikeli olan bu kişilerin özelliklerini anlatarak, dikkatli olmamızı istemiştir.

Münafıkların en belirgin özelliği yalancılıktır. Yaptıklarında samimi olmadıkları için de riyakârdırlar. Yalancı ve riyakârların ne topluma ne de insanlığa faydası olur. Münafıklar insanların temiz duygularını istismar ederler. Onlar Allah'ı da aldattıklarını sanırlar. Allah'ı aldatmayı düşünen insanlar biz kulları aldatmaya yeltenmezler mi? Doğrusu onlar ayet-i kerimenin de beyan ettiği gibi, yaptıkları ile kendilerini aldatırlar, ama bunun farkında değillerdir. Bu insanların kalplerinde hastalık vardır. Hastalıklı olmasalardı dilleri ile söylediklerini kalpleri ile inkâr ederler miydi?

* Dr. Fatih YÜCEL

Aslında bunlar hem ahlaken hem de psikolojik olarak rahatsız insanlardır. Ahlakları toplum vicdanının kabul etmediği her türlü olumsuzluğa müsaittir. Münafıklar insanların arasına ikilik sokarak toplumu bölmeye ve kardeşlik duygularını yok etmeye çalıştıkları halde kendilerini, "toplumu düzeltenler" olarak takdim ederler. Laf getirip götürmek ve topluma fitne-nifak tohumlarını ekmek onların belirgin vasfıdır. Allah'ın emirlerine kulak vermedikleri için de münafıklar, erdemli bir davranış sergileyemezler.

Münafıklar, Peygamberimizin beyan ettiği gibi, konuştuklarında yalan söyler, söz verdiklerinde sözlerinde durmaz ve emanete hıyanet ederler. İnsanlar arası ilişkilerde ve toplumsal güvenin sağlanmasında son derece önemi olan dürüstlük, söze ve emanete riayet onlarda yoktur. İnsanları aldatmak onların en temel özelliğidir. Münafıklar, *"Göklerdeki ve yerdeki her şeyi Allah'ın bildiğini görmüyor musun? Üç kişi gizlice konuşmaz ki, dördüncüleri O olmasın. Beş kişi gizlice konuşmaz ki altıncıları O olmasın. Bundan daha az yahut daha çok olsalar, nerede olurlarsa olsunlar, O mutlaka onlarla beraberdir. Sonra onlara yaptıklarını Kıyamet günü haber verecektir. Allah, her şeyi hakkıyla bilir."* (Mücadele, 58/7) ayetine gerçekten inansalardı, hiç başkalarını kandırmaya yeltenebilirler miydi? Doğrusu onlar bu dünyada mutsuz oldukları gibi öldükten sonra da mutsuz olacaklardır.

Münafık, inanmadığı için, aslında kılmadığı ama tanınmamak için durduğu namazında içten değildir. İnanmadığı halde inanmış gibi görünen bir kimse nasıl tüm gönlüyle Allah'a yönelebilir? Bütün benliği ile Allah'a yönelen bizler için namaz, yüce Yaratıcı ile manen buluşma fırsatıdır. Secde O'na en yakın olduğumuz andır. Ancak münafık için namaz bir külfettir ve bir yüktür. Onlar namazın ne yüce bir zikir olduğunu bilselerdi hiç namaza karşı tembellik gösterirler miydi? Namazın bizi kötülüklerden alıkoyduğunu anlayabilselerdi Rabbimizin çağrısına gözlerini kapatır ve kulaklarını tıkarlar mıydı?

Rabbimiz bizleri münafıkların şerrinden muhafaza buyursun. Âmin.

MÜNAFIKLARIN VASIFLARI*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

اِذَا جَٓاءَكَ الْمُنَافِقُونَ قَالُوا نَشْهَدُ اِنَّكَ لَرَسُولُ اللّٰهِۢ وَاللّٰهُ يَعْلَمُ اِنَّكَ لَرَسُولُهُۜ وَاللّٰهُ يَشْهَدُ اِنَّ الْمُنَافِق۪ينَ لَكَاذِبُونَۚ

"(Ey Muhammed!) Münafıklar sana geldiklerinde, 'Senin, elbette Allah'ın peygamberi olduğuna şahitlik ederiz' derler. Allah senin, elbette kendisinin peygamberi olduğunu biliyor. (Fakat) Allah o münafıkların hiç şüphesiz yalancılar olduklarına elbette şahitlik eder." (Münâfikûn, 63/1)

Sûreye ad olan "Münâfikûn" kelimesi, ilk âyette zikredilmekte olup, sûrede münafıklar hakkında önemli bilgi ve tasvirlere yer verilmektedir. Münafıkların görünüşlerine aldanmamaları ve sinsi faaliyetlerine karşı uyanık davranmaları konusunda Müslümanlar uyarılmaktadır. Ayrıca münafıkların bu tutumlarını sürdürmeleri hâlinde kendi aleyhlerine olacağı da ikaz edilmektedir.

Arapçada, tarla faresi veya Arap tavşanı denilen hayvanın iki yuvası vardır. Bunlardan dışarıdan bilinmeyen, gizli ve tavanı yeryüzüne yakın olan yuvasına nafika, bilinen yuvasına ise kasia denilir. Bu hayvan tehlike hissederse hemen tavanı yüzeye yakın olan nâfıkanın tavanını delerek kasiaya kaçar. Münafıklar da buna benzediği için nifak, münafık kelimeleri bu kökten gelmiştir. Kur'an'da, kalben inanmadığı halde inanmış gibi görünen, inanç ve davranışlarında ikiyüzlü olanlara münafık, bu durumda olmaya da nifak denir.

Münafıklar, zahiren Müslüman görünmeleri ve Müslüman gibi kabul edilmelerinin avantajlarını menfaatlerine kullandıklarından, Müslümanlar için açıktan düşmanlık edenlere göre daha tehlikeli olmuşlardır. Bu sebeple Kur'an ve hadislerde münafıkların özellikleri ve verebilecekleri zararlar genişçe açıklanmış, bu konuda daha dikkatli olmak için müminler uyarılmıştır.

Nifak, "kalpte olursa küfür, amelde olursa suçtur" (Kurtubî, VIII/212). Bu nedenle nifak hâli itikâdî ve amelî olmak üzere iki gruptur:

---

* Dr. Hamdi TEKELİ

a) İtikadî Nifak: Dünyada iken müslüman muamelesi görüp, âhirette inançsızlığı kanıtlanınca cehennem ateşinin en aşağı kısmında (Nisâ, 4/145) kalacak nifak hâli. "Asıl münafıklık akidenin hilafına imanda mürâîliktir" (Elmalı, VII, 4997).

b) Amelî Nifak: Bazı yönlerde itikadî nifaka kısmen benzemekle beraber, inançlarında açık bir nifak bulunmayan müslümanların durumu amelî (ahlakî) nifakı vurgulamaktadır.

"Münafığın alâmeti üçtür: Konuştuğunda yalan söyler, vaat ettiğinde vaadinden döner, kendisine bir şey emanet edildiğinde emanete hıyanet eder" (Tirmîzî, "Îman", 14) hadisi vb. hadisler itikadî nifaka yaklaşılmaması için alınan tedbirler ve tenbihler mahiyetinde emirlerdir. Zira amelî nifak çoğalınca müslümanın itikâdî nifaka yaklaşma tehlikesi doğabilir (DİA.,XXXI/565-569).

Kur'an'da itikadî bakımdan insanlar mümin, kâfir ve münâfık olmak üzere üç gruptur (Bakara, 2/1-20). İnsanların en kötüsü ve ikiyüzlüsü olan münafıkların ana özelliklerine gelince:

Münafıklar samimiyetsiz ve fesatçıdırlar; Allah'ı aldatmaya çalışırlar. Allah da onların çabalarını başlarına geçirir. Namaza kalktıklarında tembel tembel kalkarlar. İnsanlara gösteriş yaparlar. Küfür ile iman arasında bocalayıp dururlar (Nisâ, 4/142-143). İnsanları Allah yolundan döndürmek için yalan yere yemin ederler (Mücadele, 58/14; Münâfikûn, 63/2). "Yeryüzünde fesat çıkarmayın" denildiğinde; "ıslah edicileriz" (Bakara, 2/9-13) derler. "İnsanların inandıkları gibi inanın", denilince; "biz de o akılsızlar gibi iman mı edelim?" derler, "inananlarla yan yana gelince de; "sizinle beraberiz" derler. Fakat şeytanlarıyla yalnız kalınca; "biz onlarla alay ediyoruz" derler (Bakara, 2/13-15).

Münafıklar, menfaatperesttirler. Allah'ı unutup cimrilik yaparlar. Allah'a kötü zanda bulunan erkek ve kadın münafıklar, birbirlerinin tamamlayıcılarıdır (Fetih, 48/6). Onlar ebedî cehennemliktirler (Tevbe, 9/67-69). Sıkışınca fitneye düşerler (Ankebût, 29/10), felâketin kendilerine çarpmasından korktuklarında, aralarında fısıldaşırlar (Mâide, 5/52-53). Olayların akışı kendi lehine ise, koşarak Peygamberimize gelip (Nûr, 24/49); "Allah'a, Peygamber'e inandık, itaat ettik" derler, (Nûr, 24/47; Münâfikûn, 63/1); diğer taraftan Hz. Peygamber'e isyanı, düşmanlığı fısıldaşırlar (Mücâdele, 58/9-10). Münafıkların durumu tıpkı şeytanın durumu gibidir (Haşr, 59/16). Bunlar zâhiren iman etmiş ancak kalpleriyle kâfir olanlardır (Münâfikûn, 63/3).

Müslümanlar arasında hayâsızlığın yayılmasını isterler (Nûr, 24/19); kötülük yapınca sevinirler, yapmadıkları şeylerle övünürler (Âli İmrân, 3/188). Ayetlerle alay ederler (Nisâ, 4/140). İslam toplumunda yalan-yanlış haber yayarlar (Ahzâb, 33/60-61).

Özellikleri anlatılan münafıklar hakkında Kur'an'da Allah, Peygamberimize; *"Onları gördüğün zaman kalıpları hoşuna gider. Konuşurlarsa sözlerine kulak verirsin. Onlar sanki elbise giydirilmiş kereste gibidirler. Her kuvvetli sesi kendi aleyhlerine sanırlar."* (Münâfikûn, 63/4); *"O münafıklara bağışlama dilesen de, dilemesen de onlar için birdir. Çünkü Allah, fasıklar topluluğunu doğru yola iletmez."* (Münâfikûn, 63/6) buyurmaktadır.

MÜSLÜMAN AFFEDİCİ VE HOŞGÖRÜLÜ OLMALIDIR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

خُذِ الْعَفْوَ وَاْمُرْ بِالْعُرْفِ وَاَعْرِضْ عَنِ الْجَاهِلِينَ

"Sen af yolunu tut, iyiliği emret, cahillerden yüz çevir." (A'râf, 7/199)

Af, kasıtlı veya kasıtsız olarak kötülük ve haksızlık eden, suç veya günah işleyen birini bağışlama, cezalandırmaktan vazgeçme anlamına gelen bir ahlak terimi olup İslam'ın müminlerde bulunmasını istediği önemli erdemlerden biridir. Allah (c.c)'ın en güzel isimlerinden (Esma-i Hüsna) biri de; kullarının günahlarını bağışlayan (Afüv)dır. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de; *"Kuşkusuz Allah afüv'dür, gafur'dur (affecidir, bağışlayıcıdır)."* (Hac, 22/60) buyrulmuştur. Ayrıca, Kur'an-ı Kerim'de Allah Tealâ'nın en çok tekrarlanan isimlerinin başında O'nun bağışlayıcı ismi gelmekte olup küfür ve şirkin dışındaki günahları dilediği kimseden bağışlayacağı bildirilmektedir (Nisâ, 4/48).

Hoşgörü ise, bir kimsenin kendisine kötülük edene aldırmaması, ondan yüz çevirmesi, onu hoş görüp bağışlaması anlamına gelir; âyet ve hadislerde çoğunlukla af kelimesiyle birlikte kullanılır.

Mealini verdiğimiz bu âyette; Allah (c.c), Hz. Peygamber (s.a.s) aracılığı ile biz mü'minlere, bütün ilahî dinlerin üç temel ahlak kuralı olan; "affedicilik", "iyiliği emretme" ve "cahillere aldırmama" gibi prensipleri hatırlatarak bizlerin bu güzel vasıflarla iç içe olmamızı istemektedir. İlgili ayette; insani ilişkilerde kişinin kolaylaştırıcı olması, suç ve kusurlarını bağışlayarak onları affedip sıkıntıdan kurtarması ve onlara maddi-manevi yardımlarda bulunarak fedakârlık örneği sergilemesi, kısacası hoşgörülü olması öğütlenmektedir.

Yapılan yanlış harekete karşı gösterilecek tepkilerin çeşitleri çok olmasına rağmen, af yolunu seçmek, kâmil insan olmanın en önemli göstergelerinden biridir.

---

* İdris BOZKURT

Affı seçtikten sonra, iyi olanı emretme imkânını da yakalayabiliriz. Âyette verilen üçüncü emir ise, cahillerden yüz çevirmektir. Bunun anlamı, kötüye bulaşmamak, kötülere denk olmamak, onların seviyesine düşmemektir. Cahil insanlar kötü sözler söylerler, onların bu sözleri müslümanları asla etkilemez, onlar cahillerin seviyesine düşmezler. Çünkü *"İnananlar, faydasız işlerden ve boş sözlerden yüz çevirirler"* (Mü'minûn, 23/3).

Konumuzla ilgili olan bu ayet nazil olunca Hz. Peygamber (s.a.s), kendisine vahiy getiren Cebrâil (a.s)'e bu ayetin açıklamasını sorduğunda Cebrail (a.s), *"Allah Tealâ, sana haksızlık edeni bağışlaman, sana vermeyene vermen ve seninle ilgisini kesenlerle ilgilenmeni emrediyor"* dedi (Alûsi, *Ruhu'I-Maâni*, 9/147).

Affetmek, iyiliği emretmek ve cahillerden yüz çevirmek, İslam'ın ahlakî değer ve eylemlerini oluşturmaktadır. İslam ahlakının evrensel boyutta üç temel direğini oluşturan bu emirler hepimiz tarafından hayata geçirildiğinde nasıl bir toplum oluşacağı da aşikardır.

Cahiliye toplumunda kötülüğü kötülükle karşılamak genel bir anlayış ve uygulama idi. Bunun aksine davranış, çoğunlukla zayıflık ve âcizlik işareti sayıldığından insanlar affetmekten ziyade cezalandırma yolunu seçerlerdi. Buna karşılık Kur'an-ı Kerim'de Allah'ın affediciliği çeşitli vesilelerle dile getirilerek affın ilâhî bir sıfat ve yüksek bir meziyet olduğu ortaya konmuştur. Kur'an-ı Kerim'e göre; "*Bir kötülüğün karşılığı onun gibi (denk bir cezadır). Ama kim affeder ve arayı düzeltirse onun mükâfatı Allah'a aittir*" (Şûrâ, 42/40). Bu sebeple müslümanlar bu erdemi benimseyip uygulamaya çağırılırken *"Onlar bağışlasınlar, hoş görsünler; Allah'ın sizi bağışlamasını arzu etmez misiniz!"* (Nûr, 24/22) buyrulmuştur.

Hoşgörü ve affedicilik konusunda Hz. Muhammed (s.a.s) bizler için en güzel örnektir. Resûl-i Ekrem'in kısa sürede İslam dinini tebliğ etmesindeki başarısı, onun davranışlarındaki inceliğe, yumuşak kalpli olmasına bağlanmış ve kendisine bağışlayıcı olması öğütlenmiştir (Âl-i İmrân, 3/159). Bu sebeple af ve hoşgörü, eğitimin vazgeçilmez ilkeleri arasında gösterilmiş ve eğitim metotları bu ilkeler ışığında geliştirilmiştir.

O halde, bizlere yakışan, insani ilişkilerimizin her safhasında muhataplarımıza kolaylık göstermemiz; dinen bir sakınca veya engel olmadığı sürece hoşgörülü olup bağışlamayı âdet edinmemiz; insanların kusur ve hatalarını görmezlikten gelmemiz; kötülüğe kötülükle karşılık vermememiz; eğer kamu vicdanını rahatsız edecek, hakları çiğnenecek, toplumun zararlarıyla sonuçlanacak bir durum yoksa suçluyu affetmemiz, toplayıcı, barıştırıcı ve birleştirici olmamız, kardeşlik bağlarımızı geliştirmemiz, kin ve öfkemizi yatıştırıp bu güzel hasletleri kendimize şiar edinmemizdir.

MÜSLÜMAN, YOKSULLUK KORKUSUYLA ÇOCUKLARINI ÖLDÜREMEZ*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

وَلَا تَقْتُلُٓوا اَوْلَادَكُمْ خَشْيَةَ اِمْلَاقٍۜ نَحْنُ نَرْزُقُهُمْ وَاِيَّاكُمْۜ اِنَّ قَتْلَهُمْ كَانَ خِطْـٔاً كَب۪يراً

"Yoksulluk korkusuyla çocuklarınızı öldürmeyin. Onları da, sizi de biz rızıklandırırız. Onları öldürmek gerçekten büyük bir günahtır." (İsrâ, 17/31)

İnsanın gelecek endişesi ve fazla tüketim içerisinde bulunması, dünyaya aşırı bağlanması, kendisine birtakım korkular üretmesine sebep olmaktadır. Sahip olduğu imkânları başkasıyla paylaşmak istememesi, onu kendisinden başkalarına adeta hayat hakkı tanımamaya götürmektedir. İşte ayette de ifade edilen fakirlik korkusuyla kişinin en sevdiği çocuğunu öldürmesinin temelinde bu duygunun yattığı söylenebilir.

Kur'an-ı Kerim rızkımızın Allah tarafından garanti edilmiş olduğunu beyan etmektedir. Hiçbir canlı başkasının rızkına engel olamayacağı gibi kendi rızkının azalmasına da sebep olamaz. Çünkü onu taksim eden yüce Yaratıcıdır. Hiçbir canlının ölümü gerçekleşmedikçe rızkının bitmeyeceği de zaten kutsi hadiste belirtilmiştir (*Kenzu'l-Ummâl*, IV, 23). Buna göre çocukları yoksulluk endişesiyle öldürmek hem Allah'ın kaderine aykırı davranmak hem de tevekkül anlayışından sapmadır. Bu bakımdan ayette de buyurulduğu gibi, o çocukların da onları öldüren kişilerin de rızkının Allah tarafından verildiği vurgulanmaktadır. Hatta ayette rızk endişesiyle öldürülen çocukların rızklarının garanti edildiği (En'âm, 6/151) görülmektedir. Buna göre onları öldürmenin büyük bir günah olduğu belirtilmektedir.

Diğer taraftan sadece o çocukların değil, yeryüzünde bulunan bütün yaratıkların rızkının Allah tarafından verildiği (Hûd, 11/6), gökte bile rızkımızın olduğu haber verilmektedir (Zâriyât, 51/22). Bu bakımdan geçim korkusuyla çocukların hayatına kıyılması büyük günah kabul edilmiştir. Hatta masum çocukları öldürmenin günah olduğu ve kıyamet gününde öldürülen çocukların hangi suçlarından dolayı öldürüldüğünün sorulacağı ayette açıkça beyan edilmektedir (Tekvîr, 81/8-9).

---

* Dr. Ercan ESER

Kur'an-ı Kerim'de yine, beyinsizlikleri yüzünden bilgisizce çocuklarını öldürenlerin büyük hüsrana uğrayacakları haber verildiği (En'âm, 6/140), hatta kadınlarla yapılan bey'atlarda da çocuklarını öldürmemeleri şartının koşulduğu bildirilmektedir (Saff, 61/12).

Peygamberimize en büyük günahlar hakkında sorulunca bunlar arasında "kendisiyle beraber yemek yer, rızkını paylaşır korkusuyla kişinin çocuğunu öldürmesi" hususunu saydığı rivayet edilmektedir (Müslim, "İman", 86). Hz. Peygamberimiz (s.a.s) bir yere gönderdiği ordu veya seriye komutanına çocukları öldürmemelerini emrederdi (Müslim, "Cihad", 3).

Cahiliyye döneminde Araplar özellikle kız çocuklarını, çalışıp kazanmadıkları, savaşlara katılamayıp düşmana karşı kabilelerini koruyamadıkları, dengi bir kimse ile evlenmemeleri durumunda kendi aile itibarlarını düşürmelerinden utanç duyduklarından dolayı onları öldürüyorlardı. İşte kendisine kız çocuğu olduğu haberi verilen kişinin o şaşkın hâlini Kur'an-ı Kerim şöyle anlatıyor:

"Onlardan biri, kız ile müjdelendiği zaman içi öfke ile dolarak yüzü simsiyah kesilir. Kendisine verilen kötü müjde (!) yüzünden halktan gizlenir. Şimdi onu, aşağılanmış olarak yanında tutacak mı, yoksa toprağa mı gömecek? Bak, ne kötü hüküm veriyorlar." (Nahl, 16/58-59)

Cahiliyye döneminde çocuk öldürme çok yaygındı. Geçimleri zor olur diye kız çocuklarına mirastan pay vermiyorlar ve onları öldürüyorlardı. Cenab-ı Hakk da özellikle onları mirasta hak sahibi yaptı. O bakımdan çocuklarınızı öldürmeyin, diye ayet (İsrâ, 17/31) nazil oldu.

İslam'dan önce güçlüler zayıfları eziyor, kadınlara işkence ve hakaret ediliyor ve hiçbir hak tanınmıyordu. Çocuklara ve özellikle de kız çocuklarına hayat hakkı verilmiyordu. İslam, adaleti gerçekleştirerek insan olarak herkesin yaşamını garanti altına aldı. Rızkın Allah tarafından taksim edildiğini vurguladı. Yiyeceklerle ilgili düzenleme yetkisinin Allah'a ait olduğunu, bize hayat ve nimet veren Cenab-ı Hakk'ın bizden sonrakilere de sayısız nimetler vereceğini bildirdi.

Buna göre çocukları öldürerek açlık tehlikesini önlemeye çalışmanın yanlış bir yol olduğu ortaya çıkmaktadır. Zira nüfusun artışı ile yeryüzündeki besin kaynaklarının azalacağını iddia ederek nüfus planlaması yapanların bile yanıldıkları anlaşılmaktadır. Çünkü günümüzde besin kaynaklarının nüfusun artışına oranla daha fazla arttığı yaşam standartlarının yükseldiği açıkça görülmektedir. Burada önemli olan bu kaynakların herkesin istifade edebileceği şekilde paylaşımının sağlanmasıdır.

MÜSLÜMANLARIN UYANIK OLMASI GEREKİR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يُعْجِبُكَ قَوْلُهُ فِي الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَيُشْهِدُ اللّٰهَ عَلٰى مَا ف۪ي قَلْبِه۪ۙ وَهُوَ اَلَدُّ الْخِصَامِ
وَاِذَا تَوَلّٰى سَعٰى فِي الْاَرْضِ لِيُفْسِدَ ف۪يهَا وَيُهْلِكَ الْحَرْثَ وَالنَّسْلَۜ وَاللّٰهُ لَا يُحِبُّ الْفَسَادَ وَاِذَا
ق۪يلَ لَهُ اتَّقِ اللّٰهَ اَخَذَتْهُ الْعِزَّةُ بِالْاِثْمِ فَحَسْبُهُ جَهَنَّمُۜ وَلَبِئْسَ الْمِهَادُ

"İnsanlardan öylesi de vardır ki, dünya hayatına ilişkin sözleri senin hoşuna gider. Bir de kalbindekine (Sözünün özüne uyduğuna) Allah'ı şahit tutar. Hâlbuki o düşmanlıkta en amansız olandır. O, (senin yanından) ayrılınca yeryüzünde bozgunculuk yapmağa, ekin ve nesli yok etmeğe çalışır. Allah ise bozgunculuğu sevmez. Ona 'Allah'tan kork' denildiği zaman gururu onu daha da günaha sürükler. Artık böylesinin hakkından cehennem gelir. O ne kötü yataktır." (Bakara, 2/204-206)

Müslüman, hüsn ü zan sahibi insandır. Zira o, herkesi kendisi gibi iyi niyetli olarak görür. Toplumdaki bozulmalardan ve tuzaklardan fazla haberdar değildir. O, insanların beyanlarını asıl kabul eder, art niyet aramaz. Her gülüşü samimi bilir. Ama hayat her zaman Müslüman'ın inandığı gibi değildir. Hayat bazen hile ve tuzaklarla doludur. İyi insanların yanında kötü insanlarda vardır.

Âdem'in karşısında İblis'in durumunu göz önüne alalım. İblis, Âdem ile Havva'yı "*Rabbiniz size bu ağacı ancak, melek olmayasınız, ya da (cennette) ebedî kalacaklardan olmayasınız diye yasakladı.*" (A'râf, 7/20) diye güya onlara iyilik ediyormuş gibi tuzağa düşürmüş, hatta onları ikna edebilmek için Allah'ın adını bile istismar ederek yemin etmiştir (A'râf, 7/21). Bu olay sonucunda Âdem ile Havva bir anlık gafletlerinin cezasını Cennet'ten yeryüzüne indirilerek ödemişlerdir (A'râf, 7/24). Bu konu üzerinde ciddiyetle durulmalıdır. Hayatta her zaman Âdemler ve Havvalar yoktur. Karşılarında onlara şirin gözükerek, onların iyi duygularını istismar eden ve emeline

---

* Mehmet KAPUKAYA

ulaşmak için Allah'ın adını, "Allah rızası için" sözünü kullanarak hedefine ilerleyen ve fırsatını bulunca da zehirini kusan, bozgunculuk yapan, ekonomik değerleri kendi çıkarları uğruna kullanan, insan neslini değerlerinden uzaklaştırarak, Allah ile Peygamber ile bağlarını kesen, ikiyüzlü, maskeli, insan kılığına bürünmüş yaratıklar da vardır. Bunlar, Peygamberimizin zamanında değişik bir kılığa bürünerek Kur'an ifadesiyle "münafıklar" olarak ortaya çıktılar. Onlara soracak olursanız iman etmişlerdi. Ama Kur'an, onların maskelerini indirdi, onları deşifre etti:

"İman edenlerle karşılaştıkları zaman, 'İnandık' derler. Fakat şeytanlarıyla (münafık dostlarıyla) yalnız kaldıkları zaman, 'Şüphesiz, biz sizinle beraberiz. Biz ancak onlarla alay ediyoruz' derler." (Bakara, 2/14)

Bu ikiyüzlü insanlar, en zor anlarda, savaşlarda Peygamberimizi yalnız bıraktılar, ordudan kaçtılar, Müslümanların morallerini bozmak için *"Bu konuda bizim elimizde bir şey olsaydı burada öldürülmezdik."* (Âl-i İmran, 3/154) diyerek Müslümanları savaş meydanından kaçmaya teşvik ettiler; fakat bir menfaat gördüklerinde de Kur'an'ın beyan ettiği üzere herkesten önce menfaat elde etmeye koştular:

"Onlar sizi gözetleyip duran kimselerdir. Eğer Allah tarafından size bir fetih (zafer) nasip olursa, 'Biz sizinle beraber değil miydik?' derler." (Nisâ, 4/141)

Kötü insanlar olarak nitelendireceğimiz insanlar, ihtirasları uğruna her şeyi yaparlar. Onlar için, insanların aç açık kalmaları, yerlerinden yurtlarından edilmeleri, bombalarla yerle bir edilmeleri, spekülasyonlar sonucunda bir anda her şeylerini kaybetmeleri önem arz etmez. Yeter ki, onların bencil duyguları tatmin olsun, yeter ki hâkimiyet ve kontrol onlarda olsun.

Müslüman sadece ibadet etmekle mükellef değildir. O yeryüzünün ıslahı için çalışacak ve *"Yere muhakkak benim iyi kullarım varis olacaktır."* (Enbiya, 21/105) "ferman-ı ilahi"sini gerçekleştirmek için üzerine düşeni yapacaktır.

Müslüman uyanık olacak, sadece kendisini değil, tüm insanların refahını düşünecek, dostunu düşmanını, ülkesinin, milletinin dostlarını ve düşmanlarını iyi tanıyacak, daima teyakkuz hâlinde bulunacak, ufuk sahibi olacak, hadiselerin önünde yuvarlanmayacak, figüran değil aktör olacak; sezgi gücüne sahip olacak, yabancı ülkeler için duyduğumuz "gelecek 30-40 yılın planlarını yapıyorlar" sözünün de önüne geçerek daha uzun yılların planlamasını yapacak, olaylardan ders çıkaracak, oyuna gelmeyecek; bir defa oyuna getirilmiş olsa bile, ikinci defa aynı oyuna gelmeyecektir. Peygamberimizin şu sözü ne kadar manidardır:

"Mümin, bir yılan deliğinden iki defa ısırılmaz." (Buhârî, "Edeb", 83)

NAMAZI ÖZÜRSÜZ TERK EDENLERİN AKIBETLERİ*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

فِي جَنَّاتٍۜ يَتَسَٓاءَلُونَۙ عَنِ الْمُجْرِم۪ينَۙ مَا سَلَكَكُمْ ف۪ي سَقَرَ قَالُوا لَمْ نَكُ مِنَ الْمُصَلّ۪ينَۙ وَلَمْ نَكُ نُطْعِمُ الْمِسْك۪ينَۙ وَكُنَّا نَخُوضُ مَعَ الْخَٓائِض۪ينَۙ وَكُنَّا نُكَذِّبُ بِيَوْمِ الدّ۪ينِۙ حَتّٰٓى اَتٰينَا الْيَق۪ينُۜ فَمَا تَنْفَعُهُمْ شَفَاعَةُ الشَّافِع۪ينَۜ

"Onlar cennetlerdedirler. Birbirlerine suçlular hakkında sorular sorarlar ve dönüp onlara şöyle derler: 'Sizi Sekar'a (cehenneme) ne soktu?' Onlar şöyle derler: 'Biz namaz kılanlardan değildik. Yoksula yedirmezdik. Batıla dalanlarla birlikte biz de dalardık. Ceza gününü de yalanlıyorduk. Nihayet ölüm bize gelip çattı.' Artık şefaatçilerin şefaati onlara fayda vermez." (Müddessir, 74/40-48)

Bu ayetlerde kişinin cehenneme girmesine sebep olan bazı günahlar sıralanmaktadır. Bunların başında da namazı özürsüz terk etme günahı gelmektedir. Namaz kılmak önemli bir ibadet olduğu için terk edilmesi de büyük günahtır. Allah Teâlâ, şöyle buyurmuştur:

"Onlardan (peygamber ve salih kimselerden) sonra yerlerine öyle bir nesil geldi ki namazı zayi ettiler ve şehvetlerine uydular. Bunlar, cehenneme atılacaklardır." (Meryem, 19/59)

Peygamberimiz (s.a.s) de namazın önemi hakkında şöyle buyurmuştur:

"İman ile küfür arasındaki fark namazı terk etmektir." (Tirmizî, "İman", 9)

Kulun kıyamet günü, Allah haklarından ilk hesaba çekileceği ameli namaz, kul haklarından ise döktüğü kandır. Peygamberimiz (s.a.s) şöyle buyurmuştur:

"Kıyamet gününde kulun hesaba çekileceği ilk ameli onun namazıdır. Eğer namazı düzgün olursa, işi iyi gider ve kazançlı çıkar. Namazı düzgün olmazsa, kaybeder ve zararlı çıkar. Şayet farzlarından bir şey noksan çıkarsa, Azîz ve Celîl olan Rabbi:

– Kulumun nâfile namazları var mı, bakınız? der. Farzların eksiği nafilelerle tamamlanır. Sonra diğer amellerinden de bu şekilde hesaba çekilir." (Tirmizî, "Mevâkît", 188)

* Tahir TURAL

Diğer bir hadislerinde ise, *"Allah, beş vakit namazı (kullarına) farz kılmıştır. Kim abdesti güzelce alır, beş vakit namazı vaktinde kılar, rükûunu, secdesini ve huşûsunu tam yaparsa, bu kimseye Allah'ın onu bağışlayacağı (ve cennete koyacağına) dair ahdi (sözü) vardır. Namazlarını kılmayan kimseye ise Allah'ın bir sözü yoktur. Dilerse onu bağışlar (ve cennetine koyar), dilerse ona azap eder."* (Ebû Dâvûd, "Salât", 9; İbn Mâce," Salât", 94) buyurmuştur.

Meleklerin, Allah'ın huzurunda lehimizde şahitlik yapmaları için de namaz kılmamız gerekmektedir:

"Birtakım melekler geceleyin, diğer birtakımı da gündüz vakti birbiri ardınca gelip sizin aranızda bulunurlar. Onlar sabah namazı ile ikindi namazında bir araya gelirler. Geceleyin aranızda kalmış olanlar Allah'ın huzuruna çıkarlar. Allah Teâlâ, kullarının hâlini çok iyi bildiği halde, meleklere:

–Kullarımı ne halde bıraktınız? diye sorar. Melekler:

–Onları namaz kılarken bıraktık; yanlarına da namaz kılarken varmıştık, derler." (Buhârî, "Mevâkît", 16)

Bir kutsi hadiste Allah Teala şöyle buyuruyor:

"Ümmetine beş vakit namazı farz kıldım. Katımda da bir ahd (söz) yazdım ki, namazlarını vaktinde, doğru olarak kılanı cennete koyacağım. Beş vakit namazı kasten ve mazeretsiz terk eden için benim bir ahdim veya sözüm yoktur." (İbn Mâce, "İkametu's-Salat", 1403)

Namaz, çok önemli bir ibadet olduğu için, namaz kılmayanın imandan yoksun olarak ölmesi gibi bir tehlike söz konusudur. Çünkü namaz kılmamak, iman zayıflığından ileri gelir. İmanın kuvvetli olmasının alameti, dinimizin emirlerine severek ve isteyerek uymak ve ibadetleri bir yük olarak görmemektir. Nitekim Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

"Sabrederek ve namaz kılarak (Allah'tan) yardım dileyin. Şüphesiz namaz, Allah'a derinden saygı duyanlardan başkasına ağır gelir." (Bakara, 2/45)

Hadis-i şerifte, *"Nasıl yaşarsanız öyle ölürsünüz. Nasıl ölürseniz öyle dirilirsiniz!"* (Müslim, "Cennet", 83-84) buyurulmuştur.

Namaz dinimizde o kadar önemli bir ibadettir ki, ölüm ve aklî dengeyi yitirme hâli dışında terk edilmesine asla izin verilmemiştir. Bu nedenle de normal şartlarda namazı eda edemeyecek olanlara, durumlarına göre kılma ruhsatı verilmiş ve bu görevin yerine getirilmesi için dinimiz her türlü kolaylığı sağlamıştır. Şöyle ki, su bulamayanlar, teyemmüm ederek (Mâide, 5/6), savaş hâlinde olanlar, güçlerinin yettiği şekilde (Nisâ, 4/102), ayakta durmaya güçleri yetmeyen hasta ve özürlüler oturarak, buna da güçleri yetmeyenler, yatarak îma ile namazlarını kılabilirler (Âl-i İmran, 3/191).

NAMUSLU KADINLARA İFTİRA ATMAKTAN SAKINMAK*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

اِنَّ الَّذ۪ينَ يَرْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ الْغَافِلَاتِ الْمُؤْمِنَاتِ لُعِنُوا فِي الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةِۖ وَلَهُمْ عَذَابٌ

عَظ۪يمٌۙ يَوْمَ تَشْهَدُ عَلَيْهِمْ اَلْسِنَتُهُمْ وَاَيْد۪يهِمْ وَاَرْجُلُهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ

"İffetli ve (haklarında uydurulan kötülüklerden) habersiz mümin kadınlara zina isnat edenler, gerçekten dünya ve ahirette lanetlenmişlerdir. İşlemiş oldukları günahtan dolayı dillerinin, ellerinin ve ayaklarının kendi aleyhlerine şahitlik edecekleri günde onlara çok büyük bir azap vardır."
(Nûr, 24/23-24)

Ahlakî bakımdan temiz bir hayat yaşama gayreti içinde olan insanlar bazen iftiraya maruz kalabilmektedir. Maalesef günümüzde asılsız iftiralar yüzünden pek çok masum insanın karalandığına şahit olmaktayız. Böylece kişiler işlemedikleri bir suçtan, yapmadıkları bir işten dolayı toplum önünde küçük düşürülmüş olmaktadır.

İftiranın her türlüsü kötü olmakla beraber, yukarıda zikrettiğimiz âyet-i kerimede namuslu kadınlara dil uzatarak onları karalayanların dünya ve ahirette lanetlenmiş oldukları bildirilmekte, bunlar için ahirette çok büyük bir azabın olacağı haber verilmektedir.

Dinimiz iffet ve namus kavramına büyük bir önem vermiştir. Namus hem erkek hem kadın için geçerli olan bir kavramdır. Kadın olsun, erkek olsun, insanın ahlakî bakımdan seçkin bir konuma gelebilmesi için zinadan uzak durması, aklını, gönlünü, gözünü ve tüm azalarını haramdan uzak tutması gerekmektedir. Bir insana zina ya da fuhuş suçlamasında bulunmak büyük zararlara yol açar. Hiç kimsenin bir başkasının iffeti ve namusu hakkında ileri geri konuşmaya hakkı yoktur. Sevgili Peygamberimiz, hiçbir şeyden habersiz masum bir kadına zina iftirasında bulunmayı insanı mahveden yedi kötülük arasında saymaktadır (Buhârî, "Vesâyâ", 2766). İn-

* Doç. Dr. Soner GÜNDÜZÖZ

sanın mahvına yol açan diğer altı kötülüğün 'Allah'a şirk koşmak', 'büyü yapmak', 'adam öldürmek', 'faiz yemek', 'yetimin malını yemek', 'savaştan kaçmak' gibi suçlar olduğunu dikkate aldığımızda masum kadınlara yapılmış bir iftiranın ne korkunç bir iş olduğu daha iyi anlaşılacaktır.

Kur'an bize bilmediğimiz bir şeyin ardına düşmememizi öğütlemektedir (İsrâ, 17/36). Nitekim müminlerin annesi Hz. Âişe'nin böyle bir iftiraya maruz kaldığını Kur'an haber vererek, ellerinde hiçbir delil olmadan bu iftiraya inananların Allah indinde yalancılardan olduğunu belirtmiştir (Nûr, 24/11-16). Yine Kur'an'da iffetinden övgüyle bahsedilen, kadınlığın ve anneliğin iftiharı, iffet timsali Hz. Meryem dahi, Hz. İsa'yı Allah'ın bir mucizesi olarak babasız dünyaya getirdiğinde zina etmekle suçlanmıştı (Nisâ, 4/156). Bu itibarla bir müslümanın, herhangi bir hadise hakkında, hele bu hadise insanın namus ve şerefiyle ilgiliyse olayın iç yüzünü araştırmadan hüküm vermesi günahtır, bir müslümana asla yakışmayan bir tavırdır. Hakkında ileri geri konuşulan bir kimsenin, Hz. Meryem veya Hz. Âişe gibi bir iftiraya uğramış olmadığı ne malumdur?

Hz. Âişe ki, Peygamberimizin tertemiz eşi, müminlerin annesi, Benû Mustalık savaşında düşürdüğü kolyeyi bulmak için ordunun biraz gerisinde kalmıştı. Arkadan gelen sahabi Safvân b. Muattal onu deveye bindirmiş, Peygamberin emanetini, müminlerin annesini orduya yetiştirmişti. Fakat münafıkların lideri Abdullah b. Übey, Hz. Âişe'ye iftira atmak için bu olayı fırsat bilmiş ve maalesef bazı müminler de ona kanmışlardı (İbn Hişam, *es-Sîre*, II, 298).

Kadınlara yönelik iftiralar ve dedikodular, kadınları, eşlerini, çocuklarını, yakınlarını ve bir insan olarak herkesi rencide etmekte, yuvaları yıkmakta, arkada gözü yaşlı çocuklar bırakmaktadır. Kısaca iftiralar çoğu zaman telafisi imkânsız sosyal bunalımlara neden olmaktadır.

Bilelim ki, iddiasını ispat edememesi durumunda toplum tarafından kınanması gereken asıl kişi, iftiracının kendisidir. İftiraya uğrayan kadın dünya hayatında çok zarar görebilir, fakat asıl zarar ve ziyanda olan, iftiracıdır. Haksız yere bir kadını inciten kişi, cehenneme yuvarlanacak ve Allah'ın lanetine uğrayacaktır (Nûr, 24/23-24). Allah'ın lanetinden daha büyük bir azap var mıdır?

O halde, söylediğimiz sözlere dikkat edelim, insanları incitmeyelim. Kızlarımız, kız kardeşlerimiz, annelerimiz ve teyzelerimiz durumunda olan hanımlara karşı gereken saygıyı gösterelim.

NEFİS MUHASEBESİ*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا اتَّقُوا اللّٰهَ وَلْتَنْظُرْ نَفْسٌ مَا قَدَّمَتْ لِغَدٍۚ وَاتَّقُوا اللّٰهَۜ اِنَّ اللّٰهَ خَب۪يرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ
وَلَا تَكُونُوا كَالَّذ۪ينَ نَسُوا اللّٰهَ فَاَنْسٰيهُمْ اَنْفُسَهُمْۜ اُو۬لٰٓئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ لَا يَسْتَو۪ٓي اَصْحَابُ
النَّارِ وَاَصْحَابُ الْجَنَّةِۜ اَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمُ الْفَٓائِزُونَ

"Ey iman edenler! Allah'a karşı gelmekten sakının ve herkes, yarın için önceden ne göndermiş olduğuna baksın. Allah'a karşı gelmekten sakının. Şüphesiz Allah, yaptıklarınızdan hakkıyla haberdardır. Allah'ı unutan ve bu yüzden Allah'ın da kendilerine kendilerini unutturduğu kimseler gibi olmayın. İşte onlar fasık kimselerin ta kendileridir. Cehennemliklerle cennetlikler bir olmaz. Cennetlikler kurtuluşa erenlerin ta kendileridir."
(Haşr, 59/18-20)

Yüce kitabımız Kur'an, Cebrail (a.s) vasıtasıyla Hz. Muhammed (s.a.s)'e gönderilen bir kitaptır. Ayetler, konuşma üslubuyla Peygamberimize gönderilmiş ve onun talimatıyla vahiy katiplerince yazıya aktarılmıştır. Ayetlerdeki hitaplara baktığımızda Peygamberimize hitaben "De ki", "Ey nebi", "Sana soruyorlar, de ki" cümleleri ile "Ey İnsanlar", "Ey İman edenler", "Ey Kâfirler", "Ey Ehl-i kitap" tarzında genel hitaplar görmekteyiz. Böyle farklı hitapların pek çok hikmeti bulunmaktadır.

Mezkur ayette özel olarak inananlara "Ey iman edenler" hitabının muhtevası hepimizi kapsamaktadır. Bu hitapta inananlar esas alınmış olup; kadın, erkek cinsiyet farklılığı olmadığı gibi dil, ırk, renk v.b. faktörler de bulunmamaktadır. Yüce dinimizin evrensel oluşu ve nefs muhasebesinin hepimize gerektiği anlaşılmaktadır. Mezkur ayet ve meallerinde, imanlarımızın gereği nefis muhasebesi yapmaya çağırılmakta, Allah'ı unuttukları için kötü âkıbete duçâr olanların durumuna düşmememiz konusunda da uyarılmaktayız. Zira bu dünyada insan olarak dilediğimiz yolu seçme özgürlüğümüz bulunmakta, akıl ve irademizle yaptıklarımızın hesabını da vereceğimiz hatırlatılmaktadır. Akıbet olarak da cennet ve cehennemden bahsedilmektedir.

---

* Dr. Hamdi TEKELİ

Yüce Yaratıcımız bizlere değer vererek irade ve akıl nimetleri bahşetmiş, kitap ve peygamber göndererek ilahî vahye muhatap kabul etmiştir. Davranışlarımızdan da haberdar olmasına rağmen bizi ikaz ederek kendi yoluna davet etmektedir. Hz. Peygamber (s.a.s)'in tavsiyeleri doğrultusunda bu ayetleri düzenli olarak sabah ve akşam namazlarımızdan sonra okumaya çalışırız. Okuduğumuz bu ayetleri düşünmemiz ve ibret almamız son derece faydalı olacaktır. Zira bu ayetlerin devamında düşünüp ibret almazsak, yüce Allah "şayet biz bu Kur'an'ı bir dağın üzerine indirmiş olsaydık onu Allah korkusundan titremiş ve paramparça olmuş görürdün" ikazıyla dikkatimizi çekmektedir.

Günümüz insanı olarak kendimizi güvende hissedebilmek için en son teknolojiler ile üretilen kamera sistemleriyle sevdiğimiz değerli eşyalarımızı, evimizi, işyerimizi, vatanımızı ve devletimizi korumaya çalışmaktayız. Yüce Allah ise aletlere ihtiyaç duymadan bizleri takip ettiğini asırlar öncesinden haber vermektedir. Bu nedenle her nefesimizin, her anımızın kayıt ve kontrol altında olduğunu unutmadan, hesaba çekilmeden önce kendimizi hesaba çekelim, nefs muhasebemizi yapalım. Bu bağlamda nefs ve nefes kelimelerini de birlikte düşünelim. Her iki anlamın insan üzerindeki hayatiyetini unutmayalım.

18. ayette geçen ve "yarın" anlamına gelen "gad" kelimesi Kur'an-ı Kerim'in farklı ayetlerinde farklı anlamlarda kullanılmakla beraber "yarın için" manasında kullanıldığı tek âyet budur (Kur'an Yolu, V/228-230).

Çağımızda vaktin önemi geçmişe kıyasla daha iyi anlaşılmakla birlikte, yeterince ve hakkıyla zamanın idrak edildiğini söyleyemeyiz. Bu bağlamda "Sûfi ibnü'l-vakt'tir" yani "vaktin çocuğudur" denilir. Ancak bu sözü Arap atasözündeki "mazi geçip gitmiştir, istikbâl ise gaiptir, insan için bulunduğu an vardır" bağlamında değerlendirmeliyiz. Aksi takdirde gününü gün eden eyyamcı bir yaklaşım veya bir lokma bir hırka anlayışıyla dünyaya sırt çeviren züht hayatı anlaşılmamalıdır. Gerçek mümin dünya için ahiretini, ahiret için de dünyayı terk etmeyendir.

Müslüman olarak Kur'an'ın bütününü kabul etmek ve hayatımıza yön verirken Kur'an ahlakıyla ahlaklanmamız gerekir. Zira Peygamberimizin ahlakı Kur'an'dır. Gerek bireysel yaşantımızda gerekse toplumsal konularda hayatımızın merkezine Hz. Ömer'in ifadesiyle "Bugün Allah için ne yaptım?" sorusunu oturtabilirsek günlük muhasebe yapmış oluruz. Aksi takdirde daha henüz gencim veya şu anda vaktim yok diye kendimizi aldatıp, tembellik ve gevşeklik gösterirsek zararlı çıkarız.

Yaşadığımız sürece "yarın" endişesi ile sorumluluğumuzu hatırlamalı, uzun ve zor olan ahiret yolculuğu azığını dünyada hazırlamalıyız.

NEFİS TEZKİYESİ ÖNEMLİDİR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

وَنَفْسٍ وَمَا سَوّٰيهَاۙ فَاَلْهَمَهَا فُجُورَهَا وَتَقْوٰيهَاۙ قَدْ اَفْلَحَ مَنْ زَكّٰيهَاۖ وَقَدْ خَابَ مَنْ دَسّٰيهَاؕ

"Nefse ve onu düzgün bir biçimde şekillendirip ahenk verip ona kötülüğü (seçme yeteneğini) ve takvasını (kötülükten sakınma yeteneğini) ilham edene andolsun ki, nefsini arındıran kurtuluşa ermiştir. Onu kötülüklere gömüp kirleten kimse de ziyana uğramıştır." (Şems, 91/7-10)

Nefis, insandaki şehvet ve gazap kuvvetlerinin toplandığı, şerrin kaynağı ve kötü huyların temeli olarak bilinmektedir. Ruhun akıl, nefsin heva ve arzu, bedenin de duyu sıfatları vardır. Kur'an-ı Kerim'e baktığımız zaman nefsin değişik anlamlarda kullanıldığını görüyoruz. Ancak nefis daha çok insana vesvese veren (Kâf, 50/16); kötülüğü emredici duygu, arzu ve istek anlamında kullanılmıştır (Yusuf, 12/53; Nâzi'ât, 79/40; Şems, 91/7). Bundan dolayı olsa gerek Allah, nefsi kötü sıfatlardan arındırıp iyi sıfatlarla süsleyenleri kurtuluşa erenler olarak vasıflandırmış (A'lâ, 87/14; Şems, 91/9), bunun gerçekleşmesi için de onunla mücahede yapılmasını tavsiye etmiştir (Ankebût, 29/69).

Kutsal Kitabımızda nefsin beş derecesinden bahsedilmektedir. Bunlar, emmâre, levvâme, mülhime, mutmainne, râdiye şeklinde beyan edilmektedir. İslam âlimleri özellikle de sufilerin bu yüzden nefisle mücadele konusunda kulları eğitmeye büyük önem verdiklerini, onu terbiye ve tezkiye hususunda oldukça gayretli olduklarını görüyoruz. Hatta bu konuda İslam geleneğinde çok sayıda eserler kaleme alınmıştır.

İslam bilginleri nefis terbiyesinin beden terbiyesinden daha fazla gayret ve mücahede istediğini belirtmektedirler. Çünkü kendisiyle sürekli mücadele istenen nefsin birçok kötü sıfatları vardır. Bunlar arasında aldatma, hile, haset, kötü zan besleme, hırs, cimrilik gibi hususları saymak mümkündür. İşte bütün bunlar, zamanında dizginlenemez ise insan yoldan sapmakla karşı karşıya kalabilmektedir. Buna karşı

* Doç. Dr. Ömer YILMAZ

nefsini terbiye, tezkiye ve tasfiye eden kişi ise Allah'a yakınlıkta daha çabuk mesafe almaktadır.

XIII. yüzyılda yaşayan Kaside-i Bürde müellifi İmam-ı Busiri de nefsi süt emen çocuğa benzetmektedir. Busiri, onun arzu ve isteklerine bir sınır konulması gerektiğini tavsiye etmektedir. Ona göre eğer nefis her istediğini elde ederse şımaracak, böylece insana tahakküm etmeye başlayacaktır. Bu bakımdan onu zamanında dizginlemek gerekir.

Bütün bunlarla birlikte nefsine hâkim olamayan kişi eğer günah çukuruna düşmüş ise bunda ısrar etmemeli ve ümitsizliğe de kapılmamalıdır. Zira insanın suçu ve günahı ne kadar çok olursa olsun Allah'ın rahmeti, af ve bağışlaması bundan daha fazladır. Nitekim Kitabımızda bu durum şu ayetle net bir şekilde beyan edilmektedir:

"*De ki: Ey kendilerinin aleyhine aşırı giden kullarım! Allah'ın rahmetinden ümidinizi kesmeyin. Şüphesiz Allah bütün günahları affeder. Çünkü O, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.*" (Zümer, 39/53)

O halde hepimiz dünyanın geçiciliğini fark edip nefsimizin şehvetlerini dizginlemeliyiz. Ancak böyle davranıldığı takdirde ahirette kurtuluşumuz gerçekleşmiş olacaktır. Nefsimizi aklımıza değil, aklımızı nefsimize hâkim kılmak zorundayız. Eğer buna rağmen nefsin arzularına yenik düşersek bu defa da Allah'ın rahmetini isteyip, tövbe ve istiğfar edip bunu telafi etmeliyiz. Nefsin bizi doğru yoldan çeviren etkenlerden biri olduğunu asla aklımızdan çıkarmamalıyız.

NEFSİMİZİN ALDATMASINA KARŞI ALLAH'A SIĞINALIM*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

وَمَٓا اُبَرِّئُ نَفْس۪يۚ اِنَّ النَّفْسَ لَاَمَّارَةٌ بِالسُّٓوءِ اِلَّا مَا رَحِمَ رَبّ۪يۜ اِنَّ رَبّ۪ي غَفُورٌ رَح۪يمٌ

"Ben nefsimi temize çıkarmam, çünkü Rabbimin merhamet ettiği hariç, nefis aşırı derecede kötülüğü emreder. Şüphesiz Rabbim çok bağışlayandır, çok merhamet edendir, dedi." (Yûsuf, 12/53)

Hz. Yusuf, kralın karşısında suçsuzluğunu ispat edip kendini temize çıkarmıştı. Vezirin karısı da Yusuf'un masum olduğunu, asıl suçlunun kendisi olduğunu itiraf etmişti. Ancak bununla beraber, Yusuf Allah'ın yardımı olmasaydı nefsine yenik düşebileceğini söylemişti. İşte bu âyet, bizi durmadan kötülüğe sürüklemeye çalışan nefis tehlikesinden bahsetmektedir. Bize görünmeyen düşmanımız ne kadar tehlikeli ise böyle bir nefis de o derece tehlike arz etmektedir. Çünkü o, karşımıza çıkıp bize kötülük etmek isteyen herhangi bir düşman değildir ki, fiziksel bir müdahaleyle mukavemet edebilelim. Onun tehlikeli oluşu, içimizden, kendi benliğimizden çıkıyor olmasından kaynaklanmaktadır. Allah'ın Elçisi Yûsuf'a bulaşmış olan bu sinsî düşmandan hangimiz emin olabiliriz acaba? Peki, bu tehlikeyi bertaraf etmemiz mümkün değil midir? Elbette mümkündür. İşte bu âyet, nefsin kötülüğüne, aldatmasına nasıl karşı koyabileceğimiz hususunda bizlere rehberlik etmektedir.

Hepimiz birer nefis sahibiyiz ve nefsimizin doğal ihtiyaçları vardır. Ancak bu ihtiyaçlarımızı gayrimeşru yollarla gidermemeliyiz. Örneğin rızkımızı çalışarak alın terimizle kazanmaya çalışmalı, cinsel gereksinimlerimizi de aynı şekilde helal yollardan yani evlenmek suretiyle karşılama yoluna gitmeliyiz. Elbette zaman zaman karşı koymakta zorlandığımız isteklerimiz, arzularımız vardır. Zaten içinde bulunduğumuz imtihan gereği bu olacaktır da. Şu var ki, nefsimizin bu ihtiraslarına karşı koyabildiğimiz ölçüde onurumuzu korumuş oluruz. Zîra iffetli insan, içinde kötü arzuların uyanmadığı kimse değildir. Asıl iffetli bu kötü arzularla mücadele edip onlara boyun eğmeyen kimsedir. Nitekim bir hadiste içinden kötü bir iş yapmayı geçiren, fakat ona yönelmeyene Allah katında sevap/ecir yazılacağı belirtilmektedir (Dârimî, "Rikâk", 70). Öte yandan sevgili Peygamberimiz (s.a.s) bir diğer hadisinde

* Mahmut DEMİR

nefsinin kötü arzularına hâkim olup ölümden sonrası için çalışan kimseleri akıllı davranmakla nitelerken, nefsinin her türlü arzu ve isteklerine uyarak hayatını devam ettirip Allah'tan her şeyi ve Cenneti isteyenlerin de aciz kimseler olduklarını söylemektedir (Tirmizî, "Sıfatü'l-Kıyâme", 25). İşte doymak bilmeyen nefsimizin isteklerine hâkim olabilmemiz diğer bir deyişle benliğimizi saran kötü arzularla mücadele edebilmemiz ancak yüce Yaratanımızın yardım ve lütfuyla mümkün olacaktır. Yusuf Peygamberimiz de Allah'ın yardımıyla nefsinin kötü arzularından kurtarabilmişti kendisini. Şöyle dua etmişti güzeller güzeli:

"Ey Rabbim! Benim için hapis, bu kadınların isteklerine boyun eğmekten daha hayırlıdır. Çünkü sen, onların tuzaklarını benden uzak tutmazsan, o zaman ben, onların ayartmalarına kapılır ve (doğru nedir, yanlış nedir) seçemeyen şaşkın kimselerden olurum." (Yûsuf, 12/33)

Tıpkı Allah'ın Peygamberi Yusuf'un yaptığı gibi, bizler de Allah'ın yardımı olmadan benliğimizdeki kötü duygularla mücadelede başarısız kalacağımızı itiraf etmekten çekinmemeliyiz. Nitekim nefis mücadelesinde zorluk yaşayanlara, *"Ey Allahım! Senin rahmetini umuyorum, bir an bile beni nefsime bırakma…"* (Ebu Davud, "Edeb", 100-101) dualarını tavsiye eden sevgili Peygamberimiz (s.a.s) de bu hususta yüce Rabbimizin yardımına muhtaç olduğumuza dikkat çekmektedir.

Şüphesiz ki benliğimiz, hem iyi hem de kötü duygulara eğilimli bir tabiat üzerine yaratılmıştır (Şems, 91/8). Bu tabiatının bir gereği olarak nefsimizin zaman zaman kötü hislerin baskısı altında kalması kaçınılmazdır. Dünya malı ve mevki-makam sevgisi veya şehevî arzular her birimiz için bir yere kadar doğal ihtiyaçlardır. İşte bu ihtiyaçlarımız, haram sınırlarını aşacak derecede hırsa dönüşmemelidir. Bunu engellememiz zor olmakla birlikte mümkündür. İrademiz, diğer bir ifadeyle bireysel mücadelemiz ve kararlılığımız bundan sonra kendini gösterecektir. Bizleri onurlandıracak ve yüce Allah'ın rızasına nail kılacak olan işte bu mücadele azmimizdir. Rahmet Peygamberi (s.a.s) de nefsiyle mücadele eden kimsenin önemli bir cihatta bulunduğunu dile getirmiştir (Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, VI, 21). Fakat nefisle mücadelemizdeki bu kararlılığımız, olumlu netice verdiğinde, *"Sana gelen iyilik Allah'tandır. Başına gelen kötülük ise nefsindendir..."* (Nisâ, 4/79) ayetinde de ifade edildiği gibi, bunun Allah'ın lütfu ve merhametiyle olduğunu asla unutmamalıyız. Bu bilinçle şu duayı sık sık tekrarlamaya gayret edelim:

"…Allah'ım! Nefsime, kötülüklere karşı koyabilmesini nasip et ve onu günahlardan arındır, onu en iyi temizleyecek olan Sensin. Onun velisi ve dostu sensin Allah'ım!..." (Nesaî, "İstiâze", 13)

NEFSİN ARZUSUNU İLAH EDİNMEK*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

اَرَاَيْتَ مَنِ اتَّخَذَ اِلٰهَهُ هَوٰيهُۜ اَفَاَنْتَ تَكُونُ عَلَيْهِ وَك۪يلاًۙ

"Kendi nefsinin arzusunu kendisine ilah edineni gördün mü? Ona sen mi vekil olacaksın?" (Furkân, 25/43)

"İlah" veya "tanrı" kendisine ibadet, yani kulluk edilen şeydir. Hak veya batıl her mabuda/ibadet edilene, ilah/tanrı denir. Hak ma'bud ise sadece Allah'tır. "Heva" da; "nefsin, akıl ve din tarafından yasaklanan kötü arzulara karşı olan eğilimi" demektir. Bunun için dinimizde emredilen ve yasaklanan hususlar karşısında kayıtsızlık gösterip kendi heva ve arzularımıza uyarak şeytan ve gayrimeşru nefsanî isteklerin peşine düşmek söz konusu âyette "hevayı/arzuları" ilahlaştırmak olarak zikredilmiştir.

İnsanı diğer varlıklardan farklı kılan, onun her türlü davranışlarına anlam kazandıran ve ilahî emirler karşısında sorumlu kılan aklıdır. Fakat akıl, sadece bilinmesi mümkün olan şeyleri bilme ve anlama gücü, iyiyi kötüden ayırt etme kabiliyetidir. Dinin kaynağı/temeli ise akıl değil vahiydir.

Kur'an'da, biz müminlerden aklımızı kullanarak hem kendi hevalarımıza hem de kâfir, zalim, Hak yoldan sapmış ve kalpleri mühürlenmiş kimselerin hevalarına uymamamız istenmiştir. Bizleri yaratan, yaşatan ve rızık veren yüce Rabbimiz; kendisine nasıl inanacağımızı, kulluk görevlerimizi nasıl yerine getireceğimizi ve sonsuz hayatı nasıl kazanacağımızı Kur'an ve Peygamberimiz (s.a.s) aracılığıyla bize bildirmiştir. Bu itibarla her konuda olduğu gibi, nefsimizin arzu ve hevasını değil de Allah'ı nasıl ilah edineceğimizin ve O'na nasıl kulluk edeceğimizin ölçüsü için de yüce kitabımız Kur'an'a ve Peygamberimiz Muhammed Mustafa (s.a.s)'nın sünnetine/yoluna bakmamız, anlamamız ve inanmamız gerekir.

Öyleyse "Allah'ıma ve O'ndan gelene O'nun istediği şekilde inandım. Allah'ın Elçisi Peygamberim Hz. Muhammed Mustafa (s.a.s)'a ve ondan sahih olarak gelene de onun istediği şekilde inandım" diyerek bize gelenleri kayıtsız şartsız kabul et-

---

* Mustafa GÜNEY

memiz mümin olmamızın gereğidir. Dolayısıyla Allah'a kul olmak da kendi arzu ve isteklerimize göre değil, O'nun koyduğu ölçülere göre olacaktır. Çünkü bu ölçüleri koyma hak ve yetkisine sahip olan sadece O'dur. Bizi yaratan Rabbimiz dünya-ahiret mutluluğunu nasıl elde edeceğimizi en iyi bilendir:

"Yaratan bilmez mi hiç? O, en gizli şeyleri bilir, (her şeyden) hakkıyla haberdardır." (Mülk, 67/14)

Şunu unutmayalım ki, Kur'an'da yer alan ne varsa ve bize Peygamberimiz (s.a.s)'den sahih olarak ne ulaşmış ise hikmetini anlasak da anlamasak da hepsine inanmamız ve gereğini gücümüz yettiğince yerine getirmemiz temel görevimizdir. Aklımızı dinimizle birleştirirsek duygu ve düşüncelerimizi iyiye, doğruya, güzele, tek kelimeyle meşru çizgiye ulaştırmış, yaratılanla yaratan arasındaki kulluk ve ilahlık irtibatını sağlamış ve "nefsimizin arzusunu ilah edinmiş" olmaktan kurtuluruz. Ancak sadece arzu ve ihtirasları, bedensel hazları, geçici istekleri ve menfaatleri dikkate alarak bir hayat sürmek bunları putlaştırmak anlamına gelir. Bu durumdaki kişileri Peygamberimiz (s.a.s) dâhil kimsenin kurtaramayacağı söz konusu âyetin sonunda vurgulanmaktadır:

"Ona sen mi vekil olacaksın?"

Yani ona vekil olamazsın, üzerine vekil olup da kurtaramazsın.

NEFSİMİZE UYMAYALIM*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ
وَنَفْسٍ وَمَا سَوّٰيهَاۙ فَاَلْهَمَهَا فُجُورَهَا وَتَقْوٰيهَاۙ قَدْ اَفْلَحَ مَنْ زَكّٰيهَاۙ

"Nefse ve onu düzgün bir biçimde şekillendirip ona kötülük duygusunu ve takvasını (kötülükten sakınma yeteneğini) ilham edene andolsun ki, nefsini arındıran kurtuluşa ermiştir." (Şems, 91/7-9)

Yüce Allah, bizleri yaratırken birçok güzel hasletlerle süslemiş, aynı zamanda bir imtihan vesilesi olarak hırs, kin, nefret, haset gibi duygulara da yatkın kılmıştır. Açıklamasını yaptığımız Şems suresi 7, 8 ve 9. ayet-i kerimeleri bu gerçeği gayet açık bir şekilde dile getirmektedir. Bu duyguların bizleri nerede, ne zaman ve ne şekilde etki altına alacağı belli değildir. Yine yüce Yaratıcının hikmeti gereği insan, hayatının hemen her safhasında kendini yanlış yollara sevk edebilecek olan şeytanla karşı karşıyadır.

Kur'an-ı Kerim'de insanın apaçık düşmanı olarak nitelenen şeytan (Yasin, 36/60), çoğu zaman dost suretinde ve gizlice yaklaşmaktadır. Bunun doğal sonucu olarak da bizler, bazen doğruyu yanlış, çirkini güzel, batılı hak görerek yanılabilmekteyiz. Nitekim Kur'an, açık bir düşman olan şeytanın bu sinsi ve düşmanca tavrını şöyle ifade etmektedir:

"Elbette onlara önlerinden, arkalarından, sağlarından, sollarından sokulacağım ve sen, onların çoklarını şükredenlerden bulmayacaksın." (A'râf, 7/17)

O halde hepimiz, nefsin ve şeytanın aldatmalarına karşı daima dikkatli ve uyanık olmak zorundayız. Şeytanın ilgi alanındaki insanlar öncelikle, herhangi bir meşguliyeti bulunmayan, uyuşuk ve tembel kişilerdir. Boş insan, her akıntıya kapılmaya müsait olup yanılgıya açık yaşar, dolayısıyla da şeytana fırsat vermiş olur. Bu sebeple insan boş durmamalı ve daima kendini zinde tutacak, günahlara meyletmeye fırsat bırakmayacak güzel işlere yönelmelidir.

* Dr. Seyid Ali TOPAL

Görüldüğü gibi insan, nefsin ya da şeytanın aldatmalarından biriyle daima karşı karşıyadır. Bundan korunabilmek için öncelikle duygu ve düşüncelerimizde Allah'ın rızasına muhalif bir yön bulunup bulunmadığını sürekli kontrol altında bulundurmalıyız.

Hz. Ömer'e atfedilen "Hesaba çekilmeden önce nefislerinizi hesaba çekiniz" sözü bu konuyu gayet özlü bir biçimde ifade etmektedir. Zaten bu şekilde kontrollü hareket etmediği sürece, insanın bir şekilde, nefis veya şeytanın ağlarına takılıp kalması ve daha sonra telafisi mümkün olamayacak yanlışlara düşmesi kaçınılmazdır. Mağrur davranıp, hep kendinden emin olan ve dolayısıyla kendini bu yönde kontrol etme ihtiyacı hissetmeyen kişilerin her an hataya düşebilecekleri açıktır.

Kur'an-ı Kerim'de, şeytanın insan için açık bir düşman olduğu beyan edilerek şöyle buyrulmaktadır:

"Eğer şeytandan gelen kötü bir düşünce seni dürtecek olursa, hemen Allah'a sığın. Çünkü O, hakkıyla işitendir, hakkıyla bilendir." (Fussilet, 41/36)

Bu âyet-i kerimede, şeytandan Allah'a sığınmamız öğütlenmektedir. Peygamber Efendimiz (s.a.s) de, nefis ve şeytanın, çeşitli kandırmalarından korunmak için *"Allahım, taşlanmış şeytandan sana sığınırım"* (İbn Huzeyme, 472) şeklinde duasında olduğu gibi, bizlere birçok dua örnekleri sunmuştur. Dualar, moral değerler açısından irademize kuvvet verip bizim hayra yönelmemizi sağlayacağı gibi, aynı zamanda nefis ve şeytandan gelebilecek tehlikelere karşı, dua vesilesiyle kazandığımız manevi güç bizi muhafaza edecektir.

Yüce Allah, bizleri toplum hâlinde yaşamaya müsait bir varlık olarak yaratmıştır. Birçok ihtiyaçlarımız nedeniyle bizler ancak toplum içinde yaşayabiliriz. Bu nedenle nefsimizin ve şeytanın aldatmalarından kurtulmanın bir yolu da güzel bir toplumda yaşamaktır. İslam, cemaat/toplum hâlinde yaşamaya önem verir ve ibadetlere damgasını vuracak şekilde buna vurgu yapar. Öyle ki, ibadetlerin cemaatle yapılması daima tavsiye edilen hatta emredilen bir husus iken, tek başımıza namaz kılarken bile, "İyyâke na'büdü ve iyyâke nestaîn" (Fatiha, 1/5) *"Ancak Sana ibadet ederiz ve ancak Sen'den yardım bekleriz"* diyerek, cemaat ruhunu daima içimizde hissetmemizi hedefler. Böylelikle Kur'an ve sünnet ölçülerinde, müminin, günlük şahsi işlerinden ibadetlerine kadar her alanda cemaat ön plana çıkarılır, kendisine cemaat olmanın faydaları gösterilir ve hayatının büyük bir bölümü cemaatle irtibatlandırılır. Bu sayede nefsin ve şeytanın aldatmalarına karşı iyi bir korunma ve daha sağlıklı bir dinî hayat hedeflenir.

NEFSİNİ ARINDIRAN KURTULUŞA ERER*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ
قَدْ اَفْلَحَ مَنْ تَزَكّٰىۙ وَذَكَرَ اسْمَ رَبِّه۪ فَصَلّٰىۜ

"Arınan ve Rabbinin adını anıp, namaz kılan kimse mutlaka kurtuluşa erer."
(A'lâ, 87/14-15)

Yüce Allah insanı yaratmış, onu en güzel sıfatlarla süslemiştir ve onu dünyaya göndermek suretiyle vazifesini de belirlemiştir. Dünyayı bir imtihan yeri olarak düzenleyen Allah Teala insanın buradaki sorumluluğunun ne olduğunu belirtmiş ve onun önüne bir de hedef koymuştur. İnsan sorumluluk bilinci içerisinde yaşadığı takdirde, dünyada ve ahirette mutlu olur. O halde insan, Allah'a kul olduğunun farkında olmalı ve ona göre bir yaşantı sergilemelidir. Aksi takdirde insanın her an hedefinden sapma tehlikesi de vardır. Çünkü insan yaratılışında iyilik ve kötülüğü yapabilecek kapasitede yaratılmıştır.

Rabbimiz yukarıda zikrettiğimiz ayetlerde; kötülüklerden uzaklaşıp temizlenenlerin, kasvetten uzaklaşıp Allah'ı zikredenlerin ve onun için namaz kılıp secdeye kapananların hüsrandan kurtulup kurtuluşa ereceklerini haber veriyor. Şimdi Rabbimizin biz kullarına olan yukarıdaki mesajını kısaca açmaya çalışalım:

Ayette geçen arınma (tezekka) kelimesi maddi ve manevi her türlü kirden temizlenmektir. Yüce Allah, bize, yaratılış gayemize uygun olarak yaşamamızı, fıtrattan ayrılmamamızı öneriyor. Çünkü Rabbimiz bizi fıtrat üzere tertemiz yaratmış ve bu hâlimizi korumamızı istemiştir. Peygamberimiz bu konuda şöyle buyurur:

"Doğan her çocuk İslam fıtratı üzere doğar. Sonra anne babası onu Yahudi, Hıristiyan ve Mecusi yapar." (Buharî, "Cenâiz" 80; Müslim, "Kader", 22)

Bu demektir ki her doğan, tertemiz bir fıtrat ve dini kabullenmeye yatkın bir şekilde yaratılır. Eğer o, bu hâl üzere bırakılacak olursa, fıtratının gereğini yerine

---

* Dr. Sabri TÜRKMEN

getirecek ve başka bir şeye iltifat etmeyecektir. Çünkü bu dinin güzelliği, insanların yaratılışlarında mevcuttur. Bundan yüz çevirmek ise ancak kuru taklit ya da insanların yönlendirmesi ile gerçekleşir. Fakat bu, insanın sonuna kadar kötü kalacağı anlamına gelmez. Kulun Allah'a tövbe etmesi, her yerde, her zaman mümkündür. "Kullarının tövbesini kabul eden, kötülükleri affeden, yaptıklarınızı bilen, inanıp yararlı işler işleyenlerin duasını kabul eden, lütfuyla onların ecrini arttıran O'dur..." (Şûrâ, 42/25) ayeti bunu açıkça ortaya koymaktadır. Peygamber Efendimiz (s.a.s) de insanları tövbe edip günahlardan arınmaya teşvik ederek şöyle buyurmuştur:

"Bütün insanlar hatalıdır; hatalı insanların Allah katında en makbul olanları tövbe edenleridir." (Tirmizî, "Sıfatu'l-Kıyame", 15; İbn Mâce, "Zühd", 37)

Rabbimiz kendisini anmamızı, ona olan inancımızı diri tutmamızı tavsiye buyurur. Bunu sağlamak için onu daima anmalıyız. Bunu davranışlarımızda ve dilimizde yansıtabilmeliyiz. Ancak öğütten yeterince faydalanan, nefsini arındırmak suretiyle her türlü kötülükten alıkoyan kimse bunu başarmıştır.

Bizi yaratan Rabbimize inancımızın ve kulluğumuzun gereği olarak namaz kılmalı, onun için secdeye kapanarak benliğimizi kırmalı, samimi bir kalple O'nun huzuruna çıkabilmeliyiz. Kılmış olduğumuz her namazı sanki son namazımız imiş gibi kılabilirsek, bu bizi manevi olarak daha çok etkileyecek ve bu halet-i ruhiye davranışlarımıza da yansıyacaktır. Hakkı verilerek kılınan bir namaz en önemli arınma sebeplerinden biridir. Namazın düzgünlüğü hem bu dünyada bir arınma, hem de ahiret hayatında kurtuluş sebebidir. Yüce Allah bu konuda şöyle buyurur:

"Namaz kıl; muhakkak ki namaz hayâsızlıktan ve fenalıktan alıkoyar." (Ankebût, 29/45)

Konumuzla ilgili ayetin başında zikredilen felaha ermiştir sözü, yüce Allah'ın bir müjdesidir. Rabbimiz, biz kullarını hayra ve iyiliklere teşvik ediyor. Her akıl sahibinin emin olmak istediği kötülüklerden uzaklaşıp elde etmek istediği nimetlere ulaşmanın yolunu gösteriyor.

Özetleyecek olursak arınmak; öncelikle batıl inanç ve düşüncelerden temizlenmektir. Allah'ın bilgisiyle donanmak, sorumluluklarımızı yerine getirmektir. Dilimizde Allah'ı anarak davranışlarımızda O'na muhalefet etmemektir. Allah'a kulluğun sembolü niteliğinde olan namaz ile Allah'a yaklaşmaktır. O'nun huzuruna her gün varabilmek ve bundan feyiz alabilmektir. İşte tüm bu güzellikleri gerçekleştiren insan felaha erer, huzura kavuşur ve Allah'ın rızasına nail olur. Rabbim cümlemizi bu nimetlere nail kılsın.

NİÇİN VE NASIL ŞÜKRETMELİYİZ?*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

وَاِذْ تَاَذَّنَ رَبُّكُمْ لَئِنْ شَكَرْتُمْ لَاَز۪يدَنَّكُمْ وَلَئِنْ كَفَرْتُمْ اِنَّ عَذَاب۪ي لَشَد۪يدٌ وَقَالَ مُوسٰٓى اِنْ
تَكْفُرُٓوا اَنْتُمْ وَمَنْ فِي الْاَرْضِ جَم۪يعاًۙ فَاِنَّ اللّٰهَ لَغَنِيٌّ حَم۪يدٌ

"Hani Rabbiniz şöyle duyurmuştu: 'Andolsun, eğer şükrederseniz elbette size nimetimi artırırım. Eğer nankörlük ederseniz hiç şüphesiz azabım çok şiddetlidir.' Musa şöyle dedi: 'Siz ve yeryüzünde bulunanlar, hepiniz nankörlük etseniz de gerçek şu ki, Allah her bakımdan sınırsız zengindir, övgüye layık olandır." (İbrahim, 14/7-8)

Bu ilahî hitap, peygamberler halkasının en önemli sîmalarından biri olan Hz. Musa'nın mücadelesinden bir kesit sunuyor bizlere. Firavun'un ağır zulmü altında perişan olmuş ve köleleştirilmiş olan İsrailoğulları, Allah'ın yardımıyla Musa peygamber tarafından kurtarılmış ve özgürlüklerine kavuşmuşlardı. Buna rağmen bu kavim, kendilerine yaptığı bu iyiliği unutarak çok geçmeden Hz. Musa'ya isyan etmekten çekinmemişlerdi. Bu yüzden ilahî azapla tehdit edilmişlerdi. Kendilerine lütfedilen nimetlere karşı büyük nankörlük etmiş olan İsrailoğullarına kutsal Kitabımızda yapılan bu uyarıdan, bizim de hissemize düşeni almamız gerekmektedir. Kur'an'daki kıssaların temel hedefi de budur zaten.

Peygamberler tarihi, bir bakıma şükredenlerle nankörlerin mücadelesinden ibarettir. Yüce Rabbimiz, nimetlerine şükretmek ya da nankörlük yapma arasında bizleri serbest bırakmakla (İnsan, 76/3) birlikte kendisine şükretmemizi ve nankörlük etmememizi istemiş (Bakara, 2/152), şükredenleri mükâfatlandıracağı müjdesini vermiştir (Kamer, 54/35). Şu halde üzerinde durmamız gereken husus bu şükrümüzü nasıl yerine getirmemiz gerektiğidir. Ancak bundan önce niçin şükretmemiz gerektiği hususu ayrı bir önem arz etmektedir.

Niçin şükretmeliyiz? Bildiğimiz gibi insanlar arası ilişkilerde önemli bir nezaket kuralı olarak bilinen "teşekkür", yapılan bir iyiliğe karşılık olarak sunulan bir minnet ifadesidir. "Şükür" de aynı şekilde bizi yoktan var edip sayamayacağımız kadar

---

* Mahmut DEMİR

nimetlerle bizleri donatan (Nahl, 16/18) Rabbimize karşı duyduğumuz minnetin bir ifadesidir. Dolayısıyla biz, Yaratanımıza ettiğimiz şükürle, O'nun nimetlerini, iyiliklerini itiraf etmiş oluruz. Ancak bu itiraf nimeti değil, onu vereni andığımızda asıl amacına ulaşmış olur.

Yüce Rabbimiz bu itirafı nasıl ifade edeceğimizi, diğer bir deyişle nasıl şükredeceğimizi de bizlere göstermiştir. "*Eğer siz yalnız Allah'a kulluk ediyorsanız, O'na şükredin*" (Bakara, 2/172) buyuran yüce Mevlâ'mız, ancak kendisine ibadet etmemiz hâlinde şükretmiş sayılabileceğimizi bildirmektedir. Sevgili Peygamberimiz de Allah'ın en sevgili kulu olmasına karşın O'na şükretmeyi ihmal etmemiş, öyle ki ayakları şişinceye kadar namaz kılmak suretiyle Allah'a şükreden bir kul olmayı arzu etmiştir (Buharî, "Teheccüd", 6). Kutlu Nebî'nin bu tavrından çıkaracağımız ders şudur:

Bizler, Allah'ın, ahirette vereceği cennet nimetine kavuşmak için değil, bizi bu dünyada sayısız nimetlerle donattığı için şükrederiz. Su, hava, güneş ve toprak gibi kevnî nimetler yanında başta bedenimiz olmak üzere sahip olduğumuz her şey şükretmemizi gerektiren sebeplerdir, nimetlerdir.

Rabbimize şükrederken özen göstermemiz gereken çok önemli bir husus vardır ki, o da şudur: Sahip olduğumuz her nimete, o nimet cinsinden şükretmeliyiz. Örneğin çok para kazanıp zengin olmuşsak bu nimetin şükrünü, kazandıklarımızdan hayır yolunda harcayarak eda edebiliriz. Evlatlarımız da Allah'ın bizlere bir lütfu ve ihsanıdır. Çevrelerine faydalı hayırlı birer evlat olmaları için yetiştirmemiz, eğitmemiz de onların şükrüdür. Bunun dışında örneğin kıldığımız namazlarla bedenimizin, Ramazan orucu ile de bir yıl boyunca yiyip içtiklerimizin şükrünü yerine getirmiş oluruz.

Şükür ve nankörlük anlam olarak birbirinin tam tersi kavramlardır. Şükür, evvela Allah'ın nimetlerinin farkında olmak sonra da bunun gereklerini yerine getirmek olduğuna göre, nankörlük tam aksine Allah'ın nimetlerini umursamamak veya bilmemektir. Bunun bir ileri aşaması Allah'ı tanımamak veya O'nu inkâr etmektir ki, bu da imanın zıttı olan "küfür" durumudur. Zaten kâfirlerin bu ismi almalarının temelinde Allah'ın nimetlerini tanımamaları, O'nu ve gönderdiği hakikatleri inkâr etmeleri vardır. Durum böyle olunca Rabbimizin iyiliklerini unuttuğumuz takdirde bu tehlikeli konuma düşmekten emin olamayız.

İnananlar olarak şunu kesin olarak bilmeliyiz ki bizler şükrettikçe Allah daha fazlasını verecektir. Hem dünyada hem de ahirette verecektir. O'nun nimetlerine karşı nankörce bir tavır sergilememiz hâlinde ise bizleri şiddetli bir azabın beklediğini unutmamalıyız.

NİKÂHTA UYULMASI GEREKEN ANA İLKELER*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

وَلَا تَنْكِحُوا الْمُشْرِكَاتِ حَتّٰى يُؤْمِنَّۜ وَلَاَمَةٌ مُؤْمِنَةٌ خَيْرٌ مِنْ مُشْرِكَةٍ وَلَوْ اَعْجَبَتْكُمْۚ وَلَا
تُنْكِحُوا الْمُشْرِك۪ينَ حَتّٰى يُؤْمِنُواۜ وَلَعَبْدٌ مُؤْمِنٌ خَيْرٌ مِنْ مُشْرِكٍ وَلَوْ اَعْجَبَكُمْۜ اُو۬لٰٓئِكَ يَدْعُونَ
اِلَى النَّارِۚ وَاللّٰهُ يَدْعُٓوا اِلَى الْجَنَّةِ وَالْمَغْفِرَةِ بِاِذْنِه۪ۚ وَيُبَيِّنُ اٰيَاتِه۪ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ۟

"İman etmedikleri sürece Allah'a ortak koşan kadınlarla evlenmeyin. Allah'a ortak koşan kadın hoşunuza gitse de, mümin bir cariye Allah'a ortak koşan bir kadından daha hayırlıdır. İman etmedikleri sürece Allah'a ortak koşan erkeklerle, kadınlarınızı evlendirmeyin. Allah'a ortak koşan hür erkek hoşunuza gitse de, iman eden bir köle, Allah'a ortak koşan bir erkekten daha hayırlıdır. Onlar ateşe çağırırlar, Allah ise izniyle, cennete ve bağışlanmaya çağırır. O, insanlara âyetlerini açıklar ki, öğüt alıp düşünsünler." (Bakara, 2/221)

İnsan neslinin sağlıklı bir şekilde devam etmesi, erkek ve kadının cinsî ihtiyaçlarının meşru bir şekilde giderilmesi, hayatın paylaşılması için İslam evliliği teşvik etmiş, kadın ve erkeği birbirine eş olarak yaratmıştır:

"Kendileri ile huzur bulasınız diye sizin için türünüzden eşler yaratması ve aranızda bir sevgi ve merhamet var etmesi de onun (varlığının ve kudretinin) delillerindendir. Şüphesiz bunda düşünen bir toplum için elbette ibretler vardır." (Rûm, 30/21)

"Sizden bekâr olanları, kölelerinizden ve cariyelerinizden durumu uygun olanları evlendirin" (Nûr, 24/32) ayetlerinde bu hususa işaret edilmektedir.

Hz. Peygamber de muhtelif hadislerinde Müslümanları evlenmeye teşvik etmiş, *"Ey gençler, sizden evlenmeye güç yetirenler evlensin"* (Buhârî, "Nikâh", 3) buyurmuştur. Evliliği sadece cinsel ihtiyacın karşılanması ve şehevi arzuların tatmini olarak değerlendirmemeliyiz. Bu nedenle evlilikte şu üç temel unsur göz önünde bulundurulmalıdır:

---

* Mehmet KAPUKAYA

1- Eşlerin birbirlerine destek olarak hayatlarını huzurlu ve mutlu bir şekilde sürdürmeleri,

2- Cinsel ihtiyaçlarının helal yönlerden karşılanması,

3- İnsan neslinin sağlıklı bir şekilde devamı.

İslam evliliğin ilkelerini de koymuş, kimlerle evlenmenin yasak olduğunu madde madde açıklamıştır (Nisâ, 4/21-25). Kur'an insanları evliliğe teşvik etmiş, evliliğin fayda ve hikmetlerine işaret etmiş (Nisâ, 4/3, 24; Rûm, 30/21), kadının kocası kocanın da karısı üzerinde birtakım haklarının bulunduğunu bildirmiştir (Bakara, 2/228, 233; Nisâ, 4/4, 20-21; Talâk, 65/7). Kur'an prensip itibariyle erkeklere, kadınlarla iyi geçinmeyi tavsiye etmiş ve her konuda her zaman uzlaşmanın olmayabileceğini de ima ederek, *"Eğer onlardan hoşlanmadıysanız, olabilir ki, siz bir şeyden hoşlanmazsınız da Allah onda pek çok hayır yaratmış olur."* (Nisâ, 4/19) buyurarak erkeklerin daha büyük anlayış göstermelerinin önemine dikkat çekmiştir. Yüce Allah, erkeklere koruyucu şemsiye rolü vermiştir (Nisâ, 4/34). Kur'an, taraflar arasında geçimsizlik olduğunda da evlilik birliğini korumaya yönelik bütün adımların atılmasını öğütlerken (Nisâ, 4/19, 34), nikâhsız birliktelikleri de haram kılmıştır (İsra, 17/32; Nûr, 24/32).

Evlilik gizlenmemeli, topluma ilan edilmelidir ki, toplum kişilerin evli olduklarını bilsin. Toplumdan saklanan, hele hele yakın akrabadan özelikle ana-babadan gizli yapılan nikahlar, nikahın ruhuna uygun değildir.

"Günümüzde resmî şekil ve kayıt bulunmadığı sürece iki şahidin, özellikle büyük yerleşim merkezlerinde alenîliği sağlamaya yetmeyeceği ortadadır. Fakihlerin çoğunluğunun iki şahidi yeterli görmesi dönemlerinin toplumsal telakkileriyle yakından ilgili olup böyle bir gizliliği tasvip ettikleri şeklinde anlaşılmamalıdır. Bu itibarla, ülkemizde iki şahitle fakat gizlilik içinde kıyılan nikâhların taşıdığı sakıncalar göz önüne alındığında Mâlikîlerin görüşünün tamamen yabana atılmaması gerektiği ortaya çıkmaktadır (TDV, *İlmihal,* II/208). Malikilere göre, şahitlerle anlaşarak yapılan evlenmenin gizlenmesi ve etrafa duyurulmaması sıhhat şartlarına aykırıdır; dolayısıyla böyle olan nikâhlar geçersizdir.

Nişanlılık taraflara evliliğin verdiği beraber yaşama hak ve yetkisini vermez. Nikâh akdi yapılmadan nişanlıların, aralarındaki sıcak ilgiye ve ileriye mâtuf iyi niyetli beklentilerine rağmen, mahremiyet bakımından âdeta iki yabancı gibi oldukları ve bu mahremiyet sınırlarına dikkat etmeleri gerektiği gözden uzak tutulmamalıdır. Nişanlılık döneminde taraflar arasında örtünme vb. dinî yükümlülüklerin kalkması amacıyla dinî nikâh kıyılması İslam hukukunun öngördüğü mahiyette bir nikâh olmadığı gibi birçok sakıncayı da beraberinde getirmektedir (TDV, İlmihal, II/202).

Müslüman bir erkeğin Allah'a şirk koşan bir kadınla evlenmesi yasaktır. Kur'an-ı Kerim'de, *"Müşrik kadınlarla iman edinceye kadar evlenmeyin..."* (Bakara, 2/221) buyurulmaktadır. Müşrik Allah'ın birliğine inanmayan, ona ortak koşan kimse demektir. Yahudi ve Hıristiyan kadınlarla evlenilebilir (Mâide, 5/5). Buna mukabil Müslüman bir kadının gayrimüslim bir erkekle, isterse bu erkek Ehl-i kitap olsun evlenmesi dinen mümkün değildir. İslam hukukçuları bu konudaki görüşlerini Mâide sûresinin 5 ve Mümtehine sûresinin 10. âyetlerine dayandırmaktadırlar (TDV, İlmihal, II/208). Evlilik dünya ve ahiret mutluluğumuzu ve nesillerimizi ilgilendirdiği için, titizlikle üzerinde durmamız ve sağlam temeller üzerine kurmamız gerekmektedir.

NİMETLER ŞÜKÜR GEREKTİRİR, İSRAF İSE ŞÜKÜRSÜZLÜKTÜR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

وَهُوَ الَّذ۪ٓي اَنْشَاَ جَنَّاتٍ مَعْرُوشَاتٍ وَغَيْرَ مَعْرُوشَاتٍ وَالنَّخْلَ وَالزَّرْعَ مُخْتَلِفاً اُكُلُهُ وَالزَّيْتُونَ
وَالرُّمَّانَ مُتَشَابِهاً وَغَيْرَ مُتَشَابِهٍۜ كُلُوا مِنْ ثَمَرِه۪ٓ اِذَٓا اَثْمَرَ وَاٰتُوا حَقَّهُ يَوْمَ حَصَادِه۪ۘ وَلَا تُسْرِفُواۜ اِنَّهُ
لَا يُحِبُّ الْمُسْرِف۪ينَۙ

"O, çardaklı-çardaksız olarak bahçeleri, ürünleri, çeşit çeşit hurmalıkları ve ekinleri, zeytini ve narı (her biri) birbirine benzer ve (her biri) birbirinden farklı biçimde yaratandır. Bunlar meyve verince meyvelerinden yiyin. Hasat günü de hakkını (öşürünü) verin, fakat israf etmeyin. Çünkü O, israf edenleri sevmez." (En'âm, 6/141)

Yüce Rabbimiz, bizleri hiç yokken var etmiş, varlık âleminde canlı kılıp, canlılar içerisinde akıl ve şuur sahibi insan olarak vücuda getirmiştir. Bizleri kendi varlığından haberdar etmek suretiyle de nimetlerin en üstünü olan iman nimetini bizlere bahşetmiştir.

Allah Teala, Kur'an-ı Kerim'de zaman zaman bizlere verdiği nimetlere dikkat çekmekte ve bizleri bu nimetler üzerinde düşünmeye davet etmektedir (Nah, 16/66; Mülk, 67/30; Abese, 80/24; Beled, 90/8). Açık ve gizli, sayısız nimetleriyle bizleri donatan Mevla'mız, bizlerden bu nimetler mukabilinde şükür beklemektedir (Lokman, 31/20; Nahl, 16/18). Cenâb-ı Hakk'ın bizlere lütfettiği nimetlere şükretmek, öncelikle bu nimetlerin farkında olmak, bunların yüce Allah tarafından verildiğini bilmek ve verilen bu nimetleri israf etmeksizin yerli yerinde kullanmakla mümkündür. Ayrıca, yüce Yaratıcının bizler için belirlediği helâl ve meşrû dairenin dışına çıkmamak, O'na isyan etme anlamına gelebilecek her türlü düşünce ve davranıştan uzak durmak, bizden yapmamızı istediği ibadetleri eksiksiz yerine getirmek ve verdiği her

* Dr. Y. Seracettin BAYTAR

türlü nimeti O'nun rızasını elde etme yolunda kullanmak da güzel bir şükrün gerekleri arasındadır.

Bilmemiz gerekir ki; sahip olduğumuz nimetler, yalnız bizim çaba veya gayretimizin bir neticesi olmadığı gibi yalnız liyakatimizden dolayı da bizlere verilmiş değildir. Bize lütfedilmiş her nimetin aslında bir imtihan vesilesi olduğunu ve bunların hesabını bir gün vereceğimizi aklımızdan çıkarmamamız gerekmektedir (Neml, 27/40; Tekâsür, 102/8). Yüce kitabımız Kur'an-ı Kerim'de, zenginliğini sahip olduğu bilgiye bağlayan Kârûn'un hazineleriyle birlikte yerin dibine batırılışı, bağ ve bahçeleriyle övünüp, sahip oldukları nimetlerden yoksulların payını ayırmayan kimselerin uğradıkları acı sonlar birer ibretlik olay olarak dikkatlerimize sunulmaktadır (Kasas, 28/78; Kalem, 68/17-18).

Sahip olduğumuz nimetleri ölçülü ve dikkatli kullanmamız, hem nimete hem de nimeti veren Cenâb-ı Hakk'a karşı göstermemiz gereken saygının ifadesidir. Sorumluluk sahibi her mümin, dünya üzerindeki maddî ve mânevî imkân ve nimetleri kendisine emanet edildiği bilinciyle tüketir, bu nimetler üzerinde kendisinin olduğu kadar toplumun da hakkının bulunduğunu unutmaz, muhtaç kimseleri görüp gözetir, dinimizin hoş görmediği ve adına israf dediği her türlü gereksiz ve aşırı tüketimden uzak durur.

Verdiği nimetleri sorumsuzca kullanarak saçıp savuranları "şeytanın kardeşleri" diye nitelendiren Rabbimiz, israf eden kimseleri sevmediğini belirtmektedir (İsrâ, 17/27; En'âm, 6/141; A'râf, 7/31). Bizleri ve sahip olduğumuz her şeyi yaratan yüce Mevlâ'mız, verdiği nimetlerin şükrünü îfâ ettiğimiz takdirde bu nimetleri sürekli kılacak, artıracak ve daha da önemlisi, bizleri nimetlerin en güzeli olan ebedî cennet ve rızası ile ödüllendirecektir (İbrâhim, 14/7). Karşılığında şükretmediğimiz veya nankörlükle mukabele ettiğimiz nimetler ise, er geç bir gün mutlaka elimizden çıkacak ve bu tür davranışlarımızdan dolayı dünya ve ahirette cezalandırılacağız.

NİMETLERE KARŞILIK NANKÖRLÜK ETMEK*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

وَاِذَا مَسَّ الْاِنْسَانَ ضُرٌّ دَعَا رَبَّهُ مُن۪يباً اِلَيْهِ ثُمَّ اِذَا خَوَّلَهُ نِعْمَةً مِنْهُ نَسِيَ مَا كَانَ يَدْعُوٓا اِلَيْهِ مِنْ

قَبْلُ وَجَعَلَ لِلّٰهِ اَنْدَاداً لِيُضِلَّ عَنْ سَب۪يلِه۪ۜ قُلْ تَمَتَّعْ بِكُفْرِكَ قَل۪يلاًۗ اِنَّكَ مِنْ اَصْحَابِ النَّارِ

"İnsana bir zarar dokunduğu zaman Rabbine yönelerek O'na yalvarır. Sonra kendi tarafından ona bir nimet verdiği zaman daha önce O'na yalvardığını unutur ve Allah'ın yolundan saptırmak için O'na eşler koşar. De ki: 'Küfrünle az bir süre yaşayıp geçin! Şüphesiz sen cehennemliklerdensin."
(Zümer, 39/8)

Rabbimiz insanı İslam'ı anlayıp kavrayabilecek bir surette yaratmış ve dünyaya göndermek suretiyle farklı şekillerde imtihana tabi tutmuştur. Bazen zorlukla, bazen de bollukla imtihan eder. Zikrettiğimiz ayette Rabbimiz, insanların bazı özelliklerine dikkatlerimizi çekmiş, dünya hayatının geçici olduğuna işaret ederek, insanın neticede O'na döneceğine, işlemiş olduğu amellerin karşılığını göreceğine vurgu yapmıştır.

İnsana bir zarar dokunduğu zaman Rabbine yönelerek O'na yalvarır. İnsan, hastalandığında, fakir düştüğünde, deprem anında, denizde fırtınaya maruz kaldığında veya başka bir sıkıntı ile karşılaştığında Allah (c.c)'a sığınır. O'na boyun eğer ve başına gelen musibetten kurtulmak için Rabbine yalvarır. Yüce Allah'a inanmayan insan bile genelde sıkıntı anında yaratılışındaki fıtrata dönüş yaparak Allah'tan yardım diler. Ancak, yüce Allah, kendisini içinde bulunduğu durumdan kurtarıp, ona nimetler bahşedince o, bu nimetlerin bir imtihan olduğunu unutur, Rabbine olan ihtiyacını görmezden gelir. Hâlbuki gerçek mümin, hem sıkıntılı anlarında, hem de rahat zamanlarında Allah'a güvenip dayanır. O, bu bağlılığını zor günlerinde isyan etmeden sabrederek, iyi günlerinde ise şükürle gösterir.

* Dr. Sabri TÜRKMEN

Yüce Allah'ın verdiği nimete şirk ve küfürle karşılık veren kimseler kendileri hak yoldan saptıkları gibi başkalarını da saptırmaya çalışırlar. Allah'a ortak koşmak, kişiyi hidayet yolundan ayırır. Çünkü yüce Allah, kendisine şirk koşulmasını istemez. Allah inancı, kalpte herhangi bir ortaklığa tahammül etmez. Dünyalık nimetlere dalıp, yüce Yaratana karşı sorumluluğu unutmak, hiç ölmeyecekmiş gibi ahiret endişesi taşımadan, küfre sapmak, Allah'a ortak koşmak ve insanları hak yoldan alıkoymak, dünya hayatında kişiye belli bir zarar vermezse bile ahirette hüsrana uğratır, cehenneme sürükler.

Dünya hayatı geçicidir. Neticede dönüş Allah'adır. O halde, dünya hayatında temenni ettiğimiz iyilik ve güzelliklere ahirette de nail olmak ve Rabbimizin rızasını kazanmak istiyorsak, sadece zorluk anında, başımıza gelen musibet ve felaket anında değil, her an, O'na sığınabilmeli ve O'nun bizi sürekli gözettiğinin bilincinde olmalıyız. Karşılaştığımız sıkıntıların ve nimetlerin her birinin Rabbimiz tarafından verildiğini ve bir imtihana yönelik olduğunu düşünebilmeliyiz. Rabbimize karşı kulluk vazifemizi, en başta gelen sorumluluk olarak kabul etmeli ve ona göre hayatımızı şekillendirmeliyiz. Bu gün Allah için ne yaptım? sorusunu kendimize her gün sormalı, hayatımızın bir gün son bulacağını, bizi yaratan Rabbimize işlemiş olduğumuz amellerle döneceğimizi aklımızdan çıkarmamalıyız. Kişinin dünyada itibarlı, güçlü ve zengin olmasının kıyamet gününde bir yararı yoktur. Ancak her türlü dünya kirinden arınmış bir kalp ve salih amel ile Rabbimizin huzuruna varmak, kişiye o gün fayda sağlar. Nitekim bu hususta şöyle buyrulmuştur:

"O gün ki ne mal fayda verir ne oğullar! Allah'a arınmış bir kalp ile gelen başka." (Şuara, 26/88-89)

NİMETLERE KARŞI NANKÖRLÜK EDENLER CEZALANDIRILIRLAR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

ذٰلِكَ جَزَيْنَاهُمْ بِمَا كَفَرُواۜ وَهَلْ نُجَاز۪ٓي اِلَّا الْكَفُورَ

"Nimetlere karşı nankörlük etmeleri sebebiyle onları işte böyle cezalandırdık. Biz (bu şekilde) ancak nankörleri cezalandırırız." (Sebe, 34/17)

İnsan yüce Allah'ın verdiği sayısız nimete karşı şükretmekle mükelleftir. Eğer şükretmezse nankörlük etmiş olur. Nankörlük ise, yapılan iyiliğin kadir ve kıymetini bilmemektir. Günlük hayatımızda kendisine iyilik eden kimseye teşekkür etmeyen kimseyi ne kadar da ayıplarız değil mi? Sık sık dile getirdiğimiz, *"Bir fincan kahvenin kırk yıl hatırı vardır"* atasözümüz de geçmişte kendisine iyilik yapan insanları unutmayalım diye söylenmemiş midir? Yani bir fincan kahve kadar az da olsa iyilik gördüğün insanı ve iyiliğini unutma, onu aklında, gönlünde yaşat, o iyilik ve ikram adına o kişiye saygılı davran, yeri gelirse daha güzeliyle karşılık vermeye çalış. Çünkü Müslümanlık ve insanlık bunu gerektirir.

Yüce Rabbimizin üzerimizdeki iyilik ve ikramları ise hiçbir kimseyle ya da varlıkla kıyaslanmayacak kadar sınırsızdır. Bu konuda Rabbimiz şöyle buyuruyor:

"O, istediğiniz şeylerin hepsinden size verdi. Eğer Allah'ın nimetlerini saymaya kalkışsanız sayamazsınız. Şüphesiz insan çok zalimdir, çok nankördür." (İbrahim, 14/34)

Demek ki, Rabbimize karşı şükretmemizi gerektiren nimetler o kadar çoktur ki ömrümüz boyunca bunları saymaya çalışsak sayamayız. Her şeyden önce kalbimiz, beynimiz, elimiz, ayağımız, gözümüz, kulağımız, bütün vücudumuz vs. başlı başına birer şükür (teşekkür) vesilesidir. *"Allah sizi, analarınızın karnından siz hiçbir şey bilmez durumda iken çıkardı. Şükredesiniz diye size kulaklar, gözler ve kalpler verdi."* (Nahl, 16/78) âyeti bu nimetleri hatırlatarak bizi şükre davet ediyor. Yine ana-baba, aile, eş, evlat; meyve, sebze, toprak; etinden, sütünden, balından, yumurtasından,

---

* Dr. Muhlis AKAR

gücünden vs. yararlandığımız büyük-küçükbaş hayvanlar; hava, su, deniz, güneş, ay, gezegenler, gece ile gündüzün peş peşe gelmesi, kısaca mikro varlıklardan makro varlıklara kadar hizmetimize verilmiş canlı-cansız her şey Rabbimizin bu nimetlerine karşı şükrü gerektirmektedir. (Bk. Bakara, 2/172; Âl-i İmran, 3/144; A'râf, 7/10; Enfâl, 8/26; İbrahim, 14/5; Nahl, 16/114; Yasin, 36/73)

Ancak bütün bu sayılan ve sayılamayan nimetlere rağmen "insan çok zalim ve çok nankör" olabilmekte, Rabbini tanımamakta ya da tanıdığını iddia ettiği halde O'nun emrettiği istikamette yaşamayarak Rabbine karşı gelebilmektedir. Bunun sonucu ise dünya ve âhirette kaybeden ve zarara uğrayan insanın kendisi olmaktadır. "*Şükrederseniz nimetimi artırırım. Nankörlük ederseniz azabım şiddetlidir.*" (İbrahim, 14/7) âyet-i kerimesi, açıkça bunu ifade ediyor.

Şu âyet-i kerimede de geçmişte kimi insanların nankörlüklerinden dolayı ilahî cezaya uğratıldıkları haber verilmektedir:

"Allah, şöyle bir memleketi misal verdi: Orası güven ve huzur içinde idi. Oraya her taraftan bolca rızık gelirdi. Fakat Allah'ın nimetlerine nankörlük ettiler; bu yüzden yaptıklarına karşılık Allah onlara şiddetli açlık ve korku ızdırabını tattırdı." (Nahl, 16/112)

Şüphesiz âyet-i kerimede verilen bu misal, sayısız nimetlere muhatap olduğu halde bu nimetlere nankörlük eden bütün insanlar için geçerlidir.

Yine konumuzun başında mealini verdiğimiz âyet-i kerimeden öğrendiğimize göre Sebe halkı da nimetlere nankörlüğünün bedelini çok ağır bir şekilde ödemiş ve ilahî bir cezayla cezalandırılmıştır. Bu husus Sebe suresinin ilgili âyetlerinde şöyle ifade ediliyor:

"Andolsun, Sebe' halkı için kendi yurtlarında bir ibret vardı: Biri sağda biri solda iki bahçe bulunuyordu. Onlara şöyle denilmişti: 'Rabbinizin rızkından yiyin ve O'na şükredin. Beldeniz güzel bir belde, Rabbiniz de çok bağışlayıcı bir Rabdir." (Sebe, 34/15)

"Fakat onlar yüz çevirdiler. Biz de üzerlerine Arim selini gönderdik. Onların bahçelerini ekşi meyveli ağaçlar, acı ılgın ve biraz da sedir ağacı bulunan iki bahçeye çevirdik." (Sebe, 34/16)

"Nimetlere karşı nankörlük etmeleri sebebiyle onları işte böyle cezalandırdık. Biz (bu şekilde) ancak nankörleri cezalandırırız." (Sebe, 34/17)

O halde yüce Allah'ın ihsan ettiği maddî ve manevî nimetlerin şükrünü eda etmeyip o nimetlere karşı nankörlük edenler er veya geç ilahî cezaya maruz kalırlar. Nimetlerin şükrünü eda edenler ise dünyada da ahirette de böyle bir sıkıntı yaşamazlar, mutlu olurlar. Kur'an bu müjdeyi veriyor:

"Eğer şükreder ve iman ederseniz, Allah size niye azab etsin ki? Allah, şükrün karşılığını verendir, hakkıyla bilendir." (Nisa, 4/147)

NİMETLERE KARŞI NANKÖRLÜK ETMEMELİYİZ*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

وَلَئِنْ اَذَقْنَا الْاِنْسَانَ مِنَّا رَحْمَةً ثُمَّ نَزَعْنَاهَا مِنْهُۚ اِنَّهُ لَيَؤُ۫سٌ كَفُورٌ وَلَئِنْ اَذَقْنَاهُ نَعْمَٓاءَ بَعْدَ ضَرَّٓاءَ مَسَّتْهُ لَيَقُولَنَّ ذَهَبَ السَّيِّـَٔاتُ عَنّ۪يۜ اِنَّهُ لَفَرِحٌ فَخُورٌۙ اِلَّا الَّذ۪ينَ صَبَرُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِۜ اُو۬لٰٓئِكَ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَاَجْرٌ كَب۪يرٌ

"Eğer insana tarafımızdan bir rahmet (nimet) tattırır da, sonra bunu ondan çekip alırsak, şüphesiz o ümitsiz ve nankör oluverir. Ama kendisine dokunan bir sıkıntıdan sonra, ona bir nimet tattırırsak mutlaka, 'kötülükler benden gitti' diyecektir. Çünkü o şımarık ve böbürlenen biridir. Ancak sabredip salih amel işleyenler böyle değildir. İşte onlar için bağışlanma ve büyük bir mükâfat vardır." (Hûd, 11/9-11)

Yüce Rabbimiz bizleri en güzel bir şekilde yaratmış (Tin, 95/4) ve bizlere sayısız nimetler bahşetmiştir. Bu nimetlere şükredip yaratılışımıza uygun olarak yaşamazsak nimetin elimizden gideceğini ve aşağıların aşağısına indirileceğimizi unutmamalıyız (Tin, 95/5). Açıklamaya çalıştığımız ayette Rabbimiz, *"Eğer insana tarafımızdan bir rahmet (nimet) tattırır da, sonra bunu ondan çekip alırsak, şüphesiz o ümitsiz ve nankör oluverir"* buyurarak insanın nimetlere karşı nankörlüğüne dikkatlerimizi çekmiştir.

Sanki içinde bulunduğu bu nimetleri daha önce Rabbi vermemiş gibi elinden bu nimet gidince geçmişi tamamen unutur, gelecekten de umudunu keser. Oysaki bu nimetleri önceden veren Rabbim bunları bana yine verir, O'na şükretmem lazım diyerek tevbe ve istiğfara yönelmesi gerekmez mi? Böyle olması gerekirken hemen feryat eder ve nankörlük gösterir. İnsanın nankörlüğü ile ilgili olarak Rabbimiz şöyle buyurmaktadır:

"O, istediğiniz şeylerin hepsinden size verdi. Eğer Allah'ın nimetlerini saymaya kalkış-

* Medet COŞKUN

sanız sayamazsınız. Şüphesiz insan çok zalimdir, çok nankördür." (İbrahim, 14/34)

Yukarıda açıklamaya çalıştığımız ayetin devamında "Ama kendisine dokunan bir sıkıntıdan sonra, ona bir nimet tattırırsak mutlaka, 'kötülükler benden gitti' diyecektir. Çünkü o şımarık ve böbürlenen biridir" buyrularak Rabbimiz biz insanların bir nimete kavuştuğumuzda göstermiş olduğumuz ruh hâline dikkatlerimizi çekmektedir. Yani insan, hasta iken iyileşir, fakir iken zenginleşir, zayıf iken güçlenir, vazifeden azledilmiş iken yeniden önemli bir göreve atanırsa hemen şunu der, "Bütün o kötülükler benden uzaklaşıp gitti". Bir daha başına hiç sıkıntı gelmeyecek zanneder. Bu sıkıntıdan kendi kendine kurtulduğunu düşünerek şımarır, verilen nimetin hakkını eda edeceği ve şükredeceği yerde, onunla başkaları üzerine tahakküm kurmaya başlar. Oysaki bizler bazen yoklukla bazen de bollukla imtihan edildiğimizi unutmamalıyız. Nimetleri elbette düşünmeliyiz ama bu nimeti vereni de asla aklımızdan çıkarmamalıyız. Rabbimiz biz insanların nimetler karşısındaki durumumuza şöyle işaret etmektedir:

"İnsan ise; Rabbi onu deneyip de kendisine ikramda bulunduğunda, ona bol bol nimetler verdiğinde, 'Rabbim bana ikram etti' der. Ama onu deneyip rızkını daraltınca da, 'Rabbim beni aşağıladı' der." (Fecr, 89/15-16)

İşte, biz insanların nimetlere kavuştuğumuzda ve o nimetler elimizden gittiğinde ortaya koymuş olduğumuz tepki. Ancak bizim insan olarak acaba bu nimetler neden elimden gitti, bu kötülükler bana neden dokundu diye de düşünmemiz lazımdır. Nitekim yüce Rabbimiz bu konuda şöyle buyurmaktadır:

"Eğer yüz çevirirlerse (bilesin ki), biz seni onlara bekçi göndermedik. Sana düşen, sadece tebliğdir. Gerçekten biz insana katımızdan bir rahmet tattırdığımızda ona sevinir; ama elleriyle yaptıkları işler yüzünden onlara bir kötülük dokunursa o zaman da insan pek nankördür." (Şûrâ, 42/48)

Yukarıda vermiş olduğumuz ayetlerde de belirtildiği gibi biz insanların yapısı genel olarak böyledir. Ancak açıklamaya çalıştığımız ayet-i kerimenin son kısmında böyle olmayanların da varlığına işaret edilerek şöyle buyrulmaktadır:

"Ancak sabredip salih amel işleyenler böyle değildir. İşte onlar için bağışlanma ve büyük bir mükâfat vardır."

Şu halde bizler de olaylar karşısında sabredip salih amel işlemeli ve Rabbimizin bağışlamasına ve büyük mükâfatına hak kazanmalıyız.

NİMETLERE KARŞI ŞÜKÜR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

وَاِذَٓا اَنْعَمْنَا عَلَى الْاِنْسَانِ اَعْرَضَ وَنَاٰ بِجَانِبِه۪ۚ وَاِذَا مَسَّهُ الشَّرُّ كَانَ يَؤُ۫سًا

"İnsana nimet verdiğimizde yüz çevirip yan çizer. Kendisine şer dokununca da umutsuzluğa düşer." (İsrâ, 17/83)

Yüce Rabbimiz bizleri en güzel bir şekilde yaratmış (Tin, 95/4) ve sayısız nimetlerle donatmıştır. Şükrettiğimiz zaman bu nimetlerin arttırılacağı, nankörlük etmemiz hâlinde ise sahip olduğumuz nimetlerden mahrum kalacağımız ayette açıkça haber verilmektedir (İbrahim, 14/7). Kulun Allah'a şükretmesi, Allah'ın nimet ve ihsanlarını itiraf ederek O'na övgüde bulunması ve kulluğa devam etmesi ile olur. Çünkü insanın, kulluğa devam etmesi şükrünü ve Allah'a yakınlığını artırır. Diğer taraftan bazı nimetlere sahip olmak, başkalarına karşı haksızlık gerekçesi de yapılmamalıdır. Nimete şükür, o nimete sahip olamayanları küçümsemeye ve onlara zulmetmeye sebep olmamalıdır. Aksine insanın sahip olduğu nimetler, alçak gönüllülüğünü artırmalı ve daha çok şükretmesine vesile olmalıdır. Zira Peygamberimiz (s.a.s) de çokça ibadet etmekle şükreden bir kul olmanın mutluluğuna erdiğini haber vermiştir (Buhârî, "Tefsirû Sûre", (48), 2; Müslim, "Münafikîn", 81).

Konumuzu teşkil eden ayette, kişinin şükürden ve Allah'ı anmaktan yüz çevirmesi; O'na itaat etmemesi, büyüklük taslayarak arkasını dönmesi, bir hastalığa yakalandığı, fakirlik ya da sıkıntı ile karşı karşıya kaldığında Allah'ın rahmetinden ümidini kesmesi yahut tamamen ümitsizleşmesi şeklinde yorumlanmıştır.

İnsanın yapısında nimetlere karşı şükür borcunu yerine getirememe hususunun bulunduğu değişik ayetlerde ifade edilmektedir. Mesela, denizde boğulmak üzere iken kurtulup tekrar eski hâllerine dönenler, düşman, hastalık, fakirlik gibi belalardan Allah'ın inayeti ile kurtulduktan sonra yine nankörlük yapanlar nimetlere karşı şükür borcunu yerine getirmeyenlere örnek gösterilmektedir (Lokman, 31/32; En'âm, 6/62-63). Kişi, sanki içinde bulunduğu bu nimetleri, daha önce Rabbi verme-

* Dr. Ercan ESER

miş gibi, elinden gidince geçmişi tamamen unutur, gelecekten de umudunu keser. Oysaki bu nimetleri önceden veren Cenab-ı Hak bunları insana yine verir, O'na şükretmesi, tövbe ve istiğfara yönelmesi gerekirken hemen feryat eder ve nimetlere karşı nankörlük gösterir. İnsanın nankörlüğü ile ilgili olarak Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurulmaktadır:

"O, istediğiniz şeylerin hepsinden size verdi. Eğer Allah'ın nimetlerini saymaya kalkışsanız sayamazsınız. Şüphesiz insan çok zalimdir, çok nankördür." (İbrahim, 14/34)

Ne yazık ki zaman zaman hepimiz ya nimetlere karşı nankörlük içinde bulunuyor ya da nankörlük içinde bulunanlara şahit oluyoruz. Kur'an'da insanın musibetler karşısındaki zayıflık (Nisâ, 4/28), acelecilik (İsrâ, 17/11), hırslılık (Meâric, 70/19) ve nankörlük gösterdiğine dikkat çekilmiş, bu arzu ve isteklerin kontrol altına alınması, esiri olunmaması istenmiştir. O hâlde fıtratımızda mevcut olan bu niteliklerimizi kontrol altına almamız, bu nimetleri dilediğine veren, dilediğinden alan kullarına rahmetiyle tecelli eden yüce Rabbimizin nimetlerine şükretmemiz bir kulluk borcumuzdur.

Yukarıda açıklamaya çalıştığımız ayetin devamında kendilerine nimet verilen kimselerin bu nimetlerden mahrum kaldıkları zaman ümitsizliğe kapıldıkları belirtilmektedir. Öyle ki insan, hasta iken iyileştiğinde, fakir iken zenginleştiğinde, zayıf iken güçlendiğinde hemen şu düşünceye kapılır. "Bütün o kötülükler benden uzaklaşıp gitti. Bir daha başıma hiçbir sıkıntı gelmeyecek" zanneder. Bu sıkıntıdan kendi kendine kurtulduğunu düşünerek şımarır, verilen nimetin hakkını eda edecek ve şükredecek yerde, onunla başkalarına tahakküm kurmaya başlar. Oysaki bazen yoklukla bazen de bollukla imtihan edildiğini unutur. Rabbimiz de; *"Hayır, yalnız Allah'a ibadet et ve şükredenlerden ol."* (Zümer, 39/66) buyurarak nimetler karşısında nasıl davranmamız gerektiğini bizlere öğütlemektedir.

Nimetleri düşünürken daima bu nimetleri vereni akıldan çıkarmamalıyız. O nimetleri kaybettiğimiz zaman neden elimizden gittiğini, kötülüklerle karşılaştığımızda da neden başımıza geldiğini düşünmeliyiz. Bu niteliklere de ancak şükreden kullar sahip olurlar. Ayette ise, şükreden kulların sayısının azlığından söz edilmektedir (Sebe, 34/13).

NİMETLERE KARŞILIK ŞÜKÜR BORCUMUZ*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

اَلَمْ تَرَ اَنَّ اللّٰهَ سَخَّرَ لَكُمْ مَا فِي الْاَرْضِ وَالْفُلْكَ تَجْر۪ي فِي الْبَحْرِ بِاَمْرِه۪ۜ وَيُمْسِكُ السَّمَٓاءَ اَنْ تَقَعَ عَلَى الْاَرْضِ اِلَّا بِاِذْنِه۪ۜ اِنَّ اللّٰهَ بِالنَّاسِ لَرَؤُ۫فٌ رَح۪يمٌ وَهُوَ الَّذ۪ٓي اَحْيَاكُمْۘ ثُمَّ يُم۪يتُكُمْ ثُمَّ يُحْي۪يكُمْۜ اِنَّ الْاِنْسَانَ لَكَفُورٌ

"Görmüyor musun ki, Allah bütün yerdekileri ve emri uyarınca denizde akıp gitmekte olan gemileri sizin hizmetinize vermiştir. İzni olmaksızın yerin üzerine düşmesin diye göğü O tutuyor. Şüphesiz ki Allah, insanlara karşı çok esirgeyici, çok merhametlidir. O, size hayat veren, sonra sizi öldürecek, daha sonra da diriltecek olandır. Şüphesiz, insan çok nankördür." (Hac, 22/65-66)

Allah Teala, en seçkin varlık olarak yarattığı bizleri akıl, düşünme ve irade gibi üstün yeteneklerle donatmış, göklerde ve yerde ne varsa hepsini bir lütuf olarak hizmetimize sunmuş ve bizlere sayılamayacak kadar çok nimetler vermiştir. Yeryüzü, karasıyla deniziyle, gecesiyle gündüzüyle içerdiği maddi ve manevi bütün nimetleriyle hayatımızı devam ettirmemiz ve ihtiyaçlarımızı karşılamamız için mükemmel bir şekilde düzenlenmiştir. Bu ayetlerde yeryüzünde var olan her şeyin insanoğlunun hizmetine verildiği, yer ile gök arasındaki dengenin Allah'ın iradesi ve kudretiyle meydana geldiği belirtilmektedir. Ayrıca "görmüyor musun" sözüyle, bizlere verilen nimetlerle, evrendeki muazzam denge üzerinde düşünmemiz istenmekte, kısaca ayet bizi varlıklar üzerinde tefekküre davet etmektedir.

Yüce Allah, meali verilen âyetlerde nimetlerini hatırlatarak, bunların karşılığında bizlerden kendine şükretmemizi istemekte, nimeti vereni hiçe sayma, inkâr etme, yerli yerince nimeti kullanmama anlamına gelen nankörlükten de kaçınmamızı emretmektedir. Nitekim bu gerçek başka ayetlerde bizlere şu şekilde haber verilmiştir:

"Allah şükredenleri mükâfatlandıracaktır." (Âl-i İmran, 3/144)

"Bana şükredin, nankörlük etmeyin..." (Bakara, 2/152)

"Hani Rabbiniz şöyle duyurmuştu: 'Andolsun, eğer şükrederseniz elbette size nimetimi artırırım. Eğer nankörlük ederseniz hiç şüphesiz azabım çok şiddetlidir." (İbrahim, 14/7)

---

* Dr. Faruk GÖRGÜLÜ

"Eğer şükreder ve iman ederseniz, Allah size niye azap etsin ki? Allah şükrün karşılığını verendir, hakkıyla bilendir." (Nisâ, 4/147)

Şükür, Allah'ın lütfettiği maddi ve manevi sayısız nimetlere karşı, O'na iman, itaat ve ibadet ederek, minnet ve şükran duygularımızı ifade etmektir. Dolayısıyla bir insanın şükür sorumluluğunu yerine getirebilmesi için sadece, "Çok şükür Yarabbi, hamdolsun" gibi dil ile birkaç kelimeyi söylemesi yeterli değildir. Allah'a gerçek manada şükür; kalp, dil ve diğer organlarla birlikte yapılır. Bu itibarla şükür, Allah'ın varlığını, birliğini, yüceliğini ve rızık verici olduğunu ikrar edip, O'na iman etmek ve O'nu sevmektir. Ayrıca O'nu övmek, şükür ifade eden sözleri söylemek, itaat etmek, isyan etmemek, verilen her nimeti Allah'ın razı olacağı biçimde değerlendirmektir. Yine şükür, Allah'ın insana verdiği nimetlerden başkalarını da faydalandırmaktır. Buna göre helal kazancımızın şükrü, zekât, sadaka ve yardımlaşmadır. Öğrendiğimiz faydalı bilgileri önce kendi yaşantımızda uygulayarak başkalarına öğretmek, ilim nimetinin şükrüdür. Gençlikteki enerjimizi, insanlığın hizmetine adayarak faydalı birer insan olmak da gençliğimizin şükrüdür.

Allah Teala'nın tüm nimetleri, O'nun bizlere olan rahmet ve merhametinin eseridir. Hepimiz, Allah'ın sonsuz nimetleriyle hayatımızı devam ettiriyoruz. Kur'an-ı Kerim'de yer alan; *"Göklerde, yerde ne varsa hepsini Allah'ın sizin hizmetinize verdiğini ve açıkça yahut gizlice üzerinizdeki nimetlerini tamamladığını görmediniz mi? Yine de insanlar arasında, hiçbir bilgisi, yol göstericisi ve aydınlatıcı bir kitabı olmadan Allah hakkında tartışıp duranlar vardır..."* (Lokman, 31/20); *"Allah sizi, analarınızın karnından siz hiçbir şey bilmez durumda iken çıkardı. Şükredesiniz diye size kulaklar, gözler ve kalpler verdi."* (Nahl, 16/78) gibi ayetler de, bu hususu açık bir şekilde bize bildirmektedir. Bununla birlikte insan, kendisine hayat veren, yaşaması için tüm imkânları bahşeden Rabbine karşı nankörlük yapmakta, öncelikli var oluş nedeni olan O'nu tanıma ve O'na ibadet etme sorumluluğundan yüz çevirerek gaflet içinde bir hayat yaşayabilmektedir.

Allah Teala, insanları, şükredip etmemekte serbest bırakmakla beraber, cennet nimetlerini şükredenlere, azabını ise nankörlük edenlere tahsis ettiğini ve sadece şükreden kullarından razı olduğunu bildirerek onları nankörlükten sakındırmıştır. Bu hususta yüce Rabbimiz şöyle buyurmuştur:

"Eğer inkâr ederseniz şüphesiz ki Allah sizin iman etmenize muhtaç değildir. Ama kullarının inkâr etmesine razı olmaz. Eğer şükrederseniz sizin için buna razı olur." (Zümer, 39/7)

Şükür, Allah'ın bize ihsan etmiş olduğu nimetlerin artmasına, isyan ve nankörlük ise bu nimetlerin kaybolmasına sebebiyet verir. Bu nedenle nimetlerin artışı veya yok oluşu bir manada bizim tutum ve davranışlarımıza bağlıdır. O halde, her birimiz Allah'ın vermiş olduğu sayısız nimetlere karşı şükrümüzü belirterek, bunu davranışlarımızla da ispatlamamız gerekir.

O GÜN Kİ NE MAL FAYDA VERİR NE OĞULLAR! ALLAH'A ARINMIŞ BİR KALP İLE GELEN BAŞKA*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

يَوْمَ لَا يَنْفَعُ مَالٌ وَلَا بَنُونَۙ اِلَّا مَنْ اَتَى اللّٰهَ بِقَلْبٍ سَل۪يمٍۜ

"O gün ki ne mal fayda verir ne oğullar! Allah'a arınmış bir kalp ile gelen başka." (Şuara, 26/88-89)

Gerek bu ayette ve gerekse Kur'an'ın bütününde ve sahih hadislerde, âhiret inancına ısrarla vurgu yapılmasının sebebi; yetkilerimizi ve bize verilen nimetleri doğru şekilde kullanmamız gerektiğini zihinlerimize iyice yerleştirmektir. Çünkü ahirette geçerli olacak ve bize fayda sağlayacak olan tek şey, başta imanımız olmak üzere İslam'ın yapılmasını emrettiği güzel amellerimizdir.

Dünya nimetleri biz müminler için yaratılmıştır (A'râf, 7/32). Bu sebeple Dinimiz meşrû yollardan mal edinmemize ve çocuk sahibi olmamıza karşı çıkmaz ve bunlara bir sınır da getirmez. Fakat Allah'ı bırakıp bunları kurtarıcı edinmemizi de kabul etmez.

Mallarımız ve çocuklarımız imtihan araçlarıdır. Önemli olan bunları, verenin isteği doğrultusunda, yerli yerince kullanmamızdır. Yüce kitabımız Kur'an'da bunların "Dünya hayatının ziyneti" (Kehf, 18/46) olduğu bildirilmiş, "mal ve çocuklarının müminleri Allah'ı anmaktan alıkoymaması istenmiş" (Münâfikûn, 63/9) ve "eşlerin ve çocukların bir kısmının insana düşman olabileceği" bildirilmiştir (Tegabün, 64/14-15).

Yüce kitabımız Kur'an'da ve sahih hadislerde ayrıca dünyaya aşırı düşkünlük göstermemizin tehlikelerine ve dünya hayatının varlık sebebi olan "ebediyet sınavının" icaplarından olarak, biz insanlara bazı şeylerin cazip gösterildiğinden bahsedilir. Dünya hayatının fâni, mal ve evlatların da bu dünyanın süsü olduğu Kur'an'da bildirilip, asıl kalıcı ve hayırlı olanın imanımız ve salih amellerimiz olduğu hatırlatılır (Kehf, 18/46).

* Mustafa GÜNEY

Yunus Emre bu hususu;
"Mal sahibi mülk sahibi,
Hani bunun ilk sahibi;
Mal da yalan mülk de yalan,
Var biraz da sen oyalan" diyerek ne de güzel özetlemiştir.

Dinimizde kalbin de çok önemli bir yeri vardır. Cennet kapısını açacak anahtarımız olan "imanımız" kalbin tasdikinden ibarettir. Bütün ibadetlerimizin temeli olan "niyet" de kalpte gerçekleşir ve ibadetlerimize, "niyetimizin sırf Allah için olması" hâlinde sevap verilir (Buhârî, "Îmân", 41; Müslim, "İmâret", 155).

Kalbimiz, Rabbimizin çok değer verdiği, devamlı surette bakıp kontrol ettiği (Müslim, "Birr", 33) bir merkezimizdir. Bu sebeple onu kötü duygulardan arındırmamız, dinin tavsiye ettiği güzel hâl ve davranışlara sahip kılmamız gerekir.

"Kalb-i selîm"; küfür, şirk, şüphe, cehalet ve kötü huylardan arınmış, iman esaslarına samimiyetle inanmış, sünnete gönülden bağlı, bidatlerden uzak duran, mal ve evlât sahibi olduğu için şımarmayan, bir kalp demektir.

Bir hadîs-i şerifte şöyle buyurulmuştur:

"…Şunu iyi bilin ki, insan bedeninde küçücük bir et parçası vardır. O iyi olursa bütün beden iyi, kötü olursa bütün beden kötü olur. Dikkat ediniz, o kalptir." (Buhârî, "Îmân", 39; Müslim, "Müsâkat", 107)

Rabbimizin huzuruna "kalb-i selim" ile çıkabilmeyi başardığımız takdirde; *"Ey huzur içinde olan nefis! Sen O'ndan razı, O da senden razı olarak Rabbine dön! (İyi) kullarımın arasına gir. Cennetime gir."* (Fecr, 89/28-30) hitabı bizleri beklemektedir.

Tekrarı olmayan ebediyet sınavımızda başarılı olabilmemiz için, her davranışımızda dünya-âhiret dengesini korumamız ve bunun sonucu olarak Allah'a selim/arınmış bir kalp ile kavuşmamız şarttır. Zira bu ayetle birlikte başka ayetlerde de (Sâffât 37/84; Kâf, 50/33) vurgulandığı gibi; "Allah'ın huzuruna selim/arınmış bir kalple çıkmaktan başka hiçbir şeyin faydası yoktur."

Bağdatlı Ruhi bu ayeti şiir diliyle şöyle ifade etmiştir:
"Sanma ey hace ki senden zer u sim isterler,
Yevme la yenfeu'da kalb-i selim isterler..!"

Yani, "Zannetme ki, ahiret gününde senden altın ve gümüş isterler, o gün senden kalb-i selim isterler!"

ORUÇ, MÜ'MİNLER İÇİN KALKANDIR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذ۪ينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَۙ

"Ey iman edenler! Allah'a karşı gelmekten sakınmanız için oruç, sizden öncekilere farz kılındığı gibi, size de farz kılındı." (Bakara, 2/183)

Müminler için oldukça önemli kabul edilen ayların başında şüphesiz Ramazan ayı gelmektedir. Bu ayda tutulan orucun daha farklı bir yeri vardır. Oruç; dinen yükümlü kabul edilen bir şahsın, Allah'a ibadet niyetiyle, tan yerinin ağarmasıyla başlayan zamandan (imsaktan) güneş batıncaya (iftar vaktine) kadar yeme, içme ve cinsel ilişkiden uzak durması şeklinde tanımlanmaktadır. Şunu öncelikle ifade edelim ki, oruç sadece İslam dininde değil diğer ilahî dinlerde de farz kılınmış bir ibadet şeklidir. Nitekim yukarıda okumuş olduğumuz ayette yüce Mevla, " *Ey iman edenler! Kötülüklerden sakınmanız için oruç, sizden öncekilere farz kılındığı gibi size de farz kılındı."* (Bakara, 2/183) buyurarak, orucun geçmiş milletlere de farz kılındığını dile getirmektedir.

Oruç, nefsin isteklerine iradi olarak uzak durma olması yönüyle bir irade eğitimine, açlık ve susuzluğun verdiği sıkıntıya dayanma yönüyle de sabır eğitimine dönüşmektedir. Toplumsal hayatta huzursuzluklara neden olan taşkınlıkların, büyük ölçüde insanın hayvanî yönünü tatmin eden maddi zevklere düşkünlüklerden kaynaklandığı görülür. Maddi zevk deyince de akla, genelde yeme, içme ve şehevî duygular gibi zevkler gelmektedir. İşte oruç, bu bağlamda insanı maddi zevk ve şehvetler peşinde koşmaktan alıkoyan bir ilaç niteliğindedir. Nitekim Sevgili Peygamberimiz (s.a.s), *"Oruç bir kalkandır. Sizden biriniz oruçlu olduğu bir günde kötü söz söylemesin, kavga etmesin. O'na birisi sataşır veya kötü söz söylerse, 'Ben oruçluyum' desin ..."* (Buharî, "Savm", 9) buyurmaktadır. Bu hadiste de dile getirildiği gibi oruç, bilenler için gerçekten bir kalkandır.

Şuurlu ve şartları özümsenerek tutulan oruç, kişiyi kötülüklere karşı korur. Toplumsal barışın ve birlikteliğin sağlanmasında da oruç etkin rol oynamaktadır. Çünkü oruçlu kavgalara, kötü sözlere açık değildir. Onun sadece midesi değil aynı zaman-

---

* Dr. Yaşar YİĞİT

da dili, eli, gönlü bütün uzuvları dünyada bu tür çirkinliklere karşı iftarı olmayan bir oruçtadır. Evet, kısa vadede onun dilinin iftarı güzel sözdür, gönlünün iftarı güzel duygulardır, elinin iftarı hayır işlerde kullanmaktır, gözünün iftarı güzelliklere bakarak yüce Rabbimizin kudret ve kuvvetini anlamaktır. Aklın iftarı, millet ve insanlığa huzur verecek bilgi ve düşünceler üretmektir. Uzun vadede ise bu uzuvların iftarı, yüce Rabbimizin müjdesine erdiğimiz andadır. İnancımıza göre, asıl müjde ve iftar da bu olsa gerektir. Orucun bu boyutu asla göz ardı edilmemelidir. Nice masum hayatların sönmesinin, kanların akıtılmasının, aile ve dostlukların yıkılmasının temelinde, hiçbir değeri olmayan söz ve kavgaların olduğunu görmekteyiz. Bu tür olayların, gerek fert ve gerekse toplumsal boyutta tamiri imkânsız yaralar ortaya çıkardığı da bir gerçektir. İşte dar anlamda oruçlu, geniş anlamda ise Müslüman, kavga ve anlamsız sözlere kapalıdır. Diğer bir ifadeyle o, Allah'ın rızası olmayan her türlü eyleme karşı iftarı olmayan bir oruçtadır. Onun kapısı adeta iftar sofrası gibi hep güzelliklere açılır. Maddi ve manevî yönden aç susuz insanlar onda hayat bulur. O sofrada, nasıl gayrimeşru yiyecek ve içeceklere yer yoksa Müslüman'ın dünyasında da, gönlünde de meşrû olmayan davranış ve eylemlere geçit yoktur.

Oruç, aynı zamanda sabır ibadetidir. Zorluklara, güçlüklere şehevi baskılara karşı sabredemeyen kişiler böyle bir ibadeti yapmakta zorlanır ya da hiç yapmaz. Bu sabrı gösterenlerin mükâfatı, hem bu dünyada hem de ahirette elbette büyüktür. Nitekim Peygamber (s.a.s), *"Bir kimse Allah yolunda bir gün oruç tutarsa, Allah bu tutulan oruç sebebiyle o kimsenin yüzünü cehennem ateşinden yetmiş sene sürecek mesafelik yere uzaklaştırır."* (Müslim, "Sıyâm", 31) sözüyle, bu sabrın mükâfatını en güzel şekilde dile getirmektedir.

Müminler olarak oruçlarımızı bu bilinç ve duyguyla tutarak, Rabbimizin rızasını kazanma gayret ve hedefinde olalım. İftar sofrası misali, ahirette bir mükâfat sofrası (cennet) kurulacaktır. O sofranın davetiyesinin bu dünyadan alındığını unutmayalım. Bu sofranın davetlilerinin, Allah'ın emir ve yasaklarına uyma sabır ve başarısını gösteren kimseler olduğu bilinciyle yaşayalım. Ne mutlu böyle kimselere... Ama bu sabrı gösteremeyip, dünyanın aldatıcı lezzetlerine dalıp niçin yaratıldığını unutan, şehvetini ya da nefsini putlaştıran, Allah'ın hükümlerini çiğneyen, onlara aldırış etmeyen kimselerin, o sofranın davetlileri olmaları mümkün değildir. Herkesin, en ince detayına kadar iyi ve kötü adına yaptıklarından sorgulanacağı, eşinden, dostundan, yakınlarından kaçacağı o büyük günde, bu sofraya davet edilme herkesin beklentisi olacaktır. Ancak o davetiye burada kazanılır, burada kaybedilir. Yüce Rabbimiz, bizi o seçkin davetlilerden eylesin...

ÖLÇÜ VE TARTIYI DOĞRU YAPMAK HAYIRLI İŞLERDENDİR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

وَاَوْفُوا الْكَيْلَ اِذَا كِلْتُمْ وَزِنُوا بِالْقِسْطَاسِ الْمُسْتَق۪يمِۜ ذٰلِكَ خَيْرٌ وَاَحْسَنُ تَاْو۪يلاً

"Ölçtüğünüzde ölçmeyi tam yapın, doğru terazi ile tartın. Bu daha hayırlı, sonuç bakımından daha güzeldir." (İsrâ, 17/35)

Kişinin mali haklarının korunması, aldanmaması için ölçü ve tartının doğru yapılması önem arz etmektedir. Çünkü karşılıklı olarak hakkın zayi olmaması karşı tarafa duyulan kin ve düşmanlık duygularının yok edilmesi bu iki hususa riayet etmekle mümkün olur. Konumuzu teşkil eden âyette de ölçü ve tartının tam yapılması hâlinde bunun sonucunun daha hayırlı olacağı vurgulanır. Ölçülü olmak kâinatın dengesini sağlar, adaletin gerçekleşmesine vesile olur. Zira ayette *"Ölçüyü ve tartıyı adaletle tam yapın."* (En'âm, 6/152) diye buyrulmuştur. Cenab-ı Hak da kâinatı bir ölçüye göre yarattığını bize bildirmektedir: *"Allah göğü yükseltti ölçüyü koydu. Ölçüde haddi aşmayın."* (Rahmân, 55/7-8) Çünkü plansızlık ölçülü olmamak kaosa kargaşaya haksızlığa sebep olur.

Ölçeği tam anlamıyla kullanmak, hile yapmamak ve doğru bir terazi ile tartmak yaşadığımız dünyada hakların korunması için önem arz eder. Ayrıca insanların birbirlerine karşı güven duymalarına vesile olur. Mesela doğru ölçü yapmayarak veya tam olarak tartmayarak bizi aldatan kişiden elbette alışveriş yapmak istemeyiz. O tür insanlara asla güven duymaz ve daima kötülükle anarız. Buna karşılık ölçü ve tartıya riayet edenleri ise daima över ve takdir ederiz. Doğru olarak ölçmek tartmak hayırlı bir iştir, sonuç bakımından da güzeldir. Yani bu davranış dünyada zengin olmaya, ahirette de sevap kazanmaya vesile olur.

Ölçü ve tartıyı doğru tutmak, dinî bir emir olmakla beraber eksik yapmak büyük günahlar arasında sayılmıştır. Nitekim ölçü ve tartıda hile yapan kimselerin azapla tehdit edildiği ve yaptıkları davranışların onları helake götüreceğine dair Kur'an-ı Kerim'de ayet-i kerimeler bulunmaktadır. Cenab-ı Hak, ölçüyü eksiksiz, tam yapmamızı ve tartıyı da zülüm ve haksızlığa sapmadan adaletle yapmamızı emretmek-

* Dr. Ercan ESER

tedir. Kendimiz için ölçüp tartarken tam, başkalarına karşı eksik yaparsak haksızlık etmiş ve kınanmış oluruz (Mutaffifin, 83/1-3). Bu bakımdan ölçü ve tartıyı tam olarak yapmamız emredilmektedir (Rahmân, 55/9, Hûd, 11/84-85).

Kur'an-ı Kerim'de, Medyen halkına gönderilen Şuayb (a.s) ticarette, ölçü ve tartıda hile yapmayı alışkanlık hâline getiren kavmini bundan sakındırdığı haber verilmektedir (Şuarâ, 26/181-183). Kureyşliler de Medyen halkı gibi ticarette hile yapıyor eksik ölçüp tartıyorlardı. Böylece fazla miktarda para kazanıyor, halkı eziyorlardı. Kur'an-ı Kerim'de bu yanlış davranışların önceki toplumları helak ettiği, böyle davrananların da onlar gibi mahvolacağı hatırlatılarak, Kureyşlilerin bu yanlış davranışlarından kaçınmalarının gereğine şu ayetle vurgu yapılmıştır: *"Ölçüyü ve tartıyı adaletle tam yapın. Biz herkesi ancak gücünün yettiği kadarıyla sorumlu tutarız."* (En'âm, 6/152) Peygamberimizin hadisinde de ölçü ve tartıyı doğru olarak yapmayanların dünyada da kuraklık ve kıtlık ile cezalandırılacağı bildirilmektedir(İbn Mâce, "Fiten", 22). Rahman sûresinde de göklerin düzeninin dahi dengeye bağlı olduğu belirtilerek ölçü ve tartıda doğruluğun önemi vurgulanmıştır (Rahmân, 55/7-9).

Bütün bu emirler, ticari hayatta ölçü ve tartıya tam olarak riayet edip adaleti gerçekleştirmenin, insanları aldatmamanın toplum düzenindeki önemini göstermektedir. Diğer yandan bu emirlere aykırı davranışların ise Allah'ın gazabına sebep olacağı vurgulanmaktadır. İnsanları ölçü ve tartıya riayet edip hileli davranışlardan alıkoyacak en büyük faktör ise, hiç kuşkusuz ahiret inancıdır. Ahirette hesap, ceza ve mükâfata kesin olarak inananlar, asla böyle aldatmalara cesaret edemezler, Allah'tan korkarlar. Ancak ahirete inanmayanlar, biraz daha fazla kazanabilmek için ellerinden gelen her türlü haksızlığı yapmakta bir sakınca görmezler.

ÖLÇÜ VE TARTIYI TAM YAPIN*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

وَاِلٰى مَدْيَنَ اَخَاهُمْ شُعَيْباًۜ قَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللّٰهَ مَا لَكُمْ مِنْ اِلٰهٍ غَيْرُهُۜ وَلَا تَنْقُصُوا الْمِكْيَالَ
وَالْم۪يزَانَ اِنّ۪ٓي اَرٰيكُمْ بِخَيْرٍ وَاِنّ۪ٓي اَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ مُح۪يطٍ وَيَا قَوْمِ اَوْفُوا الْمِكْيَالَ
وَالْم۪يزَانَ بِالْقِسْطِ وَلَا تَبْخَسُوا النَّاسَ اَشْيَٓاءَهُمْ وَلَا تَعْثَوْا فِي الْاَرْضِ مُفْسِد۪ينَ بَقِيَّتُ اللّٰهِ
خَيْرٌ لَكُمْ اِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِن۪ينَۚ وَمَٓا اَنَا۬ عَلَيْكُمْ بِحَف۪يظٍ

"Medyen halkına da kardeşleri Şu'ayb'ı peygamber gönderdik. O, şöyle dedi: 'Ey kavmim! Allah'a kulluk edin. Sizin O'ndan başka hiçbir ilahınız yoktur. Ölçüyü ve tartıyı eksik yapmayın. Ben sizi bolluk içinde görüyorum. Ben sizin adınıza kuşatıcı bir günün azabından korkuyorum. Ey kavmim! Ölçüyü ve tartıyı adaletle tam yapın. İnsanların eşyalarını (mallarını ve haklarını) eksiltmeyin. Yeryüzünde bozgunculuk yaparak karışıklık çıkarmayın. Eğer inanan kimselerseniz Allah'ın bıraktığı helâl kazanç sizin için daha hayırlıdır. Ben sizin başınızda bir bekçi değilim." (Hûd, 11/84-86)

Kulluk bilinciyle donanmamızı isteyen yüce Rabbimiz, yukarıda mealini verdiğimiz ayetlerde bizlere Medyen halkına gönderdiği Şuayb (a.s)'ın kavmiyle olan mücadelesini haber vermektedir. Peygamberleri aracılığıyla kendilerine ölçü ve tartıyı tam yapın, haksızlık yapmayın, eğer içinde bulunduğunuz kötü duruma devam ederseniz sonuçta cezaya çarptırılırsınız diye ikazda bulunmaktadır.

Şuayb (a.s) da diğer peygamberler gibi inkârcı ve putperest halkına önce Allah'tan başka tanrı olmadığını anlatmış ve herkesi O'na kulluk etmeye çağırmıştır. Ancak Medyen halkı, putperestliğinin yanında toplumsal ahlak, özellikle ticaret ahlakı bakımından da bozulmuştu. Alışverişlerinde hep birbirlerini aldatırlardı. Hz. Şuayb bu konu üzerinde çok durdu; ölçüyü tartıyı eksik tutmamalarını, adaletle ve düzgün ölçüp tartmalarını, kendi çıkarları uğruna insanların mallarının değerini düşürme-

* Medet COŞKUN

melerini ve bozgunculuk yaparak toplum düzenini bozmamalarını söyledi. Böylece hak dinin tevhid ve adalet ilkelerini toplumda yerleştirmeye çalıştı. Özellikle dürüstlük ilkesi üzerinde durdu. Kişinin, insanî ilişkilerde dürüst olmadıkça Allah'a karşı da dürüst olamayacağını anlattı...

Bu ayette anlatılanlar her ne kadar özelde Şuayb (a.s)'ın kavmiyle ilgiliyse de genelde hepimizi bağlayıcı mahiyette olup ölçü ve tartıya dikkat etmemiz gerekmektedir. Ayrıca Kur'an'daki bu tür kıssalarla geçmiş milletlerin başlarına gelen olaylardan ibret almamız istenmektedir. Zaten Kur'an'da ölçü ve tartının tam yapılması, adaletli davranılması ve hiç kimsenin hakkına tecavüz edilmemesi genel ifadelerle başka surelerde de emredilerek şöyle buyurulmaktadır:

"Ölçtüğünüzde ölçmeyi tam yapın, doğru terazi ile tartın. Bu daha hayırlı, sonuç bakımından daha güzeldir." (İsrâ, 17/35)

"Ölçüyü tam yapın. Eksik verenlerden olmayın. Doğru terazi ile tartın. İnsanların mallarını ve haklarını eksiltmeyin. Yeryüzünde bozgunculuk yaparak karışıklık çıkarmayın." (Şuara, 26/181-183)

Bu ayet-i kerimelerden de ölçü ve tartıda eksiklik yapmamamız, doğru teraziyle tartmamız ve insanların haklarını yememememiz gerektiğini çok açık bir şekilde anlamış oluyoruz. Eğer ticarette doğru dürüst davranmazsak, bunun toplumda huzursuzluğa ve karışıklığa sebep olacağı açıkça ortadadır. Toplumdaki huzursuzlukların sebeplerine şöyle bir bakacak olursak ya ticari işlerimizdeki aksaklıklardan ya da genel manada haksızlıklardan kaynaklandığını görürüz. Toplumumuzda da çokça söylendiği gibi haramın binası olmaz. Eğer Rabbimizin ticaretle ilgili bu uyarılarını dikkate almazsak, Mevla'mızın şu ayetlerine muhatap olur, kınanırız:

"Ölçüde ve tartıda hile yapanların vay hâline! Onlar insanlardan (bir şey) ölçüp aldıkları zaman, tam ölçerler. Fakat kendileri onlara bir şey ölçüp yahut tartıp verdikleri zaman eksik ölçüp tartarlar. Onlar, büyük bir gün; insanların, âlemlerin Rabbinin huzurunda duracakları gün için diriltileceklerini sanmıyorlar mı?" (Mutaffifin, 83/1-6)

İşte bu âyetlerde Rabbimiz, fazla izaha ihtiyaç bırakmadan ölçü ve tartıda adil olmamızı, kimsenin hakkını yememememizi belirtmiş, hile yapanların vay hâline diyerek bizleri uyarmıştır. Şunu unutmayalım ki, ahirette bu dünyadaki yaptıklarımızdan hesaba çekileceğiz. Allah'ın huzuruna kul hakkıyla gitmemeliyiz. Çünkü hak sahibi hakkını helal etmedikçe, bundan kurtulmamız mümkün değildir. Namaz kılıyoruz, oruç tutuyoruz, zekât veriyoruz... Kısaca ibadetlerimizi yerine getirmeye çalışıyoruz ama başkalarının hakkını yediğimizde hak sahibi hakkının karşılığı olarak sevaplarımızı alınca ahirette elimizde sevap diye bir şey kalmayacak ve Peygamberimizin ifadesiyle "Müflis" durumuna düşeceğiz (Müslim, "Birr", 15).

Şimdi hepimiz bir muhasebe yapalım. Acaba bizler ticaretimizde karşımızdakini

aldatıyor muyuz? Ölçü ve tartıyı tam yapıyor muyuz? Yoksa bizler bir şeyler alırken fazla, başkalarına bir şeyler verirken de eksik mi veriyoruz? Bu sorulara; ben, ticaretimde, kimseyi kandırmıyorum ve rızkımı helalinden kazanıyorum, diyebiliyor muyuz? Eğer bu konuda eksiklerim var, kendimi düzeltmem lazım diyorsak bugünden tezi yok yanlışlarımızı hemen düzeltmeli ve Rabbimizin emrettiği çizgiye gelmeliyiz. Çünkü ilk başta verdiğimiz ayet-i kerimede de belirtildiği gibi biz inananlar için Allah'ın bıraktığı helâl kazanç bizim için daha hayırlıdır.

ÖLDÜKTEN SONRA DİRİLTİLECEĞİZ*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحٖيمِ

وَقَالَ الَّذٖينَ كَفَرُوا هَلْ نَدُلُّكُمْ عَلٰى رَجُلٍ يُنَبِّئُكُمْ اِذَا مُزِّقْتُمْ كُلَّ مُمَزَّقٍۙ اِنَّكُمْ لَفٖى خَلْقٍ جَدٖيدٍۚ اَفْتَرٰى عَلَى اللّٰهِ كَذِبًا اَمْ بِهٖ جِنَّةٌۜ بَلِ الَّذٖينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْاٰخِرَةِ فِى الْعَذَابِ وَالضَّلَالِ الْبَعٖيدِ

"Yine inkâr edenler şöyle dediler: 'Çürüyüp ufalandıktan sonra sizin yeniden diriltileceğinizi söyleyen bir adamı size gösterelim mi? Allah'a karşı yalan mı uydurdu, yoksa onda delilik mi var?' Hayır, öyle değil! Ahirete inanmayanlar azap ve derin sapıklık içindedirler." (Sebe', 34/7-8)

Öldükten sonra dirilmek anlamına gelen "el-ba'sü ba'de'l-mevt"; ahiret hayatının en önemli safhalarından biridir. İman esaslarımızı topluca zikrettiğimiz ve adına "amentü" dediğimiz formülleştirilmiş ifadeleri okurken, "ve'l-ba'sü ba'de'l-mevti hakkun" diyoruz. Bunun anlamı "öldükten sonra dirilme, haktır, gerçektir" demektir. Biz hak olan bu dirilişe, şeksiz şüphesiz inanıyoruz. Bilindiği üzere İsrafil (a.s) sura ilk üfürdüğünde kıyamet kopacaktır. Kıyametin kopmasından sonra İsrafil (a.s) Allah'ın emriyle sura ikinci defa üfürecek ve bütün canlı yaratıklar tekrar diriltileceklerdir. İnancımıza göre diriliş, hem beden hem de ruh ile olacaktır.

İnkâr edenler, ölümden sonra dirilmeyeceklerini kesin bir şekilde iddia etmişlerdi. Allah ise; durumun hiç de öyle olmadığını, herkesin mutlaka diriltileceğini, sonra da yaptıklarının kendilerine haber verileceğini, hatta bu işin Allah için çok kolay olduğunu, elçisi aracılığıyla insanlara bildirmişti (Teğabûn, 64/7). İnsan öldükten ve çürüdükten sonra, Allah onun vücudunu tekrar diriltmeye muktedirdir. Ama birçok insan bunu kavramakta zorlanmıştır. Bazı insanlar da; çürümüş kemikler tekrar dirilir mi, çürümüş kemiklere kim can verecek, diyerek şüphelerini açığa vurmuşlardır. Allah böyle düşünen insanlara cevap vererek; *"Onları ilk defa yaratmış olan*

---

* Mustafa KILIÇ

diriltecektir. Çünkü O, her türlü yaratmayı gayet iyi bilir." (Yâsin, 36/79) buyurmuştur. Gerçekleri dikkatli bir gözle inceleyip, sağlam bir akılla değerlendirdiğimiz zaman, öldükten sonra diriltmenin Allah için çok daha kolay bir iş olduğunu anlayıveririz. Çünkü Allah hem bizi, hem de bütün kâinatı yoktan var etmiştir. Yoktan var etmeye muktedir olan ve onu bir kere yaratmış olan Allah, öldükten sonra tekrar diriltmeye muktedir olamaz mı? Elbette muktedir olur.

Sadece bir insanın değil, bütün insanların bile yaratılması; Allah için çok kolay ve basit bir iştir. Rabbimiz bunun basitliğini yüce kitabımız Kur'an-ı Kerim'de şöyle bildirmektedir:

"(Ey insanlar!) Sizin yaratılmanız ve öldükten sonra tekrar diriltilmeniz ancak bir tek insanı yaratmak ve diriltmek gibidir. Şüphesiz Allah hakkıyla işitendir, hakkıyla görendir." (Lokman, 31/28)

Öldükten sonra dirilmeye inanmanın; hem bu dünyaya hem de öbür dünyaya yönelik, çok çeşitli faydaları olduğu gibi, öldükten sonra dirilmeyi inkâr etmenin de çok çeşitli zararları vardır. Öldükten sonra dirileceğine inanan insan bu dünyada davranışlarına dikkat eder. Allah'ın yasak ettiği ve insanlara zararı dokunan işlerden uzak durur. Hırsızlık, yalancılık, dolandırıcılık, adam öldürme, insanların hakkına tecavüz etme, dedikodu etme, laf götürme gibi kötülüklerden uzak durur. Bu kadar çok iyilik yaptığı için de, bu dünyada insanların huzurlu ve mutlu olmasına yardımcı olur, toplum düzenini korumaya hizmet eder. Öbür dünyada da Allah'ın cennetlerine ve nimetlerine erişir. Bunun aksine öldükten sonra dirilmeye inanmayan insanlar ise; her türlü kötülüğe bulaşabilirler. Allah'ın yasak ettiği işleri yaparak, hem bu dünyada toplumun ve kendilerinin huzurunu bozarlar, hem de öbür dünyada cezalandırılmayı hak ederler. Her iki durumda da zarara uğramış olurlar.

Konumuzun başında arz ettiğimiz ayetlerin mealinde, öldükten sonra dirilmeye inananları ve inkâr edenleri anlatan Rabbimiz, inkâr edenlerin azabı hak edeceklerini haber vermektedir.

ÖLÜM: EN BÜYÜK NASİHAT*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

اِنَّكَ مَيِّتٌ وَاِنَّهُمْ مَيِّتُونَۘ ثُمَّ اِنَّكُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ عِنْدَ رَبِّكُمْ تَخْتَصِمُونَ۟

"(Ey Muhammed!) Şüphesiz sen öleceksin ve şüphesiz onlar da öleceklerdir. Sonra şüphesiz siz kıyamet günü Rabbinizin huzurunda muhakeme edileceksiniz." (Zümer, 39/30-31)

Her canlı ölümü tadacaktır. Yüce Allah'ın bize verdiği hayat geçicidir. Allah'tan geldik ve neticede her birimiz tekrar O'na döneceğiz. İster inansın, ister inanmasın herkes, ölüm gerçeğini mutlaka tadacak ve kıyamet günü yüce Yaratıcının huzurunda hesap verecektir.

İnsan hayatının farklı aşamaları vardır. Her insan doğar, büyür ve sonunda ölüm dediğimiz gerçekle karşılaşarak geldiği yere döner. Hayatımız, ölüm denen hakikate doğru durmadan akmaktadır. Kısa bir misafirliğin ardından, her gün binlerce insanı yolcu ettiğimiz ebediyet yurduna adım adım yaklaşıyoruz. Ölümle dünya hayatının perdesi kapanırken, kabir perdesi aralanır. Ardından ahiret kapısı açılacaktır. Peş peşe takip eden bu sahneler her insanın mutlaka karşılaşacağı yaratılış gerçeğinin farklı aşamalarıdır.

Ölüm, kişiyi yatağından ayırıp toprağa, dünyanın kalabalığından alıp kabirde yalnızlığa terk eder. Çoluk çocuğundan mahrum bırakıp toprağın kucağına iter. Ancak şunu unutmamalıyız ki hepimizin kapısını çalacak olan ölüm, bir son değil, yeni ve ebedî bir hayatın başlangıcıdır. İnsanlar belirli bir süre kabirde kalır daha sonra mahşer dediğimiz, kalpleri ürperten, nefesleri tüketen, renkleri solduran, kişiye en yakınlarını bile unutturan diriliş günü gelir. O gün, kişinin canından, malından, yaptıklarından ve yapmadıklarından hesaba çekileceği gündür. O gün, küçük büyük demeden, dünyada işlenen her şeyin yer aldığı amel defterinin açılıp sahibine verileceği gündür.

Ahiret günü, herkes dünyada yaptığının karşılığını bulur. O gün, insanların kimi hazırlıklı, kimisi hazırlıksızdır. Hazırlıklı olanlar müminlerdir. Bu kimseler, dünyada iman etmiş ve imanlarının gereğini yapmaya çalışarak Rablerini razı etmeye,

---

* Dr. Sabri TÜRKMEN

Rablerinin rızası doğrultusunda bir hayat yaşamaya çalışmış kimselerdir. Hazırlıksız olanlar ise, dünya hayatında imandan yüz çeviren, Rablerinin rızasını kazanma gibi bir tutkuları olmayan, ahiret hesabı yapmayan kimselerdir. Her iki kesim de amelinin karşılığını bulur. Neticede herkes, ne ekmişse onu biçecektir. O gün, orada herkes kendi hesabını vermek durumundadır. Müminler, kâfirler, haklılar, haksızlar, zalimler, mazlumlar, zayıflar ve güçlüler birbirleriyle hesaplaşacaklardır. Herkes kendini haklı çıkarmaya çalışacak, neticede yüce Allah, hükmünü verecek, haklı olan haksız olandan ayırt edilecektir.

Kıyamet gününde gerçekleşecek bu hadiselerin Kur'an'da bize bildirilmiş olmasından çıkaracağımız nice dersler vardır. Rabbimiz, bu ayetlerle kullarını ebedî hayata hazırlıyor. Dünya hayatının geçici olduğunu hatırlatıyor. Müminleri salih amel işlemeye teşvik ediyor. Herkesin kapısını çalacak olan ölümün, Hz. Peygamber de dâhil olmak üzere mevki, makam ve statüye bakılmaksızın herkesi teşmil edeceğine dikkat çekiliyor ve ölümden sonrası için hazırlık yapmamız isteniyor.

Ölüm hususunda insanlar müşterek olmakla beraber, ölümü karşılama ve algılama biçimi insanların durumlarına göre farklılık arz eder. Her şeyini dünyaya bağlamış, ahiret inancı taşımayan bir kimse için ölüm en büyük korku ve felakettir. Fakat Allah'a inanan ve bu doğrultuda yaşayan mümin için durum farklıdır. O, her ne kadar bir anlık dünyadaki sevdiklerinden ayrılma üzüntüsü taşısa da onun için ölüm, sevgiliyle buluşmadır, Rabbine olan vuslattır.

Ölümü düşünerek bundan ibret almalıyız. Zira öğüt verme açısından kişiye ölüm yeter. Bu manada kabirleri ziyaret etmek, İslam'ın geldiği ilk dönemde çeşitli mahzurlar sebebiyle nehyedilmişken, tevhid inancı Müslümanların kalbine iyice yerleşip, İslam esaslarına bağlılık, Allah'tan başkasından yardım istememe ve yalnız O'na ibadet etme prensibi bütün inananların kalbinde kökleşince, teşvik edilmiştir. Peygamberimiz (s.a.s) bu hususta, *"Ben size kabirleri ziyaret etmeyi yasaklamıştım; artık ziyaret edebilirsiniz, çünkü bu, size ahireti hatırlatır."* (Müslim, "Cenâiz", 106; Tirmizî, "Cenâiz", 60) buyurmak suretiyle, kabirlerin ibret almak gayesiyle ziyaret edilmesinde bir sakınca olmadığını beyan etmişlerdir. Artık ölümden başka öğüt aramaya gerek var mı?

Neticede inansın veya inanmasın hiçbir canlının ölümden kurtulma imkânı olmadığına göre, ölüme hazırlıklı olmalı, hayatımızı imanla, ibadetle, güzel ahlakla geçirmeye çalışarak Rabbimizi razı etmeye çalışmalıyız. Tutan ellerimiz tutmaz, yürüyen ayaklarımız yürümez olunca, nefeslerimiz tükenip dudaklarımız kapanınca artık ahiret için yapabileceğimiz bir şey kalmaz. O halde amel defterimizi salih amellerle doldurmaya çalışmalı ve hesaba çekilmeden önce nefsimizi hesaba çekmeliyiz.

ÖLÜM, HER CANLI İÇİN KAÇINILMAZ BİR GERÇEKTİR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

وَمَا جَعَلْنَا لِبَشَرٍ مِنْ قَبْلِكَ الْخُلْدَۜ اَفَائِنْ مِتَّ فَهُمُ الْخَالِدُونَ كُلُّ نَفْسٍ ذَٓائِقَةُ الْمَوْتِۜ وَنَبْلُوكُمْ

بِالشَّرِّ وَالْخَيْرِ فِتْنَةًۜ وَاِلَيْنَا تُرْجَعُونَ

"Biz, senden önce de hiçbir beşere ölümsüzlük vermedik. Şimdi sen ölürsen onlar ebedî mi kalacaklar? Her nefis ölümü tadacaktır. Sizi bir imtihan olarak hayır ile de şer ile de deniyoruz. Ancak bize döndürüleceksiniz." (Enbiya, 21/34-35)

Yüce Allah, bizleri bu dünyada ebedî olarak kalmak için değil, imtihan ve kulluk için yaratmıştır. İmtihanın neticelenmesi, insanın ölüm dediğimiz gerçeği tatmasıyla mümkün olacaktır. Ölüm de, hayat gibi Allah'ın yaratmasıyla meydana gelmektedir.

Ölüm, görünüşte hayatımızın sona ermesi, cesedin dağılması, bedenin yok olması gibi düşünülse de o, bizim için yokluk, hiçlik değil, bir rahmet, nimet ve ebedî âleme açılan bir kapı/penceredir. Hepimizi, ölümden sonra sonsuza dek sürecek olan ebedî bir hayat beklemektedir. Bizler, misafir olarak gönderildiğimiz bu dünya hayatında yaptığımız her işten, söylediğimiz her sözden, kısaca tüm yaşadıklarımızdan ölümden sonraki hayatımızda/ahirette hesap vereceğiz. Bu nedenle ölüm ve ölümle başlayacak olan ahiret hayatına iyi hazırlanmalıyız.

Yukarıda zikrettiğimiz ayetler, bizim için hayatın en büyük gerçeğine, yani ölüme dikkatimizi çekmektedir. Beşerin ölümlü oluşu ve ölümün tüm yaratılmışlar için gerçekliği özellikle, bir peygamber bile olsa sevgili Peygamberimiz Hz. Muhammed (s.a.s)'in ölümsüz olmadığı vurgusuyla hatırlatılmaktadır. Eğer ölümden kurtulan biri olsaydı, hiç şüphesiz sevgili Peygamberimiz olurdu. Allah'ın en sevgili kulu, peygamberler zincirinin son halkası, âlemlere rahmet olarak

---

* Dr. Faruk GÖRGÜLÜ

gönderilmiş, yaratılmışların en şereflisi, bir beşerin varabileceği en yüce mertebeye erişmiş Habibullah dahi öldükten sonra, kim bu ölüm gerçeğini değiştirebilir ve ölmeyecekmiş gibi davranabilir? Nitekim Allah Teala başka bir âyette Hz. Peygamber (s.a.s)'e hitaben, *"(Ey Muhammed!) Şüphesiz sen öleceksin ve şüphesiz onlar da öleceklerdir."* (Zümer, 39/30) buyurarak, bu gerçeği açık bir şekilde ifade etmiş, ölüm ve ölümden sonraki hayat hakkında umursamaz tavır takınanlara, bu tutumlarının kendilerini hiçbir şekilde kurtaramayacağını haber vermiştir. Yine *"Nerede olursanız olun, sağlam ve tahkim edilmiş kaleler içinde bulunsanız bile ölüm size ulaşacaktır…"* (Nisa, 4/78) ayeti de, hiçbirimizin bu dünyada ölümden kurtulamayacağını bildirmektedir. Dolayısıyla Allah'ın koymuş olduğu bu genel kaideden hiç kimse kendisini hariç tutamaz.

Her gün binlerce insanın bu dünyadan ölümle başka bir âleme göçmesi, hepimiz için en büyük ibret ve etkili bir öğüttür. Ölümü düşünmek, bizim Yaratıcı ile olan bağımızı kuvvetlendirir. Bu hayatı anlamlı bir şekilde ve değerlendirerek yaşamaya, ömrümüzün muhasebesini yapmaya vesile kılar. Bize, dünya hayatının ve lezzetlerinin bir gün mutlaka sona ereceğini, zamanın kıymetini, ömrümüzün değerini/anlamını öğretir. Allah'ın bize ihsan ettiği sayısız nimetlere şükretmeyi, bir gün bunların elimizden gideceğini, kalben/gönülden bunlara bağlamamayı hatırlatır. Dünya ile ahiret arasında dengeli bir hayat yaşamamıza vesile olur. İyi bir insan ve iyi bir Müslüman olmaya, yararlı davranışlar yapmaya, kimseyi incitmemeye, iyilikte yarışmaya, barışa ve huzura götürür. Ölüm, kişiyi her türlü olumsuz alışkanlıklara sahip olmaktan ve nefsânî davranışları yapmaktan, geçici olan zevk ve eğlencelerin peşinden gitmekten alıkoyar. Bizi yalandan, hileden, aldatmaktan, fitneden, yetim malı yemekten, dedikodudan, cana mala, ırza namusa saldırmaktan korur.

Yaşamak kadar tabii ve gerçek olan ölümü kendimizden çok uzakta zannedersek bu âlemde gayesiz, hedefsiz ve sorumsuzca boş bir hayat yaşamış oluruz. Böyle yaparsak, dünyayı sadece yeme, içme ve eğlence yeri olarak kabul etmiş oluruz. Oysaki dünyada sadece bu anlayışa dayalı bir hayat, bizleri gerçek amacından saptırır ve her türlü kötülüğü işlemeye sevk eder.

Her geçen günümüz bizleri ölüme biraz daha yaklaştırmaktadır. Bu nedenle ölümü unutarak veya yok sayarak değil, aldığımız her nefesimizi ve içinde bulunduğumuz her anı, son olarak kabul edip, bilinçli bir hayat yaşamalıyız. Çünkü hayat, Allah'ın bize çok büyük bir hediyesidir. Sağlığımız, gençliğimiz, malımız, mülkümüz, ailemiz, kısaca sahip olduğumuz tüm servetimiz, bizlere bir emanet olarak verilmiştir. Bunlardan mutlaka hesaba çekileceğiz. Dünya hayatında sahip olduğumuz hiçbir şey, bize ölümü ve sonrasındaki ebedî hayatı/

ahireti unutturmamalıdır. Nereye gitsek, neyin arkasına saklansak, hangi eğlenceye dalsak, onu unutmak için nelerle oyalansak netice yine de değişmeyecektir. Çünkü dünya hayatındaki her yol netice itibariyle ölüme çıkıyor. Bu nedenle sevgili Peygamberimiz bizlere şu çarpıcı uyarıyı yapıyor:

"*Lezzetleri yok eden ölümü çok anın.*" (Tirmizî, "Zühd", 4)

Mademki ölüm, hepimiz için kaçınılmaz bir gerçek ise, bizi yoktan var eden ve kendisine kulluk için yaratan Rabbimize gönülden iman ederek, ibadetle bir hayat geçirmeli ve her an öleceğinin farkında olarak ahirete hazırlık gayreti içinde bir ömür sürmeliyiz. Bu durumda ölüm ebedî mutluluğun müjdecisi olup bizi cennete götürecektir. Aksi halde ölüm bizler için azaba açılan bir kapı olacaktır.

Netice olarak, hayatımız iyi ve kötü yönleriyle bir imtihan alanıdır. Sonunda her birimiz Hakk'ın huzuruna varıp hesap gerçeğiyle karşılaşacağız. Bu nedenle hesabını verebileceğimiz bir hayat yaşamak hedefimiz olmalıdır.

ÖLÜMDEN KAÇIŞ YOKTUR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

اَيْنَ مَا تَكُونُوا يُدْرِكْكُمُ الْمَوْتُ وَلَوْ كُنْتُمْ ف۪ي بُرُوجٍ مُشَيَّدَةٍۜ وَاِنْ تُصِبْهُمْ حَسَنَةٌ يَقُولُوا هٰذِه۪ مِنْ عِنْدِ اللّٰهِۚ وَاِنْ تُصِبْهُمْ سَيِّئَةٌ يَقُولُوا هٰذِه۪ مِنْ عِنْدِكَۜ قُلْ كُلٌّ مِنْ عِنْدِ اللّٰهِۜ فَمَالِ هٰٓؤُ۬لَٓاءِ الْقَوْمِ لَا يَكَادُونَ يَفْقَهُونَ حَد۪يثاً

"Nerede olursanız olun, ölüm size ulaşacaktır. Sağlam ve tahkim edilmiş kaleler içinde bulunsanız bile. Onlara bir iyilik gelirse 'bu, Allah'tandır' derler. Onlara bir kötülük gelirse, 'bu, senin yüzündendir' derler. (Ey Muhammed!) De ki; 'hepsi Allah'tandır.' Bu topluma ne oluyor ki neredeyse hiçbir sözü anlamıyorlar!" (Nisa, 4/78)

Ölüm, insanoğlunun kaçınamayacağı ve görmezlikten gelemeyeceği bir gerçektir. Ölüm, Müslüman için bir yok oluş değil, yeni bir hayatın başlangıcıdır. Kitabımız Kur'an'ın kapağını açtığımızda, karşımıza çıkan ilk surenin daha üçüncü ayetinde, "Din Günü"nden bahsedilmekte, dolayısıyla hesap-kitap, öbür âlem gerçeğine vurgu yapılmaktadır. O halde gerek ölüm, gerekse ölümden sonra meydana gelecek hadiselerin bu denli vurgulanması bize hangi gerçeği anlatmak istiyor? Ölümden kaçışın olmadığı, herkesin bir gün yaptıklarından sorguya çekileceği, dolayısıyla hazırlıkların buna göre yapılmasını hatırlatıyor.

Aslında sözlüklerde bile yan yana gelen "ölüm" ve "ömür" birbirini yadsımayan, aksine tamamlayan iki kardeş olarak görülmelidir. Nitekim bir başka ayette bu gerçeğe işaret edilmekte ve *"O, Allah ki, hanginizin daha güzel işler yapacağını sınamak için ölümü ve hayatı yarattı."* (Mülk, 67/2) buyrulmaktadır. Ölüm, farkına varsak da varmasak da, kelime olarak soğuk gelse de gelmese de, o hayatımızın en yalın ve en gerçekçi yanını temsil etmektedir.

---

* Doç. Dr. Ömer YILMAZ

Büyük İslam âlimleri, inanan için ölümden korkmaya gerek yoktur, derler. Çünkü o her an ölüme hazırdır. Dağarcığında, Allah'ın huzuruna varacağında, kendisine orada yetecek kadar azık bulundurur. Nitekim ölümden korkmayan Mevlânâ gibi daha nice gönül erleri için ölüm adeta bir Şeb-i Arûs yani "düğün gecesi"dir. Bazılarının ölümden korkması ise onların bu büyük buluşmaya hazırlıksız olmalarından kaynaklanmaktadır. Ne var ki ancak bu defa da korkunun ecele faydası olmayacaktır.

Gerek Mülk sûresindeki bahse konu ayetten, gerekse diğer ayetlerden çıkardığımız sonuç, hayatın da ölümün de hikmetinin, insanın imtihanında saklı olduğunu öğrenmekteyiz. Bu duruma göre, ölümle birlikte hayat sona ermeyecek, bilakis ölümden sonra sonsuza dek sürecek olan ebedî bir hayat başlayacaktır. Bu hâliyle ölüm, bir taraftan insanın hesap vermesi ve sorumlu tutulması hakikatine kapı aralarken, diğer taraftan da fani olan insanın ebedîleşmesinin de ilk basamağını teşkil etmektedir. Öyleyse ölümü, aynen hayat gibi, ahiret yurdunda ebedî mutluluğa ulaştıran bir vasıta ve nimet olarak algılamak gerekir.

Ayrıca üzerinde konuştuğumuz ölüm biz insanlar için en büyük ibret ve en etkili öğüt olma özelliğine de sahiptir. Bu bağlamda, ölüm gerçeğinden uzak olarak sürdürülen hayat, bir anlamda yitik ve ziyan edilmiş bir hayat demektir. Dünyaya hiç ölmeyecekmiş gibi bağlananlar, aldananlardır. Her şeyde olduğu gibi bunda da ifrat ve tefriti uygun bulmayan dinimiz, bir gerçeğe parmak basmakta ve hiç ölmeyecekmiş gibi dünyaya, ama yarın ölecek gibi ukbâya çalışmayı emretmektedir.

O halde Müslüman, dünyanın geçiciliğine, cazibe ve menfaatine uyarak ve aldanarak, ebedî yurdu olan ahiret hayatından uzak kalmamalı, ahirete gidecek yolun en önemli basamağı olan ölüm gerçeğine karşı da gözlerini kapamamalıdır. Ölümle her şeyin biteceğini zannedip, sürekli nefsin arzuları peşinde koşmak, hayatı zevki sefaya adamak ve bunu bir yaşam felsefesi hâline getirmek çok büyük yanlışlık olur. Mademki yadsınamayan bir gerçek, kaçışı olmayan bir durum, üstelik nerede olursak olalım peşimizi bırakmayan bir olgu ile burun burunayız; o halde yapılacak şey, kaçmak değil, hazırlıklı olmaktır. Onun için insan, zaman zaman yaşadığı hayata bakmalı, geçirdiği ömrünün aşamalarını gözden geçirmeli ve hesabı verilebilir bir hayat sürüp sürmediğinin muhasebesini yapmalıdır.

Ölüm sonrası bir hayatın mutluluk perdesini aralamak için dinî görevlerimizi, ibadetlerimizi ihmal etmeyelim, sosyal sorumluluklarımızın gereğini yerine getirelim. Ölümün bize hiç de uzak olmadığını, ölümle hayat arasındaki çizginin çok ince olduğunu, hayata bağlanmanın gerçekten de pamuk ipliği kadar zayıf ve basit bulunduğunu göz ardı etmeyelim. Ölümün bizi nerede beklediğini bilemediğimize göre, biz ölümü her an her yerde bekleyelim ve hazırlıklı olalım!

ÖNCE EN YAKIN AKRABANI UYAR!*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ
وَاَنْذِرْ عَش۪يرَتَكَ الْاَقْرَب۪ينَۙ

"(Önce) en yakın akrabanı uyar!"(Şuara, 26/214)

En mükemmel şekilde yaratılan, bütün nimetler hizmetine sunulan ve ebediyet yolcusu olarak sınav için dünyaya gelen biz insanların uyarılmaya ve bunun için de nezîr/uyarıcılara ihtiyacımız vardır. Uyarıcılara Kur'an'da nezîr/münzir denilmiş; Allah'ın (Duhân, 44/3), peygamberlerin (En'âm, 6/48; Fâtır, 35/24) ve Kur'an'ın (Furkân, 25/1; Ahkâf, 46/12) uyarıcılar olduğu bildirilmiştir.

Peygamberimiz (s.a.s) de, İslam'ın kurtarıcı ilkelerini benimseyen, inanç ve yaşayışını bu ilkeler çerçevesinde düzenleyen biz müminler için bir beşîr/müjdeci; batıl inançlara ve kirli bir hayata kendilerini kaptırıp gidenler için de apaçık bir nezîr/uyarıcıdır. Peygamberimiz (s.a.s)'in bu uyarısının amacı da; biz insanları inkâr, şirk, nifâk, isyan gibi, ilâhî azaba ve cehenneme girmeye sebep olacak her türlü inanç, söz ve davranışlardan sakındırmak, gelecek tehlikeyi önceden bildirmek ve böylece bizlerin iman, ibadet ve itaate yönelmemizi sağlamaktır.

Kur'an-ı Kerim'in pek çok âyetinde Peygamberimiz (s.a.s)'in genel anlamda insanlık için uyarıcı olarak görevlendirildiği ifade edilirken, bu âyette de özel olarak akrabalarını uyarması emredilmiştir. Bu emir üzerine Peygamberimiz (s.a.s), Kureyş kabilesine mensup inanan/inanmayan, yakın/uzak akrabalarını veya Kureyş'in temsilcilerini Safa tepesinde toplayarak; kimine genel, kimine de özel olarak şöyle hitap etmiştir:

"Ey Abdüşems oğulları! Ey Ka`b İbni Lüey oğulları! Kendinizi cehennemden kurtarınız!
Ey Abdümenâf oğulları! Kendinizi cehennemden kurtarınız!
Ey Hâşim oğulları! Kendinizi cehennemden kurtarınız!
Ey Abdülmuttalib oğulları! Kendinizi cehennemden kurtarınız!

* Mustafa GÜNEY

Ey Fâtıma! Kendini cehennemden kurtar! Ben Allah'ın katında sizin için bir şey yapamam, ama aramızdaki akrabalık bağı sebebiyle sizinle ilgimi kesmeyeceğim." (Buhârî, "Tefsîr", 26; Müslim, "Îmân", 348-365)

Peygamberimiz (s.a.s), burada; "kendisinin akrabası olmanın" Allah katında kişiye bir fayda sağlamayacağını, her şahsı ancak kendi imanının ve sâlih amelinin kurtaracağını haber vermektedir. Çünkü hiçbir kimse, nesebi, soyu, sopu sebebiyle cennete giremez.

"Kişinin kardeşinden, annesinden, babasından, eşinden ve çocuklarından kaçacağı gün kulakları sağır edercesine şiddetli ses geldiği vakit, işte o gün onlardan herkesin kendini meşgul edecek bir işi vardır." (Abese, 80/33-37)

Bu âyet-i kerîmeler, dünya hayatının geçici zevk ve tasalarını aşıp varlığının anlamı ve akıbeti üzerine düşünebilme seviyesine ulaşmış her insanı, sarsıcı gerçeklerle yüz yüze getirmektedir. Kıyamet olayları herkesi dehşete düşüreceği için o ortamda insanların birbirini düşünmeleri mümkün değildir; herkes kendi başının derdine düşer ve akrabalıktan doğan haklarını isteyecekleri endişesiyle birbirinden kaçarlar. Yakınlarımıza karşı görev ve sorumluluklarımızı; *"Ey iman edenler! Kendinizi ve ailenizi, yakıtı insanlar ve taşlar olan ateşten koruyun…"* (Tahrim, 66/6) ayeti bildirmektedir.

Peygamberimiz (s.a.s)'in, *"Hepiniz çobansınız ve hepiniz gözetiminiz altında bulunanlardan sorumlusunuz…"* (Buhârî, "Nikâh", 81; Müslim, "İmâret", 20) hadisi de bu sorumluluğumuzu açıkça ortaya koymaktadır.

Yapılacak iyiliklere önce ana-babadan, yakın akrabadan başlamayı pek çok ayette emreden kitabımız Kur'an, bu âyette de Hz. Peygamber (s.a.s)'in şahsında biz müminlere hitap etmekte, bu nezîr/uyarıcılık görevimizi eş ve çocuklarımız başta olmak üzere, akrabalarımızdan başlayarak yapmamız gerektiğini bildirmektedir. Nezîr/uyarıcılık görev ve sorumluluğumuzu yerine getirirken anlatacağımız konuları iyi bilmemiz ve gelecek tehlikeyi/ilahî azabı önceden bildirerek aile fertlerimizi ve akrabalarımızı iman, ibadet ve itaate yöneltmeyi hedeflememiz gerekir.

Hedefimizi gerçekleştirmede başarılı olabilmemiz; öncelikle Rabbimizin buyruklarını bizzat yerine getirmemiz, böylece ailemize, çocuklarımıza ve akrabalarımıza güzel örnek olmamızla mümkün olacaktır. Bu görevimizi yerli yerinde ve zamanında yerine getirdiğimiz takdirde hem kendimizi ve hem de eş ve çocuklarımız başta olmak üzere akrabalarımızı, "yakıtı insanlar ve taşlar olan ateşten" korumuş oluruz.

ÖNCE TEDBİR, SONRA TEVEKKÜL*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَقَالَ يَا بَنِىَّ لَا تَدْخُلُوا مِنْ بَابٍ وَاحِدٍ وَادْخُلُوا مِنْ اَبْوَابٍ مُتَفَرِّقَةٍۜ وَمَٓا اُغْنٖى عَنْكُمْ مِنَ اللّٰهِ مِنْ شَيْءٍۜ اِنِ الْحُكْمُ اِلَّا لِلّٰهِۜ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُۚ وَعَلَيْهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُتَوَكِّلُونَ

"Sonra da, 'Ey oğullarım! Bir kapıdan girmeyin, ayrı ayrı kapılardan girin. Ama Allah'tan gelecek hiçbir şeyi sizden uzaklaştıramam. Hüküm ancak Allah'ındır. Ben O'na tevekkül ettim. Tevekkül edenler de yalnız O'na tevekkül etsinler' dedi." (Yûsuf, 12/67)

Ayet-i kerimedeki "Hüküm ancak Allah'ındır" cümlesinden de anlaşılacağı gibi bu âyet yüce Rabbimizin takdirini her şeyin üstünde tutmamız gerektiğini ifade ediyor. Hayır ve şerrin tamamen Allah'ın takdirinde olduğuna iman etmemizin anlamı budur aslında. Bu ilâhî takdir, bazen biz kulların irade ve isteği doğrultusunda tecelli ederken, bazen de bizim i護 irademiz dışında gerçekleşir. Çünkü yüce Allah, bu ifadeyle kendi mülkünde yegâne söz sahibi olduğunu haber veriyor. İşte bu inanca sahip olan Yakup peygamber, oğullarını Mısır'a gönderirken bir taraftan başlarına gelebilecek olası tehlikelere karşı tedbir almaları yönünde tavsiyede bulunuyor, öte yandan "Ama Allah'tan (gelecek) hiçbir şeyi sizden savamam…" diyerek ilâhî takdire olan bağlılığını dile getiriyor. 'Şehre farklı farklı kapılardan girin' derken yine de sonunda Allah'ın takdirinin geçerli olacağını, dolayısıyla O'na dayanmaları ve güvenmeleri gerektiğini hatırlatıyor oğullarına.

Allah'a en yakın insanlar olmalarına karşın peygamberler de dünyada başlarına gelebilecek tehlikelere karşı birtakım önlemler alma gereği duymuşlardır. Bu durum, onların Allah'a yeterince güvenmedikleri anlamına gelir mi? Elbette hayır. Resul-i Ekrem (s.a.s)'in Medine'ye hicretini hatırlayalım. Kendilerini takip eden

* Mahmut DEMİR

Mekke müşriklerine izlerini kaybettirmek için değişik tedbirler almıştı. Gece yola çıkmayı tercih etmeleri bir yana, Medine istikametine değil de aksi yöndeki Sevr Dağı tarafına yönelmiş olmaları bunun açık bir göstergesidir. Buradan hareketle onun ve yol arkadaşı Hz. Ebû Bekir'in ilâhî takdire boyun eğmekten kaçındıklarını veya Allah'ın yardımına güvenmediklerini söyleyebilir miyiz? Kaldı ki aldıkları tüm önlemlere rağmen müşrikler izlerini sürmek sûretiyle, üç gün boyunca saklandıkları Sevr dağındaki mağaranın ağzına kadar dayanmışlardı. Mağaranın kapısına dikilen düşmanlarının ayaklarını gören Ebû Bekir (r.a.), "Ey Allah'ın Elçisi, eğilip bir baksalar bizi fark edecekler" diyerek endişesini dile getirmişti. Bunun üzerine tevekkül Peygamberi Hz. Muhammed (s.a.s) "Üçüncüsü Allah olan iki kişiye ne olur ki?" diyerek hem yol arkadaşını teselli etmiş hem de Allah'a olan güvenini ortaya koymuştur (Buhârî, "Fedâilü'l-Ashâb", 2). Bu tarihî olaydan çıkarmamız gereken en önemli ders, gerekli tedbirlerimizi aldıktan sonra Allah'a tevekkül etmemiz gerektiğidir. Nitekim sevgili Peygamberimizin, 'devemi bağlayarak mı yoksa salıvererek mi Allah'a tevekkül edeyim' diye soran bir adama, *"Deveni bağla sonra Allah'a tevekkül et (güven) ve dayan."* (Tirmizî, "Sıfatu'l-Kıyâme", 60) şeklinde verdiği cevap da tedbiri elden bırakıp Allah'a dayanmanın doğru bir davranış olmayacağını açıkça ifade etmektedir.

Herhangi bir işte sonuca ulaşmak için gerekli çabayı sarf ettikten sonra o işin neticesi hakkında Allah'a olan sonsuz güvenimizi ifade eden tevekkül, Allah inancımızın pratiğe yansımasının somut bir göstergesidir. Gerçekte Allah inancımız, ona olan güvenimizle doğru orantılıdır, diyebiliriz. Allah'a olan tevekkülümüz hayat boyu karşılaştığımız çeşitli endişelerimiz esnasında gösterir kendisini. Yukarıda Yakup peygamber ve Hz. Muhammed'in hayatlarından verdiğimiz örneklerde olduğu gibi, bazen bizi bekleyen hayatî bir tehlike karşısında, bazen bir sınavı kazanma telaşı içerisindeyken ve çoğunlukla da rızık endişesi taşırken ümitsizliğe karşı adeta bir kalkan olur bizim için. Tevekkülde yüce Yaratandan bir beklenti vardır. Ancak bu bekleyişin, sebeplere sarılmadan, yorulmadan, çaba harcamadan, özveride bulunmadan gerçekleşmesini ummak tevekkülden öte tembellik olacaktır. Nitekim Allah Resûlü (s.a.s) biz Müslümanlara, yavrularının geçimi için sabahtan akşama kadar dolaşan bir kuşun gayretini hatırlatıyor ve şöyle buyuruyor:

"Eğer siz gereği gibi Allah'a güvenip tevekkül etmiş olsaydınız, tıpkı sabahleyin kursakları boş olarak çıkıp akşam dolu olarak dönen kuşları rızıklandırdığı gibi sizleri de rızıklandırırdı." (Tirmizî, "Zühd", 33)

Birçok peygamberin hayatında, yüce Rabbimize tevekkülümüzü nasıl ifade edeceğimiz hususunda bizlere rehberlik edecek çok güzel örnekler vardır: Ateşe atıldığı vakit, hayatının en zor anında Allah'a olan güvenini kaybetmeyen İbrahim Peygamber, "Hasbünellah ve ni'me'l-vekîl (Allah bana yeter; O, ne güzel vekildir)" demişti.

Aynı duayı Uhud yenilgisi akabinde sevgili Peygamberimiz de ashabıyla yapmıştı. İnsanlar onlara; *"Düşmanınız olan insanlar size karşı bir ordu topladılar, onlardan korkun, dediler. Bu, onların imanını artırdı da; 'Allah bize yeter. O ne güzel vekildir' dediler"* (Buhârî, "Tefsir", Sure 3/Âl-i İmran, 13).

Bu son örneklerde de gördüğümüz gibi tevekkül, aslında Allah inancımızın en açık biçimde kendini gösterdiği bir durumdur. Dolayısıyla Allah'a inanıyorsak ona güvenmeliyiz ve dayanmalıyız. Üzerimize düşenleri yapmak şartıyla hem dünya hem de ahiret kaygılarımız karşısında Allah'a dayanmalı, aynı zamanda O'nun iradesi olmadan hiçbir çabamızın sonuç vermeyeceğini de aklımızdan çıkarmamalıyız.

ÖNCELİKLE KENDİMİZİ DÜZELTELİM*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا عَلَيْكُمْ اَنْفُسَكُمْۚ لَا يَضُرُّكُمْ مَنْ ضَلَّ اِذَا اهْتَدَيْتُمْۜ اِلَى اللّٰهِ مَرْجِعُكُمْ جَم۪يعاً فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ

"Ey iman edenler! Siz kendinizi düzeltin. Siz doğru yolda olursanız yoldan sapan kimse size zarar veremez. Hepinizin dönüşü Allah'adır. O zaman Allah, size yaptıklarınızı haber verecektir." (Maide, 5/105)

Allah Teâlâ, peygamber ve kitap gönderdikten sonra tercihini ısrarla inkâr yönünde kullananları zorla doğru yola iletmez. Bu kişileri kendi irade ve tercihleriyle baş başa bırakır. Gerçeği araştırıp tercihini o yönde kullanmaya çalışanlara da yardım ederek onları doğru yola iletir. Bu bakımdan biz, tebliğ kurallarına uygun olarak dinimizi anlatmakla yükümlüyüz.

Dinimizde, "nemelazımcılık" ve "yalnız kendini düşünme" anlayışları asla onaylanmaz. Kendisi için arzu ettiği şeyi din kardeşi için de arzu etmek, hatta din kardeşinin iyiliğini kendi nefsine tercih etmek, kamil mümin olmanın bir şartıdır. "Ben kendimden sorumluyum, başkaları beni ilgilendirmez" diyemeyiz. Zira biz, hepimiz, bir gemide yolculuk yapmaktayız. Gemi; makine dairesi, diğer bölümleri, alt ve üst katlarıyla bir bütündür. Geminin herhangi bir yerinde meydana gelen arıza, onun içinde yolculuk yapan herkesi etkiler. Geminin salimen sahile ulaşması, yapısının her yönden sağlam olmasına bağlıdır. O halde, toplum olarak hepimiz birbirimizden sorumluyuz.

Toplumları meydana getiren fertlerdir. Sağlıklı bir toplum yapısı da sorumluluk bilinci taşıyan bireylerin toplumda etkili olmasıyla mümkün olur. Kişinin başkalarına yardımcı olabilmesi, topluma olumlu katkılarda bulunabilmesi her şeyden önce kendi sorumluluklarına dikkat etmesine bağlıdır. Bu konuda üzerine düşeni yapan ve kendisini sürekli kontrol eden bir kimse de yanlış yollara düşmüş insanlardan

---

* Sabri AKPOLAT

zarar gelebileceği kuruntusuna kapılarak aydınlık yola çağrıda bulunma görevini ihmal etmemelidir.

Toplumdaki fitne, kargaşa, düzensizlik ve kötülükler el birliği ile engellenmelidir. Aksi takdirde, bunun zararı sınırlı kalmaz, hak edenlerin yanında suçsuzlara da dokunur. Fitnenin ortadan kalkması için ellerinden geleni yapmayanlar, haksızlığa karşı mücadele etmeyenler, kusurlu ve sorumludurlar. Peygamber Efendimiz, fitne konusunda ümmetini uyarmış, *"Toplumda fenalık çoğalırsa içlerinde iyiler bulunsa bile helâkten kurtulamazlar."* (Buhârî, "Fiten", 4, 28) buyurmuştur.

Bu âyetin, müminlerin, iman çağrısına olumlu karşılık vermemekte direnen ve kötülükler içinde yüzmeye devam eden inkârcıların durumuna üzülmeleri üzerine nâzil olduğu rivayet edilmiştir. Zamanla bazı Müslümanların bu âyeti, nemelâzımcı bir anlayışa kapı aralayacak şekilde yorumlamaya başladıklarını görünce Hz. Ebûbekir onları uyarıp özetle şunları söylemiştir:

Siz bu âyeti gayesinin dışına taşıryor ve yanlış yorumluyorsunuz. Ben Resûlullah'ın *"İnsanlar bir kötülüğü görüp de onu engellemezlerse, Allah'ın onlara genel bir azap göndermesi yakındır"* buyurduğunu duydum (Tirmizî, "Tefsîr", 6; Ebû Dâvûd, "Melâhim", 17).

Şüphesiz dönüşümüz Allah'adır. O, yaptıklarımızdan dolayı bizi hesaba çekecektir. Herkes kendi yaptıklarının karşılığını görecektir. Ayrıca, iman çağrısına olumlu cevap verenler, bu çağrıya kulak vermeyen yakınlarından dolayı da kınanamazlar. Bu durum onlar için bir eksiklik de değildir. Zira Hz. Nuh ve Hz. Lût'un hanımları, peygamber kocalarına iman etmedikleri halde Firavun'un hanımı iman etmiştir. Rabbimiz Kur'an-ı Kerim'de, Hz. Lût'un ve Hz. Nuh'un inkârcı hanımlarını bizlere ibret olarak anlatmaktadır. Ayette ayrıca Firavun'un iman eden hanımı da samimiyeti, Allah korkusu ve içten duasıyla çok güzel bir örnek olarak haber verilmektedir:

"Allah, inkâr edenlere, Nûh'un karısı ile Lût'un karısını örnek gösterdi. Bu ikisi, kullarımızdan iki salih kişinin nikahları altında bulunuyorlardı. Derken onlara hainlik ettiler de kocaları, Allah'ın azabından hiçbir şeyi onlardan savamadı. Onlara, 'Haydi, ateşe girenlerle beraber siz de girin!' denildi. Allah, iman edenlere ise, Firavun'un karısını örnek gösterdi. Hani o, 'Rabbim! Bana katında, cennette bir ev yap. Beni Firavun'dan ve onun yaptığı işlerden koru ve beni zalimler topluluğundan kurtar!' demişti." (Tahrim, 66/10-11)

PEYGAMBER EŞİ OLMAK BİLE KİŞİYİ KURTARMAZ*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

وَلَمَّا جَٓاءَتْ رُسُلُنَٓا اِبْرٰه۪يمَ بِالْبُشْرٰىۙ قَالُٓوا اِنَّا مُهْلِكُٓوا اَهْلِ هٰذِهِ الْقَرْيَةِۚ اِنَّ اَهْلَهَا كَانُوا
ظَالِم۪ينَۚ قَالَ اِنَّ ف۪يهَا لُوطاًۜ قَالُوا نَحْنُ اَعْلَمُ بِمَنْ ف۪يهَاۘ لَنُنَجِّيَنَّهُ وَاَهْلَهُٓ اِلَّا امْرَاَتَهُۘ كَانَتْ مِنَ
الْغَابِر۪ينَ وَلَمَّٓا اَنْ جَٓاءَتْ رُسُلُنَا لُوطاً س۪ٓيءَ بِهِمْ وَضَاقَ بِهِمْ ذَرْعاً وَقَالُوا لَا تَخَفْ وَلَا تَحْزَنْ
اِنَّا مُنَجُّوكَ وَاَهْلَكَ اِلَّا امْرَاَتَكَ كَانَتْ مِنَ الْغَابِر۪ينَ

"Elçilerimiz İbrahim'e müjdeyi getirdiklerinde, 'Biz bu memleket halkını helak edeceğiz, çünkü oranın ahalisi zalim kimselerdir' dediler. İbrahim, 'Ama orada Lût var' dedi. Onlar, 'Orada kimin bulunduğunu biz daha iyi biliriz. Biz onu ve ailesini elbette kurtaracağız. Ancak karısı başka. O geri kalıp helak edilenlerden olacaktır.' Elçilerimiz Lût'a geldiklerinde, Lût, onlar yüzünden tasalandı, onlar hakkında çaresizlik içine düştü. Elçiler ona, 'Korkma, üzülme. Biz seni ve aileni kurtaracağız. Ancak karın başka. O geride kalıp helak edilenlerden olacaktır.' " (Ankebût, 29/31-33)

Bu ayetlerin ilk kısmında, Hz. İbrahim (a.s)'e çocuğu olacağını müjdelemek için gelen meleklerden bahsedilmektedir. Bu melekler aynı zamanda halkı zalim olan bir kavmi yok etmek üzere de görevlendirilmişlerdir. Halkı yok edilecek kavim Hz. Lût (a.s)'un kavmidir. Yüce kitabımız Kur'an-ı Kerim'de Allah Teala geçmişte yaşamış bazı kavimlerin hayat hikayelerini anlatmakta, bizim onlardan dersler çıkarmamız gerektiğini açıklamaktadır. Bu durum şu ayette açık bir şekilde bildirilmiştir:

"Nitekim birçok memleket vardı ki, o memleket (halkı) zulmetmekte iken, biz onları helâk ettik. Şimdi o ülkelerde duvarlar (çökmüş), tavanlar üzerine yıkılmıştır. Nice kul-

---

* Dr. Mustafa KAHRAMAN

lanılmaz hâle gelmiş kuyular ve (ıssız kalmış) ulu saraylar vardır. (Sana karşı çıkanlar) hiç yeryüzünde dolaşmadılar mı? Zira dolaşsalardı elbette düşünecek kalpleri ve işitecek kulakları olurdu. Ama gerçek şu ki, gözler kör olmaz; lâkin göğüsler içindeki kalpler kör olur." (Hac, 22/45-46)

Yüce Allah, azgınlıkta ileri giden, kendi emir ve yasaklarını hiçe sayan, peygamberleri öldüren, yeryüzünde bozgunculuk yapan, ahlaki hiçbir sınır tanımayan Ad ve Semud kavmini, Eyke ve Medyen halkı gibi pek çok milleti çeşitli şekillerde yok etmiştir. İşte yok edilen kavimlerden bir tanesi de Lût (a.s)'un kavmidir. Hz. Lût'un kavmi Allah'ın insanlar için koymuş olduğu sınırları aşmış, arsızlık ve hayâsızlık konusunda hiçbir sınır tanımayan bir topluluk idi. Lût kavminin erkekleri, kadınları terk edip erkeklere yönelmişlerdi. Lût peygamber, onların bu yaptıklarının yanlış olduğunu açık bir şekilde ikaz ettiği halde onlar yanlışlarında ısrar etmişlerdi. Ayrıca Lût'u da alaya almışlar, onu memleketinden sürmek istemişlerdi.

İşte bu sebeple Rabbimiz yüce Allah, meleklerini Hz. Lût'un kavmini yok etmek üzere göndermişti. Melekler bu durumu Hz. İbrahim'e açtıklarında o, Lût'un o kavimle birlikte olduğunu meleklere söylemiş, melekler de Lût'un orada olduğunu bildiklerini, Lût'u ve ailesini kurtaracaklarını, ama Lût'un karısının helak olacakların içerisinde olacağını bildirmişlerdir. Çünkü Lût'un karısı, onun peygamber olduğuna inanmıyordu. Sonunda Allah Teala, Lût'un kavmine önce korkunç bir ses duyurmuş, sonra memleketlerinin altını üstüne getirmiş, daha sonra da üzerlerine taş yağdırarak yok etmişti. Bu şekilde yok edilenlerin içerisinde Hz. Lût'un karısı da vardı. Çünkü o Hz. Lût'un uyarılarına aldırmamış, inkârcılarla beraber olup Lût'u inkâr etmişti.

Burada çok önemli bir nokta ortaya çıkmaktadır. Bu da kişinin Allah'a karşı olan sorumlulukları hususunda Peygamber eşi de olsa bireysel yükümlülüğünün esas olduğu gerçeğidir.

Toplumumuzda bazı kimseler "benim babam hoca", "benim dedem hacı" gibi ifadelerle kendilerine bir pay çıkarmaya çalışmakta ve böylece sorumluluktan kurtulacaklarını yahut o kimselerin kendilerine bir fayda sağlayacaklarını zannetmektedirler. Ancak bu kesinlikle yanlış bir yaklaşımdır. Bırakın kişinin bir yakınının hacı ya da hoca olmasını peygamber bile olsa onu kurtaramayacağını yukarıda Lût peygamber ve eşi örneğinde açık bir şekilde görmekteyiz. Peygamber olan Lût eşini kurtaramamış, eşi o şehir halkı ile beraber yok edilmiştir. Aynı şekilde bu olayın bir benzeri Hz. Nuh ile oğlu arasında geçmiştir. Oğlu Tufanın olacağına ve babasının peygamberliğine inanmamış, gemiye binmemiş ve boğulanlardan olmuştur. Hz. Nuh, çok istese de oğlunu kurtaramamıştır (Hûd, 11/42-47).

Aynı şekilde sevgili Peygamberimiz Hz. Muhammed (s.a.s) de, *"Yakın akrabalarını uyar"* (Şuara, 26/214) ayeti indirilince, bütün akrabalarını Safa tepesinin çevre-

sine toplamış ve onları Allah'a inanmaları konusunda uyarmıştı. Bütün kabileleri isimleriyle tek tek sayıp onları uyardıktan ve İslam'a davet ettikten sonra kendi kızı Fatıma'ya da şöyle seslenmiştir:

"Ey Muhammed'in kızı Fatıma! Kendini cehennemden koru. Ben Allah katında sizin için bir şey yapamam. Ancak aramızdaki akrabalık sebebiyle sizinle ilgimi kesmeyeceğim." (Müslim, "İman", 348-365)

Sonuç olarak yukarıdaki ayetlerde ve Peygamber Efendimizin ifadelerinde açıkça belirtildiği üzere bir peygamber bile olsa kişi ne oğlunu, ne kızını ve ne de eşini kurtarabilir. Herkes kendi yapıp ettiklerinden sorumludur. Bunun için çok kısa olan şu hayatımızı yüce Rabbimizin ve sevgili Peygamberimiz Hz. Muhammed'in emir ve yasaklarına uyarak, onların rızasını kazanmaya çalışarak geçirmeliyiz. Çünkü hepimiz bir gün dönüşü olmayan bir yolculuğa çıkacağız. O yolculuğa çıkmadan önce onun hazırlıklarını iyi yapmalıyız.

PEYGAMBER'E İTAAT BİZİ ALLAH SEVGİSİNE ERİŞTİRİR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

قُلْ اِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللّٰهَ فَاتَّبِعُون۪ي يُحْبِبْكُمُ اللّٰهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْۜ وَاللّٰهُ غَفُورٌ رَح۪يمٌ قُلْ اَط۪يعُوا اللّٰهَ وَالرَّسُولَۚ فَاِنْ تَوَلَّوْا فَاِنَّ اللّٰهَ لَا يُحِبُّ الْكَافِر۪ينَ

"De ki: Eğer Allah'ı seviyorsanız bana uyun ki, Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın. Çünkü Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir. De ki: Allah'a ve Peygamber'e itaat edin. Eğer yüz çevirirlerse şüphe yok ki Allah kâfirleri sevmez." (Âl-i İmran, 3/31-32)

Yüce Rabbimiz bizlere en güzel örnek olarak elçisi sevgili Peygamberimizi göndermiştir. Allah'ın elçisi sevgili Peygamberimize uymayı, onu örnek almayı ve ona itaati emretmiştir. Hz. Peygambere itaati kendisine itaatle birlikte anmıştır. Kur'an-ı Kerim'de birçok âyette genel olarak peygamberlerin, özel olarak da son dinin tebliğcisi Hz. Muhammed'in bildirdiklerine teslimiyet gösterip uymanın önemi anlatılır. Kur'an'da bizlere Resûlullah'a uymanın gerçek imanı belirlemede temel bir ölçü kabul edildiği bildirilir. Biz müminler, bizzat Kur'an'ın buyrukları doğrultusunda Hz. Peygamber'e uymakla ve hayatı onun örnekliğinde yaşamakla sorumluyuz. Yüce Rabbimiz bizden Hz. Peygamber'in ortaya koyduğu iman, ahlak ve davranış tarzına tabi olmamızı ister.

Sevgili Peygamberimiz sadece Kur'an-ı Kerim'i tebliğ eden, sıradan bir insan değildir. Yüce kitabımız Kur'an-ı Kerim'de Hz. Peygamber'e, Kur'an'ı açıklama görevi verildiği bildirilir (Nahl,16/44; Kıyame, 75/19). Sevgili Peygamberimiz de biz insanların anlayabilmesi için Kur'an'ı mübarek sözleriyle açıklamış ve onun nasıl uygulanacağını bizlere davranışlarıyla göstermiştir. Sözleri ve davranışlarıyla yaşayan Kur'an olan sevgili Peygamberimiz biz insanlar için en güzel örnek olarak gönderilmiştir.

---

* Dr. Bahattin AKBAŞ

Sevgili Peygamberimizin sözleri ve davranışları, biz insanların olgunlaşmalarına rehberlik eder. Bizim olgun birer mümin olmamızın yolu o en güzel örneğin davranış ve sözlerine uymaktan geçer. Peygamberimizi örnek almak ve ona itaat etmek, onun davranışlarını kendimize örnek almakla gerçekleşir.

Hz. Peygamber'e uymak ve ona itaat etmek Allah sevgisinin ayrılmaz bir parçasıdır. Peygamber'in gösterdiği yolu gönülden benimsemeyen kişinin Allah'ı sevdiğini iddia etmek mümkün değildir. Ayrıca Resûlullah'a uymak, Allah'ın sevgisine ve mağfiretine mazhar olmanın da ön şartıdır. Hz. Muhammed, hem Allah'ın elçisidir hem de yüce Allah tarafından Kur'an'ı açıklamakla görevlendirilmiştir. Aynı zamanda ona, Kur'an'da özel düzenlemeye tâbi tutulmamış hususlarda bağlayıcı hükümler ve bildirimlerde bulunma yetkisi de verilmiştir. Biz Müslümanlar olarak Allah'a iman ve itaat ederiz. O'nun bizlere gönderdiği peygamberimiz Hz. Muhammed'in Allah'ın kulu ve elçisi olduğuna şahitlik ederiz. Sevgili Peygamberimize ve getirdiklerine tabi oluruz. Biz müminler sevgili Peygamberimizi Allah için severiz. Ayrıca Allah'ın bizlere ilahî vahyini getiren, onu açıklayan ve en güzel örnek olarak seçtiği rahmet peygamberine itaat ve ona uymak bizim dünya ve ahiret mutluluğunu elde etmemizi sağlar. Günahlarımızın bağışlanmasına sebep olur. Bizi sevgilerin en yücesine, gerçek sevgi olan yüce Allah'ın sevgisine ulaştırır. Çünkü yüce Allah sevgisine ve rızasına götüren yolun göndermiş olduğu elçisine uymaktan, onu sevmek ve ona itaat etmekten geçtiğini haber veriyor.

PEYGAMBERE İTAAT ALLAH'A İTAATTİR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

مَنْ يُطِعِ الرَّسُولَ فَقَدْ اَطَاعَ اللّٰهَۚ وَمَنْ تَوَلّٰى فَمَٓا اَرْسَلْنَاكَ عَلَيْهِمْ حَف۪يظاًۜ

"Kim peygambere itaat ederse, Allah'a itaat etmiş olur. Kim yüz çevirirse, (bilsin ki) biz seni onlara bekçi göndermedik." (Nisa, 4/80)

Bizler Müslüman olarak hem Allah'a hem de Resûlüne iman ve itaat etmekle sorumluyuz. Yani Allah'ın gönderdiği Kur'an'a ve Resûlü'nün Sünnet-i Seniyyesine karşı mükellefiz. Çünkü Allah (c.c), Peygamber Efendimizin elçiliği ile emrettiği ve yasak koyduğu konularda O'na uymamı emretmiştir:

"Peygamber size ne verdiyse onu alın, neyi de size yasak ettiyse ondan vazgeçin. Allah'a karşı gelmekten sakının. Şüphesiz, Allah'ın azabı çetindir." (Haşr, 59/7)

Başka bir âyette de; *"Ey iman edenler! Size hayat verecek şeylere sizi çağırdığı zaman, Allah'ın ve Resûlü'nün çağrısına uyun ve bilin ki Allah, kişi ile kalbi arasına girer. Yine bilin ki, O'nun huzurunda toplanacaksınız."* (Enfâl, 8/24) buyurmak suretiyle yüce Allah, Resûlüne uymayı Müslüman olmanın gereği saymış, onun çağrısına uymamızı "hayat" olarak nitelendirmiştir.

Zira dinimizin esasları, itikat, ibadet, muamelat konularındaki ayrıntı ve uygulamaları bizzat Peygamberimizin önderliği ve örnekliğinde yaşanarak bize intikal etmiş bulunmaktadır. Kur'an-ı Kerim bazen bir konuya vurguladığı veya işaret ettiği halde ayrıntısını açıklamamış olabilir. İşte bu durumda Peygamber Efendimizin sünneti ön plana çıkar. Onu esas alır ve onunla amel ederiz. Meselâ, namazın nasıl kılınacağını Hz. Peygamber (s.a.s) öğretmiştir. Yine, zekâtla ilgili Kur'an-ı Kerim'de ancak farz olduğu ve hikmetleri ile ilgili ayetler vardır. Zekâtın ayrıntısı ve uygulamasında ise Hz. Peygamber'in sünneti ve hadisleri esas alınmıştır. Dolayısıyla söz konusu âyette Allah'ın emri ve yasaklarını insanlara açıklayan ve uygulamalı olarak

* Nevzat Sabri AKIN

gösteren Hz. Peygambere itaatin Allah'a itaat etmek anlamına geldiği vurgulanmıştır. Öyle ki eğer bir konu ilahî vahye dayanıyorsa, o hususta bizim Peygambere uymama konusunda hiçbir tercih hakkımızın bulunmadığı açık bir şekilde beyan buyurulmuştur:

"Allah ve Resûlü bir iş hakkında hüküm verdikleri zaman, hiçbir mümin erkek ve hiçbir mümin kadın için kendi işleri konusunda tercih kullanma hakları yoktur. Kim Allah'a ve Resûlüne karşı gelirse, şüphesiz ki o apaçık bir şekilde sapmıştır." (Ahzâb, 33/36)

Bu itibarla Peygamber (s.a.s) Efendimiz de ashabını, emir ve yasaklarına itaat konusunda uyarmıştır:

"Kendisine benim emrettiğim ya da yasakladığım herhangi bir emir geldiğinde sizden birinizi koltuğuna yaslanmış olarak şöyle söylediğini görmeyeyim: 'Bilmiyoruz, (bizi ilgilendirmez) biz Allah'ın Kitabı'nda bulduğumuza uyarız." (Ebu Davud, "Sünen", 6; Tirmizî, "İlim", 10)

Dolayısıyla peygambere itaat, onun Allah'ın elçisi olduğuna inanmayı ve Allah'tan getirip haber verdiği her konuda ona itaat etmeyi içerir. Diğer taraftan Allahu Teala Hz. Peygamber'i hakem olarak kabul etmekten kaçınanların ve O'nun getirdiği hükümlere teslim olup rıza göstermeyenlerin imanının olmayacağını açık bir şekilde ifade buyurmuştur:

"Hayır! Rabbine andolsun ki aralarında çıkan anlaşmazlık hususunda seni hakem kılıp sonra da verdiğin hükümden içlerinde hiçbir sıkıntı duymaksızın (onu) tam manasıyla kabullenmedikçe iman etmiş olmazlar." (Nisa, 4/65)

PEYGAMBERİMİZ ÖRNEK ALINMALI*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

لَقَدْ كَانَ لَكُمْ ف۪ي رَسُولِ اللّٰهِ اُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِمَنْ كَانَ يَرْجُوا اللّٰهَ وَالْيَوْمَ الْاٰخِرَ وَذَكَرَ اللّٰهَ كَث۪يراًۜ

"Andolsun, Allah'ın Resûlünde sizin için; Allah'a ve ahiret gününe kavuşmayı uman, Allah'ı çok zikreden kimseler için güzel bir örnek vardır." (Ahzâb, 33/21)

Ayet-i kerimede Allah'ın rızasına ermeyi uman, ahirette mutluluğa kavuşmayı arzu eden ve Allah'ı çokça zikredenler için Hz. Peygamberin örnek alınacağı açıkça ifade edilmiştir.

İnsan çevresine baktığı, başkalarını değerlendirdiği zaman iyi dediği veya kötü kabul ettiği birilerini görür. Genelde takdir ettikleri insanları kendilerine örnek alır, hoşlanmadıkları kişilerden ve onların hayat tarzlarından da kaçarlar. Çünkü hoşlandıkları kişiler toplumda sevilen, sayılan, sözüne güvenilen, itibar sahibi olan insanlardır. Dolayısıyla onlara gıpta eder ve onlar gibi yaşamak isterler.

İnsanlar bu konuda nasıl davranmalı, kimi örnek almalıdır? Kişi bu hususta yetersiz olabilir ve yanlış bir seçim yapabilir diye yüce Allah bu konuda da insanları kendi başlarına bırakmayıp, hangi örnek şahsiyetin model alınması gerektiğini bu ayette ortaya koymuştur.

Model almanın hayatta büyük bir rolü olduğu ve davranışların ona göre şekilleneceği bilinen bir gerçektir. Bu nedenle insanlar kimi taklit ederlerse, kimin davranışlarını yansıtırlarsa kimlikleri de ona göre şekillenir. Durum bu olunca Allah (c.c) insanlığa örnek alarak hayat ve ahlak numunesi bir elçi göndererek onun hayatının örnek alınmasını istemiştir.

Örnek alınacak Hz. Peygamberin iki yönü vardır:

1. Beşer yönü,
2. Beşer üstü yönü.

---

* Davut KAYA

Beşer kimliğine bakıldığı zaman o da diğer insanlar gibi, anne-babadan meydana gelen; yiyip-içen, gezip-dolaşan bir özelliğe sahiptir. Yani kısaca o da bir insandır. Ancak diğer insanlardan çok farklıdır. Bir şiirde; "Muhammed beşerdir ama diğer insanlar gibi değildir. Bilakis o, diğer taşlar arasında bulunan yakut taşı gibidir" şeklinde bir benzetme ile anlatılmıştır. Yakut nasıl diğer taşlara göre çok değerli ise Hz. Muhammed de diğer insanlara nispetle çok daha değerlidir.

Bu durum Kur'an-ı Kerim'de Kehf suresinin 110. ayetinde şöyle açıklanmıştır:

"De ki: Ben de ancak sizin gibi bir insanım, (Ne var ki) bana, 'Sizin ilahınız ancak bir tek ilâhtır' diye vahyolunuyor. Kim Rabbine kavuşmayı umuyorsa yararlı bir iş yapsın ve Rabbine ibadette kimseyi ortak koşmasın."

Bu, yalnızca ona ait bir özelliktir. Biz insanlar buna inanır, kelime-i şahadette yer aldığı gibi; "Ben şahadet ederim ki Allah'tan başka ilah yoktur, yine şahadet ederim ki Muhammed O'nun kulu ve elçisidir" diye kabulleniriz. Biz Hz. Peygamberin bize örnek olacak beşer kimliğini çok iyi bilmeliyiz. Bunun için de onu iyi öğrenmeli ve tanımalıyız. O peygamberlik öncesinde herkese örnek olabilecek davranışlar sergilemiştir. Hatta güvenilirliği sebebiyle kendisine "Muhammed'ül-Emin (Güvenilen Muhammed)" lakabı da verilmiştir.

Allah resûlünü örnek almak, hayatını güzel davranışlarla geçiren o yüce elçinin yaptıklarını tatbik etmektir. O, toplumun her kesimini, her grubunu ilgilendiren davranışlarıyla herkese örnek olacak kadar davranış zenginliğine sahiptir. O, yetim doğmuş, yetimliği çok iyi idrak etmiştir. Onda yetimin ve yakınlarının alacağı ibretler vardır. O dünya nimetleriyle imtihan edilmiş, zaman zaman insanların kötü davranışlarına muhatap olmuştur. O aile reisi olmuş, amir olmuş, eğitici, imam, cemaat ve daha nice durumlar yaşamış, hayatın her aşamasında kendine ait güzellikler sergilemiştir. Bu nedenle hayatın bütün aşamalarında ondan alınacak çok şeyler vardır. O, bir grup veya zümreye değil, tüm insanlığa rehber olarak gelmiştir. O hakkı söylemiştir, her zaman hakkı korumuştur. O, âdil olmuştur, yetimi gözetmiştir, rızkını helal kazanmıştır, ahlaki olgunluğu zirvede yaşamış ve anlatmıştır. O, insanlara iyi davranmış, kadın haklarını korumuş, hayvanlara merhamet etmiş, küçükleri korumuştur. O hep yapıcı olmuş, hoşgörüyü elden bırakmamıştır.

Bize düşen görev, Hz. Peygamberi her yönüyle çok iyi tanıyıp getirdiği mesajları kavramak, onları hayatımıza tatbik etmektir ve böylece Rabbimizin rızasını kazanmak olmalıdır.

PEYGAMBERİMİZİN DAVETÇİ VE AYDINLATICI OLMASI*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

يَٓا اَيُّهَا النَّبِيُّ اِنَّٓا اَرْسَلْنَاكَ شَاهِدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذ۪يرًاۙ وَدَاعِيًا اِلَى اللّٰهِ بِاِذْنِه۪ وَسِرَاجًا مُن۪يرًا

"Ey Peygamber! Biz seni bir şahit, bir müjdeleyici, bir uyarıcı; Allah'ın izniyle kendi yoluna çağıran bir davetçi ve aydınlatıcı bir kandil olarak gönderdik." (Ahzâb, 33/45-46)

İnsanları, kendisini tanımaları ve ona kulluk etmeleri için yaratan yüce Allah, onlara yol göstermek ve kendisinin emir ve yasaklarını öğretmek için; zaman zaman peygamberler göndermiştir. Peygamberlerin ilki, ilk insan olan Hz. Âdem (a.s)'dir. Sonuncusu ise bizim peygamberimiz Hz. Muhammed (s.a.s)'dir. İkisi arasında ne kadar peygamber gelip geçtiğini kesin olarak bilmiyoruz. Sadece bu yüce insanlardan 25'inin isimlerinin Kur'an-ı Kerim'de zikredildiğini biliyoruz.

Her peygamber kendi çağının şartlarına göre, kendisine verilen tebliğ görevini yerine getirmiştir. Bizim Peygamberimiz (s.a.s) ise, kıyamete kadar geçerli olacak dinî esasları tebliğ etmiştir. Öncelikle Peygamberimiz (s.a.s)'in yeryüzünde yaşayan bütün insanlar için, hatta bütün âlemler için rahmet olarak gönderildiğini biliyoruz (Enbiya, 21/107). Bizler, bu rahmet oluşun; bizim onunla bağlantımızla ve onun sünnetine sarılmamızla doğru orantılı olacağını da aklımızla fark edebilmeliyiz. Sevgili Peygamberimiz (s.a.s) de bir hadislerinde; her peygamberin kendi kavmine gönderildiğini, kendisinin ise bütün insanlara gönderildiğini haber vermiştir (Buharî, "Salât", 56).

Yeryüzünde yaşayan insanların büyük bir çoğunluğu onu yeteri kadar tanımamaktadır. Onu, kendimizden başka insanlara tanıtamadığımız için bizim de sorumluluğumuz olduğunu düşünmeliyiz. İnsanlar onu tanıyamamış ve onun getirdiği güzellikleri yaşayamamışlarsa, onun rahmet olması ne kadar gerçekleşebilecektir?

---

* Mustafa KILIÇ

Rabbimiz öncelikle Peygamberimizin şahit olacağını bildirmiştir. Allah, kullarına peygamber gönderip inanç, amel, ahlak konularında ne istediğini açıklamadıkça onları sorumlu tutmuyor, birçok âyette *"Bilmiyorduk, bilemezdik demeyesiniz diye size peygamberler gönderdim"* buyuruyor (bk. Nisâ, 4/165). Bütün bunlara rağmen âhirette "uyarılmadığı, bilgi verilmediği yolunda" mazeret ileri sürecek olanlara da Allah Teâlâ peygamberleri ve hepsine birden son peygamberini şahit gösteriyor. Hz. Peygamber'in bu niteliği, onun rabbi nezdindeki değerini gösterir. Çünkü şahitler önce tezkiye edilir, onları tanıyan erdemli kişiler tarafından tanık olabilecekleri ifade edilir. Hz. Peygamber'i tezkiye eden ise bizzat Allah'tır.

Onun başka bir özelliği de müjdeleyici olmasıdır. O, müminleri; Allah'ın cennetleri ve öbür dünyada mü'minlere hazırladığı sayısız nimetleri ile müjdelemiştir. Onun getirdiği dini yaşayan insanlar, bu dünyada da mutlu olurlar ve dünyayı mamur ederek huzur içinde yaşanır hâle getirirler. Dolayısıyla o, bu dünya için de müjdeleyicidir. Öte yandan Kur'an-ı Kerim onun, bütün insanlara müjdeci ve uyarıcı olarak gönderildiğini de haber vermektedir (Sebe', 34/28). Kur'an-ı Kerim'in başka ayetlerinde de onun müjdeleyici olduğu ifade edilirken (Bakara, 2/119; Mâide, 5/19; Hûd, 11/2; Sebe', 34/28; Fâtır, 35/24), bir ayette de kendisinin müjdelenen olduğu bildirilmiştir. Bilindiği gibi Hz. İsa (a.s), *"Ey İsrailoğulları! Şüphesiz ben, Allah'ın size, benden önce gelen Tevrat'ı doğrulayıcı ve benden sonra gelecek, Ahmed adında bir peygamberi müjdeleyici (olarak gönderdiği) peygamberiyim."* (Saff, 61/6) diyerek, onun geleceğini önceden müjdelemişti.

İnsanların müjdelenmeye ihtiyaçları olduğu kadar uyarılmaya da ihtiyaçları vardır. Çünkü insanlar sadece müjdelenirlerse, tembelliğe ve uyuşukluğa düşebilirler. Ara sıra onların uyarılması; korku ve endişe ile kendilerini hesaba çekmeye vesile olur. Bundan dolayı Peygamberimiz (s.a.s)'in uyarma görevi de vardır. Bizi en çok uyaracak şey; cehennemlik olmak veya bir süre cehennemde cezalandırılmaktır. Allah, insanları cehennemle uyarma görevini Peygamberimiz (s.a.s)'e vermiş, ama onun; bu uyarıyı dinlemeyip yanlış yollara sapanlardan sorumlu olmadığını da ifade etmiştir (Bakara, 2/119). Ayrıca onun yaptığı uyarıları dikkate alıp iman eden, kendini düzeltip sâlih amel işleyenlerin de, korkmalarına gerek olmadığını, onların mahrum ve mahzun olmayacaklarını bizlere bildirmiştir (En'âm, 6/48).

Sevgili Peygamberimiz (s.a.s)'in görevi insanları hidayete davet etmek ve bu daveti tebliğ etmekti. O davetini hakkıyla yerine getirdi. Bizden önceki Müslüman kardeşlerimizin şeksiz şüphesiz kabul ettikleri gibi, biz de o daveti kabul ettik. İşte bundan dolayı Rabbimizin bize öğrettiği şu duayı içtenlikle yapabiliriz:

"Rabbimiz! Biz, 'Rabbinize iman edin' diye imana çağıran bir davetçi işittik, hemen iman ettik. Rabbimiz! Günahlarımızı bağışla. Kötülüklerimizi ört. Canımızı iyilerle beraber al." (Âl-i İmrân, 3/193)

Kur'an-ı Kerim olmasaydı biz hidayete erişemezdik. Hak ile batılın arasını ayıramazdık. Ama Kur'an-ı Kerim olsa da Peygamberimiz (s.a.s) olmasaydı o zaman da Kur'an-ı Kerim'i nasıl anlayacağımızı ve nasıl uygulayacağımızı bilemezdik. O yüce Elçi, Kitabımızın esaslarını; uygulamalarıyla bize gösterip örnek oldu. Yolumuzu aydınlattı. Dünyamızı da ahiretimizi de aydınlatan bir kandil oldu.

Ey aydınlatıcı bir kandil olarak gönderilen yüce Peygamberim! Bu dünyada bizi aydınlattığın gibi, ahirette de aydınlat, bizi ışıksız ve şefaatsiz bırakma!

PEYGAMBERİMİZİN GÜZEL AHLAKI*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

وَاِنَّكَ لَعَلٰى خُلُقٍ عَظ۪يمٍ

"Sen elbette yüce bir ahlâk üzeresin." (Kalem, 68/4)

Okuduğumuz ayet-i kerimede Peygamberimizin yüce bir ahlaka sahip olduğu açıkça belirtilmektedir. Ayet-i kerimedeki "üstün ahlaktan" kasıt ise Hz. Peygamber'in sahip olduğu Kur'an ahlakıdır. Nitekim Hz. Aişe'ye, Peygamberimizin ahlakının nasıl olduğu sorulduğunda O, "Siz hiç Kur'an okumaz mısınız? 'Resûlullah'ın ahlakı Kur'an'dır' demiş ve yukarıda meali verilen ayeti okumuştur (Müslim, "Müsâfirîn" , 139).

Peygamberimiz (s.a.s), her konuda biz Müslümanlar için en güzel örnektir. Nitekim Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

"Allah'a ve ahiret gününe kavuşmayı uman kimseler için Allah'ın resûlünde sizin için en güzel örnekler vardır." (Ahzâb, 33/21)

Peygamberimizin attığı her adım, söylediği her söz, yaptığı her iş, geliştirdiği her ilişki bizim için örnektir. Çünkü Allah'ın örnek olarak takdim ettiği bir insan tabii ki bizler için rehber ve örnek olacaktır.

Peygamberlerin tebliğ ettiği hak dinler, Peygamberimiz (s.a.s) ile kemale erdiği gibi güzel ahlak da onunla kemale ermiş ve zirveye ulaşmıştır Kendileri ümmetine örnek olmak için Allah Teâlâ'dan güzel ahlak istemiş, kötü ahlak ve vereceği zararlardan da Allah Teâlâ'ya sığınmıştır:

"…Allah'ım! Beni amellerin en iyisine ve ahlakın en iyisine ilet. Amel ve ahlakın en iyisine ancak sen hidâyet edebilirsin. Amellerin kötüsünden ve ahlakın kötüsünden beni koru. Amel ve ahlakın kötüsünden ancak sen koruyabilirsin." (Nesâî, "İftitah", 16)

"Allah'ım! Ayrılıktan, münafıklıktan ve ahlakın kötüsünden sana sığınırım." (Nesâî, "İstiaze", 21; Tirmizî, "De'avât", 126)

* Tahir TURAL

Şimdi bazı ahlaki sıfatlardan hareketle Peygamberimizi tanımaya çalışalım:

1- **Doğruluğu:** 35 yaşında iken yaşadığı toplum tarafından Muhammedü'l-Emin (En güvenilen) diye isimlendirilmiştir. Müşrikler ona şair, kâhin, cin çarpmış gibi yakıştırmalarda bulunuyorlar ancak hiçbir zaman yalancı diyemiyorlardı. Hatta Ebu Cehil, "Biz seni yalanlamıyoruz, getirdiğini yalanlıyoruz" diyordu. Bunun üzerine En'âm suresi 33. ayet-i kerime inmiştir: *"Onların söylediklerinin hakikaten seni üzmekte olduğunu biliyoruz. Aslında onlar, seni yalanlamıyorlar fakat o zalimler açıkça Allah'ın ayetlerini inkâr ediyorlar"* (Tirmizî, "Tefsîr", 7/1). Abdullah bin Amr anlatıyor: Peygamber evimizde bulunduğu sırada annem çocuğa gel sana bir şey vereceğim, dedi ve hurma verdi. Peygamberimiz; *"Eğer çocuğu kandırmış olsaydınız size bir yalan günahı yazılırdı."* buyurdu (Ebu Davud, "Edep", 88; Ahmed b. Hanbel, Müsned, II, 452).

2-**Merhameti:** Onun için Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurulur: *"Biz seni âlemlere rahmet olarak gönderdik."* (Enbiya, 21/107) Kendisi de şöyle buyurmuştur: *"Merhamet edene Allah da merhamet eder. Siz yerdekilere merhamet edin ki göktekiler de size merhamet etsin."* (Tirmizî, "Birr", 16) *"Merhamet etmeyene Allah da merhamet etmez."* (Ebu Davud, "Edeb", 16)

3-**Cömertliği:** Peygamberimiz; *"Ben ancak dağıtıcıyım, veren Allah'tır"* derdi. Câbir (r.a.) onu anlatırken şöyle söylemiştir: "Peygamberimiz kendisinden bir şey isteyene asla yok dememiştir." Hz. Aişe ise; *"Peygamberimiz üç gün peş peşe karnını hiç doyurmamıştır. İsteseydi doyururdu. Fakat yoksulları doyurup kendisi aç kalmayı tercih ederdi."* demiştir (Tirmizî, "Zühd", 38).

4- **Tevazuu:** Peygamberimiz bir mecliste boş bulduğu yere oturur, ev işlerine yardım eder, elbisesini yamar, pazardan ev ihtiyaçlarını kendisi görürdü (Elmalılı, *Hak Dini Kur'an Dili*, c.II, s.1256). Tevazu konusunda şöyle buyurmuştur:

"Kim müslüman kardeşine alçak gönüllü davranırsa Allah onu yükseltir. Kibirleneni, üstünlük taslayanı ise Allah alçaltır." (Taberânî, *Evsat,* 7707, 8, 247; *et-Terğib*, III/561)

Peygamberimiz zengin-fakir ayırımı yapmadan davete gider, fakirlerin evine gidip hâl hatır sorar, hastaları ziyaret ederdi. Hastalara şifa bulmaları için dua eder, "inşallah iyileşeceksiniz" diye teselli ederdi (Buharî, "Merda", 10). Bir defasında Yahudi bir ailenin hasta çocuğunu ziyaret etmiş, onu İslam'a davet etmiş, o da babasının yüzüne bakmış, babası da "Oğlum! Peygamber ne diyorsa sen onu yap" demiş ve çocuk müslüman olmuştu (Buharî, "Merda", 11).

5- **Aşırı övgüden hoşlanmazdı:** Peygamberimiz ashabına; *"Beni Hıristiyanların İsa (a.s)'yı övmeleri gibi övmeyin. Ben Allah'ın kuluyum. Bana Allah'ın kulu ve elçisi deyin"* derdi (Buharî, "Enbiya" , 48).

6- **Hoşgörüsü ve Bağışlayıcılığı:** Sevgili Peygamberimiz güler yüzlü ve yu-

muşak huylu idi. Allah Teâlâ, onu Kur'an-ı Kerim'de şöyle vasfetmiştir:

"Sen onlara sırf Allah'ın lütfettiği merhamet sayesinde yumuşak davrandın. Eğer kaba, katı kalpli olsaydın, hiç şüphesiz etrafından dağılır giderlerdi. Onları affet, onların bağışlanmasını dile." (Âl-i İmran, 3/159)

Dokuz yıl Peygamberimizin yanında bulunan ve yetişen Enes bin Malik, "Bana bir kez olsun 'öf' demedi" demiştir. Kimsenin kusurunu yüzüne vurmaz, "Bazıları şöyle yapıyor" şeklinde topluma konuşurdu. Kendisine yapılan ikramları küçümsemez ve ikram sahiplerini hayırla anardı (Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 100).

PEYGAMBERİMİZİN YOLUNU TUTALIM*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَيَوْمَ يَعَضُّ الظَّالِمُ عَلٰى يَدَيْهِ يَقُولُ يَا لَيْتَنِى اتَّخَذْتُ مَعَ الرَّسُولِ سَبِيلاً

"O gün zalim kimse, (çaresizlik içinde) ellerini ısırıp şöyle diyecektir: 'Ne olurdu ben de peygamberle beraber aynı yolu tutsaydım!' " (Furkân, 25/27)

Bildiğimiz gibi, "Peygamber" Allah'ın kulları arasından seçtiği ve vahiyle şereflendirerek emir ve yasaklarını insanlara ulaştırmak üzere görevlendirdiği elçidir.

Tarihî süreç içinde Allah Teala insanları doğru yola ulaştırmak üzere peygamberler göndermiş, bu peygamberlere kitaplar vermiş, peygamberler de bu kitaplar doğrultusunda insanları Allah'ın yoluna davet etmişlerdir. Bu süreç son peygamber Hz. Muhammed (s.a.s) ile tamamlanmıştır. Onun getirdiği din son din İslam, o dinin kitabı Kur'an-ı Kerim de son ilahî kitaptır. Allah'ın yolu (En'âm, 6/116), müminlerin yolu (Nisâ, 4/115) ve doğru yoldan (Bakara, 2/108) maksat İslam'dır.

Bir müslüman olarak en önemli görevimiz Peygamberimiz (s.a.s)'e iman etmemiz, onu sevmemiz, onu tanımaya çalışmamız, onun sünnetine sımsıkı sarılmamız ve kısaca onun yolunu tutmamızdır. Peygamberimiz (s.a.s) de ilk müslümanlar olan sahabelere ve onların şahsında biz müminlere Veda Haccı hutbesinde şöyle tenbihte bulunmuştur:

"Mü'minler! Size iki emanet bırakıyorum. Onlara sımsıkı sarıldıkça yolunuzu hiç şaşırmazsınız. Bu emanetler, Allah'ın kitabı Kur'an ve O'nun Peygamberinin sünnetidir." (Muvatta, "Kader", 3)

Peygamberimiz (s.a.s)'in yoluna ve getirdiği esas ve prensiplere uymamız demek; yaratılışımızdaki amaca uygun bir yol tutmamız ve ona göre hayatımızı düzenleyip yaşamamız demektir. Zira bizi ilim ve kudretiyle en güzel şekilde ve yeryüzünün halifesi olarak yaratan Rabbimiz, dünya/ahiret mutluluğumuzu sağlayacak biçimde yaşamamızı da plânlamış ve bunu bize son Peygamber (s.a.s)'i ve son kitabı Kur'an vasıtasıyla bildirmiştir.

---

* Mustafa GÜNEY

Verilen akıl ve irade ile düşünce, inanç ve eylemlerimizi seçme ve gerçekleştirme hususunda özgür bırakılan biz insanlar; iyilik ve kötülükler hususunda imtihana tâbi tutulmak ve bunların karşılığını ahirette görmek üzere dünyaya gelmiş bulunmaktayız. Gerek bu ayette ve gerekse Kur'an'ın bütününde âhiret inancına ısrarla vurgu yapılmasının sebebi; biz insanların bu yetkilerimizi doğru kullanmamızı ve bundan sorumlu tutulacağımızı zihinlerimize iyice yerleştirmektir. *"O gün (âhiret günü) inkârcılar için çok zor bir gün olacaktır."* Çünkü onlar, Allah'ın kendilerine bahşettiği söz konusu yetkiyi, özgürlüğü sorumluluk bilinciyle ve akıllıca kullanmamışlar; kendilerine bu imkânları bağışlayan Allah'ı tanıyıp O'na şükür ve minnet borçlarını gerektiği şekilde ödememişlerdir.

Bu kişiler dünyada iken akıl ve iradelerini doğru kullanarak Peygamberimiz (s.a.s)'in davetine uyup onunla birlikte, onun gösterdiği yoldan gitmeleri gerekirken; nefislerinin hırslarına ve zararlı duygularına kapılmışlar, böylece inkâr ve isyan yolunu seçmişlerdir.

İşte bütün bu gerçeklerin apaçık ortaya çıkacağı hesap gününde onlar, kendi kendilerine duydukları öfke ve pişmanlık duygularıyla ellerini ısırarak "O Peygamberin yolundan" sapmış olmanın acısını ve elemini yaşayacaklar ve "Keşke o peygamberle beraber aynı yolu tutsaydım!" diyerek pişmanlıklarını dile getireceklerdir.

Öyleyse fırsat bu gün elimizdeyken dikkat edelim! Biz de Peygamberimiz Muhammed Mustafa (s.a.s)'nın yolundan ayrılıp ellerini ısırarak haktan sapmış olmanın acısını ve elemini yaşayacaklardan olmayalım.

PEYGAMBERLER DE FANİDİR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

وَمَا مُحَمَّدٌ اِلَّا رَسُولٌۚ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُۜ اَفَائِنْ مَاتَ اَوْ قُتِلَ انْقَلَبْتُمْ عَلٰٓى اَعْقَابِكُمْۜ وَمَنْ يَنْقَلِبْ عَلٰى عَقِبَيْهِ فَلَنْ يَضُرَّ اللّٰهَ شَيْـًٔاۜ وَسَيَجْزِي اللّٰهُ الشَّاكِر۪ينَ

"Muhammed, ancak bir peygamberdir. Ondan önce de peygamberler gelip geçmiştir. Şimdi o ölür veya öldürülürse gerisin geriye (eski dininize) mi döneceksiniz? Kim gerisin geriye dönerse, Allah'a hiçbir zarar veremez. Allah, şükredenleri mükâfatlandıracaktır." (Âl-i İmrân, 3/144)

Bu âyet-i kerimede sevgili Peygamberimiz Hz. Muhammed (s.a.s)'in de diğer peygamberler gibi sadece bir beşer ve bir peygamber olduğu belirtilmekte, onun da öncekiler gibi ölümlü olduğu hatırlatılmaktadır. Bu âyet, ayrıca Müslümanları en zayıf anlarında arkadan vurmaya çalışan münafıkların olumsuz propagandalarına karşı bir cevap ve onların yaldızlı sözlerine kapılmış olanlara yapılmış bir uyarı niteliği de taşımaktadır.

Âyet, Uhud savaşında müşriklerin karşı saldırıya geçip Müslümanları kuşattığı ve bu esnada Peygamber Efendimizin öldürüldüğüne ilişkin bir haberin yayılması üzerine yaşanan olaylarla ilgilidir. Olay şöyle gelişmiştir: Müşriklerden dört kişi sevgili Peygamberimizi öldürmek için fırsat kolluyordu. Bunlardan biri de Abdullah b. Kamie adında bir müşrikti. İbn Kamie, Peygamberimizin yanına kadar sokulup bir kılıç darbesi ile yüzünü yaralamış, bu esnada atılan bir taş da Peygamberimizin dişinin kırılmasına yol açmıştı. Aldığı darbenin şiddetinden Peygamber Efendimizin miğferi ikiye bölünerek halkaları yanağına batmıştı. Ebu Âmir adında bir müşrik de savaştan önce alana çukurlar kazmış ve üzerini kamufle etmişti. Peygamber Efendimiz müşriklerin amansız saldırılarına karşı kendisini savunurken bu çukura düştü ve diz kapakları yaralandı. İçlerinde Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer ve Hz. Ali'nin de yer aldığı bir grup sahâbî, Peygamber Efendimizin etrafında halka oluşturarak onu korumaya çalıştılar. Ebû Dücâne Hazretleri ise vücuduyla ona âdeta bir kalkan görevi görüyordu. Sa'd b. Ebû Vakkas da düşmana ok atıyordu. Düşmanın kılıç dar-

* Dr. Mehmet CANBULAT

belerine karşı Peygamber Efendimizi korumaya çalışan Talha b. Ubeydullah'ın kolu kesildi ve çolak kaldı. Bu arada İbn Kamie, Peygamber Efendimizi korumakta olan Mus'ab b. Umeyr'i şehit etti. Mus'ab b. Umeyr Peygamber Efendimize benzediği için İbn Kamie Peygamberimizi öldürdüğünü sanarak, "Muhammed'i öldürdüm" diye bağırmış, bu haber Müslümanlar üzerinde şok etkisi yapmıştı. Öyle ki, haberin duyulması Müslümanların paniğe kapılmalarına ve cesaretlerini yitirmelerine yol açmıştı; içlerinden bir kısmı dağa doğru yönelirken, bir grup Medine yolunu tutmuş, bazıları da oldukları yerde yığılıvermişlerdi. Olay en çok münafıkları sevindirmiş, bu durumdan yararlanan bir grup münafık "Muhammed gerçek peygamber olsaydı öldürülmezdi. Atalarımızın dinine dönsek daha iyi olur" diyerek Müslümanların morallerini bozmaya çalışıyorlardı.

Çevresinde bulunan az sayıda Müslüman, savaşın sonuna kadar var güçleriyle Peygamberimizi korumaya devam etmiş, diğer yandan bu habere aldanan Kureyş, aldığı sonuçla yetinip savaş alanını terk etmiştir. Bu durumu Cenab-ı Hakk'ın bir lütfu olarak değerlendiren Peygamber Efendimiz kendisinin sağ olduğunu Müslümanlara duyurmaya çalışan Kâ'b b. Mâlik'e susması için işaret etmiştir.

Yukarıda da ifade edildiği üzere peygamberler de beşerdir; bizim gibi fani varlıklardır. Onların bizlerden farkı, Allah'ın elçisi olarak aldıkları ilahî mesajı insanlara iletmeleri ve bu konuda bize örneklik etmeleridir. Dinin sahibi Allah'tır, koruyucusu da O'dur. Peygamber'in bu dünyadan ayrılmasıyla din nihayete ermeyecektir. İşte âyet-i kerimede bu gerçek dile getirilerek Müslümanların buna hazır olmaları ve dinlerine bağlı kalmaları gerektiği hatırlatılmaktadır. Gerçek şu ki, bâki olan Allah'tır. O'nun dini olan İslam'dır. Bunun içindir ki, fâni varlıklar aramızdan ayrılsa da bu din kalıcıdır.

Âyetin sonundaki "şükredenler" ifadesini müfessirler "İslam'da sebat edip görevlerini yerine getirenler" şeklinde açıklamışlardır. Nitekim aradan yıllar geçip Peygamber Efendimiz, vefat ettiğinde orada bulunanlar şaşırıp ne yapacaklarını bilemez bir duruma geldiklerinde, Hz. Ebû Bekir soğukkanlılığını koruyarak "Kim Muhammed'e tapıyor idiyse bilsin ki Muhammed ölmüştür. Kim de Allah'a tapıyor idiyse bilsin ki Allah diridir, ölmez!" demiş ve bu âyeti okumuştur. Abdullah b. Abbas da bu olayla ilgili olarak "Ebû Bekir bu âyeti okuyuncaya kadar insanlar sanki böyle bir âyetin daha önce inmiş olduğunu bilmiyorlardı, herkes âyeti (ilk defa) ondan öğrenmiş gibiydi. Ondan âyeti dinleyen herkes onu okumaya başladı" demiştir.

PEYGAMBERLER DE İNSANDIR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

قُلْ لَٓا اَقُولُ لَكُمْ عِنْدٖى خَزَٓائِنُ اللّٰهِ وَلَٓا اَعْلَمُ الْغَيْبَ وَلَٓا اَقُولُ لَكُمْ اِنّٖى مَلَكٌۚ اِنْ اَتَّبِعُ اِلَّا مَا
يُوحٰٓى اِلَيَّۜ قُلْ هَلْ يَسْتَوِى الْاَعْمٰى وَالْبَصٖيرُۜ اَفَلَا تَتَفَكَّرُونَ۟

"De ki: Ben size, 'Allah'ın hazineleri benim yanımdadır' demiyorum. Ben gaybı da bilmem. Size 'Ben bir meleğim' de demiyorum. Ben sadece, bana gönderilen vahye uyuyorum. De ki: Görmeyenle gören bir olur mu? Siz hiç düşünmez misiniz?" (En'âm, 6/50)

Yüce Kitabımızın birçok yerinde vurgulandığı gibi peygamberler de insandır. Onlar da diğer insanlar gibi oturup kalkar, yiyip içerler, gezerler, evlenip çoluk çocuk sahibi olurlar, hastalanır ve ölürler. İlahî emir ve yasaklarla yükümlülük konusunda peygamberler de diğer insanlar gibidirler. Fakat onlar her hareketleriyle Allah'ın insanlar için seçtiği kulları ve elçileri, insanların kendilerine bakarak davranışlarına çekidüzen verdikleri birer örnek insan oldukları için kötü huylardan hiçbiri onlarda bulunmaz.

Sevgili Peygamberimiz gerek kendi kavmine gerekse bütün insanlara yalnızca "Allah'ın âyetleri"ni, akıl ve kalplere, vicdanlara hitap eden delillerini duyuruyordu. Kureyş müşrikleri ise öteden beri kâhin, sâhir, arrâf gibi isimlerle andıkları kişilerde olağan üstü güçlerin mevcut olduğuna inanıyor; peygamber olduğunu ve Allah katından bilgiler getirdiğini söyleyen Hz. Muhammed'de de bu şekilde güçler bulunması gerektiğini düşündükleri için ondan meselâ bir dağı altın kütlesi hâline getirmesini (Müsned, I, 242, 258), kayıp şeyleri bulmasını, şifasız hastaları iyileştirmesini (krş. A'râf, 7/188), gökten melekler indirmesini ve kendileriyle konuşturmasını... (En'âm, 6/8) istiyorlardı. Âyet-i kerime, Hz. Peygamberin bu cahilce taleplere vermesi istenen çarpıcı cevabı içermektedir. Ayrıca bu ayet-i kerime peygamberlerin ana va-

---

* Sabri AKPOLAT

sıflarından birkaçını belirtmektedir. Sevgili Peygamberimiz bu durumu insanlara şöyle beyan etmiştir:

1. Ben Allah'ın kudret hazineleri bendedir, benim emrime verilmiştir, ben onlarda hür olarak veya izinle dilediğim gibi tasarruf ederim diyemem. Böyle bir iddiada bulunmam. Ayetler indirmek, azap getirmek veya dağları altına çevirmek gibi şeyler bana ait değildir. Dolayısıyla benden böyle isteklerde bulunmanız doğru değildir.

2. Ben gaybı da bilemem. Bana "kıyamet ne zaman kopacak veya azap ne zaman?" gibi gaybla ilgili sorular sormanızın da anlamı yoktur.

3. Ben size "Bir meleğim" de demem. Bir melek olduğumu da iddia etmem. Dolayısıyla benden insanlara ait olmayan şeyleri istemeniz de doğru değil. Benim için "Bu peygambere ne oluyor ki, yemek yiyor, evleniyor, çarşılarda dolaşıyor." demeye de hakkınız yoktur.

4. Ben ancak bana vahyedilene uyarım. Gaybla ilgili verdiğim haberler bana vahyedilen bilgilerdir.

Aslında zihni ve gönlü hakikate açık, önyargılardan uzak, ruhu ihtiraslarla kirlenmemiş, kalbi inkâr ve isyan duygularıyla körleşmemiş insanlar için, Allah'tan vahiy aldığı birçok kanıtla anlaşılan bir kimsenin, hiçbir komplekse kapılmadan, engin bir tevazu hâli sergileyerek böylesine gerçekçi ve samimi beyanlarda bulunması, dağları altına çevirmekten daha güçlü ve ikna edici bir delildir. Fakat bazıları bu hakikati kavrayamamaktadır. Bu sebeple ayet-i kerimenin sonunda; *"De ki: Görmeyenle gören bir olur mu? Siz hiç düşünmez misiniz?"* buyrulmuştur.

Bu ayet-i kerimeden şu dersleri de çıkarabiliriz:

a) Sevgili Peygamberimizin, Hz. İsâ gibi ilâhlaştırılmasını önlemek,

b) Peygamberlerin de Allah'ın kulu olduğunu her yönüyle belirleyip açıklamak,

c) Peygamber ilmine varis olan âlimlerin mütevazı olmaları gerektiğini beyan etmek,

d) Peygamberin kendiliğinden mucize göstermesinin, gaybden haber vermesinin mümkün olmadığını kafa ve gönüllere iyice işlemek.

PEYGAMBERLERİ YALANLAYANLARIN SONU*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

وَلِلَّذ۪ينَ كَفَرُوا بِرَبِّهِمْ عَذَابُ جَهَنَّمَۜ وَبِئْسَ الْمَص۪يرُ اِذَٓا اُلْقُوا ف۪يهَا سَمِعُوا لَهَا شَه۪يقاً وَهِيَ
تَفُورُۙ تَكَادُ تَمَيَّزُ مِنَ الْغَيْظِۜ كُلَّمَٓا اُلْقِيَ ف۪يهَا فَوْجٌ سَاَلَهُمْ خَزَنَتُهَٓا اَلَمْ يَاْتِكُمْ نَذ۪يرٌ قَالُوا بَلٰى
قَدْ جَٓاءَنَا نَذ۪يرٌ فَكَذَّبْنَا وَقُلْنَا مَا نَزَّلَ اللّٰهُ مِنْ شَيْءٍۚ اِنْ اَنْتُمْ اِلَّا ف۪ي ضَلَالٍ كَب۪يرٍ وَقَالُوا لَوْ كُنَّا
نَسْمَعُ اَوْ نَعْقِلُ مَا كُنَّا ف۪ٓي اَصْحَابِ السَّع۪يرِ فَاعْتَرَفُوا بِذَنْبِهِمْۚ فَسُحْقاً لِاَصْحَابِ السَّع۪يرِ
اِنَّ الَّذ۪ينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ بِالْغَيْبِ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَاَجْرٌ كَب۪يرٌ

"Rablerini inkâr edenler için cehennem azabı vardır. Ne kötü varılacak yerdir orası! Oraya atıldıklarında, onun kaynarken çıkardığı korkunç uğultuyu işitirler. Neredeyse cehennem öfkeden çatlayacaktır! Oraya her bir topluluk atıldıkça oranın bekçileri onlara, 'Size bir uyarıcı gelmemiş miydi?' diye sorarlar. Onlar da şöyle derler: 'Evet, bize bir uyarıcı gelmişti. Fakat biz onu yalanlamış ve 'Allah hiçbir şey indirmemiştir. Siz ancak büyük bir sapıklık içindesiniz' demiştik.' Yine şöyle derler: 'Eğer kulak vermiş veya aklımızı kullanmış olsaydık, şu alevli ateştekilerden olmazdık.' İşte böylece günahlarını itiraf ederler. Artık alevli ateştekiler Allah'ın rahmetinden uzak olsun! Görmedikleri hâlde Rablerinden korkanlar için bir bağışlanma ve büyük bir mükâfat vardır." (Mülk, 67/6-12)

Yukarıdaki ayetlerde cehenneme girenlerle, cehennemin bekçileri arasında karşılıklı olarak nasıl bir konuşma geçeceği bizlere tasvir edilmek suretiyle haber verilmektedir. Şöyle ki, kendilerine "malik ya da zebâni" denilen bekçi melekler oraya girecek olanlara sert ve azarlar bir edayla "Size bir uyarıcı peygamber gelmedi mi?

* Tahir TURAL

Bu dehşeti haber verip sakındıracak bir peygamber, korkutucu bir elçi, bir delil gelmedi mi ki siz buraya geldiniz?" diye sorarlar. Zira melekler, Allah Teâlâ'nın bir Resul göndermedikçe azap etmeyeceğini biliyorlardı. Nitekim bir âyet-i kerimede; *"Biz bir peygamber göndermedikçe kimseye azap edecek değiliz."* (İsrâ, 17/15) buyrulmuştur.

Bekçilerin sorusuna cevap olarak kâfirler, o zaman hakkı gizleyemeyerek "evet" derler. Allah'ın lütuf ve adaletini tasdik edip kendi kabahatlerini şöyle dile getirirler: Doğrusu bize bir uyarıcı geldi. Fakat biz onu yalanladık ve şöyle dedik "Allah hiçbir şey indirmedi." Peygamberliğin, kitabın, vahiy ve mucizelerin; onlara inanıp doğru yolda gidenlere, güzel yaşayanlara sevap, inanmayıp şeytanlık ve küfre sapanlara ise azap edileceğine dair müjde ve tehditlerin aslı yoktur." dedik. Öyle peygamberlik iddia edenlere ve onlara inananlara "Siz ancak büyük bir dalalet içindesiniz. Kendinizi kaybetmiş ve şaşırmışsınız, hem kendinizi hem de başkalarını şaşırtmaya çalışıyorsunuz" dedik.

İşte o zaman kâfirler, küfürlerini, nankörlüklerini ve şeytana uyduklarını anlarlar. Dünyada peygamberlere isnat etmekte oldukları sapıklık ve azgınlığa asıl kendilerinin düşmüş bulunduklarını itiraf ederler.

Bunlara karşı soru soran ve cevabını alan cehennem bekçileri tarafından ikinci kez "Sizin söz dinleyecek kulağınız veya düşünecek aklınız yok muydu ki, Allah'ın indirdiklerini görüp dururken Allah bir şey indirmedi.' diyerek böyle bir yalanlamaya ve sapıklığa daldınız?" denilmesine karşı o kâfirler onun da sebebini anlatarak derler ki, bizler onlara kulak vermedik, masal dedik geçtik, aklı olanlara yakışacak şekilde iyi düşünmedik, kendi zevkimizi ve arzularımızı düşündük. Çılgınlıkla fitnelere kapıldık, kötüler içinde kötülüklere düştük. "Yazıklar olsun bize!" derler.

Kâfirler, bekçilerin karşısında böyle bir azabı hak ettiklerini itiraf ederler ve bütün vicdan mesuliyeti ile yanarlar. Günahlarını itiraf etmekle Allah'ın lütfunda ve adaletinde hiçbir eksiklik olmadığını da tasdik etmiş oldular. Bunun üzerine kendilerine "Rahme-i İlâhiden uzaklaştırılsın bütün o cehennem ashabı, bütün o şeytanlar ve onlara uyan kâfirler. Onların kazançları ve son hakları ancak budur. O günahkârların, rahmet ve mağfiretten nasibi yoktur" denilecektir. (bk. Mansûr Ali Nasif, et-*Tâc el-Câmi li'l-Usûl*, "Kitabu'l Kıyame", c. 5; İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ani'l Azîm*, Mısır, 1988, c. 4, s. 397 vd.)

Burada açıkladığımız gibi Kur'an-ı Kerim'de peygamberlere iman etmeyenlerin sonlarının dünyada helak, ahirette de ebedî cehennem olduğunu bildiren daha çok sayıda ayetler vardır. Yine Kur'an-ı Kerim'e bir bütünlük içinde bakıldığında görülecektir ki; kendilerine peygamberlerin mesajı ulaşan kimselerin ahiret hayatında kurtuluşa erişebilmeleri için, diğer iman esaslarıyla birlikte Allah'ın gönderdiği bütün peygamberlere hiçbir ayırım yapmadan inanmaları gerekmektedir. Nitekim Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

"Peygamber ve inananlar, ona Rabbinden indirilene inandı. Hepsi Allah'a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine inandı. 'Peygamberleri arasından hiçbirini ayırt etmeyiz, işittik, itaat ettik, Rabbimiz! Affını dileriz, dönüş Sanadır' dediler." (Bakara, 2/285)

Bu itibarla peygamberlere iman etme konusunda en önemli nokta, bütün peygamberlere ayırım yapmadan inanmaktır. Rablerini görmeden iman edip saygı besleyenler, yani azabı gelip çatmadan, fiilen cehennem azabını gözleriyle müşahede etmeden önce kalplerinden samimi şekilde inanarak O'nun emirlerine ve uyarılarına hürmet ve saygıyla kulak verip itaat edenler için ise mağfiret ve büyük mükâfatlar vardır.

PEYGAMBERLİK, ALLAH'IN DİLEDİĞİ KULLARA LÜTFETTİĞİ ÖZEL BİR GÖREVDİR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

مَا سَمِعْنَا بِهٰذَا فِي الْمِلَّةِ الْاٰخِرَةِۚ اِنْ هٰذَٓا اِلَّا اخْتِلَاقٌۚ ءَاُنْزِلَ عَلَيْهِ الذِّكْرُ مِنْ بَيْنِنَاۜ بَلْ هُمْ ف۪ي

شَكٍّ مِنْ ذِكْر۪يۚ بَلْ لَمَّا يَذُوقُوا عَذَابِۜ

"Biz bunu son dinde (en son dinî inanışlarda) duymadık. Bu ancak bir uydurmadır. O zikir (Kur'an) içimizden ona mı indirildi? Hayır, onlar benim Zikrimden (Kur'an'dan) şüphe içindedirler. Hayır, henüz azabımı tatmadılar." (Sâd, 38/7-8)

Peygamberlerin hepsi de birer temiz fıtrat timsali, yüksek ahlak örneği, iffet ve namus abidesi, emniyet kahramanı ve sadakat numunesidirler. Bunlar, üstün karakterleri, ciddî tavırları, hep güven vaat eden hâlleri, değişmeyen doğrulukları ile her zaman parmakla gösterilen örnek insanlar olmuşlardır.

Bütün bu kabiliyetlerine rağmen peygamberler de tıpkı bizim gibi birer beşerdirler. Evet, onlar da bizim gibi insandırlar. Bizlerden en önemli farkları, iman ve kullukta zirve olmaları ve Allah'tan aldıkları görevi insanlara duyurup, onlarla yüce Allah arasındaki engelleri bertaraf etmeleridir. Ayrıca onlar daima ilahî gözetimin kontrolü altında bulunurlar.

Dünya ve ahiret ile ilgili en sağlam bilgileri sadece ve sadece bu Hak Elçileri'nin sundukları mesajlarda bulabiliriz. Eğer onlar olmasaydı, karanlıkta el yordamıyla yürüyen ve her zaman bir duvara çarpması ya da uçurumdan aşağı düşmesi beklenen bir insana benzerdik. İşte bu nedenle yüce Allah bizi dünyada yalnız ve sahipsiz bırakmamış, peygamberleri aracılığıyla bize dünya ve ahiret mutluluğunun yollarını göstermiştir.

---

* Dr. Zafer KOÇ

Allah'ın biz kullarına önemli bir lütfu ve ikramı olan peygamberler, yine de bazıları tarafından kabul görmemiş ve onlara karşı çıkmışlardır. Bu insanlar peygamberlere karşı çıkarlarken bazı gerekçeler ileri sürmüşlerdir. Kur'an'da bunlara uzun uzun değinilmiş ve inanmayanların içine düştükleri hatadan vazgeçmeleri emredilmiştir.

Mesela, inanmayanlar, peygamberleri yalancılıkla itham edememişler ama sadece "sihirbaz, şâir, mecnun" yakıştırmalarında bulunmuşlardır. Yine peygamberlerin gösterdikleri mucizeleri inkâr edememişler fakat "sihir" diyerek gölgelemeye çalışmışlardır. Hz. İsa'nın gösterdiği onca mucizeye karşın, yine de ona inanmamışlardır:

"…Hani benim iznimle ölüleri de (hayata) çıkarıyordun. Hani sen, İsrailoğullarına açık mucizeler getirdiğin zaman ben seni onlardan kurtarmıştım da onlardan inkâr edenler bu (başka değil) ancak açık bir büyüdür, demişlerdi." (Maide, 5/110)

Aynı şekilde Hz. Peygamber (s.a.s)'in en büyük mucizesi olan Kur'an'ın bir benzerinin getirilemeyeceğini kabul etmek zorunda kalmışlar, buna rağmen yine de inanmayıp Kur'an'ı "sihir" diye nitelemişlerdir:

"(Ey Muhammed!) Eğer sana kâğıda yazılı bir kitap indirseydik, onlar da elleriyle ona dokunsalardı, yine o inkâr edenler, 'Bu apaçık büyüden başka bir şey değildir.' diyeceklerdi." (En'âm, 6/7)

Peygamberlere inanmayanların bir diğer mazeretleri ise, Peygamberlik makamının kendi istedikleri bazı kişilere verilmesini arzu etmeleridir. Bunlar Peygamberlik müessesesini inkâr etmeseler de, kibir ve gururlarına yediremeyip "neden eşraftan falana verilmedi de bir yetime verildi" diye kendilerince sözde mazeret beyan ediyorlardı.

"Dediler ki: 'Bu ne biçim peygamber ki yemek yer, çarşıda, pazarda dolaşır. Ona bir melek indirilseydi de bu onunla beraber bir uyarıcı olsaydı ya!" (Furkân, 45/7)

Şunu bilelim ki, Peygamberlik çalışılarak, uğraşarak elde edilecek bir makam değildir. Ancak yüce Allah tarafından dilediği kimseye verilen bir rütbedir. Bakınız ayette bu husus nasıl açıklanıyor:

"Onlara bir ayet geldiği zaman, Allah'ın peygamberlerine verilenin aynısı bize de verilmedikçe iman etmeyiz, derler. Allah, peygamberlik görevini kime ve nereye vereceğini daha iyi bilir." (En'âm, 6/124)

Buna göre, peygamberlik kesbî (çalışıp uğraşarak elde edilen bir rütbe) değil vehbîdir (İlahi bir lütuftur). Dolayısıyla Allah'ın peygamberleri arasında ırk, dil, coğrafya gözetmeden hepsine de inanmamız gerekir. Çünkü bütün peygamberlerin ve insanların aslı birdir, o da Âdem ile Havva'dır (Ebu Davud, "Edeb", 120).

RABBİMİZE KARŞI SORUMLULUĞUMUZ VARDIR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

يَٓا اَيُّهَا الْاِنْسَانُ مَا غَرَّكَ بِرَبِّكَ الْكَر۪يمِۙ اَلَّذ۪ي خَلَقَكَ فَسَوّٰيكَ فَعَدَلَكَۙ ف۪ٓي اَيِّ صُورَةٍ مَا شَٓاءَ رَكَّبَكَۜ

"Ey insan! Seni yaratan, sonra şekillendirip ölçülü yapan, dilediği bir biçimde seni oluşturan cömert Rabbine karşı seni ne aldattı?" (İnfitar, 82/6-8)

Bizi insan olarak yaratıp şekillendiren, nice nimetleri emrimize veren Rabbimize karşı sorumluluklarımız vardır. Rabbimiz, insanı bir damla sudan var etmiş, onu güzel bir şekil ve yapıda yaratmış ve nice nimetlere mazhar kılmıştır.

Rabbimizin yukarıdaki hitabı kalbi katılaşmamış, aklıselim herkesi sarsacak niteliktedir. Engin kerem sahibi olan yüce Yaratıcı, insanı muhatap almakta ve güzel bir üslup ile uyarmaktadır. Kullarına, "Rab ve Kerim" olduğunu hatırlatarak lütuf ve ihsanda bulunduğunu belirtmektedir. Yüce Allah, insanı hayatı boyunca her an yararlanmakta olduğu diğer bütün nimetler yanında, birçok bedensel ve zihnî melekelerle donatmıştır. İnsan, yaratılışındaki mükemmelliği, beden, akıl ve ruhi yapısındaki güzellik ve insicamı rabbine borçludur. Bu ayetlerde Rabbimiz, insana mahiyetini, ne olduğunu ve ne yapması gerektiğini hatırlatmaktadır.

İnsanın bu kadar dengeli, düzgün ve mükemmel yaratılmış olması, bunca lütuf ve ihsanı ikram eden Rabbine karşı derinden sevgi beslemeyi ve çokça şükretmeyi gerektirir. Ancak tüm bu nimetlere karşın insan, Rabbine şükretmesi gerekirken nankörlük etmekte; O'nun hidayetine tabi olması gerekirken doğruluktan sapabilmektedir.

İnsan, düzgün ve dengeli bir yapıda yaratılmıştır. Öyle ki o, kendi bünyesindeki bu mükemmel denge ve sistemi anlamakta bile güçlük çekmektedir. Kişinin sadece

* Dr. Sabri TÜRKMEN

kendi bünyesi değil, üstünde yaşamış olduğu gezegen, çevresindeki her şey, tüm kâinat insanoğlu için nice nimetler ve ibretlerle doludur. İşte bu ibretler, her aklıselim kimseyi yüce Allah'a götürmelidir.

İnsanın yaratılışta sahip olduğu meziyetleri anlaması açısından sadece şu örnek üzerinde biraz düşünelim: Günümüzde son derece gelişmiş olan teknoloji kullanılarak insan robotu yapılıyor. Ancak bunların davranışları bir hayli sınırlıdır. İnsanın inanç ve bilgi donanımı bir tarafa birçok sıradan davranışı bile yapmakta aciz kalmaktadır. İnsan eline herhangi bir kitabı alıp okumak istediğinde hiçbir sıkıntı çekmez, en rahat pozisyonda oturur ve kitabın sayfalarını kolaylıkla çevirip okur. Bunu teknoloji harikası bir robottan veya başka bir canlıdan beklemek mümkün mü? Sadece bu örnek bile insanın nasıl bir imtiyaz içinde olduğunu göstermeye kafidir. Rabbimiz insanı, mükemmel bir varlık olarak yaratmıştır. Nitekim şu ayet, insanın şerefli bir varlık olduğunu izah ettiği gibi içinde bulunduğu nimetleri de apaçık ortaya koymaktadır:

"Andolsun ki, biz insanoğullarını şerefli kıldık, onların karada ve denizde gezmesini sağladık, temiz şeylerle onları rızıklandırdık, yaratıklarımızın pek çoğundan üstün kıldık." (İsra, 17/70)

Rabbimiz insanı bu ve benzeri daha nice nimetlere sahip kıldığını hatırlatmaktadır ki insan, Rabbine inansın, ona itaat etsin, gönderdiği peygamberlere ve gönderilmiş kitaplara inanıp gereğini yapsın ve istikamet üzere yaşasın. Allah'ın verdiği bunca lütuf ve ihsana rağmen şeytana ve başka unsurlara aldanmasın. Aklını kullanarak varlık amacına uygun olarak yaşasın.

Yüce Allah'ın üzerimizdeki sayısız nimetini görmek, üzerinde düşünmek ve O'na şükretmek için Rabbimiz sayısız delil yaratmıştır. Gördüğümüz, farkına vardığımız her şey Allah'ın bir tecellisi ve delilidir. Bu nedenle göklerde, yerde ve bunların aralarında bulunan her şey birer tefekkür vesilesidir. Müslüman, Allah'ın verdiği nimetlerin bütününü düşünerek Rabbine karşı gelmekten sakınmalı, bütün hâl ve davranışlarını O'na adamalı ve nimetin kadrini bilerek şükretmelidir.

RABBİNİZE TÖVBE EDİN VE O'NDAN BAĞIŞLANMA DİLEYİN*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

وَاسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ ثُمَّ تُوبُٓوا اِلَيْهِؕ اِنَّ رَبّ۪ي رَح۪يمٌ وَدُودٌ

"Rabbinizden bağışlanma dileyin, sonra O'na tövbe edin. Şüphesiz Rabbim çok merhametlidir, çok sevendir." (Hûd, 11/90)

Rabbimiz, bizi en güzel şekilde yaratmış ve bizden de kendisine kullukta bulunmamızı istemiştir. Ancak bizler insan olmamız nedeniyle zaman zaman Rabbimize kullukta kusur eder ve yanlışlıklar yaparız. Çünkü biz insanlar iyilik yapmaya da kötülük yapmaya da mütemayil bir yapıdayız. Bu yapımız gereği zaman zaman unutur, yanılır ve hata edebiliriz. Ancak bize düşen, *"Rabbinizden bağışlanma dileyin, sonra O'na tövbe edin."* emrini dikkate alarak hatada ve günahta ısrar etmemek ve O'ndan bağışlanma dilemektir.

Yüce Rabbimiz bizlere olan rahmeti, acıması ve sevgisinin sonucu olarak bizleri hemen cezalandırmamakta, tövbe etmemiz için zaman tanımaktadır. Hatta günah işlediğimizde nasıl davranmamız gerektiğini ve günahta ısrar etmememizi bizlere öğütlemektedir. Bu konuda bir ayet-i kerimede şöyle buyurmaktadır:

"Yine onlar, çirkin bir iş yaptıkları yahut nefislerine zulmettikleri zaman Allah'ı hatırlayıp hemen günahlarının bağışlanmasını isteyenler -ki Allah'tan başka günahları kim bağışlar- ve bile bile, işledikleri (günah) üzerinde ısrar etmeyenlerdir. İşte onların mükâfatı Rab'leri tarafından bağışlanma ve içinden ırmaklar akan cennetlerdir ki orada ebedî kalacaklardır. (Allah yolunda) çalışanların mükâfatı ne güzeldir!" (Âl-i İmran, 3/135-136)

Bu konuda örneğimiz, ilk insan ve ilk peygamber olan Âdem (a.s) olmalıdır. Çünkü o da yüce Rabbimizin, *"şu ağaca yaklaşmayın"* emrini unutmuş ama peşinden hemen tövbe etmiş ve yüce Allah da tövbesini kabul etmiştir (Bakara, 2/35, 37). İlk insan olan Âdem (a.s)'in bu yanılmasından dolayı "ilk unutan ilk insandır" denilmiştir. Öyleyse biz de unutabiliriz, yanılabiliriz. Ama tövbe ettiğimizde affedileceğimizi aklımızdan çıkarmamalıyız. Kullarına sonsuz rahmet eden ve tövbe kapısını sonuna kadar açık tutan Rabbimiz, biz kullarının tövbe etmesi ve bağışlan-

* Medet COŞKUN

ma dilemesiyle "vedud" "çok seven" sıfatı gereği çok sevinir. Allah'ın biz kullarının tövbesinden hoşnut olacağı bir hadis-i şerifte şöyle açıklanmaktadır:

"Allah (c.c), sizden birinizin tövbe etmesiyle o kimsenin yitiğini bulduğu zamanki sevinmesinden daha çok sevinir." (İbn Mâce, "Zühd", 30)

İşte bu hadis-i şerifte de belirtildiği gibi günahlarımıza tövbe etmeli, O'ndan bağışlanma dilemeliyiz. Böylelikle hem kendimizi sevindirmiş hem de Rabbimizin hoşnutluğunu kazanmış oluruz. Biz kullarına olan rahmeti gereği bizlerin tövbe etmesine sevinen Allah (c.c)'ın, mağfiret kapılarını daima açık tuttuğunu belirten Peygamberimiz (s.a.s); *"Aziz ve Celil olan Allah, gündüz günah işleyenlerin tövbesini kabul etmek için gece, gece günah işleyenlerin tövbesini kabul etmek için de gündüz kulun tövbe etmesini bekler, bu durum kıyamete kadar devam eder."* (Müslim, "Tevbe", 32) buyurmaktadır. Şunu hiçbir zaman unutmayalım ki Allah (c.c), tevbeleri kabul eden ve kullarına çok merhametli olandır (Tevbe, 9/104). Yeter ki biz tövbe edelim ve O'na yönelelim.

Tövbe kapısı ümit kapısıdır. Ümidimizi kaybetmemeliyiz. Daima ümitvar olmamızı sağlayacak olan şu ayete kulak verelim:

"De ki: 'Ey kendilerinin aleyhine aşırı giden kullarım! Allah'ın rahmetinden ümidinizi kesmeyin. Şüphesiz Allah bütün günahları affeder. Çünkü O, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir. Azap size gelmeden önce Rabbinize dönün ve O'na teslim olun. Sonra size yardım edilmez." (Zümer, 39/53-54)

Allah (c.c)'ın rahmeti bütün mevcudatı çepeçevre kuşatmış, O'nun rahmeti gazabını geçmiştir (Müslim, "Tevbe", 3). O'nun bu rahmeti ve bağışlaması sayesinde bizler, günah bataklığından kurtulur ve düzlüğe çıkarız. *"Eğer Allah'ın nimet ve rahmeti üzerinizde olmasaydı, pek azınız müstesnâ, muhakkak şeytana uyup gitmiştiniz."* (Nisâ, 4/83) ayeti de bu gerçeği ifade etmektedir. Zira Rabbimiz Afüvv, Gafûr ve Rahîm gibi, affetmeyi, bağışlamayı, tövbeleri kabul etmeyi ve merhameti içeren isimlerin sahibidir. Fakat bizim bu isimlerden nasibimizi alabilmemiz için, o isimlerin tecellisini sağlayacak şekilde hareket etmemiz gerekir.

Tövbe, gönülden ve içten yapılmalıdır. Yoksa sadece sözle "işlediğim günahlara tövbe ettim" demek arkasından da yine aynı günahları tekrar tekrar işlemek tövbe değildir. Tövbenin nasıl olması gerektiğini Rabbimiz şöyle açıklamaktadır:

"Ey iman edenler! Allah'a içtenlikle tövbe edin. Belki Rabbiniz sizin günahlarınızı örter ve peygamberi ve onunla birlikte iman edenleri utandırmayacağı günde, Allah sizi, içlerinden ırmaklar akan cennetlere sokar. Onların nurları önlerinden ve sağlarından aydınlatır, gider. 'Ey Rabbimiz! Nurumuzu bizim için tamamla, bizi bağışla; çünkü senin her şeye hakkıyla gücün yeter' derler." (Tahrim, 66/8)

O halde Rabbimize gönülden tövbe etmeli ve önceden yaptığımız kötülüklerden uzaklaşmalıyız. İşlediğimiz zulmün, günahın ardından tövbe edip hâlimizi düzelttiğimizde tövbemizin kabul olunacağını unutmayalım (Maide, 5/39).

RABBİMİZİ TANIYALIM*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَم۪ينَۙ اَلرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِۙ مَالِكِ يَوْمِ الدّ۪ينِۜ اِيَّاكَ نَعْبُدُ وَاِيَّاكَ نَسْتَع۪ينُۜ

"Hamd, âlemlerin Rabbi, Rahmân, Rahîm, hesap ve ceza gününün (ahiret gününün) maliki Allah'a mahsustur. (Allah'ım!)Yalnız sana ibadet ederiz ve yalnız senden yardım dileriz." (Fâtiha, 1/2-5)

Kâinatta, insanoğlunun sahip olduğu pek çok güzel ve aşkın duygunun kaynağı Allah'tır. İnsana bilmediklerini ve yücelmenin yollarını öğreten Rabbimiz aynı zamanda bu üstün ve aşkın vasıfların da olması gereken en üst noktasına sahiptir. Mesela, O cömertliğin kaynağıdır ve kullarına karşı son derece cömerttir. Yine O adaletin kaynağıdır ve kullarına karşı son derece âdildir. Nerede olursak olalım bize adaleti emreden de O'dur. Bu vasıfların en zirvesine sahip olmak ise "İlah" olmayı gerektirir. "İlah" her şeye gücü yetebilen, her şeyin sahibi ve yaratıcısı olabilendir. Kâinatın Rabbi olan Allah bu ve benzeri güzel isim ve vasıflara sahip olduğu için O'nun ilahlıkta eşi ve benzeri yoktur. Fatiha suresinin bu ayetlerinde ilahlık vasıflarından birkaç tanesi en güzel şekilde anlatılmaktadır. Öyleyse bu vasıfları kendinde bulunduran Allah'a hamdetmek, O'na övgüde bulunmak bizim en önemli görevlerimizden biri olmalıdır. Bu ayetlerin gereği olarak da ibadet sadece Allah'a yapılır; dua O'na edilir ve yardım da yalnızca O'ndan istenir.

Fatiha suresinde yüce Yaratıcının ilk vasfı, "âlemlerin Rabbi" olmasıdır. Kâinatı yoktan var eden Rabbimiz, her şeyi öylesine mükemmel ve kusursuz yaratmıştır ki, O'nun yarattıklarında en ufak bir düzensizlik ve uyumsuzluk göremeyiz. Rabb terbiye eden, her şeye görevini en güzel biçimde öğreten demektir. Kâinattaki bütün varlıkları terbiye ederek onlara görevlerini öğreten yüce Rabbimiz, güneşe her gün doğudan doğması ve batıdan batması, aya kendi yörüngesinde gitmesi, ağaçlara insanlar için meyve vermesi gerektiğini öğretendir. İneğe kan ve dışkıya karıştırmadan süt yapma kudretini veren, arıya çiçeklerden öz alıp şifa kaynağı

* Dr. Fatih YÜCEL

balı yapması gerektiğini belleten O'dur. Yeni doğan bir ördeğe yüzmesi gerektiğini, yumurtadan yeni çıkan deniz kaplumbağalarının denize ulaşması gerektiğini ilham eden de O'ndan başkası değildir. Kısacası O, kâinata ve kâinattaki tüm varlıklara görevlerini öğreten; bu mükemmel düzeni kusursuzca sağlayandır.

Namazların her rekâtında okuduğumuz Fatiha suresinde Cenâb-ı Hakk'ın ikinci vasfı "rahmân ve rahîm" olmasıdır. Rabbimiz rahmân isminin gereği olarak öylesine merhametlidir ki, bu dünyada kendine inanan ve inanmayan bütün insanlara her türlü nimetini sunmuştur.

Hem kendimizde, hem de dışımızdaki dünyada varlığını her an gördüğümüz ve kaybettiğimizde ancak kıymetlerini bilebileceğimiz bu nimetleri nasıl inkâr edebiliriz ki! Varlığın mükemmelliğini görmemize yarayan gözler, doğruluğun sesini duymamıza yarayan kulaklar, hakikatin kendisini söylemeye yarayan dil hep O'nun ihsanı değil mi? Aklımızı ve gönlümüzü bu nimetlerin kadrini bilelim diye bizlere bahşeden Rabbimiz ne kadar da merhametlidir!

Kim, özenle döşenen bu eşsiz dünyamızda kendine yer bulamadığını, her şeyiyle bir mucize olan hava, su ve topraktan istifade edemediğini, güneşin kendini ısıtmadığını, arının kendine bal vermediğini iddia edebilir ki?

Bu dünyada nimetlerini herkese hiçbir ayırım yapmadan sunduğunu ifade eden Rabbimiz Rahman suresinde bu cömertliğini sık sık şöyle tekrar etmiştir: *"Rabbinizin hangi nimetini yalanlayabilirsiniz?"* (Rahmân, 55 /13, 21, 32) Öyle ya gerçekten âdil isek verdiği hangi nimeti görmezden gelebiliriz ki!

Rahîm ise rahmeti süreklilik ifade eden demektir. Rabbimiz, bu dünyada bütün kullarına nimetlerini dağıtmıştır. Ama rahim isminin gereği olarak ahirette yalnızca kendine inanan ve bu dünyada güzellikler üretip ahlakıyla da örnek olan biz mümin kullarına her türlü nimetini, cennetini ve hoşnutluğunu bahşedecektir.

Fatiha suresinde Rabbimizin son özelliği "hesap gününün sahibi" olmasıdır. Hesap günü, öldükten sonra herkesin yaptıklarından sorguya çekileceği gündür. Peki, ne demektir o zaman Allah'ın hesap gününün sahibi olması? Yani, O bu dünyada herkesi inanıp inanmamakta serbest bırakarak kimsenin ne yaptığına ve ne yapacağına karışmamıştır. Ama o gün, kıyamet günü O, herkesin hesabını teker teker en ince ayrıntısına kadar alacaktır. O, bu dünyada nasıl yaşadığımızdan tutun da, ömrümüzü ne işlerle ve hangi uğurda geçirdiğimizden, kullandığımız her türlü nimetten hepimizi sorguya çekecek ve yaptıklarımızın karşılığını en ufak bir haksızlığa uğratmadan bize verecektir. Yani o gün tek hâkim O'dur. Bu yüzden herkes o günde O'nun huzuruna getirilir. Orada artık hesapların alınma zamanı gelmiştir. Onun defterinde her şey kayıt altına alınmıştır. Öyle ki küçük büyük bütün yaptığımız işler önümüzdedir. O'nun terazisi o kadar hassastır ki, herkes ne işlediyse

onu bulur. Kimseye zerre kadar haksızlık yapılmaz. O gün her şey adaletle çözüme kavuşturulur.

Bütün bu mükemmel vasıfların sahibi olan Rabbimizi övmek, O'nu her türlü eksiklikten uzak tutmak ve O'na şükretmek hepimizin görevidir. O'na teşekkür ise O'na dua etmek ve sadece O'na kulluk ile mümkün olabilir. Kulluğun özü ise saygı ve içtenlikle, O'nun yasakladıklarından uzak durmak ve emirlerini yerine getirmektir.

RIFK İLE MUAMELE*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

فَبِمَا رَحْمَةٍ مِنَ اللّٰهِ لِنْتَ لَهُمْۚ وَلَوْ كُنْتَ فَظًّا غَل۪يظَ الْقَلْبِ لَانْفَضُّوا مِنْ حَوْلِكَۖ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَاسْتَغْفِرْ لَهُمْ وَشَاوِرْهُمْ فِي الْاَمْرِۚ فَاِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللّٰهِۜ اِنَّ اللّٰهَ يُحِبُّ الْمُتَوَكِّل۪ينَ

"Allah'ın rahmeti sayesinde sen onlara karşı yumuşak davrandın. Eğer kaba, katı yürekli olsaydın, onlar senin etrafından dağılıp giderlerdi. Artık sen onları affet. Onlar için Allah'tan bağışlama dile. İş konusunda onlarla müşavere et. Bir kere de karar verip azmettin mi, artık Allah'a tevekkül et, (O'na dayanıp güven). Şüphesiz Allah, tevekkül edenleri sever." (Âl-i İmrân, 3/159)

Bu âyet-i kerimede Peygamber Efendimizin büyüklüğü, yüceliği, yüksek ahlakı ve yüreğinin katı olmadığı, aksine şefkat ve merhametle dolu olduğu ifade edilmektedir. O, yüce Rabbimizin kendisine bahşettiği bu özellikleri sayesinde arkadaşlarına, özellikle de Uhud Savaşı'nda emrine muhalefet ederek İslam ordusunun yenilmesine sebep olanlara ve Müslümanları imha edilme tehlikesiyle karşı karşıya getirenlere şefkat ve merhametle muamele etmiştir. Âyet-i kerimede ifade edildiği gibi şayet kendilerine karşı katı davranıp onları sert bir şekilde cezalandırsaydı, çevresindekiler dağılıp giderlerdi.

İnsanların sevgisini kazanmak kolay değildir. Hele bu insan toplumun bütün kesimleri ile muhatap olan bir kişi ise bunların hepsini memnun etmesi hiç de kolay olmayacaktır. İşte âyet-i kerimede sevgili Peygamberimizin insanların sevgisini kazanmasına vesile olan sahip olduğu bu güzel hasletler dile getirilerek müminlerin davranışlarında onu örnek almaları istenilmektedir. Peygamber Efendimiz, tabiatları gereği bazı kimselerin sergilediği kaba ve lüzumsuz davranışlardan hoşlanmazdı. Ancak bu şekilde davrananlara onları kırmadan, sert ve kaba davranmadan cevaplar verirdi.

* Dr. Mehmet CABULAT

Kuşkusuz, insani ilişkilerde yumuşak huylu olmanın önemi büyüktür. Çünkü kaba ve katı kalpli kimseler bir kısım erdemlere sahip olsalar da muhataplarında nefret uyandırırlar. İnsanlar böyle bir kimsenin sözünü dinlemek istemedikleri gibi zorunlu olmadıkça bu kişiyle arkadaş da olmazlar. Bir hadis-i şerifte, *"Yumuşak davranamayan kimse, bütün hayırlardan mahrum kalmış sayılır."* (Müslim, "Birr", 74–76) buyurularak rıfkın önemine dikkat çekilmiştir. Konuyla ilgili diğer bir hadiste ise şöyle buyurulmaktadır:

"Cehenneme kimin girmeyeceğini veya cehennemin kimi yakmayacağını size haber vereyim mi? Cana yakın olan, herkesle iyi geçinen, yumuşak başlı olup insanlara kolaylık gösteren kimseleri cehennem yakmaz." (Tirmizî, "Kıyamet", 45)

O halde Müslüman olarak başkalarına karşı rıfk ile muamele edelim. Karşılaştığımız olumsuzluklar karşısında muvazenemizi kaybetmeyelim. Davranışlarımızı kontrol edelim. Kaba ve kırıcı olmamızın bize hiçbir şey kazandırmayacağı bilincinde olalım.

Yumuşak huylu olmak, sert, haşin, kaba ve katı kalpli olmamak herkeste bulunması gereken bir vasıf ise de idareciler için bunun önemi daha büyüktür. Sevgili Peygamberimiz insanlara rıfk ile muamele eden yöneticiler hakkında şöyle dua etmiştir:

"Allah'ım! Her kim benim ümmetime rıfk ile (yumuşak) davranırsa sen de ona aynı şekilde muamele et." (Müsned, VI, 62-63)

İnsanların işlerinde kolaylık gösterip zorluk çıkarmamak gerekir. Hz. Âişe (r.a) validemiz Peygamber Efendimizin insanlara muamelesi ile ilgili olarak şöyle demektedir: *"Allah Resûlü (s.a.s) iki şeyden birini yapma konusunda serbest bırakıldığı zaman, günah olmadığı takdirde mutlaka onların en kolayını seçerdi. Yapılacak şey günah ise, ondan en uzak duran kendisi olurdu. Allah'ın yasakları çiğnenmediği sürece şahsı adına hiçbir şeyden dolayı intikam almamış; Allah'ın yasağı çiğnenmişse, onun cezasını mutlaka vermiştir*." (Buhârî, "Menâkıb", 23, "Edeb", 80, "Hudûd", 10; Müslim, "Fezâil", 77-78)

Kuşkusuz insanların kalbini kazanmanın yollarından biri de affedici olmaktır. Bunun içindir ki, Allah Teâlâ, 152. âyetinde müminlerin Uhud Savaşı'ndaki hatalarını affettiğini ilân etmiş, devamındaki bu âyet-i kerimede de Peygamber Efendimize *"...Artık sen onları affet. Onlar için Allah'tan bağışlama dile…"* buyurarak Uhud Savaşı'nda hatalı davrananları affetmesini, Allah tarafından bağışlanmaları için dua etmesini emretmiştir. Affın yerine göre cezadan daha etkili olduğu bir gerçektir. Savaş sonrası Peygamber Efendimizin ashabına karşı yumuşak ve merhametli dav-

ranması, onlar üzerinde büyük bir etki göstermiştir. Nitekim hataları affedilenler daha sonra girdikleri bütün savaşlarda gerek Peygamber Efendimizin gerekse onun tayin ettiği komutanlarının emirlerine titizlikle uymuşlar, bir daha böyle bir hata yapmamaya gayret göstermişlerdir.

Sevgili Peygamberimizin insanlara karşı bu şekilde yumuşak davranması, şefkatli ve merhametli olması neticede birçok kimsenin Müslüman olmasında etkili olmuştur. Âyetin devamında Peygamber Efendimize *"…İş konusunda onlarla müşavere et…"* buyurularak bir konuda karar vermeden önce onu arkadaşlarına danışması, onlarla tartışması ve istişare sonunda kararını verince de artık Allah'a güvenerek uygulamaya geçmesi emredilmektedir.

RIZKI VEREN ALLAH'TIR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

اَوَلَمْ يَرَوْا اَنَّ اللّٰهَ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَٓاءُ وَيَقْدِرُۜ اِنَّ ف۪ي ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ

"Allah'ın, rızkı dilediğine bol verdiğini ve (dilediğine) kıstığını görmediler mi? Bunda inanan bir toplum için elbette ibretler vardır." (Rûm, 30/37)

Bu ayet-i kerime öncelikle insanların rızka ihtiyaç duyduğuna işaret ederek rızkı da yüce Allah'ın verdiğini, insanların farklı oranlarda rızıklandırıldığını dile getiriyor.

Yaratılan ve dünyaya gönderilen insan hayatta olduğu müddetçe varlığını devam ettirebilmesi, yeme-içme, barınma vb. tüm ihtiyaçları rızık kapsamındadır. Bütün varlıkları yaratan Allah (c.c) her canlının rızkını da yaratmıştır. Suyun içinde yüzen balıktan havada uçan kuşa kadar her şey O'nun verdiği ile rızıklanmaktadır. Hûd suresinin 6. ayetinde, "*Yeryüzünde hiçbir canlı yoktur ki, rızkı Allah'a ait olmasın. Her birinin (dünyada) duracakları yeri de, (öldükten sonra) emaneten konacakları yeri de O bilir. Bunların hepsi açık bir kitapta (Levh-i Mahfuz'da yazılı)dır*" şeklinde açıklanmaktadır.

Allah'ın teminatı altında olan rızık bizlere farklı oranlarda verilmektedir. Bunun da şüphesiz pek çok hikmetleri vardır. İnsanlar ekonomik yönden eşit değildir. Dolayısıyla hepimiz aynı imkânlara sahip değiliz. İnsanlardan bazıları maddi imkân açısından lüzumundan çok fazla bolluk yaşarken bazıları da geçim sıkıntısı çekmektedir. Herkes bulunduğu konum ve sahip olduğu nimetle de imtihan edilmekte, bu anlamda kendilerine verilen rolü yerine getirmektedir. Allahu Teala rızık taksimatını kendi irade buyurarak dilediğine rızkı genişletmekte, dilediğine de kısmaktadır. Hatta aynı kişiye bazen bol vermekte bazen de ondan bir sebeple almaktadır. Kişiyi farklı durumlarla da denemektedir. Bizler her şeyi yaratanın Allah (c.c) olduğu bilincine sahip olup nimetlerin hem dünyalık olduğu duygusuyla hareket etmeli hem de nimetin yok olmasının Allah'ın dilemesiyle oluşacağını unutmamalıyız. Bu inanç bizleri geçici olanlara değil, gerçek anlamda kalıcı olanlara yönlendirmelidir.

---

* Davut KAYA

Âl-i İmran suresinin 134. ayetinde Allah'a karşı gelmekten sakınan ve gerçek nimete erdirilecek kulların özelliklerinden bahsedilirken *"Onlar bollukta ve darlıkta Allah yolunda harcayanlar, öfkelerini yenenler, insanları affedenlerdir"* buyrulmaktadır. Bu da insanların bolluğa veya darlığa aldırmadan her hâl ile Allah'ın rızasını kazanmaya çalışmalarını, bunun ise kuvvetli iman ve anlayış ile oluştuğunu ifade etmektedir.

Tabi ki rızkın dağılımı sonuç itibariyle biz inanan insanlara ibret vericidir. Böylelikle ne nimete aldanıyor ne de ondan kopuyoruz. Rızkın bu şekilde dağılımında insanların beden ve zihin güçlerinin farklı oluşu, değişik ortamda yaşıyor olması gibi sebepler ilahî irade ile tecelli etmektedir. Bütün bu taksimata rağmen Allah (c.c) insanı rızık noktasında mağdur etmediği gibi mağrur olmasını da yasaklamıştır. Zengine sorumluluk vererek elindeki imkânlardan yoksullara vermelerini, onları gözetmelerini emretmiştir. Birinde var, diğerinde yoksa böyle durumda paylaşım esas alınmıştır. İmkân sahibi olan kişi, kendi varlığı da dâhil her şeyi Allah'ın yarattığı bilinciyle hareket etmeli, imkânları dar olan ise maddi ve manevi sebepleri kullanarak daha çok nimete kavuşmak için çalışmalı, Allah'ın lütfundan istemelidir. Ayette rızkı verenin Allah olduğu dile getirildikten sonra müteakip ayette imkân sahiplerinden hem akrabalarına hem de yoksula ve yolcuya haklarının vermeleri istenerek; *"Öyle ise akrabaya, yoksula ve yolcuya hakkını ver. Bu, Allah'ın hoşnutluğunu kazanmak isteyenler için daha hayırlıdır. İşte onlar kurtuluşa erenlerdir"* buyurulmuştur. Bu ayetle geçim sıkıntısı çekenlere yardımcı olunması emredilmiştir. Dolayısıyla başkalarının derdiyle hemdert olmak bize dinî bir sorumluluk olarak verilmiştir. Bunun yanında hak kavramıyla da kimsenin hakkına zulmedilmemesi gerektiği üzerinde durulmuştur.

Burada önce akraba zikredilmiştir. Bu nedenle öncelikle akrabalarımızı gözetmeliyiz. Çünkü muhtaç olan akrabanın korunması esas alınmaktadır. Geçim konusunda çaresiz kalmış olanın ve yolda kalmış bir yolcunun da toplum üzerinde hakkı vardır. Bu hususu da dikkate alarak bu durumda olanlara da imkânlarımız doğrultusunda destek vermeliyiz.

RIZKIMIZI VEREN ALLAHTIR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

قُلْ اِنَّ رَبّ۪ي يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَٓاءُ مِنْ عِبَادِه۪ وَيَقْدِرُ لَهُۜ وَمَٓا اَنْفَقْتُمْ مِنْ شَيْءٍ فَهُوَ يُخْلِفُهُۚ وَهُوَ خَيْرُ الرَّازِق۪ينَ

"De ki: Şüphesiz, Rabbim rızkı kullarından dilediğine bol bol verir ve (dilediğine) kısar. Allah yolunda her ne harcarsanız Allah onun yerine başkasını verir. O, rızık verenlerin en hayırlısıdır." (Sebe', 34/39)

Yüce Allah'ın, canlılara; yemek, içmek ve faydalanmak için verdiği her şeye rızık diyoruz. Rızkı yaratan ve veren Allah'tır. Kul, Allah'ın kâinata yerleştirdiği kanunlara uyarak çalışır, çabalar, sebeplere sarılır ve rızkı kazanmak için tercihlerde bulunur. Allah da onun bu tercihine ve çabasına göre rızkını yaratır. Mademki Allah rızkımızı veriyor öyleyse bizim çalışıp çabalamamıza gerek yok diye düşünemeyiz. Allah'ın rızık verici olması, bizim tembellik yapmamızı, çalışıp çabalamayı bırakmamızı gerektirmez. Biz, elimizden gelen bütün gayreti sarf edeceğiz. Rızkımızın bol ve hayırlı olması için hem çalışacağız, hem de Allah'a dua edeceğiz. Daha sonra da Allah'ın hakkımızdaki takdiri bu kadarmış, bu kadara da sonsuz şükür olsun diye Allah'a hamd edeceğiz, şükredeceğiz.

Allah'ın bizim için takdir ettiği rızık eninde sonunda bize ulaşır. Çünkü herkes kendi rızkını yer. Biz başkalarının rızkını yiyemeyiz, başkaları da bizim rızkımızı yiyemez. Herkesin rızkı da eşit değildir. Çünkü Allah herkesin rızkını farklı yaratmıştır. Bu gerçek Kur'an-ı Kerim'de; *"Allah rızık konusunda kiminizi kiminizden üstün kıldı"* (Nahl, 16/71) ifadeleriyle açıklanmaktadır. Öte yandan Allah dilediğine hesapsız rızık verir (Âl-i İmrân, 3/27). Kimse Allah'a karışamaz ve O'nun ihsanına engel olamaz. Rızkımızı kazanırken meşru yolları seçmeliyiz. Çünkü gayrimeşru kazanç, haram rızıktır. Allah'ın haram rızık kazanmamıza rızası yoktur. *"Ey iman edenler! Eğer siz*

---

* Mustafa KILIÇ

ancak Allah'a kulluk ediyorsanız, size verdiğimiz rızıkların iyi ve temizlerinden yiyin ve Allah'a şükredin." (Bakara, 2/172) buyuran Rabbimiz, haram rızıklardan uzak durmamızı, helal ve tertemiz rızıklardan yememizi ve rızkı verene şükretmemizi açıkça emretmektedir.

Kendilerine bol rızık verilmiş olanlar, rızkı vereni unutmayacaklar. Allah'a şükrün bir göstergesi olarak, rızkı az olanlara infak edecekler, yardım edecekler ve zekât vereceklerdir. Çünkü bize rızık olarak verilenlerden, Allah yolunda harcamamız Rabbimiz tarafından emredilmiştir (Bakara, 2/254). Bundan dolayı biz de; Allah'ın bize bol bol ihsan buyurduğu rızıklarda cimrilik etmeyelim. O'nun verdiği rızkın bir kısmını O'nun yolunda ve O'nun rızasını kazanmak için harcayalım. Çünkü Allah sâlih kullarını anlatırken, *"Onlar gayba inanırlar, namazı dosdoğru kılarlar, kendilerine rızık olarak verdiğimizden de Allah yolunda harcarlar."* (Bakara, 2/3) buyurmaktadır. Rızık sadece bu dünyada verilmiyor. Öbür dünyada da rızıklar var. Allah, kendisine inanan ve insanlara iyilik yapan kullarını öbür dünyada da sayısız rızıklar ile doyuracaktır. Öbür dünya rızıklarının bu dünyadakilere benzediğini ifade eden bir ayet-i kerimede Rabbimiz şöyle buyurmaktadır:

"İman edip salih ameller işleyenlere, kendileri için; içinden ırmaklar akan cennetler olduğunu müjdele. Cennetlerin meyvelerinden kendilerine her rızık verilişinde, 'Bu (tıpkı) daha önce (dünyada iken) bize verilen rızık!' diyecekler. Hâlbuki bu rızık onlara (dünyadakine) benzer olarak verilmiştir…" (Bakara, 2/25)

Öyleyse bize düşen görev; Allah'ın vermiş olduğu sayısız rızıkların şükrünü eda etmeye gayret etmektir. Eğer biz verilen nimetlere karşı nankörlük edersek Allah'a zarar veremeyiz, kendimize zarar veririz, kendimize zulmetmiş oluruz. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de; *"Verdiğimiz rızıkların iyi ve güzel olanlarından yiyin' (dedik). Onlar (verdiğimiz nimetlere nankörlük etmekle) bize zulmetmediler fakat kendilerine zulmediyorlardı."* (Bakara, 2/57) buyurulmaktadır.

RÜYA VE YUSUF (A.S)'UN RÜYASI*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

اِذْ قَالَ يُوسُفُ لِاَب۪يهِ يَٓا اَبَتِ اِنّ۪ي رَاَيْتُ اَحَدَ عَشَرَ كَوْكَباً وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ رَاَيْتُهُمْ ل۪ي
سَاجِد۪ينَ قَالَ يَا بُنَيَّ لَا تَقْصُصْ رُءْيَاكَ عَلٰٓى اِخْوَتِكَ فَيَك۪يدُوا لَكَ كَيْداًۜ اِنَّ الشَّيْطَانَ
لِلْاِنْسَانِ عَدُوٌّ مُب۪ينٌ وَكَذٰلِكَ يَجْتَب۪يكَ رَبُّكَ وَيُعَلِّمُكَ مِنْ تَأْو۪يلِ الْاَحَاد۪يثِ وَيُتِمُّ نِعْمَتَهُ
عَلَيْكَ وَعَلٰٓى اٰلِ يَعْقُوبَ كَمَٓا اَتَمَّهَا عَلٰٓى اَبَوَيْكَ مِنْ قَبْلُ اِبْرٰه۪يمَ وَاِسْحٰقَۜ اِنَّ رَبَّكَ عَل۪يمٌ
حَك۪يمٌ

"Hani Yûsuf babasına, 'Babacığım! Gerçekten ben (rüyada) on bir yıldız, güneşi ve ayı gördüm. Gördüm ki onlar bana boyun eğiyorlardı' demişti. Babası, şöyle dedi: 'Yavrucuğum! Rüyanı kardeşlerine anlatma. Yoksa sana tuzak kurarlar. Çünkü şeytan, insanın apaçık düşmanıdır.' İşte Rabbin seni böylece seçecek, sana (rüyada görülen) olayların yorumunu öğretecek ve daha önce ataların İbrahim ve İshak'a nimetlerini tamamladığı gibi sana ve Yakub soyuna da tamamlayacaktır. Şüphesiz Rabbin hakkıyla bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir." (Yûsuf, 12/4-6)

Türkçede "düş" de denilen rüya; uyku hâlinde birtakım olay ve şekillerin görülmesi demektir. Rüya daha çok ruhi yönümüzü ilgilendirdiği için sınırları net bir şekilde çizilip üzerindeki sır perdesi aralanamamıştır. Bu karmaşık duruma rağmen tarih boyu insanlar rüya ile ilgilenmiş ve onları yorumlamaya çalışmıştır.

Açıklamaya çalıştığımız ayet-i kerimelerde de görüldüğü gibi Kur'an'da Yûsuf (a.s)'un rüyasından ve Hz. Peygamberin gördüğü rüyanın yüce Rabbimiz tarafından doğru çıkarıldığından bahsedilmektedir (Fetih, 48/27). Hadislerde de, müminin sadık rüyası nübüvvetin kırk altı cüzünden biridir, buyurularak Rahmani rüyanın önemine dikkat çekilmiştir (Buhârî, "Ta'bîr", 1-5; Müslim, "Rü'yâ", 3-9).

---

* Medet COŞKUN

İslamî kaynaklarda üç türlü rüyanın bulunduğu ifade edilir:

1. Rahmanî rüya. Buna rüyâ-yı sâdıka denir. Bu tür rüyalar Allah tarafından doğrudan doğruya melekler vasıtasıyla gelen hak telkinlerdir. Hz. Peygamber bunu müjdeleyiciler anlamında "mübeşşirât" diye isimlendirip nübüvvetin kırk altıda biri olarak nitelendirmiş, nübüvvetin bitiminden sonra da mübeşşirâtın devam edeceğini bildirmiştir (Buhârî, "Ta'bîr", 5; Tirmizî, "Rü'yâ", 2-3). Bu tür rüyalar insanlar için yol gösterici ve ışık tutucudur.

2. Şeytânî rüya. Şeytanın aldatma, vesvese ve korkutmalarından doğan karışık hayaller, yalan ve batıl düşler, insanı kötülüğe sevk eden telkinlerdir. Bunları anlatmak ve tabir ettirmek tavsiye edilmez.

3. Nefsânî rüya. Nefsin hayal ve kuruntuları, uyku esnasındaki dış etkiler ve günlük meşgalelere ilişkin rüyalardır (DİB, *İlmihal*, II, 161).

Kur'an'da rüyaların yorumuna temas edilmekte (Yûsuf, 12/43-46) ve Yûsuf (a.s)'a rüyaların yorumunun öğretildiği belirtilmektedir (Yûsuf, 12/6, 21). Peygamberimizin de sabah namazından sonra "Rüya gören var mı?" diye sorduğu, varsa tabir ettiği kaydedilmekte (Buhârî, "Ta'bîr", 47; Ebû Dâvûd, "Îmân", 10), eğer kendisi rüya görmüşse anlattığı, ashaptan biri veya kendisinin tabir ettiği, görülen güzel rüyaları anlatıp tabir ettirilmesini hoş karşıladığı, kötü rüyaların anlatılması veya tabir ettirilmesini ise istemediği belirtilmektedir (İlmihal, II, 161).

Yusuf (a.s)'a, rüyaların yorumu öğretilmiş ve o da zindan arkadaşlarının rüyasını yorumlamıştır:

"Onunla beraber zindana iki delikanlı daha girdi. Biri, 'Ben rüyamda şaraplık üzüm sıktığımı gördüm' dedi. Diğeri, 'Ben de rüyamda başımın üzerinde, kuşların yediği bir ekmek taşıdığımı gördüm. Bize bunun yorumunu haber ver. Şüphesiz biz seni iyilik yapanlardan görüyoruz' dedi. Yusuf dedi ki: 'Sizin yiyeceğiniz yemek size gelmeden önce onun ne olduğunu bildiririm. Bu, bana Rabbimin öğrettiklerindendir… Ey zindan arkadaşlarım! (Rüyanızın yorumuna gelince,) biriniz efendisine şarap sunacak, diğeri ise asılacak ve kuşlar başından yiyecektir. Yorumunu sorduğunuz iş böylece kesinleşmiştir." (Yûsuf, 12/36-41)

Yine kralın rüyasını da Yûsuf (a.s)'un yorumladığı haber verilmektedir. Kral, *"Ben rüyamda yedi semiz ineği, yedi zayıf ineğin yediğini; ayrıca yedi yeşil başak ve yedi de kuru başak görüyorum... Zindandaki iki kişiden kurtulmuş olanı, nice zamandan sonra (Yûsuf'u) hatırladı ve hemen beni zindana götürün diyerek Yûsuf (a.s)'un yanına gitti ve kralın rüyasının yorumunu istedi..."* (Yûsuf, 12/43-46)

Yusuf dedi ki: *"Yedi yıl âdetiniz üzere ekin ekeceksiniz. Yiyeceğiniz az bir miktar hariç, biçtiklerinizi başağında bırakın."*, *"Sonra bunun ardından yedi kurak yıl gelecek, saklayacağınız az bir miktar hariç bu yıllar için biriktirdiklerinizi yiyip bitirecek."*, *"Sonra*

bunun ardından insanların yağmura kavuşacağı bir yıl gelecek. O zaman (bol rızka kavuşup) şıra ve yağ sıkacaklar…" (Yûsuf, 47-49) İşte Yûsuf (a.s) kralın rüyasını böyle yorumlamıştır.

Günümüzde rüya tabirini meslek hâline getirip insanları yalan yanlış yorumlar yaparak kandıran kimi insanların varlığına şahit olmaktayız. Bu tür insanlara ve yaptıkları yorumlara itibar edilmemelidir.

Kısaca belirtmek gerekirse peygamberlerin gördüğü veya tabir ettiği rüyalar dışında kalan rüya ve tabir kesin bilgi ifade etmez. Bu sebeple rüyalarla dinî hükmü belirlemek veya geçersiz kılmak ve buna göre de hayatı yönlendirmek doğru değildir. Rüya gibi rüyanın yorumu da rüyayı gören şahsı ilgilendirdiğinden başkalarının bu yorumu esas alarak onun üzerine hüküm bina etmesi uygun olmaz.

SABIR VE NAMAZLA RABBİMİZDEN YARDIM DİLEYELİM*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

وَاسْتَع۪ينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلٰوةِۜ وَاِنَّهَا لَكَب۪يرَةٌ اِلَّا عَلَى الْخَاشِع۪ينَۙ

"Sabrederek ve namaz kılarak (Allah'tan) yardım dileyin. Şüphesiz namaz, Allah'a derinden saygı duyanlardan başkasına ağır gelir." (Bakara, 2/45)

Dua, dinin ve kulluğun özüdür. Allah ile birlikte olmak, bütün gönlümüzle O'na yönelmek O'na yakarmaktır. Rabbimiz yukarıdaki ayette duanın başka bir yönüne, kendisinden yardım istemenin nasıl olması gerektiğine işaret etmektedir. Kur'an'ın ifadesine göre Rabbimiz bize çok yakındır. Dua edenin duasına karşılık verir. Ancak bizim de yapmamız gereken bir şeyler bulunmaktadır: O da yardım istemek için hazırlık yapmak, yani yardım istemenin gereklerine uymaktır. Yukarıdaki ayete göre Rabbimizden yardım istemenin yollarından biri de sabretmektir. Sabır bize verilen her şeye karşı dayanıklı olmaktır. En geniş tarifiyle sabır, musibete, günah işlememeye ve ibadetleri yapmaya dayanıklı olabilmektir. Öyleyse, dua edecek mümin, bütün bunlarda ısrarcı olmalı, hiçbir engele takılmadan Rabbine kulluğa devam etmelidir. Yardım isteyen müminin dua etmeden önce atacağı ikinci adım, kendini günahlardan alıkoyan namazı kılmasıdır. Namaz biz müminlerin Rabbimizle baş başa olduğumuz en önemli anlardan biridir.

Ayette ifade edilen sabır ahlaki bir kavram olarak, acıya katlanma, sıkıntıya göğüs germe; Allah'a tevekkül ederek O'ndan gelen sıkıntılara katlanma; insanın kendisini, aklın ve dinin yapılmasını gerekli gördüğü işleri yapmaya veya yapılmasını yasakladığı, uygun bulmadığı davranışlardan uzak durmaya zorlaması; kişinin hayırlı amacına ulaşma yönündeki direnci olarak tarif edilmiştir. Bu ise gerçekten kimsenin kolaylıkla başaramayacağı, nefse ağır gelen zor işlerden biridir.

---

* Dr. Fatih YÜCEL

Rabbimize yönelen kullar olarak her an O'ndan yardım istemekteyiz. Her gün Fatiha'da *"Yalnız sana kulluk eder ve yalnız senden yardım dileriz!"* diyerek her an O'na sığınmaktayız. İşte O'na sığınmanın O'ndan yardım dilemenin yollarından ilki, her şeye karşı dayanıklı olmaktır. Bunun birinci aşaması haramlardan el çekmekle başlar. Bir mümin olarak Rabbimizi hoşnut etmek istiyorsak önce O'nun yasaklarına karşı dayanıklı olmalıyız. Yasaklara karşı dayanıklı olduğumuzda, sınavın birinci engelini başarmış ve O'na karşı kullukta bir adım öne geçmiş oluruz. Öyleyse Rabbimizden yardım istemenin ilk aşaması günahlardan kaçma konusunda sabırlı olabilmektir. Efendimiz (s.a.s)'in bir hadisinde, yediği haram, içtiği haram ve giydiği haram olan birinin yalvarmasına, Allah'ın karşılık vermeyeceğine işaret etmesi bu durumun önemini gözler önüne sermektedir (Müslim, "Zekat", 65). Sabrın ikinci boyutu ise ibadetleri yapma konusunda dayanıklı olmaktır. Rabbimiz bize yardım etme sözü vermiştir. Ancak o da bizden bir adım atarak dinine yardım etmemizi, yani ibadetleri az da olsa sürekli olarak yerine getirmemizi istemiştir. Kısacası O bizden, ölüm bize gelene dek kulluk istemiştir. Sabrın üçüncü boyutu ise başa gelen sıkıntılar karşısında güçlü kalabilmek, yılmamak ve bir imtihandan geçtiğimizin bilinci ile hayatımızı değerlendirebilmektir.

Ayette de belirtildiği gibi, Rabbimizden yardım istemenin ikinci ön şartı O'nun önünde eğilmektir. Dua, zaten bütün gönlü O'na vermektir. Ama duanın bir ileri boyutu olan namaz, O'nun önünde divan durmak ve O'nunla baş başa kalabilmektir. Rabden yardım istemenin ikinci ön koşulu olan namaz insanı kötülükten alıkoyar. İnsanın dayanıklılığını artırır. Bu en büyük zikirdir. Zaten namazın bir sonraki evresi, Rabbin önünde secdeye kapanmaktır. Rabbine kullukta bu kadar ileri giden bir gönlü Rab nasıl reddeder. O artık onu reddetmekten hayâ eder. İşte biz de Rabbimizden bu şekilde yardım dilemeliyiz.

Dua, bir iç döküştür. Rabbe sığınmaktır. O'na sığınan bir kulun Rabbinin hoşnut olmadığı bir hâl üzere olması nasıl düşünülebilir ki! Öyleyse haramlardan uzak durarak, ibadetlere sabır göstererek ve başımıza gelen musibetlere dayanıklı olarak ve de namaz kılarak Rabbimizden yardım dilemeliyiz. Ama bu şekilde, yardım istemek çok zordur, pek çok kimseye bu ağır gelir. Ancak bu şekilde yardım istemek, sadece Rabbine gönülden bağlananlar için kolaydır. Öyleyse önce Rabbimizin yüceliğini ve O'na gönülden bağlanmayı içimize sindirmemiz gerekiyor. Rabbimizin bize bizden daha yakın bir hükümran olduğunu bilerek bütün gönlümüzle O'na yönelmeli ve "duanız olmasa ne işe yarardınız" çağrısına cevap verecek ön hazırlığı yapmalıyız.

SABIR VE ŞÜKÜR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

وَلَقَدْ اَرْسَلْنَا مُوسٰى بِاٰيَاتِنَٓا اَنْ اَخْرِجْ قَوْمَكَ مِنَ الظُّلُمَاتِ اِلَى النُّورِ وَذَكِّرْهُمْ بِاَيَّامِ اللّٰهِۜ اِنَّ ف۪ى ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ

"Andolsun Musa'yı da, 'Kavmini karanlıklardan aydınlığa çıkar ve onlara Allah'ın (geçmiş milletleri cezalandırdığı) günlerini hatırlat' diye âyetlerimizle gönderdik. Şüphesiz bunda çok sabreden, çok şükreden herkes için ibretler vardır." (İbrahim, 14/5)

Firavun döneminde İsrailoğullarının içine düştüğü zillet, zayıflık ve ümitsizliğin ardından Hz. Musa'nın peygamberliğiyle birlikte kendilerine verilen çeşitli nimetleri hatırlatan bu âyet, son derece önemli ve çağlar üstü bir mesajla bitmektedir:

"Şüphesiz bunda çok sabreden, çok şükreden herkes için ibretler vardır." Bu ifade, Kutsal Kitabımızda bunun dışında üç farklı yerde geçmektedir (Lokman, 31/31; Sebe' 34/19; Şûrâ, 42/33). Bu ayette olduğu gibi diğerlerinde de Allah'ın kullarına bahşettiği çeşitli nimetlerden bahsedildikten sonra bu nimetlerde, ancak sabredenler ve şükredenler için çıkarılacak dersler olduğu vurgulanmaktadır.

Yüce Rabbimiz, nimetlerine hem sabır hem de şükürle karşılık vermemizi istiyor ki, bu son derece manidardır. Bizim her hâlimiz ya sabır ya da şükür gerektiren bir durumdur. İmanımız, davranışlarımıza bu iki tavırdan biriyle yansır. Yani inananlar olarak ya sabreden ya da şükreden pozisyonunda olmamız gerekmektedir. Şöyle ki; Rabbimiz sayısız nimetleriyle mümin-kâfir ayırımı yapmaksızın Rahmet deryasından bütün kullarını faydalandırmış, ancak kimine az kimine bol rızık vermiştir. *"Rabbinizin rızkından yiyin ve O'na şükredin."* (Sebe, 34/15) ayetinde de ifade edildiği gibi bu, şükür gerektiren bir durumdur. Yani nimetler eldeyken onların kıymetini bilmenin bir ifadesidir şükür. Ancak dilediği gibi bizleri imtihan etme iradesine sahip olan Rabbimiz şükrünü eda etsek de etmesek de bazen bu nimetleri

* Mahmut DEMİR

elimizden alabilir ve rızkımızı daraltabilir. O, bazen korkuyla, bazen açlıkla bazen de mallardan, canlardan ve ürünlerden biraz eksiltmekle bizleri deneyeceğini haber vermektedir (Bakara, 2/155).

Dolayısıyla bizler "Lütfun da hoş, kahrın da hoş!" bilinciyle hareket edebilmeliyiz. Rabbimiz, başımıza gelen çeşitli belalara sabırla göğüs gerdiğimiz takdirde rahmetiyle ve mağfiretiyle müjdeliyor bizleri (Bakara, 2/157). Yani her hâlükârda kazançlı çıkıyoruz. Nitekim sevgili Peygamberimiz bir hadisinde müminin bu durumunu şöyle tasvir etmektedir:

"Müminin işi ne güzel! Onun bütün işleri hayırlı ve kazançlıdır. Bu duruma müminden başka hiç kimsede rastlanmaz. O, bir nimete nail olduğunda şükrederse, bu onun için hayır olur; darlık ve sıkıntıya düştüğünde sabrederse, bu da onun için hayır olur." (Müslim, "Zühd", 64)

Peygamberimizin bu hadisinden anlamamız gereken husus kendimizi sorgulamamızdır. Allah Resûlünün, ideal bir müminin durumunu tasvir ettiği bu tabloya ne kadar yakınız? Evvela, yüce Rabbimizin bizleri imtihan edeceğini haber verdiği hususları göz önüne alalım. Eğer aç susuz yaşamıyorsak, korku ve endişelerle yatıp kalkmıyorsak, neslimizi devam ettireceğimiz evlatlarımız ve geçimimizi sağlayabildiğimiz bir gelirimiz de var ise, bunlara şükürle karşılık verebiliyor muyuz, yoksa tüm bunların Allah'ın birer nimeti olduğunu unutuyor muyuz? Varsayalım ki, bu durumda hâlimize şükrediyoruz. Ancak bilelim ki, kulluk şükürle bitmiyor. Şükrü gerektiren durumlar ortadan kalktığında, yani zorluklarla baş başa kaldığımızda da sabır gösterip kulluğumuzu devam ettirebiliyor muyuz? Esasen imanımızın ne kadar sağlam olup olmadığını burada test ederiz. Hz. Ali'nin de ifade ettiği gibi nasıl ki başsız bir vücudun yaşaması imkânsız ise, sabır olmaksızın imanın kalbe yerleşmesi de mümkün değildir (Abdurrezzâk, *Musannef*, XI, 469).

İmanın davranışlarımız üzerindeki tezahürlerini sadece iki kavramla özetlemek gerekirse, bunlar sabır ve şükürdür. Şunu unutmamalıyız ki, sabır ve şükür meyvesinden yoksun bir iman ağacı, çürümeye ve yok olmaya mahkûmdur. Şu halde şükretmemiz gereken yerlerde şükreden, sabır göstermemiz gereken durumlarda da sabreden bir kul olmaya gayret göstermeliyiz. Sahip olduğumuz nimetlerin kadrini, kıymetini bilmeli, bu nimetlerden yoksun kaldığımızda ise sabrın gereğini yerine getirmeli, ümitsizliğe ve telaşa kapılmamalıyız. Yüce Mevlâ'mızın sabredenlerle beraber olduğunu bir an olsun aklımızdan çıkarmamalıyız.

SABIRLA İMTİHAN*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

وَلَنَبْلُوَنَّكُمْ بِشَيْءٍ مِنَ الْخَوْفِ وَالْجُوعِ وَنَقْصٍ مِنَ الْاَمْوَالِ وَالْاَنْفُسِ وَالثَّمَرَاتِۜ وَبَشِّرِ الصَّابِر۪ينَۙ اَلَّذ۪ينَ اِذَٓا اَصَابَتْهُمْ مُص۪يبَةٌۙ قَالُٓوا اِنَّا لِلّٰهِ وَاِنَّٓا اِلَيْهِ رَاجِعُونَۜ اُو۬لٰٓئِكَ عَلَيْهِمْ صَلَوَاتٌ مِنْ رَبِّهِمْ وَرَحْمَةٌ وَاُو۬لٰٓئِكَ هُمُ الْمُهْتَدُونَ

"Andolsun ki sizi biraz korku ve açlıkla, bir de mallar, canlar ve ürünlerden eksilterek deneriz. Sabredenleri müjdele. Onlar; başlarına bir musibet gelince, 'Biz şüphesiz (her şeyimizle) Allah'a aidiz ve şüphesiz O'na döneceğiz' derler. İşte Rableri katından rahmet ve merhamet onlaradır. Doğru yola ulaştırılmış olanlar da işte bunlardır." (Bakara, 2 /155-157)

Kur'an-ı Kerim'de yüce Allah'ın çok sabırlı olduğunu ifade eden birçok âyet-i kerime vardır. Bu itibarla çok sabreden anlamına gelen "sabûr" kelimesi *Esmâü'l-Hüsna*/Allah'ın güzel isimlerinden birisidir (Bk. Tirmizî, "Da'avât" 81). Yüce Allah'ın kullarına ihsan buyurduğu en hayırlı lütuflardan birisidir sabır. Ebu Saidi'l-Hudrî (r.a), "Hiç kimseye sabırdan daha hayırlı ve daha geniş bir ihsanda bulunulmamıştır." (Buhâri, "Zekât", 50) demiştir. Eğer insana sabır ve metanet gibi önemli özellikler bahşedilmemiş olsaydı dünyada başına gelebilecek muhtemel olumsuzluklar karşısında çaresizlik girdabına düşerek yaşama ümidini kaybedebilirdi. Bu itibarla sabır her türlü olumsuzluklar karşısında insanı hayata bağlayan en büyük bir nimet olarak algılanmalıdır.

Zikrettiğimiz âyette belirtildiği gibi insan dünya hayatında çeşitli şekillerde sıkıntı ve musibetlere maruz kalabilir; korku ve açlığa/kıtlığa duçar olabilir, mal ve canına zarar gelebilir ve doğal afetlerle karşılaşabilir. Bu durumda bile müslüman hayattan ümidini kesmez. Allah'ın bahşettiği sabır ihsanı sayesinde aklını kullanarak çıkış yolu arar. Hz. Peygamber (s.a.s)'den rivayet edilen bir hadiste müminlere musibetler anında şöyle davranmaları buyrulmuştur:

---

* Mehmet KAPUKAYA

"Sevabın çokluğu, belânın büyüklüğüne göredir. Allah (c.c) bir topluluğu sevdiği zaman, onları muhtelif musibetlerle imtihan eder. Kim bu musibetleri sabırla karşılarsa Allah Teâlâ ondan hoşnut olur. Ve kim musibetleri sabır ve tevekkülle karşılamaz isyan ederse o da Allah (c.c)'ın gazabına müstahak olur" (İbn Mâce, "Fiten", 23).

Bu bakımdan başımıza gelen hadiseler musibet ve felaket cinsinden de olsa bunlardan ders çıkarıp ibret almak suretiyle hem Allah'ın gazabından hem de daha büyük felaketlere düşmekten emin olmanın gayreti ve tedbirleri içerisinde olmamız gerekir. Dolayısıyla sabır, sadece feryat ve figan etmekten kaçınıp boyun bükerek beklemek değildir. Mümin öncelikle vakayı kabul ederek Allah'ın korumasına ve yardımına sığınır ve daha önceki durumundan daha güzel bir sonuca nasıl erişebileceğinin gayreti ve çalışması içinde olur. Böyle bir mümin de Allah'ın sevgisini ve yardımını kazanmış olur. Demek ki başımıza gelen musibetler Allah'ın bizi sevmediği anlamında değildir. Zira insan olmanın bedeli nimet ve bela ile iç içedir. Allah'ın bir imtihan vesilesi olarak dünyada kurduğu düzende iyiliklerle kötülükler, nimetle külfet beraber yürür. Nimetlere ve iyiliklere şükretmek kadar musibet anında metaneti korumak erdemli bir mümin olmanın işaretidir. Hz. Peygamber *"Sabır, musibetle karşılaştığın ilk andakidir"* buyurmak suretiyle (Buharî; "Cenâiz" 43) insanı her yönüyle sarsabilecek hadisenin ilk anında bilinçsizce davranışlarda bulunarak daha kötü bir sonuca düşmekten bizleri sakındırmak istemiştir.

Bir Müslüman için ölüm hadisesi gerçekte bir musibet değil, Allah'ın mutlak takdiri ve ebedî âleme geçiş kapısıdır. Dünya hayatında Allah'ın yarattığı bir kural olarak ölüm bazen en yakınımızı, en çok sevdiğimizi, göz bebeğimizi genç yaşta bizden ayırabilir. Böyle bir hadiseyi dahi sabır ve metanetle karşılayan bir müslümana Resûlullah'ın verdiği müjde sadece bir teselli değil, aynı zamanda olaylar karşısında kendisini kaybetmeden teenniyle hareket etmenin güzel bir sonucu, dünyada da beraberinde getireceğinin de müjdesidir: Nitekim sevgili peygamberimiz şöyle buyurmaktadır:

"Bir kulun çocuğu ölürse, Allah meleklere şöyle söyler: 'Kulumun çocuğunu kabzettiniz!' 'Evet' derler. 'Kalbinin meyvesini elinden aldınız' Melekler; 'Evet' derler. Allah tekrar sorar: 'Kulum ne dedi?' 'Sana hamd etti ve herkesin dönüşü Allah'adır, dedi.' derler. Bunun üzerine Allah Teâla şöyle emreder: 'Öyleyse, kulum için cennette bir köşk inşa edin ve bunu Beytu'l-hamd (hamd evi) diye isimlendirin." (Tirmizî, "Cenâiz", 36)

Demek ki dünya hayatında başımıza gelen hadiseler karşısında bedbin olmadan, teenni, sebat ve vakarla yürüyebilirsek kendimizi dünyada başımıza gelmesi muhtemel daha kötü sonuçlardan koruduğumuz gibi ahirette de Allah'ın cennetiyle mükâfatlandırılmış oluruz. Nitekim âyet-i kerimede şöyle buyurulur:

"Sabretmenize karşılık selam sizlere. Dünya yurdunun sonucu (olan cennet) ne güzeldir!" (Ra'd, 13/24)

SABRIN MÜKÂFATI CENNETTE YÜKSEK MAKAMLARDIR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

اُو۬لٰٓئِكَ يُجْزَوْنَ الْغُرْفَةَ بِمَا صَبَرُوا وَيُلَقَّوْنَ ف۪يهَا تَحِيَّةً وَسَلَاماًۙ خَالِد۪ينَ ف۪يهَاۜ حَسُنَتْ

مُسْتَقَرًّا وَمُقَاماً

"İşte onlar, sabretmelerine karşılık cennetin yüksek makamlarıyla mükâfatlandırılacaklar ve orada esenlik dileği ve selamla karşılanacaklardır. Orada ebedî kalırlar. Orası ne güzel bir durak ve ne güzel bir konaktır!" (Furkân, 25/75-76)

Zikrettiğimiz bu âyetten önceki âyetlerde inanıp salih amel işleyen müminlerin kötülüklerinin bağışlanıp merhamet edileceğinden bahsedildikten sonra bu ayette de, müminlerin sabretmelerinin karşılığı olarak cennette yüksek makamların verileceği müjdelenmektedir.

Rabbimizin, Peygamberimiz (s.a.s) aracılığıyla bildirdiklerine bütün samimiyetimizle inanıp, sonra da gereklerini elimizden geldiğince yerine getirmeye çalışan biz mü'minlere cennette benzersiz güzellikte ve "*…hiçbir gözün görmediği, hiçbir kulağın duymadığı, hiç kimsenin hatırından bile geçirmediği*" nimetler verilecektir (Buhârî, "Bed'ü'l–halk", 8; Müslim, "Cennet" 2–5). İmân edip sâlih amel işleyen biz müminlere, ahirette vaat edilen cennet nimet ve mükafâtları çok çeşitlidir. Cennetin en yüksek makamları/köşkleri de bu nimetlerin en üstünlerindendir. Bu imrendirici makamlar, elde etmek isteyen herkese açıktır. Peygamberimiz (s.a.s) bu "yüksek makamın/köşk"ün diğer cennetliklere göre özel durumunu; *"Cennetlikler, yükseklerdeki köşkleri, sizin gökyüzündeki yıldıza baktığınız gibi seyredeceklerdir."* (Buhârî, "Rikak", 51) şeklinde açıklamıştır.

---

* Mustafa GÜNEY

Fakat kötülüğü ve şerri şiddetle emreden nefsimizin ve bize apaçık düşman olan şeytanın telkinleri sebebiyle bu ödülleri elde etmemiz hiç de kolay değildir. Bunun için zamanın belalarına, nefsimizin/şeytanın telkinlerine, ibadetleri yaparken karşılaşabileceğimiz kimi zorluklara katlanmamız ve haram kılınan zevkleri terk etmemiz gerekecektir. Bu da ancak sabırla mümkündür.

Biz Müminler belâ ve musibetlere karşı sabırlı olduğumuz kadar dinimizin emirlerini yerine getirme ve yasaklarından kaçınma konusunda da sabırlı olmalıyız (Bakara, 2/249; Meryem, 19/65). Şunu da unutmayalım Peygamberimiz (s.a.s)'in "özlü söz"lerinden olan *"Cennet size ayakkabılarınızın bağlarından daha yakındır. Cehennem de öyledir."* (Buharî, "Rikâk", 29) şeklindeki hadis-i şerifi; bize verilen seçme özgürlüğümüzü kullanarak atacağımız adımlarla ve yapacağımız amellerle, ya cennete veya cehenneme gitmemizin pek kolay olduğunu bildirmektedir. Cennet ebedî mutluluk yurdudur ve ibadetlerin nefsimizin hoşlanmadığı görünürdeki zorluklarıyla (örneğin kış günlerinde abdest alıp veya kısa gecelerde uykuyu bölüp namaz kılmak) veya haramlardan vazgeçilmesi nefse zor gelen geçici lezzetlerle perdelenmiştir. Bunun için de "Sabretmemize karşılık" vaat edilen bu nimetleri elde etmemiz; geçici zorluklara, nefse ağır gelen ve hoşuna gitmeyen şeylere sabırla katlanıp o perdeleri aralayabilmemizle mümkün olacaktır.

Nefsimizin arzu ettiği haram şeyleri yapabilecek imkâna sahip olduğumuz halde, sırf Allah'tan korkarak ve O'nun rızasını kazanmayı isteyerek bunları terk etmemiz bizi cehennemden uzaklaştırır ve cennete ulaştırır. Çünkü *"Cehennem, nefse hoş gelen şeylerle kuşatılmış; cennet ise, nefsin istemediği şeylerle çepeçevre sarılmıştır."* (Buhârî, "Rikak", 28; Müslim, "Cennet", 1). Harama el sürmeden meşru sınırlar içerisinde hayatımızı kazanmamız, ahlaksızlığın kol gezdiği bir dünyada şehvetimizi aklımızın ve imanımızın emrine verip nefsimizin ve şeytanın tuzaklarına düşmememiz, namaz, oruç, zekât ve hac ibadetlerimizi emredildiği şekilde aşkla şevkle yerine getirmemiz hep iradeli ve sabırlı olmamızı gerektiren şeylerdir.

Nefsimizin ve şeytanın istekleri doğrultusunda değil de, müslümanca, sabır ve metanetle yaşamamız hâlinde, huzur ve gönül rahatlığı içinde bir ömür süreriz ve bu yaşayış bizi cennete götürür. Âhiret âleminde Cennete giriş sırasında bütün müminler dünya hayatında duyu organlarımızla algılanamayan görevli melekler tarafından karşılanacak ve *"Size selam olsun! Tertemiz oldunuz. Haydi, ebedî kalmak üzere buraya girin!"* (Zümer, 39/73) denilecektir.

Görevlerimizi yerine getirme, haramlardan kaçınma ve hayatımızı meşru çerçeve içinde yaşama konusunda sabırlı ve dikkatli davranan biz müminlerin mükâfatı elbette ki çok büyük ve ebedî olacaktır:

"Orası ne güzel durak ve ne güzel bir konaktır!"

SADAKALARIMIZI BOŞA ÇIKARMAYALIM*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

اَلَّذ۪ينَ يُنْفِقُونَ اَمْوَالَهُمْ ف۪ي سَب۪يلِ اللّٰهِ ثُمَّ لَا يُتْبِعُونَ مَٓا اَنْفَقُوا مَنًّا وَلَٓا اَذًىۙ لَهُمْ اَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْۚ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ

"Mallarını Allah yolunda harcayan, sonra da harcadıklarının peşinden (bunları) başa kakmayan ve gönül incitmeyenlerin, Rab'leri katında mükâfatları vardır. Onlar için korku yoktur. Onlar üzülmeyeceklerdir de."
(Bakara, 2/262)

Biz müminler yaptığımız davranışlarda Allah rızasını ararız. Yüce Rabbimizin hoşnutluğunu kazanmak bizler için en güzel ödüldür. İşte bu güzelliğe ve yüceliğe erişmek için Rabbimizin emirlerini tutar, yasaklarından kaçınırız. Onun bizlere sık sık hatırlattığı hayır yapma ve Allah yolunda harcama bilincine sahip olmak için çabalarız. Mümin olmanın gereği Allah yolunda sevdiğimiz şeylerden harcarken gönül kırmamaya, kimseyi incitmemeye çalışırız. Yaptığımız maddi ve manevi iyilikleri çıkar amaçlı olarak yapmaktan uzak dururuz. İyilik yaptığımız kimseleri baskı altına almaktan, onları minnet altında bulundurmaktan sakınırız. Biz bu iyilik ve hayırları onların başına kakmak veya onlardan bir şeyler beklemek için yapmayız. Biz müminlerin mükâfatı Allah'a aittir. İşte yüce Rabbimizin emirlerinden biri de O'nun rızasını kazanmak için mallarımızı Allah yolunda harcarken insanlardan bir karşılık beklememek ve iyilikleri onlara sürekli hatırlatarak başa kakmamaktır.

İnsan olarak iyilik yaptığımız kişi veya kişilerden bir teşekkür görmediğimiz, hatta beklemediğimiz bir şekilde kötü muamele gördüğümüz anlar olabilir. Bu gibi durumları sabırla karşılamak gerekir. Atalarımız; 'İyilik yap denize at, balık bilmezse Halık bilir' demişlerdir. Bu bakımdan önemli olan insanların yapılan iyiliklerin değerini bilip bilmemeleri değil, bilakis iyilikleri yaparken Allah'ın rızasını gaye edin-

* Dr. Bahattin AKBAŞ

mektir. İnsanlar bilmese de elbette her şeyi gören ve bilen, en ufak bir iyiliği, hayrı karşılıksız bırakmayacak olan yüce Allah'tır. Yapılan iyilikler ve kötülükler karşılıksız bırakılmayacaktır. Bu dünyada yaptıklarımızın hesabının sorulacağı ahirette, herkese yaptığının karşılığı eksiksiz olarak verilecektir. Mallarını Allah yolunda harcayıp daha sonra bu yaptıklarını başa kakmak da akıllı bir davranış biçimi değildir. Böyle yapmak Allah yolunda hayır yapmak bilinciyle bağdaşmaz. Yine bu davranış biçimi mükâfatı yalnızca Allah'tan beklemek ve sadece Rabbimizin rızasını kazanmak gerçeğiyle de bağdaşmaz.

Gönül incitmek ve gönül kırmaktan sakınmalıyız. Allah'a olan imanımız gereği insanların gönüllerini incitmeğe değil, yapmaya çalışmalıyız. Kendisine iyiliğimiz dokunan bir kişiye söz veya davranışlarımızla eziyet verirsek bu durum onun gönlünde derin yaralar açabilir. Bu durumda bizler hem yaptığımız hayrın idrakinde olmamış oluruz, hem de sevap işleyeceğimiz yerde günaha girmiş oluruz. Ayrıca kul hakkına girmiş olduğumuzu da unutmamamız gerekir. Ayrıca çok sevdiğimiz dünyalıklardan Allah yolunda severek muhtaçlara ve Rabbimizin emrettiği yerlere sarf etmeliyiz. Veren el olmaya çalışmalıyız. Verirken de Allah için verdiğimizi unutmamalıyız. Bu esnada gönül incitmemeye, insanların gururunu kırmamaya özen göstermeliyiz. İnsan onurunu zedeleyecek tarzda hareket edecek davranışlardan da uzak durmalıyız. Bu iyilikleri dile getirmenin o insanların gönüllerini incitebileceğini akıldan çıkarmamalıyız. Aksi şekilde davranmak iyiliğin dünya menfaati için yapıldığı anlamına gelir ve bu durumda yapılan şey iyilik olmaktan çıkar.

Allah yolunda mallarını gönülden gelerek ve sadece Allah'ın rızasını kazanmak uğrunda harcayanlara, harcadıklarının peşinde olmayanlara ve bu esnada gönül incitmeyenlere ne mutlu. Onlar ödüllerini Allah'tan umarlar, hiçbir faniden bir şey beklemezler, yaptıkları hayrı, iyiliği hatta gördükleri kötülükleri de unuturlar. İşte böyle müminlerin mükâfatları Allah tarafından kat kat fazlasıyla verilecektir. Onlar ahirette asla üzülmeyeceklerdir, onlara asla korku yoktur.

SALİH AMEL İŞLEYENLER MÜKÂFATA ERİŞİRLER*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

وَمَٓا اَمْوَالُكُمْ وَلَٓا اَوْلَادُكُمْ بِالَّت۪ي تُقَرِّبُكُمْ عِنْدَنَا زُلْفٰٓى اِلَّا مَنْ اٰمَنَ وَعَمِلَ صَالِحاًۘ فَاُو۬لٰٓئِكَ لَهُمْ
جَزَٓاءُ الضِّعْفِ بِمَا عَمِلُوا وَهُمْ فِي الْغُرُفَاتِ اٰمِنُونَ

"Ne mallarınız ne de çocuklarınız, sizi bizim katımıza daha çok yaklaştıran şeylerdir! Ancak iman edip salih amel işleyenler başka. İşte onlar için işlediklerine karşılık kat kat mükâfat vardır. Onlar cennet köşklerinde güven içindedirler." (Sebe', 34/37)

İnsanlar herhangi bir işi yaparken, ondan kendilerine faydası dokunacak bir sonuç elde etmek isterler. Sadece hayırlı ve helal işleri yapanlar değil, hayırsız ve haram işleri yapanlar da yaptıkları işlerin sonucundan, kendilerine faydası dokunacak bir neticeye ulaşmayı umarlar. Hepinizin bildiği gibi hırsızlık yapmak haramdır. Ama hırsızlık yapan insan da hırsızlık yaparken, kendisine fayda sağlayacak bir şeyi hayal etmekte, çaldığı maldan elde edeceği menfaati düşünmektedir. Yine kumar oynamak da büyük günahtır ve haramdır. Kumar yüzünden pek çok aile yıkılmış, yuvalar dağılmıştır. Kumar uğruna tarlalarını, arsalarını, fabrikalarını, dükkanlarını, evlerini hulasa varını yoğunu satanlar bile olmuştur. Bütün bu tehlike ve kötülüklerine rağmen kumar oynayan insanlar bile kendilerine fayda sağlayacak dünyevî menfaatleri hayal etmektedirler.

Bir işi yaparken ondan fayda beklemek yeterli değildir. Fayda verecek işleri, fayda verecek yöntemlerle yapmak da gerekmektedir. Demek ki yapacağımız işi planlarken; önce bu işin fayda verip vermediğine bakacağız. Faydanın da geçici ve aldatıcı bir fayda değil; hem dünyamızda hem de ahiretimizde işimize yarayacak bir fayda olmasına dikkat edeceğiz. Hem dünyada hem de ahirette bize fayda sağlayacak işler

---

* Mustafa KILIÇ

ise sâlih amellerdir ve Allah, sâlih amel işleyenlere, mükâfatlarını kat kat verecektir.

İşte yüce Rabbimiz, konumuzun başında yer alan ayette, mallarımız ve çocuklarımız ile imanımız ve amelimiz arasında bir karşılaştırma yapmakta ve bizlere dünya nimeti olarak verilmiş olan mallarımızın ve çocuklarımızın; bizi, Allah'ın rahmetine yaklaştırmakta yeterli olamayacağını haber vermektedir. Ama imanımızın ve sâlih amellerimizin sonucu bambaşkadır. Onların karşılığında ise, kat kat mükâfat vereceğini ve bir mükâfat olarak cennet köşklerinde güven içinde olacağımızı, sayısız nimetlere kavuşacağımızı müjdelemektedir. Allah onları içlerinden ırmaklar akan cennetlerine koyacaktır. Cennetin meyvelerinden her rızık verilişinde, "bu daha önce dünyada iken bize verilen rızık" diyecekler. Dünyadakinin aynısı değil ama benzeri olan ve ondan daha mükemmel olanı onlara verilecektir. Orada cennetlikler için tertemiz eşler de vardır. Onlar cennette ebedî olarak kalacaklardır (Bk. Bakara, 2/25).

Allah; iman edip sâlih amel işleyenlere mükâfatlarını "tastamam" yani sadece hak ettikleri kadar vermekle kalmayacak, kendi lütfundan onlara hak ettiklerinin daha fazlasını da verecektir. Ama iman edip salih amelleri işlemediği gibi bir de üstelik büyüklük taslayanları ise elem dolu bir azaba uğratacaktır. Bu zavallı hâle düşmüş insanlar; kendilerine Allah'tan başka bir dost ve yardımcı da bulamayacaklardır (Âl-i İmrân, 3/57; Nisâ, 4/173).

Rabbimiz bizleri sâlih amel işleyen ve ilahî mükâfatına erişen kullarından eylesin!

SALİH AMELLERLE DESTEKLENMİŞ İMAN CENNETE GÖTÜRÜR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

وَالَّذ۪ينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَا نُكَلِّفُ نَفْساً اِلَّا وُسْعَهَٓا اُو۬لٰٓئِكَ اَصْحَابُ الْجَنَّةِۚ هُمْ ف۪يهَا خَالِدُونَ

"İman edip salih ameller işleyenlere gelince -ki biz kişiye ancak gücünün yettiğini yükleriz- işte onlar cennetliklerdir. Onlar orada ebedî kalıcıdırlar."
(A'râf, 7/42)

Yüce Rabbimiz, iman edip hayırlı işler yapanların cennetlik olduğunu ve orada ebedî kalacaklarını ifade etmektedir. Ayrıca herkesin gücü ölçüsünde mükellef tutulduğunu da belirten yüce Mevlamız, bir bakıma, müminlerin, istemelerine rağmen yapamadıkları hayırlı faaliyetler sebebiyle ümitsizliğe düşmelerine gerek olmadığına, insanın cennet ehlinden olabilmesi için yapabileceği kadarını yapmasının yeterli olduğuna işaret etmektedir.

Cennete girebilmemiz, mümin olarak ve Rabbimizin hoşnutluğunu kazanarak bu dünyadan göçmemize bağlıdır (Fecr, 89/27-30). Mümin olarak bu dünyadan göçebilmemiz için de imanımızı güçlendiren ibadetleri yerine getirmeli ve Allah'ın hoşnutluğunu kazanmamıza yardımcı olacak hayırlı amellere devam etmeliyiz. Yüce Mevlamız, kendi yolunda gayret edenleri hidayet yollarına erdireceğini haber vermektedir (Ankebût, 29/69). Ayrıca bir kudsi hadiste yüce Rabbimiz, kulunun farz olan ibadetleri yerine getirmekle kendisine yaklaşabileceğini ve nafilelere devam etmekle de hoşnutluğunu kazanabileceğini bildirmektedir (Buhârî, "Rikak", 38). Sevgili Peygamberimiz (s.a.s), Rabbimize karşı saygılı olduğumuz, beş vakit namazı kıldığımız, Ramazan orucunu tuttuğumuz, mallarımızın zekâtını verdiğimiz ve yöneticilerimi-

* Dr. Y. Seracettin BAYTAR

ze karşı sorumluluklarımızı yerine getirdiğimizde cennete gireceğimizin müjdesini vermektedir (Tirmizî, "Cum'a", 80).

Yüce Rabbimiz, bizlere gücümüzün üzerinde hiçbir ibadet teklif etmediği gibi, sevgili Peygamberimiz (s.a.s) de her zaman gücümüzün yeteceği amelleri yapmamızı tavsiye buyurmuştur. Bizler, hayırlı amel işlemekten usanmadıkça, yaptığımız her amel için yüce Allah'ın, sevap yazmaktan usanmayacağını bildiren Peygamber Efendimiz, Allah'ın en çok hoşlandığı amellerin az da olsa süreklilik arz eden ameller olduğunu haber vermektedir (Buhârî, "İman", 16; Müslim, "Salât", 283). Nu'man b. Nevfel isimli bir sahabenin; "Ey Allah'ın Resûlü! Farz namazlarımı kılsam, Ramazan orucumu tutsam, helali helal bilip haramı da haram tanısam ve bunlara hiçbir ilavede bulunmasam cennete girer miyim?" sorusuna Peygamberimizin "Evet!" şeklindeki cevabı, gücümüz ölçüsündeki mükellefiyetlerimizi yerine getirmekle cennete girebileceğimizi göstermektedir (Müslim, "İman", 16).

Yüce Allah'ı tanıma şerefine ermiş müminler olarak, iki cihan saadetini yakalayabilmemiz, Rabbimizle aramızdaki iman bağını salih amellerle güçlendirmemize bağlıdır. Yüce Mevlamız, emrettiği farzları yerine getiren, yasakladığı haramlardan kaçınan ve kendisine karşı sorumluluklarının bilincinde hareket eden muttaki kullarına cennet, mağfiret ve daha da önemlisi hoşnutluğunu vaat etmektedir (Âl-i İmran, 3/133–136; Mü'minûn, 23/1–11). Kısacık ömür sermayemizle ebedî bir hayatı kazanma fırsatını henüz kaçırmamışken yüce Rabbimizin ve sevgili Peygamberimizin çağrılarına kulak verelim, gücümüz ölçüsündeki ibadetlerimizi yerine getirmeye devam edelim ve bizleri cehenneme götürecek haramlardan uzak duralım. Mümin kullarını cennetine koymak için bahane arayan yüce Mevlamıza karşı hüsnü zannımızı daima koruyalım.

SADAKA VERMEK*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

خُذْ مِنْ اَمْوَالِهِمْ صَدَقَةً تُطَهِّرُهُمْ وَتُزَكّ۪يهِمْ بِهَا وَصَلِّ عَلَيْهِمْۜ اِنَّ صَلٰوتَكَ سَكَنٌ لَهُمْۜ وَاللّٰهُ سَم۪يعٌ عَل۪يمٌ

"Onların mallarından, onları kendisiyle arındıracağın ve temizleyeceğin bir sadaka (zekât) al ve onlara dua et. Çünkü senin duan onlar için sükûnettir (Onların kalplerini yatıştırır). Allah, hakkıyla işitendir, hakkıyla bilendir."
(Tevbe, 9/103)

Sadaka, bir şahsın ihtiyaç sahiplerine Allah rızasını gözeterek sevgi ve merhamet duyguları ile verdiği şeylerdir. Sadakanın bu anlamda Kur'an-ı Kerim'in değişik yerlerinde kullanıldığını görmekteyiz.

Sadaka, insanın kalbini temizler, yüce Mevla'nın rızasını celbeder, malımızı da kirden, beladan muhafaza eder. Nitekim bu ayette ilk etapta Peygamberimize hakikatte tüm Müslümanlara hitaben, verilen sadakaların temizleyici olduğu anlaşılmaktadır. Vereceğimiz sadakalar Allah katında hatalarımıza ve günahlarımıza kefaret olacak ve onları temizleyecektir. İşlediğimiz günahların bağışlanması için sadaka vermeyi bir alışkanlık hâline getirmeliyiz. Çünkü bu âyet, insanın tövbe ettikten sonra sadaka vermesinin onun yararına olacağını ifade etmektedir.

Sadaka ve doğruluk aynı kelimeden türemiştir. Buradan anlıyoruz ki, Allah rızası için sadaka vererek fedakârlıkta bulunan kişi imanının doğruluğunu ispat etmektedir. Nefislerimizin manevi kirinin temizlenebilmesi, Allah katında mükâfatımızın çok olabilmesi ve de malımızın bereketi için sadaka vermek gerekir. Bu durumlar gerçekleştiği zaman iç huzurumuz sağlanacaktır.

Sadaka verene dua etmek, ayet-i kerimenin gereğidir. Dua da huzur ve sükunet verir, kalbin mutmain olmasını sağlar. Bu özellikte olan bir insan da korku ve sıkıntı gibi şeylerden uzak olur. Sadakası verilen mal bereketlenir ve Allah katında değer-

* Dr. Abdurrahman CANDAN

lenir. Bu konuda Peygamberimiz (s.a.s) de, *“Allah sizden birinin tayını yetiştirdiği ve geliştirdiği gibi sadakası verilen malı da nemalandırır”* buyurmuştur (Buharî, “Zekat”, 8; Müslim, “Zekat”, 68).

Malımızda fakirin, gücü yetmeyen insanın hakkı vardır. Sadaka ile bu insanların hakkını ödemiş oluruz. Bunun yanında vereceğimiz sadaka ile bu insanların gönlünü alır, olabilecek kıskançlık ve düşmanlık duygularını da temizlemiş oluruz. Sadaka manevi olarak da malımızı temizler. Çünkü fakirin hakkının verilmediği; dulun, çaresizin duasının alınmadığı mal, bir anlamda kirli sayılır.

Ayet-i kerimeden anlayabileceğimiz diğer bir konu da şudur: Biz sadaka verirken aslında kendimize iyilik yapıyoruz. Sadaka ile malımız bereketleniyor. Kalbimiz huzur buluyor. Hayır dua kazanıyoruz. Vereceğimiz sadakalar günahlarımıza kefaret oluyor. Bütün bunlardan sonra karşımızdaki insanlar vereceğimiz sadakalardan yararlanıyor. Dinimizin öğretilerinin yüceliğini buradan anlıyoruz.

SECDE EDEREK VE KIYAMDA DURARAK GECELEMEYE ÇALIŞALIM*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَالَّذِينَ يَبِيتُونَ لِرَبِّهِمْ سُجَّدًا وَقِيَامًا

"Onlar, Rabblerine secde ederek ve kıyamda durarak geceleyenlerdir."
(Furkân, 25/64)

Yüce Rabbimiz bu ayette, Rahman'ın kulları olarak taşımamız gereken diğer önemli bir özelliğimizin de secde ederek ve kıyamda durarak gecelememiz olduğunu haber vermektedir.

Buna göre, farz, vacip ve sünnet olan namazları yerine getirmemizin yanında gece ibadetlerini de ihmal etmememiz ve geceleri elimizden geldiğince değerlendirmemiz gerekir. Geceleri ibadetle ihya etmenin başlıca yolları namaz kılmamız, çokça tövbe, istiğfar ve dua etmemizdir. Bir hadiste *"Kulum, kendisine emrettiğim farzlardan, bence daha sevimli herhangi bir şeyle bana yakınlık sağlayamaz. Kulum bana (farzlara ilaveten işlediği) nafile ibadetlerle durmadan yaklaşır."* (Buhârî, "Rikak", 38) buyrulmaktadır.

Nâfile ibadetler, herkesin gücü yettiği nispette ve zorlanmaksızın yapabileceği ibadetlerdir. Bunlar, kişilere göre değişebilir. Herkesin yaşı, geçim şartı, cinsiyeti gibi çeşitli özellikleri buna etki eder. Bu sebeple her fert, gücünün yettiği kadar nafile ibadet yapmakta serbest bırakılmıştır.

Allah'a kulluğun ve O'na ibadetin bir sınırı ve sonu yoktur. Zaman zaman terk edilen çok ibadetten, devamlı yapılan az ibadet daha faziletli sayılmıştır:

"Amellerin Allah'a en sevimli olanı, az olsa da devamlı olanıdır." (Müslim, "Salâtü'l-Müsafirîn", 218)

Çünkü herkesin her zaman çok ibadet etmeye gücü yetmez. Buna gücümüz yetse bile insan yalnız kendisinden ibaret değildir. Kendi nefsimizin olduğu kadar, eş ve çocuklarımızın, yakınlarımızın, komşularımızın ve bütün insanların bizim üzerimizde hakları vardır.

---

* Mustafa GÜNEY

Gece ibadetinin dinimizde çok önemli yeri vardır. Teheccüd adı verilen gece namazının faziletini Peygamberimiz (s.a.s) şöyle bildirmektedir:

"Ey insanlar! Birbirinize selâm veriniz, yemek yediriniz, insanlar uyurken geceleyin namaz kılınız. Böyle yaparsanız selâmetle cennete girersiniz." (Tirmizî, "Et`ime", 45)

"…Farz namazlardan sonra en faziletli namaz da gece namazıdır." (Müslim, "Sıyam", 202)

Ayette vurgulanan "kıyam/dikilmek, doğrulmak, namazda ayakta durmak", ilâhî emirlere hazır olmanın; "Secde/Allah'ın emirlerine boyun eğmek ve Allah'a kulluk etmek maksadıyla ayaklar, dizler ve ellerle beraber alnı yere koymak" ise kullukta tevazuun ve teslimiyetin ifadesidir.

Gücü yetenler için namazlarda uzun süre ayakta durup Kur'an okumak çok faziletlidir. Peygamberimiz (s.a.s)'e; Hangi namaz daha faziletlidir? diye sorulduğu zaman, "Kıyâmı uzun olan" (Müslim, "Müsâfirîn", 165) cevabını vermiştir.

Manevi hazlardan yoksun olan nefse en ağır gelen şey ise "secde" etmektir. Şeytan da "secde" emrine karşı çıktığı için ebediyyen lânetlenmiştir. Secde; benliğimizi, gururumuzu bir yana attığımızı, kendi hiçliğimizi fark ettiğimizi, Allah'tan başka tapacak tanrı bulunmadığını kabul ettiğimizi ve bütün samimiyetimizle Rabbimizin kudretine teslim olduğumuzu gösteren bir hâldir. Peygamberimiz (s.a.s), *"Kulun Rabbine en yakın olduğu hâl secde hâlidir."* (Müslim, "Salât", 215) buyururken, insanın secdedeki bu samimi tavrını kastetmiştir.

Biz kullar için yücelik ve mutluluk, kulluk ile mümkündür. Nitekim Allah Teâlâ, *"Secde et, yaklaş"* (Alak, 96/19) buyurmuştur. Her secde ettiğimizde bir derece yükselmek ve bir hatadan kurtulmak suretiyle mesafe kat etmekteyiz. Peygamberimiz (s.a.s), bu hususa da şöyle işaret etmektedir:

"Çok secde etmeye bak! Zira senin Allah için yaptığın her secde karşılığında Allah seni bir derece yükseltir ve bir hatanı siler." (Müslim, "Salât", 225)

Şunu da bilmeliyiz ki secde, kulun en mütevâzi, en samimi, en ihlâslı ve Allah'a en yakın bulunduğu hâldir. Bu sebeple secde sadece Allah'a yapılır. O'nun dışında hiçbir varlığa secde edilmez.

Öyleyse geceleri Rabbimizin huzurunda olmanın şuuruyla namaza duralım; O'nun kelâmıyla dillerimizi ve gönüllerimizi aydınlatalım. Kıyam ve secdeler ile O'nu yâd edelim. Secdeye varıp yüzlerimizi O'nun huzurunda yere sürmekten derin bir zevk duyalım. Sayısız lütuf ve keremlerinden dolayı Rabbimize şükür ve hamdlerimizi sunalım...

Bu hâllerimizden hoşnut olan Rahman'ımız da feyiz, bereket ve rahmetiyle bizlere büyük ihsanlarda bulunacak ve bizleri has kulları arasına katacaktır.

SELAMLAŞMANIN ÖNEMİ*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

وَاِذَا حُيِّيتُمْ بِتَحِيَّةٍ فَحَيُّوا بِاَحْسَنَ مِنْهَٓا اَوْ رُدُّوهَاۜ اِنَّ اللّٰهَ كَانَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ حَس۪يباً

"Size bir selam verildiği zaman, ondan daha güzeliyle veya aynı selamla karşılık verin. Şüphesiz Allah, her şeyin hesabını gereği gibi yapandır." (Nisa, 4/86)

Selam, bir Müslüman'ın diğer Müslüman kardeşi için hayır temennisinde bulunmasıdır. "Selam" kelimesi Kur'an-ı Kerim'de 33 defa geçer. Allah Teala'nın güzel isimlerinden biri de es-Selam'dır. Allah'ın sıfatı olarak Selam; insanlara ârız olan ayıp, kusur, eksiklik, âfet, hastalık, acizlik, ölüm vb. şeylerden berî olan; yaratıklarını âfet ve belalardan kurtaran, zulmetmeyen, güven arayanları güvene erdiren demektir. "O, selamdır, mü'mindir, müheymindir" (Haşr, 59/23).

Selâm vermek, karşıdaki kişi ile ilgi kurmak ve ona güven vermektir. Mü'minler karşılaştıklarında, "es-selâmü aleyküm" veya "selamun aleyküm" cümleleriyle aynı zamanda birbirlerine dua ederler. Birisi bize selam verdiğinde biz, ondan daha güzel bir şekilde onun selamına karşılık vereceğiz veya aynı ile mukabele edeceğiz. Çünkü ayet-i kerimede Rabbimiz; *"Size bir selâm verildiği zaman, ondan daha güzeliyle veya aynı selamla karşılık verin"* buyurmaktadır (Nisâ, 4/86).

Konu ile ilgili diğer bazı ayetlerde mealen şöyle buyurulmaktadır:

"Sabretmenize karşılık selam sizlere. Dünya yurdunun sonucu (olan cennet) ne güzeldir!" (Ra'd, 13/24); *"Cennetliklere, 'selam olsun size!' diye seslenirler"* (A'râf, 7/46); *"Rablerine karşı gelmekten sakınanlar da grup grup cennete sevk edilirler. Cennete vardıklarında oranın kapıları açılır ve cennet bekçileri onlara şöyle der: 'Size selam olsun! Tertemiz oldunuz. Haydi, ebedî kalmak üzere buraya girin"* (Zümer, 39/73). Cennetin bir adı da Daru's-Selâm'dır (barış ve esenlik yurdu demektir); *"Rableri katında selam yurdu (cennet) onlarındır"* (En'âm, 6/127). *"Allah (kullarını bu güzel selam/)esenlik yurduna çağırır"* (Yûnus, 10/25).

Ayet meallerinden de anlaşılacağı üzere yüce Allah müminlerin birbirleriyle selamlaşmalarını istemektedir: Müslümanlar birbirleriyle karşılaştıkları zaman, karşı-

---

* Nevzat Sabri AKIN

lıklı olarak birbirlerine sağlık ve esenlik dileklerinde bulunacaklar. Yani biri diğerine "Selâmün aleyküm" veya "es-Selâmü Aleyküm" (Selâm sizin üzerinize olsun, Allah sizi her türlü kazâdan ve beladan korusun!) diyecek; diğeri de; "ve aleykümü's-selâm" veya "ve aleykümü's-selâm ve rahmetullah" yahut da "ve aleykümü's-selâm ve rahmetullahi ve berekatüh" (Allah'ın selâmı, rahmet ve bereketi sizin de üzerinize olsun!) şeklinde cevap verecektir.

Selâm vermek sünnet, almak ise farzdır. Sünnete uygun olan, yürüyenin oturana, binekte olanın (bir araçla hareket hâlinde olanın) yayaya, sayıca az olanın çok olana, arkadan gelenlerin öndekilere, küçüğün büyüğe selam vermesidir (Bk. Buharî, "İsti'zan", 5-7; Müslim, "Selam", 1). İki kişi birbirinden veya bir kişi gruptan ayrılırken selâm vermesi tavsiye edilmiştir (Bk. Ebu Dâvûd, "Edeb", 139). Bu itibarla, gerek bir araya geldiğimizde gerekse birbirimizden ayrıldığımızda selam vermeyi ihmal etmemeliyiz. Topluluğa verildiğinde, grubun içinden bir kişinin selamı alması yeterlidir. Verilen selama hiç kimse karşılık vermeyecek olursa o topluluktaki herkes sorumlu/günahkâr olur. Uygun olmayan ortamda verilen selamın alınmamasında ise bir vebal yoktur.

Mektupla veya mesajla selam verildiğinde cevabî yazıda "ve aleyke's-selam" veya "ve aleykümü's-selam" ifadesi ile ya da aynı ifade ile selama karşılık verilir. Bir kimseden selam getirildiğinde de; "aleyke ve aleyhi's-selam!" şeklinde cevap verilebilir.

Yemek yiyene, Kur'an okuyana, ibadet yapana, (namaz kılana, abdest alana, o esnada) selam verilmediği gibi, hutbe okunurken, ezan ve kamet esnasında da selam verilmez. Tuvalet ve banyo gibi yerlerde bulunan kimselere de selam verilmez. Ayrıca haram fiili işleyen kişiye de o esnada selam verilmez.

Kişi aile fertlerine veya bir eve girdiğinde selam vermeyi ihmal etmemelidir. Zira yüce Allah şöyle buyuruyor:

"Ey iman edenler! Kendi evlerinizden başka evlere, geldiğinizi hissettirip (izin alıp) ev sahiplerine selam vermeden girmeyin. Bu davranış sizin için daha hayırlıdır. Düşünüp anlayasınız diye size böyle öğüt veriliyor." (Nûr, 24/27)

Hz. Peygamber, yanında büyüyen Hz. Enes'e; "Evladım! Ailenin yanına girdiğinde selâm ver ki, sana ve ev halkına bereket olsun" buyurmuştur (Tirmizî, "İstizân", 20).

Selamlaşmanın önemini belirten hadis-i şeriflerin birkaçı ise şöyledir:

Ebû Hüreyre (r.a)'den rivayet edildiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.s) Efendimiz şöyle buyurdu:

"Siz, iman etmedikçe cennete giremezsiniz; birbirinizi sevmedikçe de iman etmiş olamazsınız. Yaptığınız zaman birbirinizi seveceğiniz bir şey söyleyeyim mi? Aranızda selâmı yayınız." (Müslim, "Îmân", 93)

Abdullah b. Selâm (r.a.)'ın rivayet ettiği hadis-i şerifte de Peygamberimiz (s.a.s)

şöyle buyurmuştur:

"Ey insanlar! Selâmı yayınız, yemek yediriniz, akrabalarınızla alâkanızı ve onlara yardımınızı devam ettiriniz. İnsanlar uyurken siz namaz kılınız. Bu sayede selâmetle/esenlikle cennete girersiniz." (Tirmizî, "Kıyâmet", 42)

Gerek âyet ve gerekse hadîslerden anlaşıldığına göre selâmı yaymak, insanlar arasında sevgi, saygı, dostluk ve barışın yaygınlaştırılması, mümin kalplerin birbirine ısınması bakımından büyük önem arz etmektedir. O halde aile bireyleri, arkadaş, dost, tanıdık veya tanımadık kısaca bütün Müslümanlarla sevgi, saygı ve samimiyet duygularının geliştirilebilmesi için, karşılıklı olarak selam verelim ve alalım.

SEMUD VE AD KAVMİNİN HELAK SEBEPLERİ*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

كَذَّبَتْ ثَمُودُ وَعَادٌ بِالْقَارِعَةِ فَاَمَّا ثَمُودُ فَاُهْلِكُوا بِالطَّاغِيَةِ وَاَمَّا عَادٌ فَاُهْلِكُوا بِر۪يحٍ صَرْصَرٍ عَاتِيَةٍۙ سَخَّرَهَا عَلَيْهِمْ سَبْعَ لَيَالٍ وَثَمَانِيَةَ اَيَّامٍۙ حُسُوماً فَتَرَى الْقَوْمَ ف۪يهَا صَرْعٰىۙ كَاَنَّهُمْ اَعْجَازُ نَخْلٍ خَاوِيَةٍۚ فَهَلْ تَرٰى لَهُمْ مِنْ بَاقِيَةٍ

"Semûd ve Âd kavimleri, yüreklerini hoplatacak olan büyük felaketi (Kıyameti) yalanladılar. Semûd kavmi korkunç bir sarsıntı ile helâk edildi. Âd kavmine gelince onlar da uğultulu ve dondurucu şiddetli bir rüzgârla helak edildi. Allah onu kesintisiz olarak yedi gece, sekiz gün onların üzerine musallat etti. Öyle ki (eğer orada olsaydın), o kavmi, içi boş hurma kütükleri gibi oracıkta yere serilmiş halde görürdün. Şimdi onlardan geri kalan bir şey görüyor musun?" (Hâkka, 69/4-8)

Okuduğumuz ayetlerde Allah Teâlâ, Âd ve Semud kavmini helak ettiğini bildirerek biz insanları bu olaydan ibret almaya çağırmaktadır. Şimdi bu iki kavmin helak sebeplerine birlikte kısaca göz atalım:

Ad kavmi Yemen'in Uman ile Hadramut arasındaki Ahkaf denilen geniş çöl bölgesinde yaşamış eski ve önemli bir Arap toplumudur. Hûd (a.s) onları hak dine davet etmek üzere peygamber olarak gönderildi. Hz. Hûd, kavmini ikna etmeye çalışırken Allah'ın onlara olan lütuflarını hatırlatarak insanlara zulüm, zorbalık, azgınlık, fesat çıkarmaktan vazgeçmelerini istiyordu. Allah'a ve ahiret yurduna imana çağırıyor, inkârcılıktan ve isyandan uzak kalmalarını öğütlüyordu.

"Âd kavmi ise yeryüzünde haksız olarak büyüklük taslamış, 'Bizden daha güçlü kim var?' demişlerdi. Onlar, kendilerini yaratan Allah'ın onlardan daha güçlü olduğunu görmediler mi? Onlar bizim ayetlerimizi inkâr ediyorlardı." (Fussilet, 41/15)

---

* Tahir TURAL

"O, öldüğünüz, toprak ve kemik hâline geldiğiniz zaman sizin tekrar mutlaka (diriltilip) çıkarılacağınızı mı vaat ediyor 'Hâlbuki bu size vaat olunan şey, ne kadar da uzak. Hayat, bu dünya hayatından ibarettir. Ölürüz ve yaşarız. Biz tekrar diriltilecek değiliz Bu, Allah'a karşı yalan uyduran bir kimseden başkası değildir. Biz ona inanmayız. O peygamber, 'Ey Rabbim! Yalanlamalarına karşı bana yardım et!' dedi. Allah, 'Yakın zamanda mutlaka pişman olacaklardır!' dedi. Derken onları o korkunç ses kaçınılmaz olarak kıskıvrak yakalayıverdi de kendilerini çör-çöp yığını hâline getirdik. Zalimler topluluğu Allah'ın rahmetinden uzak olsun!" (Mü'minun, 23/35-41)

Ayetlerde açıkça görüldüğü gibi peygamberleri Hûd onlara, bu nimetlerin asıl sahibinin Allah olduğunu hatırlatarak buna göre davranmaları gerektiğini, kurtuluşlarının buna bağlı olduğunu bildirmiştir. Fakat onlar bu uyarıyı dikkate alarak Allah'a iman ve şükran borçlarını eda etmeleri gerekirken, tam aksine Hûd'u eleştirip kınadılar; üstelik nasıl olsa imkânsız olduğunu düşünerek ondan, doğruluğunu kanıtlaması için kendilerini tehdit ettiği azabı veya felâketi başlarına getirmesini istediler.

Âd kavminin inkârcılıktaki ısrarı üzerine Allah onların üzerine kasıp kavuran bir fırtına göndermiş; bu fırtına Âd kavminin yurdunda yedi gece sekiz gün devam etmiş; sonunda insanları sökülmüş hurma kütükleri gibi yerlere serivermiştir. Âd kavminin muhteşem sarayları ve köşkleri yerle bir olmuş; böylece yok olup gitmişlerdir.

Semûd kavmi ise Hicaz ile Şam arasındaki bölgede yaşamış olan bir kavimdir. Allah Teâlâ kendilerine Salih (a.s)'i Peygamber olarak gönderdi. Salih (a.s) kendilerini puta tapmayı bırakarak bir olan Allah Teâlâ'ya iman ve ibadet etmeye çağırdı. İman etmedikleri takdirde Allah'ın azabına uğrayacakları konusunda da uyardı.

Onlar Salih (a.s)'ten karşılarında bulunan kayalıktan mucize olarak dişi bir deve çıkartmasını istediler. Deveyi çıkartması hâlinde iman edeceklerini, aksi takdirde de kendisini "yalancı" sayacaklarını belirttiler. Kur'an-ı Kerim'de olay şöyle aktarılmaktadır:

"İşte size bir mucize olarak Allah'ın şu devesi... Bırakın onu da Allah'ın mülkünde yesin, içsin. Sakın ona bir kötülük etmeyin. Yoksa sizi elem dolu bir azap yakalar." (A'râf, 7/73)

"Salih, şöyle dedi: İşte bir dişi deve! Onun (belli bir gün) su içme hakkı var, sizin de belli bir gün su içme hakkınız vardır." (Şuara, 26/155) buyurularak, ona su verilmesi için nöbet ve sıra usulüyle bir gün ayrılmış ve Allah'ın arzında yayılmak üzere bırakılması ve kötülükle dokunulmaması, dokunulduğu takdirde elem verici bir azap geleceği haber verilmişti ki, devenin yaratılışı bir mucize olduğu gibi, bu haber de bir mucize oluyordu.

Ne yazık ki Semud kavmi gözleri önünde cereyan eden bu mucizeye de inanmamış, yalanlama ile karşılamıştır. Yalan kötü bir şey olduğu gibi, gerçek ve doğru olan bir haberin yalan olduğunu söylemek de kötü bir iş, bir yalan; bir peygamberin

verdiği haberi yalanlamak ise onu gönderen Allah'ı inkârdır.

Şems suresinde olay şöyle tasvir edilmektedir:

"Semûd kavmi, azgınlığı sebebiyle yalanladı. Hani onların en bedbaht olanı (fesat çıkarmak için) ileri atılmıştı. Allah'ın Resûlü de onlara şöyle demişti: 'Allah'ın devesini ve onun su içme hakkını koruyun. Fakat onlar, onu yalanladılar ve deveyi boğazladılar. Bunun üzerine Rableri, suçlarından dolayı onları helak etti ve kendilerini yerle bir etti. Allah, bunun sonucundan çekinmez de!" (Şems, 91/11-15)

Bu iki kavmin akıbetleri, biz Muhammed ümmetine birer ibret levhası olarak bildirilmiş, böylelikle bu felâketlerin isyan ve günahlardan geldiği hatırlatılarak Allah ve Resûlüne itaatkâr davranmamız gerektiği hatırlatılmıştır.

SEVDİĞİNİZ ŞEYLERDEN ALLAH YOLUNDA HARCAMADIKÇA İYİLİĞE ERİŞEMEZSİNİZ*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

لَنْ تَنَالُوا الْبِرَّ حَتّٰى تُنْفِقُوا مِمَّا تُحِبُّونَۜ وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ شَيْءٍ فَاِنَّ اللّٰهَ بِه۪ عَل۪يمٌ

"Sevdiğiniz şeylerden Allah yolunda harcamadıkça iyiliğe asla erişemezsiniz. Her ne harcarsanız Allah onu bilir." (Âl-i İmrân, 3/92)

Âyet-i kerimede, iyiliğe erişebilmemiz için biz müminlerden infakta bulunmamız yani mallarımızı Allah yolunda harcamamız isteniyor. Ancak harcamaları yaparken beğenmediğimiz alelade bayağı şeylerden değil de sevdiğimiz, değer verdiğimiz şeylerden yapmamız istenmektedir. Aksi halde yapılan harcamalarla hedeflenen gayeye ulaşılamayacaktır.

Elbette imkânlarımız nispetinde sahip olduğumuz şeylerden vermemiz ve gücümüz oranında başkalarına yardımcı olmamız gerekir. Ama hangi şeylerden vereceğiz? İşte vermek kadar belki ondan da önemli olan hangi şeyleri vereceğimizdir. Beğenmediğimiz, elden çıkarmayı veya çöpe atmayı düşündüğümüz şeyleri mi, yoksa sevdiğimiz, değer verdiğimiz şeyleri mi...? Dolayısıyla, yüce Rabbimizin sevgisine, hoşnutluğuna ve yardımına ulaşabilmemiz için sahip olduğumuz ve bizim için oldukça değerli olan şeyleri O'nun yolunda harcamamız gerekiyor. Bir başka ifade ile başkalarına yardım olarak verdiğimiz şeyler, hem bizce kıymetli bir şey olmalı, hem de ihtiyaç sahibinin bir ihtiyacını karşılamalı, sıkıntısını gidermelidir. Biz ancak bu sayede iyiliğe erer ve cennete girmeye hak kazanabiliriz. Konuyla ilgili olarak bir âyet-i kerimede şöyle buyurulmaktadır:

"Ey iman edenler! Kazandıklarınızın iyilerinden ve yerden sizin için çıkardıklarımızdan Allah yolunda harcayın. Kendinizin göz yummadan alıcısı olmayacağınız bayağı şey-

* Dr. Mehmet CANBULAT

leri vermeye kalkışmayın ve bilin ki Allah, her bakımdan zengindir, övülmeye layıktır." (Bakara, 2/267)

Âyet-i kerimeden açıkça anlaşılacağı üzere insanın tiksinerek alabileceği şeylerin zekât, sadaka veya yardım olarak verilmesi, insanların hoşuna gitmediği gibi yüce Rabbimizin de hoşuna gitmeyecektir. Ayrıca böyle bir harcamada bulunan kişi, harcamalarının karşılığında sevap da elde edemeyecektir.

Kuşkusuz, kişi Allah yolunda ve O'nun rızasını kazanmak amacıyla yaptığı harcamaları sayesinde cimrilik hastalığından kurtularak kendisini Allah ve insanlar katında yüceltecek cömertlik vasfını kazanır. Cimri insanların toplum tarafından sevilmediği bilinen bir gerçektir. Toplumun sevgisini kazanmanın yolu da sevdiğimiz şeyleri toplum menfaati için seferber etmekten geçer. Sahâbîler yani Hz. Peygamber'in arkadaşları buna oldukça önem vermiş ve en çok sevdikleri mallarını Allah yolunda harcamaktan geri durmamışlardır. Örneğin, Medineli Müslümanlar arasında en çok hurma bahçesine sahip olan Ebû Talha, Mescid-i Nebevî'nin karşısında bulunan ve içindeki tatlı suyu Hz. Peygamber tarafından beğenilen Beyruhâ adlı bahçesini çok severdi. *"Sevdiğiniz şeylerden Allah yolunda harcamadıkça iyiliğe asla erişemezsiniz. Her ne harcarsanız Allah onu bilir"* mealindeki âyet inince, Hz. Peygamber'in yanına giderek bu bahçeyi Allah yolunda infak etmek istediğini bildirdi. Onun bu davranışını takdirle karşılayan Hz. Peygamber, bahçeyi akrabalarına vermesinin daha uygun olacağını söylemiş, bunun üzerine Ebu Talha, Übeyy b. Kâ'b ve Hassan b. Sâbit gibi amcazadelerine ve yakın akrabasına bağışlayarak Hz. Peygamber'in bu tavsiyesini yerine getirmiştir (Buhârî, "Zekât", 44). Hz. Peygamber, kendisine gelip en değerli malının Hayber'deki hissesi olduğunu, onu Allah yolunda harcamak istediğini ve bunun için ne yapması gerektiğini soran Hz. Ömer'e, "Aslını tut, meyvesini sadaka ver" buyurmuştur. Bunun üzerine Hz. Ömer, geliri gereken yerlere harcanmak üzere o bağı vakfetmiştir (Buhârî, "Şürût", 19).

Gerçek şu ki, bu tür davranışlar sahâbe döneminde çokça yaşanmıştır. Âyet-i kerimede aynı zamanda, gösteriş amaçlı bazı davranışlarda bulunan ve kendilerini dindar olarak tanıtmak isteyen Yahudiler uyarılmakta, iyilik hakkındaki kanaatlerinin yanlış olduğu vurgulanmakta ve asıl iyiliğin Allah'ı sevip O'nun emir ve yasaklarını her şeyden üstün tutarak yaşamak olduğu bildirilmektedir.

Sonuç olarak denilebilir ki, kişi herhangi bir şeyi Allah'tan daha çok seviyor ve onu gerektiğinde Allah yolunda feda edemiyorsa onun iyiliğe ulaşması mümkün değildir.

SEYAHAT*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

اَفَلَمْ يَس۪يرُوا فِى الْاَرْضِ فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذ۪ينَ مِنْ قَبْلِهِمْۜ دَمَّرَ اللّٰهُ عَلَيْهِمْۘ وَلِلْكَافِر۪ينَ اَمْثَالُهَا

"Onlar yeryüzünde dolaşıp, kendilerinden öncekilerin sonlarının nasıl olduğuna bakmadılar mı? Allah, onları yerle bir etmiştir. İnkâr edenlere de bu akıbetin benzerleri vardır." (Muhammed, 47/10)

Tarihte birçok kavim zevk, sefahat gibi geçici lezzetlerin peşine koşarak işledikleri günah nedeniyle helak olmuşlardır. Yüce Kitabımız, bu tür bazı kıssaları gözler önüne sermekte ve geçmiş olaylardan ders alabilmemiz için "yeryüzünde gezip dolaşmamızı" istemektedir. Bunun birçok yararları olacağı aşikardır. Kişi kendi doğduğu yerden çıkıp başka diyarlara ve memleketlere gidip-gelmedikçe birtakım bilgi ve tecrübelerden yoksun kalır.

Çok gezen kişinin çok okuyan kadar olmasa bile bilgili olabileceğini kabul etmemiz gerekir. Çünkü gezen kişi her gittiği yerden birçok şeyler elde ederek geri döner. Elde ettiği bilgileri ve tecrübeleri kendi hayatına ve yaşadığı topluma yansıtan kişi de kendine ve topluma yararlı bir insan hâline gelecektir.

Tarihi olmayan bir milletin geleceği de olmaz. Geçmiş milletlerin hâllerinden ders alabilmemiz için imkânlar ölçüsünde onların yaşadıkları yerleri görmemiz gerekir. Onların memleketleri nasıl harap olmuş, niçin bu felaketle yüzleşmişler, neden tarihleri yok olmuş gibi soruları sormamız gerekir.

Kur'an önce yaşayan topluluklar hakkında geniş bilgi verir. Allah'ın emir ve yasaklarını yeterince yerine getirmediklerinden, geçici lezzetlerin peşinde koştuklarından sonlarının iyi olmadığını, mal ve mülkleri kendilerini kurtarmadığını, net bir şekilde bizlere aktarmakta ve bizleri ikaz etmektedir.

---

* Nevzat OKUMUŞ

Akıl sahibi insanlar tarihteki kavimlerin başlarına gelen bela ve musibetlerden ders alarak bu gibi felaketlerden uzak kalmasını becermelidir. Onun için yeryüzünü imkânlar ölçüsünde gezip olan bitenlerden ibret almamız tavsiye edilmektedir. Bu da ancak araştıran bir göz, ince bir duyarlılık ve şeffaf bir kalp ile dünyayı dolaşmakla sağlanabilir.

Kur'an, daha önce yaşayan insanların hâllerini düşünmemizi, onların işledikleri helak edici günahlardan başlarına nelerin geldiğini bilmemizi ve bunlardan ibret almamızı şöyle öğütler:

"Onlar yeryüzünde dolaşıp, kendilerinden önce gelenlerin akıbetlerinin nasıl olduğuna bakmadılar mı? Onlar kendilerinden daha çok, daha güçlü ve onların yeryüzündeki eserleri daha üstündü. Fakat kazanmakta oldukları şeyler onlara bir fayda vermemişti." (Mü'min, 40/82)

O kavimlerin sayılarının çokluğu güç ve kuvvetlerinin fazlalığı, medeniyette çok daha ileri seviyede olmaları gibi hiçbir şey bunların yok oluşlarına mani olamamıştır.

Asıl ders alınması gereken husus: Helak olan kavimlerin birçoğu mal ve mülkünün yanında "bilge" olduklarını ortaya koyarak, kendilerini olduklarından çok daha fazla göstermeye çalışmışlardır. Ancak bilinen bir gerçek var ki, ilim imanla olursa sahibini mutlu, imansız ilim ise sahibini mutsuz, kör eder ve hatta yanlış kullanıldığında da felaketine sebep olabilir. Bu körlük kişiye birçok iş yapabileceğini zannettirir, fakat gerçek hiç de öyle sanıldığı gibi olmaz.

Bir insan bildiğini bilmedikleri ile karşılaştırsa ne kadar zayıf olduğunu anlayacaktır. Böylece azgınlığa değil kul olma yollarını arayacaktır. Birçok insan yaratıldığı gayeyi unutarak azgınlık içine düşerek başına gelecek bela ve musibetin farkında olamıyor. İşte yüce Allah bizlere gezip dolaşarak bilgi ve görgümüzü arttırmamızı ve geçmiş milletlerin hâllerinden ders almamızı öğütlemektedir.

Netice olarak şunu söylemek mümkündür. Baktığını gerçek manada görebilen göz ve olaylardaki hikmetleri kavrayabilecek uyanık kalp ile yeryüzünde gezmek, geçmiş milletlerin kalıntılarını izlemek, o insanların ne olduklarını ve hangi musibetlere duçar olduklarını görmek, düşünmek yüce Rabbimiz tarafından bizlere tavsiye edilmektedir.

SEYAHAT VE İBRET*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَلَوْ نَزَّلْنَا عَلَيْكَ كِتَابًا فِى قِرْطَاسٍ فَلَمَسُوهُ بِاَيْدِيهِمْ لَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوٓا اِنْ هٰذَٓا اِلَّا سِحْرٌ
مُبِينٌ وَقَالُوا لَوْلَٓا اُنْزِلَ عَلَيْهِ مَلَكٌۜ وَلَوْ اَنْزَلْنَا مَلَكًا لَقُضِىَ الْاَمْرُ ثُمَّ لَا يُنْظَرُونَ وَلَوْ جَعَلْنَاهُ
مَلَكًا لَجَعَلْنَاهُ رَجُلًا وَلَلَبَسْنَا عَلَيْهِمْ مَا يَلْبِسُونَ وَلَقَدِ اسْتُهْزِئَ بِرُسُلٍ مِنْ قَبْلِكَ فَحَاقَ
بِالَّذِينَ سَخِرُوا مِنْهُمْ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِؤُنَ قُلْ سِيرُوا فِى الْاَرْضِ ثُمَّ انْظُرُوا كَيْفَ كَانَ
عَاقِبَةُ الْمُكَذِّبِينَ

"(Ey Muhammed!) Eğer sana kâğıda yazılı bir kitap indirseydik, onlar da elleriyle ona dokunsalardı, yine o inkâr edenler, 'Bu apaçık büyüden başka bir şey değildir' diyeceklerdi. Bir de dediler ki: 'Ona (açıktan göreceğimiz) bir melek indirilse ya!' Eğer (öyle) bir melek indirseydik artık iş bitirilmiş olurdu, sonra da kendilerine göz açtırılmazdı. (Hemen helak edilirlerdi) Eğer onu (Peygamberi) bir melek kılsaydık yine onu bir adam (suretinde) yapardık ve onları yine içinde bulundukları karmaşaya düşürmüş olurduk. Ey Muhammed! Andolsun, senden önce de birçok peygamber alaya alınmıştı da onlarla alay edenleri, alay ettikleri şey kuşatıp mahvetmişti. De ki: 'Yeryüzünde gezin dolaşın da (peygamberleri) yalanlayanların sonu nasıl olmuş bir görün." (En'âm, 6/7-11)

Peygamberlerle alay etmek, çeşitli bahaneler uydurarak onları inkâr etmek ve yalanlamak müşriklerin bilinen eski bir âdetidir. Peygamberleriyle alay eden bu gibi kavimlere Allah'ın azabının inmesi ve helak edilmeleri de değişmez bir gerçek ve âdil bir ceza olmuştur (Fâtır, 35/43). Tarih en doğru tanıktır. Kur'an-ı Kerim, sadece örnek vermek ve ibret için bazı toplumların helâk edilişinden bahseder. Yoksa tüm helâk edilen toplumların listesini vermez. Yüce Kitabımıza göre peygamberlerini yalanlayan toplumların helâklerinin temel sebeplerini dört başlıkta özetlemek mümkündür:

---

* Sabri AKPOLAT

a- Uyarıcıları Yalanlama (A'râf, 7/72),

b- Başlarına Gelen Belâ ve Musîbetlerden Ders Almama (A'râf, 7/130-136),

c- Büyüklük Taslama (A'râf, 7/88; İsrâ, 17/16),

d- Zulüm (Hacc, 22/45; Kehf, 18/59).

Yüce Kitabımız helak edilen kavimlerin helak edilme sebepleri ve helak ediliş şekilleri hakkında bilgi verdikten sonra bu kavimlerden bazılarının yerlerini de bildirmektedir. Mesela, birbirlerine komşu bölgelerde yaşayan ve helak olan Hz. Lût ve Hz. Şuayb kavimlerine ait şehirlerin bugün hâlâ var olduğu ve Ege bölgesinde bir ana yol üzerinde bulunduğu beyan edilmiştir (Hicr, 15/76, 79). Vaktiyle kuzeydoğusunda Sodom ve Gomore bulunan Ölü Deniz'in kıyısını izleyerek kuzeye, Suriye'ye doğru uzanan Kuzey Hicaz'daki bu yolun varlığı, Amerikan Doğu Araştırmaları Okulu tarafından yayımlanan hava fotoğraflarıyla şaşırtıcı bir şekilde doğrulanmıştır. Söz konusu fotoğraflar, bu eski yolu, Ölü Deniz'in doğu sahillerine az çok paralel bir seyir göstererek kuzeye doğru kıvrılan koyu bir çizgi hâlinde açıkça göstermektedir (Esed, *Kur'an Mesajı,* s. 524).

Peygamberimiz İslam dinini tebliğ etmeye başladığında müşrikler onunla alay etmişlerdir. Mekkeli müşriklerin bir kısmının teklif ettiği Allah'ın Resûlü ile birlikte bir meleğin indirilmesi yahut bir meleğin peygamber olarak gönderilmesi gibi teklifler aslında istihza içeriyordu. Sevgili Peygamberimizin de bunları işitmekten dolayı kalbi daralıyordu. Bunun üzerine yüce Allah, Peygamber (s.a.s)'in karşı karşıya kaldığı saygısızlık, alay ve eğlenmeden dolayı çektiği sıkıntıları hafifletmek amacıyla bu iki ayeti indirdi. Bu ayetler bir yönden Peygamberimizi rahatlatırken, diğer yönden müşriklere de ders veriyordu. Yeryüzü peygamberleriyle alay ettikleri için helak edilen kavimlerle doludur ve bunlardan bazılarının kalıntıları hâlâ mevcuttur. Bu kalıntılar ibret nazarıyla gezilmeli; Peygamberi inkâr etmekten ve onunla alay etmekten sakınılmalıdır.

Bu ayet-i kerimelerden şu dersleri çıkarabiliriz:

1. Peygamberleri ve hak yola çağıranları alaya almak neredeyse değişmez bir insanlık geleneğidir. Bu yüzden peygamberlerin ve hak yola çağıranların buna karşı sabırlı olması gerekir.

2. Tarihî gerçekler gösteriyor ki, yalanlamanın ve alaycılığın sonu yalanlayıcıların ve alaycıların yok olmasıdır. Ayrıca bunlar ebedî bir azapla da cezalandırılacaklardır.

3. Bilgi edinmek, ticaret yapmak ya da akraba ziyaretleri gibi sebeplerle seyahat etmekteyiz. Bu, olağan ve güzel bir davranıştır. Bununla birlikte, tarihî yerler, geçmişte yaşamış milletlerin kalıntıları ve eserleri, ayrıca; işledikleri günahlar sebebiyle helak olmuş milletlerin yerleri ve kalıntıları gezilmeli ve bunlara ibret nazarı ile bakmalıdır.

4. Kabir ziyaretlerine de özen gösterilmeli ve bu yerlerden ders alınmalıdır.

SORU SORMA ÜSLÛBU*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا لَا تَسْـَٔلُوا عَنْ اَشْيَٓاءَ اِنْ تُبْدَ لَكُمْ تَسُؤْكُمْۚ وَاِنْ تَسْـَٔلُوا عَنْهَا ح۪ينَ يُنَزَّلُ الْقُرْاٰنُ

تُبْدَ لَكُمْۜ عَفَا اللّٰهُ عَنْهَاۜ وَاللّٰهُ غَفُورٌ حَل۪يمٌ قَدْ سَاَلَهَا قَوْمٌ مِنْ قَبْلِكُمْ ثُمَّ اَصْبَحُوا بِهَا كَافِر۪ينَ

"Ey iman edenler! Size açıklandığı takdirde, sizi üzecek olan şeylere dair soru sormayın. Eğer Kur'an indirilirken bunlara dair soru sorarsanız size açıklanır. (Hâlbuki) Allah onları bağışlamıştır. Allah çok bağışlayandır, halimdir (hemen cezalandırmaz, mühlet verir.) Sizden önceki bir millet o tür şeyleri sordu da sonra o yüzden kâfir oldu." (Mâide, 5/101-102)

Soru sorarak öğrenmek bilgi edinmenin önemli bir yöntemidir. Nitekim çocuklarımız, küçük yaşlarında gördükleri şeylerin ne olduğunu sorarlar. Bazen sorular o kadar çok olur ki, cevap vermekten yorgun düşeriz. Henüz okuma yazma bilmeyen ve öğrenmeyi merak eden çocuğun tek yapabileceği sorarak öğrenmektir. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de 15 ayet-i kerime "Sana soruyorlar" ifadesiyle başlamakta ve bu soruların cevapları verilmektedir. Soru sormak, insanın kendi mantığını kullanarak içinde bulunduğu durumu fark etmesini sağlar. Bu bakımdan önemli bir tebliğ yöntemidir. Nitekim Hz. İbrahim bu yöntemi kullanmıştır: *"İbrahim şöyle dedi: 'Öyle ise siz, (hâlâ) Allah'ı bırakıp da, size hiçbir fayda, hiçbir zarar veremeyecek şeylere mi tapacaksınız?"* (Enbiya, 21/66)

Kur'an-ı Kerim'de insanlar, çeşitli sorularla düşünmeye davet edilmiştir:

"İçtiğiniz suya ne dersiniz? Siz mi onu buluttan indirdiniz, yoksa indiren biz miyiz? Dileseydik onu acı bir su yapardık. O halde şükretseydiniz ya! Tutuşturduğunuz ateşe ne dersiniz? Onun ağacını siz mi yarattınız, yoksa yaratan biz miyiz? Biz onu bir ibret ve ıssız yerlerde yaşayanlara bir yarar kaynağı kıldık. O halde, O yüce Rabbinin adını tesbih et (yücelt)." (Vâkıa, 56/68-74)

Ayrıca, soru sormak düşünmekten kaçmayı da engeller. Bu sebeple şeytan, insanların, Allah'ın, ahiret gününün, cennet ve cehennemin varlığı gibi önemli konular üzerinde düşünmelerini engellemek ister ve onları daima gerçeklerden kaçacakları bir tavra yöneltmeye çalışır.

---

* Sabri AKPOLAT

Ashab-ı Kiram'ın birçok meseleyi Peygamberimize sorarak öğrendiğini biliyoruz. O halde ayet-i kerimelerdeki sakındırmanın soru sormakla ilgili olmayıp soru sormanın üslubu ile ilgili olduğu açıktır. Kişinin üzerine lazım olmayan, bilgi dağarcığına olumlu bir katkı sağlamayan, nezaket kaidelerine uymayan, cevap verildiğinde soruyu soran kişinin üzülmesine yol açabilecek soruları sormak uygun görülmemiştir. Bazı kimseler Peygamberimize, "Hac her yıl mı farz, yoksa ömürde bir defa mı?", "Benim babam kimdir?" "Babam cennette mi, cehennemde mi?" gibi sorular yöneltmişti. Bu sebeple yukarıdaki ayet-i kerimeler inzal buyurulmuştur.

Kaynaklarımızda hacla ilgili olay şöyle gerçekleşmiştir: Haccın farz olduğunu bildiren âyet indiğinde Peygamberimiz bir hutbe okumuş, Allah Teâlâ'ya hamd ve senâdan sonra "Allah size haccı farz kıldı" buyurmuştu. Bir sahâbî "Her yıl mı ey Allah'ın resûlü?" diye sordu. Resûlullah soruyu duymazdan geldi. Sorunun üçüncü defa tekrar edilmesi üzerine Hz. Peygamber *"Şayet evet deseydim (her yıl haccetmeniz) farz olurdu. Siz ise buna tahammül edemezdiniz. Benim değinmediğim konularda soru sormayın. Sizden önceki bazı toplumlar peygamberlerine çok soru sormaktan ve sonra da bunlar üzerinde ihtilâfa düşmekten dolayı helâk olmuşlardır. Şu halde size bir şeyi emrettiğimde onu olabildiğince yerine getirmeye çalışın, size yasakladıklarımdan da kaçının."* (Müslim, "Hac", 412) buyurmuştur.

Ayetlerdeki sakındırma ifadesinden, vahyin geldiği esnada soru sorulmasaydı dinin eksik kalacağı gibi bir anlam çıkarmak doğru olmaz. Zira bir hususun haram veya helal olmasını belirleme yetkisi yalnız Allah'a aittir. Şu halde bu âyetlerde verilmek istenen mesajı şöyle açıklamak mümkündür:

Vahyin indiği dönemde bazı vecibelerin bildirilmesi soru sorulmasına bağlanmış olduğundan, müminler yerli yerince soru sormaları, yersiz sorulardan ve ısrarcı tavırlardan kaçınmaları istenmiştir. Ayrıntılar üzerinde fazla sorular sorulması hâlinde, bu konudaki mükellefiyetlerin artabileceği haber verilmiştir.

Hacla ilgili hadisten de anlaşıldığı gibi ayet-i kerimelerdeki mesaj Kur'an'ın indirildiği dönemle sınırlı değildir. Müminler olarak dikkat etmemiz gereken hususları şöylece özetleyebiliriz:

1. Dinî yükümlülükler konusunda Resûlullah'ın buyruklarını olabildiğince yerine getirmeye çalışmalı, yasakladıklarından kaçınmalı, kendi anlayışımızı ve içinde yaşadığımız toplumun geleneklerini dine yamamaya kalkışmamalıyız.

2. Müslümanlar olarak asıl dinî vecibelerimizi bırakıp yeni yükümlülük arayışı içine girmemeliyiz. Aksi takdirde, dinin aslında olmayan hususları temel dinî yükümlülüklerimizden daha önemli hâle getirmiş oluruz.

3. Dünya ve ahiretimiz için herhangi bir faydası olmayan ve bilgi dağarcığımıza olumlu bir katkı sağlamayan soruları sormaktan uzak durmalıyız.

SORUMLULUĞUMUZ DIŞINDA MEYDANA GELEN OLAYLARIN PERDE ARKASI*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

قَالَ هٰذَا فِرَاقُ بَيْن۪ي وَبَيْنِكَۚ سَاُنَبِّئُكَ بِتَاْو۪يلِ مَا لَمْ تَسْتَطِعْ عَلَيْهِ صَبْرًا

"Adam (Hızır) şöyle dedi: 'İşte bu birbirimizden ayrılmamız demektir' dedi. 'Şimdi sana sabredemediğin şeylerin içyüzünü anlatacağım.' "(Kehf, 18/78)

Kur'an'da anlatılan ibretli kıssalardan biri de Hz. Musa – Hızır kıssasıdır. Kıssa şöyledir:

Hz. Musa yanındaki gençle yaptıkları yolculuk sırasında, Allah'ın sevgili bir kuluna rastlarlar. Bu kimseye Allah tarafından rahmet ve özel bir ilim verilmiştir. Rivayetlere göre bu kimsenin "Hızır (a.s)" olduğu söylenir. Hz. Musa, onun ilminden yararlanmak için yolculuğa kendisiyle beraber devam etmek istediğini belirtir.

Sabretmesi ve işine karışmaması şartıyla Hızır (a.s), Musa'nın bu talebini kabul eder. Yola koyulup bir gemiye binerler. Hızır (a.s), kendilerinin ve halkın binmekte oldukları bu gemiyi anlaşılmaz bir şekilde deler. Musa sabredemez ve zararlı gördüğü bu eyleme tepki gösterir. Hızır (a.s) aralarında geçen sözleşmelerini hatırlatınca, Hz. Musa bu sabırsızlığından dolayı özür diler.

Yola devamla bir erkek çocuğa rastlarlar. Hızır (a.s) bu sefer de çocuğu öldürür. Hz. Musa verdiği sözü yine unutup Hızır (a.s)'ın bu eylemine de tepki gösterir. Hızır (a.s) ona sözleşmeyi tekrar hatırlatır. Hz. Musa, bir daha yol arkadaşının işine karışmayacağını, şayet karışırsa, artık kendisinden tolerans beklemeyeceğini ifade eder.

Nihayetinde tekrar yola koyulurlar. Bir köye vardıklarında köy halkından yiyecek isterler. Ancak köy halkı onları misafir etmekten kaçınır. Derken orada yıkılmaya yüz tutmuş bir duvara rastlarlar. Hızır (a.s), hemen o duvarı doğrultuverir.

* Dr. Ahmet GELİŞGEN

Musa yine sabretmesi gerektiğini unutarak bu işten ücret alabileceğini hatırlatır. Hz. Musa'nın bu sabırsızlıkları karşısında Hızır (a.s)'ın artık toleransı kalmamıştır. "Artık ayrılmalıyız" der ve Hz. Musa'nın sabredemediği olayların iç yüzünü açıklamak ister ve söze başlar:

"Denizde giderken deldiğim gemi, denizde çalışan yoksul kişilere aitti. Onu kusurlu hâle getirmek istedim. Çünkü arkalarında gelen ve sağlam gemileri gasp eden zalim bir kral vardı.

Öldürdüğüm erkek çocuğun anne-babası mümin idi. Çocuk ilerde bu anne-babayı nankörlük ve küfre sürükleyecekti. Bu çocuğun yerine, anne-baba için Allah'tan, temiz ve merhametli bir evlat vermesini istedim.

Doğrulttuğum duvar ise, şehirdeki iki yetim çocuğa aitti. Bunu kendi isteğimle yapmadım. Duvarın altında hazine vardı. Çocukların babaları da iyi bir kimse idi. Bunun için Allah, çocuklar yetişene kadar hazine orada korunsun ve ilerde bu çocuklar o hazineye sahip çıksınlar, istedi. Bu nedenle o duvarı doğrulttum. İşte sabredemediğin olayların iç yüzü budur."

Kıssadan anlamamız gerekenler:

Âyetlerde söz edilen bu üç olay, insanın dünya hayatında karşılaştığı her işte, ilahî hikmetlerin nasıl tecelli ettiğini göstermektedir. Her şeyden önce Allah'ın emir ve yasaklarına göre hayatımızı sürdürmek ve kötülüklere karşı gerekli tedbirleri almak bizim için önemli bir vazifedir. Bunun yanı sıra her türlü tedbiri almamıza rağmen bizim eylem ve irademiz dışında bize garip gelen ya da hoş görünmeyen olaylarla da karşılaşabiliriz. Böylesi durumlarda kötülük olarak bilinen şeylere usulünce engel olmaya ve onları ortadan kaldırmaya çalışmak, kul olarak sorumluluğumuzun bir gereğidir. Ancak, bizi aşan ve bize hoş görünmeyen olaylar karşısında sekinet içerisinde olmamız ve sabırlı davranmamız gerekir. Ne var ki insan kendine garip gelen olaya ilk planda tepki gösterir. Bu tepki insanın fıtratından kaynaklanır. Bize garip gelen olayların perde arkasını biz bilemeyiz. Tabiatta ortaya çıkan ve bize şer gibi görünen her olayda mutlaka hayır hedeflenmiştir. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de, *"… Olur ki, bir şey sizin için hayırlı iken, siz onu hoş görmezsiniz. Yine olur ki, bir şey sizin için kötü iken, siz onu seversiniz. Allah bilir, siz bilmezsiniz."* (Bakara, 2/216) buyrulmaktadır.

Olayların perde arkasındaki hikmetler zamanla mutlaka ortaya çıkacaktır. Bize düşen irademiz dışında meydana gelen olayları hayra yorup, neticesini Allah'tan beklemektir. Unutmayalım ki bize hayır gibi görünen şey bazen şer olabilir. Şer gibi görünen de bazen hayır olabilir. Bazı olayların zararlı ve şer gibi görünmesi, kişinin kendi iradesini kötüye kullanmasından kaynaklanmaktadır.

SUR'A ÜFÜRÜLME ANI VE İNSANLAR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

وَيَوْمَ يُنْفَخُ فِى الصُّورِ فَفَزِعَ مَنْ فِى السَّمٰوَاتِ وَمَنْ فِى الْاَرْضِ اِلَّا مَنْ شَٓاءَ اللّٰهُۜ وَكُلٌّ اَتَوْهُ دَاخِر۪ينَ

"Sûr'a üfürüleceği ve Allah'ın dilediği kimselerden başka göklerdeki herkesin, yerdeki herkesin korkuya kapılacağı günü hatırla. Hepsi de boyunlarını bükerek O'na gelirler." (Neml, 27/87)

Ahirete iman yüce dinimiz İslam'ın temel esaslarından biridir. Ahiret hayatı, vaktini Allah'tan başka hiç kimsenin bilmediği kıyametin kopmasıyla başlayacaktır. Kıyametin kopması bu işle görevli melek olan İsrafil (a.s)'in sura üfürmesi ile başlayacak ve kıyamet kopacaktır. İlk sura üflenişte Allah'ın diledikleri müstesna yerde ve gökte ne varsa hepsi ölecektir. İkinci sura üflenişte ise, insanlar diriltilerek Allah'ın huzurunda hesap vermek üzere toplanacaklardır. Bu durum şu ayetlerde açıkça ifade edilmektedir:

"Artık Sûr'a bir tek defa üflendiği, yeryüzü ve dağlar kaldırılıp birbirine tek çarpışla çarpılıp darmadağın edildiği zaman, işte o gün olacak olur (kıyamet kopar)." (Hâkka, 69/13-15)

"Sûr'a üflenince, Allah'ın diledikleri müstesna olmak üzere göklerde ve yerde ne varsa hepsi ölecektir. Sonra ona bir daha üflenince, bir de ne göresin, onlar ayağa kalkmış bakıyorlar!" (Zümer, 39/68)

"Nihayet Sûr'a üfürülecek. Bir de bakarsın ki onlar kabirlerinden kalkıp koşarak Rablerine giderler. (İşte o zaman:) Eyvah, eyvah! Bizi kabrimizden kim kaldırdı? Bu, Rahmân'ın vaat ettiğidir. Peygamberler gerçekten doğru söylemişler! derler. Olan müthiş bir sesten ibarettir. Bunun üzerine onların hepsi hemen huzurumuzda hazır bulunurlar." (Yasin, 36/51-53)

İlk sura üfleniş yani kıyametin kopması çok şiddetli olacaktır. O anın dehşeti Kur'an-ı Kerim'in pek çok ayetinde açık bir şekilde ifade edilmiştir:

"Fakat insan önündekini (kıyameti) yalanlamak ister. 'Kıyamet günü ne zamanmış?' diye sorar. İşte, göz kamaştığı, Ay tutulduğu, Güneşle Ay bir araya getirildiği zaman! O

---

* Dr. Mustafa KAHRAMAN

gün insan, 'Kaçacak yer neresi!' diyecektir. Hayır, hayır! (Kaçıp) sığınacak yer yoktur! O gün varıp durulacak yer, sadece Rabbinin huzurudur. O gün insana, ileri götürdüğü ve geri bıraktığı ne varsa bildirilir. Artık insan, kendi kendinin şahididir. İsterse özürlerini sayıp döksün." (Kıyame, 75/5-15)

Kıyametin kopma anında kimsenin kimseyi düşünecek hâli olmayacak, insanlar en yakınlarından kaçacaklardır. Bu durum şu ayetlerde açıklanmıştır:

"Sûra üflendiği zaman artık aralarında akrabalık bağları kalmamıştır; birbirlerini de arayıp sormazlar." (Mü'minun, 23/101)

"Kulakları sağır eden o ses geldiğinde, işte o gün kişi kardeşinden, annesinden, babasından, eşinden ve çocuklarından kaçar. O gün, herkesin kendine yetip artacak bir derdi vardır." (Abese, 80/33-37)

Kıyamet anı o kadar dehşetli olacaktır ki normal hâllerde herhangi bir durumda canı tehlikeye düşen evladını kurtarmak için bir an bile düşünmeden kendi canını tehlikeye atmaktan çekinmeyen anneler kıyamet anının şiddeti ve dehşeti ile emzirdiği yavrusunu bile unutacaktır. Bu husus ise Hacc suresinde açıklanmaktadır:

"Ey insanlar! Rabbinizden korkun! Çünkü kıyamet vaktinin depremi müthiş bir şeydir! Onu gördüğünüz gün, her emzikli kadın emzirdiği çocuğu unutur, her gebe kadın çocuğunu düşürür. İnsanları da sarhoş bir hâlde görürsün. Oysa onlar sarhoş değillerdir; fakat Allah'ın azabı çok dehşetlidir!" (Hac, 22/1-2)

İşte yukarıda zikrettiğimiz Neml suresi 87. ayette de Cenab-ı Allah sura üfürüldüğü zaman insanların büyük bir dehşete kapılacağını ifade etmekte, o anın dehşetinin şiddetli olacağını bizlere haber vermektedir.

Kıyametin şiddetinin korkunçluğunu çok az da olsa tasavvur edebilmek için yaşadığımız deprem felaketlerinin korkunçluğunu düşünebiliriz. Dünyanın çeşitli yerlerinde olduğu gibi ülkemizde de bu türden felaketlere hepimiz zaman zaman şahit olmaktayız. Bu depremlere bizzat maruz kalan kimselerin sarsıntı hâlinde nasıl bir dehşet yaşadıkları ve çaresizlik anında nasıl bir tavır sergiledikleri görülmektedir. Herkesin can derdine düştüğü, ananın yavrusuna sarıldığı ve nasıl güven içerisinde olabileceğinin müthiş çelişkisinin yaşandığı bir an!

SUYUN HAYATIMIZDAKİ ÖNEMİ*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

هُوَ الَّذٖى اَنْزَلَ مِنَ السَّمَٓاءِ مَٓاءً لَكُمْ مِنْهُ شَرَابٌ وَمِنْهُ شَجَرٌ فٖيهِ تُسٖيمُونَ

"O, göklerden sizin için su indirendir. İçilecek su ondandır. Hayvanlarınızı otlattığınız bitkiler de onunla meydana gelir." (Nahl, 16/10)

Su hayatımızın olmazsa olmaz şartlarından en önde gelenidir. İnsanların, hayvanların, bitkilerin kısacası bütün canlıların hayatını devam ettirebilmesi suyun varlığına bağlıdır. Şu ana kadar yapılan bilimsel çalışmalarda, kâinattaki diğer gezegenlerde suyun ve dolayısıyla canlıların varlığına rastlanmamıştır. Bu durum susuz bir hayatın olmadığını ortaya koymaktadır. Rabbimiz kâinata ve yeryüzüne dair yüce Kitabımızda özlü bilgiler vermiştir. Bu bilgiler arasında su ve suyun önemi de büyük yer tutmaktadır. Onlardan birkaçı şöyledir:

"Allah o su ile size; ekin, zeytin, hurma ağaçları, üzümler ve her türlü meyvelerden bitirir. Elbette bunda düşünen bir kavim için bir ibret vardır." (Nahl, 16/11)

"Gökten bir ölçü ile su indirdi de onunla ölü bir ülkeyi canlandırdık..." (Zuhruf, 43/11)

"Allah O'dur ki gökleri ve yeri yarattı, gökten su indirdi de onunla size rızık olarak çeşitli meyveler çıkardı. Buyruğuyla denizde akıp gitmesi için gemileri emrinize verdi, ırmakları emrinize verdi... Ve kendisinden istediğiniz her şeyden size bir parça verdi: Eğer Allah'ın nimetini saymak isteseniz sayamazsınız! Doğrusu insan çok haksızlık edendir, çok nankördür." (İbrahim, 14/32-34)

Bu ve benzeri ayet-i kerimelerden de anlayacağımız gibi yüce Rabbimiz sağlık, temizlik ve enerji kaynaklarımız olan denizleri, ırmakları ve diğer doğal kaynakları insanın hizmetine vermiştir.

Su insanın zorunlu ihtiyaçlarının giderilmesinde çok önemli rol oynadığı gibi ruhsal açıdan da kişiye ferahlık verir. Ovalardan, vadilerden çağlayıp akan ırmaklar, suladıkları araziye canlılık, tabiata hayat verdikleri gibi çevreye de bambaşka bir letafet ve güzellik kazandırır. Irmak kıyısına gelen insanlar, ırmakta yıkanarak, güzel

* Dr. Burhan ERKUŞ

manzarayı seyrederek, akıp giden duru, berrak suyun etkisiyle kafalarını bulanık düşüncelerden arındırırlar, neşe ve zindelikle dolarlar. İşte bu akıp giden büyük güç kaynağı suları Allah, insanın hizmetine vermiştir (Süleyman Ateş, *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri*, V/28).

Tabiatta yararımıza sunulan her şeyde olduğu gibi bizler için hayati önem taşıyan suyun kullanımında da israfa kaçmadan, su kaynaklarını kirletmeden ve suyun varlığını tehlikeye düşürecek davranışlardan kaçınarak dengeli bir tutum sergilemeliyiz. Zira yüce Yaratanımız kâinatta her şeyi bir ölçüye ve dengeye göre yarattığını, bizlerin de bu ölçüyü aşmamamızı, dengeyi bozmamamızı çeşitli ayetlerde öğütlemiştir. Her alanda olduğu gibi doğal kaynakların kullanımında da israfın haram kılınması bu ölçünün korunmasına yöneliktir. Ölçüyü kaçırmamız ve dengeyi bozacak işler yapmamız bazı kötü sonuçları kaçınılmaz kılacaktır.

Nitekim çağımızın en önemli problemlerinden birisi de, bizlerin ölçülü ve dengeli tutum ve davranışlar sergilemeyişimizden dolayı ekolojik dengenin bozulması ve bununla bağlantılı olarak çevre kirliliği sorunudur. Şüphesiz çevre kirliliğinden en çok etkilenen su kaynakları olacaktır. Hatta günümüzde meydana gelen küresel ısınma ve bunun sonucunda meydana gelen kuraklık da çevreyi kirletmemizin sonuçlarından biridir. Yüce Allah bizlerden tabiî çevrenin ve ekolojik dengenin korunmasını, onların doğal düzeninin bozulmamasını istemektedir. Aksi takdirde, bizzat insanın kendisinin bundan zarar göreceğini bir ayette şöyle ifade etmektedir:

"İnsanların kendi işledikleri kötülükler sebebiyle karada ve denizde bozulma ortaya çıkmıştır. Yanlıştan dönmeleri için Allah, yaptıklarının bazı kötü sonuçlarını (dünyada) onlara tattıracaktır." (Rûm, 30/41)

Bu ayet-i kerime, genel anlamda eko sistemde bozulma ve kirlenme meydana geleceğini ve bunun sebebinin de insan olduğunu ortaya koymaktadır. Havanın ve suyun kirlenmesi, bunların sonucu olarak iklim değişikliklerinin meydana gelmesi ve insanların bundan olumsuz bir şekilde etkileneceği asırlar önce haber verilmiş ve insanoğlu yüce Yaratanımız tarafından uyarılmıştır.

Bu dünyada istifademize sunulan bütün nimetler gibi suyu da kendi ihtiyacımız ölçüsünde kullanarak israfa sapmamalıyız. İsrafa gidersek, ekolojik dengenin bozulmasına sebep oluruz. Ekolojik dengenin bozulması ise, tabiatta sağlıksız bir ortamın oluşmasını, bu da canlıların hayatlarını dengeli bir şekilde sürdürememesi sonucunu doğurur. Nitekim dinimiz de israfı yasaklamış, israf edenleri şeytanın kardeşleri olarak nitelemiş, şeytanın ise yüce Rabbimize karşı çok nankör olduğu vurgulanmıştır (İsrâ, 17/27). Bizler de Rabbimizin katında nankör olarak nitelenmek istemiyorsak israftan, özellikle de su israfından kaçınmalıyız.

ŞEFAAT ALLAH'TANDIR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

اَمِ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللّٰهِ شُفَعَٓاءَۜ قُلْ اَوَلَوْ كَانُوا لَا يَمْلِكُونَ شَيْـًٔا وَلَا يَعْقِلُونَ قُلْ لِلّٰهِ الشَّفَاعَةُ

جَم۪يعاًۜ لَهُ مُلْكُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِۜ ثُمَّ اِلَيْهِ تُرْجَعُونَ

"Yoksa Allah'tan başka şefaatçiler mi edindiler? De ki: 'Hiçbir şeye güçleri yetmese ve düşünemiyor olsalar da mı?' De ki: 'Şefaat tümüyle Allah'a aittir. Göklerin ve yerin hükümranlığı O'nundur. Sonra yalnız O'na döndürüleceksiniz." (Zümer, 39/43-44)

Bir kimsenin bağışlanmasını istemek; bir kimseden, başka bir kimse için iyilik yapmasını ve zarardan vazgeçmesini rica etmek; yardım etmek; başkası hesabına yalvarmak, rica etmek; birinin önüne düşüp işinin görülmesi için yardımcı olmak, her gün yaptığımız işlerdendir. Şefaat günlük hayatımızın bir vazgeçilmezi durumundadır.

Ahiretteki şefaate gelince, dünyada yaşanan bazı günahların âhirette affı için talepte bulunmak, aracı olmak ve bunun için dua etmektir. Şu halde şefaat, bir müminin günahlarının bağışlanması için Allah'a dua edip yalvarmaktır. Nitekim Hz. Peygamber (s.a.s), *"Her Peygamberin bir duası vardır. Ben ise, inşallah duamı kıyamet gününde ümmetime şefaat etmek için saklamak istiyorum."* (Müslim , "İman", 86) buyurmuştur.

Ahirette şefaatin olacağı Kitab ve Sünnetle sabittir: Peygamber, velî, şehit ve bildikleri ile amel eden imanlı âlimler ve kâmil mü'minler gibi Allah'ın müsaade ettiği, rızasına mazhar olmuş, nezdinde bir değer ve yakınlığa erişmiş kimselere şefaat etme izni verilebilecektir (Bakara, 2/255; Yûnus, 10/3; Meryem, 19/87; Tâ-hâ, 20/109; Zuhruf, 43/86).

Peygamberler ve diğer şefaatçilerin şefaatleri, Allah'ın razı olacağı ve haklarında şefaat edilmeğe izin verdiği kimseler hakkında olacaktır (Enbiyâ, 21/27-28; Duhân, 44/41-42; Buharî, "Cihad", 189; Müslim, "İmare", 6).

* Rüstem BEŞLER

Her peygamber, kendi ümmetine şefaat edecektir (Buhârî, "Tefsiru Sûre", 18). İnsanlar, muhakeme olunmak için mahşerde toplandıklarında, peygamberler, *"Allah'ım! Selâmet ver, Allah'ım! Selâmet ver"* diye dua edeceklerdir (Buhârî, "Rikak", 52; Müslim, "İman", 81). Peygamberlerin ve Hz. Peygamberin şefaati, *"Şüphesiz ki Allah, kendisine eş tanınmasının (şirk koşulmasının) günahını bağışlamaz. Ondan başka dileyeceği kimsenin günahını mağfiret eder"* (Nisâ, 4/116) âyeti gereği, Allah'ın izniyle inananlara olabilecektir. Nitekim Hz. Peygamber (s.a.s), hadislerinde büyük günah işleyenler de dâhil, müminlerin şefaatine nail olacaklarını söylemiştir (Buhârî, "Rikak", 51).

Peygamberler içinde ilk defa şefaat edecek ve şefaati kabul olunacak peygamber, Hz. Muhammed (s.a.s)'dir (Müslim, "Fedâil", 2). Âhirette Hz. Muhammed (s.a.s)'in bu ilk şefaati, mahşer halkının muhakemeye başlanılması hakkındaki umumî ve büyük şefaattir. Bundan sonra Hz. Peygamber'in şefaatiyle imanlılardan bir miktar cehennemden çıkarılır. Resûlullah, birkaç defa daha secdeye kapanarak Allah'a hamd ve dua eder. En nihayet onun şefaatiyle, Allah'ın izin ve takdiri dâhilinde müminlerden büyük bir çoğunluk cehennemden çıkarılacaktır. İşte Hz. Peygamber (s.a.s)'in haiz olduğu bu şefaat makamı "Makâm-ı Mahmûd"dur (İsrâ', 17/79; Buhârî, "Tevhid", 24; Müslim, "İman", 84).

Dinimizdeki şefaat inancını, günlük hayatımızda, ticaret ve dünya işlerinin hallinde olduğu gibi görmek ve sanmak son derece yanlıştır. Özellikle de gönül birliğimiz olan her insanı âhirette "kesin şefaatçimiz" gibi görmek son derece yanlıştır. Zira her kulun uhrevi durumunu ancak Allah bilir. Her kul şefaate ihtiyaç duyabilir veya Allah'ın lütuf ve ihsanıyla şefaatçi olabilir. Buna dünyada karar vermek veya bazı fertleri "kesin şefaatçi" kabul etmek bizi hüsrana uğratabilir.

Yüce Allah, bizleri, şefaat ehli kullarının sevgisine muvaffak eylesin!

ŞEHİTLİK VE GAZİLİK*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

قُلْ هَلْ تَرَبَّصُونَ بِنَٓا اِلَّٓا اِحْدَى الْحُسْنَيَيْنِۜ وَنَحْنُ نَتَرَبَّصُ بِكُمْ اَنْ يُص۪يبَكُمُ اللّٰهُ بِعَذَابٍ مِنْ عِنْدِه۪ٓ اَوْ بِاَيْد۪ينَاۘ فَتَرَبَّصُٓوا اِنَّا مَعَكُمْ مُتَرَبِّصُونَ

"De ki: Bizim için siz, (şehitlik veya zafer olmak üzere) ancak iki güzellikten birini bekleyebilirsiniz. Biz de, Allah'ın kendi katından veya bizim ellerimizle size ulaştıracağı bir azabı bekliyoruz. Haydi bekleyedurun. Şüphesiz biz de sizinle birlikte beklemekteyiz." (Tevbe, 9/52)

Bu âyet-i kerime savaşa katılmaktan kaçınıp bu konuda Hz. Peygamberden izin isteyen münafıklara karşı, Hz. Peygamberin buyruklarına mal ve canlarıyla gönülden boyun eğip seferber olan müminlerin akıbetini müjdelemektedir. Âyet, insanlık tarihinin kaçınılmaz gerçeği olan savaş hâline işaret ederek müminlere bu konuda manen destek olmakta, onların moral bozukluğuna düşmemeleri gerektiğini bildirmektedir. Zira gerek Allah yolunda gerekse özgürlük ve yurtlarını koruma uğrunda Müslümanların verdiği savaşın sonucu, iki güzelliği beraberinde getirir: Ya şehitlik ya da gazilik. Gerçekte inananlar için bir muharebenin sonucunda üçüncü bir şık söz konusu edilmez. Yani mümin hak uğrunda mücadele edip, bunun için elinden gelen gayreti gösterdiği takdirde sonuç istediği gibi tecelli etmemiş olsa da Allah indinde yine zafer olarak yazılır. Yeter ki hadiseleri iyi değerlendirip ibret almasını bilelim. Tıpkı bizzat Peygamberimiz Hz. Muhammed'in iştirak edip kumanda ettiği Bedir ve Uhud savaşlarında olduğu gibi. Bedir mutlak zafer iken, Uhud, müminlerin gönül burukluğuyla sonuçlanmıştı. Ama Uhud ibret alma yolunda müminlerin önünü açan ve daha nice başarıları peşi sıra getiren gerçek bir zafere dönüşmüştü.

Önemli olan vatan müdafaası, hakikat ve hak uğrunda gerektiğinde savaşabilmek, canını ve malını vermekten kaçınmamaktır. Böyle bir iman ve anlayışla verilen her mücadelenin mutlak sonucu Allah indinde başarı ve mükâfattan başka bir şey

* Hanif BURUN

değildir. Allah'ın kullarından istediği, inanç, amel ve samimiyetle işine sarılmaktır. O, hiçbir kimseyi kendi güç ve kudretini aşan işlerden dolayı sorumlu tutmaz. Bu itibarla bize göre mağlubiyet gibi görünen bir sonuç Allah katında zafer olarak yazılabilir. Bunun zafer, ölümün tecelli ettiği durumda "şehitlik" makamına ulaşmış olmak, ölümün tecelli etmediği durumda ise "gazilik" denilen manevi rütbeyi hak etmiş olmaktır.

Yine âyet-i kerimede iki güzellik olarak nitelendirilen sonuç şu şekilde anlaşılabilir: Müslüman hayatta ya hayır ve bereketlerle karşılaşır; Allah'a şükrederek sayısız sevap alır, ya da bela ve musibetlerle karşılaşır; sabır ve tahammül göstererek karşılığında yine büyük sevaplar alır. Öyle ki ölüm bile mümin için güzelliklerle doludur. İnsanlar çalışarak ve emek sarf ederek birçok rütbe elde edebilir. Ancak bu rütbelerin, gerek Allah katında gerekse insanların yanında en ulvi olanı şehitlik ve gaziliktir. Bu fedakârlığın ne kadar ulvî bir davranış olduğu hepimizce malumdur. Nitekim yüce Allah; *"Allah yolunda öldürülenlere 'ölüler' demeyin. Hayır, onlar diridirler, ancak siz bunu bilemezsiniz"* (Bakara, 2/154) buyurmuş ve şehitliğin ne kadar ulvi olduğunu bize ifade etmiştir.

Aynı şekilde Allah Resûlü de gaziliğin ne anlama geldiğini anlatırken; *"Bir kimse Allah yolunda şehit olmayı can-ü gönülden isterse, yatağında ölse dahi Allah onu şehitler derecesine ulaştırır."* (Müslim, "İmare", 46) buyurarak hem şehitliğin hem de gaziliğin önemini vurgulamıştır.

Allah ve Resûlünün bu derece önem verip yücelttiği şehitlik insanımızın inanç dünyasında, vatan müdafaasında öylesine karşılık bulmuştur ki bu uğurda şehit olmayı en büyük ideal olarak görmüştür. Bakınız milli şairimiz Mehmet Akif Ersoy vatanı uğrunda şehit olanları ve şehitlik makamını nasıl övüyor:

"Ey bu topraklar için toprağa düşmüş asker!
Gökten ecdat inerek öpse o pak alnı, değer.
....
Ey şehit oğlu şehit isteme benden makber,
Sana ağuşunu açmış duruyor Peygamber!" (Safahat)

ŞEYTAN FAKİRLİKLE KORKUTUR, ALLAH İSE BAĞIŞLAMA VE BOL NİMET VAAT EDER*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

اَلشَّيْطَانُ يَعِدُكُمُ الْفَقْرَ وَيَأْمُرُكُمْ بِالْفَحْشَٓاءِۚ وَاللّٰهُ يَعِدُكُمْ مَغْفِرَةً مِنْهُ وَفَضْلًاۜ وَاللّٰهُ وَاسِعٌ عَل۪يمٌۚ

"Şeytan sizi fakirlikle korkutur ve size, çirkinliği ve hayâsızlığı emreder. Allah ise size kendi katından mağfiret ve bol nimet vaat ediyor. Şüphesiz Allah, lütfu geniş olandır, hakkıyla bilendir." (Bakara, 2/268)

Yüce Rabbimiz bu âyeti ile şeytanın bizi fakirlikle korkutacağını ve bize "fahşâ"yı emredeceğini bildirmektedir. Fahşâ, hayâsızlık, fuhuş, kötü şeyler, çirkin söz ve davranışlar, her türlü aşırılık gibi anlamları taşır. Bu itibarla her türlü fuhşiyattan, maddî ve manevî tüm aşırılıklardan uzak durmamız gerekir. Şunu da iyi bilmeliyiz ki fakir kalırız korkusuyla ve aşırı mal biriktirme hırsıyla infak ve sadaka vermekten kaçınmak şeytanın verdiği bir duygudur. Zira mümin kendi gayret ve çalışması karşılığında rızkı verenin ve insanlar arasında taksim edenin Allah olduğunu bilir. Dolayısıyla Allah rızası için yaptığımız yardımlar elimizdekileri eksiltmez, bilakis arttırır. Yüce Allah verdiklerimize karşılık kat kat fazlasını ve bağışlamayı vaat eder. Rabbimiz asla vaadinden dönmez.

Zikrettiğimiz âyetten anlaşıldığı üzere şeytan, Allah yolunda infak etmek isteyen müminleri sürekli fakir düşmekle korkutur ve onlara cimriliği emreder. Şeytan, eğer mallarınızın en iyisinden ve bolca verirseniz fakir düşersiniz, başkasına muhtaç olursunuz diyerek insanlara korku salar. İnsan bu konuda şeytanın vesvese ve aldatmalarına kapılır ve infaktan vazgeçerse şeytanı sevindirmiş ve Allah'ın rızasına aykırı hareket etmiş olur. Hâlbuki Allah yolunda infak etmek ve sadaka vermek biz müminlerin en önemli özelliklerindendir. Bizler sadaka vererek muhtaçları sevindirmiş, Rabbimizin de rızasına ermiş oluruz. Cimrilik edip fakir kalırız korkusuyla

* Dr. Bahattin AKBAŞ

infakı ve sadakayı terk etmek ancak şeytanı sevindirecek bir davranıştır. Şeytan, biz insanları birtakım vehim ve korkulara düşürmek suretiyle doğru yoldan, hayır işlemekten ve tasaddukta bulunmaktan alıkoymak çabasındadır.

İnfak ve sadaka konusunda biz insanların öne sürdükleri en büyük mazeret, mallarımızdan muhtaçlara verdiğimiz takdirde sahip olduğumuz malların eksileceği, ekonomik gücümüzü kaybedeceğimiz ve sonuçta da fakir düşeceğimiz korkusudur. Allah için harcama yapmak ilk bakışta sahip olduğumuz şeylerin eksilmesi gibi görünebilir. İşte şeytan, insanın bu zayıf yönünü çok iyi bildiğinden ona buradan yaklaşmakta ve onun Allah yolunda infakta bulunmasını engellemeye çalışmaktadır. Şeytan, "her şeyini vererek el açacak duruma geleceksin; herkes senin kadar verse bu toplumda fakir kalmaz; yeteri kadar hatta fazlasıyla verdin..." gibi vesveselerle biz insanların infakta bulunmalarını engellemeye çalışır.

Bizleri yoktan var eden, nice nimetleri bizim emrimize sunan yüce Allah da şeytanın tam aksine bize bolluk ve bağışlanma vaat etmektedir. Allah rızası için mallarından verenlere hem dünyada hem de âhirette daha fazlasını vereceğini vaat eder. Rabbimiz dünyada kendi rızası uğrunda mallarından harcayanların dünyada ayıplarını örter, kusur ve günahlarını bağışlar ve rızıklarını bereketlendirir. Ahirette de günahlarını bağışlamak suretiyle büyük mükâfatlar verecektir. Bizler sevdiklerimizden vererek Allah'ın lütuf ve ihsanına ermiş oluruz.

Yüce Rabbimizin emrine uyarak sadaka vermek şeytanı kızdıran bir davranıştır. Bizler şeytanı sevindirmekten, cimrilik yapmaktan ve fakir düşeriz, malımız eksilir gibi korkulardan uzak durarak Allah yolunda vermeye çalışalım. Zira şeytan fuhşiyat, korku ve cimrilik yoluyla da insanı dalalete düşürecek şeyleri yaptırmaya çalışır. Hâlbuki zekât vermekle mükellef olanların malının kırkta birinin zekâtını vermesi, zekât verecek durumda olmasa da bir müslümanın imkânı nispetince infak ve yardımda bulunması, ev sahibinin misafirine ikram etmesi; bir şeyler yedirip içirmesi maldan bir eksilme gibi görünse de gerçekte bu durum Allah katında hayır ve hasenat olarak en güzel kazanım, mal ve sağlığımızda bir bereketlenme ve artış demektir. Zira paylaşmak, kanaat etmek aslında bir artış ve en güzel zenginlik olduğu gibi aşırı tüketim ve gösteriş peşinde olmak gibi arzuların peşinde esir olmak ise gerçekte bir kimsenin kendine ve topluma yabancılaşması ve fakirleşmesi anlamına gelir.

ŞEYTAN, İNSANOĞLUNUN EZELÎ DÜŞMANIDIR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

يَا بَن۪ٓي اٰدَمَ لَا يَفْتِنَنَّكُمُ الشَّيْطَانُ كَمَٓا اَخْرَجَ اَبَوَيْكُمْ مِنَ الْجَنَّةِ يَنْزِعُ عَنْهُمَا لِبَاسَهُمَا لِيُرِيَهُمَا
سَوْاٰتِهِمَاۜ اِنَّهُ يَرٰيكُمْ هُوَ وَقَب۪يلُهُ مِنْ حَيْثُ لَا تَرَوْنَهُمْۜ اِنَّا جَعَلْنَا الشَّيَاط۪ينَ اَوْلِيَٓاءَ لِلَّذ۪ينَ لَا يُؤْمِنُونَ

“Ey Âdemoğulları! Avret yerlerini kendilerine açmak için, elbiselerini soyarak ana babanızı cennetten çıkardığı gibi, şeytan sizi de saptırmasın. Çünkü o ve kabilesi, onları göremeyeceğiniz yerden sizi görürler. Şüphesiz biz şeytanları, iman etmeyenlerin dostları kılmışızdır.” (A’râf, 7/27)

Yüce Rabbimiz, atamız Hz. Âdem’i yaratınca meleklere, ona secde etmelerini emreder. İblis (şeytan) dışında hepsi Hz. Âdem’e secde ederler. Şeytan, ateşten yaratılmış olmasını öne sürerek, çamurdan yaratılmış olan Âdem’den üstün olduğu iddiasıyla Allah’ın bu emrine karşı çıkar ve secde etmez. Bu kibirli davranışı sebebiyle huzurdan kovulan şeytan, kıskançlık, haset ve bencilliğin verdiği düşmanlıkla insanoğluna karşı kıyamete kadar sürecek amansız mücadele kararı alır ve bunu uygulamaya koyulur (A’râf, 7/11–22).

İnsanoğlunu saptıracağına dair güçlü bir şekilde yemin eden şeytan, bu amacını gerçekleştirmek için her türlü yola başvuracağını, insanlara önlerinden, arkalarından, sağlarından, sollarından sokulacağını ve bu sayede insanların birçoğunu Allah’a şükretmekten alıkoyacağını ifade eder (A’râf, 7/17). Şeytan, insanoğluna karşı yürüttüğü mücadelesinde ilk başarısını, atamız Âdem (a.s)’i ve eşi Havva validemizi kandırarak, onların cennetten çıkarılmalarını sağlamak suretiyle elde etmiştir (A’râf, 7/19). Ancak, Âdem (a.s) ve eşi, daha önce şeytanın yaptığı gibi, hatalarında ısrarcı olmamışlar ve derhal yüce Yaradan’ın rahmet ve mağfiretine sığınarak bağışlanma talebinde bulunmuşlardır. Yüce Rabbimiz de kendisine yapılan bu tövbeleri kabul etmiştir (Bakara, 2/37; Tâ-hâ, 20/122).

---

* Y.Seracettin BAYTAR

Şeytan, ezeli düşmanı olarak gördüğü insanoğlunu saptırmak ve nihayetinde onun cehennemlik olmasını sağlamak için birtakım hile ve tuzaklara başvurur. Yüce Mevlâmız Kur'an-ı Kerim'de bu tuzaklara dikkat çekmekte ve bizlerden bunlara karşı devamlı teyakkuzda olmamızı istemektedir. Şeytan, bu uğursuz emelini gerçekleştirmek için, insan neslini saptırmak (Kasas, 28/15), aldatmak (Lokman, 31/33), şüpheye düşürmek (Sebe', 34/20), onlara kötü işleri güzel göstermek (Ankebût, 29/38), içki, kumar ve fuhuş gibi eylemleri sevdirmek (Mâide, 5/91-92) ve vesvese vermek (Nâs, 114/4-5) gibi yollara başvurur. Ancak, Rabbimizin bildirdiğine göre şeytanın gücü, daha çok onu dost edinenlere ve Allah'a şirk koşanlara yetmektedir (Nahl, 16/100). Kulluk vecibelerini yerine getirenlere ve Allah'a sığınanlara hiçbir zararı dokunmayacaktır (Nahl, 16/99). İhlâslı kulları azdıramayacağını şeytanın bizzat kendisi itiraf etmektedir (Hicr, 15/40).

Damarlarımızdaki kanın vücudumuzun her tarafını dolaştığı gibi, gönül dünyamıza girip çeşitli batıl vesvese ve telkinleriyle bizleri etkilemeye çalışan şeytana (Ebû Dâvud, "Sünnet" 18) karşı en büyük silahımız Allah'a sığınmak ve O'ndan yardım dilemektir (Fussilet, 41/36). Rabbimizle aramızdaki iman bağımızı zayıflatmak ve bizleri birbirimize düşürmek için içki, kumar ve fuhşu en güçlü vasıta olarak kullanan şeytanın (Mâide, 5/91) tuzağına düşmemeli, dünya ve ahiret mutluluğunu elde edebilmek için yüce Mevlâ'mızın ve sevgili Peygamberimizin emir ve yasaklarını dikkate alarak yaşamalıyız.

ŞEYTAN VE TARAFTARLARI*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

اِسْتَحْوَذَ عَلَيْهِمُ الشَّيْطَانُ فَاَنْسٰيهُمْ ذِكْرَ اللّٰهِۜ اُو۬لٰٓئِكَ حِزْبُ الشَّيْطَانِۜ اَلَٓا اِنَّ حِزْبَ الشَّيْطَانِ هُمُ الْخَاسِرُونَ

"Şeytan onları hâkimiyeti altına alıp kendilerine Allah'ı anmayı unutturmuştur. İşte onlar şeytanın tarafında olanlardır. İyi bilin ki, şeytanın tarafında olanlar ziyana uğrayanların ta kendileridir." (Mücadele, 58/19)

Şeytan; Allah'a isyan ederek Hz. Âdem'in şahsında Allah'a secde etmediği için Allah'ın huzurundan kovulan ve Kur'an'da ismi "İblis" olarak geçen bir varlıktır.

İblis, hatasını anlayıp tövbe ederek suçunu affettirme yoluna gitmedi. Aksine, insanoğluna karşı duyduğu düşmanlık nedeniyle, yüce Allah'tan kıyamete kadar insanları ilahî rahmetten uzaklaştıracak ve Allah'a ibadetten alıkoyacak bir mühlet verilmesini istedi.

Görüldüğü gibi, yüce Allah isyanından dolayı şeytanı hemen huzurundan kovmamış, önce ona konuşma fırsatı vermiş, hatasını anlayıp tövbe etme imkânı tanımış fakat o, inat ve küfründe ısrar edince, bulunduğu makamdan indirmiş ve tasarladığı plânlarını şöylece sınırlayıvermiştir: Kendisine istediği mühlet verilen şeytanın gönlünü intikam duyguları bürümüştü. Cüretkâr bir eda ile bu duygularını yüce Allah'a şöyle açıkladı:

"Beni azdırdığın için yemin ederim ki, yeryüzünde kötülükleri onlara güzel göstereceğim ve onların hepsini saptıracağım." (Hicr, 15/39) dedi.

Allah Teala'da *"Halis kullarım üzerinde senin bir nüfûzun olamaz. Ancak sana uyan sapıklar bunun dışındadır."* (Hicr, 15/42)

"Yerilmiş ve kovulmuş olarak defol. Yemin olsun ki, insanlardan sana kim uyarsa; sizin hepinizi Cehennem'e dolduracağım." (A'râf, 7/18)

---

* Dr. Hamdi TEKELİ

Şu halde şeytana uyan ondan, onun tebaasından olup onun akıbetine uğrayacaktır. Bu âyetlerden de anlaşılacağı gibi şeytana, Allah'ın halis kulları üzerinde etkili olabilecek hiçbir güç verilmemiştir. Binaenaleyh düşüncesinde, yaşayışında ve huyunda şeytana karşı olan insan, "Allah'ın kulu" sıfatını koruyacaktır. Şeytana ait bir vasfı taşıyan kimsede ise, şeytandan bir haslet var, demektir (Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, 3/2138).

İblis'in amacı, insanlara kötü şeyleri iyi göstermek, onları doğru yoldan saptırmak ve insanlara vesvese vermektir. İşte bunun içindir ki yüce Allah; *"Ey Âdemoğulları! Siz beni bırakıp İblis'i ve soyunu dost mu ediniyorsunuz? Hâlbuki onlar size düşmandır. Kendilerine yazık edenler için bu ne kötü değişmedir."* (Kehf, 18/50)

"Onlar azgınlar ve İblis'in adamları hepsi tepetakla oraya (cehenneme) atılırlar." (Şuara, 26/94-95) buyurulmak suretiyle, İblis ve taraftarlarının dikkati çekilmektedir.

Şeytan, insana (Allah'ı) "inkâr et" der; insan inkâr edince de, *"Şüphesiz ben senden uzağım. Çünkü ben âlemlerin Rabbi olan Allah'tan korkarım"* der. Nihayet ikisinin de (azdıranın da azanın da) akıbeti, ebediyen ateşte kalmalarıdır. (Haşr, 59/16-17)

Mümin olarak gayemiz, Allah'ın rızasını kazanmaktır. Materyalistlerin amacı, nefsini tatmin etmektir. Şeytanın yolundan gidenlerin amacı ise şeytanı memnun etmektir.

Ülkemizin gelişmesini istemeyenler, ailelerimizi, gençlerimizi sapık düşünce ve grupların maşası hâline getirmek için çeşitli yollar denemektedirler.

Aile içi iletişim yollarını açık tutalım. Baskı, korkutma, küçümseme ve azarlama metotlarından kaçınalım. Gençlerimizin hoşuna gidecek çözüm yolları deneyelim. Çünkü gençlerimiz kendilerine haksızlık ve saldırı yapıldığını düşünerek öç alma duygusu içinde anne-babayı cezalandırmak maksadıyla onların hoşlanmadığı şeyleri yapmaya başlar.

Öyleyse bizler de kendimize çeki düzen vererek, şeytanın izinden gitmeyelim. Şeytanın vesvesesinden ve davet ettiği tüm yollardan kendimizi, ailemizi ve çocuklarımızı koruyalım. Ailemizde ve toplumumuzda karşılaştığımız problemlerimizi çözme gayreti içinde olalım. Suçlu aramak yerine sorumluluk almaya çalışalım; çocuklarımızdan önce kendimizi sorgulayalım; çocuklarımızı anlama çabası içinde olalım.

Yüce Allah cümlemizi şeytandan ve şeytanın şerrinden muhafaza eylesin. Allah ve Resûlünün yolundan gidenlerin cümlesine ilhak eylesin. Âmin.

ŞEYTANA DOST OLAN SAPITIR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يُجَادِلُ فِى اللّٰهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَيَتَّبِعُ كُلَّ شَيْطَانٍ مَر۪يدٍۙ كُتِبَ عَلَيْهِ اَنَّهُ مَنْ تَوَلَّاهُ فَاَنَّهُ يُضِلُّهُ وَيَهْد۪يهِ اِلٰى عَذَابِ السَّع۪يرِ

"İnsanlardan kimi vardır ki, hiçbir bilgisi olmadığı halde, Allah hakkında tartışmaya girer ve her azgın şeytanın ardına düşer. Şeytan hakkında, 'Her kim onu dost edinirse, mutlaka o kimseyi saptırır ve onu cehennem azabına sürükler' diye yazılmıştır." (Hac, 22/3-4)

Asıl adı İblis olan şeytan, kibir ve gururundan Allah'ın "Âdem'e secde et" emrine, kendisinin daha üstün olduğunu ileri sürerek karşı gelmiş ve bu sebeple Allah'ın rahmetinden uzaklaştırılmış bir varlıktır. O, bu isyandan sonra Hz. Âdem'in şahsında tüm insanlara karşı kin ve düşmanlıkla dolmuş ve bu şekilde yola koyulmuştur. Özellikle de Allah'a ve O'na inanan kişilere kesin bir düşmanlık beslemeye başlamış, Allah'ın kullarını, O'nun yolundan ve rızasından ayırmak için uğraşmayı kendine görev edinmiştir. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de, şeytanın şu ifadeleri söylediği bildirilmiştir:

"Şeytan dedi ki: '(Öyle ise) beni azdırmana karşılık, yemin ederim ki, ben de onları saptırmak için senin dosdoğru yolunun üzerinde elbette oturacağım. Sonra (pusu kurup) onlara önlerinden, arkalarından, sağlarından ve sollarından sokulacağım ve sen onların çoğunu şükreden (kimse)ler bulamayacaksın." (A'râf, 7/16-17)

"İblis: 'Rabbim! Beni azdırmana karşılık, andolsun ki yeryüzünde kötülükleri onlara güzel göstereceğim, içlerinde ihlâsa erdirilmiş kulların hariç, onların hepsini azdıracağım' dedi." (Hicr, 15/39-40)

Şeytan, insanları yanlışa sürüklemek için olmadık hile ve oyunlara müracaat ederek, onları kendi safına çekmeğe var gücüyle gayret sarf eder. Ayette de belirtildiği gibi, sağdan, soldan, önden, arkadan, kısaca her taraftan insanı kuşatarak, Allah'a

---

* Dr. Faruk GÖRGÜLÜ

ibadete, O'nu anmaya ve her türlü iyi işleri yapmaya engel olmak ister. Bu demektir ki, onun bizim için hazırladığı tuzaklar her an her taraftan gelebilir. Bunun için çok dikkatli olmamız gerekir. Yani o, bir anlamda bizim için sinsi bir düşmandır.

Şeytan, nankördür, bencildir, kıskançtır, inatçıdır, kibirlidir. O, insanlara gurur vaat eder. Yapılan yanlışlıkları süslü gösterir. Bizden yalnızca kötü ve çirkin şeyler yapmamızı ister. Bizleri haramlara ve edep dışı davranışlara, Allah hakkında onun yüceliği ile bağdaşmayan sözler söylemeye teşvik eder. O, Allah'ı inkâr edip küfre düşmemizi, ahiret hayatını, cenneti, cehennemi, hesap vermeyi inkâr etmemizi, böylece dilediğince bir hayat sürmemizi telkin eder. Yine şeytan, bizlerin geleceğe yönelik ümitlerimizi yıkmak, hayır ve sadaka gibi her türlü iyiliklere engel olmak, bizi riya, kibir, haset, kin, düşmanlık, fitne, israf ve dedikodu gibi kesin olarak yasaklanmış olan davranışlara sürüklemek ister. Ayrıca her türlü olumsuz duygu ve düşünceyi telkin ederek, Allah'ın emir ve yasaklarına uymalarına engel olarak, insanları harama sürüklemek ister. Allah için hayır yapmak isterken fakirlikle korkutur. Bir hata yaptığımızda onu artırmamızı ister. Bunun için şeytan, öncelikle kişiye Allah'ı unutturur. Allah ile irtibatı kopuk bir kalbe sahip olmak, insanı şeytana yakınlaştırır. Zira Allah'a ibadetten yüz çevirerek, O'nu anmamak, şeytanı mutlu eder. Bu hâle gelen kişinin artık arkadaşı, yandaşı, dostu şeytan olur (Zuhruf, 43/36-37). Böylece insan, yanlış ve doğruyu ayırt edemez hâle gelir. Bu da sapma ve sapıtmayla sonuçlanır. Kur'an-ı Kerim'de bizlere, Allah'ı unutan kişinin, şeytanın hâkimiyet sahasına gireceği beyan edilmektedir (Mücadele, 58/19).

Şeytana dost olmak, ona ait olan ahlakî özelliklere ve karaktere sahip olmak demektir. Çünkü ona dost olan, Allah'ın çizmiş olduğu sınırların dışına çıkarak, O'na isyan eder. Gereği gibi Allah'ı anıp, O'na ibadet etmez. Şeytanın emirlerine ve vesveselerine/çağrılarına uyarak/kulak vererek, iyi insan olma vasfını kaybeder. Kıskanır, kibirlenir, cimrileşir, ahde vefa etmez, yalan söyler: Haset, kibir, gurur, kin, dedikodu, iftira, öfke vb. kötü huylar onun davranışlarının bir parçası hâline gelir. Zekât, sadaka ve yardımlaşma onun için bir anlam ifade etmez. Yardıma muhtaç kişiler, onu ilgilendirmez.

Şeytanı dost edinenler şükürsüzlük içinde bir hayat sürerler. Çünkü şeytan, nankör ve inkârcıdır. Nimetin sahibini takdir etmemektir. Bu hâliyle insan, doğuştan sahip olduğu saf ve temiz yaratılışını giderek kaybeder ve tanınmaz hâle gelir. Hüsrana uğrar. Bu nedenle insan, şeytana ait özellikleri taşıdığı ve ibadetten yüz çevirdiği için şeytanın dostu hâline gelir. Bu onu azaba ve ilahî rahmetten uzaklaşmaya götürür. Şeytanı dost edinen, Allah'ın dostluğunu kaybeder.

Allah'a yürekten bağlı olup, bütün içtenliğiyle ve tam bir kararlılıkla O'nun yolundan giden, Allah'ın rızasını bütün ölçülerden üstün tutan kişilere şeytanın tel-

kinleri işlemez (Hicr, 15/40; Sâd, 38/83). Çünkü şeytanın bizim üzerimizde aslında bir egemenlik ve hâkimiyeti yoktur. Onun hâkimiyeti, sadece onu dost edinenler ve Allah'a ortak koşanların üzerinedir (Nahl, 16/100). Şeytanın tuzak ve hileleri gerçek mümin ve ihlâs sahibi kişiler için çok zayıftır (Nisa, 4/76). Onun yaptığı kötülüklere bir davettir. Bunun için insanların zaaflarından yararlanır, onları çirkin ve zararlı şeylere çağırır. Eğer insan bu davete uyar ve çağrıya olumlu cevap verirse sapıtır ve şeytana dost olur. Gerçek mümin, ondan gelebilecek olan her türlü telkin ve vesveseye kulağını tıkar. Allah'ın emrettiği tarzda bir hayat sürmeye gayret eder. Ve bu konuda bir yanlış yaptığını fark ettiği anda pişman olarak tövbe denilen arınmayı gerçekleştirir. Dolayısıyla imanımız, samimiyetimiz ve iyi işlerde devam ve sebatımız bizi şeytanın hile ve tuzaklarına karşı koruyacaktır.

Netice olarak şeytan, mahiyetinde var olan kötü duyguları, kötü yolda kullanması sebebiyle Allah'ın rahmetinden uzaklaştırılmıştır. Şeytanın varlığı, insan için bir imtihandır. Ona insanları doğru yoldan saptırma fırsatı verilmekle birlikte, kendisine uyanların, Allah'ın vermiş olduğu irade ve aklı bu yönde kullanıp, peygamberlere ve onların getirdikleri kutsal kitaplara kulak tıkadıkları, tüm uyarılara rağmen şeytana özgür iradeleriyle tabi oldukları için, sorumluluk kendilerine aittir.

O halde Allah'a gönülden bağlanıp, O'na gerçekten iman edenler, kulluk bilinciyle ibadet ve sorumluluklarını yerine getirenler, kısaca yaratılış ve var oluş gayesine uygun bir hayat tarzı benimseyenler, şeytanın hile ve aldatmalarından uzak kalırlar.

ŞEYTANÎ İŞLER: İÇKİ, KUMAR VE DİKİLİ TAŞLAR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوٓا اِنَّمَا الْخَمْرُ وَالْمَيْسِرُ وَالْاَنْصَابُ وَالْاَزْلَامُ رِجْسٌ مِنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ
فَاجْتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ اِنَّمَا يُر۪يدُ الشَّيْطَانُ اَنْ يُوقِعَ بَيْنَكُمُ الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَٓاءَ فِي الْخَمْرِ
وَالْمَيْسِرِ وَيَصُدَّكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللّٰهِ وَعَنِ الصَّلٰوةِۚ فَهَلْ اَنْتُمْ مُنْتَهُونَ

"Ey iman edenler! (Aklı örten) içki (ve benzeri şeyler), kumar, dikili taşlar ve fal okları ancak, şeytan işi birer pisliktir. Onlardan kaçının ki kurtuluşa eresiniz. Şeytan, içki ve kumarla, ancak aranıza düşmanlık ve kin sokmak; sizi Allah'ı anmaktan ve namazdan alıkoymak ister. Artık vazgeçiyor musunuz?" (Maide, 5/90-91)

Yeryüzünde en saygın varlık insandır. Rabbimiz bizi diğer varlıklar arasında farklı bir özellik ve kabiliyette yaratmıştır. Ayrıca, dünya ve ahiret mutluluğunu elde edebilmemiz için de birtakım emir ve yasaklar koymuş, dinin, canın, aklın, neslin ve malın korunmasını teminat altına almıştır. Ayet-i kerimede bahsi geçen içki, kumar, dikili taşlar ve fal oklarıyla ilgili yasaklar da bu hususla doğrudan bağlantılıdır.

Alkollü içkilerin sağlığımıza verdiği zararlar bugün daha iyi anlaşılmaktadır. Nitekim trafik kazalarının en önemli sebeplerinden birisi alkollü içkilerdir. Aile geçimsizlikleri ve boşanmalar ile yaralama, gasp, cinayet gibi her türlü suçun meydana gelmesinde, artmasında en önemli faktörlerden biri de yine alkollü içkilerdir.

Bazı kimseler içkinin birtakım yararlarından bahsederek az miktarda ve kontrollü alınması hâlinde sakıncalarının ortadan kaldırılabileceğini iddia etmektedir. Buna mukabil Kur'an, zararı yararından fazla olan, kontrolü de imkânsız bulunan sarhoşluk veren içkinin muhtemel her türlü zararlarından bireyi ve toplumu

* Sabri AKPOLAT

korumak için yasaklamıştır.

Günümüzde kumar, tüm dünyada oldukça yaygın olan, hatta birçok kişi için bir tür eğlence sayılan bir sektör hâline gelmiştir. Kumar tutkunu kişilerin bu yolla çok büyük miktarlarda para ve servetlerini israf ettikleri ve sonuçta perişan oldukları yaşanmış gerçekliklerdendir. Diğer taraftan sırf zevk için kumara tevessül etmek ve bu yolla yapılan para israfı da, birçok muhtaç insanın refaha kavuşmasına yetecek boyutlardadır. Kumarın insanlara ne kadar büyük zararlar verdiğini her gün gazetelerde ve televizyonlarda görmek mümkündür. Kumar borcu yüzünden intihar eden, her şeyini kaybettiği için ailesi dağılan, senelerce uğraşıp kazandığı mal varlığını birkaç saat içinde tamamen kaybedip bunalıma giren, bundan dolayı gözünü kırpmadan cinayet işleyebilen insanların haberleri her gün karşımıza çıkmaktadır.

Kazancımız şansa ve tesadüfe bağlı olmamalı, çabamızın ve alın terimizin ürünü olmalıdır. Bu husus Kur'an-ı Kerim'de şöyle vurgulanmaktadır:

"İnsan için ancak çalıştığı vardır." (Necm 53/39)

Bu itibarla, taraflardan birine menfaat sağlayan her türlü bahis kumardır ve dinimizce yasaklanmıştır.

İçki ve kumar, bizi, Yaratıcımızı anmaktan ve O'na ibadet etmekten alıkor. Ayrıca boşa geçirdiğimiz zaman da büyük bir kayıptır ve bu zamanı bir daha geri getirme imkânımız da yoktur. Hâlbuki bu geçen zaman içinde çalışıp üretebilir; okuyup öğrenebilir veya başkalarına öğretebilirdik. Söz konusu kötü alışkanlıkların aramıza kin ve nefret tohumları ekmesi de işin cabası. O halde; her türlü kötülüğe açık bu alışkanlıkları terk etmeliyiz. Bunu da herhangi bir baskı sebebiyle değil, iman etmiş ve ikna olmuş bir Müslüman olarak yapmalıyız.

Dinimizde inanç esasları ile haram ve helaller açıkça beyan edilmiştir. Bu esaslara aykırı her anlayış ve davranış kesinlikle yasaklanmıştır. Bu sebeple, Allah'tan başkasına kulluk anlayışını çağrıştıracak ve kişinin teşebbüs ruhunu birtakım temelsiz inanışlara kilitleyecek uygulamalar, ayet-i kerimede içki ve kumar yasağının peşi sıra zikredilmiş ve yüce Allah'ın hoşnut olmadığı, bir mümine yaraşmayan çirkin fiillerden sayılmıştır. Çalışıp kazanma yerine, ümitlerini ve geleceğini aniden zengin olma hayalleri üzerine kurmayı doğal sayar hâle gelmiş bir zihniyetin ve ayet-i kerimede sakınılması emredilen diğer hususların yaygınlık kazanması, sağlıklı din bilgisinin ve din ve ahlak eğitiminin ne kadar önemli olduğunu ortaya koymaktadır.

ŞEYTANIN GÜCÜ GERÇEK DEĞİL, GEÇİCİDİR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

وَقَالَ الشَّيْطَانُ لَمَّا قُضِيَ الْاَمْرُ اِنَّ اللّٰهَ وَعَدَكُمْ وَعْدَ الْحَقِّ وَوَعَدْتُكُمْ فَاَخْلَفْتُكُمْۜ وَمَا كَانَ
لِيَ عَلَيْكُمْ مِنْ سُلْطَانٍ اِلَّٓا اَنْ دَعَوْتُكُمْ فَاسْتَجَبْتُمْ ل۪يۚ فَلَا تَلُومُون۪ي وَلُومُٓوا اَنْفُسَكُمْۜ مَٓا اَنَا۬
بِمُصْرِخِكُمْ وَمَٓا اَنْتُمْ بِمُصْرِخِيَّۜ اِنّ۪ي كَفَرْتُ بِمَٓا اَشْرَكْتُمُونِ مِنْ قَبْلُۜ اِنَّ الظَّالِم۪ينَ لَهُمْ
عَذَابٌ اَل۪يمٌ

"İş bitirilince şeytan da diyecek ki: Şüphesiz Allah size gerçek olanı söz verdi. Ben de size söz verdim ama yalancı çıktım. Zaten benim sizi zorlayacak bir gücüm yoktu. Ben sadece sizi çağırdım, siz de hemen bana geliverdiniz. O halde beni kınamayın, kendinizi kınayın. Artık ben sizi kurtaramam, siz de beni kurtaramazsınız. Şüphesiz ben, daha önce sizin, beni Allah'a ortak koşmanızı kabul etmemiştim. Şüphesiz, zalimlere elem dolu bir azap vardır." (İbrahim, 14/22)

Allah'ın mesajlarını umursamayan toplum önderleri ile onları körü körüne taklit eden zayıf karakterli zavallı insanlar arasında cereyan edecek olan ve yararsız pişmanlıkların dile getirildiği ibret verici konuşmanın ardından bir başka ibret dolu sahne ile karşı karşıyayız. Bu çarpıcı tabloda ise, artık herkesin yeri yurdu kesinleştikten sonra şeytanın, cehennemi hak edenlere son bir çift sözü olduğunu görüyoruz. Gerçekte Allah'ı inkâr etmeyen ve dünyadayken insanlara hep yalan söylediğini itiraf eden şeytanın bu konuşmasından çıkaracağımız ders şudur: Şeytanın gücü bizim zayıflığımızla doğru orantılıdır. Yüce Rabbimiz bu ahiret sahnesinde şeytanın insan üzerinde gerçekte bir yaptırım gücüne sahip olmadığını bizzat şeytanın ağzıyla söyletmiş olması ise bu gerçeği zihinlerimize iyice yerleştirmemiz içindir.

---

* Mahmut DEMİR

Bu ayet her şeyden önce bizlere sorumluluk duygusu ve bilincini aşılamayı hedeflemektedir. Şöyle ki, şeytanın davranışlarımız üzerinde zorlayıcı bir etkisi olmadığına göre hatalarımızdan kendimizi sorumlu tutmaktan başka çaremiz kalmıyor. Bizim zaaflarımızdan ve yanlış eğilimlerimizden yararlanan şeytan, Allah'ın haram kıldığı çirkin şeylere sanal bir güzellik görüntüsü vermek suretiyle bu eğilimlerimizi davranış düzeyine aktarmamıza sadece yardımcı oluyor. Yani ahirette "beni değil kendinizi suçlayın" diyecek olan şeytan aynı zamanda ilk defa doğru konuşmuş olacak. Dolayısıyla istemediğimiz bir neticeyle karşılaşacak olursak şeytanı ve de onun görevini icra eden dostlarını kınama hakkımız olmayacak. Çünkü kendi özgür irademizle yaptığımız tercihler neticesinde bu kötü sonuca ulaşmış olacağız. Bir başka ayette bu gerçek yine şeytanın dilinden şu şekilde ifade edilmektedir:

"*Rabbimiz! Ben onu azdırmadım, fakat kendisi derin bir sapıklıktaydı*." (Kâf, 50/27)

Şeytanın yaptığı ise vesveseden ibarettir. O bize bir kötülüğü yapmamız için ancak telkinde bulunabilir. Bundan öteye geçemez. Asıl kararı verecek olan iredemizdir. Ama o her fırsatta zihnimizi kurcalamaya devam edecektir. En basit yanlış bir eğilimimiz bile onu harekete geçirecektir. Allah Resûlü'nün "şeytan, insanda kanın aktığı yerlerde dolaşır" (Buharî, "İtikâf", 8) hadisi, şeytanın bu fonksiyonunu en güzel bir şekilde izah etmektedir.

Tam bu noktada Kur'an ünlü müfessir, Fahrettin er-Râzî'nin "nefis" ile şeytanı özdeşleştiren yorumu kayda değerdir. Şöyle diyor Büyük Müfessir: *"Bu ayet gösteriyor ki, asıl şeytan nefistir. Çünkü şeytan sadece kötü telkinde bulunduğunu açıkça söylemektedir. Şayet insanın nefsinde şehvete, öfkeye, yanılgılara ve boş şeylere yönelik bir eğilim olmasaydı, şeytanın bu vesvesesinin hiçbir etkisi olmazdı."* (Râzî, *Tefsîru'l-Kur'ani'l-Azîm*, XIX, 111)

Şu halde irademiz ne kadar zayıf olursa şeytanın üzerimizdeki gücü ve etkisi de o kadar fazla olacaktır. Yüce Rabbimizin bizler için koyduğu ilkeler ve gönderdiği elçilerinin rehberliği doğrultusunda hareket etme kararlılığını gösterdiğimiz müddetçe şeytan ve dostlarının bizi yanlış yollara düşürmek için yaptıkları planlar, kurdukları tuzaklar ve sinsi çabaları hiçbir sonuç vermeyecektir. Öyleyse ahirette şeytanla yüzleşmemek için bu dünyada sık sık kendimizle yüzleşmeli, nefsimizi hesaba çekmeliyiz. Aksi halde pişmanlığın fayda sağlamayacağı o gün ne şeytan ne de onun huyunu kapmış dostları bize yardımcı olabilirler.

ŞU ÜÇ ŞEYDEN KESİNLİKLE KAÇINALIM!*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

وَالَّذ۪ينَ لَا يَدْعُونَ مَعَ اللّٰهِ اِلٰهاً اٰخَرَ وَلَا يَقْتُلُونَ النَّفْسَ الَّت۪ي حَرَّمَ اللّٰهُ اِلَّا بِالْحَقِّ وَلَا يَزْنُونَۚ

وَمَنْ يَفْعَلْ ذٰلِكَ يَلْقَ اَثَاماًۙ يُضَاعَفْ لَهُ الْعَذَابُ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ وَيَخْلُدْ ف۪يه۪ مُهَاناًۗ

"Onlar, Allah ile beraber başka bir ilaha kulluk etmeyen, haksız yere, Allah'ın haram kıldığı cana kıymayan ve zina etmeyen kimselerdir. Kim bunları yaparsa ağır azaba uğrar. Kıyamet günü onun azabı kat kat artırılır ve horlanmış olarak orada ebedî kalır." (Furkân, 25/68-69)

Bizleri yaratan, rızık veren ve yaşatan Rabbimizin yapmamızı emrettiği istekleri olduğu gibi yapmamamız ve kesinlikle kaçınmamız gereken istekleri de vardır. Bunların başında da Allah'a ortak/şirk koşma gelmektedir. Bu ise günahların en büyüğüdür (Buharî, "Edeb", 6).

Allah'a ortak koşma/şirk; "birden fazla ilâhın varlığını kabul etmek, O'nun ilâhlardan meydana geldiğine inanmak, O'na yaklaştırır veya şefaatçi olur ümidiyle başka varlıklara tapmak, onları "Allah'ı sever gibi sevmek" (Bakara, 2/165), onlardan yardım dilemek, itaat etmek, korumalarına sığınmak, eşyanın ve tabiatın hakikî müessir olduğuna inanmak" şeklinde olabilir. Nefsimizin şerrinden, şeytanın şerrinden ve onun Allah'a şirk koşmaya davet etmesinden sabah/akşam ve yatağa yattığımızda Allah'a sığınalım (Ebû Dâvûd, "Edeb", 110) bilerek/bilmeyerek şirke düşmüş isek Rabbimizden af dileyelim.

Rahman olan Rabbimiz özenerek yarattığı, sayısız nimeti emrimize verdiği biz insanların yaşama hakkını da kutsal ilan etmiştir. Yüce Allah Kur'an'ın başka ayetlerinde de cana kıymayı haram kıldığını ve cezasının cehennem olduğunu (Nisâ, 4/93) belirtmiş, "haksız yere bir kişiyi öldürmeyi bütün insanlığı öldürmek, bir kişiyi kurtarmayı da bütün insanlara hayat vermek" olarak nitelemiştir (Mâide, 5/32).

---

* Mustafa GÜNEY

Peygamberimiz (s.a.s) de Vedâ Haccı hutbesinde, bütün insanlığa hitap ederek, *"Şüphesiz bu gününüz, bu ayınız ve bu beldeniz nasıl kutsal ise, canlarınız, mallarınız ve ırzlarınız da öylesine kutsaldır, her türlü tecavüzden korunmuştur; yani toplumun sorumluluğu ve hukukun güvencesi altındadır…"* (Buhârî, "İlim", 37; Müslim, "Hac", 147) buyurmuştur.

Allah'a kul olmanın idraki içinde Rahman sıfatından tecelli eden rahmetin anlam ve hikmetini bilen biz mü'minler savaşma, nefsi müdafaa vb. hukukî bir gerekçeye dayanmaksızın asla hiçbir cana kıymamalıyız.

"Evlilik dışı cinsel ilişki" anlamına gelen zina da, dinen kesinlikle yasaklanmış büyük günahlardandır. Zina sadece tarafları ve onların yakınlarını ilgilendiren şahsî bir suç değil, bütün toplumu ilgilendiren; toplumun temel taşını oluşturan aileyi kökünden sarsan, insanlardaki namus/iffet duygusunu yok eden ve ahlaksızlığın yaygınlaşmasına neden olan sosyal bir suç/cinayettir.

Zinanın önlenebilmesi için sadece zina değil, zinaya götüren sebepler de yasaklanmıştır. Nitekim Yüce Allah, *"… Çirkinliklere, bunların açığına da gizlisine de yaklaşmayın."* (En'âm, 6/151) buyurmaktadır. Konuyla ilgili bir başka ayette de, "Zina etmeyin" denilmeyip "Zinaya yaklaşmayın" (İsrâ, 17/32) denilmesi, zinaya götürme tehlikesi bulunan tutum ve davranışlardan, cinsel duygularımızı tahrik edici yayınlardan da uzak durmamızın çok önemli olduğunu ifade eder.

Bu âyette belirtilen günahları işleyenlere bunun azabının "kat kat" verileceği ifadesiyle, bir günahın cezasının katlanarak verileceği değil; şirk, katil, zina gibi suçların cezalarının birbirine ekleneceği bildirilmiştir. Zina, adam öldürme ve hırsızlık gibi büyük günahların, günah ve haram olduğunu kabul edip de nefis ve şeytana yenilerek bunları işleyen ve tövbe etmeden ölen kişiler, İslam dininden çıkmadığı için, günahkâr Müslümanlardır. Affedilmeyip cehennemde ebedî kalma cezası da, sadece tövbe etmeyip şirk ve küfür üzere günahkâr olarak (Zuhruf, 43/74) ölenler içindir.

Öyleyse sadece Allah'ın birliğini kabul edip O'nun hoşnutluğunu gözeterek, herhangi bir çıkar peşinde olmadan yalnızca Allah'a kulluk edelim. İnsan hayatına saygı göstererek, zinadan ve zinaya düşürecek yollardan sakınarak tertemiz, insanca ve müslümanca bir hayat sürelim.

TAKVA ALLAH’A ULAŞIR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

لَنْ يَنَالَ اللّٰهَ لُحُومُهَا وَلَا دِمَٓاؤُهَا وَلٰكِنْ يَنَالُهُ التَّقْوٰى مِنْكُمْۜ كَذٰلِكَ سَخَّرَهَا لَكُمْ لِتُكَبِّرُوا اللّٰهَ عَلٰى مَا هَدٰيكُمْۜ وَبَشِّرِ الْمُحْسِن۪ينَ

“Onların etleri ve kanları asla Allah’a ulaşmaz. Fakat O’na sizin takvanız (Allah’a karşı gelmekten sakınmanız) ulaşır. Böylece onları sizin hizmetinize verdik ki, size doğru yolu gösterdiğinden dolayı Allah’ı büyük tanıyasınız. İyilik edenleri müjdele.” (Hac, 22/37)

Yüce Rabbimiz bu ayette kurban örneğinden hareketle bütün ibadetlerin özünde olması gereken ortak ilke ve amaca dikkatimizi çekmektedir. Kulun hiçbir ibadetine Allah’ın ihtiyacı yoktur. Fakat insanın Allah’a, O’na yakın olmaya, rıza ve sevgisini kazanmaya ihtiyacı vardır. İşte bu ihtiyacını giderme ve kulluğunu ortaya koyma adına yapıp ettiği her ne varsa hepsinde aslolan, “takva” şuuruyla ortaya konulmasıdır. O halde takva nedir?

Takva, bir tehlikeden ve zarardan bir şey aracılığıyla korunmak, sakındırmak ve korkmak anlamlarına gelir. Kur’an-ı Kerim’de, Mekke’de inen ayetlerde müşriklerin, Allah’ın ahiretteki azabından korkup, çekinmeleri bağlamında, Medine’de inen ayetlerde ise Allah’a duyulan derin saygı ve dindarlık anlamında kullanılmıştır. Anlıyoruz ki takva, kulun Yaratanıyla olan münasebetinde en önemli tutum ve davranışların başında gelmektedir.

Kur’an-ı Kerim, insanlar arasında dil, din, ırk, cins, renk vb. ayırımın bir anlam taşımadığını, asıl üstünlüğün takva, yani sorumluluk bilincine sahip olmak olduğunu söyler. Nitekim ayette;

“Ey insanlar! Şüphe yok ki, biz sizi bir erkek ve bir dişiden yarattık ve birbirinizi tanımanız için sizi boylara ve kabilelere ayırdık. Allah katında en değerli olanınız, O’na karşı gelmekten en çok sakınanızdır...” (Hucurât, 49/13) buyurulmuştur.

* Dr. Faruk GÖRGÜLÜ

Takva, Allah'a karşı derin bir saygıyı ve saygının gereği olarak, rıza ve sevgisini kaybetme endişesinden kaynaklanan bir korkuyu içermektedir. Ayrıca takva, kulluk bilincine sahip olarak yaşamaktır. Sınırları belli bir hayat sürme ve sınırlara riayet, hem de sınırı çizene itaat anlamı taşımaktadır.

İbadetler, onunla sıradan ve içi boş bir davranış kalıbı olmaktan çıkar, yüce manalar taşır ve insanın o yüce değerlere erişmesini temin eder. Her ibadetin kendine ait bir formu, şekli ve kuralı vardır. Bu kurallar manzumesini uygulayan kulu, değerli hâle getirir. Dolayısıyla takva, Allah'ın iradesine boyun eğme, yapmamızı istediği şeyleri yapmak ve yapmamamızı istediği şeylerden uzak durmaktır.

İncelemekte olduğumuz ayet bağlamında söylersek, kurban kesmek görünürde kan dökmek, can almak, et paylaşmak gibi algılanabilirse de, hakikatte tam bir ibadettir. Zira kurban kesmenin altında yatan mana, Allah'ın emrine boyun eğerek rızasına erişme arzusudur. İşte bu işlemi anlamlı kılan ve yüce Rabbimize ulaştıran da bu takva boyutudur.

Kur'an-ı Kerim bizlere, takvaya erişmiş/muttaki olanların özelliklerinden bahsederken bunların, varlıkta ve darlıkta Allah için harcayanlar, öfkelerini yenenler, insanları affedenler, bir kötülük yaptıklarında ya da kendilerine zulmettiklerinde Allah'ı hatırlayıp, günahlarından dolayı tövbe istiğfar edenler olduklarını hatırlatmakta (Âl-i İmran, 3/134-135), böyle davrananları cennetle müjdelemekte (Âl-i İmran, 3/136) ve Allah'ın onları sevdiğini bildirmektedir (Âl-i İmran, 3/76; Tevbe, 9/4, 7).

Sevgili Peygamberimiz de, kim olursa olsunlar ve nerede bulunursa bulunsunlar insanların kendisine en yakın olanlarının takva sahipleri olduklarını belirtmiştir (Ahmed b. Hanbel, Müsned, V, 235).

Mademki, yapılan işler değil onun arka planındaki takva, Rabbimize ulaşmakta ve takvaya erenler Allah ve Resûlü tarafından bu şekilde övgüye değer görülmektedir. Öyleyse takva boyutlu bir hayat sürebilmenin gayreti içinde olmalıyız.

TAKVA CENNETE GİRME VESİLESİDİR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

اِنَّ لِلْمُتَّق۪ينَ مَفَازًاۙ حَدَٓائِقَ وَاَعْنَابًاۙ

"Gerçek şu ki, muttakiler için 'bir kurtuluş ve mutluluk', nice bahçeler ve üzüm bağları vardır." (Nebe, 78/31-32)

Hayat, sadece içinde yaşadığımız şu fani dünyadan ibaret değildir. Rabbimiz, dünya hayatını belli bir zamana kadar bize emanet etmiştir. Bize verilen bu emanete gereği gibi riayet edebilir ve Rabbimizin rızası doğrultusunda bir hayat sürdürebilirsek, dünya nimetleri ile kıyaslanamayacak nice nimetleri ve mutluluğu elde ederiz.

Ahiret gününde, cehennemdekilerin aksine, Allah'ın takva sahibi kulları için bir kurtuluş, başarı ve kazanç vardır. Takva sahibi kullara müjdelenen cennete nail olabilmek için takvanın ne olduğunu ve nasıl elde edilebileceğini de bilmek gerekir. Takva, farklı şekillerde tarif edilmiştir. Bunlardan bir kısmını şöyle ifade edebiliriz:

Takva, Mevla'nın seni, yasakladığı amel üzere görmemesidir.

Takva, gereksiz ve faydasız şeylerden sakınmaktır.

Takva, Allah'ın dışındakileri Allah'a tercih etmemektir.

Takva, insanlar yanında dilinden, meleklerin gözetiminde fiillerinden, arşın sahibi yüce Allah'ın bilgisinde de gizli hâllerinden dolayı bir ayıbının bulunmamasıdır.

Dünyanın şerefi zenginlik, ahiretin şerefi takvadır.

İmamı Gazâli, şüpheli şeylerden uzak durma ile takva arasındaki alakayı şu şekilde izah ediyor: *"İnsan, Allah'ın celâlini, sıfatlarını, fiillerini bilmesi ve kendi kusurlarıyla kendini bekleyen tehlike ve korkuları bildiği nispette Allah'tan korkar. Bu korkunun hareketlerimize tesir eden en az derecesi, dinen sakıncalı sayılan işleri yapmaktan bizi alıkoyan korkudur."* (Gazali, İhyâ, IV, 153) O halde takvayı elde etmek için gayret göstermeli ve Allah'tan muvaffakiyet dilemeliyiz.

---

* Dr. Sabri TÜRKMEN

Yukarıda zikrettiğimiz ayetlerin öncesinde cehennemliklerin durumundan onların çekeceği azaptan bahsedilmiş, buna karşın muttakilerin 'bahçeler ve üzüm bağları' şeklinde simgelenen kurtuluş yerine ve barınağa gidecekleri haber verilmiştir. Burada şunu belirtmeliyiz ki yüce Allah'ın bunca meyvenin arasından üzümden bahsetmesi ve onu belirlemesi, Kur'an'ın ilk kez seslendiği o günkü Arap toplumunda üzümün herkes tarafından biliniyor olmasından kaynaklanmaktadır.

Takva sahipleri için bahsi geçen nimetler, yüzeysel olarak kavranabilen somut nimetlerdir. Ancak gerçek tatlarının nasıl olacağını tam olarak kavrayamazlar. Çünkü insan içinde bulunduğu şartlara ve düşünce yapısına bağlı olarak olayları değerlendirir. Nitekim bir hadiste de ifade edildiği gibi müminler için âhirette hazırlanan nimetler, lütuf ve ikramlar "gözlerin görmediği, kulakların işitmediği ve hiçbir beşer aklının tam olarak tasavvur edemeyeceği türdendir" (Buhârî, "Tevhîd", 35; Müslim, "Îmân", 312). Ancak, yüce Allah, kullarının uhrevî nimetlere dair yaklaşık bir fikir edinmelerini sağlamak ve onlarda bu nimetlere yönelik bir arzu ve istek uyandırmak için, birçok âyette olduğu gibi burada da idrak ve anlama gücüne göre bu dünyada en çok ihtiyaç duydukları, sevdikleri nesneler ve hazlardan örnekler vermiştir. Yüce Allah'ın gönülden inanmış kulları için hazırlamış olduğu bu nimetler dünyadaki nimetlerden çok daha üstündür.

Günümüzde insanlar çalışmaktan ve muhtelif meşguliyetlerden yorulup da dinlenme ihtiyacı hissedince, yorgunluklarını atmak ve streslerinden uzaklaşmak için, ses ve görüntü kirliliğinden uzak, su ve ağacın bol olduğu, nezih dinlenme yerlerine gitmeyi tercih ederler. Nitekim zikrettiğimiz ayetlerde de muttakilerin yerinin cennet olduğu ifade edilmiş ve oradaki nimetlerden bahsedilmiştir. O cennet müminler için sevinç kaynağıdır. Bir ayet-i kerimede de şöyle buyurulmuştur:

"İman edip salih ameller işleyenlere gelince, işte onlar cennet bahçelerinde sevindirilirler." (Rûm, 30/15)

Cennetin en belirgin özelliği, dinlenmek için arzu edilen ağaç ve suyun orada bol bulunmasıdır. Cennete girmeyi hak eden her bir insana, dünyadaki ameline, mutluluk anlayışına ve beklentisine göre nimetler verilecektir. Bu husus şöyle beyan edilmektedir:

"İnanıp yararlı işler yapanlar da cennet bahçelerindedirler. Onlar için Rableri katında diledikleri her şey vardır. İşte bu büyük lütuftur." (Şûrâ, 42/22)

Özetle şunları söyleyebiliriz: Takva sahibi müslüman, Allah ve Resûlünün rehberliğinde yolunu bulan ve yüce Allah'ın korumasına giren kimsedir. O, gerçek kurtuluşa ermiştir. Bu kurtuluş, ebedî bir kurtuluştur. Bu kurtuluşun sonucunda, bıkkınlık vermeyen, tükenmeyen, dünyada hiç tadılmamış, idrak kapasitemizin üzerinde nice nimetler vardır. Bu kurtuluşa erebilmek, dünya hayatını iyi değerlendirerek Rabbimizin rızasını kazanabilmeye bağlıdır.

TEMİZ BİR KALPLE ALLAH'IN HUZURUNA ÇIKAN KURTULUŞA ERER*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

اِذْ جَٓاءَ رَبَّهُ بِقَلْبٍ سَل۪يمٍ

"Hani o, Rabbine temiz bir kalple gelmişti." (Sâffât, 37/84)

İnsanın dünya ve ahiret saadeti kalbinin selametine bağlıdır. Çünkü kıyamet gününde Allah'ın azabından kurtulup ebedî cennet nimetlerini ancak selim kalp sahipleri elde edecektir. Mevlamız bu konu hakkında şöyle buyuruyor:

"*O gün ki ne mal fayda verir ne oğullar! Allah'a arınmış bir kalp ile gelen başka.*" (Şuara, 26/88-89)

Evet, bu dünyada birçok şeye sahip olabiliriz. Büyük bir servetin üzerinde oturuyor olabiliriz. Önemli bir makamda işimiz olabilir. Geniş bir sosyal çevreye, kalabalık bir aile yapısına sahip olabiliriz. Ancak tüm bu nimetler, bizim inançlı ve ahlaklı bir insan olmamızla bir değer kazanır. İşte yukarıdaki ayette, tüm dünya nimetlerinin burada kalacağı, ahirete götürülecek yegâne şeyin ise, temiz bir kalp olduğu belirtilmektedir.

Peki! Kalp temizliği nasıl olacaktır? Kalbin selameti Allah'ın bize haber vermiş olduğu şeylere ters düşen kötülüklerden ve nefsin Allah'ın emir ve nehiylerine zıt olan isteklerinden kalbimizi korumakla gerçekleşir. Böylece fıtrata uygun bir kalbe sahip olan kimse, kötü düşüncelerden uzaklaşacağı gibi, bu kötülükleri yapmaya da asla yanaşmaz, uzak durur.

Bedenimizin birtakım hastalıklardan dolayı rahatsızlanması ve vücut sağlığımızı yitirmemiz her zaman mümkündür. Dolayısıyla sağlığımızı muhafaza etmek ve hastalanmamak için nasıl kendimizi soğuk ve sıcaktan koruyor, uygun elbiseler giyi-

* Dr. Zafer KOÇ

yorsak, kalp hastalıklarına karşı çok daha fazla hassasiyet göstermeliyiz. Çünkü kalp sağlığımız, beden sağlığımızı korumaktan daha zordur ve daha uzun zaman alır.

Kötü duygu ve düşüncelerden kurtulmanın yolu, kalbi korumakla sağlanabilir. Zira günahlar kalbimizi yaralar, parçalar ve bizi tüm güzel duygu ve düşüncelerden uzaklaştırır. Ayette, günahların kalbi kararttığı, paslandırdığı belirtilmektedir:

"Hayır hayır! Doğrusu onların kazanmakta oldukları kalplerini paslandırmıştır." (Mutaffifin, 83/14)

Tertemiz, pırıl pırıl yaratılan insan, zamanla çevrenin etkisiyle kirlenmeye başlar. Aynanın üzerindeki tozlar zaman aralıklarıyla silinmeyince bir süre sonra cismi göstermez hâle geldiği gibi, günahlar da kalbi kaplar. Sevgili Peygamberimiz (s.a.s), kalbin günahlarla kirlenmesini şöyle açıklamaktadır:

"İnsan, bir günah işlediğinde gönlünde siyah bir nokta belirir. Eğer kişi, günahına tövbe eder, pişman olursa, o siyahlık gider, yeri yeniden parlar." (İbn Mâce, "Zühd"; 29; Müsned, 2/297)

Kalbin kararmasının ve hastalıklı bir hâle gelmesinin birçok sebepleri vardır. Nedir bunlar diye baktığımızda, en başta Allah ve O'nun dini hakkında şüpheye düşmek ve maazallah inancı yitirmek gelir. Bunu takip eden şey ise insanın hiçbir kaide ve kural tanımadan, nefsinin istekleri doğrultusunda hareket etmesidir.

Şüphesiz ki nefis, insana her türlü kötülükleri yaptırmaya çalışır. Öyle ki nefis artık ilahlaşır. Günahlara dalan ve kalbini kirleten insanı Mevlamız şöyle tanımlamaktadır:

"Kendi nefsinin arzusunu kendisine ilah edineni gördün mü?..." (Furkân, 25/43)

Ahirette Rabbimizin huzuruna salim bir kalple çıkabilmemiz için Dinimizin yasakladığı her türlü günahtan kaçınmamız gerekir. Çünkü günah bir iç çöküntü, bir terslik ve fıtratla zıtlaşmadır. Günaha giren kimse, kendini vicdani azaplara ve kalbî sıkıntılara bırakmış bir talihsiz ve bütün ruhi meleke ve kabiliyetlerini şeytana teslim etmiş bir zavallı durumuna düşer. Bir de o günahı işlemeye devam ederse, bütün bütün ipi elden kaçırır ve artık ne bir irade, ne bir direnme ne de kendini yenilemeye mecali kalır.

Elbette hiç günah işlememe gücüne sahip değiliz. Zaman zaman bilerek ya da bilmeyerek birçok hata ve günahlarımız olmaktadır. Bu günahlar kalbimizi kirletir ama bu kiri silme ve yeniden kalbimizi temizleme yolunu yüce Allah bize bildirmiştir. Yeter ki günahlarda ısrar etmeyelim ve tövbe kapısına daima yönelelim. Rabbimiz şöyle buyurmaktadır:

"Yine onlar, çirkin bir iş yaptıkları yahut nefislerine zulmettikleri zaman Allah'ı hatırlayıp hemen günahlarının bağışlanmasını isteyenler -ki Allah'tan başka günahları kim bağışlar- ve bile bile, işledikleri (günah) üzerinde ısrar etmeyenlerdir." (Âl-i İmran, 3/135)

Bu ayetten de anlaşılacağı gibi Allah (c.c) bizi daima tövbeye çağırmakta ve günahlarımızı affedeceğini belirtmektedir. Ta ki kendi katına, günahlarla kirlenen bir kalple değil, temiz bir kalple çıkalım. Bazen insan günahlarla kirlenen kalbinin artık arınmayacağını sanır ve ümitsizliğe düşebilir. Asla böyle bir kanaate varmamalıyız. Çünkü Allah'ın merhameti sonsuzdur ve her el açanı ve arınmak isteyeni affedeceğini bildirmiştir. Bir ayette bu müjde şöyle verilmektedir:

"De ki; 'Ey kendilerinin aleyhine aşırı giden kullarım! Allah'ın rahmetinden ümidinizi kesmeyin. Şüphesiz Allah bütün günahları affeder. Çünkü O, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir." (Zümer, 39/53)

Sevgili Peygamberimiz (s.a.s), insanın arınmasına işaret ederken bunun ilk önce kalpte gerçekleşeceğini bildirir:

"Vücutta bir et parçası vardır. O sağlamsa, bütün vücut sağlam olur; o bozulursa bütün vücut bozulur. İyi bilin ki, işte o et parçası kalptir." (Buhârî, "İman", 39; Müslim, "Müsâkât", 107; İbn Mâce, "Fiten", 14)

Hepimiz de ahirette cennet nimetleri ve cemalullah ile mutlu olmak isteriz. Kur'an-ı Kerim ve sevgili Peygamberimiz bunun yollarını açık bir şekilde göstermiştir. Bize düşen ise, bu emir ve yasaklara uymak, nefsimizin esiri olmadan temiz bir kalple Rabbimizin huzuruna çıkmaktır.

Kuşkusuz, *"Nefsini arındıran kurtuluşa ermiştir."* (Şems, 91/9)

TEVAZU SAHİBİ OLMAK*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ
كَلَّٓا اِنَّ الْاِنْسَانَ لَيَطْغٰىۙ اَنْ رَاٰهُ اسْتَغْنٰىۜ

"Hayır, insan kendini yeterli gördüğü için mutlaka azgınlık eder." (Alâk, 96/6-7)

Tevazu, alçak gönüllü olmak demektir. Bunun azlığı kibir, aşırılığı ise zillettir. Her şeyde olduğu gibi bu konuda da ifrat ve tefriti tasvip etmeyen dinimiz, bunların yerine mütevazı tasvip etmektedir. Çünkü kibir ve gurura kapılmak insanı, âhirette Allah'ın rahmet nazarından mahrum edecektir. Sonunda bu gibi kimselerin akıbeti de hayır olmayacaktır. Üstelik bu gibi davranışlar, kişiyi sadece Hâlik'ın gözünde değil, O'nun yarattığı insanların yanında da daha itibarsız bir hâle getirecektir. Hâlbuki bunun yerine tevazu sahibi olmak, kişiye hem Allah, hem de kulları yanında saygınlık ve itibar kazandıracaktır.

Nitekim Cenâb-ı Hakk, kullarının bu erdeme sahip olmasını isteyerek, *"Onlar yeryüzünde tevazu içinde yürürler"* (Furkân, 25/63) buyurmaktadır. Böylesine güzel bir haslet olan tevazuu Allah, ilk olarak sevgili elçisi Hz. Muhammed (s.a.s)'e emretmekte ve şöyle buyurmaktadır: *"Sana tâbi olan müminlere alçak gönüllü davran!"* (Şuara, 26/215) Bunun üzerine o güzel insan da hayatında hep bu düstur ışığında hareket etmiş, her şey onun hürmetine yaratılmasına karşın, diğer hiçbir varlığın gösteremeyeceği oranda alçakgönüllü davranmıştır. Kendisine korkarak yaklaşanlara, "Ben de sizin gibi bir insanım" diye cevap verdiği bilinmektedir. Ashabın Peygamberimizi en fazla bu hasleti nedeniyle sevdiklerini söylemek abartılı olmasa gerektir. Çünkü her statüdeki insan onunla çok rahat konuşmuş, arkadaşlık etmiştir.

Bütün bu tevazu örneklerini o güzel peygamberin yaşantısında görmek mümkündür. Örneğin Hz. Peygamberimiz kendi elbisesini kendi yamar, ayakkabılarını tamir eder, koyunlarını sağardı. Mescidin inşası esnasında sırtında kerpiç taşıması (Buharî, "Rikak", 17) da bu tevazu örneklerinden sadece biridir. İnsanlık tarihine

* Doç. Dr. Ömer YILMAZ

baktığımız zaman, ellerine maddî ve manevî güç geçiren pek çok kişinin kibir ve gururlu davranması, insanlığa zulmetmesi sonucu yerle bir olduğu ve bu gibi güç sahiplerinin günümüzde isimlerinin dahi hatırlanmadığı görülmektedir. Buna karşın başkasına hep yararı dokunmuş, herkese iyilik etmiş şahsiyetler hayırla yâd edilmektedir.

Pek çok yönüyle aciz olarak yaratılan biz insanoğlunun kibirlenmesine, gururlanmasına sebep olacak bir neden de yoktur. Çok iyi dikkat edildiği takdirde hepimiz tepeden tırnağa acz içinde yaratılmış varlıklarız. O halde gurura kibire ne gerek vardır? Göz kapaklarının açılıp kapanmasına, saç ve tırnaklarının büyümesine engel olamayan, daha pek çok şeye muhtaç olan insanın kendini Yaratandan müstağni görmesi mantıklı bir anlayış olmasa gerektir. Nitekim Kitabımız da bu durumu gözler önüne serip; *"Yeryüzünde böbürlenerek dolaşma. Çünkü sen (ağırlık ve azametinle) ne yeri yarabilir ne de dağlara ululuk yarışına girebilirsin"* (İsrâ, 17/37) buyurur. Günü gelip öleceğimize, öldükten sonra her şeyden hesaba çekileceğimize göre davranışlarımıza, hâl ve hareketlerimize dikkat etmek en doğru olanıdır.

Zira Cenab-ı Hak, göklerde ve yerde ne varsa hepsini biz insanoğlunun emrine amade kılmış, (Câsiye, 45/13) fakat onu başıboş bırakmadığını da bildirmiştir (Kıyame, 75/36). İnsan, ilahî yaratılış hikmeti ve imtihanın sırrının bir gereği olarak hayra ve şerre meyillidir. Gerçekten de onun fıtrî olarak sahip olduğu aklî ve kalbî tüm temayüller hayra ve şerre kullanılmaya müsaittir. Zaten peygamberlerin gönderiliş amacı da ona doğruyu, Hakk'ı ve hakikati bulmakta rehberlik etmek; ikaz, irşat, örneklik ve nasihat yoluyla iyiye ve güzele yönlendirmek içindir. Çünkü bizim dinin emir ve yasakları doğrultusunda hareket etmemiz, hem kendimize hem de çevremizdekilere dünyada huzur ve mutluluk verecek, ahirette ise kurtuluşumuza vesile olacaktır.

TEVEKKÜL*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحٖيمِ

وَتَوَكَّلْ عَلَى الْحَيِّ الَّذٖي لَا يَمُوتُ وَسَبِّحْ بِحَمْدِهٖۜ وَكَفٰى بِهٖ بِذُنُوبِ عِبَادِهٖ خَبٖيرًاۚ

"Sen, o ölümsüz ve daima diri olana (Allah'a) tevekkül et. O'nu her türlü övgüyle yücelterek tesbih et. Kullarının günahlarından hakkıyla haberdar olarak O yeter." (Furkân, 25/58)

Allah'a yönelmemiz ve O'ndan yardım istememiz, başarılı olmamızın ve karşılaştığımız sıkıntılarımızın çözümünün başlangıç noktasını teşkil eder. O'na dayanmamız ve güvenmemiz bize güç kazandırır. Yüce Rabbimiz umulmayan, beklenmeyen yer ve yönlerden kolaylıklar ihsan eder. Çünkü O'nun her şeye gücü yeter.

Bu âyet, özelde Peygamberimize genelde ise biz Müslümanlara nasıl hareket edeceğimiz konusunda yol göstermektedir. Peygamberimiz (s.a.s) âyetteki bu buyruk uyarınca daima Allah'a dayanıp güvenmiş, O'ndan aldığı güçle tek başına giriştiği mücadeleyi, başladığı gündeki kararlılık ve cesaretiyle ömrünün sonuna kadar sürdürmüş; en sonunda yüce Allah ona vaat ettiği zaferleri nasip etmiş ve insanların kitleler hâlinde, Allah'ın dinine girdiği günleri kendisine göstermiştir. Kur'an'da ısrarla Allah'a tevekkül etmemiz emredilmiştir. "Tevekkül", üzerimize düşen görevi en iyi şekilde yerine getirip bütün tedbirleri aldıktan sonra her hususta Allah'a güvenmek, dayanmak, teslim olmak ve işlerimizi Allah'a havale etmektir.

Tevekkül, yalnızca işi Allah'a havale etmemiz demek değildir. Ne iş yapıyorsak yapalım, o işi kurallarına uygun olarak yapacağız, çalışacağız, sabredeceğiz, Allah'tan başarımız için yardım isteyeceğiz ve sonra da Allah'ın muvaffak kılacağına itimat edeceğiz. Bunları yapmadan Allah'a tevekkül etmemiz, tevekkül değil miskinliktir. Buna göre, çalışma, sabır ve tevekkül birlikte olacaktır. Çalışmadan işleri Allah'a havale etmemiz doğru olmadığı gibi başarıyı Allah'ın yardımı olmaksızın sadece çalışmamıza bağlı görmek de asla doğru değildir. Çünkü Allah'ın izni ve yardımı olmadan başarılı olmamız kesinlikle mümkün değildir. Güveneceğimiz ve

* Mustafa GÜNEY

dayanacağımız gerçek güç sahibi Allah'tır. Öyleyse biz de ölümden kurtulamayacak olan fânilere değil; üzerimize düşen görevi bütün gücümüzle ve imkânlarımızla yerine getirdikten sonra, sadece ve sadece ölümsüz ve daima diri olan Allah'a dayanıp güvenelim.

Millî şairimiz Mehmet Akif'in de dediği gibi:

"Allah'a dayan sa'ye sarıl hikmete râm ol,

Yol varsa budur bilmiyorum başka çıkar yol."

Üzerimize düşen görevler; dünyevi işlerin gerektirdiği şartları yerine getirmek olduğu gibi, bundan daha da önemlisi sadece bununla yetinmeyip Rabbimizle ilişkimizi sağlayacak kulluk görevlerimizdir ki, bu ayetteki ifadesiyle "O'nu hamd ile tesbih etmek"tir.

"Hamd", Allah'ı bütün kemal sıfatlarıyla övme ve sena etmedir. "Elhamdü li'llah", "Bütün kemal sıfatlar ve övgüler Allah'a mahsustur" demektir.

"Tesbîh" ise; Allah'ı noksan sıfatlardan tenzih etme ve ululamadır. "Sübhanallah" 'eş ve çocuk, zulüm, âcizlik, ortağı bulunma vb. ilahlıkla bağdaşmayan her türlü noksan sıfatlardan Allah'ın uzak olduğunu kabul ederim' anlamına gelir. Öyleyse yüce Rabbimizin nimetlerine şükür için, her türlü yüce sıfatlara/niteliklere sahip ve bütün noksan sıfatlardan uzak olduğunu kabul ederek, O'nunla irtibatımızı/bağımızı sağlayacak kulluk görevlerimizi daima yerine getirelim ki O da bize güç versin ve gerçek dayanağımız olsun.

Peygamberimizin, Abdullah İbn Abbas'a yaptığı nasihate kulak verelim:

"Yavrucuğum, sana bazı kaideler öğreteyim' dedi ve şöyle buyurdu: 'Allah'ın emir ve yasaklarını gözet ki, Allah da seni gözetip korusun. Allah'ın (rızasını) her işte önde tut, Allah'ı önünde bulursun. Bir şey isteyeceksen, Allah'tan iste. Yardım dileyeceksen, Allah'tan dile! …'" (Tirmizî, "Kıyâmet", 59)

Rabbimizle bu irtibatı sağlayan biz müminlerin başkalarının günahlarıyla meşgul olmak yerine, sadece kendi görevlerimizi en güzel şekilde yerine getirmeye çabalamamız ve yalnızca Allah'a tevekkül etmemiz gerekir.

TİCARETTE DE DÜRÜST OLMALIYIZ*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَيْلٌ لِلْمُطَفِّف۪ينَۙ اَلَّذ۪ينَ اِذَا اكْتَالُوا عَلَى النَّاسِ يَسْتَوْفُونَۘ وَاِذَا كَالُوهُمْ اَوْ وَزَنُوهُمْ يُخْسِرُونَۜ

اَلَا يَظُنُّ اُو۬لٰٓئِكَ اَنَّهُمْ مَبْعُوثُونَۙ لِيَوْمٍ عَظ۪يمٍۙ يَوْمَ يَقُومُ النَّاسُ لِرَبِّ الْعَالَم۪ينَۜ

"Ölçüde ve tartıda hile yapanların vay hâline! Onlar insanlardan (bir şey) ölçüp aldıkları zaman, tam ölçerler. Fakat kendileri onlara bir şey ölçüp yahut tartıp verdikleri zaman eksik ölçüp tartarlar. Onlar, büyük bir gün; insanların, âlemlerin Rabbinin huzurunda duracakları gün için diriltileceklerini sanmıyorlar mı?" (Mutaffifîn, 83/1-6)

Dürüstlük, kişisel ilişkilerden toplumsal ilişkilere, ticari ve mesleki faaliyetlerden kamu görevlerine kadar hayatın bütün alanlarını kapsayan ve mutlaka riayet edilmesi gereken bir erdemdir. Unutulmamalıdır ki, amir memuruna, memur amirine, işçi işverenine, işveren işçisine, müşteri satıcısına, kişi dostuna, eşler birbirlerine vs. güvenmezlerse, böyle bir toplumda huzur ve mutluluktan söz edilemez. İktisadi ve ticari hayatın devamı ve verimliliği de insanların birbirine karşı dürüst davranmalarına bağlıdır. Ölçtüğünü eksik ölçen, tarttığını eksik tartan, malın gerçek fiyatını söylemeyen, kalitesiz malı kaliteli gibi piyasaya süren, konuştuğu zaman yalan konuşan, karşısındakilere dürüst davranmayan insanların bu davranışlarını Müslümanlıkla bağdaştırmak mümkün değildir.

Üzülerek ifade edelim ki, günümüzde dürüst ve güvenilir insanların sayıları azaldıkça; can, mal, namus ve nesil emniyeti tehlikeye girmekte, servetler yağmalanmakta, çek ve senetler karşılıksız çıkmakta, sahte ürünler piyasaları doldurmakta, alışveriş esnasında insanlar aldatılmakta, birçok alanda ahlaki çöküş ve çürümeler baş göstermektedir.

İşte yukarıda meallerini verdiğimiz Mutaffifîn suresinin ilk altı âyetinde bu konu ele alınmakta; bir yandan alışveriş esnasında eksik ölçüp tartanlar kınanırken, diğer yandan da böylesine çirkin bir işe kalkışan ve insanların haklarını üzerine geçirenlerin âhirette maruz kalacakları cezalara dikkat çekilmektedir.

---

*Dr. Muhlis AKAR

Ticarette dürüst davranmak, eksik ölçü ve tartı ile satış yapmaktan sakınmak hususu Kur'an-ı Kerim'in diğer âyetlerinde de yer almaktadır:

"Göğü Allah yükseltti ve ölçüyü O koydu. Sakın tartıda haksızlık etmeyin. Tartıyı doğru tutun, terazide eksiklik yapmayın." (Rahmân, 55/7-9)

"Ölçüyü tam yapın. Eksik verenlerden olmayın. Doğru terazi ile tartın. İnsanların mallarını ve haklarını eksiltmeyin. Yeryüzünde bozgunculuk yaparak karışıklık çıkarmayın." (Şuarâ, 26/181-183; ayrıca bk. En'âm, 6/152; İsrâ, 17/35)

Sevgili Peygamberimiz de geçmiş milletlerin helakine sebep olan günahlardan birinin eksik ölçüp, eksik tartmak olduğunu haber vererek (Tirmizî, "Büyû", 9) bu konuda ticaret erbabını dürüst ve dikkatli olmaya davet etmişlerdir.

Nitekim kendileri bir gün pazarı dolaşırken, tahıl satan birisinin yanına gelmiş, elini buğday yığınına daldırmış, altının ıslak olduğunu görünce sormuş: "Nedir bu?", Satıcı: "Yağmur yağmıştı, ondan dolayı ıslandı" şeklinde cevap verince; Resûlullah; *"Niçin o ıslak tarafı halkın görebilmesi için üste getirmedin?"* diye sert bir şekilde mukabelede bulunduktan sonra, *"Bizi aldatan bizden değildir"* (Müslim, "İman",164; Ebû Dâvûd, "Büyû", 50) ikazını yapmıştır. Yine diğer bir hadislerinde de, *"Kusurlu bir malı, ayıbını söylemeden satmak bir Müslüman'a helâl olmaz."* (Müslim, "İman", 43, 164; İbn Mâce, "Ticârât", 45); *"Alıcı ve satıcı doğru söyler, her şeyi açıkça ortaya koyarlarsa, alışverişleri helâl ve mübarek (bereketli) olur."* (Buharî, "Büyû", 19) buyurarak, varsa malın ayıp ve kusurunu söylemenin ve tarafların birbirlerine karşı dürüst davranmalarının alışverişin helal ve bereketli olmasının en önemli şartlarından biri olduğunu belirtmişlerdir. Aynı şekilde; *"Doğru sözlü ve güvenilir tacir (ahirette) peygamberler, sıddîklar ve şehitlerle beraber bulunacaktır."* (Tirmizî, "Büyû",4; İbn Mâce; "Ticârât",1) hadisleriyle de doğru sözlü ve güvenilir tüccarı övmüşlerdir.

O halde Müslüman tüccar/esnaf özüyle, sözüyle, iş ve icraatlarıyla doğru olmalı, ölçerek veya tartarak bir şey satarken adeta "kılı kırk yararcasına" dikkatli davranmalı, ölçü ve tartıda hile yapmamalı, kul hakkından sakınmalıdır. Müşterinin gafletinden veya bilgisizliğinden yararlanıp, sağlam ve kullanılışlı olmayan bir malı ona satmamalı, kalitesiz malı kaliteli malla karıştırmamalı, kötüyü iyiden ayırmalı, müşterisine mal satarken malının cinsini, özelliğini, kalitesini, varsa ayıp ve kusurunu mutlaka söylemelidir. Özü ve sözü doğru olmadıkça işinin de doğru olmayacağını bilmelidir. Sevgili Peygamberimizin şu hadis-i şerifini devamlı zihninde tutmalıdır:

"Kişinin kalbi doğru olmadıkça imanı doğru olmaz. Dili doğru olmadıkça da kalbi doğru olmaz. Kötülüğünden komşusu emin olmadıkça kişi cennete giremez." (Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III /198)

TOPLANMA GÜNÜ HAKKINDA İNSANLARIN UYARILMASI*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَكَذٰلِكَ اَوْحَيْنَٓا اِلَيْكَ قُرْاٰنًا عَرَبِيًّا لِتُنْذِرَ اُمَّ الْقُرٰى وَمَنْ حَوْلَهَا وَتُنْذِرَ يَوْمَ الْجَمْعِ لَا رَيْبَ فِيهِۜ فَرِيقٌ فِى الْجَنَّةِ وَفَرِيقٌ فِى السَّعِيرِ

"Böylece biz sana Arapça bir Kur'an vahyettik ki, şehirlerin anası olan Mekke'de ve çevresinde bulunanları uyarasın. Hakkında asla şüphe olmayan toplanma günüyle onları uyarasın. Bir grup cennette, bir grup ise cehennemdedir." (Şûrâ, 42/7)

Yüce kitabımız Kur'an-ı Kerim, bizi uyarmak ve öğüt vermek için Cenab-ı Hak tarafından sevgili Peygamberimiz Hz. Muhammed (s.a.s)'e indirilmiş, ilahî bir kelamıdır. Kur'an-ı Kerim'de sıklıkla vurgulanan iman esaslarından biri de bu âyette olduğu gibi ahirete yani ölümden sonraki hayata inanmaktır. Mealini okuduğum bu âyette Kur'an'ın Arapça olarak sevgili Peygamberimize indirilmesinin amacının, Mekke ve civarındaki insanları uyarmak olduğu haber verilmektedir. Âyet-i kerimede yüce Allah tarafından Peygamberimizden, özel olarak Mekke ve çevresinde bulunanların genel olarak da bütün insanların "toplanma günü" hakkında uyarılması istenmektedir. Âyette "toplanma günü" diye ifade edilen husus, Dinimizin inanç esaslarından biri olan ahirete iman hakkındadır. Bu âyet, mahşer ve hesap gününün vuku bulacağı konusunda hiçbir şüphemizin olmaması gerektiğini bize haber vermektedir. Bu itibarla biz müminler, yaşadığımız bu dünya hayatının bir gün son bulacağına; yani kıyametin kopacağına inanırız. Yüce Allah, Peygamber Efendimizin şahsında bizleri ve bütün insanları bu âyette "toplanma günü" olarak ifade edilen "kıyamet günü" ya da "mahşer günü" hakkında uyarmaktadır.

Âyet-i kerime Hz. Peygamber'e öncelikle Mekke ve civarının "toplanma günü" yani öteki âlem hakkında uyarılmasını emreder. Bununla insan hayatının ölümle

* Dr. Bünyamin OKUMUŞ

son bulmadığı hatırlatılmaktadır. Zira Kur'an-ı Kerim'in indirildiği dönemde gerek Mekkeliler gerekse Mekke civarındaki Araplar ölümden sonra bir hayatın varlığına inanmıyorlardı. Câsiye Suresi 24. âyette bu husus şöyle belirtilir:

"Dediler ki: 'Dünya hayatımızdan başka hayat yoktur. Ölürüz ve yaşarız. Bizi ancak zaman yok eder.' Bu hususta onların bir bilgisi yoktur. Onlar sadece zanda bulunuyorlar."

Bu ayette belirtildiği üzere o dönemde Arapların büyük çoğunluğu ölümden sonra bir hayatın varlığına inanmıyorlardı. Zamanın geçmesiyle hayatın bittiğini zannediyorlardı. Bu itibarla Allah, hayatın ölümle son bulmadığını, ölümün ancak ahiret hayatına açılan bir kapı olduğuna işaret etmektedir. Âyet-i kerime aynı zamanda bizi cennet ve cehennem konusunda da uyarmaktadır. Zira Kur'an'ın diğer âyetlerine baktığımızda, bu "toplanma günü"nde, insanların hesapları görüldükten sonra dünyada yapmış oldukları amellere göre, bir kısmının cennete ve bir kısmının da cehenneme gideceği haber verilmektedir. Bu itibarla ahirete iman aynı zamanda cennet ve cehennemin varlığına da iman etmek demektir. Hesap gününe, ahiret hayatının varlığına, cennet ve cehenneme inanmak bize büyük bir sorumluluk yüklemektedir. Bu dünyada yaptıklarımız zayi olmayacaktır. İyilik ya da kötülük cinsinden olsun her şeyin o hesap gününde karşılığını göreceğiz. Dolayısıyla bu inanç bizi, yaptığımız iyiliklerin zayi olmayacağı bilinciyle daha çok iyilik yapmaya, kötülüklerden ve yasaklardan da uzak durmaya sevk etmiş olmaktadır.

Bu itibarla âyetteki uyarı, sadece bir ikaz, öğüt ve haberden ibaret olmayıp aynı zamanda ahiret hayatı için daha dünyada iken ibadet, amel ve ahlak bakımından hazırlıklı olmamız gerektiğini de bildirmektedir. Bu hazırlık, sadece ahiret hayatımız için değil, bu dünyadaki hayatımızı da sorumluluk duygusu ve disiplin içerisinde, gönül huzuru ve mutlulukla yaşamamız için en büyük kazanım olacaktır.

TOPLUMSAL SORUMLULUK VE DENETİM MEKANİZMASI*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا عَلَيْكُمْ اَنْفُسَكُمْۚ لَا يَضُرُّكُمْ مَنْ ضَلَّ اِذَا اهْتَدَيْتُمْۜ اِلَى اللّٰهِ مَرْجِعُكُمْ جَم۪يعاً فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ

"Ey iman edenler! Siz kendinizi düzeltin. Siz doğru yolda olursanız yoldan sapan kimseler size zarar veremez. Hepinizin dönüşü Allah'adır. O zaman Allah, size yaptıklarınızı haber verecektir." (Maide, 5/105)

Kur'an-ı Kerim'in değişik âyetlerinde emri bi'l-mâruf ve nehyi ani'l-münker üzerinde hassasiyetle durulmuş, bu toplumsal görevin terk edilmemesi istenmiştir. Çünkü toplumların sağlıklı bir şekilde hayatlarını sürdürebilmeleri, maddî ve manevî değerlerini koruyabilmeleri için iyilikleri emredip, kötülükleri nehyetmeleri, diğer bir ifadeyle toplumsal denetim mekanizmasını işletmeleri gerekmektedir.

Yüce Allah, yukarıda metnini ve mealini verdiğimiz âyetiyle hem görev ve sorumluluklarını yerine getirmeyen Müslümanları uyarmakta, hem de iman çağrılarına olumlu karşılık vermeyip, kötülüklerine devam eden inkârcıların durumuna üzülen müminleri teselli etmektedir. Âyet-i kerimede bireysel sorumluluktan toplumsal sorumluluğa doğru bir görev sıralaması yapılmaktadır. Çünkü bir toplumda dirlik ve düzenin sağlanması ve korunması, bireylerin görev ve sorumluluklarını yerine getirmeleriyle mümkündür. Sağlıklı bir toplumsal yapı, görev bilincine sahip, önce kendisini düzeltmeye çalışan fertlerden oluşur. Âyet-i kerimede müminlerden istenen budur.

Bazı âlimlere göre, Kur'an'ın emri bi'l-maruf hakkında en kuvvetli âyeti budur. Bu âyette geçen "enfüseküm", yani "kendiniz" kelimesi ile kastedilen, bütün müminlerdir. Çünkü Müslümanlar, İslamî bilincin bir gereği olarak tek vücut gibidirler. Nitekim Tevbe sûresinin 71. âyetinde de bu görev ve sorumluluk şöyle hatırlatılmaktadır:

* Dr. Muhlis AKAR

"Mümin erkekler ve mümin kadınlar birbirlerinin dostlarıdır. İyiliği emreder, kötülükten alıkoyarlar. Namazı dosdoğru kılar, zekâtı verirler. Allah'a ve Resûlüne itaat ederler. İşte bunlara Allah merhamet edecektir. Şüphesiz Allah mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir."

Bu durumda yukarıda zikrettiğimiz âyete şöyle mana verilebilir: "Ey Mü'minler! Siz kendinizle ve dindaşlarınızla ilgilenin ve onları vaaz ve nasihatle ıslah edin, onlara Allah'ın emir ve yasaklarını anlatın. Hem kendiniz ve hem de din kardeşleriniz istikamette olursanız azıp-sapmışlar size zarar veremez (Konyalı M. Vehbi, *Hulasatü'l-Beyan*, IV/1341-1342).

Diğer bir ifadeyle, "Siz hidayet üzere olur, Rabbinize hakkıyla iman eder, emrettikleri ve yasakladıkları hususlarda ona itaat eder, helâl kıldığını helal, haram kıldığını haram bilir, kendinizi ıslah eder, salih amel işler, Rabbinizin rızasını kazanıp ona yakınlık sağlayacak işler yapar; iyiliği emreder, kötülükten nehyederseniz; o zaman azıp-sapmışlar size zarar veremez." (Taberî, *Camiu'l Beyan fî Te'vîli'l Kur'an*, V/94 vd…)

Şüphesiz bu âyet-i kerimeden, "Kimse kimseye karışmasın, herkes kendini düzeltsin, başkalarının yanlışları beni ilgilendirmez" gibi bir anlam çıkarmak doğru değildir. Konuya ilişkin âyetlerin bütününü birlikte değerlendirdiğimizde anlaşılması gereken mana şudur: Herkes kendine, ailesine ve çevresine karşı görev ve sorumluluklarını yerine getirmekle yükümlüdür; iyiliği emretme, kötülükten sakındırma da bu göreve dâhildir. Kişi bütün bu vazifeleri yaptıktan sonra başkalarının yoldan sapması ona zarar vermez.

Rivayete göre Hz. Ebû Bekir (r.a.), bazı Müslümanların zamanla bu âyeti, nemelâzımcı bir anlayışa neden olabilecek şekilde yorumlamaya kalkıştıklarını görünce, onlara şöyle demiştir: "Ey insanlar! Siz bu âyeti okuyor ve gerçek anlamının dışında yorumluyorsunuz. Ben Resûlullah'tan şöyle işittim: İnsanlar bir kötülüğü/haksızlığı görür de değiştirmezlerse, yüce Allah hepsine birden ceza verir. Bunun için iyilikleri emredip kötülüklerden sakındırınız. Bu âyeti yanlış anlayarak, aldanıp da hiç biriniz "Neme lâzım, ben kendime bakarım, gerisi beni ilgilendirmez", demesin. Vallahi, ya iyiliği emredip kötülükten sakındırırsınız, ya da Allah, üzerinize kötülerinizi musallat eder de onlar size en kötü azapları yaşatırlar. Sonra da iyileriniz dua eder ama duaları kabul edilmez." (Tirmizî, "Tefsir", 6) buyurdu.

Bu konuda insanların yaptıkları yanlışlıklardan birisi de kendi görev ve sorumluluklarını yerine getirmedikleri halde, sürekli olarak başkalarını eleştirmeleridir. Yüce Allah, böyle davrananları işte bu âyet-i kerimesiyle uyarmakta, onlara sorumluluklarını hatırlatmaktadır. Unutulmamalıdır ki, bireysel ve toplumsal kimliğin korunabilmesi görev ve sorumlulukların karşılıklı olarak yerine getirilmesiyle mümkün olur.

TÖVBELERİ KABUL EDENDİR ALLAH*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَاللّٰهُ يُرِيدُ اَنْ يَتُوبَ عَلَيْكُمْ وَيُرِيدُ الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الشَّهَوَاتِ اَنْ تَمِيلُوا مَيْلًا عَظِيمًا

"Allah, sizin tövbenizi kabul etmek istiyor. Şehvetlerine uyanlar ise sizin büyük bir sapıklığa düşmenizi istiyorlar." (Nisâ, 4/27)

Bu âyet-i kerimede yüce Allah, yapacağımız tövbeleri kabul edeceğini beyan etmektedir. Tövbe, işlenmiş olan günahtan, suç ve kabahatin bir daha işlenmeyeceğine dair verilen söz demektir veya kabahatten pişmanlık duyarak vazgeçmektir. Yüce Allah'ın güzel isimlerinden biri de "et-Tevvâb"dır. Yani Allah tövbeleri kabul edendir.

Tövbenin kabul olması için bir kısım şartlar vardır. Bunlar;

- Günaha pişmanlık duymak,
- Günahı derhal terk etmek,
- Bir daha eski hâle dönmemeye azmetmektir.

Ayrıca kul hakkı varsa, ona hakkının verilmesi veya ondan helallik dilenmesi gerekir.

Tövbe, bizleri yeniden hayata bağlayan, bizlere ümit ve yaşama isteği veren, bizleri Allah'a yöneltip inanç ve imanımızı kuvvetlendiren, doğru ve dürüst davranmamızı sağlayan önemli bir davranıştır. Peygamberler dışında hiç kimse masum değil, yani günahtan korunmuş değildir. Herkes günah işleyebilir. Peygamberimiz bu hususu şöyle ifade etmektedir:

"Bütün insanlar hata yapar, hata yapanların en hayırlısı ise tövbe eden, yani hatasından dönendir." (İbn Mâce, "Zühd", 37/30)

Yüce Allah, insanı şerefli bir varlık olarak yaratmış, onu yeryüzüne halife tayin etmiş ve verdiği nimetlerle diğer yaratıklara onu üstün kılmıştır. İnsan, her ne kadar Allah'ın mükemmel bir biçimde yarattığı varlık olsa da zaman zaman bilerek ya da bilmeyerek hata, kusur, günah, kan dökme ve fitne çıkarma gibi kötü davranışlar sergileyebileceğini yüce Allah Kur'an'da beyan etmiştir (Bakara, 2/30).

---

* Nevzat Sabri AKIN

Gazzâlî de insan için tövbenin gerekliliği ve kaçınılmaz olduğunu Hz. Âdem'i örnek vermek suretiyle şöyle açıklamaktadır: "İnsanoğlunun babası bile tövbeden müstağni kalamamıştır. Babanın güç yetiremeyeceği şeye, çocukları hiç güç yetiremez." (Gazzâlî, *İhyâu Ulûmi'd-Dîn*, Beyrut, trs., IV/2)

Günahlar, gönül dünyamızı, ruhî yapımızı kirleten davranış ve eylemlerdir. Hz. Peygamber (s.a.s);

"Kul, bir günah işlediği zaman kalbinde siyah bir leke oluşur. Günahı bırakıp tövbe ederse kalbi temizlenir" (Müslim, "İman", 231) hadisiyle bu duruma işaret etmektedir. Gazzali, "İhya" adlı eserinde bu durumu bir benzetmeyle şöyle izah eder: "Cilalı aynanın karşısında duran insanın aynaya yansıyan nefesi, aynayı kararttığı gibi, kişinin uyduğu şehvet ve işlediği günahlardan oluşan karanlıklar da kalp üzerinde birikerek onu paslatır, karartır. Aynanın yüzünde biriken pas zamanla madenin içine işleyip maddesini bozduğu gibi, kalbin üzerinde biriken pas da onun tabiatı hâline gelir, kalbin üzerini kapatır." (Gazzâlî, İhyâ, IV/10)

Allah Teâlâ o kadar engin merhamet sahibidir ki, günahkâr olanların O'na yönelmesinden, O'ndan af ve bağışlanma dilemesinden büyük memnuniyet duyar. Peygamberimiz bunu çok çarpıcı bir örnekle şöyle bildiriyor:

"Kulunun günahlarına tövbe etmesinden dolayı Allah'ın sevinci, sizden birinizin ıssız çölde devesi ile giderken, onu üzerindeki yiyecek ve içecekle birlikte elinden kaçırması üzerine bir ağaç altına gelerek ümitsiz (ve bitkin) bir halde yaslanıp beklerken, devesini yanı başında görmesi üzerine, devenin dizginini tutarak sonsuz sevinç ve heyecanından (şaşırarak) (Ey Allahım, Sen Rabbimsin ben de senin kulunum diyecek yerde) yanlışlıkla, 'Allahım, sen benim kulumsun, ben de senin Rabbinim' dediğindeki sevincinden daha çoktur." (Buharî, "Da'avât", 80/4)

Tövbe kapısının açık olması, doğası gereği hayır ve şer işlemeye yatkın olan insan için bir fırsattır. Ama erdem ve gerçekten iman sahibi mümin, işlediği günah veya yaptığı hatadan, pişmanlık duyarak hemen yüce Rabbine sığınır ve O'ndan af dileyerek tövbe eder. O günah ve hatada, bile bile ısrar etmez. Tövbeleri kabul merciinin sadece Allah olduğunu bilir ve O'na yönelir. Allah, kendisine samimiyetle açılan elleri, yönelen gönülleri asla boş çevirmez.

Bu gerçeği göz önünde bulundurarak, eğer işlediğimiz günahlarda kul hakkı varsa hemen bu hakkı sahiplerine ödemeli veya onlardan helâllik almalı ve böylece bizi bağışlamasını Allah'tan dilemeliyiz. Böyle yaptığımız takdirde Allah'ın bizi bağışlayacağında şüphe yoktur. Çünkü yüce Allah şöyle buyuruyor:

"Muhakkak Allah bütün günahları bağışlar. Şüphesiz ki O, çok bağışlayan, çok esirgeyendir." (Zümer, 39/53)

TUFANDAN KURTULANLARIN İSYANKÂR TORUNLARI: AD, SEMUD, RESS KAVİMLERİ*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

وَعَادًا وَثَمُودَا۬ وَاَصْحَابَ الرَّسِّ وَقُرُونًا بَيْنَ ذٰلِكَ كَث۪يرًا

"Âd ve Semûd kavimlerini, Ress halkını ve bunların arasında pek çok nesilleri de helak ettik." (Furkân, 25/38)

Yüce Allah, Âd ve Semûd kavimlerini, Kur'an'da Tevbe, İbrahim, Furkân, Sâd, Kâf, Necm ve Fecr gibi pek çok surede beraberce anmıştır. İbrahim suresinde ifade edildiğine göre, Hz. Musa da kendi kavmini Nuh, Âd ve Semûd kavminin başına gelenlerle uyarmıştır (İbrahim, 14/9). Musa Peygamber'in bu kavimlere ilişkin bilgi sahibi olduğu Kur'an'da açıkça ifade edilmektedir.

Âd kavmi! Nuh kavminden sonra putlara tapan ilk kavim!

Âd kavminin başkenti, şehirler içinde benzeri kurulmamış olan, sütun ve kulelerle dolu İrem şehriydi. Bu şehre arkeolojik kaynaklarda Ubar adı da verilir. Yemen'de, Hadramut'un kuzeyinde yer alan bu görkemli şehir, sekizgen kuleleri ve on beş metreye varan sur duvarlarıyla muhteşemdi. Şehrin temel geçim kaynağı reçine ve tütsü üretimiydi. 'Âdlılar, yüksek yerlere şato gibi binalar yaparak, lüks ve eğlence içinde günlerini gün ediyorlardı. Bazı sarayları o kadar şatafatlıydı ki, bu sarayların içinde ölümsüzlüğü bulacaklarına inanmışlardı. Âdlılar sahip oldukları güç ve teknolojiyi güçsüzlerin üzerinde bir zorbalık ve yıkım aracı olarak kullanmayı da ihmal etmiyorlardı.' (Şuara, 26/128-130). Dahası Âd kavmi, Allah'a inanmıyor, ahiret gününü yalanlıyor, fuhuş ve lezbiyenlik gibi günahlarda ısrar ediyordu. Onlar, sahip oldukları teknolojiyle böbürlenerek "Bizden daha güçlü kim var?" diyorlardı (Fussilet, 41/15). Allah, içinde bulundukları günah batağından kurtarmak için onlara Hûd'u peygamber olarak gönderdi, fakat Âdlılar onu yalanladılar.

Bir diğer kavim, çöl patikalarının, kum tepelerinin çocukları Semudlular!

---

* Doç. Dr. Soner GÜNDÜZÖZ

Âd kavminin soyundan geldiği sanılan Semud kavminin yurdu, Medine'nin kuzeyinde, Hicaz ile Tebük arasında Hicr denilen yerdedir. Bu yüzden Semudlulara Hicirliler anlamında ashâbu'l-hicr de denilir (Hicr, 15/80). Semudluların da, ataları Âdlılar gibi teknolojiyle arası iyiydi. Semudlular, vadide kayaları yontarak kurdukları şehirlerinin görkemi içinde, her türlü ahlaksızlığı yapıyor, bu kayaların kendilerini her şeyden koruyacağını düşünüyorlardı. Oysa Allah demiyor muydu, 'sağlam ve tahkim edilmiş kaleler içinde bulunsanız bile ölüm size ulaşacaktır' diye! (Nisâ, 4/80).

Allah, Semud halkına Hz. Salih'i peygamber olarak gönderdi. Semudlular bir insanın peygamber olduğuna inanmanın delilik olduğunu düşünüyorlardı (Kamer, 54/23-24). Onlara göre, Salih Peygamber'in olağanüstü şeyler yapması gerekirdi. Salih Peygamber'den, kayadan bir deve çıkartmasını istediler. Mucizevî biçimde kayanın yarılmasıyla bir deve yaratıldı da onlar için. Fakat bu olayın ardından zorlu bir sınav da başlıyordu. Allah, Semudlulara su kaynaklarını bir gün onların, bir gün de bu devenin kullanmasını emrediyordu. Semudlular buna dayanamadı ve deveyi, 'suyumuzu bitirecek' diye öldürdüler (A'râf, 7/73).

Bir diğer kavim kuyu sahipleri, Ress Halkı! Peygamber katilleri!

Ress kavminin yaşadığı yer ihtilaflı! Ress kavmi, bazı Kur'an yorumcularına göre, Yemâme'de, bazılarına göre Azerbaycan'da, bazılarına göre ise Antakya'da yaşamış. Resslilerin, 'Kur'an'da ashâbu'l-uhdûd adıyla anılan ve müminleri diri diri ateşe atan Yemen'deki inkârcı topluluğun' torunları olduğu da söyleniyor. Başka görüşler de var. Fakat genel görüş, Ress kavminin Ad ve Semud'un devamı olduğu yolunda.

Âd, Semûd ve Ress kavmi zengin ve ileri görüşlü bir kavim olmakla beraber (Ankebût, 29/38) kendi akıbetlerini fark edememişlerdir. Çünkü şeytan, yaptıklarını onlara güzel göstermiştir. Sonları da korkunç olmuştur.

Âd kavmi, küfründe direnince üç sene yağmur yağmamıştı topraklarına! Derken sekiz gün yedi gece rüzgâr esti. Nihayet bir gün uzakta bir bulut gördüler, 'İşte!' dediler, 'beklediğimiz yağmur bulutu nihayet geldi!' Ne fayda ki, bu bulut, çöl kumunu kaldırarak ilerlemekte olan bir kasırgadan başka bir şey değildi. Aslında Âdlılar da bilirlerdi ya! Çöllerde bir kum fırtınasının ilk işareti, kuvvetli rüzgârlarla savrulan ve yükselmekte olan akımlarla yüzlerce metre yükseğe çıkan kum kasırgalarıdır. Uğultulu ve dondurucu şiddetli bir rüzgârla gelen kum kasırgası helak etti Âd kavmini (Hâkka, 69/6). İçi boş hurma kütükleri gibi boylu boyunca devrildi yere, cansız bedenleri (Kamer, 54/20). Sonunda yıkılmaz denilen İrem şehri, sanki hiç olmamış gibi, metrelerce kalınlıktaki kum tabakasının altında kaybolup gitti. Artık İrem, Kumların Atlantissi olmuştu. Seneler sonra sevgili Peygamberimiz 'Bize doğudan esen saba rüzgârlarıyla yardım edildi; Âd ise (kuzey) batıdan esen

dondurucu debûr (karayel) kasırgasıyla helâk oldu' derken, bu azgın kavmin nasıl yok edildiğine işaret ediyordu (Buharî, "Cuma", 1035).

Semûd kavmi atalarının başına gelenlerden ibret almamıştı hiç! Onlar da 'Bizden daha güçlüsü yok!' diyorlardı. Oysa Allah demiyor muydu? 'Biz nice güçlü kavimleri helak ettik' diye! (Zâriyât, 50/36) Hem de ne helâk! Ne yerle bir oluştu onlarınki. Gök başlarına yıkılmıştı, gümbür gümbür! Yer sallanmıştı, zangır zangır! Yıldırımlar düşmüştü, gökten alev alev! Dünya yeni bir güne merhaba derken, bir sabah vakti, Semudlular oldukları yerde kalakaldılar. Salih'in devesini öldürmüşlerdi öldürmesine, ama kendileri de ağıldaki samana dönmüşlerdi (Kamer, 54/31). Çünkü onlar suçlu, günahkârlardı (Duhân, 44/37).

Allah bir kavimden rahmet elini çektiğinde böyle oluyor. Âd kavmini kurtaramadı İrem şehri! Semud kavmini kurtaramadı kaya evleri! Ress'i kurtaramadı kuyu ve madenleri! Ve Firavun'u kurtaramadı piramitleri!

UHUD'A DOĞRU KOŞMAK!*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

اَصْحَابُ الْجَنَّةِ يَوْمَئِذٍ خَيْرٌ مُسْتَقَرًّا وَاَحْسَنُ مَق۪يلًا

"O gün cennetliklerin kalacakları yer daha hayırlı, dinlenecekleri yer daha güzeldir." (Furkân, 25/24)

"Ah! Cennetin kokusu!" diye mırıldandı; sonra dudakları titreyerek arkadaşı Sa'd bin Muâz'a, "o koku, biliyorum ki, Uhud'un yanında beni bekliyor" diyebildi. Bu sözler Enes'in sözleriydi, Nadr oğlu Enes'in. Uhud savaşının en şiddetli anlarıydı. Gözleri dolmuştu Sa'd'ın. Çünkü Enes'in, Bedir'i kaçırdığını, o günden beri şehit olma arzusu ile yandığını biliyordu. Şimdi Enes, Uhud dağının eteklerine doğru yürüyordu, hayır yürümek denemezdi buna, koşuyordu.

Toz, toprak, taş, mızrak, birbirine karışmıştı. Göz gözü görmüyordu, bağırışlar, iniltiler, kılıç sesleri savaşın şiddetini kulaklara fısıldıyordu. Bir taraftan dünya arzusuyla ağızlardan dökülen 'Zafer Hübel'in' yaygaraları, diğer taraftan gönüllerden taşıp gelen 'Allahu ekber' nidaları! Yerden yükselen toz bulutu genizleri yakıyor, güneş, susuzluk ve tozun etkisiyle, yutkunmak ve nefes almak imkânsız hâle geliyordu. Enes bu hengâmede Uhud dağına ilerliyordu, kimse alıkoyamıyordu, onu yolundan." (Tirmizî, "Tefsîrü'l-Kur'an", 3200)

Bu, İslam tarihinden bir alıntı, güvenilir kaynaklarda geçiyor. Olayı aktaran, yazık ki, anlatımını tam burada kesiyor. Anlatan kişi, olayın kahramanı Enes'in yeğeni küçük Enes'ten başkası değil. O, amcasının adını gururla taşımış olmalı. 'Enes'e ne oldu?' diye merak etmeden yapamıyoruz. Bereket versin, yeğeni Enes, amcasının Uhud'a doğru ilerleyişini anlatmayı, ufak bir notla bitirmeyi uygun bulmuş. Hüzünlü; ama mağrur bir not, bu: "Amcamın cesedinde seksenden fazla kılıç, ok ve mızrak yarası vardı. Öyle ki halam amcamı sadece parmak uçlarından tanıyabilmiş." Böyle anlatıyor, amcasının durumunu.

---

* Doç Dr. Soner GÜNDÜZÖZ

Enes, Uhud'a koşarken, hiçbir şeye aldırmadı. O sadece Uhud'a mı koşuyordu? Hayır! Herhalde o, Uhud'un ardında kokusunu duyduğu cennete koşmuştu, Allah'ın rızasına koşmuştu. Bazıları gerçeği görmemekte, duymamakta ısrar ederlerken, Enes gerçeği hem görüyor, hem duyuyor, hem de kokluyordu. Özümsemişti o, hakikati. Enes'e daha sonra ne olduğunu, aslında Kur'an bize anlatmaya devam ediyor. Nasıl mı? Cenneti anlatarak tabi.

Kur'an'ın cennet tasvirlerinden anlıyoruz ki, Enes'e: "İşte yaptığın (iyi işler) sayesinde kendisine varis kılındığın cennet!" diye seslenilmiş olmalı, orada (A'râf, 7/43). O da "Eğer Allah'ın bizi eriştirmesi olmasaydı, biz hidayete ermiş olamazdık. Ne mutlu ki, Rabbimin Peygamberi bize hakkı getirmiş" demişti, herhalde (A'râf, 7/43).

Sonrasını Rabbimiz anlatıyor yine, bize. Hak edersek eğer, Enes gibi gireceğimiz cennet bahçelerini:

Her zaman yemyeşildir oradaki bahçeler (Rahmân, 55/54).
Yeşili bozan bir renk varsa arada,
Ak pak, emre amade dilberler… (Sâffât, 37/49)
Bahçelerin altında çağlayan ırmak kenarlarında (Ra'd, 13/35),
Saraylar, kâşaneler, köşkler (Tevbe, 9/72).
Kurulmuş, otururlar tahtlarında (Kehf, 18/31),
İnci, altın murassa ipekler içinde müminler (Hac, 22/23).
Yakıcı sıcaktan eser yoktur, orada (İnsân, 76/13).
Gölgeleri hiç eksik olmayan ağaçların dalları altında,
Zahmetsizce yemişlere uzanırken müminler (İnsân, 76/14).
İki bahçeli köşklerde: ağaçlar, meyveler rengârenk çiçekler (Rahmân, 55/48).
Uşaklar pervane olurken etrafında müminlerin,
Kadehlerine dökerler, en kalitelisini şerbetin (Sâffât, 37/45-46).
Meyveler, kızarmış tavuklar, ördekler (Vâkıa, 56/17-21).
Kuş sütü eksik olmayan mönüler…
Allah'ın konukları, bazen,
Çevreyi temaşa ederlerken,
Pınar başlarında sohbete tutuşurlar, tatlı ve şen! (Hicr, 15/45).
Pınarlardan akar, billur sular, şaraplar ve süzme ballar (Muhammed, 47/15).
Adn, Firdevs, Me'vâ ve Naîm bahçelerinde kalanlar,
Eşleri, çocukları mutluluk içinde, sonsuz hayat yaşayacaklar… (Bakara, 2/25)
Biliyorlar ki, onlar,
Bunların hepsinden kıymetlisi Allah'ın sevgisi! (Tevbe, 9/72)

Öyleyse cenneti arzulayan kişi koşmalıdır Uhud'a.
Uhud bir sembol!
Hiçbir engel bahane değil ulaşmaya, O'na,
Firavun'un karısı olsa da insan,
Eğer sahip çıkabiliyorsa imanına!
İçi yanmıştı, Firavun'un mümin karısının,
Yalvarmıştı Rabbine:
'Rabbim bana cennette bir ev bahşet' diye!
'Firavundan ve zulmünden uzakta olayım.
Zalimlerden yakamı kurtarayım!' (Tahrîm, 66/11)
Enes, çölün ortasında kokusunu duyarken cennetin,
Firavun'un karısı sarayda hayalini kurdu, cennette bir evin.
İster çölde olalım, ister sarayda, cennet hepimiz için.
Allah bunun için sadece iki şart koşuyor:
İnanmak ve inancın gereğini yapmak.
Var mısınız, Uhud'a koşmaya,
Cennetin kokusunu duymaya!
O halde Allah hepimizi kavuştursun,
Cennetine ve rızasına.
Âmin!

ÜÇ TEVBEKÂRIN ÖYKÜSÜ*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحٖيمِ

وَعَلَى الثَّلٰثَةِ الَّذٖينَ خُلِّفُواۜ حَتّٰٓى اِذَا ضَاقَتْ عَلَيْهِمُ الْاَرْضُ بِمَا رَحُبَتْ وَضَاقَتْ عَلَيْهِمْ اَنْفُسُهُمْ وَظَنُّٓوا اَنْ لَا مَلْجَاَ مِنَ اللّٰهِ اِلَّٓا اِلَيْهِۜ ثُمَّ تَابَ عَلَيْهِمْ لِيَتُوبُواۜ اِنَّ اللّٰهَ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحٖيمُ۟

"Savaştan geri kalan üç kişinin de tövbelerini kabul etti. Yeryüzü bütün genişliğine rağmen onlara dar gelmiş, vicdanları da kendilerini sıktıkça sıkmış, böylece Allah'(ın azabın)dan yine O'na sığınmaktan başka çare olmadığını anlamışlardı. Sonra (eski hâllerine) dönsünler diye, onların tövbelerini de kabul etti. Şüphesiz Allah, tövbeyi çok kabul eden ve çok merhamet edendir." (Tevbe, 9/118)

Peygamberimiz gücü yeten bütün müslümanlara Tebük seferi için hazırlık yapmalarını bildirince, ashab hazırlıklarını tamamlayıp Peygamberimizle birlikte yola çıktılar. Ancak ayette belirtilen üç sahabi yola çıkmadı. Bunlar değişik hadislerden anlaşıldığı kadarıyla Ka'b b. Malik, Hilal b. Ümeyye ve Murare b. Rebi isimli sahabiler idi. Bunların dışında da seksen küsur münafık da bu sefere katılmamıştı, fakat bunların katılmamaları önem arz etmiyordu. Bu katılmayanlar Peygamberimize gelerek çeşitli mazeretler ileri sürdüler, özür dilediler, ardından ayrılıp gittiler. Peygamberimiz dediklerini kabul etti, bağlılıklarını onayladı, onlar için bağışlanma diledi. Niyetlerini de Allah'a bıraktı.

Ancak ayetin nüzulüne sebep olan bu üç kişi mazeret belirtmediler. Yalan konuşup Allah'ın Resûlünü ikna etmeye çalışmadılar. Çünkü onlar İslam'dan kuşku duymayan ve münafık olmayan, sadece tembellikten ve dinlenme arzusundan dolayı geride kalan müminlerdi. Olayın kahramanlarından Ka'b b. Malik daha sonra olayı şöyle anlatır:

"Resûlullah (s.a.s), seferden dönünce mescide gelir, iki rekât namaz kılar ve evine dönerdi. Peygamberimiz daha mescitten çıkmadan, kendi kendimi ölçtüm-biçtim, yalan konuşmanın bir çıkış yolu olmadığını biliyordum. Doğruyu konuşmam gerektiği inancını taşıyordum. Bu inançla mescide girdim ve o gün hiçbir mazeretimin olmadığını, müslümanlar sefere çıktığı zaman güçlü ve rahat bir vaziyette

* Dr. Abdurrahman CANDAN

olduğumu bildirdim. Allah Resûlü de "bu adam doğru söylüyor" dedikten sonra, bana da "kalk Allah'ın senin hakkında vereceği hükmü bekle" dedi. Ben de kalktım gittim. Çıkarken bazı insanlar yanıma yaklaşıp, "sen niye bir mazeret belirtmedin, falan falan kimseler mazeret belirtip kurtuldular". Ka'b diyor ki, beni o kadar teşvik ettiler ki az kalsın bir daha Allah'ın Resûlünün yanına gidip yalan uyduracaktım. Fakat benim gibi konuşan yok mu? diye sorunca; onlar "evet senin gibi mazeret belirtmeyen iki kişi daha var" dediler. "Kim bunlar" dedim. Murare b. Rebi, Hilal b. Ümeyye dediler. Ben de Bedir savaşına katılan bu iki insanı kendime örnek alarak, yaptığımın doğru olduğu kanaatine vardım. Kararımda her ne pahasına olursun sebat göstermeye karar verdim."

Allah Resûlü, müslümanlardan bu kimselerle konuşmamalarını, selam alıp vermemelerini istedi. Ashab bu emre uydu. Yeryüzü bütün genişliği ile bu insanlara dar gelmeye başladı. Kırk gün boyunca hiç kimse ile hasbıhal edemediler, konuşamadılar. Kırk günden sonra Allah Resûlü bu üç kişinin ailesine de haber göndererek konuşma yasağı koydu. Onlar Medine'de bu ayette anlatıldığı gibi çok kötü bir duruma düştüler. Artık toplum içinde yapayalnız kaldılar, sıkıntıları arttı. Yeryüzü bütün genişliğine rağmen onlara dar gelmeye başladı.

Bu mü'minlere uygulanan konuşma yasağının üzerinden on gün daha geçince konumuzun başında zikrettiğimiz ayet-i kerime nazil oldu. Bütün müslümanlar ve özellikle bu üç sahabi coşkuyla sevindiler, birbirlerine sarıldılar. Genel olarak hâkim olan sıkıntı, gergin bekleyiş böylece sona ermiş oldu.

Allah Teala'nın onları sadece affettiğini bildirmekle kalmayıp, aynı zamanda Tevvab ve Rahim sıfatları ile zikretmesinin nedeni de bu üç kişinin gerçekten tövbekâr oluşları, her ne pahasına olursa olsun yaptıkları hatadan dönme azimleri idi. Eğer onlar böyle yapmayıp kabahat işledikten sonra küstahlık gösteren ve gururu rencide olan biri gibi hoşnutsuzluk gösterselerdi tövbeleri kabul olmayacak, diğerleri gibi cezalarını ahiret gününde çekeceklerdi.

Bu tablodan çıkarılacak en önemli derslerden birisi de şudur. Ben bugüne kadar çok ibadet yaptım, hayırlı hizmetlerde bulundum. Allah rızası için şu kadar mal harcadım. Yeter, artık şu hizmette de bulunmasam, bu yıl da sadaka vermesem ne olacak tavrı içinde bulunmamamız gerekir. Son nefesimize kadar hizmet ve ibadet aşkımızı, duyarlılığımızı muhafaza etmeli, samimiyetimizi sürekli canlı tutmalıyız.

Şunu iyi bilmeliyiz ki, her şeyimiz gidebilir bu dünyada. Tüm yakınlarımızı kaybedebiliriz. Ama asıl olan, dinî hassasiyetlerimizi kaybetmememizdir. Yeter ki Allah bizi kulluğundan kovup çıkarmasın. Bu üç sahabi de bu tavır içinde oldular, sadakat gösterdiler ve Allah'ın bağışlamasına nail oldular.

VAKTİN KIYMETİNİ BİLMELİYİZ*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَالْعَصْرِۙ اِنَّ الْاِنْسَانَ لَفٖى خُسْرٍۙ اِلَّا الَّذٖينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ

"Andolsun zamana ki, insan gerçekten ziyan içindedir. Ancak, iman edip de sâlih ameller işleyenler, birbirlerine hakkı tavsiye edenler, birbirlerine sabrı tavsiye edenler başka. (Onlar ziyanda değillerdir)." (Asr, 103/1-3)

Kitabımız Kur'an-ı Kerim'de kapsadığı alan itibariyle oldukça küçük, ancak ihtiva ettiği anlam itibariyle ve İmam-ı Şafii'nin deyimiyle Kur'an'ın üçte birine denk düşen bu suresinde vakit kavramına dikkat çekilmekte ve ona kasem edilmektedir. O nedenle hepimiz Cenab-ı Hakk'ın uğruna yemin ettiği bu olguyu ziyan etmemek ve iyi değerlendirmek zorundayız. Üstelik mensup olduğumuz din, kişiden talep ettiği ibadetleri belirli vakte bağlamış, hatta vakti ibadetin şartlarından biri saymıştır. Ramazan gelmeden oruç tutamıyor, vakti girmeden iftar edemiyoruz. Yine vakti gelmeden ezan okuyamıyor, namaz kılamıyoruz.

İşte böylesine önemli olan vaktin kıymetlendirilmesi gerektiği hususunda Hz. Peygamber Efendimiz (s.a.s)'in de bir ikazı vardır. Peygamberimiz bir hadislerinde kıymeti iyi takdir edilemeyen iki nimetten birinin boş zaman olduğunu belirtmektedir (Buharî, "Rikak", 1). Bütün bu ifadelerden hareketle hayat ve zamanı bize Allah tarafından verilen bir emanet olarak algılamalı ve ona göre değerlendirmeliyiz. Mazi-hal-müstakbel her üçü de vakitle ilintili kavramlardır. Hiç şüphesiz her üçü de önemlidir. Bu nedenle insan maziyi düşünerek ibret almalı, yaptığı hatalardan pişmanlık duyarak doğruyu bulmalı ve gençliğinin ne çabuk gittiğini hesap ederek kendine çeki- düzen vermelidir! Ancak bütün bunlar yapılırken sadece geçmişi düşünmek ve geçmişle uğraşmak, hâli ziyan etmekten başka bir işe yaramaz. Gelecekle meşgul olmak da öyledir. Nitekim milli şairimiz Mehmet Akif;

* Doç. Dr. Ömer YILMAZ

"Geçen geçmiştir artık, ân-ı müstakbelse müphemdir.

Hayatından nasibin bir şu geçmek isteyen demdir" derken, bir diğer şair;

"Geçti mazi, çekme istikbale gam,

Gün bugün, saat bu saat, dem bu dem" ifadesini kullanmaktadır. Malatyalı Niyazı-î Mısrî,

"Ne maziyem ne müstakbel, her anın ânesiyim ben" demekle içinde bulunulan vaktin önemine vurgu yapmaktadır.

Aynı sure içerisinde dikkatimizi çeken üç kavramla daha karşılaşıyoruz. Zararda ve ziyanda olmayan kişilerin ancak iman eden, salih amel işleyen ve birbirlerine hakkı ve sabrı tavsiye edenler olduğunu görüyoruz. Gerçekten de iman her şeyin başıdır. İmanda şüphe olmaz. İman dünya ve ahirette kurtuluşun en önemli şartıdır. Ancak bununla yetinmemeliyiz. İmanımızı takviye edecek, onu ispata çalışacak amele ihtiyacımız vardır. Bu ameli sadece namaz, oruç, zekât gibi İslam'ın şartları diye bildiğimiz ibadetlerle sınırlandırmak doğru değildir. İnsan ve hayvanların menfaatine olan her şeyi amel-i salih olarak görmek mümkündür.

Bir diğer husus inananların birbirlerine daima hakkı, hakikati, doğruyu, güzeli tavsiye etmeleri ve bu hususta adeta birbirleriyle yarışmalarıdır. Bizler daima bu çizgide olmalı, bunların aksi davranış cümlesinden olan batıl, yanlış, haksız ve çirkin işlere tevessül etmemeliyiz. Yine aynı surenin son kısmında söz konusu edilen sabır göstermek de Müslüman'ın en büyük hasletlerinden biri olmalıdır. Bir nimete kavuştuğumuz zaman şükretmeyi bilmeli, ancak bir musibet ve sıkıntıyla baş başa kaldığımızda ise isyan değil sabretmeliyiz.

VARLIĞIMIZIN GERÇEK SAHİBİ ALLAH'TIR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

قُلِ اللّٰهُمَّ مَالِكَ الْمُلْكِ تُؤْتِي الْمُلْكَ مَنْ تَشَٓاءُ وَتَنْزِعُ الْمُلْكَ مِمَّنْ تَشَٓاءُۘ وَتُعِزُّ مَنْ تَشَٓاءُ
وَتُذِلُّ مَنْ تَشَٓاءُۜ بِيَدِكَ الْخَيْرُۜ اِنَّكَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَد۪يرٌ

"De ki: 'Ey mülkün sahibi olan Allah'ım! Sen mülkü dilediğine verirsin. Dilediğinden de mülkü çeker alırsın. Dilediğini aziz edersin, dilediğini zelil edersin. Hayır senin elindedir. Şüphesiz sen her şeye hakkıyla gücü yetensin." (Âl-i İmran, 3/26)

Varlığın tek ve gerçek sahibi Allah'tır. Bütün mülkler O'nundur. O, dilediğine mülkü verir ve dilediğinden de geri alır. Dilediğini yüceltir ve dilediğini alçaltır. Bütün varlıklar Allah'ın emrinde, denetiminde ve kesin hâkimiyeti altındadır. Biz insanlar ise, bu mülklerin emanetçileriyiz. Ancak bize verilen nimetlerin ve mülklerin üzerinde geçici olarak tasarrufta bulunabilmekteyiz. Bu itibarla sahip olduğumuz şeylerin sınırlı bir süre emanetçileri olduğumuzu; asıl mülkün Rabbimizin emrinde olduğunu bilmeliyiz.

İnsan, belli bir süre için bu dünyada yaşar ve ölünce kazandığı mülkü bu dünyada kalır. Ölen insanın mülkü ya varislerine kalır ya da satılmak suretiyle başka insanlara geçmiş olur. Bazen mülk sahibi olanların darlık, geçim sıkıntısı, iflas gibi nedenlerle varlıklarını ellerinden çıkarmak durumunda kaldığı görülür. Diğer yandan kayıp, tabii afetler, yangın, deprem gibi nedenler de mülkün elden çıkmasına neden olur. Bir anda varlıklı insanlar, muhtaç ve fakir duruma düşebilir. Yunus Emre'nin kulaklarda yankı bulan o meşhur deyişiyle, 'mal sahibi, mülk sahibi, hani bunun ilk sahibi, mal da yalan mülk de yalan, var biraz da sen oyalan' gerçeğini akıldan çıkarmamalıyız. Bugün sahibi olduğumuz şeyler, dün başkalarınındı. Bizim elimizden çıktığı anda veya öldüğümüzde başkalarının eline geçecektir. Geçici dün-

* Dr. Bahattin AKBAŞ

ya malı ile avunmak veya oyalanmak insana, Rabbine karşı kulluğunu ve ödevlerini unutturabilir. Ayrıca sahip olunan mal ve mülkle övünmek ve böbürlenmek asla doğru değildir.

Mülkün gerçek sahibi olan Rabbimiz dilediğine dilediğini verir, dilediğinden de dilediğini çekip alabilir. Sahip olduğumuz şeylerin bizlere birer ödünç olduğunu iyi idrak etmeliyiz. Sahip olduklarımız Rabbimizin bizlere birer ikramıdır ve imtihan sebebidir. Mal ve mülkle gururlanmak ve bunları Allah yolunda değerlendirmemek insana yakışmaz. Özellikle biz Müslümanlar için bu davranış biçimi asla uygun değildir. Yüce Allah, insanları verdiklerini doğru yolda kullanıp kullanmadıkları ve nimetlerin şükrünü yerine getirip getirmedikleri noktasında denemektedir. Rabbimiz, mülkün emanetçisi kıldığı kullarına bu mal ve mülklerinden fakir ve muhtaçlara verilmesini emreder. 'Eli geniş" olanların, fakirlere de bu imkânı sağlaması işlemine Kur'an dili ile "infak" diyoruz. Buna göre infak aslında sadece bir "ihsan" değil, aynı zamanda bir görevdir.

Evreni yaratan ve yöneten Allah'tır. Dolayısıyla O, mutlak hâkim olarak dilediği şekilde tasarruf eder, rızkı belirli bir ölçüye göre verir, daraltır, genişletir, çünkü mülkün sahibi O'dur. İnsan için dünya hayatını bir imtihan sahası kılmıştır. Bu nedenle bütün insanların aynı imkânlara sahip olmalarını hikmetine uygun görmemiştir. Birçok ilâhî hikmetlerinin yanında belki de bir tanesi; toplumu oluşturan bireyler arası birlik ve beraberliği sağlamak, dayanışma ve kaynaşmayı, sevgi ve saygıyı oluşturacak bir ortamı hazırlamaktır.

Bunun için de insana, gücü ölçüsünde birtakım ibadetleri farz kılmış, bazı görev ve sorumluluklar yüklemiştir. Allah, sahip oldukları malları insanlara dünya hayatında "emanet" olarak vermiştir. Bu emanet, belli bir vakte kadardır ve elbette günü geldiğinde hesabı sorulacaktır. Helal yoldan mülk kazanmak ve bunları helal yollarda kullanmak esastır. İnsan, malın gerçek sahibinin Allah olduğunu bilmek ve malı O'nun emrettiği biçimde harcamakla yükümlüdür. Kendisine emanet verilen mallardan, kendi ihtiyaçları için gerekli olan makul bir kısmını kullanacak, "ihtiyaçtan arta kalanı" (Bakara, 2/219) ise, Allah yolunda harcayacaktır. Hiçbirimiz, sahip olduğumuz mal ve mülke güvenmemeliyiz. Ancak mülkün gerçek sahibi olan yüce Rabbimize güvenmeli, O'nun verdiği mal ve mülkün şükrünü yerine getirmeye çalışmalıyız.

VATAN SAVUNMASI*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

وَاَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ وَمِنْ رِبَاطِ الْخَيْلِ تُرْهِبُونَ بِه۪ عَدُوَّ اللّٰهِ وَعَدُوَّكُمْ وَاٰخَر۪ينَ مِنْ دُونِهِمْۚ لَا تَعْلَمُونَهُمْۚ اَللّٰهُ يَعْلَمُهُمْۜ وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ شَيْءٍ ف۪ي سَب۪يلِ اللّٰهِ يُوَفَّ اِلَيْكُمْ وَاَنْتُمْ لَا تُظْلَمُونَ

"Onlara karşı gücünüz yettiği kadar kuvvet ve savaş atları hazırlayın. Onlarla Allah'ın düşmanını, sizin düşmanınızı ve bunlardan başka sizin bilmediğiniz fakat Allah'ın bildiği diğer düşmanları korkutursunuz. Allah yolunda her ne harcarsanız karşılığı size tam olarak ödenir. Size zulmedilmez." (Enfâl, 8/60)

Üstünde yaşadığımız ve 'Cennet Vatanımız 'diye isimlendirdiğimiz bu kutsal toprakları, canımızdan, kanımızdan daha çok sever; malımızdan, evlatlarımızdan daha aziz biliriz. Onun ebedî olması uğruna canımızı, malımızı seve seve feda ederiz; bu konudaki inanç ve kararlılığımızı dost-düşman herkes bilmektedir. İşte bu meziyetlerden dolayıdır ki vatan savunmasını imandan bir parça olarak kabul eden Türk Milleti, vatan için dökülen kanı, vatansız nefes alan bir cana tercih etmiştir. Atalarımız, canını, malını ve iman dolu benliği ile bütün varlığını şu an üzerinde yaşadığımız kutsal vatanımıza hediye etmiştir.

Gözü doymayan, her zaman başka milletlerin topraklarına el atmaya çalışan insanlar olacaktır. İşte bu gafillere karşı, yüce Allah "kuvvet ve savaş atları hazırlayın" diyor. Öyle ise bizler de zamanın en güçlü ve en kuvvetli araç ve teçhizatlarını hazırlamalıyız. Vatanımızı düşman emellere bırakmamak için her an hazırlıklı olmalı, bunları yerine getirerek de yüz binlerce şehit atalarımızın ruhlarını şad etmeli ve iman dolu yüreğimizi düşmana göstermeliyiz. Atalarımız ne güzel buyurmuş: "Su uyur, düşman uyumaz!", "Düşman karınca da olsa hakir görme!"

---

* Hanif BURUN

Bu sebeple dinimiz, vatan savunmasına büyük önem vermiştir. Nitekim bir hadis-i şerifte, *"Biri Allah korkusundan ağlayan, diğeri de Allah rızası için (vatanı savunmak üzere) nöbet bekleyen iki gözü cehennem ateşi yakmaz"* (Tirmizî, "Fezâilü'l-Cihad", 12) buyurularak vatan savunmasının önemine dikkat çekilmiştir.

Atalarımız, yeryüzünün en güzel, en bereketli topraklarını kendilerine vatan olarak seçmişler, buram buram tüten bu toprakların düşmanın kirli çizmeleriyle çiğnenmesine müsaade etmemişler; bu uğurda savaşmışlar, gerektiğinde ise seve seve mallarını ve canlarını feda etmesini bilmişlerdir. Her karış toprağı şehit kanlarıyla sulanan aziz vatanımızın kıymetini iyi bilmemiz gerekir. Milli şairimiz M. Akif ERSOY;

"Bastığın yerleri toprak diyerek geçme tanı!
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme yazıktır atanı!
Verme, dünyaları da alsan bu cennet vatanı."

dizeleriyle bu gerçeği veciz bir şekilde dile getirmektedir.

Ayet-i kerimeden anlayacağımız kadarıyla, hiç kimsenin boyunduruğu altına girmemek, bağımsız bir şekilde yaşamak, bu aziz toprakları bizden sonraki nesillere hediye etmek, can ve mal emniyeti ile huzur ve güven ortamı içinde yaşamak, her türlü saldırıya karşı koyacak nitelikteki güçlü ve etkin bir savunma ile mümkündür. Özellikle büyüğün küçüğü yuttuğu, güçlünün zayıfı ezdiği ve çeşitli haksızlıkların kol gezdiği bir dünyada yaşamak ve varlığı korumak için güçlü olmak ve muhtemel saldırılara karşı tedbirli olup, savunmaya ağırlık vermek zaruridir.

YAĞMURLA CANLANAN TABİAT YENİDEN DİRİLİŞİN EN GÜZEL MİSALİDİR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

وَهُوَ الَّذ۪ي يُرْسِلُ الرِّيَاحَ بُشْرًا بَيْنَ يَدَيْ رَحْمَتِه۪ۜ حَتّٰٓى اِذَٓا اَقَلَّتْ سَحَابًا ثِقَالًا سُقْنَاهُ لِبَلَدٍ مَيِّتٍ فَاَنْزَلْنَا بِهِ الْمَٓاءَ فَاَخْرَجْنَا بِه۪ مِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِۜ كَذٰلِكَ نُخْرِجُ الْمَوْتٰى لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ

"O, rüzgârları rahmetinin önünde müjde olarak gönderendir. Nihayet rüzgârlar ağır bulutları yüklendiği vakit, onları ölü bir belde(yi diriltmek) için sevk ederiz de oraya suyu indiririz. Derken onunla türlü türlü meyveleri çıkarırız. İşte ölüleri de öyle çıkaracağız. Ola ki ibretle düşünürsünüz." (A'râf, 7/57)

Yüce Mevlamız, varlığının, birliğinin ve yüce kudretinin delillerini görüp okuyabileceğimiz, hidayet rehberimiz Kur'an-ı Kerim'in açıklayıcısı konumundaki kâinat kitabına dikkatlerimizi çekmekte, ülfet ve alışkanlık gibi sebeplerle sıradan olaylarmış gibi algıladığımız fakat her birisi olağanüstü özellikteki tabiat olaylarına daha bir ilgiyle nazarlarımızı yöneltmemizi istemektedir. Kur'an-ı Kerim'in birçok yerinde; göklerle yerin yaratılışı, gece ile gündüzün birbirini takip etmesi (Âl-i İmrân, 3/190), gemilerin tonlarca yükleriyle denizlerin üzerinde hareket etmesi (Lokman, 31/31), Allah'ın gökten indirdiği suyla ölü toprağı canlandırması (Rûm, 30/24), rüzgârlarla bulutları hareket ettirmesi (Bakara, 2/164), gökten indirdiği tek bir su ile birbirinden farklı bitkileri yaratması (En'âm, 6/99), gece ile gündüzün uzayıp kısalması (Yûnus, 10/6), gecenin dinlenmeye, gündüzün ise çalışıp kazanmaya uygun olarak yaratılmış olması (Neml, 27/86), aynı su ile sulanıyor olmalarına rağmen meyvelerin renk, tat ve kalite bakımından birbirlerinden farklı olmaları (Ra'd, 13/4),

* Dr. Y. Seracettin BAYTAR

insanların lisan ve renk bakımından farklı olmaları (Rûm, 30/22) ve göğün boşluğunda kuşların uçması (Nahl, 16/79) gibi daha birçok olağanüstü tabiat olayı dikkatlerimize sunulmakta ve bu olaylar üzerinde düşünerek ibret almamız istenmektedir.

Konumuz olan âyet-i kerimede de bu olağanüstü olaylardan birisi zikredilmekte, ölüp toprak olduktan sonra tekrar dirilişimiz, her zaman şâhid olduğumuz bir olaya kıyas edilerek kolayca anlayacağımız bir üslupla anlatılmaktadır. Yüce Rabbimiz, yağmurla canlandırdığı ölü topraktan, canlı bitkilerin çıkarışını misal vererek, yüce kudretiyle öldükten sonra bizleri de kabirlerimizden aynı kolaylıkla çıkaracağını haber vermektedir.

Dünyadayken, yaptıklarımızın ve yapmamız gerekirken yapmadıklarımızın hesabını vermek ve neticede ceza veya mükâfat görmek üzere kıyamet gününde tekrar diriltileceğimize inanmak, temel inanç esaslarımızdan birisidir. Tarihin her döneminde bazı insanlar bu konuyu anlamakta zorluk çekmiş, kendi akıllarınca ölüp toprak olduktan sonra yeniden dirilmeyi imkânsız görmüş ve bu yüzden ahireti inkâr etmişlerdir. Kur'an'da bu tür insanların inkârcı sözleriyle birlikte, onların akıl ve mantıklarına hitab eden cevaplar detaylı bir şekilde yer almaktadır. Yâsin suresinin 78 ve 79. âyetlerinde, kendi yaratılışını unutarak çürümüş kemikleri misal vermek suretiyle yeniden dirilişi inkâr eden birisine yoktan var edilişi hatırlatılarak cevap verilirken, Ra'd sûresinin 3, 4 ve 5. âyetlerinde, yüce Allah'ın varlığına ve kudretinin yüceliğine delâlet eden, hayret verici birçok yaratılış örneği anlatıldıktan sonra inançsız insanların tüm bunlara rağmen, yeniden diriliş hususundaki inkârcı tutumlarının şaşkınlık verici olduğuna vurgu yapılmıştır.

Bizleri hiç yokken mükemmel bir şekilde yaratıp, birtakım sorumluluklarla dünyaya gönderen eşsiz kudret sahibi yüce Rabbimiz, baharın gelmesiyle can vererek topraktan çıkardığı sayısız bitki gibi aynı şekilde bizleri de öldükten sonra diriltecek ve dünyadayken sorumlu kıldığı konulardan hesaba çekecektir.

YAKINLARIMIZI SEVMEK*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

ذٰلِكَ الَّذ۪ي يُبَشِّرُ اللّٰهُ عِبَادَهُ الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِۜ قُلْ لَٓا اَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ اَجْرًا اِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبٰىۜ وَمَنْ يَقْتَرِفْ حَسَنَةً نَزِدْ لَهُ ف۪يهَا حُسْنًاۜ اِنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ شَكُورٌ

"İşte bu, Allah'ın, inanıp salih ameller işleyen kullarına müjdelediği şeydir. De ki: 'Ben buna (yaptığım tebliğ görevine) karşılık sizden, akrabalıktan doğan sevgiden başka bir ücret istemiyorum.' Kim güzel bir iş yaparsa, onun iyiliğini artırırız. Şüphesiz Allah, çok bağışlayandır, şükrün karşılığını verendir." (Şûrâ, 42/23)

Yakınları sevmek, aramızda birbirimize karşı sevgi ve saygı beslemek imanın, mümin ve Müslüman olmamızın gereklerindendir. Yüce Allah, mealini okuduğumuz bu âyette Hz. Peygamber'den risalet görevinde "yakınlara sevgi"den başka bir şey talep etmemesini istemektedir. Allah, bir önceki (Şûrâ, 42/22) âyette, inanıp iyi işler yapanların cennetlik olduklarını haber verirken bu âyette inanıp iyi işler yapmanın karşılığının cennetle müjdelenmek olduğunu beyan etmektedir. Ayrıca Hz. Peygamber'den risalet gibi önemli ve ağır bir görevin karşılığında "yakınlara sevgi"den başka bir şey istenmediği hatırlatılmaktadır. Bu öyle bir istektir ki, bunun faydası ve ecri öncelikle insanın kendi nefsine dönmektedir.

Bu itibarla müminlerin inanç, ibadet ve sosyal hayatlarında esas olan, sevgi ve saygıdır. Sevgi ve saygının olmadığı yerde ne imanda samimiyet ne de ibadette başarı ve kazanç söz konusu olur. Kul, Allah'a severek inanmalıdır. Zira bize en yakın olan bizi yaratan ve bize şahdamarımızdan daha yakın olan Allah'tır. Nitekim bir ayette şöyle buyurulmaktadır:

"Andolsun, insanı biz yarattık ve nefsinin ona verdiği vesveseyi de biz biliriz. Çünkü biz ona şah damarından daha yakınız." (Kâf, 48/16)

---

* Dr. Bünyamin OKUMUŞ

Öyleyse yakınlara sevgi beslemenin amacı, Allah'ı sevmek olmalıdır. Allah'ı seven kul, Allah'ın elçi olarak seçip gönderdiği Peygamberine uymalı ve onu da sevmelidir (Âl-i İmrân, 3/31). Mümin, Allah'ı ve Peygamberini kendi nefsinden ve dünyadaki her şeyden aziz bilmelidir. Bu itibarla bu âyette, risalet görevinin ecri, bu görevin ve ona imanın gereği olan sevgi olarak zikredilmiştir. İnsan, sevmediği bir şeye gönülden boyun eğip inanmaz.

Hz. Peygamber'i sevmek aynı zamanda onun ailesini ve yakınlarını da sevmeyi gerektirir. Genel anlamda Peygamber Efendimizin yakını olmak, onun peygamberliğini kabul edip yolundan giden her kimseyi kapsar. Bu itibarla bütün Müslümanlar kardeş, akraba ve birbirlerinin yakınlarıdır. Onlar inançlarının gereği olarak birbirlerini severler. Hadis-i şerifte buyrulduğu gibi *"Müminler bir binanın yapı taşları gibidirler; birbirlerine destek olurlar"* (Buharî, "Salât", 88). Demek ki genel anlamda "yakınlara sevgi" Allah'ı, peygamberi ve müminleri kapsamaktadır. Peygamber Efendimizin risalet görevine karşılık olarak bizden istediği şey "sevgi"dir.

"Yakınlara sevgi" özel anlamda ise Hz. Peygamber'in ehl-i beytine yani hane halkına duyulması gereken sevgidir. Buna, özellikle, Hz. Peygamber'in sevgili kızı Hz. Fatıma, damadı ve amcasının oğlu Hz. Ali ve onların yavruları olan sevgili torunları Hasan ve Hüseyin efendilerimiz dâhildir.

Bu özel ve genel anlamla birlikte Allah'a itaat eden her mümin, Vakı'a suresinin 10 ve 11. âyetlerinde belirtildiği gibi "mukarrebler"den yani, yakınlardan sayılır. Bu itibarla risalet görevine karşılık Peygamberimizin talebi, müminlerin Allah'ı, Peygamberi, Peygamber'in ehlini ve Allah'a yakın olanları sevmekten ibarettir. Bu, aynı zamanda sevginin dinimizdeki önemini, yerini ve gücünü göstermektedir.

YANLIŞ REHBER SEÇENLERİN SON PİŞMANLIĞI*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

وَبَرَزُوا لِلّٰهِ جَم۪يعاً فَقَالَ الضُّعَفٰٓؤُا لِلَّذ۪ينَ اسْتَكْبَرُٓوا اِنَّا كُنَّا لَكُمْ تَبَعاً فَهَلْ اَنْتُمْ مُغْنُونَ عَنَّا مِنْ
عَذَابِ اللّٰهِ مِنْ شَيْءٍۜ قَالُوا لَوْ هَدٰينَا اللّٰهُ لَهَدَيْنَاكُمْۜ سَوَٓاءٌ عَلَيْنَٓا اَجَزِعْنَٓا اَمْ صَبَرْنَا مَا لَنَا مِنْ مَح۪يصٍ۟

"İnsanların hepsi Allah'ın huzuruna çıkacak ve güçsüzler büyüklük taslayanlara diyecek ki: 'Şüphesiz bizler size uymuştuk, şimdi siz az bir şey olsun Allah'ın azabından bizi koruyabilecek misiniz?' Onlar da, 'Eğer Allah bizi doğru yola eriştirseydi biz de sizi doğru yola eriştirirdik. Şimdi sızlansak da, sabretsek de bizim için birdir. Artık bizim için hiçbir kurtuluş yoktur' derler." (İbrahim, 14/21)

Bu ayet kabirlerimizden çıkarılıp hesap vermek üzere Allah'ın huzuruna çıkarılacağımız o dehşet verici günün çarpıcı bir sahnesini sunuyor bizlere. Zayıflarla büyüklenenlerin karşılıklı konuşmalarının yer aldığı tüyler ürperten bu tablo karşısında heyecanlanmamak mümkün değil. Bir tarafta büyüklenenler karşı tarafta da zayıflar yer alıyor. Durumları son derece acıklı ve bizim açımızdan da düşündürücü olanlar bu zayıf kimselerdir. Peki, bunlarla kimler kastediliyor. Onların bu dünyadaki karşılıkları ne? Onları kısaca, kendi hayat tarzlarını nasıl şekillendireceklerine dair bir fikirleri bile olamayan aciz ve zavallı kimseler olarak nitelendirebiliriz. Ancak bunlara "zayıf" denmesinin asıl sebebi, büyüklük taslayıp ilâhî buyrukları umursamayan bu kişileri önder edinip örnek almış olmalarıdır.

Kutsal kitabımız büyüklenenlere "müstekbir" diyor. İşte bu zayıf karakterliler, ruhlarını, kalplerini hatta akıllarını kendini beğenmiş bu müstekbirlere teslim etmek suretiyle adeta kula kul olmayı tercih eden kişiler olarak karşımıza çıkıyorlar. Bu ayette, sırf büyüklenmeleri sebebiyle Kur'an'ın mesajlarına, öğretilerine ve insan için çizdiği yola karşı alternatif yollar öneren bu toplum önderleri ile onların

* Mahmut DEMİR

peşine takılan tebaaları arasında ahiret günü gerçekleşecek hesaplaşma ibret verici bir üslup ile idrakimize sunuluyor. Körü körüne özendikleri ve taklit ettikleri efendilerine, dünyadayken itiraz etmeyi akıl edemeyen bu zavallılar iş işten geçtikten sonra onlara sitem ediyorlar: Bu gün bizden Allah'ın azabını savabilecek misiniz? Bu hususta bize bir yararınız dokunacak mı…? Ama nafile. Önderlerinin verecekleri cevap sadece şu itiraftan ibarettir: Şayet bizler Allah'ın, elçileri vasıtasıyla gösterdiği yolu seçseydik size de gösterirdik. Ancak bunu yapmayıp yanlış yolu tercih ettik. Bu yüzden üzülsek de üzülmeyip beklesek de durum değişmeyecek. Bu gün bize kurtuluş yok…

Çünkü o gün karar günüdür ve hüküm vermek de sadece Allah'a mahsustur… Yüce Rabbimizin adeta yaşanmış bir hâdisenin üslûbuyla bizlere sunduğu bu dehşet verici ahiret tablosundan çıkaracağımız çok önemli dersler vardır. Bağırıp çağırmanın, üzülmenin, sitem etmenin artık bir fayda sağlamayacağı o gün gelip çatmadan hâlimizi sık sık sorgulamalıyız. Kimleri örnek alıyoruz? Doğru insanlarla mı birlikteyiz?... Yani rehberlerimizi iyi seçmeliyiz. Körü körüne taklitlerin, özentilerin moda olduğu günümüzde özellikle çocuklarımızın kimleri örnek aldıklarına da çok dikkat etmeliyiz. Bu durumda arkadaş ve dost seçimlerinde evlatlarımıza ciddi anlamda kılavuzluk etmek durumundayız. Her dostun bir anlamda rehber olduğu gerçeğini göz önüne alarak, çocuklarımızın kimlerle dostluk kurduklarını titizlikle takip etmeliyiz.

"*Kendinizi ve ailenizi, yakıtı insanlar ve taşlar olan ateşten koruyun.*" (Tahrîm, 66/6) buyuran Rabbimiz bu sorumluluğumuzu hatırlatmaktadır. Bu sorumluluk bilincinden hareketle Kur'an'ın ortaya koyduğu ilkeleri ve Peygamber ahlakını hiçe sayarak yaşamayı tercih eden toplumun ileri gelenlerinin ailemiz ve çocuklarımız üzerinde iz bırakmalarına müsaade etmemeliyiz. Bunun yerine onlara güzel huyların tümünü üzerinde toplayan sevgili Peygamberimizin örnek ahlakını öğretmeli ve onu bir yaşam modeli olarak sunmalıyız.

YALAN YERE ŞAHİTLİK VE BOŞ ŞEYLERLE MEŞGULİYET*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَالَّذ۪ينَ لَا يَشْهَدُونَ الزُّورَۙ وَاِذَا مَرُّوا بِاللَّغْوِ مَرُّوا كِرَامًا

"Onlar, yalana şahitlik etmeyen, faydasız boş bir şeyle karşılaştıkları zaman, vakar ve hoşgörü ile geçip gidenlerdir." (Furkân, 25/72)

İslam'da şahitliğe büyük önem verilmiştir. Gerektiğinde şahitliği yerine getirmek dinî bir görev ve farz, şahitlik yapmamak veya yalancı şahitlik yapmak ise büyük günahtır. Adaletin gerçekleşmesi ve hakkın ortaya çıkması büyük ölçüde şahitlerin bu görevi yerine getirmelerine bağlıdır.

Bir kimsenin hakkında bilgi sahibi olmadığı, görmediği ve duymadığı bir konuda bildiğini, gördüğünü ve duyduğunu söylemesi "yalancı şahitlik"tir. Böyle bir şahitlik, insanların zarar görmesine ve pek çok hakkın zayi olmasına sebebiyet vereceğinden dinimizce haram kılınmış ve büyük günahlardan sayılmıştır. Nitekim Hz. Peygamber (s.a.s) yanındakilere; *"Büyük günahların da en büyüğü olan günahların ne olduğunu size söyleyeyim mi?"* diye sormuş; "Buyurun yâ Resûlullah" demeleri üzerine bunları, *"Allah'a ortak koşmak, ana babaya âsi olmak ve yalancı şahitlik yapmak"* şeklinde sıralamış; özellikle sonuncusunu birkaç defa tekrar ederek bu hususta yanındakileri uyarmıştır (Buhârî, "Şehâdât", 10; Müslim, "Îmân", 143).

Yalancı şahitliğin keffareti yoktur. Tövbe etmekle de bunun manevi sorumluluğundan kurtulmak mümkün değildir. Çünkü bu, bir kul hakkıdır. Kul hakkı ihlâlinde bulunan kişi de, öncelikle mağdurun zararını telâfi eder, kendisinden helâllik dileyip gönlünü alır ve bir daha yapmamak üzere tövbe edip Allah'tan af diledikten sonra günahının affını ümit edebilir. Yüce Rabbimiz; kendimizin, ana babamızın ve en yakınlarımızın aleyhine bile olsa bize ihtiyaç duyulduğunda şahitliğimizi Allah için dosdoğru ve adaletle yapmamızı (Nisâ, 4/135), bir topluma olan

* Mustafa GÜNEY

kinimizin bizi adaletsizliğe sevk etmemesini (Mâide, 5/8), bildiklerimizi gizlememe-mizi (Bakara, 2/140, 283) ve çağrıldığımızda şahitlikten kaçınmamamızı (Bakara, 2/282) istemektedir. Böyle bir durum ortaya çıkarsa şahitlik görevimizi, dünyevi endişelerinizi bir kenara bırakıp; sadece ve sadece Cenab-ı Hakk'ın hoşnutluğunu kazanmak niyetiyle ve adaletle yerine getirelim.

Ayetin son bölümünde geçen ve kaçınmamız istenen "lağv" kavramı genelde boş, faydasız, anlamsız, hükümsüz, hatalı, kötü, çirkin ve düşünülmeden rastgele söylenen amaçsız söz ve konuşmaları içerdiği gibi ahlakî boyutu öne çıkan olumsuz fiilleri de içerir. Bu söz ve fiillerin bir kısmı küfür ve şirk gibi haram, bir kısmı mekruh, bir kısmı da faydasız mubah hükmünde olabilir.

Biz insanların hayatı çok değerlidir. Nefeslerimiz sayılıdır. Bize ebediyeti kazandıracak bu dünya sınavının süresi de ecellerimizle sınırlıdır. Öyleyse bu süreyi anlamsız ve boş meşguliyetlerle heba etmememiz gerekir. Peygamberimiz (s.a.s), sağlık ve boş vaktin iki büyük nimet olduğunu, insanların çoğunun bu iki nimeti değerlendirme konusunda aldandığını (Buhârî, "Rikak", 1) bildirerek bizleri bu konuda uyarmaktadır.

Bir başka hadislerinde de *"Kendisini ilgilendirmeyen şeyleri terk etmesi, kişinin Müslümanlığının güzelliğindendir."* (Tirmizî, "Zühd", 11; İbn Mâce, "Fiten", 12) buyurarak "lağv"dan kaçınmamız gerektiğine dikkatimizi çekmektedir.

Böyle bir duruma düşmememiz ve bizi hiç ilgilendirmeyen konularla nasıl kuşatıldığımızı görebilmemiz için "bir günlük hayatımızı" gözden geçirerek gün içinde nelerle ilgilendiğimizi, merakımızı nerelere yönelttiğimizi ve saatlerimizi neler uğrunda harcadığımızı araştırmamız lazımdır.

Bu ayette bizlerin "lağv"dan kaçınmamız istendiği gibi; çirkin sözlerin sarf edildiği, konuşmaların yapıldığı veya davranışların sergilendiği ortamlara rastladığımızda onurluca oradan geçip gitmemiz de istenmektedir.

Bütün bu söylediklerimizden "neme lazımcılık" gibi bir anlam da çıkarmayalım. Faydalı sözleri konuşmamızın, emr bi'l-ma'rûf ve nehy ani'l-münker görevini yerine getirmemizin, ilim öğrenip öğretmemizin ve Allah'ı zikretmemizin birer ibadet ve görev olduğunu unutmayalım. Aynı şekilde kötü sözlerden, iftira ve gıybetten, dinimize ve dünyamıza faydası olmayan boş lakırtılardan uzak duralım.

YALAN YERE YEMİNDEN SAKINALIM*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

اَلَمْ تَرَ اِلَى الَّذ۪ينَ تَوَلَّوْا قَوْماً غَضِبَ اللّٰهُ عَلَيْهِمْۜ مَا هُمْ مِنْكُمْ وَلَا مِنْهُمْۙ وَيَحْلِفُونَ عَلَى الْكَذِبِ

وَهُمْ يَعْلَمُونَ اَعَدَّ اللّٰهُ لَهُمْ عَذَاباً شَد۪يداًۜ اِنَّهُمْ سَٓاءَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ اِتَّخَذُوٓا اَيْمَانَهُمْ جُنَّةً

فَصَدُّوا عَنْ سَب۪يلِ اللّٰهِ فَلَهُمْ عَذَابٌ مُه۪ينٌ لَنْ تُغْنِيَ عَنْهُمْ اَمْوَالُهُمْ وَلَٓا اَوْلَادُهُمْ مِنَ اللّٰهِ شَيْـًٔاۜ

اُو۬لٰٓئِكَ اَصْحَابُ النَّارِۜ هُمْ ف۪يهَا خَالِدُونَ

"Allah'ın kendilerine gazap ettiği bir topluluğu dost edinenleri görmez misin? Onlar ne sizdendirler, ne de onlardan. Onlar bile bile yalan yere yemin ederler. Allah onlara çetin bir azap hazırlamıştır. Gerçekten onların yaptıkları şey ne kötüdür! Onlar yeminlerini kalkan yapıp (insanları) Allah'ın dininden alıkoydular. Bunun için onlara alçaltıcı bir azap vardır. Onların malları da, evlatları da Allah'a karşı kendilerine bir yarar sağlamayacaktır. Onlar, cehennemliklerdir. Onlar orada ebedî kalacaklardır." (Mücadele, 58/14-17)

Yalan yere yemin etmek; gerçeğe aykırı olan bir şeyin doğru olduğunu söyleyerek yemin etmektir. Yalan yere yemin eden kişi, Allah'ı yeminine şahit göstererek insanları kandırdığı, Allah'ın adını istismar ettiği için O'na iftirada bulunmaktadır. Bu nedenle yalan yere yemin etmek büyük günahlardan sayılmıştır.

Okuduğumuz âyetlerde Müslüman gibi görünen fakat İslam düşmanlığı yapan münafıklar yahut Medine ve çevresinde yaşayan Yahudiler veya Abdullah b. Nebtel isimli bir münafığın, Resûlullah'ın huzurunda O'nun aleyhine sözler söylemediğine dair yalan yere yemin etmesi ve bulup getirdiği tanıkların da bile bile yalan yere yemin etmeleri anlatılmaktadır (Kur'an Yolu, V/277-279). Ayetin sebeb-i nüzulündeki özel durumlarla birlikte genel hedefin, bile bile yalan yere yemin etmenin, yeminleri

* Dr. Hamdi TEKELİ

kalkan olarak kullanmanın, yeminlerin arkasına sığınıp insanları aldatmanın münafıkların özelliklerinden olduğu işlenmektedir.

Müminler olarak hepimiz, münafıkların ve yalan yere yemin edenlerin durumuna düşmememiz için bu konuda çok dikkatli olmalıyız. Nitekim bu konuda yüce Allah; *"Yeminlerinizi aranızda hile ve fesat sebebi yapmayın. Sonra sağlamca bastıktan sonra ayak(larınız) kayar da Allah yolundan sapmanız sebebiyle kötü azabı tadarsınız. (Ahirette de) sizin için büyük bir azap vardır. Allah'a verdiğiniz sözü az bir karşılığa değişmeyin. Eğer bilirseniz, şüphesiz Allah katında olan sizin için daha hayırlıdır."* (Nahl, 16/94-95) buyurmaktadır.

Dinimizce yalan söylenmesine sadece şu üç yerde izin verilmiştir. Bunlar;

1) Zulüm veya haksızlığa uğrayan birinin can, mal veya namusunun zarardan kurtarılması,

2) Dargın olan karı-kocanın veya iki kişinin barıştırılması,

3) Harpte düşmanı yenmek için yalan söylenebileceğidir.

Bunlardan başka da hiçbir konuda yalan söylemeye, yalan yere yemin etmeye izin verilmemiştir. İnanç esaslarımıza göre günah ve hata kapısı peygamberlerden gayri tüm insanlara açıktır. Ancak bu açık kapıyı bahane ederek bile bile yalan söylememeli, yalan yere yemin etmemeli, günah ve hata işlememeliyiz. Şayet bilmeden böyle bir duruma düşmüş isek, hatamızı anladığımız zaman hiç beklemeden günahlarımızı bağışlaması için Allah'a tövbe etmeli, üzerimizde kul hakkı var ise hak sahipleriyle dünyada iken helalleşmeliyiz.

Dünya hayatı bizim için bir imtihandır. Bu imtihanı kazanmak için dünyada Allah'ın bize emrettiği salih amelleri işlemeli ve bu imtihanı kazanmaya çalışmalıyız. Zira dünya hayatı ve nimetleri geçicidir. Kalıcı olan ise ahiret hayatıdır. Öyleyse fani dünya hayatı uğruna baki olan ahiret hayatımızı tehlikeye atmayalım.

Yüce Allah, yalandan ve yalan yere yemin etmekten sakınmayı cümlemize nasip etsin.

YALNIZCA ALLAH'A KUL OLMA BİLİNCİ*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

اِيَّاكَ نَعْبُدُ وَاِيَّاكَ نَسْتَع۪ينُۜ

"(Allah'ım!) Yalnız sana ibadet ederiz ve yalnız senden yardım dileriz." (Fatiha, 1/5)

Namazda her rekâtta okuduğumuz Fatiha suresinin bu beşinci âyetinde ibadetin yalnız Allah'a yapılacağı ve yardımın ancak O'ndan dilenileceği, böylece biz müminlerin ancak Allah'a kulluk edecekleri vurgulanmaktadır. Allah'a karşı olan "kulluk" görevimiz O'nun emirlerine itaat ve yasaklarından kaçınmakla olur. Kulluğun başlangıcı kötülüklerden ve yasaklardan uzak durmaktır. Bizi günahlardan alıkoyacak, Allah ile olan bağlarımızı güçlendirecek ve bize iyilikleri yapmamız konusunda güç kazandıracak olan şeyler ise, ibadetlerimizdir. İbadet olmadan kulluk olmaz. Rabbimize şükretmenin yolu ibadetten geçer. Bu itibarla bir müminin Allah'a karşı kulluk görevini yerine getirmesinde iki husus öne çıkar: Bunlardan birincisi Allah'ın yasak kıldığı şeyleri ve kötülük işlemekten uzak durmak. İkincisi Allah'a karşı ibadet görevlerimizi yerine getirmek. Yani Allah ile bağımızı güçlendiren namaz, oruç, zekât ve hac gibi belli bir şekle, vakit ve mekâna ait bağlı ibadetlerimizi ancak Allah için yapmaktır.

Dinimizde bizi Allah'a yaklaştıran ibadetlerimiz yanında her güzel iş de ibadet olarak kabul edilir. Bu itibarla iyi bir kul olabilmek için bütün varlıklarla olan ilişkilerimizde güzel ahlakla muamele etmeliyiz. İnsanlığın kötülüğüne olan her şeyden uzak durup, kötülüğün yok edilmesi için mücadele etmeliyiz. Öldürmek, aldatmak, hile yapmak, haksızlık yapmak, gasbetmek, başkalarının iffet ve haysiyetine zarar verecek söz ve davranışlarda bulunmak, başkasının mahremine göz dikmek, kötü gözle bakmak, zina ve iftirada bulunmak, yol kesmek gibi toplumun huzurunu baltalayan her fiilden bir mümin olarak uzak durmamamız kulluğumuzun bir gereğidir. Diğer taraftan yeryüzündeki doğal dengeyi bozan her türlü iş ve davranışın

* Dr. Fatih YÜCEL

da kötülük olduğunu bilmemiz gerekir. Bu itibarla doğayı kirletmek, tahrip etmek, yangınlar çıkarmak, bilinçsizce ormanlara ve su kaynaklarına zarar vermek gibi canlı cansız her türlü varlığın dengesini bozan fiillerden uzak durmalıyız.

Bir mümin olarak vicdanımızı daraltan her türlü davranışımızı sorgulayarak nefis muhasebesi yapmalıyız. Zira Allah'a kul olmanın özünü iyi ve güzel olan işlere "içtenlikle" yönelmek oluşturur. İyiliğin özünü de "samimiyet" oluşturur. Yaptığımız güzel bir fiilin Rabbimiz katında iyilik olarak yazılmasının ilk koşulu niyetimizin halis ve içten olmasıdır. Yüce Yaratıcımızın hoşnutluğunu düşünerek yapacağımız her türlü güzel fiil, aynı zamanda kulluğumuzun temelini oluşturan bir "iyiliktir". Bir mümin olarak *"Emrolunduğun gibi dosdoğru ol."* (Hûd, 11/112) ayeti gereği her şeyimizde dürüstlüğü esas almamız gerekir.

Demek ki Allah'a kul olmak kulluğun gereklerini yerine getirmekle olur. Allah'a kulluk, şeytana ve şeytanî işlere, nefsimizin kötü arzularına, menfaate, servet ve şöhrete kul olmaktan kurtulmakla ve böylece her türlü kötülükten uzak durmakla başlar. Diğer insanlara, canlılara ve doğaya zarar vermekten uzak durmakla devam eder. İbadetleri sadece Allah için yapmakla zirveleşir. Rabbimizin *"Sana ölüm gelinceye kadar Rabbine kulluk et."* (Hicr, 15/99) emri gereği mümin ölünceye kadar Allah'tan başkasına kulluk etmemek için erdem mücadelesini devam ettirir. Bir mümin için dünya ve ahiret saadeti de ancak bu yolla kazanılır.

YEMİNLERİMİZİ TUTALIM*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

لَا يُؤَاخِذُكُمُ اللّٰهُ بِاللَّغْوِ ف۪ٓي اَيْمَانِكُمْ وَلٰكِنْ يُؤَاخِذُكُمْ بِمَا عَقَّدْتُمُ الْاَيْمَانَۚ فَكَفَّارَتُهُٓ اِطْعَامُ عَشَرَةِ مَسَاك۪ينَ مِنْ اَوْسَطِ مَا تُطْعِمُونَ اَهْل۪يكُمْ اَوْ كِسْوَتُهُمْ اَوْ تَحْر۪يرُ رَقَبَةٍۜ فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامُ ثَلٰثَةِ اَيَّامٍۜ ذٰلِكَ كَفَّارَةُ اَيْمَانِكُمْ اِذَا حَلَفْتُمْۜ وَاحْفَظُٓوا اَيْمَانَكُمْۜ كَذٰلِكَ يُبَيِّنُ اللّٰهُ لَكُمْ اٰيَاتِه۪ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ

"Allah, boş bulunarak ettiğiniz yeminlerle sizi sorumlu tutmaz. Ama bile bile yaptığınız yeminlerle sizi sorumlu tutar. Bu durumda yeminin keffareti, ailenize yedirdiğinizin orta hâllisinden on yoksulu doyurmak yahut onları giydirmek ya da bir köle azat etmektir. Kim (bu imkânı) bulamazsa onun keffareti üç gün oruç tutmaktır. İşte yemin ettiğiniz vakit yeminlerinizin keffareti budur. Yeminlerinizi tutun. Allah, size âyetlerini işte böyle açıklıyor ki şükredesiniz." (Maide, 5/89)

Söz söylemeden önce iyice düşünmeliyiz. Çünkü söz ağzımızdan çıktıktan sonra bizi bağlar. Atalarımız der ki: "Boğaz dokuz boğumdur, dokuz düşün bir konuş", "Söz ağızdan çıkana kadar senin esirindir. Ağızdan çıktıktan sonra sen sözün esiri olursun."

Sözlerimiz bir senet gibi olmalıdır. Yapamayacağımız konuda söz vermemeli, eğer söz vermişsek o sözü mutlaka yerine getirmeliyiz. Aksi takdirde, Yaratıcımız ve insanlar nezdinde itibarımız kalmaz. Bazen yemin ederek sözlerimizi kuvvetlendirmeye çalıştığımız zamanlar olur. Aslında Müslüman, yemin etmeye ihtiyaç duyulmayacak derecede sözüne güvenilen ve çevresi tarafından böyle bilinen insan olmalıdır. Atalarımız; "Doğru sözde yemine ne hacet!" demişlerdir. Yemin etmek, verdiği söze Allah'ı şahit tutmak demektir. Bu sebeple, yalan yere yemin etmek ve yapılan yemine uymamak büyük bir günahtır.

---

* Sabri AKPOLAT

Mecbur kalmadıkça yemin etmeyelim. Yemin ederek bir konuda söz verdiğimiz zaman, mutlaka yeminimize bağlı kalalım. Mevla'mız bu hususta şöyle buyuruyor:

"Allah adına yaptığınız ahidleri yerine getirin. Allah'ı kefil tutarak kuvvetlendirdikten sonra yeminlerinizi bozmayın. Şüphesiz ki Allah, yaptıklarınızı bilir." (Nahl, 16/91)

Dinimizce yasaklanan bir şeyi yapmaya ya da yapılması emredilen bir şeyi yapmamaya yemin ettiğimiz takdirde ise bu yeminimizi yerine getiremeyiz. Mesela; içki içmeye veya bir Müslüman kardeşimizle konuşmamaya yemin etmişsek, yeminimizi bozmamız ve keffâret ödememiz gerekir. Peygamberimiz bu hususta şöyle buyurur:

"Bir kimse bir iş için yemin eder, sonra da ondan hayırlısını görürse yeminini bozsun ve kefâret versin." (Müslim, "Eymân", 15-16)

İnsan olarak zaman zaman yanılır, doğru olduğunu zannederek yanlışlıkla yemin ederiz. Ayrıca, dil alışkanlığı sebebiyle, yemin etme kastımız olmadan "Vallahi", "Billahi" gibi yemin kelimelerini kullandığımız olur. Bu tür yeminlerden dolayı keffâret gerekmez. Ancak, dil alışkanlığından kaynaklansa bile sık sık yemin etme alışkanlığımızı terk etmeye gayret etmeliyiz. Yalan yere yemin etmek büyük günahtır ve sahibine çok ağır bir vebal yükler. Yalan yere yemin eden kimse derhal tövbe ve istiğfarda bulunmalı, bir daha böyle bir hataya düşmemeye karar vermeli, yemin sebebiyle zayi olan hakları da ödeyip sahiplerinden helâllik istemelidir.

Yemin, Allah Teâlâ'nın isim veya sıfatlarından birine ant içmekle yapılır. "Vallahi, Billahi, Tallahi, Allah şahit, Allah hakkı için and olsun, Allah adına yemin ederim" gibi ifadeler böyledir. Allah Teâlâ'nın isim ve sıfatları zikredilmeden söylenen bir sözün yemin sayılıp sayılmamasında toplumun örfü ölçü alınır. Toplumumuzda bazen bireyler sözlerini teyit etmek "Kâbe hakkı için", "Şöyle yaparsam Müslüman olmayayım" gibi toplumun kutsal değerleri üzerine yemin etmektedir. Bu sözler, örfen yemin telakki edildiği takdirde, diğer yeminlerin tâbi olduğu hükme tâbidir. Dolayısıyla bu ifadeler Müslümanları bağlar.

Yeminini bozan kimse keffâret olarak; ya on fakiri sabahlı akşamlı doyuracak ya da on fakiri orta seviyede giydirecektir. On fakire birer fitre miktarı veya bir fakire on ayrı günde her gün birer fitre miktarı para vermekle de bu görev yerine getirilmiş olur. Eğer bunlara gücümüz yetmezse üç gün oruç tutmamız gerekir. Hanefi ve Hanbelîler'e göre bu üç gün orucun arka arkaya tutulması şarttır.

YERİNDE DURDUĞUNU SANDIĞIMIZ DAĞLAR GERÇEKTE YERİNDE DURMAKTA MIDIR?*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

وَتَرَى الْجِبَالَ تَحْسَبُهَا جَامِدَةً وَهِيَ تَمُرُّ مَرَّ السَّحَابِۜ صُنْعَ اللّٰهِ الَّذ۪ٓي اَتْقَنَ كُلَّ شَيْءٍۜ اِنَّهُ خَب۪يرٌ بِمَا تَفْعَلُونَ

"Dağları görürsün, onları hareketsiz sanırsın. Hâlbuki onlar bulutların geçişi gibi hareket ederler. Bunu, her şeyi sağlam ve yerli yerince yapan Allah yapmıştır. Şüphesiz O, yaptıklarınızdan hakkıyla haberdardır." (Neml, 27/88)

Kur'an-ı Kerim'deki âyetlerin bazısı iman esasları, bazıları başta namaz, zekât, oruç gibi ibadetler hakkındadır. Bazıları ise, kıyametin kopması ve o anda meydana gelecek olaylar ve ahiret hayatı ile ilgilidir. Bazıları dinin emir ve yasaklarını bildirmekte, diğerleri ise ilahî dinlerin temelini oluşturan ahlaki prensipleri ihtiva etmektedir. O âyetlerden bir kısmı, geçmiş milletlerin veya peygamberlerin başlarına gelenler ve bu olaylardan alınması gereken dersler hakkındadır. Yine bazı ayetlerde ise, kâinat ve kâinatın düzeni ve işleyişi hakkındadır.

Bütün bunlardan bahsetmekle beraber hiç şüphesiz ki Kur'an ne bir tarih, ne bir ekonomi ve ne de bir fen kitabıdır. Kur'an; Allah Teala tarafından tüm insanlığın kurtuluşu, hidayete ermesi, dünya ve ahiret saadetini sağlamak için gönderilmiş, dinin genel prensiplerini içerisinde barındıran, sağlamlığını koruyarak kıyamete kadar varlığını devam ettirecek olan ilahî bir kitaptır.

Durum böyle olmakla beraber Allah Teala kendi dilediği kadar Kur'an-ı Kerim'de diğer konuların yanında kâinat, kâinatın düzeni ve işleyişi hakkında da ayetler gön-

* Dr. Mustafa KAHRAMAN

dermiştir. Yüce Allah, kâinatla ilgili olarak Kur'an'da gece ve gündüzün yaratılması ve birbiri ardından gelmesi, bunun hikmeti, ayın ve güneşin hareketleri, yıldızlar, yeryüzü ve gökyüzü, nehirler, denizler ve dağlardan haberler vermektedir. İşte bu ayetlerden bir tanesi olan yukarıda metni ve tercümesi verilen ve Karınca suresi anlamına gelen Neml suresi 88. ayette Allah Teala dağlardan ve dağların yürümesinden bahsetmektedir:

"Sen dağları görürsün de onları yerinde duruyor zannedersin. Hâlbuki onlar bulutların yürümesi gibi yürümektedirler. Bu, her şeyi sapasağlam yapan Allah'ın sanatıdır."

Ayette, dağların bulutlar gibi yürüdükleri haber verilmektedir. Bu ayet bizlere dünyanın döndüğünü göstermektedir. Çünkü dağların yürümesi, hareket etmesi demek, onun üzerinde bulunduğu dünyanın da yürümesi, hareket etmesi yani dönmesi anlamına gelmektedir. Ayrıca "dağların yerinde durduğunu zannedersin" denilmekle aslında dağların yerinde durmadığına işaret edilmektedir. Kur'an-ı Kerim'in bir kısım ayetleri indiği dönem itibarıyla bilinmeyen bazı ilmî gerçekleri haber vermektedir. Bu ayette ifade edilen dağların yürümesi de iman unsuru devreye girmedikçe insanların kolayca inanabilecekleri hususlardan biri değildir. Çünkü insanlar, dağlara baktıkları zaman âyette ifade edildiği gibi dağların sabit bir şekilde yerlerinde durduklarını görmektedir.

Aynı şekilde insanlar bulutlara baktıkları zaman onların gökyüzünde bir yerden diğer yerlere gittiklerini yani ayetin ifadesiyle yürüdüklerini görmektedirler. İşte ayetin indiği dönemdeki insanlar ve dünyanın dönmesi ilmî gerçeği ortaya çıkmadan önce yaşamış olan kişiler bir bulutlara bir de dağlara baktıkları zaman dağların bulutlar gibi yürüdüklerine inanmaları normalde mümkün gözükmemektedir. Ama müminler, imanları gereği şeksiz şüphesiz bu ayette belirtilenlere ve Kur'an'ın tümüne inanmaktadırlar.

Buradaki bir diğer nokta ise bizlerin ilme önem vermemiz gerektiğidir. Çünkü dünyanın kendi ekseni etrafında döndüğünün ortaya konulması bilimsel çalışmaların sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Kur'an, her ne kadar bir fen kitabı olmasa da bilimin ancak bugün varabildiği bazı sonuçları 14 asır önceden haber vermiştir. Burada bizlere düşen görev, İslam'ın emrettiği şekilde çalışarak ilimde v.b. alanlarda en önde gitmek olmalıdır. İlk emri "Oku" (Alak, 96/1) olan bir kitaba ve ilme, okumaya ve öğrenmeye önem veren bir peygambere sahip olan biz Müslümanların, bu ilkeler doğrultusunda hareket ederek ve çok çalışarak yeniden ilimde öncü olmamız gerekmektedir.

YERYÜZÜNDE VAKAR VE TEVAZU İLE YÜRÜYELİM!*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَعِبَادُ الرَّحْمٰنِ الَّذٖينَ يَمْشُونَ عَلَى الْاَرْضِ هَوْنًا وَاِذَا خَاطَبَهُمُ الْجَاهِلُونَ قَالُوا سَلَامًا

"Rahmân'ın kulları, yeryüzünde vakar ve tevazu ile yürüyen kimselerdir. Cahiller onlara laf attıkları zaman, 'selâm!' der (geçer)ler." (Furkân, 25/63)

Yüce Rabbimiz bu ayette ve sonraki ayetlerde sayılan üstün özellikleri taşıyacak olan ve Rahmân'a kul olma bilincine erişen kullarını; rahmet ve sevgisini hak edeceğimiz için, kendi ismine ekleyerek "O Rahman'ın kulları" ismiyle şereflendirmektedir. O Rahman'ın has kulları olarak en önemli özelliğimiz; O'na iman etme ve kulu olma bahtiyarlığının bize kazandırdığı iç huzuruyla vakûr/ağırbaşlı ve mütevazı/alçak gönüllü olmamızdır.

Kişinin nefsini Hakk'ın huzurunda kulluk mevkiine koyması, insanlara karşı kibirli ve gururlu olmaması imandandır; Yine kişinin kendini büyük görmesi, büyüklenmesi, başkalarını küçük görmesi ise küfür ve cehalettendir. Kur'an'da başka bir ayette; *"Allah katında en değerliniz takva (Allah'a karşı sorumluluk bilinci) bakımından en üstün olanınızdır."* (Hucurât, 49/13) buyrulmak suretiyle insanların kendilerini üstün görmelerinin yanlışlığına dikkat çekilmiştir. Bir başka sure ve ayette rabbimiz bu duruma şöyle işaret etmektedir: *"Yeryüzünde böbürlenerek yürüme. Çünkü sen yeri asla yaramazsın, boyca da dağlara asla erişemezsin."* (İsrâ, 17/37)

Hz. Peygamber (s.a.s) de hem kendisi insanlara karşı mütevazı davranmış, hem de müminleri mütevazı olmaya çağırmıştır. Konuyla ilgili bir hadiste şöyle buyrulmaktadır: "Kim Allah için alçak gönüllü davranırsa, kuşkusuz Allah da onun derecesini yükseltir." (Müslim, "Birr", 69)

---

* Mustafa GÜNEY

Allah'ımızın büyüklüğünü ve kendimizin nasıl ve niçin yaratıldığımızı, yaratılış safhalarımızı bilip düşünen bizler elbette ki büyüklük taslayamayız. Çünkü her an Cenâb-ı Hakk'a muhtacız. Mülkün tamamı ve nimetin her türü O'nundur. İnsanı yaratmadan önce yerküreyi bizim yaşayışımıza elverişli duruma getirip lüzumlu bütün kaynakları hazırlayan, Allah'tır. O halde büyüklük ancak O yüce Kudret'e yakışır ve O'na mahsustur. Resûlullah (s.a.s), kibrin ne kadar kötü bir huy olduğunu vurgulamak üzere, kalbinde zerre kadar kibir bulunanın cennete giremeyeceğini bildirmiştir (Müslim, "Îmân", 147-149).

Gerçekten değerli, akıllı, bilgili ve erdemli insanlar daima alçak gönüllü, ağır başlı olurlar. Bunun en güzel örneği de Peygamberimiz (s.a.s)'dir. Kibirden nefret eden Resûlullah (s.a.s), bütün müslümanlar karşısında mütevazı olmayı değişmez bir davranış kuralı olarak özenle korumuştur. Bu sebeple "tevazu/kişinin nefsini Hakk'ın huzurunda kulluk mevkiine koyması, insanlara karşı kibirli ve gururlu olmaması bir peygamber sıfatı olarak değerlendirilir.

Biz müminler de yeryüzünde zorba, mağrur, kibirli, saygısız, kaba ve haşin değil; sükûnet içerisinde, terbiyeli, ağırbaşlı, nazik ve yumuşak bir şekilde yürümeliyiz. İslam ahlakının, medeniyetinin, düşüncesinin ve idealinin canlı birer temsilcisi ve aynası olan biz müminler; inançları, davranışları ve sosyal konumları ne olursa olsun hemcinslerimiz olan diğer insanları da bizim gibi Allah'ın en şerefli varlıkları olarak görürüz. Kendimiz İslam nimetiyle veya Allah'a kullukla şereflendiğimizden dolayı bizim gibi düşünmeyen, inanmayan ve davranmayanları dışlamayız, kibirli, gururlu ve zorbalıkla davranmayız ve insani ilişkilerimizi merhametle sürdürmeye çabalarız. Buna rağmen ve belki biz müminlerin bildiği İslam'ın özellikleri ve güzellikleri kendilerine ulaştırılmamış, bu konuda cahil olan ve bize sözlü sataşmalarda bulunan bazı kişilere cevabımız da "selâm/esenlik" dileğiyle karşılık vermek olacaktır.

Müminler olarak hem vakûr/ağırbaşlı ve hem de mütevazı/alçak gönüllü olmalıyız. Ancak kişiyi zillet ve meskenete düşürecek derecedeki bir tevazu/alçak gönüllülük de dinimizin özüne aykırıdır. Buna da müsaade etmememiz ve gerektiğinde vakarımıza uygun bir şekilde karşılık vermemiz gerekir. Nitekim milletimizin tarihi bunun parlak örnekleriyle doludur.

YETİM MALINI EN GÜZEL ŞEKİLDE KORUMAK GEREKİR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

وَلَا تَقْرَبُوا مَالَ الْيَت۪يمِ اِلَّا بِالَّت۪ي هِيَ اَحْسَنُ حَتّٰى يَبْلُغَ اَشُدَّهُۖ وَاَوْفُوا بِالْعَهْدِۚ اِنَّ الْعَهْدَ كَانَ مَسْؤُ۫لًا

"Rüştüne erişinceye kadar, yetimin malına ancak en güzel şekilde yaklaşın, verdiğiniz sözü de yerine getirin. Çünkü söz (veren sözünden) sorumludur." (İsrâ, 17/34)

Çocukların yetiştirilmesi, topluma kazandırılması anne babalar tarafından çok önemsenen bir durumdur. Ancak anne baba şefkatinden mahrum olarak yetişen yetim çocukların da yetiştirilmesi, bakımının üstlenmesi ve malının himaye edilmesi gerekir. Bu bakımdan bu çocukları himayesi altında bulunduranlar çocukların eğitimini verdikleri gibi mallarının korunmasını da üstlenmek durumunda kalırlar. Çünkü ayetlerde bu hususun üzerinde önemle durulmakta, yetimlerin mallarını korumayı üstlenenlerin sorumluluklarını yerine getirmelerinin önemine vurgu yapılmaktadır.

Konumuzu teşkil eden ayette yetimin malını yemenin haram olduğu bildirilmekte, o malları zayi etmeden yetimin lehine yerli yerince, artırma maksadıyla tasarrufta bulunmanın ise meşru olduğu bildirilmektedir. Yetimler olgunluk çağına ulaşınca artık velilerin onlar üzerendeki himaye hakları sona erer. Bu bakımdan yetim çocukların büyüdükleri zaman mallarının verileceğini düşünerek acele edip, onların mallarını harcamak Allah'ın emrine aykırı davranmak demektir. Bu hususta ayet-i kerimede şöyle buyrulmaktadır:

"Evlilik çağına gelinceye kadar yetimleri gözetip deneyin eğer onlarda akılca bir olgunlaşma görürseniz hemen mallarını kendilerine verin. Büyüyecekler diye onların mallarını israf ederek çabucak yemeyin. Kim zenginse kaçınsın, fakir olan da örfe göre yesin." (Nisâ, 4/6)

---

* Dr. Ercan ESER

İslam'dan önce insanlar, yetimlerin mallarını yerler, onların mallarından yararlanmak için yetimle evlenme, ya da onu oğlu veya kızı ile evlendirme yollarına başvururlardı. *"Yetimlerin malına yaklaşmayın"* ayeti nazil olunca ashab-ı kiram bu durumdan çok endişe duymaya başlarlar. Yetimlerin mallarını hatta yiyeceklerini bile kendi yiyeceklerinden ayırırlar. Bu davranış ise yetimlerin himaye edilmelerinde birtakım sorunlara yol açar. Ashaptan bir kişi Hz. Peygamberimize yetimleri oturtacak ayrı bir eve, yiyecek ve içecek verecek ayrı bir imkâna sahip olmadıklarını söyler. İşte bu yanlış anlamayı bertaraf edip meseleyi açıklığa kavuşturmak üzere Müslümanları rahatlatan diğer ayet nazil olur:

"Eğer onları da katarsanız biliniz ki onlar kardeşlerinizdir. Allah, fesat yapanı da ıslah edeni de bilir." (Bakara, 2/250)

Bu âyete göre önemli olan, yetimi güzel yetiştirmek, onun malını da kendi yararına ıslah edip geliştirmektir. Aleyhlerine olmamak şartıyla yetimlerle beraber oturmakta, onların mallarını kendi malına katıp beraber çalıştırmakta bir sakınca yoktur. Ancak elde edilen gelirden masraf çıktıktan sonra paylarına düşeni onlara vermek veya onların hesabına kaydetmek gerekir.

Cenab-ı Hak, yetim mallarını haksız yere yiyenlerin şüphesiz karınlarını ateş ile doldurduklarını ve alevli ateşe atılacaklarını ayette bildirmiştir (Nisâ, 4/10). Peygamberimiz de yedi helak eden günahlar içerisinde yetim malı yemeyi saymış ve bundan sakındırmıştır (Buhârî, "Vesaya", 23, "Tıb", 38; Müslim, "İmân", 145). Diğer bir hadiste de Peygamberimiz (s.a.s), İsrâ gecesinde, ağızlarına ateşten taşlar konulan ve böylece azap edilen bir kavmi gördüğünü, Cebrail'e bunların kimler olduğunu sorunca dünyada yetimlerin mallarını haksız yere yiyenler olduğunu haber vermiştir (İbn Hibbân, Sahîh, XXIII, 57, hadis no, 5657).

O halde bakımını üstlendiğimiz yetimlerin mallarını artırmak, zayi etmemek hususunda çok dikkatli olmalıyız. Onlar bizim himayemizde iken kendi çocuğumuzdan da daha fazla ilgi göstermeliyiz. En iyi şekilde onların mallarına yaklaşmalıyız. O yetim çocukların ergenlik çağına ulaşıncaya kadar adeta bize teslim edilen bir emanetin zarar göreceğini düşünerek üzerine esip, titiz davranmalı ve mallarını korumalıyız.

YETİMLERE KARŞI GÖREVLERİMİZ*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

وَاٰتُوا الْيَتَامٰىٓ اَمْوَالَهُمْ وَلَا تَتَبَدَّلُوا الْخَب۪يثَ بِالطَّيِّبِۖ وَلَا تَأْكُلُوٓا اَمْوَالَهُمْ اِلٰىٓ اَمْوَالِكُمْۜ اِنَّهُ كَانَ حُوبًا كَب۪يرًا

"Yetimlere mallarını verin. Temizi pis olanla (helâli haramla) değişmeyin. Onların mallarını kendi mallarınıza katıp yemeyin. Çünkü bu, büyük bir günahtır." (Nisâ, 4/2)

İslam öncesi dönemde bakımsızlık, boşama kolaylığı ve vefat gibi sebeplerle toplumda dul ve yetim kalan insanların sayısı oldukça fazla idi. Anne ve babalarının ölmesi durumunda yetimlerin korunup gözetilmesi işi kabile reislerine düşüyordu. Câhiliye döneminde kabileler arasında sık sık savaşlar meydana gelirdi. Bu savaşlarda pek çok kişi hayatını yitirdiği için, vesayet altına giren öksüz kızların sayısı oldukça fazlaydı. Öyle ki, bazen bir velinin velayeti altında on-on beş kadar öksüz kız bulunabiliyordu. Yetimler, haklarını savunmaktan aciz oldukları için, çoğu kere büyük vârisler onların haklarına riayet etmez ve onlara bir şey vermezlerdi.

Dinimiz yetimlerin korunup gözetilmesine büyük önem vermiştir. Onların korunup gözetilmesinden ise birinci derecede velilerini sorumlu tutmuştur. Şöyle ki, babasını kaybeden her çocuğun gerek şahsı gerekse malları için bir koruyucuya, eğitici ve temsilciye ihtiyacı vardır. İşte bu koruyucu ve temsilciye veli adı verilir. Velinin görevi yetimi koruyup gözetmek, onun şahsî ve malî menfaatini kollamaktır. Kendisi de yetim olarak büyüyen sevgili Peygamberimiz, içinde yetiştiği toplumda yetimlere yapılan kötü muamelelere tanıklık etmiş biri olarak onların haklarının korunması hususunda son derece titiz davranırdı. Belki de toplum kesimleri içerisinde üzerlerine en çok eğildiği kesim dul ve yetimlerdi. Sehl b. Sa`d'ın rivayet edildiğine göre Peygamberimiz bir hadis-i şeriflerinde *"Ben ve yetimi himaye eden kimse cennette*

---

* Dr. Mehmet CANBULAT

şöylece beraber bulunacağız" buyurmuş ve işaret parmağıyla orta parmağını aralarını biraz aralayarak göstermiştir (Buhârî, "Talâk", 25).

Diğer bir hadis-i şeriflerinde ise, *"Müslümanların evleri arasında en iyisi içinde kendisine iyi davranılan yetim bulunan evdir. En kötüsü de, içinde, yetim bulunup da kendisine kötü davranılan evdir."* (İbn Mâce, "Edeb", 6) buyurarak yetimlerin sıcak bir yuvada korunup gözetilmesini teşvik etmiştir. Görüldüğü üzere burada önemli olan sadece onları barındırmak yani iaşe ve ibatelerinin sağlanması değil; barınma ile beraber onlara iyi davranılmasıdır. Bunun içindir ki, barındığı evde yetime iyi davranılmaz, maddî ve manevî bakımdan eziyete maruz bırakılırsa, bu tür bir barınma, İslam'ın istediği gerçek bir barındırma değildir.

Ayet-i kerimede yetimlerin hukukunu gözetmeyen kimseler uyarılmıştır. Şöyle ki, yetimlerin malını yemeye, gasbetmeye, onu kendine ait kötü malla değiştirmeye kalkışan velinin görev ve yetkisini kötüye kullanmış olacağı, dolayısıyla emanete hıyanet etmiş sayılacağı ifade edilmiştir. Hadis-i şeriflerde ifade edilen yedi büyük günah arasında yetim malı yemek de geçmektedir. Efendimiz (s.a.s), *"Yedi helâk ediciden kaçının!"* buyurmuş, Orada bulunan sahâbîlerin, "Ey Allah'ın Resûlü! Bunlar nelerdir?" diye sormaları üzerine *"Allah'a ortak koşmak, sihir (büyü) yapmak, Allah'ın haram kıldığı bir nefsi haksız yere öldürmek, faiz yemek, yetim malı yemek, savaş meydanından kaçmak, evli, namuslu ve hiçbir şeyden haberi olmayan kadınlara zina isnat etmektir."* buyurmuştur (Buhârî, "Vasâyâ", 23; Müslim, "Îmân", 145).

Yukarıda da ifade edildiği üzere İslam'dan önce insanlar yetimlerin mallarını yerlerdi. Bazen de mallarından yararlanabilmek için yetimlerle evlenirler veya kendi çocuklarını onlarla evlendirirlerdi.

"Yetimlerin mallarını haksız yere yiyenler, ancak ve ancak karınlarını doldurasıya ateş yemiş olurlar ve zaten onlar çılgın bir ateşe (cehenneme) gireceklerdir." (Nisâ, 4/10),

"Rüşdüne erişinceye kadar yetimin malına ancak en güzel şekilde yaklaşın." (En'âm, 6/152) mealindeki ayetlerin nazil olması üzerine Müslümanlar yetimlerin mallarından el çektiler. Öyle ki, onların mallarını yemek bir tarafa, yetimlerin mallarının kendi mallarına karışmamasına dikkat etmeye başladılar. Evlerinde yetim bulunanlar onun yiyecek ve içeceklerini ayırarak onlara ayrı bir ev tahsis ettiler. Bu durum, mallarını çalıştırmaktan aciz olan yetimlerin de aleyhine olduğu gibi yetim himaye eden kimselere de güç geliyordu. İşte bu yanlış anlamayı bertaraf etmek amacıyla Cenab-ı Allah şöyle buyurdu:

"…Sana yetimleri soruyorlar. De ki: 'Onların durumlarını düzeltmek hayırlıdır. Eğer onlara karışıp (birlikte yaşar)sanız (sakıncası yok). (Onlar da) sizin kardeşlerinizdir..." (Bakara, 2/220)

YÜZLERİNDE MASKEYLE DOLAŞAN MÜNAFIKLAR MUTSUZLUĞA MAHKÛMDUR DAİMA*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

وَيَقُولُونَ اٰمَنَّا بِاللّٰهِ وَبِالرَّسُولِ وَاَطَعْنَا ثُمَّ يَتَوَلّٰى فَر۪يقٌ مِنْهُمْ مِنْ بَعْدِ ذٰلِكَۜ وَمَٓا اُو۬لٰٓئِكَ بِالْمُؤْمِن۪ينَ

"(Münafıklar), 'Allah'a ve Peygambere inandık ve itaat ettik' derler. Sonra da onların bir kısmı bunun ardından yüz çevirirler. Hâlbuki onlar inanmış değillerdir." (Nûr, 24/47)

"Mümin, (yanık) buğdaylar gibidir. Rüzgâr buğday başaklarını (sarıya, kırmızıya boyayarak) bir o yana, bir bu yana savurup okşar ya! İşte öyle. Rüzgâr dinip hava durulduğunda ise başaklar düzelip serpilir, tüm endamıyla. Ama münafık öyle mi ya! Çam gibidir o. Çamlar esintilere aldırış etmez, (dimdik, kaskatı, mağrur!) Ne var ki, (bu durum aldatmamalı insanı.) Saltanatları, bir şiddetli kasırgaya kadardır, onların. (Bir fırtına, bir bora koptu mu,) kırar belini, devirir ağaçların devini."

Efendimiz böyle anlatıyor, mümini ve inançta iki yüzlülük eden münafığı. Mümin başak gibi, tarladaki ekin gibi; münafık çam yarması gibi. Kalbi katı, duyguları körelmiş, 'inançsız olduğunu' bile söyleyemeyecek kadar, sahte!

Efendimiz, 'inandım' demeyi yeterli görmemiştir, dürüstlüğü inançtan ayırmamıştır. Aslen bir Yahudi olup Mekkeli müşrikler hesabına elçilik yapan Ebû Rafi'yi hatırlayalım. Mekkeli müşrikler Ebû Rafi'yi, Medine'ye Hz. Peygamberle görüşmeye gönderirler. Ebû Rafi, Peygamber'i görünce, hayatında inandığı bütün değerler param parça olur. Kendisinin, güzelliklerin karşısında, kötülüğün yanında yer aldığını fark eder, bir anda. Peygamberin davranışları, sözleri onu hayran bırakır, iki cihan

* Doç. Dr. Soner GÜNDÜZÖZ

sevgilisine! Bu insan, ancak bir peygamber olabilir, diye geçirir içinden, karar verir Müslüman olmaya, ağzından şu sözler dökülür Ebû Rafi'nin:

"Ey Allah'ın Resûlü! Ben Mekkeliler adına sana elçi olarak gelmiştim, fakat Allah biliyor, Mekkeli putperestlere bir daha dönmeyeceğim." Efendimiz, "Sen Mekke'ye, Kureyş'e dönmelisin, eğer orada hâlâ aynı duyguları taşıyorsan, sonra çıkıp gelirsin" der. Çünkü Ebû Rafi'nin tamamlamak zorunda olduğu bir görevi vardır. Görevini ihmal ederek, dürüstlüğüne zarar vermemelidir.

Ebû Rafi'ye ne mi oldu? O, Peygamberin dediğini yaptı, o zamanki puta tapan Mekke'ye geri döndü. Ancak bundan kısa bir süre sonra, Müslüman olarak tekrar Medine'ye, Allah'ın Elçisinin yanına vardı. 'İman sadakattir, ahde vefadır, dürüstlüktür, inançsızların bile hakkını korumaktır.' Peygamber ona bunu öğretmişti.

İnançsızlık imana benzemez, inanmamak haktan uzaklaşmaktır. Kişi haktan, uzaklaşmaya görsün, o vakit her türlü kötü duygu serpilir, onun kalbinde. Kabalaşır, kavrayışı azalır, Abdullah bin Übey gibi, hani şu Medineli münafıkların lideri (Buharî, "Merda", 5663; Buharî "Edeb", 6207). Hurkus bin Züheyr gibi, hani Huneyn savaşından dönüşte, ganimet dağıtımı sırasında, Peygamberimizin yanında duran Bilâl'in eteğindeki gümüş paralara gözü ilişen ve gerçek duygularına yenik düşüp Peygamberi sözleriyle inciten Hurkus.

O nasıl da deyivermişti, Allah'ın Resûlüne, utanmadan, "Ey Muhammed! Âdil ol." diye. Çok görmemeli bu yaptığını bu küstaha! "Nezaket ve dinin büyüklüğünü kavrayabilme gücü münafıklarda olmazdı zaten." (Tirmizî, "İlim", 2684). Resûlullah'ın sözleri kulaklarımızda yankılanıyor bugün bile taptaze. Hurkus anlamadıysa bile, biz anlıyoruz onu. "Yazık sana! Ben âdil değilsem kim âdil olabilir!" demişti ona, Kutlu Elçi. Ve eklemişti: "Hurkus gibilerinin ha bire Kur'an okuması sizi aldatmasın. Okudukları Kur'an, gırtlaklarından aşağı inmez onların. (Kur'an'ı sindirememişlerdir onlar.) Onların amelleri, tıpkı 'ok'un hedefini delip geçmesi gibi boşa gider." (Müslim, "Zekât", 2456).

Yüce Allah ise münafıkların boşa giden amellerinin sonucu olarak, uğrayacakları azabı şöyle anlatıyor bize:

"Doğrusu münafıklar, ateşin en aşağı tabakasındadırlar. (O gün) onlar için hiçbir yardımcı da bulamazsın." (Nisâ, 4/145)

Ebû Rafi gibi mi olmalıyız, "yedi başak bitiren ve her başakta yüz tanesi bulunan bir ekin gibi bereketli (Bakara, 2/261); yoksa Hurkus gibi mi olmalıyız? Okuduğu Kur'an'dan nasiplenmeyen, amelleri hedefi sıyırıp geçen 'ok' gibi boşa giden ve çam yarması gibi kaba.

Münafıkça davranışları, altını, gümüşü, parayı imana tercih etmesi fayda verdi mi Hurkus'a ve diğer inançta ikiyüzlü davrananlara? Hayır! Kur'an bize şöyle diyor:

"Şüphesiz münafıklar Allah'a oyun etmeye kalkışıyorlar; hâlbuki Allah onların oyunlarını başlarına çevirmektedir. Onlar namaza kalktıkları zaman üşenerek kalkarlar, insanlara gösteriş yaparlar, Allah'ı da pek az hatıra getirirler." (Nisâ, 4/142)

Peygamber Efendimiz, münafığın başka niteliklerini ekliyor:

Emanete hıyanet!

Yalan konuşmak!

Sözünden caymak!

Tartışmada ölçüyü kaçırmak! (Buharî, "İman", 34)

Bütün bu davranışlar dürüstlüğü gölgeleyen şeyler. Mevlana boşuna demiyor: 'Ya olduğun gibi görün, ya da göründüğün gibi ol!' diye.

Son sözü, gelin, Peygamberimizden dinleyelim, Allah'ın Resûlü buyuruyorlar ki:

"Münafık iki sürü arasında gidip gelen şaşkın koyun gibidir. Bir o sürüye gider, bir bu sürüye!" (Müslim,"Sıfâtü'l-Münâfikîn", 7043)

Ve yine bir hadislerinde çok iyi bildiğimiz sözünü söylüyor, Efendimiz: "*Sürüden ayrılanı kurt kapar.*" (İbn Hanbel, *Müsned,* 28064)

Allah hiçbirimizi kurda kuşa yem etmesin. Rabbim, hepimizi münafıklıktan uzak tutsun. Doğruluk, dürüstlük ve imandan ayırmasın. Selam olsun, hidayete tabi olanlara!

ZAFER SABIRLA ELDE EDİLİR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

وَاَط۪يعُوا اللّٰهَ وَرَسُولَهُ وَلَا تَنَازَعُوا فَتَفْشَلُوا وَتَذْهَبَ ر۪يحُكُمْ وَاصْبِرُواۜ اِنَّ اللّٰهَ مَعَ الصَّابِر۪ينَۚ

"Allah'a ve Resûlüne itaat edin ve birbirinizle çekişmeyin. Sonra gevşersiniz ve gücünüz, devletiniz elden gider. Sabırlı olun. Çünkü Allah sabredenlerle beraberdir." (Enfâl, 8/46)

Sabır; sıkıntılara, zorluğa, haksızlığa ve herhangi bir sebepten dolayı başa gelen üzücü olaylara karşı dayanma gücüdür. Başımıza bir sıkıntı geldiğinde, bir felakete uğradığımızda, hoşumuza gitmeyen olaylarla karşılaştığımızda; figan etmeden, isyan seviyesine ulaşmadan, her şeyin Allah'tan geldiğine inanıp bu sıkıntılara karşı sonuna kadar sebat göstermemizdir. Çünkü Allah, her türlü ızdırap karşısında isyan etmeyen ve kendisine sığınan kulunu çok sever, sabredeni esenliğe kavuşturur. Unutulmamalıdır ki Allah'ın bir ismi de "sabur"dur.

Yetmişten fazla âyet-i kerimede sabırdan, sebattan bahsedilmektedir. Sabrın üst mertebesi düşmana karşı savaşırken, gece karanlığında hudut boylarında nöbet tutarken müslümanın göstereceği sebattır. Vatan savunmasında ve düşmanla savaş esnasında askerin gösterdiği sabır ve kahramanlığa yüce Allah, Kur'an-ı Kerim'de şöyle işaret buyurmaktadır:

"Eğer içinizden sabırlı yirmi kişi bulunursa iki yüz kişiye galip gelirler. Eğer içinizde (sabırlı) yüz kişi bulunursa, inkâr edenlerden bin kişiye galip gelirler… Eğer içinizde (sabırlı) bin kişi olursa, Allah'ın izniyle iki bin kişiye galip gelirler. Allah, sabredenlerle beraberdir." (Enfâl, 8/65-66).

Aslında sabır, insan gücünü aşan güçlüklere karşı koymak, paniğe kapılmamak ve tahammül göstermektir. Allah (c.c) sabredenlere mükâfatlarını hesapsızca vereceğini müjdelemiş ve onları övmüştür. Çeşitli işkencelere uğrayan Hz. Musa'nın kavminin güç kaynağı Allah'tan sabır dilemek olmuş ve onlar: *"Ey Rabbimiz, üzerimize sabır yağdır ve bizi müslüman olarak öldür"* (A'râf, 7/126) diye dua etmişlerdi. Sevgili

---

* Hanif BURUN

Peygamberimiz ve ilk müslümanların, yapılan işkence ve eziyetlere nasıl sabır ve tahammül gösterdikleri bilinen bir husustur.

Yüce Rabbimiz, insanlara sıkıntılar verir, hastalıklara sevk eder. Ancak bütün bunların yanında belki de en büyük nimet olan sabır kavramını yaratmıştır. Bizlere düşen görev ise Allah'a sığınıp sabretmemiz ve sonunda kazanacağımız ecri beklememizdir. Allah bize neden sıkıntı veriyor, neden bunlar başımıza geliyor, diye asla üzülmemeliyiz. Çünkü Allah, çok sevdiği peygamberlerini dahi bela ve musibetlerle imtihan etmektedir. Bu konuda Kur'an-ı Kerim şöyle buyuruyor:

"İsmail'i, İdris'i ve Zülkifl'i de hatırla. Bunların hepsi sabredenlerdi. Onları da rahmetimize dâhil ettik, şüphesiz onlar salih kimselerdendi." (Enbiya, 21/85-86)

Bazen öyle anlar olur ki insan artık dayanamaz hâle gelir. Başarılı olmak için çalışır, didinir ama en yakınlarından bile takdir göremez. Ancak her ne olursa olsun, bu şekilde sıkıntı içerisinde olanlar her zaman sabretmeli, Rabbine sığınmalı ve metanetle sabrederek kendini böylece kanıtlamalıdır. Yeter ki biz sabredelim ve kâinatın yegâne sahibi olan Halik'ımıza sığınalım. Çünkü Allah, sabır gösterilmesi gereken yerde sabırlı olanlara hesapsız sevap ve mükâfat vaat etmiştir.

Bizim için mutlaka hayırlı olduğuna inandığımız sabır, bütün peygamberlerin ortak sıfatıdır. Allah'ın dinini tebliğ ederken hepsi çeşitli sıkıntılara uğramış, kendilerine eziyet edilmiş, yurtlarından çıkarılmıştır. Hükümdarlar tarafından zindana atılmış ama onlar daima sabretmişlerdir. Kur'an-ı Kerim'de peygamberlerin sabrını dile getiren pek çok ayet-i kerime vardır. Resûlullah'ın hayatı ise baştan sona en güzel sabır örnekleri ile doludur. Bu sebeple her müslümana düşen görev, kurtuluşun sabırda olduğunu düşünerek, Allah'tan sabır dilemek ve sabırlı olmaktır.

Hz. Peygamber, nübüvvetini açıkladığı zaman müşriklerden büyük tepkiler gördü, katlanılmaz sıkıntılara göğüs gerdi, ama yılmadı, hep çalıştı ve hep sabretti. Bir tane insanı dahi kazanmayı kâr saydı. İşte asıl zafer budur.

Unutmayalım ki Cenab-ı Allah'a tam bir teslimiyet gösteren, sabırlı kullara müjdeler vardır ve zafer sadece sabırla elde edilir.

ZALİM BİR TOPLULUK: EYKE HALKI*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

وَاِنْ كَانَ اَصْحَابُ الْاَيْكَةِ لَظَالِم۪ينَ

"Eyke halkı da şüphesiz zalim idiler." (Hicr, 15/78)

Eyke halkı, Hz. Şuayb'ın peygamber olarak gönderildiği bir topluluktur. Bu kavim, Kızıldeniz sahilinde bulunan Medyen şehrinde yaşamıştır. Eyke halkının yaşadığı topraklar son derece geniş ve verimli, iklimi de hoş ve mutedil idi. Eyke halkı bir yandan sahip oldukları topraklarda tarım işleri yapıyor, bir yandan da güç, kuvvet ve yetenek isteyen mühendislik, sanatkârlık gibi işlerde kendilerini geliştiriyor, sağlam binalar ve şehri kuşatan kaleler yapıyorlardı.

Eyke halkı, kazançlarının artması ve zenginleşmeleri neticesinde şımarmışlardır. Sağlam binalar, kaleler, dolup taşan ürünler ve paralar kibire kapılmalarına ve aralarında çeşitli haksızlıkların ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Elinde güç, mal ve servet bulunduranlar fakir halka haksızlık yapıyor, ölçü ve tartıda hileye başvuruyor, kalpazanlık yapıyorlardı. Saygı, sevgi, fedakârlık, mütevazılık vb. ahlakî özellikler iyice kaybolmuştu. Rablerini unutmuşlar, nimetlerin şükrünü bilmez olmuşlar, Eyke adındaki bir ağaca tapınmaya bile başlamışlardı. Müfessirler onların bu ağaca tapmalarından dolayı bu ismi aldıklarını belirtmişlerdir. Hz. Şuayb, onları sürekli Allah'a inanmaya, doğruluğa ve hayra çağırıyor fakat kimse onu dinlemiyordu. Hz. Şuayb ile alay ediyorlar, onun büyülendiğini düşünüyorlar hatta yalancılıkla itham ediyorlardı. Hz. Şuayb Allah'tan aldığı güç ve destekle yılmadan görevini sürdürmeye çalışıyordu. Bir gün Eyke halkı Hz. Şuayb'e *"Eğer doğru söyleyenlerden isen, haydi gökten üzerimize bir parça düşür."* (Şuara, 26/187) diyerek meydan okudular. Allah'ın azabı da gecikmedi.

Rivayet olunduğuna göre yüce Allah, Eyke halkına yedi gün yedi gece şiddetli bir hararet musallat kılmış, nefeslerini kurutmuştur. Evlerinin içerisine sokulmuş-

---

* Dr. Burhan ERKUŞ

lar, duramamışlar, ovaya fırlamışlardır. Bir bulut güneşe gölge olmuş bir serinlik bir rahatlık duyar gibi olmuşlar; birbirlerine seslenerek bulutun altına toplanmışlardır. Daha sonra o gölgelik Allah tarafından bir ateş hâlinde üzerlerine inmiş, hepsini yemiş bitirivermiştir. Bu şekilde üzerlerine daha önce Hz. Şuayb'dan istedikleri mucize Yaratanımız tarafından gerçekleştirilmiştir (Muhammed Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, VI. S. 113-114).

Her helak olayında inananlar felaha erer, inanmayanlar ise yok olup giderler. Eyke halkının inananları Hz. Şuayb'ın liderliğinde Mekke'ye giderek oraya yerleşmişlerdir. Onlar, Hz. Şuayb'ı hiç terk etmemiştir.

Hz. Şuayb, Hz. İbrahim'in torunudur. Kendisine bir kitap veya sahife verilmemiş; kendisinden önceki peygamberlere indirilen vahiyleri okuyup halkına tebliğ etmiştir. O, iyi bir hatipti. Bu yeteneğinden dolayı ona peygamberler hatibi denmiştir. Yaşı ilerledikçe görme yeteneğini de kaybetmiş, bir süre âmâ olarak yaşamış ve Mekke'de vefat etmiştir. Kabrinin Kâbe'nin batısında bir yerde olduğu rivayet edilir.

Eyke halkının helak edildiği yerlerin harabeleri Akabe cihetinden Arap kabilelerinin gelip geçtiği yol üzerinde idi. Yüce Kitabımızın nazil olduğu dönemde Arapların Eykelilerle ilgili az da olsa bilgileri var idi. Bu bilgiler aslına uygun bir şekilde Kur'an-ı Kerim'de teyit edilmiş, böylece bu olaydan daha sonraki insanların ders çıkarması sağlanmıştır.

Bütün dinler, insanoğlunun çalışıp çabalamasını, bilim-teknik alanlarında ilerlemesini, yeryüzünü imar etmesini tavsiye etmiştir. İnsanoğlunun tarih boyunca kazanmış olduğu bilgi, kültür-sanat, beceri, tecrübe, güç, servet vb. insanlığın hatta bütün canlıların hayrına kullanıldığı ölçüde çok değerlidir. Hz. Âdem'den günümüze kadar yaşamış insanların yapmış olduğu hayırlı işler günümüze ışık tutmakta ve saygıyla anılmaktadır. İnsanları üzen, savaşlara, yokluklara neden olan Eyke halkının yaptıklarına benzeyen hayırsız işler ise hiçbir önemi olmayan, unutulup gitmeye ya da nefretle anılmaya mahkûm olan şer işlerdir. Ayrıca yeryüzünde insanoğlunun hizmetine sunulmuş bütün nimetlerin yüce Yaratıcımızın eseri olduğunu unutmamalı, her şekilde şükrünü eda etmeliyiz.

ZALİMLER CEZASIZ KALMAZ*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

وَكَمْ قَصَمْنَا مِنْ قَرْيَةٍ كَانَتْ ظَالِمَةً وَاَنْشَاْنَا بَعْدَهَا قَوْماً اٰخَر۪ينَ فَلَمَّٓا اَحَسُّوا بَاْسَنَٓا اِذَا هُمْ
مِنْهَا يَرْكُضُونَۜ لَا تَرْكُضُوا وَارْجِعُٓوا اِلٰى مَٓا اُتْرِفْتُمْ ف۪يهِ وَمَسَاكِنِكُمْ لَعَلَّكُمْ تُسْـَٔلُونَ قَالُوا يَا
وَيْلَنَٓا اِنَّا كُنَّا ظَالِم۪ينَ فَمَا زَالَتْ تِلْكَ دَعْوٰيهُمْ حَتّٰى جَعَلْنَاهُمْ حَص۪يداً خَامِد۪ينَ

"Biz zulmetmekte olan nice memleketleri kırıp geçirdik ve onlardan sonra başka toplumlar meydana getirdik. Onlar azabımızı hissedince hemen oradan süratle kaçıyorlardı. Onlara, 'Kaçmayın, o içinde şımartıldığınız bolluğa ve yurtlarınıza dönün. Çünkü sorulacaksınız' denildi. Eyvah bizlere! Bizler gerçekten zalim kimseler idik, dediler. Biz onları biçilmiş ekin, sönmüş ateş gibi yapıncaya kadar bu feryatları devam etti." (Enbiya, 21/11-15)

Allah Teala, kâinatta ortaya koymuş olduğu eşsiz denge ve düzeni bozacak, insanlar arasında huzur ve güveni sarsacak, yeryüzünde fitne, fesat ve bozgunculuk çıkartacak eylemleri yasaklamış, her şeyin yaratılış gayesine uygun olarak hareket etmesini arzulamıştır. Rabbimizin koymuş olduğu bu mükemmel düzeni bozan etkenlerin başında hiç şüphesiz zulüm gelir. Çünkü zulüm, doğruluk, hak, adalet, eşitlik gibi erdemlerin yerine, yalan, adaletsizlik, haksızlık, şiddet gibi toplumu derinden sarsacak ve insanlar arasında huzursuzluğa sebep olacak unsurları yerleştirmek, Allah'ın yeryüzünde koymuş olduğu kural ve düzeni bozmak, ilahî sistemin çizdiği sınırların dışına çıkmaktır. İşte bu nedenle Allah, zulmü ve haksızlığı yasaklamış, zalimleri de asla sevmeyeceğini, bunları mutlaka cezalandıracağını ifade etmiştir.

İnsan kendine, ya da karşısındaki kişi veya topluluğa karşı haksızlık ederek zulmeder. Kişinin kendine zulmetmesi, Allah'ı inkâr edip O'nu tanımaması, emir ve yasaklarına riayet etmemesidir. Allah'a kulluk yapmak için yaratılan insanın,

* Dr. Faruk GÖRGÜLÜ

Allah'ın istediği gibi değil de nefsinin istediği gibi, başıboş, kuralsız, haramlar ve yasaklar içinde günah işleyerek geçirdiği hayat, kişinin nefsine zulmetmesi demektir. Allah'ı unutarak yaşayan bir insanın alabileceği en büyük ceza, O'nun Allah tarafından unutulmasıdır. Kur'an'ın ifadesine göre, zulmün en büyüğü Allah'a ortak koşmaktır. Bu husus Kur'an'da Lokman (a.s)'ın oğluna verdiği ilk öğüt olarak şu şekilde belirtilir:

"Hani Lokman oğluna öğüt vererek şöyle demişti: 'Yavrum! Allah'a ortak koşma! Çünkü ortak koşmak elbette büyük bir zulümdür." (Lokman, 31/13)

Diğer taraftan bazı güç ve imkân sahibi birtakım insanlar, sahip olduklarını kaybetmemek için, yaşadıkları toplumun bireylerine karşı her türlü haksızlığı, işkenceyi ve eziyeti reva görerek zulmeder ve böylece bulundukları konumu korumaya çalışırlar. Bunun en çarpıcı örneklerini peygamberlerin yaşadıkları topluluklardaki iktidar sahiplerinde görmek mümkündür. Hz. Nuh (a.s)'tan tutun, Hûd (a.s), Sâlih (a.s), Lût (a.s), İbrahim (a.s), Musa (a.s), Zekeriya (a.s), İsa (a.s) ve son elçi Hz. Muhammed (s.a.s)'e varıncaya kadar tüm peygamberler, bulundukları toplumda her türlü eziyet, zulüm ve işkenceye maruz kalmışlardır.

İslamiyet'in ilk yıllarında, özellikle Mekke döneminde Hz. Peygamber ve onun davetine icabet eden müminlerin, müşrikler tarafından cezalandırılmak istendiğini görüyoruz. Onlar, açlık, susuzluk, şiddet, iftira, boykot gibi zulmün en acımasız örnekleriyle karşılaşmışlardır. İnsanların birbirlerine karşı işleyebilecekleri zulmün en şiddetlisi, insanın en tabi hakkı olan yaşama, inanma, ibadet etme gibi temel haklarının ihlalinden kaynaklanan zulümdür.

Kur'an bize, zalimlerin/zulmedenlerin cezasız kalmayacaklarını haber vermektedir. Ancak Allah Teala ortada hiçbir neden yokken kullarını cezaya çarptırmaz. Cezayı gerektirecek sebepleri kullar kendileri hazırlarlar. Tarihte azaba uğrayan toplumlara/kavimlere bakıldığında bu gerçek çok daha iyi anlaşılmaktadır. Firavunlar, Nemrutlar, Şeddatlar, Karunlar, Nûh, Lût, Ad ve Semûd kavimleri, kendi davranışları sebebiyle Rabbimiz tarafından cezalandırılarak helak olmuşlar ve böylece tarih sahnesinden silinip gitmişlerdir. Allah Teala, kulların karşılaşacağı azabın kendileri tarafından kazanıldığını şu ayetlerle ifade eder:

"Bu, kendi ellerinizin (önceden yapıp) gönderdiklerinin karşılığıdır. Allah, kullara asla zulmedici değildir." (Âl-i İmran, 3/182)

"...Allah onlara zulmetmedi, fakat onlar kendilerine zulmediyorlardı." (Nahl, 16/33)

"*Rabbin, halkları salih ve ıslah edici kimseler iken memleketleri zulmederek helak etmez."* (Hûd, 11/117)

İşte Allah Teâlâ, izahını yaptığımız ayetlerde, sahip oldukları maddî imkânlara aldanıp, şımaran, azgınlaşan, zulme dalan, bir türlü iflah olmayan ve bu nedenle günahlara batan, insanlar üzerindeki haksızlık ve baskılarını sürdüren toplumların başlarına gelen felâketleri bizlere hatırlatarak ibret almamızı istemektedir. Söz konusu ayetlerin muhatabı Mekke müşrikleri olmakla birlikte, yaşamış oldukları hayatla topyekûn yok olmayı hak eden milletler için de bir tehdit ve uyarı anlamı taşımaktadır. Yüce Allah, geçmişteki insanların zulüm, haksızlık ve azgınlıkları sebebiyle yok edildiklerini, böylece tarih sahnesinden silinip gittiklerini, yeni nesillerin bu hadiselerden ders almalarını istemektedir. Önceki toplumlar, sahip oldukları her türlü imkânları kullanarak başlarına gelen felâketlerden kaçıp kurtulmak istedikleri halde nasıl kurtulamamışlarsa, sonrakilerin de haksızlık ve azgınlık göstermeleri hâlinde aynı sonuçla karşılaşacaklarına işaret edilmektedir.

ZALİMLERE MEYLETMEYİN*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

وَلَا تَرْكَنُوٓا اِلَى الَّذ۪ينَ ظَلَمُوا فَتَمَسَّكُمُ النَّارُۙ وَمَا لَكُمْ مِنْ دُونِ اللّٰهِ مِنْ اَوْلِيَٓاءَ ثُمَّ لَا تُنْصَرُونَ

"Zulmedenlere meyletmeyin. Yoksa size de ateş dokunur. Sizin Allah'tan başka dostlarınız yoktur. Sonra size yardım da edilmez." (Hûd, 11/113)

Zulüm yüce Kitabımız Kur'an'da, biri inanç diğeri de ahlak alanında olmak üzere, genel olarak iki anlamda kullanılmaktadır. Bunlardan inanç alanında olan zulüm Kur'an'da, şirk, küfür, yalanlama ve benzeri anlamlara gelmektedir (En'âm, 6/68, 93; Tevbe, 9/23; Enbiyâ, 21/2-3, 5; Hacc, 22/52-53; Zümer, 39/32). Bu anlamdaki zulüm, doğrudan inanç konusuyla ilgilidir. Zulmün ahlaki boyutu ile ilgili olanı ise; haddi aşmak, başkasının hakkını ihlâl etmek ve çeşitli gayrimeşru yollarla, zorbalıkla başkasına zarar vermek anlamını ifade etmektedir. Bu anlamda zarar verme, daha çok günlük yaşantımızdaki insani ilişkilerde ortaya çıkmaktadır. Biz de burada geniş olan zulüm konusunun yukarıda mealini verdiğimiz ayette de belirtildiği üzere daha çok insani ilişkilerdeki boyutu üzerinde duracağız.

Yüce Rabbimiz, zulmün her türlüsünü haram kılmış, Müslüman kâfir ayırımı yapmaksızın zulmü her kim yaparsa yapsın bunun cezasını mutlaka çekeceğini açıkça belirtmiştir. Zulmü haram kılan yüce Rabbimiz, zulmedenlere meyletmenin de yanlışlığına işaret ederek açıklamaya çalıştığımız ayette; *"Zulmedenlere meyletmeyin. Yoksa size de ateş dokunur..."* buyurarak bizleri uyarmıştır. İşte bizler bu uyarıya kulak vererek zulüm yapmak şöyle dursun zulüm yapanlara meyletmekten de uzak durmalıyız. Ayet-i kerimedeki zulmedenlere meyletmek; onların arzularına boyun eğmeyi, onlarla beraber olmayı, dalkavukluk etmeyi, yaptıklarına rıza göstermeyi... ifade eder. Zulmeden kimse çevresinin ve yandaşlarının yardımıyla zulmetme imkânı bulur. Burada kendimizi şöyle bir hesaba çekelim. Acaba bizler, kendimiz başkalarına zulüm anlamına gelecek davranışları yapıyor muyuz? Eğer cevabımız; ben zulüm anlamına gelecek bir davranışa sa-

---

* Medet COŞKUN

hip değilim diyorsak acaba zulmedenlere meylediyor muyuz? Onlara yardımcı oluyor, destek çıkıyor muyuz diye de kendimize sormamız lazımdır. Eğer zulmedenlere destek olabilecek davranışlarımız varsa hemen bunlardan vazgeçmeliyiz. İyi niyetle de olsa, zalimlere meyletme anlamı taşıyan davranışlarda bulunmak dinimizce yasaklanmıştır.

Zulüm denildiği zaman, bir kimsenin bir başkası üzerinde tahakküm kurması ve onun malını zorla elinden alması vb. zorbalığı çağrıştıran söz ve davranışlar akla gelir. Elbette bunlar zulümdür. Ancak zulüm sadece bunlardan ibaret değildir. Haksız yere adam öldürmek (Mâide, 5/27-29), hırsızlık yapmak (Yusuf, 12/75), başkasının malını gasbetmek (Sâd, 38/24), başkasının hakkını faiz ve haksız yollarla elinden almak, mü'minlere baskı ve şiddet uygulamak, onları yaşadıkları yerden çıkarmak (Hacc, 22/39), bütün bunlar da zulüm kapsamındadır. Hatta biraz daha çerçeveyi geniş tutarsak insanların diğer insanlara, içinde yaşadıkları topluma ve tabiata, diğer canlılara karşı işledikleri suçlar, haksızlıklar ve tecavüzler de zulümdür. Yine aynı şekilde insan hakları ihlâlleri, tabiatın acımasızca tahribi, hayvanların, ormanların, yeşil alanların ve yeraltı zenginliklerinin yağmalanması birer zulümdür. Kişinin hakkını alamaması, başkalarının hakkına engel olmak, rüşvet, torpil veya benzeri yollarla başkalarına ait bir hakkı almak, görevi kötüye kullanmak, emanete ihanet etmek zulümdür. İşte bu tür zulüm ifade eden davranışları yapan insanlara karşı gücümüz yettiği oranda karşı çıkmak ve bu haksızlıkları yapanların safında yer almamak durumundayız.

Şayet zulmedenlere eğilim gösterecek, onların yaptıkları kötülükleri hoş karşılayacak ve onların yanında yer alacak olursak ayetin devamında bizlere ateşin dokunacağı belirtilmektedir. Eğer bizler zulmedene destek olmamız sebebiyle azaba çarptırılacak olursak ve bizlere ateş dokunacak olursa bizi bu ateşten kim kurtaracaktır? Şu halde kendimiz zulmetmediğimiz halde başkalarının zulmüne kalben dahi olsa meyletmemiz sebebiyle ateşin bizlere dokunmasını, azaba çarptırılmayı hangimiz isteriz. Hiçbirimiz bu tür bir davranış sonucu azaba çarptırılmayı arzu etmeyeceğimize göre zalimlere meyletmekten ve onların safında yer almaktan kaçınmamız gerekmektedir. Böyle insanlara karşı sessiz kalmak onlara yaptıkları yanlışlıklara devam etmeleri için cesaret vermek olur. Bizler nerede ve ne zaman olursa olsun yalanla, zorbalıkla ve çeşitli sindirme yöntemleriyle insanların haklarını yiyen, onlara zulmeden kimselerin karşısında olmalıyız. Böyle insanlara karşı sessiz kalmamız, işledikleri suçlara bizim de ortak olmamız anlamına gelir.

Zalimlerin hiçbir yardımcısı bulunmadığı gibi (Hacc, 22/71) bunlara meyledenlerin de azaba çarptırılacağı ve Allah tarafından kendilerine yardım edilmeyeceği ayette açıkça belirtilmektedir. Bu kadar açık ayetler karşısında bizler zulüm yapmaya veya zalimin yanında yer almaya nasıl cüret edebiliriz? Şu halde Mehmet Akif'in şu dizelerine kulak verelim:

"Zulmü alkışlayamam, zalimi asla sevemem,
Gelenin keyfi için geçmişe kalkıp sövemem."

ZAMANIN ÖNEMİ VE DEĞERİ*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

وَالْعَصْرِۙ اِنَّ الْاِنْسَانَ لَف۪ي خُسْرٍۙ اِلَّا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ

وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ

"Andolsun asra /zamana ki, insan gerçekten ziyan içindedir. Ancak, iman edip de sâlih ameller işleyenler, birbirlerine hakkı tavsiye edenler, birbirlerine sabrı tavsiye edenler başka (Onlar ziyanda değillerdir)." (Asr, 103/1-3)

Yüce Allah'ın kullarına bahşettiği en değerli nimetlerinden biri de zamandır. Buna rağmen kimi insanlar zaman nimetinin kıymetini bilememekte, onu verimli bir şekilde değerlendirememekte, bunun sonucu olarak da zarar ve ziyana uğramaktadırlar. Ancak iman edip salih ameller işleyenler, birbirlerine hakkı ve sabrı tavsiye edenler, iyilikleri emredip kötülüklerden insanları sakındıranlar müstesnadır. Onlar asla zarara uğramazlar.

Müfessirler bu surede yer alan "asr" kelimesini, ikindi vakti, ikindi namazı, mutlak zaman, Hz. Muhammed (s.a.s)'in asrı gibi farklı şekillerde tefsir etmişlerdir. Ancak "asır", bütün bunları kapsamakla birlikte; surenin mesajına ve muhtevasına en uygun olanı "mutlak zaman" anlamıdır (Taberî, *Câmiu'l-Beyan an Te'vîli'l-Kur'an,* XII/684-685). Buna göre, "Asra andolsun ki, insan ziyandadır" âyetine; "İnsanın içinde yaşadığı zamana andolsun ki, insan ziyandadır" şeklinde mana da verilebilir.

Fahreddin Râzi bu surenin tefsirinde şöyle diyor: "Zamanı değerlendirme açısından insan mutlaka zarardadır, kendisini bu zarardan kurtaramaz. Zira zarar sermayenin kaybıdır. İnsanın sermayesi ise, ömrüdür. Onun, ömrünü zayi etmediği anlar çok nadirdir. Çünkü her saniye, mütemadiyen ömrünü alıp götürmektedir. Eğer insan, ömrünü günahlarla geçiriyorsa büyük bir zarar içerisindedir.

Seleften biri de; 'Asır suresinin manasını pazarda buz satan birinden öğrendim' diyor. O şahıs sabahleyin pazara çıkar ve şöyle seslenirdi: 'Sermayesi eriyen bu adama acıyın!... Sermayesi eriyen bu adama acıyın!...' Onun bu sözünü işitince; 'İşte

* Dr. Muhlis AKAR

insanın hüsranda/zarar ve ziyan içerisinde olmasının anlamı budur' dedim. Çünkü insana verilen ömür de buz gibi her saniye erimektedir. Eğer insan, ömrünü ziyan eder, maddî ve manevî herhangi bir şey kazanmaz veya ömrünü yanlış yerlerde tüketir ve böylece zaman israfında bulunursa, bu durum insanın hüsranına neden olur." Hz. Peygamber de değişik hadis-i şeriflerinde insanları Allah'ın verdiği maddî ve manevî nimetlerin kıymetini takdir etmeye çağırırken; bunlar arasında zamanı özellikle zikreder:

"İki nimet vardır ki, insanların birçoğu bunların kıymeti hakkında aldanmıştır: Sıhhat ve boş vakit." (Buharî, "Rikak", 1, Tirmizî, "Zühd", 1)

"Beş şey gelmeden önce beş şeyin kıymetini bilin: Ölüm gelmeden önce hayatın, hastalık gelmeden önce sağlığın, meşguliyet gelmeden önce boş vaktin, ihtiyarlık gelmeden önce gençliğin, fakirlik gelmeden önce zenginliğin." (Buharî, "Rikak", 3; Tirmizî, "Zühd", 25)

Şüphesiz maddeten ve manen ilerlemenin, teknik ve medeniyet yarışını kazanabilmenin yolu da zaman sermayesini en verimli bir şekilde değerlendirmekten geçmektedir. Zamanlarını verimli bir şekilde kullanmasını bilmeyenler ya da tamamen israf edenler; teknik güce, medeni üstünlüğe, ekonomik bağımsızlığa sahip olamazlar. Çünkü başarının ve ilerlemenin önündeki en büyük engellerden biri zaman israfıdır. Maalesef günümüzde pek çok kimse vakit yokluğundan şikâyet etmektedir. Kime sorsanız, zamanı pek yoktur. Hâlbuki lüzumsuz ve faydasız işlerin peşinden koşuşturmaktan, ya da boşa zaman harcamaktan hayatî önem arz eden işleri yapmaya zaman kalmamaktadır.

Unutmayalım ki, kaybedilen birçok şey telafi edilebilir, servetler yeniden kazanılabilir, insan zamanla mal, mülk ve servet sahibi olabilir, ama boşa geçirdiği zamanını ve gayesinin dışında harcadığı ömür sermayesini asla geri getiremez. "Vakit nakittir", "Vakitlerle yakutlar satın alınabilir ama yakutlarla vakitler satın alınamaz" gibi atasözleri bu hususu en güzel şekilde ifade etmektedir.

Bu nedenle yüce Allah, Asr suresinin başında asra/zamana yemin ederek onun insan hayatındaki yerine ve önemine dikkat çekmekte; kendilerine verilmiş olan ömür sermayesini, faydasız işlerle, inkâr ve günahla hak ve hakikatten uzak bir şekilde tüketen ve böylece zamanlarını israf edenlerin sonlarının hüsran olacağını hatırlatmaktadır. Devamında ise hüsrana uğramayan, vaktin kıymetini bilip ömür sermayelerini inanarak yararlı iş ve hizmetlerde değerlendiren insanların niteliklerini bildirmektedir. Bunlar: iman, sâlih amel, hakkı tavsiye ve sabrı tavsiyedir.

O halde dünya ve ahirette kurtuluşun yolu, zamanın kıymetini iyi bilip, belirtilen görevleri ifa etmekten geçmektedir.

ZİKİR VE GÖNÜL HUZURU*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

اَلَّذ۪ينَ اٰمَنُوا وَتَطْمَئِنُّ قُلُوبُهُمْ بِذِكْرِ اللّٰهِۜ اَلَا بِذِكْرِ اللّٰهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُۜ

"Onlar, inananlar ve kalpleri Allah'ı anmakla huzura kavuşanlardır. Biliniz ki, kalpler ancak Allah'ı anmakla huzur bulur." **(Ra'd, 13/28)**

Dünya üzerinde yaşayan tüm insanlar, huzurlu ve mutlu olmak isterler. Bunun için değişik metot ve yollara başvururlar. Bu konuda her birinin farklı hedefleri vardır. Kimi zengin olduğunda, kimi iyi bir işe girdiğinde, kimi sevdiği insanla evlendiğinde, kimi istediği üniversiteyi kazandığında, kimi arzuladığı herhangi bir makam veya mevkie geldiğinde vs. mutlu olabileceğini düşünür. Amacına ulaştığında ise, aradığı mutluluğu ya bulamaz ya da bulduğunu sandığı huzur ve mutluluğun çok kısa süreli ve kendisini tatmin etmeyen bir mutluluk olduğunu görür. Bu defa yeniden farklı mutluluk yolları aramaya başlar ve akla gelebilecek her türlü alternatifi dener. Böylece bütün çabalara rağmen çoğu kere gerçek anlamda huzur ve mutluluğu elde edemez ve içten içe huzursuzluk çekmeye devam eder…

Hâlbuki insanın huzurlu ve mutlu olabilmesi, her şeyden önce vicdanının rahat olmasına bağlıdır. Yani kişinin kalbine sıkıntı verecek, aklına takılacak, vicdan azabı çekecek, pişmanlık içinde yaşamasına sebep olacak bir durum içinde bulunmaması gerekir. Vicdan ise, yaratılışı gereği Allah'ın emrindedir ve insana Allah'a iman etmeyi, dinin hükümlerini yerine getirmeyi, hak ve hakikate bağlı kalmayı ve güzel ahlaklı olmayı telkin eder.

İnsanın vicdanını rahat ettirecek, gönlünü huzurla dolduracak gerçek mutluluk ve huzur ise, Allah'a iman edip, inandığı gibi yaşamak ve onu zikretmekle mümkündür. İşte yüce Allah yukarıda mealini verdiğimiz âyetinde bu gerçeği haber veriyor:

"Onlar, inananlar ve kalpleri Allah'ı anmakla huzura kavuşanlardır. Biliniz ki, kalpler ancak Allah'ı anmakla (zikretmekle)huzur bulur."

---

* Dr. Muhlis AKAR

Bu âyet-i kerimeye göre huzur ve mutluluğun olmazsa olmaz şartı iman ve Allah'ı zikirdir. İman, Hz. Peygamber'in Allah'tan getirdiği ve "zarûrât-ı diniye" olarak bilinen hükümleri, haber verdiği hakikatleri tereddütsüz kabul ile bunların gerçek ve doğru olduğuna inanmak demektir.

Zikir ise Allah'ı, isim ve sıfatlarıyla anmak, tefekkür etmek ve gaflet içerisinde olmamak demektir. Zikir, dil, kalp ve beden ile olmak üzere üç çeşittir. Kalp ile zikir Allah'ı gönülden çıkarmamak ve O'nu tefekkür etmektir. Dil ile zikir, Allah'ı güzel isimleri ile anmak, O'na hamdetmek, tespihte bulunmak, Kur'an okumak ve dua etmektir. Beden ile zikir ise vücudun bütün organlarıyla Allah'ın emirlerini yerine getirmek ve yasaklarından sakınmaktır.

"Onlar ayaktayken, otururken ve yanları üzerine yatarken Allah'ı zikrederler. Göklerin ve yerin yaratılışı üzerinde düşünürler (tefekkür ederler). 'Rabbimiz! Bunu boş yere yaratmadın, seni eksikliklerden uzak tutarız. Bizi ateş azabından koru' derler." (Âl-i İmran, 3/191) âyet-i kerimesi zikrin her hâl ve durumda yapılabileceğini ifade etmektedir.

Enfâl suresinin; *"Mü'minler ancak o kimselerdir ki; Allah anıldığı zaman kalpleri ürperir. Onun âyetleri kendilerine okunduğu zaman (bu) onların imanlarını artırır. Onlar sadece Rablerine tevekkül ederler. Onlar namazı dosdoğru kılar ve kendilerine rızık olarak verdiğimiz şeylerden Allah yolunda harcarlar…"* (Enfâl, 8/2-3) âyeti ise hem genel anlamdaki zikrin, hem de Kur'an'ı anlayarak okuyup, onunla amel etmenin mümin kişinin ruhu üzerindeki derin ve olumlu etkisini dile getirmektedir.

Kısaca yukarıda metnini ve mealini verdiğimiz âyet-i kerimede ifade edilen "gönüllerin huzur bulacağı zikrullah"; Kur'an okumak, dinlemek, sübhanellah, elhamdülillah, Allahu ekber, lâ ilâhe illallâh gibi sözlerle Allah'ı anmak ve söylenen her sözde, yapılan her iş ve icraatta Allah'ın rızasını gözetmektir. Diğer bir ifadeyle Allah'ı gönül ve dil ile zikretmekle beraber, O'nu hayatın içinde de anmak ve rızasına uygun davranmaktır.

O halde insanın huzur ve sükûna erişebilmesi, kalbin mutmain olması ile mümkün olur. Kalbin mutmain olması ise, Allah'ı zikir ve Kur'an'ı okuyup anlamak ve yaşamakla gerçekleşir. Çünkü insanı yaratan Allah, onun nasıl bir ortamda ve nelerle mutlu olacağını, huzur bulacağını ve yaratılışına uygun yaşamın ne olacağını en iyi bilendir.

ZİNADAN KAÇINMAK: ZELİHA KARŞISINDA YUSUF GİBİ OLMAK*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

اَلْخَب۪يثَاتُ لِلْخَب۪يث۪ينَ وَالْخَب۪يثُونَ لِلْخَب۪يثَاتِۚ وَالطَّيِّبَاتُ لِلطَّيِّب۪ينَ وَالطَّيِّبُونَ لِلطَّيِّبَاتِۚ اُو۬لٰٓئِكَ مُبَرَّؤُ۫نَ مِمَّا يَقُولُونَۜ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَر۪يمٌ۟

"Kötü kadınlar, kötü erkeklere; kötü erkekler de kötü kadınlara; temiz kadınlar temiz erkeklere, temiz erkekler de temiz kadınlara layıktır. O temiz olanlar iftiracıların söyledikleri şeylerden uzaktırlar. Onlar için bir bağışlanma ve bolca verilmiş iyi bir rızık vardır." (Nûr, 24/26)

Allah insanları bazı ihtiyaçlar içinde yaratmıştır. İnsanlar yaşamak için yemek yemeğe ihtiyaç duyarlar. İnsanlar olumsuz hava şartlarına karşı barınmaya muhtaçtırlar. Bunun gibi, insanların neslin devamı için evlenmeye ihtiyaçları vardır. Evlilik insanların cinsel ihtiyaçlarını meşru bir yoldan gerçekleştirdikleri, ahlakî ve insanî bir kurumdur. Evlilik sırf cinsel boyutla da açıklanamaz. Evlilikte, 'paylaşım', 'sosyalleşme', 'işbölümü', 'hayatın zorluklarına birlikte karşı koyabilme' gibi daha başka pek çok fayda da vardır.

Evliliğin sağlam temellere oturabilmesi için yuvamızın takva, yani Allah korkusu temeline dayanması gerekir. Evliliğe adım atan çiftlerin, temiz ve iffetli olarak aile yuvasını kurmaları önemlidir. Bu iffet evlilik boyunca da korunmalıdır. Yukarıda mealini verdiğimiz ayette iffetlerini koruyamamış ve zina etmiş kötü kadın ve kötü erkeklerin birbirlerine layık oldukları; fakat temiz erkek ve temiz kadınların ancak birbirleriyle evlenebileceği beyan edilmektedir. İffetlerini korumuş insanlar için bir bağışlanma ve çok değerli bir rızkın da olduğu müjdesi verilmektedir. Kuşkusuz bağışlanma ve rızkın nihai noktasında Allah'ın bahşettiği cennet nimetleri vardır. Fakat bu müjdeye dünyevî anlamda denk düşen rızk, hiç kuşkusuz evlerimizin neşesi, aile yuvalarımızın meyvesi ve bereketi çocuklarımızdır.

Peygamber Efendimiz, yeni evlenen bir insanı tebrik edeceği zaman "Allah mübarek etsin, sana bereketler ihsan etsin, eşini de, seni de hayır ve iyiliklerde ortak etsin" diye kısa bir dua yapardı (Ebû Dâvûd, "Nikâh", 2130). Evliliğin Allah'ın ihsan ettiği bereketle baş-

---

* Doç. Dr. Soner GÜNDÜZÖZ

laması ve eşlerin evlilik hayatı boyunca hayır ve iyiliklerde ortak olabilmeleri için iffet ve namus ön şarttır.

Bu anlamda sevgili Peygamberimiz, çocuk eğitiminin çocuk henüz dünyaya gelmeden başladığını düşünür. Efendimiz, daha çocuk ana rahmine düşmeden onun ahlakî nüvesinin zarar görmemesi için, anne ve babaya bazı sorumluluklar yükler. Anne ve baba her şeyden önce iffetlerini korumuş olmalıdır. Haram lokma yememelidir. Evliliğin gerektirdiği karı koca münasebeti sırasında bile bazı hususlara dikkat edilmelidir. Peygamber Efendimiz, *"Biriniz, karısının yanına (karı koca münasebeti için) geldiğinde 'Allah'ın adıyla, Allah'ım! Şeytanı (yuvamızdan) uzak tut. Şeytanı bize bahşedeceğin rızktan/çocuktan uzak tut' diye dua eder ve eşlerin böylece bir çocuğu olursa, (bu duanın hatırına), şeytanın, o çocuğa gelecekte verebileceği bazı zararlar engellenir."* buyurmuşlardır (Buharî, "Vudû", 141).

Anne ve babalar çocukların fiziksel, aklî ve ruhî bakımdan sağlıklı gelişebilmesi için ellerinden geleni yapmalıdır. Hayatta başarı tek boyutlu bir olgu değildir. Anne ve baba çocuğunun nasıl ki, tahsil hayatında elde ettiği başarılarla mutlu oluyorsa, çocuğunun ahlakî güzellikleriyle de öylece mutlu olur.

Tohumu kötü olan bir ağacın meyvesi bozuk olur. Aileyi oluşturan çiftlerin gelecekteki meyveleri çocuklarının kendilerine ve topluma faydalı fertler olabilmesi için kendi iffetlerini örselememeleri gerekir. Yüce Allah, zinanın açık olanına da, gizli olanına da yaklaşılmamasını emretmektedir (En'âm, 6/151). Çünkü zina son derece çirkin bir iştir. (İsrâ, 17/32).

Değerli Müslümanlar! İster evli, ister bekâr olsun kişilerin evlilik dışı kurdukları tüm cinsel ilişkiler zinadır ve zina haramdır. Allah katında çok çirkin ve büyük bir günahtır. İnsanoğlunun ihtiyaçlarını meşru yollarla karşılaması gerekir. Evlilik insana bereket, sevap, mutluluk ve huzur getirirken, zina insana bereketsizlik, günah, mutsuzluk ve kaos getirir. Oysa Müslüman her bakımdan istikrarlı bir hayat yaşamak ve ahlaklı olmak zorundadır. Utanma duygusu bu anlamda çok önemlidir. Utanma duygusunun zedelenmemesi için, insanların giyim ve kuşamlarına, yeme ve içmelerine, sosyal ilişkilerinde ölçülü olmaya ve konuştukları sözlere dikkat etmeleri gerekir.

İnsan, nefsin aldatıcılığına ve şeytanın kurduğu tuzaklara aldanmamalı, zina tehlikesiyle karşı karşıya olduğunda, vezirin karısı Zeliha karşısında iffetini, tüm tahriklere rağmen koruyan Yusuf Peygamberi hatırlamalıdır (Yûsuf, 12/23).

Gözümüzü, kulağımızı, ağzımızı haramdan korumayı beceremiyorsak, bir gün tenimizi de haramdan koruyamayabiliriz. Görüntümüzle saygın bir insan imajı oluşturamıyor, cinsel çağrışım uyandıracak davranışlar sergiliyorsak, ar perdemizin yırtılmaya başladığının ilk alametleri belirmiş demektir.

Bu durumda namuslarını koruyan erkeklerle namuslarını koruyan kadınlar için, Allah'ın bağışlanma ve büyük bir mükâfat hazırladığını aklımıza getirelim (Ahzâb, 33/35). Allah, hepimizi zinadan ve hayâsızlıktan korusun. Âmin!